

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

EĞİTİM-BİR-SEN
EĞİTİMCİLER BİRLİĞİ SENDİKASI

www.ebs.org.tr

Aralık 2022

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi

Ali YALÇIN
Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Şükrü KOLUKISA
Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu

Latif SELVİ
Ramazan ÇAKIRCI
Muammer KARAMAN
Şükrü KOLUKISA
Hasan Yalçın YAYLA
Atilla OLÇUM

Grafik Tasarım

Selim Aytekin

Baskı

Semih Ofset
0312 341 40 75

Baskı Tarihi: 4. Baskı Aralık 2022

ISBN: 978-625-7955-30-0

EĞİTİM-BİR-SEN GENEL MERKEZİ

Adres: Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi
No: 86 Kat:14-15-16 Altındağ / Ankara

Tel: (0.312) 231 23 06 • **Faks:** (0.312) 230 65 28 • **E-posta:** ebs@ebs.org.tr

Eğitim-Bir-Sen'in ücretsiz yayınıdır. Parayla satılamaz.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
SUNUŞ	7
OSMANLI DEVLETİ VE ÖNCESİNDEKİ TÜRK DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK	9
Bilgi Taraması.....	23
TÜRK EĞİTİM TARİHİ	29
Bilgi Taraması.....	49
TÜRKİYE COĞRAFYASI	55
Bilgi Taraması.....	80
TEMEL YURTTAŞLIK BİLGİSİ	87
Bilgi Taraması I.....	115
Bilgi Taraması II.....	120
TÜRKİYE VE DÜNYA İLE İLGİLİ GENEL, KÜLTÜREL VE GÜNCEL SOSYOEKONOMİK KONULAR	125
Bilgi Taraması.....	132
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ	135
Bilgi Taraması.....	163
DEĞERLER EĞİTİMİ	167
Bilgi Taraması.....	173
EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE ETİK	177
Bilgi Taraması.....	197
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ VE SÜREÇLERİ	203
Bilgi Taraması.....	231
EĞİTİM YÖNETİCİLERİNİN YETERLİLİK ALANLARI	237
Bilgi Taraması.....	244
EĞİTİMDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ	249
Bilgi Taraması.....	265

EĞİTİM VE ÖĞRETİM UYGULAMALARI	271
Bilgi Taraması	289
OKUL GÜVENLİĞİ, SAĞLIĞI VE KRİZ YÖNETİMİ	295
Bilgi Taraması I	302
Bilgi Taraması II	316
Bilgi Taraması III	325
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI	329
Bilgi Taraması	351
DEVLET MEMURLARI KANUNU (657)	359
Bilgi Taraması I	399
Bilgi Taraması II	403
MİLLÎ EĞİTİM TEMEL KANUNU (1739)	407
Bilgi Taraması	418
İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNU (222)	423
Bilgi Taraması	430
MEMURLAR VE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI HAKKINDA KANUN (4483)	433
Bilgi Taraması	440
KAMU MALÎ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU (5018)	445
Bilgi Taraması	457
İL İDARESİ KANUNU (5442)	461
Bilgi Taraması	471
KAMU GÖREVLİLERİ SENDİKALARI VE TOPLU SÖZLEŞME KANUNU (4688)	475
Bilgi Taraması	488
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (1 NOLU CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ)	493
Bilgi Taraması	504
(3071) SAYILI KANUN	507
Bilgi Taraması	510

ÖNSÖZ

'Toplam Kalite' anlayışının zorunlu kıldığı 'yönetişim' tarzı, liderlik ve organizasyon kabiliyetiyle kurumların başındaki yöneticilerin önemini daha fazla artırmıştır. Bilgi, kültür ve yetenek kazanmayı ve kazandırmayı amaçlaması hususiyetiyle hassas ve millî bir mesele olan eğitim faaliyetinde, kalite ve niteliğe özen göstermek, hayati bir mesele sayılmalıdır. Eğitimin her aşaması özel bir çaba ve hassasiyet gerektirir. Öğrenci ve öğretmen seçimin-den müfredata, fiziki imkânlardan yönetim kadrolarına kadar tüm unsur ve kademelerin, birbirinin başarısını artıracak şekilde uyum içinde olması gerektiğini söylemeye bile gerek yok. En önemli araç ve amacı bakımından malzemesi doğrudan doğruya insan olan bu faaliyette hiçbir unsur göz ardı edilemez. Eğitimde başarı, her unsur ve elemanın en yüksek düzeyde sürece katılmasıyla sağlanır. İşleyişin bir aşamasında görülen aksama diğer aşamaları da olumsuz etkiler. Sürecin sağlıklı, verimli işleminde yönetim ve yönetici anlayışının, öğrenci ve öğretmen eğiliminin, aile beklentilerinin ayrı ayrı katkısı vardır. Bu bütüncül yaklaşımla ortaya konan idare biçimini 'yönetişim' kelimesiyle açıklıyoruz.

Her bir unsurun katkı ve katılımını sisteme dâhil etme noktasında okul müdürü ve yardımcıların görevi büyüktür. Yöneticilik, öncelikle insanın yaptığı işi adanmışlık ölçüsünde sevmek, işini bilgi ve aşkla yapmakla hak edilir. Sonra millet olarak yüklendiğimiz yeni misyon ve yöneldiğimiz yeni ufuklar, başında bulunduğumuz kurumu, aile sıcaklığı içinde geliştirmeye dönük çabalarla öne çıkan yöneticiliği zorunlu kılmaktadır. Lider özelliğine sahip olması gereken bir kişi olarak yönetici, üst düzey başarı elde etmek için kurumsal bilgi ve bireysel yeteneklerini avantaj olarak kullanma becerisi göstermelidir.

Yüksek idealleri olan hiç kimse, son tahlilde geçici olan makamları çeşitli psikolojik açıklamaları olabilecek kişisel hırs ve ihtirasların tatmin yeri gör(e)mez. Yanlışlıktan da öte hastalıklı sayılabilecek bu tür alışkanlıkların, paylarına düştüğü oranda milletin zararına sonuçlar doğurduğunu geçmişteki kimi acı tecrübelerle yaşamışızdır. Kaldı ki, yönetimdeki aksama ve yanlışlıklar sistemin verimli olabilecek başka unsurlarını da olumsuz yönde etkilemektedir. O makamlar ve orada ifa edilecek görevler ulvîdir. Biz bu temel saiklerle, eğitim davamıza, eğitim içinde de yönetim kademelerine millî, insani hassasiyetlerle yaklaşıyoruz. Eğitimci ve yönetici kadroların evvela onlara emanet edilen çocuklarımıza, sergiledikleri davranışlarla örnek olmaları gerektiğine inanıyoruz. Örnek bir nesil, örnek öğretmen ve yöneticiler elinde biçimlenecektir. Sonuçta inançları, umutları, beklentileri, idealleri ile bir gelecek büyütüyor, bir gelecek inşa ediyoruz.

Medeniyetimizin ahlâk ve irfan köklerinde yükselen yeni, güçlü Türkiye idealini canlı algılarla yaşamayı ve yaşatmayı önemseyen ve önceleyen, kurulduğu günden bu yana üyelerine hizmet üreterek büyümeyi temel ilke haline getirmiş olan sendikamız, üyelerinin her alandaki ihtiyaçlarına cevap vermeye gayret etmiş; kültürel ve akademik sendikacılık

kapsamında üyelerinin mesleki gelişimine katkıda bulunmak adına bugüne kadar Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği sınavlarında, Okul Müdür ve Müdür Yardımcılığı sınavlarında, Şube Müdürlüğü sınavlarında Aday Öğretmenler için yapılan sınavlarda kitaplar bastırarak, modüller hazırlayarak, deneme sınavları yaparak, uzaktan eğitim merkezleri kurarak her zaman üyelerinin yanında yer almıştır.

Bu dayanışma ve hizmet anlayışının son ürünü Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Seçme Sınavı Hazırlık Kitabımızı siz üyelerimizin istifadesine sunmuş bulunuyoruz. Bu, bizim yardımlaşma ve dayanışmayı öne çıkaran hizmet sendikacılığımızın gereğidir. Kitabın her aşamasında özveriyle çaba gösterip katkı veren tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyor; Eğitim Kurumlarına Yönetici Seçme Sınavına girecek tüm üyelerimize başarılar diliyorum.

Ali YALÇIN

Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen
Genel Başkanı

SUNUŞ

Hem Türkiye hem Dünya, uluslararası ve ulusal konjonktürden kaynaklanan çok hızlı ve zorlu bir değişim sürecinden geçiyor. Bu değişimin ana eksenlerini özgürlük, eşitlik ve adalet talepleri oluştururken, Eğitim-Bir-Sen, bu taleplerin kavileşmesi ve kökleşmesi için hem toplumsal alanda hem de çalışma hayatı alanında üzerine düşen misyonun ve sorumluluğun gereklerini bihakkın yerine getirmeye gayret ediyor.

Gerçek örgütlenme, hem özlük hakları hem de değerler sendikacılığı mücadelesini birlikte yürütmektir ve Eğitim-Bir-Sen'in bütün çabaları bu temel hakları muhafaza etmeye, daha da ileriye taşımaya yöneliktir. Bu yüzden Eğitim-Bir-Sen'in üstlenmiş olduğu sendikal misyon ve yürüttüğü çalışmalar tarihe not düşmek adına çok önem arz etmektedir. Eğer bir sendika, sendikal mücadeleyi ve faaliyetleri anlamlı ve başarılı kılan nitelikli insan kaynağından ve nitelikli yaklaşımlardan yoksunsa, büyüklüğünün de hiçbir anlamı yoktur. Bu bakımdan nitelik; hak merkezli, özgürlük merkezli, insan merkezli olmak zorundadır.

Sendika olarak, bu amaçlarla, çalışma hayatı içinde üyelerimizin ve tüm kamu görevlilerinin eşitlik, adalet, liyakat ve hak temelli bir kariyer planlaması yapmasına, mesleki bilgi ve becerisini artırmasına, nitelikli bir insan kaynağı oluşturulmasına katkı sağlamak için çalışmalarımızı hızla devam ettirmekteyiz.

Elinizdeki bu kaynak kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirilme Yönetmeliği kapsamında Okul ve Kurum Müdür/Müdür Yardımcılığı sınavı için hazırlanmıştır. Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Duyurusu ve Görevlendirmeye ilişkin takvim yayımlandıktan sonra oluşturduğumuz profesyonel yazım ve uzman ekibimizin titiz çalışması sonucu ortaya çıkan bu kaynak kitap, yönetici adayı arkadaşlarımıza yardımcı olmak amacıyla, sınavın kapsamına, soruların yapısal özelliklerine uygun olarak hazırlanmıştır.

Üyelerimizin sınava hazırlık sürecini en etkili şekilde değerlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla sınavın kapsamına uygun olarak hazırlanan bu kitabın yayına hazır hale gelmesinde emeği geçen mevzuat ve kitap yazım komisyonuna teşekkürlerimi sunuyorum, sınava hazırlanan üyelerimize başarılar diliyorum.

Hasan Yalçın YAYLA
Genel Başkan Yardımcısı

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

OSMANLI DEVLETİ VE
ÖNCESİNDEKİ TÜRK DEVLETLERİNDE
KÜLTÜR VE UYGARLIK

GENEL KÜLTÜR

BİLGİ NOTU

TÜRK KÜLTÜRÜ ve MEDENİYETLERİ

I. İLK TÜRK DEVLETLERİ'NDE KÜLTÜR ve MEDENİYET

a. Devlet Yönetimi

Türklerde devlet “**İl veya el**” deyimi ile ifade ediliyordu.

İLK TÜRKLERDE DEVLETİ OLUŞTURAN UNSURLAR	
Bağımsızlık (Oksızlık)	Hiçbir kavme boyun eğmemek Türklerde millî bir karaktere dönüşmüştür.
Ülke	Ülke, bağımsız bir devletin hak ve yetkilerini herhangi bir kısıtlamaya tâbi olmadan kullanabildiği coğrafî bir alandır. İlk Türk devletlerinde yurt sözü, daha çok vatan için kullanılmıştır. O dönemde ülke sınırlarına da yaka denilmiştir.
Halk (Kün)	“İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!” sözünde dile getirilen halk, devleti yaşatan ve kağanı başarılı kılan en önemli unsurdur. İlk Türklerde ferdin adaletle yönetilmesi ve ekonomik olarak rahat bir yaşantıya sahip olması esastır.
Teşkilat	Konargöçer hayat, Türklerin disiplinli ve teşkilatlı bir şekilde yaşamasını sağlamıştır.

İslamiyet öncesi Türk devletlerinde devleti yönetme yetkisinin hükümdara Tanrı tarafından verildiğine inanılır, bu inanca da **kut** anlayışı denilirdi. Kut anlayışına göre kağan, Tanrı'nın yeryüzündeki vekili olarak görülürdü.

İlk Türk Devletlerinin Teşkilat Yapısı

HÜKÜMDAR (KAĞAN)	
Yabgu	Ülkenin batı kısmını yöneten hanedan üyesidir.
Hatun	Hatun, kağanın eşidir ve devlet işlerinde söz sahibidir. Hatunlar gerektiği zamanlarda devlet reisliği ve naiplik (vekillik) de yaparlardı.
Kurultay (Kengeş, Toy)	İlk Türk devletlerinde ülke meselelerinin görüşülüp karara bağlandığı yerdir.
Ayukı (Hükûmet)	Devlet işlerinin yürütülmesini sağlardı. Hükûmetin başında aygucı veya üge adı verilen günümüzdeki anlamıyla başbakan bulunurdu. Asya Hunlarından itibaren Türklerde hükûmet üyelerine buyruk (bakan) denirdi.
Şad	Hanedan üyesi komutanlara verilen isimdir.
Tigin	İlk Türk devletlerinde kağanın erkek çocuklarına tigin veya elig denilirdi. Tiginlere tecrübe kazansınlar diye bazı bölgelerin yönetimi verilirdi. Tiginleri; ataman, inal veya inanç gibi isimlerle anılan kişiler yetiştirirdi.

Kağan; bilge, alp (kahraman), erdemli ve adaletlidir.

Görevleri;

- Devleti, milleti ve töreyi düzene koyar.
- Halkın ihtiyaçlarını karşılar.
- Asayiş sağlar.

- Halkın refah düzeyini arttırır.

- Halkın sevgisini kazanır.

■ Kullandığı unvanlar; Kağan, hakan, tanhu, şanyü, han, yabgu, idikut, ilteber, erkin, ilteriş.

■ Bağımsızlık sembolleri; **Otağ** (hakan çadırı), **örgin** (taht), **kılıç**, **nevbet** (davul), **kur** (kemer), **berge** (kamçı), **kama** (bıçak), **kotuz** (sorguç), **tuğ** (sancak), **ordu**, **yay**, **toy** (ziyafet)

■ Türklerde **oguş** (aile) devletin temel taşıydı. Aileler birleşerek **urug**'u (sülale) oluşturur, urugların birleşmesiyle de ilk siyasi yapı olan **bod-ok** (boy) meydana gelirdi. Boyun başında; iç dayanışmayı muhafaza etmek ve adaleti sağlamak amacıyla **bağ**, **beğ**, **bi** adlarıyla da bilinen boy beyi bulunurdu. Boylar birliğine **bodun** deniliyordu. Bodunun başında **yabgu**, **şad**, **ilteber** vb. unvanlar taşıyan idareciler vardı.

b. Ordu:

Türk ordu teşkilatını ilk kuran Büyük Hun Hakanı **Mete Han** olmuştur. Mete Orduyu 10'luk sisteme göre teşkilatlandırmıştı. Bu sistemde Türk ordusunun komutanı merkezden tayin edilir, bu da ordunun tek elden sevk ve idaresinde büyük önem taşırdı. Türk ordusunun en büyük özellikleri daimi oluşu ve askerliğin ücretsiz oluşu idi.

c. Din ve İnanış:

Türklerin İslamiyet'ten önceki dini Gök-Tanrı diniydi. Bu dine göre Türkler;

■ Tek bir Tanrının evreni yarattığına ve gökte oturduğuna inanıyorlardı.

■ Öldükten sonra dirileceklerine inandıklarından, ölülerini atı, eşyaları ve silahıyla birlikte gömüyorlardı.

■ Cennete UÇMAĞ, cehenneme ise TAMUĞ diyorlardı.

■ Mezarlara ölünün sağlığında öldürdüğü düşman sayısı kadar BALBAL adı verilen küçük heykeller dikerlerdi. İnanişe göre, yeniden dirilecek kişi atıyla cennete gidecek ve öldürdüğü düşmanlar sonraki yaşamında ona hizmet edeceklerdir.

■ Ölüleri için yoğ adı verilen cenaze törenleri yapar ve ardından yas tutarlardı.

İlk Türk Devletlerinden Uygurlar, öncelikle Maniheizmi, daha sonra da Budizm'i kabul etmişlerdir. Türk Halkları içinde Yahudiliği kabul eden tek kavim Hazarlardır.

Şamanlık bir çeşit sihirbazlıktı ve şamanlığın irsi (kalıtsal) olduğuna inanılırdı. Uygurlar sihir ilmini bilenlere şaman (kam) derlerdi.

d. Yazı, Dil ve Edebiyat:

■ Türkler tarih boyunca Göktürk, Uygur, Sogol, Brahmi, Süryani, Arap, Kiril ve Latin alfabelerini kullanmışlardır.

■ Göktürk (Orhun) Alfabesi: 38 harften (4 sesli + 34 sessiz) meydana gelir. Göktürk yazısına ilk defa Orhun Nehri kıyısındaki kitabelerde rastlandığı için Orhun Alfabesi de denir.

■ Uygur Alfabesi: 18 harften (3 sesli + 15 sessiz) meydana gelir.

Başlıca Türk Destanları:

- Hunların(Oğuzların) ➤ Oğuz Kağan Destanı
- İskitlerin (Saka) ➤ Alper Tunga Destanı – Şu Destanı
- Göktürklerin ➤ Ergenekon Destanı
- Uygurların ➤ Göç ve Türeyiş Destanları
- Kırgızların ➤ Manas Destanı

II. İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET**a. Devlet Yönetimi**

Orta Asya'da kurulan ilk Türk İslam devleti **Karahanlılardır**. İslam inancıyla birlikte Türk hükümdarları; kağan yerine Gazneli Mahmut ile birlikte sultan, yabgu yerine de melik gibi unvanları kullanmaya başlamış, bağımsızlık sembolleri olarak da halife adına hutbe okutmuştur.

Merkez teşkilatı, doğrudan sultanın şahsına bağlı **saray teşkilatı** ile **Divan-ı Saltanat hükümet** teşkilatlarından meydana geliyordu.

- Sarayda güvenilir kişilerden seçilen hacip, kapucubaşı, candar, silahdar, alemdar, aşçıbaşı, içkicibaşı, Emir-i Ahur unvanlarını taşıyan görevliler vardı.

Hacip, hükümdar ve vezirden sonra gelen en büyük görevli. Görevleri hükümdar ile halk arasında irtibatı sağlamaktı. **Kapucubaşı**, sarayın her türlü hizmetinden sorumlu kişidir. **Candar**, hükümdar ve sarayın korunmasıyla görevlidir. **Alemdar**, bayrak ve sancakların taşınması ve muhafazasından sorumludur.

- Hükümet'e "Divan-ı Saltanat (büyük divan)" denir ve başında hükümdarın birinci derecede yardımcısı olan vezir bulunur, devlet meseleleri bu divanda görüşülüp karara bağlanırdı.

İlk Türk İslam Devletlerinde Bulunan Divanlar

Karahanlılar	Divan-ı Ali	Başkanı vezir olan bu divanda devlet ile ilgili meseleler görüşülüp karara bağlanırdı.
	Divan-ı Tuğra (İnşa)	Devletin iç ve dış yazışmalarıyla ilgilenen bu divanın başındaki görevliye Tuğraî denilirdi.
	Divan-ı İstifa	Mali işlerden sorumluydu. Bu divanın başında agıcı bulunurdu.
	Divan-ı İşraf	Devletin mali ve idari işlerini denetleyen bu görevliye müşrif denilirdi.
	Divan-ı Arz	Ordunun genel işlerini yürütürdü. Bu divanın başındaki görevliye arız denilirdi.

Gazneliler	Divan-ı Vezaret	Vezirin başkanlığındaki bu divan, genel idari işlere ve mali işlere bakardı.
	Divan-ı Risalet	İç ve dış yazışmaları yöneten divandır. Bu divanın başındaki kişiye sahibi divan-ı risalet adı verilirdi.
	Divan-ı İstifa	Devletin mali işlerine bakan bu divanın başında müstevfi vardı.
	Divan-ı İşraf	Devletin gizli haber alma dairesi gibi çalışmakla birlikte, devletin mali ve idari işlerini denetlerdi. Bu divanın başkanına müşrif denilirdi.
	Divan-ı Arz	Bu divan, askerlik işlerini yürütürdü. Başkanı emir-i arız dı.
Büyük Selçuklular	Divan-ı Âla (Büyük Divan)	Devlet meselelerinin görüşüldüğü bu divanın başkanı vezirdi.
	Divan-ı Tuğra (İnşa)	Devletler ve eyaletlerle ilgili yazışmaları yöneten bu divanın başındaki görevliye münşi veya tuğra denilirdi. Bunlar Arapça ve Farsça'yı çok iyi bilen bilgin kişilerdi.
	Divan-ı İstifa	Devlet hazinesinin gelir ve giderlerini takip eden divandı. Başında müstevfi bulunurdu.
	Divan-ı İşraf	Devletin mali ve idari işlerini teftiş ederdi. Bu divanın başındaki görevliye müşrif denilirdi.
	Divan-ı Arz (Ceys)	Askerlikle ilgili bütün işlerle ilgilenen bu divanın başındaki görevliye arız denilirdi.

– Adliye teşkilatı şer’i yargı ve örfi yargı olarak ikiye ayrılmıştır. Şer’i davalara kadılar bakarlardı. Bunların başkanı devlet merkezindeki “Kaadi” yülkudat idi. Tereke, hayrat işleri ve vakıfların idaresini kadılar yürütürdü. Örfi sorunların çözümü ile ilgili ayrı mahkemeler olup bunların başında “Emir-i Dad” (Adalet Bakanı) bulunurdu. Bunların dışında, devlete karşı işlenen ağır siyasi suçlar, sultanın başkanlığındaki özel mahkemelerde hükme bağlanırdı.

b. Ordu

■ İlk Türk İslam devletleri, İslamiyet öncesi dönemdeki Türklerde olmayan ve adına **Gulam Sistemi** denilen yeni bir ordu modelini kullanmaya başlamışlardır.

■ İlk Türk İslam Devletlerinde Ordu

KARAHANLILAR	1. Türkmenler	
	2. Eyalet Ordusu	
	3. Gûlamlar	3.a. Hassa Ordusu
		3.b. Saray Muhafızları
GAZNELİLER	1. Eyalet Ordusu	
	2. Gönüllüler	
	3. Ücretli Askerler	
	4. Gûlamlar	4.a. Hassa Ordusu
		4.b. Gûlaman-ı Saray

BÜYÜK SELÇUKLULAR	1. İhta Askerleri	
	2. Bağlı Devletler	
	3. Türkmenler	
	4. Gûlamlar	4.a. Hassa Ordusu 4.b. Gûlaman-ı Saray

■ Askeri birlikleri **subaşı** denen kumandanlar idare ederdi.

c. Hukuk

TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE HUKUK	
ÖRFÎ HUKUK	Kaynakları (Hun gelenekleri, Kök Türk ve Uygur Kanunları, Oğuz gelenekleri)
	Kullanıldıkları Alan (Yönetim, Maliye, Askerlik)
	Başındaki Görevli (Emir-i Dâd)
ŞERÎ HUKUK	Kaynakları (Kur'an, Sünnet, İcma, Kıyas)
	Kullanıldıkları Alan (Evlence, Boşanma, Miras, Maliye)
	Başındaki Görevli (Kadi'l Kudat)

d. Sosyal ve Ekonomik Hayat

- **Ahilik**, XIII. yüzyılda temeli yardımlaşma üzerine kurulan esnaf ve sanatkâr örgütlenmesine verilen isimdir. İslam inancı ile Türk örf ve âdetlerinin sentezi sonucu oluşan bir düşünce sistemi olarak da ifade edilen bu teşkilat, toplumda ekonomik hayatın dışında; sosyal, siyasi ve askerî faaliyetleriyle de etkili olmuştur.
- Devlet arazisi **has**, **ikta** ve **haraci** olarak bölünmüştür. Has ve haraci toprakların vergileri devlet hazinesine girmekteydi. Selçuklu Devleti'ndeki askerî ikta sistemiyle hem topraktan gelir elde edilmiş, hem de mevcudu çok yüksek olan orduların devlete yük olmadan beslenme ve donatımları mümkün olmuştur.
- **İkta sistemi**; bu sistemde devlete ait topraklar (mirî) kişilere hizmet karşılığında bırakılır, kişiler bu toprağı köylülere kiralar, elde ettiğı kira ve vergiler ile asker yetiştirirlerdi. İkta Sistemi sayesinde; toprakların işletilmesi sağlanmış, vergilerin toplanması kolaylaşmış, hazineden herhangi bir harcama yapılmadan ordu kurulmuştur. İkta sahipleri, aldıkları topraklar ve bu topraklardan elde ettikleri gelirlere karşılık taşrada güvenliği de sağlamışlardır.
- Büyük Selçuklu Devleti'nde Tuğrul Bey, Alp Arslan ve Melikşah altın para bastırmışlardır.
- İlk Türk İslam devletlerinde vergi önemli bir gelir kaynağıydı. Bu dönemde İslamiyet'in etkisiyle şekillenen yeni vergi türleri de görülmeye başlamıştır. **Öşür**, **haraç**, **cizye** ve **zekat** bu vergiler arasında yer almıştır.

f. Dil ve Edebiyat

- Karahanlılarda, Gazneliler, Harezmşahlar ve Selçuklularda konuşma dili olarak Türkçe, yazı dili olarak ise Farsça ve Arapça kullanılırdı. Yazıların Arapça ve farsça olmasının nedeni ilmî eserlerin bu dillerde yazılması, İslâm dünyasının ortak dili olmasından kaynaklanıyordu.
- Bu dönemin önemli eserlerinden biri Kaşgarlı Mahmud tarafından, Bağdat'ta yazılan **Dîvanü Lüga-tî't-Türk**'tür. Bu eser ile Arap kültürüne karşı koyan Kaşgarlı Mahmud, Türk tarihine, coğrafyasına destan ve efsanelerine ait kıymetli bilgiler verir. Bu Türkçe ansiklopedik sözlükte, o dönemin Türk şiir, ağız ve şiveleri ile ilgili zengin malzemeler bulunmaktadır.

- Karahanlılar devrine ait **Kutadgu Bilig**, Yusuf Has Hacıp tarafından kaleme alınmıştır. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonraki bilinen ilk yazılı eser olma özelliği taşıyan bu kitap, İslam öncesi yaşanan kültür ile İslami Dönem kültürünü yansıtmaları bakımından önemlidir. Eserde yöneticilerde bulunması gereken özellikler ile birey, toplum ve devlet ilişkilerinin nasıl olması gerektiği anlatılmıştır.
- Bu dönemin bir diğer önemli ismi ise Ahmet Yesevi'dir. Türk Tasavvuf Edebiyatının kurucusu olan Ahmet Yesevi bölgedeki halkın İslamiyet'i kabul etmesinde büyük bir paya sahiptir. Ahmet Yesevinin ünlü eseri **Divan-ı Hikmet**dir.
- Selçuklu veziri Nizamülmülk tarafından yazılan **Siyasetnâme** adlı eserde ise devlet teşkilatı, sosyal hayat ve hükümdarın görevleri hakkında önemli bilgiler verilmiştir.

g. Bilim ve Sanat

- **Farabi**, Aristo mantığını en iyi kavrayan ve açıklayan kişiolduğu için ikinci öğretmen anlamına gelen Muallim-i Sâni unvanıyla anılır. Farabi batıda "**Al-Pharabius**" diye meşhur olmuş ve eserlerinden çoğu daha o devirlerde Latinceye çevrilerek yüksek okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur. **İhsâ'ül-Ulûm** adlı eserinde bilimleri sınıflandırmış, bu nedenle de İslam dünyasında bilimleri sınıflara ayıran ilk kişi olarak tarihe geçmiştir.
- **İbni-Sina**; Hekimlik konusunda kendisine batı bilim dünyasında "**Tıb'ın hükümdarı**" denilmiştir. Batı'da Avicenna (Avisenna) olarak bilinir. Bulaşıcı hastalıkların gözle görülmeyen minik kurtçuklardan (mikrop) kaynaklandığını tespit etmiş, kan dolaşımının nasıl gerçekleştiğini açıklamış ve başarılı ameliyatlar gerçekleştirmiştir. İbni Sina'nın **EL-kânûn fi't-tıbb** adlı kitabı Batı'da uzun bir süre ders kitabı olarak okutulmuştur.
- **Birüni**; Batı'da Aliboron adıyla anılmaktadır. Ayrıca jeodezi (yeryüzü bilgisi) biliminin kurucusu kabul edilir. En önemli eseri, **El Asarü'l Bakiye**'dir. Bu önemli eserinde çeşitli toplumların kullandıkları takvimleri ay ve yıllardaki farklılıkları dini gün ve bayramları sebeplerini incelemiştir.
- **Harezmi**; Cebir biliminin kurucusu olarak kabul edilen Harezmi; matematikçi, astronom ve coğrafyacıdır.
- Bu dönemin eğitim alanındaki en büyük yeniliği burslu öğrencilik sisteminin getirilmesidir. Dönemin en önemli eğitim kurumu **Sultan Alp Arslan'ın** buyruğu ile vezir **Nizamü'l-Mülk** tarafından yaptırılan **Nizamiye Medresesidir**.

III. OSMANLI DEVLETİ KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

a. Devlet Yönetimi

- Osmanlı'nın yönetim sistemi, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'ne kadar monarşik bir özellik taşıırken 1517'den itibaren halifeliliğin Osmanlı'ya geçmesiyle devlet yönetimi monarşik yapının yanında teokratik (dine dayalı) bir yapıya da bürünmüştür. Ancak Osmanlı Devleti'nin teokratik yönetim anlayışı kendine has özellikler taşımış, Osmanlı Sultanı, halife unvanını kullanmakla birlikte, dini görüş ve fetvaları şeyhülislamdan almıştır. Padişah olan kişi **malikü'l mülk**, yani ülkenin ve devletin tek sahibiydi.
- Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde yayınlanan **Fatih Kanunnâmesi** (Kanunnâme-i Âli Osman) ile birlikte örfe dayalı hukuk sistemi, yazılı hâle getirilmiştir.
- Devlet teşkilatı, **merkez ve eyalet** olmak üzere ikiye ayrılırdı.
- **Merkez Teşkilatı**: Merkeziyetçi idareye sahip Osmanlı Devletinin başı; padişah, sultan, hünkâr, han, hakan da denilen hükümdardı. Padişah, bütün ülkenin hakimi, idarecisiydi. Sadrazam ve Divan-ı Hümayunun diğer üyeleri, padişahın en büyük yardımcılarıydı.

• Osmanlı Devletinde Divan, bakanlar kurulu; sadrazam da başbakan mahiyetindeydi. Dîvanda, devletin birinci derecede önemli mülkî, idarî, malî, siyasî, askerî meseleleri görüşülüp karara bağlanırdı. Divan, padişah adına **sadrazam, kubbe vezirleri, kazaskerler, nişancı ve defterdarlardan** oluşurdu. 19. yüzyılda Osmanlı kabinesi; sadrazam (başbakan), sadaret kethüdalığı (İçişleri Bakanlığı), reisül-küttaplık (dışişleri bakanlığı), defterdarlık (maliye bakanlığı), çavuşbaşılık, yeniçeri ağalığı, seraskerlik (millî savunma bakanlığı) kaptan-ı deryalık (deniz kuvvetleri komutanlığı) makamında bulunan kişilerden meydana gelirdi.

• **Eyalet Teşkilatı:** Devlet teşkilatında en büyük idarî bölüm eyaletlerdi. Eyaletler; sancak, kaza ve nahiyelere bölünmüştü. Eyaleti **beylerbeyi**, sancağı **sancakbeyi** yönetirdi. Osmanlı idari teşkilatında eyaletler vergi düzeni esas alınarak **salyâneli (yıllıklı) ve salyânesiz (yıllıksız)** olmak üzere kısımlara ayrılmıştır. Bunların dışında imtiyazlı (ayrıcalıklı) bazı eyaletler de vardı. Salyâneli eyaletlerde İltizam Sistemi, salyânesiz eyaletlerde ise Tımar Sistemi uygulanırdı. Bunların yanında imtiyazlı (ayrıcalıklı) iç işlerinde serbest dış işlerinde merkeze bağlı eyaletler de vardı. Eyaletlerin merkez teşkilatına benzer bir idare tarzı vardı. Şehirler, **kadı** tarafından idare edilir, emniyet, **subaşı** tarafından sağlanırdı.

b. Saray Teşkilatı

• Fatih Sultan Mehmet tarafından, Saray-ı Atîk denilen eski saray kuruldu. Daha sonra yine Fatih tarafından, Saray-ı Cedid adı verilen Topkapı Sarayı yaptırıldı.

• Osmanlı Devletinde saray teşkilatı üç kısımdan meydana gelmekteydi:

- 1) Bîrun; Sarayın dış bölümüydü ve sarayın dış hizmetlerine bakan devlet görevlileri burada bulunurdu.
- 2) Enderûn; Devşirme yoluyla yetiştirilen tebaadan meydana gelmiştir. Padişaha hizmet eden görevlilerin bulunduğu yer olmakla birlikte, idari ve askerî yöneticilerin yetiştirildiği okulun da bulunduğu bölümdü.
- 3) Harem-i hümayun; padişah ve ailesinin özel hayatının geçtiği bölüm, padişahın eviydi.

Osmanlı Devlet Teşkilatı;

PADİŞAH		
1. MERKEZÎ TEŞKİLAT (İstanbul) / (Divan-ı Hümayun)	1. Seyfiye	Yönetim - Askerlik (Sadrazam, Kubbealtı vezirleri, Yeniçeri ağası)
	2. İlmiye	Din-Eğitim-Hukuk (Şeyhülislam, Kazasker)
	3. Kalemîye	Maliye-Yazışma (Defterdar, Nişancı, Reisülküttap)
2. TAŞRA TEŞKİLATI (İstanbul dışındakiler)		

• Divan-ı Hümayun, günümüzdeki anlamıyla Bakanlar Kurulu, Danıştay, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi gibi çalışan bir meclisti. Divan, padişahın yetkisinde bulunan yasama, yürütme ve yargı güçlerinin uygulama aracıydı.

OSMANLI TAŞRA TEŞKİLATI	
1840	EYALET (Müşir (Vali)), SANCAK (Kaymakam), KAZA (Kaza müdürü), KÖY (Muhtar)
1864	VİLAYET (Vali), SANCAK (Kaymakam), KAZA (Kaza müdürü), KÖY (Muhtar)
1871	VİLAYET (Vali), LİVA (Mutasarrıf), KAZA (Kaza müdürü), NAHIYE (Nahiye müdürü), KÖY (Muhtar)

PARLAMENTO (MECLİS-İ UMUMİ)	
Ayan Meclisi	<ul style="list-style-type: none"> • Üyelerini padişah seçerdi. • Ömür boyu görevde kalırlardı. • Üye sayısını ve başkanını padişah belirlerdi. • Üyelerde 40 yaşını doldurmuş olma şartı aranırdı.
Mebusan Meclisi	<ul style="list-style-type: none"> • Halk tarafından seçilirdi. (50 bin kişiye bir mebus) • Seçimler dört yılda bir yapılırdı. • İki dereceli seçim sistemi vardı. • Üyeler sadece kendi bölgesinin değil, bütün ülkenin mebusuydu. • Mecliste gayrimüslimler de vardı.

c. Ordu

• Osmanlılarda ilk düzenli ordu (yaya müselleme), Orhan Bey Dönemi'nde kurulmuştur. Osmanlı ordusu, kara ve deniz kuvvetleri olmak üzere iki bölümden oluşmuştur.

• **Kapıkulu Askerleri:** Doğrudan Padişaha bağlıdılar, üç ayda bir ulufe alırlar.

a. Kapıkulu Piyadeleri (Yaya Askerler)

Acemi Ocağı: Devşirmelerin ilk eğitildiği yer.Yeniçeri ocağına asker yetiştirmek amacıyla kurulmuştur.

Yeniçeri Ocağı: Kapıkulu ordusunun en kalabalık grubunu oluşturan yeniçeriler, padişahın merkezi otoritesi-nin temelini teşkil eder. Padişahı koruyan yaya kuvvetlerdir. **I. Murat** zamanında kurulmuştur.

Cebeci Ocağı: Silahların yapımı ve onarımıyla sorumludur.

Topçu Ocağı: Top döküp kullanan askerî sınıftır. İlk olarak **I. Murad** zamanında I. Kosova Savaşı'nda top kul-lanılmıştır.

Top arabacıları: Topları cepheye taşıyan askerî sınıftır.

Lağımcılar: Kuşatmalarda kale altlarına tünel açıp o bölgeyi havaya uçuran askerî sınıftır.

Humbaracılar: Havan topu yapan askerî sınıftır.

Bostancılar: Sarayın güvenliğini sağlayan askerî sınıftır.

b. Kapıkulu Süvarileri (Atlı Askerler)

Silahdarlar ve sipahiler: Savaş esnasında padişahın otağını koruyan askerlerdir.

Sağ ve sol ulufeciler: Savaşta ve barışta saltanat sancaklarını koruyan askerlerdir.

Sağ ve sol garipler: Ordunun ağırlıklarını ve hazineyi muhafaza eden askerlerdir.

• **Eyalet askerleri;** Tımarlı sipahiler ve yerli kulu teşkilatı olmak üzere ikiye ayrılırdı. Tımarlı sipahiler, Os-manlı ordusunun en önemli kısmı olup, tımar sahipleriyle, bunların beslemek ve yetiştirmekle yükümlü ol-dukları cebelülerden meydana gelirdi.

Tımarlı sipahiler: Atlı askerî sınıftır.

Akıncılar: Ordunun önünden giden keşif birliğidir.

Azaplar: Savaş esnasında ilk hücumu karşılayan öncü birliklerdir.

Yayalar ve müsellemler: Köprü tamiri ve yol yapımında görev alan askerlerdir.

Yörükler: Siper kazma, kale tamiri ve yol açmada görevli askerlerdir.

Deliler: Sınır boylarında görev yapan korkusuz süvari birlikleridir.

Sakalar: Su ihtiyacını karşılayan askerlerdir.

Beşliler: Sınırlardaki kaleleri koruyan askerlerdir.

- **Nizam-ı Cedid;** III. Selim tarafından kurulmuştur.
- **Sekban-ı Cedit:** II. Mahmut tarafından kurulmuştur.
- **Vakay-ı Hayriye** (hayırlı olay): II. Mahmut tarafından 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasına verilen isimdir.
- **Asâkir-i Mansure-yi Muhammediye:** II. Mahmut tarafından Yeniçeri ocağının yerine kurulmuştur.
- **Hamidiye Alayları:** II. Abdülhamit Dönemi'nde, Doğu Anadolu toprakları üzerinde bir Ermeni Devleti kurulmasını önlemek ve Rusya ile çıkacak bir savaş durumunda bölgede hazır silahlı güç bulundurmak amacıyla yerel halktan kurulmuştur.

d. Deniz Kuvvetleri (Donanma)

Osmanlı donanması (deniz kuvvetleri) ilk olarak Orhan Bey Dönemi'nde Karamürsel'de oluşturulmuş, donanma komutanına **kaptan-ı derya**, donanma askerlerine de **levant** adı verilmiştir. XVI. yüzyılda altın çağını yaşayan Osmanlı donanmasının ünlü denizcileri arasında **Barbaros Hayrettin Paşa, Piri Reis** ve **Seydi Ali Reis** gibi önemli kişiler yer almıştır. Bu dönemdeki belli başlı tersaneler; İstanbul, Gelibolu, Rusçuk, İzmit, Sinop, Basra ve Süveyş'te açılmıştır.

e. Maliye

- Osmanlı Devletinin gelir ve giderlerine 1838 yılına kadar **defterdar**, bu tarihten sonra ise **maliye nazırı** ve teşkilatı bakardı. Defterdar, Divan-ı hümayun yani bakanlar kurulu üyesiydi. Başdefterdar, padişahın malî işlerde vekilidir. Başdefterdarın, şıkk-ı sanî ve şıkk-ı salis olmak üzere iki yardımcısı vardı. Osmanlı Devletinde vergiler şer'i ve örfi olarak iki kısımda toplanmıştır.
- Osmanlı hazinesi; iç hazine ve dış hazine olmak üzere iki kısma ayrılır, hazinede para ve çeşitli kıymetli eşyalar saklanırdı.

İç hazine (Hazine-i hassa): Padişaha ait hazineydi ve gerektiği zaman devlet hazinesine buradan para aktarılabilirdi.

Dış hazine (Devlet hazinesi): Örfî ve şerî vergilerin, ganimet gelirlerinin ve diğer gelirlerin toplandığı hazinedir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE VERGİLER	
Şerî Vergiler	<p>Öşür: Müslümanlardan alınan ürün vergisi.</p> <p>Haraç: Gayrimüslimlerden alınan ürün vergisi.</p> <p>Cizye: Gayrimüslim erkeklerden askerlik yapmamaları karşılığında alınan vergi.</p> <p>Ağnam: Küçükbaş hayvan vergisi.</p>
Örfî Vergiler	<p>Çifhane: Bir çift öküz ile işletilebilen araziden alınan vergi.</p> <p>Çift bozan: Toprağını izinsiz olarak terk eden veya üç yıl üst üste ekmeyenden alınan vergi.</p> <p>İспенç: Gayrimüslimlerden alınan toprak vergisi.</p> <p>Bac: Çarşı ve pazardan alınan vergi.</p> <p>Ağıl: Sürü sahiplerinden alınan vergi.</p> <p>İmdadiyeyi Seferiye: Sefer sırasında alınan vergi.</p> <p>İmdadiyeyi Hazariye: Barış zamanında alınan vergi.</p> <p>Derbent: Köprü veya geçitlerden alınan vergi.</p> <p>Avarız: Olağanüstü hâllerde alınan vergi.</p>

• XVIII. yüzyıl başlarında akçe temel para ölçü birimi olma özelliğini yitirmiş ve ekonomideki yerini kaybetmiştir. Dünya ekonomisiyle ilişkilerin arttığı yeni dönemde, ilk defa **kaime** denilen kâğıt paralar basılmıştır. Kaime fazla miktarda basılınca bunların da değeri düşmüş, daha sonra da kaimeler piyasadan çekilmiştir. 1844'te **tashih-i ayar** ismiyle yeni madenî para düzenlemesi yapılmış, bu düzenlemeden sonra bir gram saf gümüşü bulunan birime **kuruş**, yirmi kuruş değerindeki gümüş paraya **mecidiye** ve yüz gümüş kuruş değerindeki altına **lira** adı verilmiştir.

f. Toprak İdaresi

• **Mülk arazi;** Mülkiyet hakkı arazi sahibinin olan topraklardır. Mülk arazi ikiye ayrılır:

Öşri Topraklar: Fethedildiği zaman Müslümanlara verilen topraklardır. Topraklar, sahiplerinin mülkü sayılır, isteyen topraklarını satabilir, bağışlayabilir, vakfedebilir, miras bırakabilirdi. Toprağı işleyenler, elde ettikleri ürünün 1/10'unu vergi olarak devlete verirlerdi. Bu vergiye **öşür** denirdi.

Haraci Topraklar: Bu toprakların sahipleri Gayrimüslimlerdi (Müslüman olmayanlar). Bunlardan alınan toprak vergisine **haraç** denirdi.

• **Mîrî arazi;** Mülkiyeti devlete ait olan topraklardır. Devlet bu toprakları işletmesi için üzerinde yaşayan kişilere verirdi. Toprağı iyi ekip biçmeyen veya üç yıl üst üste boş bırakanlardan toprakları geri alınır, başkasına verirdi. Amaç; tarımda üretimin devamlılığını sağlamaktır. Miri arazinin bölümleri:

1. Vakıf Arazisi: Geliri cami, hastane, kervansaray, medrese gibi bilim ve hayır kurumlarının yapımı, idaresi ve bakımı için ayrılan topraklardı. Vakıf topraklarının gelirlerinden vergi alınmazdı.

2. Ocaklık Arazisi: Kale muhafızlarına ve tersane giderlerine ayrılan sınır boylarındaki araziye denirdi.

3. Yurtluk Arazisi: Sınırları koruma karşılığında sınır boylarında ayrılan araziye denirdi.

4. Mukataa: Geliri doğrudan doğruya hazineye kalan araziye denirdi. Bu topraklardan elde edilecek gelir peşin olarak mültezim denilen varlıklı kişilere satılır ve mültezimlerden alınan paralar doğrudan hazineye aktarılırdı. Bu sisteme "İltizam Sistemi" denirdi.

5. Dirlik Arazî: Geliri devlet memurlarına ve askerlere maaş ve görev karşılığı olarak verilen topraklardır. Dirlik gelirlerine göre üçe ayrılırdı:

- **Has :** Yıllık geliri 100.000 akçeden fazla olan toprağa denirdi. Padişaha, divan üyelerine, beylerbeylerine, şehzadelere ve sancak beylerine verilirdi.
- **Zeamet :** Yıllık geliri 20.000 ile 100.000 akçe arasındaki topraklara denirdi. İkinci derecedeki memurlara verilirdi. Alaybeyleri, kapıcıbaşı, Divan kâtipleri gibi.
- **Timar :** Yıllık geliri 3.000 akçe ile 20.000 akçe arasındaki topraklara denirdi. Savaşlarda yararlılık gösterenlere verilirdi. Tımarlı Sipahi'ler gelirlerinin bir kısmıyla atlı asker yetiştirirler, bir kısmını da maaş olarak alırlardı. Timar sistemiyle yetiştirilen askerler, Osmanlı ordusunun önemli bir kısmını oluştururdu.

• **Timar Sistemi:** Devlete ait arazilerin gelirlerinin asker ve memurlara maaş karşılığı verilmesidir. Bu araziler sipahilerin gözetiminde köylüler tarafından işletilir, devlet ziraattan alacağı vergiyi, büyük bir bölümü asker ve memur olan tımar sahiplerine bırakırdı. Bu uygulama sayesinde üretimde devamlılık sağlanmış, toprakların boş kalması önlenmiş ve ücretsiz asker bulundurulmuştur.

• **İltizam sistemi;** Osmanlı Devleti, Timar Sistemi'nin bozulmasından sonra İltizam Sistemi'ne geçmiştir. Bu sistem, devletin vergi kaynaklarının (mukataa) işletilmesinin açık artırma usulü ile belli bir süreliğine **mültezim** adı verilen görevlilere verilmesine dayanıyordu. İltizam Sistemi'nin amacı, hazineye hızlı nakit para girdisi sağlamaktır.

g. Siyasi ve Hukukî İdare:

- Osmanlı Devletinde esas itibarıyla İslam Hukuku uygulanırdı. İslâm hukukunda açıkça belli olmayan konular, bu hukukun ilkelerine aykırı olmamak kaydıyla, şeyhülislâmların fetvaları ve kanun ve kanunnameler şeklinde düzenlenirdi. Yasama yetkisi padişahındı ve padişah adına yapılırdı. Medenî hukukta Hanefî mezhebinin hukuk sistemi tatbik ediliyordu. Ceza hukuku ve diğer sahalarda sultanî hukuk da denilen örfî hukuk uygulanmaktaydı.
- Osmanlı Devletinde ilk kanunname, Fatih Sultan Mehmet (1451-1481), ikinci kanunname ise Kanunî Sultan Süleyman tarafından çıkarıldı. Bu kanunnamelerde, saltanatla ilgili konular yanında reaya ve Müslüman halkın devlet düzeni içindeki davranışlarını belirleyen hükümler vardır.

OSMANLI DEVLETİ'NDE KANUNNÂMELER

UMUMÎ KANUNNÂMELER (Ülke genelinde uygulanan padişahın emir ve fermanları)	Kanunnâme-i Âli Osman: İdari işlerde ihtiyaçlara cevap vermek için ferman veya beratlar şeklinde yayınlanır, valiler ve kadılar tarafından uygulanırdı. Teşkilat Kanunnâmeleri: Sarayın protokol anlayışıyla ilgili gelenek ve kanunları içerir, hükûmetin yetkilerini belirler, rütbe, atama ve emeklilik işlerini düzenlerdi.
HUSUSÎ KANUNNÂMELER (Belli konularda yayınlanan hukukî düzenlemeler)	Özel Askerî Gruplara Ait Kanunnâmeler: Askerî meselelerle ilgili çıkarılan kanunnâmelerdir. İktisadî Gruplara Ait Özel Kanunnâmeler: Çiftçiler, esnaflar ve pazar yerlerine yönelik hazırlanmış kanunnâmelerdir. Sosyal Gruplara Ait Hususî Kanunnâmeler: İlmiye kanunnâmeleri ile savaşlarda esir alınıp istihdam edilen ortakçı statüsünde olanlarla ilgili kanunnâmelerdir.

FERMAN, BERAT ve YASAKNAMELER	<p>Ferman: Padişahın yazılı emirleridir.</p> <p>Beratlar: Bir tayin işlemini veya birine vazife verildiğini gösteren ve üzerinde padişah tuğrası bulunan belgelerdir.</p> <p>Yasaknameler: Osmanlı Devleti'nde kanunlarla belirlenen; idari, askerî ve mali konulardaki yasakların çiğnenmesi hâlinde uygulanan cezaî hükümlerdir.</p>
SANCAK KANUNNÂMELERİ	Sancak ve eyaletlerin mahallî şartları dikkate alınarak hazırlanan kanunnâmelerdir. Buralardan elde edilen gelirler, bölgelerin şartları dikkate alınarak düzenlenmiştir. Bu kanunnâmeler ile reaya ve tımar sahipleri arasındaki anlaşmazlıklar düzenlenmiştir.
MİRÎ ARAZİ, ve TİMAR NİZAMINA AİT KANUNLAR	Devlete ait (mirî) arazilerin kullanımı için hazırlanan kanunnâmelerdir.
ADALETNÂMELER	Devlet otoritesini temsil edenlerin; halka karşı bu otoriteyi kötü kullanmaları, hak ve adalete aykırı davranışları hâlinde, görevlilerin bu davranışlarını olağanüstü tedbirlerle yasaklayan genel özellikteki padişah fermanıdır.

- Divan kararları, vezir-i azam tarafından **telhis** adıyla özetlenir ve padişaha arz edilirdi. Padişahın onayından geçen hukuki hükümler bir araya getirilirse **kanunnâme**, mevcut kuralları hatırlatmak için bütün mahallî idare reislerine gönderilirse **adaletnâme**, hususi bir meseleye ait olursa **hüküm** adını alırdı.

h. Toplumsal Hayat

YÖNETENLER	YÖNETİLENLER
<p>■ Padişah ve Saray Halkı: Padişahın ailesi ve devletin ileri gelenlerinden oluşan kesim.</p> <p>■ Kılıç Ehli (Seyfiye): Askerî sınıfı oluşturan kesim.</p> <p>■ Kalem Ehli (Kalemiye): Devletin bürokratik işleriyle uğraşan memur kesim.</p> <p>■ İlim Ehli (İlmiye): Din, hukuk ve eğitim işleri ile uğraşan kesim.</p>	<p>■ Şehirliler: Sanat, zanaat ve ticaretle uğraşan kesim.</p> <p>■ Köylüler: Tarım ve hayvancılıkla uğraşan kesim. (Nüfusun çoğunluğunu oluşturlardı.)</p> <p>■ Konargöçerler: Hayvancılıkla uğraşan kesim.</p>

i. Sosyal Müesseseler

- **İmaret;** medrese talebelerine, fakirlere ve her isteyene bedava yiyecek dağıtmak üzere kurulan aşevle-riydi. **Kalenderhane;** şehirlere gelen yabancıların, seyyahların ücretsiz kalıp yemek yedikleri yerdir. **Han ve Kervansaray;** yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konakladıkları ve hayvanlarının barındığı binalardır. **Tabhane;** fakirlerin barındığı hayır eseridir. **Darüşşi-fa;** hastaların tedavi edildiği hastane ve tıp mezunlarının pratik ve tatbikat yaptıkları tıp fakültesi mahiyetindedir. **Kütüphane;** Padişah, sadrazam, vezir ve diğer devlet adamları birçok kütüphane yaptırmıştır.

j. Eğitim ve Öğretim

- İlk Osmanlı Medresesi 1331'de Orhan Gazi tarafından İznik'te yaptırılmıştır.

KLASİK DÖNEM OSMANLI EĞİTİM SİSTEMİ

Örgün Eğitim	Sıbyan mektebi, Medreseler, Askerî eğitim, Saray eğitimi Enderun, Harem, Şehzadegân eğitimi
Yaygın Eğitim	Camiler, Tekkeler ve zaviyeler, Kütüphaneler, Dergâhlar, Sahaflar, Kıraathaneler, Muvakkithane ve Rasathaneler, Lonca, Konaklar

- Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'ın ilanından sonra açılan okullar şu şekilde sıralanabilir;

İbtidâî Mektepler: 1862 yılında 360 sıbyan mektebinden 36 tanesi ibtidai mektep hâline getirilmiş ve bu okullarda yeni usulde eğitim öğretim vermeye başlanmıştır.

Rüştiyeler: Bugünkü ortaokulların karşılığı olan rüştiye mektebi, II. Mahmut tarafından 1839'da açılmıştır.

İdadîler: Bu okullar bugünkü liselerin karşılığıdır ve dört yıllık rüştiyelerin üzerine üç yıl eğitim vermek amacıyla açılmıştır.

Sultaniler: Fransız okulları örnek alınarak açılan bu okulların eğitim öğretim süresi altı yıldır. Bu okullar, Müslüman ve gayrimüslim öğrencilerin birlikte öğrenim görecekları şekilde planlanmıştır.

Dârülfünun: Bu okulun **felsefe, edebiyat, tabii bilimler ve hukuk** olmak üzere üç fakültesi vardı. 1933 yılına kadar varlığını sürdüren Dârülfünun, yerini daha sonra İstanbul Üniversitesi'ne bırakmıştır.

Dârümuallimât (Kız Öğretmen Okulu): 1848 yılında açılan Darü'l Muallimin'den (Erkek Öğretmen Okulu) sonra 1870 yılında kız ilkokulları ve kız rüştiyelerine bayan öğretmen yetiştirmek amacıyla Darümuallimât açılmıştır.

Mekteb-i Hukuk: 1880 yılında **Mekteb-i Hukuk-u Şahane** adıyla kurulmuştur. Avrupa'daki mahkemeler örnek alınarak yapılan yeni mahkemelere hâkim yetiştirmek amacıyla açılmıştır.

Sanayi-i Nefise Mektebi: Bu okul, Osman Hamdi Bey'in 1882 yılında II. Abdülhamit tarafından buraya müdür olarak atanmasıyla kurulan ilk güzel sanatlar okuludur. 1928 yılında adı Güzel Sanatlar Akademisi olarak değiştirilmiştir.

BİLGİ TARAMASI

I. İlk Türk devletlerinde devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı yere .....veya ..... denirdi.

II. Selçuklularda askerî işler ile ilgilenen divana ..... denirdi.

III. İlk Osmanlı Parlamentosunda padişah tarafından seçilen milletvekillerinden oluşan meclise .....denirdi.

1. Boş bırakılan yerlere sırasıyla gelmesi gereken sözcükler aşağıdaki seçeneklerden hangisinde bir arada verilmiştir?

I	II	III
A) oğuş veya urug,	divan-ı risalet	Şûra-yı Devlet
B) tonga veya tamgaç	divan-ı istifa	Divan
C) kurultay veya toy,	divan-ı arz,	Ayan Meclisi
D) şûra veya kün	divan-ı işraf	Divan-ı Saltanat
E) uçmağ veya il	divan-ı vezaret	Ayan Meclisi

İlk Türk devletlerinde doğuyu inançları gereği asıl hükümdar, batıyı ise genelde yabgu unvanıyla hükümdarın kardeşi yönetirdi.

2. Bu yönetim anlayışı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Yabgu işlerinde asıl hükümdardan bağımsız hareket etmektedir.
- B) Hükümdarın otoritesini güçlendirmiştir.
- C) İkili yönetim anlayışı taht kavgalarını engellemiştir.
- D) Yabgunun yetkileri daha fazladır.
- E) İlk Türk devletlerinde doğu kutsal kabul edilmektedir.

“Devlet yönetimi hakkında bilginler ve cihan görmüş kişiler ile tedbir almak gerekir. Tedbir alan kişilerin sayısı ne kadar fazla olursa, gücü de o kadar fazla olur. On kişinin alacağı tedbir, üç kişinin alacağı tedbirden daha kuvvetli olacaktır.”

3. Nizamülmülk'ün "Siyasetnâme" adlı eserinde belirttiği bu ifadeden aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Liyakata önem verildiği
- B) Bilim insanlarına önem verildiği
- C) İstişare etmenin (danışma) önemli olduğu
- D) Yönetimde farklı unsurlar olduğu
- E) Farklı bakış açılarının ve fikirlerin dikkate alındığı

"Devlete ait olan ve kimsenin mülkiyetinde bulunmayan topraklardan elde edilen vergi ve gelirlerin, askerî ve sivil devlet görevlilerine maas veya hizmet karşılığı olarak verilmesidir."

4. Nizamülmülk'ün Siyasetname adlı eserinde yukarıdaki şekilde tanımladığı, İlk Türk İslam devletlerinde uygulanan bu sisteme ne ad verilir?

- A) Mukataa
- B) İкта
- C) İltizam
- D) Tımar
- E) Malikane

Vakıflar, İslam ülkelerinin toplum ve kültür hayatında önemli rol oynayan hayır kurumlarıdır. Varlıklı insanların mallarının bir kısmını ihtiyaç sahibi kimseler için bağışlamaları ile varlığını sürdüren vakıflar; cami, darüşşifa (hastane), mektep, zaviye, imaret, çeşme, hamam, han gibi yapıların yapımını gerçekleştirerek halkın yararına sunmuştur.

5. Vakıflarla ilgili bu açıklama göz önüne alındığında aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Vakıf gelirleri, devlet hazinesinde toplanmıştır.
- B) Hayır işleri yalnızca vakıflar aracılığıyla yapılmıştır.
- C) Vakıflar Müslüman Türklerde genellikle büyük şehirlerde kurulmuştur.
- D) Vakfedilen gelirlerden yalnızca toplumun ileri gelenleri yararlanmıştır.
- E) Vakıflar, toplumda fırsat eşitliğinin sağlanması için önemli görevler yapmışlardır.

"Bu belgeyle Müslüman ve gayrimüslimlerin can, mal ve namus güvenliği devletin koruması altına alınmış, kanun önünde de herkes eşit kabul edilmiştir.

6. Osmanlı Devleti'nde padişah, aşağıdaki gelişmelerden hangisi sonucunda kendi isteğiyle ilk defa kanunun üstünlüğünü kabul ederek haklarını sınırlandırmıştır?

- A) Tanzimat Fermanı
- B) Vilayet Nizamnâmesi
- C) Kanun-i Esasi
- D) Islahat Fermanı
- E) Sened-i İttifak

7. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde kâğıt paraya verilen isimdir?

- A) Kuruş   B) Mecidiye   C) Kaime   D) Lira   E) Akçe

“Türkiye Selçuklu Devleti’nde esnaf teşkilatları, kendilerine bağlı bütün zanaat dallarını teftiş ederler, kesinlikle hileye ve kötü işçiliğe izin vermezlerdi. Örneğin; çabuk bozulan, yırtılan ya da kullanılamaz hâle gelen mallar, ahilik teşkilatında değerlendirilirdi. Mal hakkında bir şikâyet gelirse, o esnafın yiğitbaşı çağırılır, üretilen mal kontrol edildikten sonra esnaf kusurlu görülürse, müşterinin parası iade edilirdi.”

8. Ahilik teşkilatının ekonomiye katkıları hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ahiler ticari hayatın düzenlenmesi için çaba harcamışlardır
 B) Ham madde alım satımı, üretilenlerin pazara sunulması ile ilgili düzenlemeler yapmışlardır
 C) Narh koyma (ürünün fiyatını belirleme) konusunu da düzenleyerek üretilen malların aracısız bir şekilde tüketiciye ulaşmasını sağlamışlardır
 D) Ticaret etiğine riayet etmeyen esnaf hakkında “dükkanın kapatılması” cezası uygulama yetkileri vardır
 E) Meslekler arasında yaşanan sorunların çözülmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir

“İltizam Sistemi, bir gelir kaynağını açık arttırma yoluyla bir süreliğine (3 yıl) bir özel şahsa satmak anlamına geliyordu ve ihaleyi alan kişiye mültezim adı veriliyordu. İlerleyen yıllarda, İltizam Sistemi’nin yayılışı ile birlikte devlet gelirlerinin çoğunu kontrol eden bir mültezim sınıfı ortaya çıkmıştır. Mültezimler, taşradaki etkinliklerini zamanla artırmışlardır. XVIII. yüzyılda, bu mültezim topluluklarının arasından, Ayan adı verilen zengin bir zümre ortaya çıkmıştır.”

9. Buna göre İltizam Sistemi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Tımar Sistemi tamamen ortadan kalkmıştır.
 B) Feodal yapıya benzer güçler ortaya çıkmıştır.
 C) Mültezimler kontrol altına alınmak istenmiştir.
 D) Merkezî otorite güçlenmiştir.
 E) Taşranın yönetimi Ayanlara bırakılmıştır.

10. Aşağıdakilerden hangisi Fatih Sultan Mehmet zamanında kurulan örgün eğitim kurumlarıdır?

- A) Sahn-ı Seman Medresesi   B) Süleymaniye Medresesi
 C) Loncalar   D) Enderun Mektebi
 E) Acemi Oğlanlar Ocağı

11. İlk Türk alfabesi aşağıdaki Türk devletlerinden hangisine aittir?

- A) Hunlar   B) Uygurlar   C) Göktürkler
D) Karahanlılar   E) Selçuklular

12. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'ndeki yaygın eğitim kurumları arasında yer almaz?

- A) Camiler
B) Kıraathaneler
C) Tekke ve Zaviyeler
D) Sahaflar
E) Medreseler

13. Aşağıdaki bilim insanlarından hangisi tıp alanında yaptığı çalışmaları ile tanınmaktadır?

- A) Harezmi   B) Farabi
C) Biruni   D) İbn-i Sina   E) Ali Kuşçu

Ali Kuşçu (...-1474) Türk astronom ve matematikçisidir. Yazmış olduğu eseri Semerkant'ta Uluğ Bey Rasathanesi'nin açılmasına vesile olmuştur. Birçok bilim insanı yetiştiren Ali Kuşçu, Fatih tarafından İstanbul'a bizzat davet edilmiş, İstanbul'da bir rasat kuyusu ile bir Güneş saati yapmıştır.

Kepler (1571-1630) Tycho Brahe'nin asistanıdır. Mars'ın yörüngesinin elips şeklinde olduğunu ispatlamıştır. Her gezegenin yörüngesinin Güneş odak alındığında elips olduğu üzerinde çalışmalar yapmış, bu konuda Kepler Yasaları'nı oluşturmuştur.

14. Verilen bilgilere göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Ali Kuşçu, Kepler'in çalışmalarından etkilenmiştir.
B) Fatih Sultan Mehmet bilime ve bilim insanlarına önem vermiştir.
C) Ali Kuşçu, birçok bilim insanı yetiştirmiştir.
D) Kepler'in kendi adıyla anılan bilimsel yasaları vardır
E) Kepler, çalışmalarında Tycho Brahe'den etkilenmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Duraklama Dönemi'nde müderrisliklerin para ve hatır-gönül yoluyla layık olmayanlara verilmesi, yeteneksiz müderrislerin çoğalmasına yol açmıştır. İlmî rütbelerin kanunsuz bir şekilde ulema ve devlet adamlarının çocuklarına verilmesi de eğitimin iyice bozulmasına sebep olmuştur.

15. Metinde verilen bilgilerden aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşamaz?

- A) İltimas ve rüşvet yaygınlaşmıştır.
- B) Eğitim seviyesi düşmüştür.
- C) Liyakatsiz kişiler müderris olmuştur.
- D) Kanunlara aykırı davranılmıştır.
- E) Örgün eğitimden vazgeçilmiştir.

- I. Veraset Sistemi
- II. Vakıf Sistemi
- III. Arap Alfabesi
- IV. Kümbet Mimarisi

16. Yukarıdakilerden hangisi/hangileri, Türklerin İslam toplumuna katılmasından sonra uyguladıkları arasında değildir?

- A) Yalnız I
- B) III ve IV
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve IV

17. Osmanlı Devleti'nin eğitim kurumları ile ilgili olarak aşağıda verilen eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) Sanayi-i Nefise Mektebi : Güzel Sanatlar Okulu
- B) İdâdi : Lise
- C) Mekteb-i Hukuk-u Şahane : Hukuk Fakültesi
- D) Rüştîye : Ortaokul
- E) Darü'l Muallimat : Erkek öğretmen okulu

18. Aşağıdakilerden hangisi ilk Türk devletlerinde, ölen kişinin mezarına, o kişinin savaşta öldürdüğü düşman sayısı kadar dikilen yontulmuş taşlara verilen isimdir?

- A) Bengütaş
- B) Yuğ
- C) Balbal
- D) Kopuz
- E) İmaret

19. Divan-ı Lügat-it Türk ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınmıştır.
- B) İslamiyet öncesi Türk edebiyatının önemli eserleri arasındadır.
- C) Araplara Türkçeyi öğretmek için kaleme alınan bu eser Türkçenin ilk sözlüğü sayılır.
- D) Eserde atasözleri ve şiirler de yer almaktadır.
- E) 1077 yılında yazılmıştır.

“Yıllık geliri 100.000 akçeden fazla olan toprağa denirdi. Padişaha, divan üyelerine, beylerbeylerine, şehzadelere ve sancak beylerine verilirdi.”

20. Buna göre sözü edilen Osmanlı Devleti döneminde uygulanan toprak rejimi ile ilgili Miri arazi türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Zeamet   B) Mukataa
- C) Has   D) Yurtluk   E) Tımar

CEVAP ANAHTARI				
1.C	2.E	3.D	4.B	5.E
6.A	7.C	8.D	9.B	10.A
11.C	12.E	13.D	14.A	15.E
16.A	17.E	18.C	19.B	20.C

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

TÜRK EĞİTİM TARİHİ

TÜRK EĞİTİM TARİHİ

BİLGİ NOTU

Bilindiği üzere, eğitim tarihi, eğitimin zaman içinde izlediği yolu inceleyen bir bilim dalıdır. Türk Eğitim Tarihi, bilinen ilk Türk toplumları ile başlayıp günümüze kadar süregelen bir süreçtir.

Türk toplumunu derinden etkilemiş olan iki olay, İslamiyet'in Türkler tarafından kabulü ve cumhuriyetin ilanı, Türk eğitim tarihi açısından dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Türk Eğitim Tarihi incelenirken üç ana dönemden bahsedebiliriz. Bunlar;

1. *İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Eğitim*

2. *İslamiyet'in Kabulünden Sonra Türklerde Eğitim*

3. *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*

TÜRK EĞİTİM TARİHİ		
İslam Öncesi Türk Devletlerinde Eğitim	İslamiyet'in Kabulünden Sonra Türklerde Eğitim	Cumhuriyet Döneminde Eğitim

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM

İslamiyet öncesi Türk devletlerinde eğitim incelenirken üç devletin ön plana çıktığını görürüz. Bunlar; Hun Devleti, Göktürk Devleti ve Uygur Devleti.

İslam Öncesi Türk Devletlerinde Eğitimin Temel Özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

Eğitim anlayışı ve uygulamaları toplumun yaşama biçiminin etkisiyle şekillenmiştir.

Şiir, atasözü gibi sözlü edebiyat ürünlerinin halk eğitiminde önemli rolü vardır.

Eğitimde toplumun töresi çok önemlidir.

Eski Türklerde mesleki eğitim önemlidir.

Bu dönemde örgün eğitim kurumlarının bulunduğunu gösteren kesin bir delil yoktur.

Dışa dönük, akıncı, mert bir insan modeli olan "ALP" tipine önem verilir.

İSLAM ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM		
Hunlarda Eğitim	Göktürklerde Eğitim	Uygurlarda Eğitim

Şimdi sırasıyla, belirtmiş olduğumuz bu üç Türk Devletinin eğitim anlayışına kısaca göz atalım.

1. Hunlarda Eğitim

Asya Hun Devleti dönemi, Türk eğitim tarihinde ilk belirgin uygulamaların görüldüğü zaman dilimidir. Özellikle Mete Han zamanında, güçlü bir orduyu ve güçlü bir toplumu hedefleyen, etkin ve disiplinli bir eğitim yaşamının bulunduğu bilinmektedir.

Mete (M.Ö 209-274) döneminde devlet hem en parlak devrini yaşamış hem de eğitim alanında bir takım yenilikler kendini göstermiştir. Mesela askeri eğitim sisteminde bugün dahi kullanılan onluk sistemi Mete döneminde ortaya çıkmıştır.

Bu dönemdeki eğitim sisteminin temel özelliklerine bakacak olursak:

Toplumsal Eğitim:

- ❖ Göçebe yaşam tarzına uygun ve dinamik bir toplum oluşturmak
- ❖ Bağımsız yaşamayı ideal edinmiş, cesaretli ve dayanışmacı bir toplum oluşturmak
- ❖ Toprağın kutsallığını yeni nesillere kavratmak

Askeri Eğitim:

- ❖ Güçlü bir askerî yapı oluşturmak
- ❖ Eli silah tutan her Hun vatandaşını askerî eğitimden geçirerek toplumu savaşa hazır tutmak.
- ❖ Dış tehditlere karşı önlem almak

Mesleki Eğitim:

- ❖ Maden işleme alanında meslekî eğitimi ön plana çıkarmak, ordunun ihtiyacı olan ok ve yay yapımını öğretmek
- ❖ Hayvan ürünlerinin işlenmesi (et, süt, kürk, deri, yün) ve halı dokumacılığına yönelik eğitim yapılmasını sağlamak

Dini Eğitim:

- ❖ İktidarın varlığını güçlendirmek ve pekiştirmek için dinî motifleri kullanmak
- ❖ Şaman, kam adı verilen din adamları vasıtası ile yapılan dinî tören ve ayinlerle halkı eğitmek

2. Göktürklerde Eğitim

Başka bir Türk Devleti olan Göktürkler dönemini, eğitim tarihi açısından önemli kılan, 38 harften oluşan kendilerine özgü bir alfabelerinin olmasıdır. Aynı zamanda Orhun Abidelerinin günümüze kadar yazılı bir kaynak olarak gelmesi Göktürkleri eğitim tarihi açısından farklı kılmaktadır. Göktürklerde eğitimi biçimlendiren etkenler şunlardır;

- ❖ Göktürk alfabesinin kullanılması
- ❖ Bilginin yazılı olarak aktarılması (Orhun Yazıtları)
- ❖ Göktürk töresi
- ❖ Türk toplumunun devamlılığını sağlamaya yönelik politikalar
- ❖ Bozkır yaşamı

Orhun Abidelerinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri

Göktürkler dönemi eğitiminin öğreti ve hedeflerini ortaya koyan en önemli kaynak, Orhun Abideleridir. Bu yazıtlar, dönemi hakkında bilgi vermekle kalmayıp geleceğe ilişkin uyarılarıyla topluma ve liderlere yol göstermiştir. Günümüzde Moğolistan sınırları içinde yer alan Orhun Abideleri, ilk defa Danimarkalı Vilhelm Thomsen tarafından 1893 yılında okunmuştur.

Orhun Abideleri, Bilge Kagan, Kültigin, Tonyukuk adına dikilmiştir. Bu taş anıtlar, halkın görebileceği bir yere dikilmiştir ve üzerlerinde halka hitaben yazılmış metinler bulunmaktadır. Orhun Abideleri Yolluğ Tigin tarafından yazılmıştır.

Orhun Abideleri:

- ❖ Türk hükümdarlarının halkı ve ülkesi için yaptıkları ve yapması gereken şeylerden bahsedilmiştir.
- ❖ Türklerin bağımsız yaşama arzusu hakkında bilgiler vermektedir.
- ❖ Türklerin birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmeleri gerektiği hakkında bilgiler içermektedir.

3. Uygurlarda Eğitim

Uygurlar dönemi Türk eğitimi, İslami döneme geçiş öncesi olgunlaşma dönemidir. Eğitim anlamında kurum-sallaşmanın başladığı dönemdir. Bu dönemde planlı ve örgün eğitime geçilmiş, Uygur alfabesi ve matbaa kullanılmıştır.

Uygur Eğitiminin Özellikleri;

- ❖ Yerleşik hayata geçilmesi, eğitimin kurumsallaşmasını sağladı.
- ❖ Kâtiplik, danışmanlık, elçilik gibi görevlere önem verildi.
- ❖ Din adamlarının toplumda eğitici rol üstlendiği bu dönemde ibadethaneler kütüphane olarak ve eğitim amaçlı da kullanıldı.
- ❖ Çevre kültürlerin incelenmesi ve hatta kabul edilmesi, eğitim anlayışını zenginleştirdi.
- ❖ Uygur alfabesinin ortaya çıkışıyla eğitim daha sistemli hâle geldi.
- ❖ Matbaanın kullanılması, eğitim ve öğretimin önemli araçlarından biri olan kitapların çoğaltılmasını kolaylaştırdı.

İlk Türk Devletlerinde Eğitimi Etkileyen Dış Etkenler

- ❖ Türk çocuklarının eğitiminde, serbest bırakılmak şartıyla Türklere esir düşmüş yabancı memurlardan yararlanılması
- ❖ Türk beyleriyle evlenen Çinli prenseslerin getirdiği, Çin kültür ve eğitimine ait fikirler
- ❖ Çinceden yapılan çeviriler
- ❖ Çeşitli nedenlerle Türk devletine sığınan Çinli düşünce adamlarının etkileri
- ❖ Tüccarlar vasıtasıyla meydana gelen kültür aktarımı
- ❖ Çin'den gelen ve Çin'e giden diplomatların etkileri

İSLAMİ DÖNEMDE TÜRKLERDE EĞİTİM

İslamiyet'in Kabulü ve Türkler

Çeşitli dinî inanışlara sahip olan Türk topluluklarının İslamiyet'i kabul süreci, 751 Talas Savaşı ile başlamıştır. Talas Savaşı, Abbasiler ve Çinliler arasındaki hâkimiyet mücadelesinden kaynaklanmıştır. Savaşta Türk boyları, Abbasilerin yanında yer almış; bu olaydan sonra kurulan iyi ilişkiler sayesinde İslamiyet'i tanıyan bazı Türk boyları bu dine girmişlerdir. İlk Müslüman Türk devleti Karahanlı Devleti'dir.

İSLAMİ DÖNEMDE TÜRKLERDE EĞİTİM		
Karahanlılarda Eğitim	Selçuklularda Eğitim	Osmanlıda Eğitim
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Kaşgarlı Mahmut (Divan-ı Lügati't Türk) ❖ Yusuf Has Hacip (Kutadgu Bilig) ❖ Ahmet Yesevi (Divan-ı Hikmet) ❖ Edip Ahmet (Atabet'ül Hakayık) 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Nizamülmülk ❖ Mevlana ❖ Yunus Emre ❖ Nasrettin Hoca ❖ Hacı Bektaş-i Veli ❖ Âşık Paşa ❖ Nizamiye Medreseleri ❖ Ahilik ❖ Atabeylik 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Sıbyan Mektepleri ❖ Medreseler - Sahn-ı Seman Medreseler - Süleymaniye Medreseler ❖ Askeri Okullar - Acemi Ocağı - Yeniçeri Ocağı ❖ Enderun

Bu dönemde yetiştirilmek istenen ideal insan tipi ve özellikleri aşağıda verilen tabloda ayrıntılı şekilde verilmiştir.

YETİŞTİRİLMEK İSTENEN İDEAL İNSAN TİPİ		
İSLAMİYETTEN ÖNCE	İSLAMİYETTEN SONRA	
ALP	GAZİ	VELİ
Orta Asya'da yaşayan Türk topluluklarını derleyen, toplayan, onlara düzen veren; göçebe, yarıgöçebe; yiğit, korkusuz, faziletli, kahraman, savaşçı ideal insan tipidir.	İslamiyetin kabulünden sonra gaza şevkiyle gazi tipi ortaya çıkmıştır. Gazi, İslam dinini yaymak amacıyla mücadele eden, kahraman, cesur, bilge ve önder insandır.	Ülke yöneticilerinden bile üstün olan, halkın haklarını yöneticilere karşı savunan, Müslüman halkı yeni fethedilen yerlere sevk eden, İslamiyeti yaymayı amaçlayan insan.

1. Karahanlılarda Eğitim (840-1212)

Karahanlılar döneminde Türkler kitleler halinde İslam dinine geçmeye başlamışlardır. Bilhassa Satuk Buğra Han'ın Müslüman olarak Abdülkerim adını almasından sonra bu süreç daha da hızlanmıştır. Karahanlılar döneminde eğitim, Türk-İslam kültürünün etkisi ile gelişmiştir. Eski Türklerdeki töreye dayalı eğitim anlayışı Karahanlılar döneminde değişime uğramış, İslam dini ve kültürünün öğretilmesi amacıyla dönemin en önemli örgün eğitim kurumları olan medreseler açılmıştır. Devlet adamları, bilgin ve sanatçıları koruyup desteklemiştir. Karahanlılar döneminde örgün eğitim kadar yaygın eğitime de önem verilmiş, meslek eğitiminin çocuk yaşlarda başlamasına dikkat edilmiştir.

Karahanlılarda Eğitimi Şekillendiren Etkenler;

- ❖ Yerleşik hayata geçiş ve örgün eğitim kurumlarının yaygınlaşması
- ❖ Arapça ve Farsça eserlerin Türkçeye çevrilip okunması
- ❖ Devlet adamlarının eğitim ve öğretime büyük önem vermesi
- ❖ Uygur alfabesi ile Arap alfabesinin birlikte kullanılması
- ❖ İslamiyet'in kabulü ile başlayan yeni eğitim anlayışı
- ❖ Farabi, İbn-i Sina gibi düşünür ve bilim adamlarının etkisi
- ❖ Eğitimle hedeflenen insan tipinin değişmesi

Karahanlı Eğitim Kurumları

Örgün Eğitim Kurumları:

I. Mektepler: Okuma yazma başta olmak üzere temel bazı dini bilgilerin öğretildiği eğitim kurumlarıdır. Genelde bir caminin yanında yapılan bu kurumlara 6-7 yaşına gelen çocuklar alınır, 4-5 yıl kadar burada okuma yazma başta olmak üzere temel dini bilgileri ve bazı pozitif bilgileri öğrenirlerdi. Buradan sonra ilmini geliştirmek isteyenler medreselere devam ederdi.

II. Medreseler: Türk ve İslam dünyasında ilköğretimden yükseköğretime kadar olan eğitim öğretim faaliyetlerinin yapıldığı eğitim öğretim kurumlarının genel adıdır. Bugünkü anlamda ilk, orta, yüksek ve lisansüstü eğitim yapılan okullardır. Türk devletlerindeki ilk örnekleri Karahanlılar dönemine aittir. Medreseler, bir avlu çevresinde dizilmiş odacıklardan meydana gelirdi. Talebelere suhte veya softa, öğretmenlere müderris denirdi.

Yaygın Eğitim Kurumları:

I. Ribat (Hangah-Kervansaray): Karahanlılar döneminde sınır güvenliğini sağlamak amacı ile kurulan askeri nitelikli bu kurumlar zamanla mescit, medrese, aşhane, derslik, hamam, yatakhane, şifahane, ayak-kabıcı ve ahırlar gibi çeşitli müştemilatlar donatılarak sosyal yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Burada öğrenciler ve eğitim almak isteyen kimselere destek verilmiştir. Karahanlılar dönemi için Ribat-ı Melik, Daye Hatun Kervansarayı ve Akçakale Kervansarayı bu yapılara örnektir.

II. Cami ve Mescit: İbadet amaçlı kurulmuş yapılar olmakla birlikte toplantıların yapıldığı, mahkeme işlemlerinin görüldüğü, ziyafetlerin düzenlendiği, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin de yürütüldüğü mekânlardı. Camilerde çocuklara ve yetişkinlere her gün ikindi namazı öncesi ve sonrası, cuma ve bayram namazlarında vaazlar verilerek toplumun aydınlanması sağlanmıştır. Vaazlar sadece dini konularla sınırlı olmayıp toplumu ilgilendiren her konuyu içerisine almaktaydı.

III. Tekke ve Zaviyeler: İşlevleri aynı olan bu kurumların büyük yerleşim merkezlerinde kurulanlarına "Tekke", küçük yerlerde kurulanlarına ise "Zaviye" adı verilmiştir. Tekke ve zaviyeler herhangi bir tarikata mensup dervişlerin, bir yerleşim yeri veya yol üzerinde gelip geçenlerin yeme ve içme ihtiyaçlarını sağlamak amacı ile yapmış oldukları hayır binalarıdır. Tekkelerde dil, edebiyat, müzik, sanat, iş ahlakı, sosyoloji, sağlık eğitimi verilmekteydi. Zâviyeler yeni feth edilen yerlerin İslamlaşmasında önemli görev ve sorumluluk üstlenmişlerdir.

IV. Kütüphane: Kitap ve kütüphane Türk-İslam kültürünün en önemli eğitim unsurları arasındadır. Bunlar bir cami veya eğitim kurumunun içerisinde olduğu gibi ayrı yapılar halinde de yapılmıştır.

Karahanlı Dönemi Düşünürleri ve Eserleri

Kaşgarlı Mahmut (1008-1105)

Bilinen en eski Türk dili araştırmacısıdır. Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla "**Divan-ı Lügati't-Türk**" adlı eserini yazmıştır. Devrine ait 7500'den fazla Türkçe kelime ile Türk halk edebiyatına ait çok sayıda şiir, deyim ve atasözü içeren Divan-ı Lügati't-Türk, Türkçenin ilk sözlük ve dil bilgisi kitabıdır. Kaşgarlı eserini 1072 yılında Bağdat'da yazmaya başlamıştır. Eserine 1077 yılında son şeklini vererek Abbasi halifesinin oğlu Ebu'l Kasım Abdullah'a sunmuştur.

Kaşgarlı Mahmut'un Eğitim Görüşleri:

- ❖ Arapçanın bilim dili olduğu dönemde Türkçenin zenginliğini ve öğrenilmesi gerektiğini savunmuştur.
- ❖ Araplara Türk dilini öğretirken Türk kültürünü tanıtmayı da amaçlamıştır.
- ❖ Dilin ve kültürün birbirinden ayrılmaz unsurlar olduğunu savunmuştur.

Yusuf Has Hacıp (Balasagunlu Yusuf) (1017-1077)

Edip, şair ve devlet adamıdır. “**Kutadgu Bilig**” adlı ünlü eseri yazmıştır. Bu eserde Türklerin ahlak, hukuk ve devlet yönetimi ile ilgili törelerini dile getirmiştir. Kitabını 1070’te edebiyata meraklı olan Karahanlı Hükümdarı Ulu Kara Buğra Han’a sunmuştur. Hükümdar, eserini çok beğendiği Balasagunlu Yusuf’u “Has Hacıp” unvanını vererek ve yüksek memurluk görevine atayarak ödüllendirmiştir.

Yusuf Has Hacıp’in Eğitim Görüşleri:

- ❖ Kutadgu Bilig adlı eserini olgun insan kavramı ve tarifi üzerine kurmuştur.
- ❖ Eserinde; okumayı, güzel yazmayı, yabancı dil öğrenmeyi, şiir yazmayı, edebiyatla ilgilenmeyi; matematik, geometri, tıp gibi bilimlerle uğraşmayı kısacası her türlü eğitim ve öğretim faaliyetini teşvik etmiştir.

Ahmet Yesevi (1093-1156)

Mutasavvıf ve şairdir. Hikmet adı verilen öğretici şiirleriyle tanınmıştır. Döneminde birçok derviş yetiştirmiş ve insanları etkilemiştir. Onun açtığı yol, Yesevilik olarak adlandırılmıştır. Anadolu’da Türk nüfusunun artmasında ve İslamiyet’in yayılmasında etkin bir rol oynamıştır. “Divan-ı Hikmet”, Hakaniye Türkçesi ile yazılmış olup yalın bir dili vardır.

Ahmet Yesevi’nin Eğitim Görüşleri:

- ❖ İmandıklarını, öğrendiklerini çevresindeki insanlara anlayabilecekleri bir dil ve alıştıkları şekillerle aktarmaya çalışmıştır.
- ❖ Çevresindekilere din kurallarını, tasavvuf esaslarını öğretmeye çalışmış; İslamiyet’i Türklere sevdirmek, Türkler arasında yayılıp yerleşmesini sağlamak asıl amacı olmuştur.

Yükneklî Edip Ahmet (12. yy)

“Hakikatlerin Eşiği” anlamına gelen Atabetü’l Hakayık adlı eseri, Emir Muhammed Dâd Sipehsâlâr’a sunulmuştur. Dörtlüklerle yazılan bu eser, birtakım ahlâkî öğütler verir ve bilginin faydasından, bilgisizliğin zararından; cömertliğin iyiliği ve cimriliğin kötülüğünden bahseder. Didaktik ahlak ve öğüt kitabıdır. Hakaniye Türkçesi ile yazılmış olup ilk yazılı eserlerimizden biridir.

2. Selçuklularda Eğitim

Selçuklular döneminde Nizamiye Medreseleri açılmış; birçok şehir, bilim ve kültür merkezi hâline gelmiştir. İlk dönemlerinde eski Türk geleneklerini sürdüren Selçuklular üzerinde zamanla Arap ve Fars kültürünün etkisi artmıştır.

Selçuklu dönemi eğitim kurumları içinde medreseler, ahilik ve atabeylik ön plana çıkmaktadır.

Selçuklu Dönemi Eğitim Kurumları:

Medreseler: Medreseleri sistemli ve kalıcı eğitim kurumları hâline getirenler Selçuklular’dır. Bu kurumların bazı temel özellikleri şunlardır:

Bugünkü üniversite kampüslerine benzeyen yerleşkelere sahipti.

Arapçanın İslam dünyasında bilim dili olarak yaygınlaşması, medreseler vasıtasıyla olmuştu.

Kullanılan eğitim yöntemleri, İslam dünyasındaki tüm eğitim ve bilim kurumlarınca benimsenmişti.

Medreselerden mezun olanlara verilen icazetname isimli belge, bugünkü diplomanın ilk örneklerindendir.

Selçuklular döneminde Nizamiye Medreseleri başta olmak üzere bazı medreseler, dönemin en ileri eğitim ve bilim kurumları olmuştur. Özellikle Endülüs (İspanya) medreseleri, Avrupa'da bilimin canlanmasında önemli rol oynamıştır.

Medreselerde devamlı statüde müderris (öğretim elemanı, hoca, profesör) istihdam edilmiş ve bunlar arasında kademeli yükselme sistemi uygulanmıştır.

Devletin ihtiyacı olan üst düzey memurları yetiştiren medreselere büyük önem verilmiştir.

Yoksul ve yetenekli öğrenciler medrese yerleşkelerinde barınmış; öğrencilerin yeme, içme, eğitim gibi tüm masrafları medrese vakıflarınca karşılanmıştır.

Medreseler, din bilimlerinin yanı sıra pozitif bilimler de okutulduğu eğitim kurumlarıydı.

Medreselerin giderleri; sultanlar, devlet adamları ve varlıklı kişiler tarafından kurulan vakıflarca karşılanıyordu.

Medreselerde eğitim, parasızdı.

Nizamiye Medreseleri: Nizamiye Medreselerinde Kur'an ve Kur'an bilimleri, Arapça, edebiyat, sarf (dil bilgisi), nahiv (cümle bilgisi), lügat (sözlük bilgisi), şiir, hitabet, tarih, coğrafya, musiki, hat, felsefe, mantık, riya-ziye (matematik), hendese (geometri), hesap (aritmetik), nücüm (astroloji), tıp vb. dersler okutulurdu. Nizamiye medreseleri, örgün eğitimin yanında yaygın eğitim faaliyetlerini de yürütmekteydi.

Yaygın Eğitim Kurumları

I. Ahilik: Eğitimin bir tanımı da taklit yolu ile davranış edinme, çevresel (dıştan gelen) etkenlerle bilgi ve beceri kazanma ve kazandırma sürecidir. Selçuklularda ahilik adı verilen esnaf örgütlenmesi, bu özellikleri taşı-maktaydı. Ahilikte gaye; doğudan, Asya'daki büyük ve uygar Türk şehirlerinden gelen çok sayıdaki sanatkâra iş bulmak; onların Bizans yerli sanatkârları ile rekabet edip tutunabilmeleri için yaptıkları malların kalitesini korumak, üretimi ihtiyaca göre ayarlamak, ayrıca sanatkârlara olumlu tutum ve davranışlar kazandırarak mesleklerinin inceliklerini öğretmek idi. Üyelerin korunması, ortak fiyatların belirlenmesi, çalışamayacak du-rumda olanlara yardım edilmesi, paranın bir amaç değil araç olması da ahiliğin temel ilkelerindendi. Siyasi otoritenin bu kurumlar üzerinde herhangi bir denetimi yoktu.

Kurucusu Ahi Evran olan ahilik, eğitimin doğumdan ölüme dek devam eden bir süreç olduğu ve eğitimde ez-berciliğin değil yaparak, yaşayarak öğrenme ilkesinin uygulandığı bir kurumdu. Ahilikte yamaklıkla başlayan eğitim; çıraklık, kalfalık, ustalık aşamalarından oluşurdu. Ahiler, okuma yazma öğrenir ve mesleki eğitimden geçerlerdi. Bununla birlikte Türkçe, Arapça, Farsça, matematik, tarih, din, spor ve müzik gibi pek çok alanda eğitilerek yüksek karakterli insan olmak üzere yetiştirilirlerdi.

II. Atabeylik: Türkler tarih boyunca, toplum içinde saygınlık kazanmış, yol gösteren, edep öğreten ulu kişi-lere "ata" unvanını verdiler. Ata ve bey kelimelerinden oluşan atabey unvanı, Selçuklular devrinde ortaya çık-mıştır. Bu kavram, lala kavramıyla çoğu zaman birlikte veya birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılmıştır. Bu unvanı taşıyan ilk kişi Nizamülmülk'tür.

Şehzadelerin ileride tahta çıkma olasılıkları bulunduğu eğitimlerinde bebekliklerinden başlanarak ata-beyler görevlendirilirdi. Atabey, sorumlu olduğu şehzadeyi eğitirken çok geniş yetkilere sahipti. Atabey tara-

findan şehzadeye öncelikle askerî eğitim verilirdi. Kültür dersleri ikinci derecedeydi ve şehzadenin yeteneğine göre düzenlenirdi.

Selçuklular Dönemi Eğitime Katkı Sağlayanlar

Selçuklu düşünürleri; eğitimin toplumsal işlevlerine değinen eserler vermişlerdir. Bu eserler ahlak, iyilik, tasavvuf, siyaset, dil, gülmece, hoşgörü vb. alanlarda toplumun eğitilmesinde önemli rol oynamıştır.

Nizâmülmülk

Asıl adı Hasan'dır. Uzun yıllar vezirlik ve devlet adamlığı yapmıştır. Selçuklu Devleti'nin başarılı bir dönem geçirmesinde (Alparslan ve Melikşah zamanları) büyük katkısı vardır. Siyasetnâme adlı eseri yazmış ve ünlü Nizamiye Medreselerini kurmuştur.

Nizâmülmülk'ün Eğitim Görüşleri:

- ❖ Bilime ve bilim insanlarına büyük değer vermiştir.
- ❖ Siyasetnâme adlı eserinde devlet adamlarının nasıl olması gerektiğini anlatır.
- ❖ Adalet ve devlet memurluğunda görev dağılımının adil olmasına büyük önem verir.
- ❖ Herkesin işini en iyi şekilde yapması gerektiğini söyler.
- ❖ Nizamiye Medreselerini kurmuştur.

Mevlana

Bilinen eserleri, Mesnevi ve Dîvân'dır. Mesnevi, pek çok dile çevrilmiş ve tüm dünyada ilgi görmüştür. Mevlâna şiirlerinde hoşgörü, insan sevgisi, ahlaki değerler gibi kavramları işlemiştir. Mevlevilik tarikatının kurucusudur.

Mevlana'nın Eğitim Görüşleri:

- ❖ Sevgi, kardeşlik, hoşgörü, iyi insan olmak, uyum ve huzur içinde yaşamak konularını işlemiştir.
- ❖ Her insanın eğitilebileceğine, eğitimde çocuğun zekâsı ve yeteneğinin dikkate alınması gerektiğine inanır.
- ❖ Ona göre sevgisizlik, bağnazlık ve katılık, insanlığın düşmanıdır.

Yunus Emre

Ünlü Türk tasavvuf şairi ve düşünürüdür. Taptuk Emre dergâhında kırk yıl kalmış, kendi deyimiyle pişmiştir. Anadolu'nun Türkleşmesinde etkin rol oynamıştır. Sade bir Türkçeyle şiirler söylemiştir. Yunus Emre'nin şiirleri Dîvân'ında toplanmıştır.

Yunus Emre'nin Eğitim Görüşleri:

- ❖ Tüm insanlara seslenerek ırk, din, dil ayrımı yapılmamasını ister.
- ❖ İnsanın her yerde aynı değerde, yüce bir varlık olduğunu söyler.
- ❖ Eğitimin temel amacı, insanın kendini tanımasıdır.

Nasrettin Hoca

Anadolu'da yaşamış ünlü halk eğitimcisidir. Fıkralarda kıvrak zekâ, eleştirel bakış açısı, ders verme özelliği görülür. Medrese hocalığı ve cami hocalığı yaptığı söylenir. Akşehir'de yaşadığı bilinmektedir.

Nasrettin Hoca'nın Eğitim Görüşleri:

- ❖ Fıkraları ile ünlüdür.
- ❖ Güldürürken düşündürür ve eğitir.
- ❖ Ahlaki ve düşünsel boyutları da olan bu fıkralar; umutlu olmayı, iyimser olmayı, eleştirmeyi ve eleştirilmeyi de anlatır.

Hacı Bektaş-ı Veli

Anadolu'da Bektaşiliğin yayılmasına önderlik etmiş; düşünceleri ve öğretisi, Dört Kapı Öğretisi adıyla yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde Kapıkulu Ocakları da onun öğretisini benimsemiştir. Hacı Bektaş-ı Veli, eserlerinde tasavvuf kültürüne yer vermiş, hoşgörü ve sevgiyi işlemiş, sır saklamanın önemini vurgulamıştır. Fevâid-nâme, Nasihatler, Makâlât gibi eserleri vardır.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin Eğitim Görüşleri:

- ❖ Hoşgörü ve insan sevgisini yaymaya çalışmıştır.
- ❖ Halk eğitimcisi olarak kabul edilebilir.
- ❖ Bilginin mutlaka uygulanması gerektiğini, yoksa hiçbir işe yaramayacağını söyler.

Âşık Paşa

Türk dilinin gelişmesi için büyük çaba harcayan ve Türkçenin her alanda kullanılmasını teşvik etmiştir. Kırşehir ve çevresinde yaşamış, ahi teşkilatına katılmıştır. Şiirlerinde yurt sevgisi, dünya barışı, dostluk ve kardeşlik gibi kavramları tasavvufi bir dille anlatmıştır. Şiirlerini topladığı eserinin adı Garibnâme'dir.

Âşık Paşa'nın Eğitim Görüşleri:

- ❖ Türkçenin önemsenmediği, bu dilde eser vermekten kaçınılan bir dönemde Türkçe yazmıştır.
- ❖ Türk aydınlarının da bu konuda üstüne düşeni yapması gerektiğini söyler.
- ❖ Ahlaki konularda halkı aydınlatmaya çalışmıştır.

3. Osmanlıda Eğitim:

I. Örgün Eğitim Kurumları

Sivil Eğitim Kurumları:

Sıbyan Mektepleri:

- ❖ Bu okullara mahalle mektebi ya da taş mektep denirdi.
- ❖ Kur'an'ı yüzünden ve ezberden okuma, temel matematik öğretilirdi. Sonraki dönemlerde yazı eğitimi de verilmiştir.
- ❖ 5-6 yaşlarındaki kız ve erkek çocukları bu okullara giderdi.
- ❖ Eğitim süresi 4 yıldır.

- ❖ Öğretmenlerin okuma yazma bilmesi ve temel dinî bilgilere sahip olması yeterliydi.
- ❖ Okulun giderleri vakıflar veya halk tarafından karşılanırdı.
- ❖ Eğitim, ailelerin isteğine bağlıydı; zorunlu değildi.

Medreseler:

Medrese çeşitleri; Genel eğitim veren medreseler, yirmili-otuzlu-kırkli-ellili-altmışlı medreseler, Sahn-ı Seman Medreseleri, Süleymaniye Medreseleri, İhtisas Medreseleridir.

Medreselerin yirmili, kırklı gibi kategorilere ayrılmasında müderrislerin aldıkları yevmiyeler esas alınmıştır. Örneğin altmış lira yevmiyeyle çalışan müderrislerin olduğu medreselere altmışlı denmiştir.

İhtisas medreseleri, uzmanlık verdikleri alana göre isim alırlardı. Örneğin darulhadir, din eğitimi; medrese-tülkudat, kadılık eğitimi; darüttıp, tıp eğitimi verilen medrese idi.

Sahn-ı Seman Medreseleri:

İstanbul'un fethinin ardından İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan Sahn-ı Seman Medreseleri, medreseler açısından bir dönüm noktasıdır. Sahn-ı Seman Medreseleri, yetişmiş eleman ihtiyacını karşılaması yanında diğer medreselere de sistem olarak örnek oluşturmuş ve onların da teşkilatlanmasını sağlamıştır.

Sahn-ı Seman Medreselerinde, yükseköğretim ve ortaöğretim düzeyinde eğitim verilen iki ana bölüm vardı. Her bir bölüm sekiz medreseden oluşuyordu.

Süleymaniye Medreseleri:

Bu kurum, Kanuni Sultan Süleyman tarafından Süleymaniye Külliyesi içinde yedi medrese olarak yaptırıldı. Tıp, tabiat (doğa bilimleri), riyaaziye (matematik), heyet (gök bilimi) alanlarında ders programlarının yer aldığı bu okullarda, düşünürlerin görüşlerinin tartışılması biçiminde kelam (İslam felsefesi) dersi de yapılırdı. Süleymaniye Medreselerinde bunların dışında mantık, felsefe, fizik, astronomi, meteoroloji, madenler ve botanik dersleri de okutuluyordu.

Külliyenin içinde medreseden başka; hastane, imarethane (yoksullar ve öğrencilere yemek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumu), tabhane (mutfak), hamam gibi sosyal tesisler de bulunuyordu.

Askerî Okullar:

Acemi Ocağı:

İlk acemi oğlanlar mektebi, Gelibolu'da I. Murat tarafından açıldı. Acemi ocağına pencik ve devşirme sistemiyle (Balkanlardaki Hristiyan çocuklarının Osmanlı ordusunun öncelikle asker ihtiyacını karşılamak üzere alınıp yetiştirilmesi) alınan çocuklar, daha çok kışlaya benzer tarzdaki eğitim kurumlarında askerî ve bedenî bakımdan eğitim görürlerdi. Temel askerlik eğitimi alan bu çocuklar, daha sonra yetenek ve fiziki özelliklerine göre ayrılır; en yetenekli olanlar Enderun Mektebine, diğerleri ise Yeniçeri Ocağına gönderilirdi.

Yeniçeri Ocağı:

I. Murat döneminde kuruldu. Acemi ocağını bitiren gençler, burada daha üst bir askerî eğitime tabi tutulurdu.

Yeniçeriler doğrudan sarayı ve padişahı korumakla ve padişahın yanında savaşmakla görevli olduklarından eğitimlerine büyük önem verilirdi. Orduya katıldıklarında kendi içlerinde topçular, humbaracılar, cebeciler gibi askerî sınıfları oluşturlardı.

Enderun:

Osmanlı sarayının XVIII. yüzyıla kadar devlet idaresindeki en temel müessesesi Enderundur. Enderun, saray içinde en merkezde yer alan bölümdür. Enderuna alınanlar, devşirme çocuklarının beden ve zekâca en seçkinleridir. Belirli hizmet ve imtihan döneminden sonra kaftanlı yani kıdemli ve yükselmeye aday memurlar olurlar. Buraya gelen çocuklara Türk kültürünün, İslamiyet'in derinlikleri hocalar tarafından öğretilir. Buradaki eğitimle imparatorluğun yönetici sınıfı yetiştirilir.

II. Yaygın Eğitim Kurumları

Sahaflar (Kitapçılar):

Az bulunur, eski kitapların satıldığı sahaflar ile her türlü kitabın satıldığı kitapçılar; öğretmen, öğrenci, araştırmacı ve kitapseverlerin buluştukları yerlerdir.

Loncalar:

Ayakkabıcılar, hattatlar, sahaflar vb.nin kendi içinde grup oluşturduğu meslek örgütleridir. Loncalarda gelecekteki usta-çırak ilişkisiyle mesleki eğitimi de verilmekteydi.

Kıraathaneler:

Aydınların, ediplerin ve halktan kişilerin toplanıp tartıştığı, şiir okuduğu yerlerdir. Bazı kahvehanelerde Oğuzname, Battal Gazi, Nasrettin Hoca, Leyla ve Mecnun, Keloğlan gibi eserler okunmaktaydı.

Rasathaneler:

Bilim tarihinde kurum olarak arzu edilen şekliyle ilk rasathane İslam dünyasında görülür. Bu, 829 senesinde Halife El-Me'mun'un Bağdat'ta kurduğu astronomi rasathanesidir. Osmanlı'daki ilk rasathane, Takiyüddin'in kurduğu İstanbul Rasathanesidir. Sultan III. Murat döneminde kurulan rasathane, devrin şeyhülislamının rasadın (gözlemin) getireceği uğursuzluklardan bahsetmesi üzerine yine padişah emriyle yıktırılmıştır. 1868'de Rasathane-i Amire adıyla yeniden açılan kurum 31 Mart Ayaklanması'nda yıkılmıştır. Ayaklanmadan sonra yeniden kurulan rasathane, 1911 yılında gözlem çalışmalarına başlamış, 1982 yılında da Boğaziçi Üniversitesine bağlanarak "*Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü*" adını almıştır.

Tanzimat döneminde açılan okullar ve özellikleri

I. İlköğretim

1847 yılında çıkarılan İlköğretim Talimatnamesi ile sıbyan mekteplerinde okumanın yanında yazma da öğretilmeye başlandı. Eğitimde ödül ve disiplin anlayışında olumlu değişimler oldu. Hocaların denetlenmeleri amacıyla müfettişler görevlendirildi.

1848'de rüştiyelere medrese dışından öğretmen sağlamak amacıyla Türkiye'nin ilk öğretmen okulu olan "Darülmuallimin-i Rüştiye" açıldı.

1859'dan itibaren kız rüştiyeleri açılmaya başlandı. İlköğretimin ikinci kademesinde yer alan rüştiyeler, askerî rüştiyeler ve mülkiye rüştiyeleri olarak ayrılıyordu. Mülkiye rüştiyelerinin mezunları memur oluyor, askerî rüştiyeler ise üst askerî eğitime öğrenci hazırlıyordu.

1868'de İstanbul'da yeni tip öğretmen yetiştirilmesi amacıyla "Darülmuallimin-i Sıbyan" açıldı.

1869'da eğitimle ilgili genel düzenlemeler yapan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi çıkarıldı. Bu nizamname, 500 evi geçen kasabalarda rüştiye açılmasını ve sıbyan mektebini bitirip diploma alanların rüştiyeye sınavsız kabul edilmelerini öngörüyordu.

II. Ortaöğretim

İdadi adıyla bilinen okulların ilki (Mekteb-i Fünun-ı İdadiye), İstanbul'da açıldı (1845). Okul daha sonra Kuleli Askerî İdadisi adını aldı.

Askerî idadilere daha sonra 1874'te ilki açılan mülki idadiler eklendi.

İdadilerde din derslerinin yanı sıra kimya, cebir, resim, Fransızca, Türkçe gibi dersler verilmekteydi.

Rüştiye üzerine üç yıl eğitim veren idadiler, bir üst öğretime öğrenci hazırlamanın yanı sıra tebaayı kaynaştırma amacı da taşıyordu.

1868'de İstanbul'da Galatasaray Sultanisi açıldı. Ortaöğretimde sultani adıyla açılan ilkokul olan Galatasaray Sultanisinin kuruluş amacı, Batı dili (Fransızca) bilen Osmanlı vatandaşları yetiştirmektir.

1873'te, kimsesiz çocukları kabul eden Darüşşafaka açıldı.

1874'te, idadi öğretmeni yetiştirmek için Darülmuallimin-i Ali kuruldu.

TANZİMAT DÖNEMİNDE AÇILAN OKULLARDAN BAZILARI

Mesleki ve Teknik Eğitim	Yabancı Okulları
❖ Baytar Mektebi	❖ Notre Dome de Sion
❖ Orman Mektebi	❖ Saint Joseph
❖ Mekteb-i Maarif-i Adliye	❖ Robert Joseph
❖ Sanayi Mektebi	❖ Amerikan Kız Koleji
❖ Cevri Kalfa Mektebi	
❖ Kız Sanayi Mektebi	

III. Yükseköğretim:

- ❖ 1863'te İstanbul'da Darülfünun açılmıştır.
- ❖ 16 yaşından büyük olanlar okula kabul edilecek, halk da dersleri izleyebilecekti.
- ❖ Eğitim süresi genel eğitim için üç yıl, mühendisler için dört yıl olarak belirlendi.
- ❖ 1865'te okul binası yanınca eğitime ara verildi.
- ❖ 1869'da okul Hukuk, Edebiyat, Riyaziye gibi bölümlere halinde düzenlenerek yeniden açıldı.
- ❖ Darülfünunda hümanizm ve pozitivizm gibi felsefi akımlarla ilgili eserler de okutuldu.
- ❖ Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye adıyla diğer yüksekokullar da açıldı.

Tanzimat Döneminde Eğitimin Temel Özellikleri

- ❖ Eğitimde geleneksel yaklaşımlar değişmeye, çağdaş ve bilimsel yaklaşımlar yerleşmeye başladı.

- ❖ Kadınların eğitime verilen önem arttı; kız çocukları için ortaokullar (rüştiye) açıldı.
- ❖ Eğitim alanında Batı tarzı yenilikler yapıldı. Disiplin aracı olarak kullanılan falaka kaldırıldı.
- ❖ İlk kez, öğretmen yetiştiren okullar açıldı.
- ❖ Yeni öğretim yöntemleri ve yeni ders araç gereçlerinin kullanılmasına önem verildi.
- ❖ Sivil, örgün mesleki ve teknik eğitimin temelleri atıldı.
- ❖ Açılan yeni okulların programlarına hayata dönük (akli) dersler konuldu.
- ❖ Orta ve yükseköğretimde düzenlemeler yapıldı.
- ❖ İlköğretim zorunlu hâle getirildi (Kanunuesasi 1876).
- ❖ Siyasi gelişmeler sonucunda ortaya çıkan Osmanlılık idealini gerçekleştirmek için eğitimden yararlanıldı.

Fikir Akımları ve Eğitim

Osmanlı döneminde etkin olan başlıca fikir akımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

FİKİR AKIMLARI			
OSMANCILIK	İSLAMCILIK	BATICILIK	TÜRKÇÜLÜK

Osmanlılık: Birlik ve bütünlüğün güvencesi olacak “Osmanlı milletinin” oluşturulması için, farklı milletler ve dinlere mensup çocuklar arasında duygu ve düşünce birliğini sağlamak gerekir. Bu ise söz konusu çocukların aynı çatı altında eğitime tabi tutulması ile mümkün olabilir. Eğitim, devletin kurtuluşunu sağlayacak en önemli araçtır. Eğitimin iyileştirilmesi zorunludur.

İslamcılık: Devletin kurtuluşunu Osmanlı halkı arasında İslam inanç ve birliğinin kuvvetlendirilmesinde gören bu akım, özellikle II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) etkili olmuştur. Bu dönemde, Müslüman çocuk ve gençlere daha fazla din eğitimi verilmiştir. Balkan Savaşı yıllarında etkisi azalmıştır.

Batıcılık: Eğitimin dinden bağımsız hâle getirilmesi ve yeni pedagojik yaklaşımların uygulanması noktasında etkili olmuştur.

Türkçülük: Devletin kurtuluşunu Türklük bilincinin güçlendirilmesinde, genişlemesini ise Türk birliğinin kurulmasında görür. Ziya Gökalp başta olmak üzere birçok aydın tarafından savunulan bu akım, eğitimin “millî” olması gerektiğini savunur. Yeni nesillerin Türklük ve Türk dünyası hakkında bilgilendirilmesini öngörür.

II. Meşrutiyet Döneminde İlk, Orta ve Yükseköğretimdeki Gelişmeler

Okul Öncesi Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 1915'te Darülmuallimat'a bağlı olarak açılan Ana Muallime Mektebinde Müslüman-Türk anaokulu öğretmenleri yetiştirilmeye başlanmıştır. ✓ Bu okullara 4-5 yaş grubu öğrenciler alınmıştır. ✓ Dinî ve millî hikâyelerin okutulması, yürüyüş, beden hareketleri, resim inceleme, el işi çalışmalarının yapılması öngörülmüştür. ✓ Resmî ve özel anaokullarının açılmasına izin verilmiştir.
İlköğretim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 1913'te çıkarılan Geçici İlköğretim Kanunu ile ilköğretim zorunlu hâle getirilmiştir. ✓ İlköğretim, 6 yıl olarak belirlenmiştir. ✓ Derslerde drama ve tiyatro uygulamaları yapılarak ezbercilikten uzaklaşmaya çalışılmıştır. ✓ Okullaşma oranının az olması ve olumsuz yaklaşımlar nedeniyle istenilen sonuçlar alınamamıştır. ✓ Sıbyan mekteplerinin bir kısmı kapansa da eski yöntemle eğitim hâlâ devam etmiştir.
Ortaöğretim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ İdadiler genellikle büyük şehirlerde açılmışken rüştiyeler kasabalara kadar yayılmıştır. ✓ Bu dönemde, erkeklere ve kızlara mahsus yatılı okullar açılmıştır. ✓ İdadiler, daha sonra sultani adını almıştır. ✓ Bu okullarda 7 yıl eğitim yapılması kararlaştırılmıştır. ✓ Sultanilerde dil, tarih, fen bilimleri, matematik, resim, din gibi dersler okutulmuştur.
Yükseköğretim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 1912'de hazırlanan Darülfünun Nizamnamesi ile Darülfünunda köklü reformlar yapılmıştır. ✓ Darülfünunun, bilim ve fennin yayılmasına hizmet eden bir kurum olmasına çalışılmıştır. ✓ Yurt dışından hocalar getirilmiş, branşlaşmaya gidilmiştir. ✓ Tüm bu çabalara karşın Darülfünun, bilim üreten bir kuruma dönüşememiştir. Bu sonuçta o dönemin siyasi, sosyal, ekonomik şartları da rol oynamıştır.

Eğitim Reformunda İki Nazariye

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde eğitim-öğretimin planlama ve programlanmasında iki görüş yaygındır. Tuba Ağacı Nazariyesi ve Kiraz Ağacı Nazariyesi. Emrullah Efendi ve Satı Bey tarafından ortaya atılan iki görüş aşağıda kısaca anlatılmıştır.

Tuba Ağacı Nazariyesi

Emrullah Efendi tarafından savunulan görüştür. Emrullah Efendi, eğitimde, ilköğretimden başlayacak reformların kısa sürede sonuç vermeyeceğini, bu nedenle eğitimin planlanmasına yükseköğrenimden başlanması gerektiğini savunmaktadır. Emrullah Efendi, cennette olduğu varsayılan, kökleri yukarıda dalları yerde olan bir ağaç olan "Tuba" ağacından esinlenerek eğitimdeki ıslahatların yükseköğretimden başlaması gerektiğini vurgulamıştır.

Kiraz Ağacı Nazariyesi

Emrullah Efendinin Tuba Ağacı teorisine karşı olarak Satı Bey tarafından savunulan görüştür. Satı Bey'e göre eğitim reformu toplumun belirli kesimini eğitmekle değil, ancak yaygın bir kitle eğitimiyle mümkündür. Yani eğitime Tuba Ağacı Nazariyesi'nde olduğu gibi yukarıdan değil, kiraz ağacında olduğu gibi aşağıdan başlanmalıdır. Çünkü zayıf ve işlevsiz bir ilköğretimden sonra iyi bir ortaöğretim veya yükseköğretim mümkün değildir. Bu nedenle de ıslahat yapılacaksa buna temelden başlanmalıdır.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM

Cumhuriyet Döneminde Eğitimin Temel İlkeleri

1. Eğitim sistemi milli olmalıdır. Atatürk'ün millilik anlayışı, birleştirici, bütünleştiricidir. Bunun sağlanması için de eğitimin dili ve yöntemi millileştirilmelidir.
2. *Eğitim sistemi çağdaş olmalıdır. Eğitimin, toplumsal hayatın gereksinimlerini karşılayan, ülkenin gerçeklerine ve çağın gereklerine uygun olması gerekir.*
3. Eğitim sistemi laik olmalıdır.

Bu doğrultuda öğretim birliğini sağlamak amacıyla 3 Mart 1924'te Öğretim Birliği Yasası (Tevhid-i Tedrisat) kabul edildi. Buna göre mahalle mektepleri ve medreseler kapatıldı. Okulların hepsini Milli Eğitim Bakanlığı yönetmeye başladı. Yalnız subay okullarının yönetimi orduda kaldı. Yabancı dilde öğretim yapan okulların çoğu kapatıldı.

Eğitimde birlik sağlandıktan sonra okulların ders konuları, öğretim yöntemleri yeniden düzenlendi. Yaşama, bilime ve tekniğe uygun dersler, konular konuldu. Öğrenilen bilgilerin uygulamalı olmasına önem verildi. Böylece ulusal, çağdaş ve bilimsel bir eğitim sağlamaya çalışıldı. Kız-erkek karma eğitime başlandı.

İlköğretim zorunlu ve parasız duruma getirildi. Yeniden pek çok okul açıldı. Öğretmen yetiştirmeye hız verildi. Meslek ve yüksekokulları çoğaltıldı. Böylece eğitim yurda yayılmaya başladı.

1 Kasım 1928'de yeni Türk harfleri kabul edildi. Çok sayıda okuma-yazma kursu, halkevleri, tiyatrolar, kitaplıklar açıldı.

Eğitime Katkıda Bulunan Düşünürler:

Ziya Gökalp:

Eğitim; millî kültüre göre yetişmiş, onu temsil eden, şahsiyet sahibi gençler yetiştirmelidir. Gökalp, tüm yaşamın bir eğitim süreci olduğunu ve eğitimi doğal ve kültürel çevreye uyum sağlamanın bir aracı olduğunu savunur. Bilgi ve yaşam arasında bir köprü kurmaya yönelik olduğu için eğitim felsefesinin pragmatik bir yönünün olduğu söylenebilir.

Mustafa Necati:

- ❖ Öğretim birliğinin yaygınlaştırılması, Talim ve Terbiye Dairesinin etkinliğinin artırılması, halk eğitimi merkezleri ve halk dershanelerinin açılması, okul kitaplarının yenilenmesi başlıca çalışmalarındandır.
- ❖ Öğretmenliği en yüce meslek olarak gören Mustafa Necati, Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı (1925-1929) sırada da Terbiye dergisini çıkartmıştır.
- ❖ Öğretmen yetiştirmeye büyük önem vermiş, cehaletle savaşmada ve eğitimde en önemli unsurun öğretmen olduğunu belirtmiştir.
- ❖ Köy enstitülerinin yaygınlaşması için çalışmıştır.

Hasan Âli Yücel:

- ❖ Çağdaşlaşmak için Batı'yı tanımamız gerektiğine inanmıştır. Millî eğitimi yeniden yapılandırmak ve köy enstitülerini yaygınlaştırmak için çalışmıştır. Bakanlığı döneminde (1938-1946) Tercüme Bürosu ve Devlet Konservatuarı kurulmuş, İslam Ansiklopedisi Türkçeye çevrilmiş, ders kitaplarına belli bir standart getirilmiştir.
- ❖ Ülkemizi temsilen katıldığı UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) toplantısında eğitim ve öğretim alanındaki iş birliğinin dünya barışının temeli olduğunu vurgulamıştır.
- ❖ Hümanizm ilkesinin etkisinde bir eğitim politikası izlemiş, bu amaçla örnek uygulama olarak Galatasaray Lisesinde Latince derslerinin okutulmasını sağlamıştır.

Hıfzırrahman Raşit Öymen:

- ❖ Çağdaş eğitim okullarını ve yabancı ülkelerdeki eğitim sistemlerini incelemiştir.
- ❖ Karma eğitimin yaygınlaştırılması, eğitim hakkının nasıl kullanılacağına belirlenmesi üzerinde çalışmıştır.
- ❖ Üç sınıflı köy okullarının beş sınıfa çıkarılması ve toplu öğretim ilkesinin uygulanması gerektiğini belirtmiş, bu konulardaki uygulamaları başlatmıştır.
- ❖ Laik eğitimin hayata geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Halil Fikret Kanat:

- ❖ Sokaklara tükürmekten, aklımızın estiği yere kâğıt ve çöp atmaktan tutunuz da yemek yememize, içmemize ve giyinmemize kadar her şeyi pedagojik gözle incelemeyip canlı ve cansız çevrenin etkilerine tamamiyle kayıtsız kalmamız hâlinde büyük hata işlemiş olacağımızı söylemiştir.
- ❖ Eğitimi, geçmişte toplum tarafından meydana getirilmiş maddi ve manevi değerlerin korunup ona yeni değerler katılarak genç kuşaklara aktarılması ve genç kuşakların bu değerlere göre yetiştirilmesi olarak tanımlamıştır.
- ❖ Eğitimin ailede başladığını, ailenin de milletin temeli olduğunu, aile sistemi sağlam olan milletlerin uzun süre yaşayacağını vurgulamıştır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu:

- ❖ Okulun yaratıcı ve müstakil şahsiyetin gelişimine uygun bir çevre hâline getirilmesi, okutulan ve yazdırılan konuların öğrencilerin seviyelerine uygun olması, çocukların söylemeye ve okumaya zorlanmaması gerektiğini ifade etmiştir.
- ❖ "Çocukların kültürel, sosyal ve ekonomik düzeyleri, beceri kazanmalarında doğrudan etkilidir." görüşünü savunmuştur.
- ❖ Ona göre eğitimin maksadı; belirli düşünme, duyma ve işleme tarzında bir insan meydana getirmektir.

İlköğretimin Gelişim Süreci

Tarih	Meydana Gelen Gelişme
1923	I. Heyet-i İlmiye • İlköğretimin 6 yıla çıkarılması • Küçük köyler için yatılı bölge okullarının açılması
1924	II. Heyet-i İlmiye • İlköğretimin 5 yıla indirilmesi • İlköğretim programlarının geliştirilmesi Anayasa'nın Kabulü • İlköğretimin zorunlu ve parasız olması
1926	Maarif Teşkilatına Dair Kanun • İlköğretimin süresinin 5 yıl, köy okullarında ise 3 yıl olarak belirlenmesi • İlköğretim okullarının; şehir ve kasaba gündüzlü, şehir ve kasaba yatılı, köy gündüzlü ve köy yatılı okulları olarak düzenlenmesi
1939	I. Millî Eğitim Şûrası • İlköğretimin köy okullarında da 5 yıl olması • Üç sınıflı köy okullarında sınıf sayısının beşe çıkarılması
1968	• Birleştirilmiş sınıf uygulamasının başlaması
1973	Millî Eğitim Temel Kanunu • İlköğretime dayalı en az 3 yıllık öğretim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının ilköğretim çatısı altında yer alması
1983	İlköğretimin 8 yıla çıkarılması ve ortaokulların, temel eğitimin ikinci basamağını oluşturması • Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde, köyler gruplandırılarak merkezî durumda olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonların; gruplaştırmaların mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okullarının kurulması • Temel eğitim deyiminin ilköğretim olarak değiştirilmesi • İlköğretimin, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsaması • İlköğretimin, kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olması
1996	• Küçük yerleşim birimlerindeki öğrencilerin 8 yıllık zorunlu eğitimden yararlanabilmeleri için taşınmalı, YİBO ve pansiyonlu okul sisteminden yararlanılması • Eğitim-öğretimin öğretmen merkezli olmaktan çıkılıp öğrenci merkezli duruma getirilmesi XV. Millî Eğitim Şûrası • 5-6 yaş okul öncesi eğitiminin ilköğretim bünyesine alınması • İlköğretimin kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması • Uzun vadede zorunlu eğitimin 18 yaşı kapsayacak şekilde düzenlenmesi
1997	• İlköğretimin 8 yıllık okullardan oluşması ve kesintisiz eğitim yapılması • Aynı ayrı geçen "ilkokul" ile "ortaokul" ibarelerinin yerine "ilköğretim okulu" ibaresinin getirilmesi
2006	XVII. Millî Eğitim Şûrası • Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması için çalışmalara başlanması
2012	• İlkokul ve ortaokul ayrılmıştır. Zorunlu eğitim kademeli olarak (4+4+4) 12 yıla çıkarılmıştır • Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsamı
2021	XX. Milli Eğitim Şûrası • Beş yaş okullaşma oranının kısa vadede %100'e ulaştırılması için gerekli fiziki, beşerî ve mali imkânlar sağlanmalıdır. • Okul öncesi öğretim programında çocuğun gelişim düzeyi dikkate alınarak din, ahlak ve değerler eğitimi yer almalıdır. • Okullarda ücretsiz öğle yemeği veya beslenme desteği sağlanmalıdır.

Ortaöğretimin Gelişim Süreci

Tarih	Meydana Gelen Gelişme
1923	I. Heyet-i İlmiye • Sultani adının liseye çevrilmesi
1924	II. Heyet-i İlmiye • Ortaokul ve liselerin ayrı bölüm hâline getirilmesi, öğretim süresinin 3+3 yıl olması (7 yıldan 6 yıla indirilmesi) • Öğretmen okullarının öğretim sürelerinin 5 yıla çıkarılması • Kız liselerinin tam sınıflı hâle getirilmesi
1925	III. Heyet-i İlmiye • Liselerin yeniden düzenlenmesi ve belirli merkezlerde çoğaltılması • Öğretmen okulları ve diğer meslek okullarının belirli merkezlerde toplanması • Gündüzlü ortaokullarda karma eğitimin yapılması
1926	Maarif Teşkilatına Dair Kanun • Ortaöğretim okullarının; liseler, ortaokullar, ilköğretmen okulları ve köy ilköğretmen okulları olarak sınıflandırılması • Teknik, meslek ve uzmanlık okullarının açılması
1949	I IV. Millî Eğitim Şûrası • Lise ders konularının 4 yıllık teşkilata göre düzenlenmesi
1973	Millî Eğitim Temel Kanunu • Ortaöğretimin çeşitli programlar uygulayan liselerden meydana gelmesi • Öğrenim sürelerinin, uygulanan programın özelliğine göre, Bakanlıkça tespit edilmesi • Nüfusu az ve dağınık olan yerlerde, ortaöğretimin genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liselerin kurulması
1990	XIII. Millî Eğitim Şûrası • Ortaöğretimin 12-17 yaş arasındaki öğrencilerin genel, mesleki ve teknik her türlü eğitimlerini kapsaması • Ortaöğretim derecesinin iki kademe olması • I. kademe ortaöğretimin 12-14 yaş arası öğrencilere verilen eğitimin tümünü kapsaması • II. kademe ortaöğretimin 15-17 yaş arası öğrencilere verilen genel, mesleki ve teknik eğitimin tümünü kapsaması ve bu devre ortaöğretim kurumlarına lise adının verilmesi • Belirli programa ağırlık veren okullara bu programın adının (fen lisesi, öğretmen lisesi vb.) verilmesi
1996	XV. Millî Eğitim Şûrası • Mesleki ve teknik eğitimde eklemlî (modüler) eğitime başlanması • Ortaöğretime gitmek isteyen öğrencilerin, hazırlık sınıfı eğitimi (9. sınıf) sonunda ilgi ve isteklerine göre, genel ya da meslek eğitimi veren programlara yönlendirilmesi
2005	Ortaöğretimin 4 yıla çıkarılması
2012	Zorunlu eğitim kademeli olarak (4+4+4) 12 yıla çıkarılmıştır
2016	Ortaöğretim ; ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsamı

Atatürk ve Eğitim

- ❖ Hayatta en gerçek yol gösterici bilimdir, fendir
- ❖ Eğitim, her türlü hurafeden ve yabancı düşüncelerden uzak, üstün, millî ve vatansever olmalıdır.
- ❖ Millî kültür değerlerini koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve benimsetici nitelikte eğitim olanağı sağlamalıdır.
- ❖ Bu memleketin asıl sahibi ve toplumumuzun esas unsuru köylüdür. Köylü bilgiden yoksun bırakılmıştır.
- ❖ Bir taraftan cahilliğin giderilmesine uğraşırken bir yandan da memleket evladını sosyal hayatta, ekonomik hayatta etkili ve verimli kılmak, eğitimimizin özünü teşkil etmektedir.
- ❖ Eğitim; işe yarar, üretici ve hayatta başarılı olacak insanlar yetiştirmelidir. Eğitim bilgiyi maddi hayatta başarılı olmayı temin eden, işe dönük ve kullanılabilir bir vasıta hâline getirmelidir.

BİLGİ TARAMASI

1. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya atılan "Kiraz Ağacı Nazariyesi" aşağıda verilenlerden hangisine aittir?

- A) Satı Bey
- B) Osman Hamdi Bey
- C) Emrullah Efendi
- D) Ziya Gökalp
- E) Hıfzırrahman Raşit Öymen

2. Eğitimin millî olması gerektiğini söyleyerek Atatürk'ün ulusal eğitim politikasını etkileyen Türk düşünürü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hasan Âli Yücel
- B) Mustafa Necati
- C) İsmail Hakkı Baltacıoğlu
- D) Hıfzırrahman Raşit Öymen
- E) Ziya Gökalp

* Yerleşik yaşama geçiş, eğitim anlayışlarını etkilemiştir.

* Kendilerine ait alfabeleri vardır.

* Mabetleri aynı zamanda kütüphane olarak da kullanmışlardır.

3. Özellikleri verilen Orta Asya eski Türk toplumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Göktürkler
- B) Hunlar
- C) Karahanlılar
- D) Uygurlar
- E) Macarlar

* Kendilerine ait alfabeleri vardır.

* Halka hitaben, öğüt verme amaçlı kitabeler dikmişlerdir.

4. Özellikleri verilen Orta Asya eski Türk toplumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hunlar
- B) Karahanlılar
- C) Uygurlar
- D) Göktürkler
- E) Gazneliler

I. Türklerin yerleşik hayata geçmeleri, eğitim anlayışlarını da etkilemiştir.

II. İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemde destanlar, Türk halk eğitiminde önemli rol oynamıştır.

III. Hunlar, Çin eğitim sistemini model almıştır.

5. İlk Türk devletleri dönemindeki eğitim anlayışına dair yukarıdaki bilgilerden hangisi/hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

I. Medreseler, örgün yükseköğretim kurumlarıdır.

II. Ahi ocakları, mesleki eğitim veren yaygın eğitim kurumlarıdır.

III. Tekkeler, dinî, tasavvufi eğitim yapılan yerlerdir.

IV. Atabeylikler, bürokrat yetiştirmek için eğitim yapan kurumlardır.

6. Selçuklu dönemi eğitim kurumları ile ilgili yukarıdaki bilgilerden hangisi/hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız IV
- C) II ve IV
- D) II, III ve IV
- E) II ve III

I. Selçuklu döneminde şehzadelerin eğitiminden sorumlu olarak görevlendirilen kişilere Atabey adı verilmiştir.

II. Osmanlı'nın geleneksel döneminde ilkokul seviyesinde eğitim verilen yerler Sıbyan Mektepleri olarak adlandırılmıştır.

III. Osmanlı döneminde devlet adamı ve bürokrat yetiştirmek için kurulan eğitim kurumu Enderun olarak adlandırılmıştır.

7) Selçuklu ve Osmanlı dönemi eğitimi ile ilgili yukarıdaki tanımlamalardan hangisi/hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

"3 Mart 1924'te çıkarılan ..... Kanunu, Türkiye'de eğitim-öğretim işlerini düzenleyen temel yasalardan-
dır."

8) Buna göre boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) İlköğretim ve Eğitim
- B) Milli Eğitim Temel
- C) Devlet Memurları
- D) Teşkilat-ı Esasiye
- E) Tevhid-i Tedrisat

9) Zorunlu eğitimin kademeli olarak 12 yıla çıkarılması hangi yıl gerçekleşmiştir?

- A) 2014
- B) 2012
- C) 2006
- D) 2008
- E) 2006

10. Aşağıda sayılanlardan hangisi Selçuklu Dönemi düşünürlerinden değildir?

- A) Mevlana
- B) Yunus Emre
- C) Ahmet Yesevi
- D) Hacı Bektaş-i Veli
- E) Âşık Paşa

11. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya atılan, eğitimde, ilköğretimden başlayacak reformların kısa sürede sonuç vermeyeceğini, bu nedenle eğitimin planlanmasına yükseköğretimden başlanması gerektiğini savunan "Tuba Ağacı Nazariyesi" aşağıda verilenlerden hangisine aittir?

- A) Satı Bey
- B) Osman Hamdi Bey
- C) Emrullah Efendi
- D) Ziya Gökalp
- E) Hıfzırrahman Raşit Öymen

- I. Orman Mektebi
- II. Baytar Mektebi
- III. Sanayi Mektebi
- IV. Mekteb-i Maarif-i Adliye

12. Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri Tanzimat Döneminde açılan okullardandır?

- A) Yalnız IV
- B) II ve IV
- C) II, III ve IV
- D) I, II ve III
- E) I, II, III ve IV

13. Aşağıda sayılanlardan hangisi, 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yapılan düzenlemeler arasında sayılmaz?

- A) Dini ağırlıklı eğitim yapılan mahalle mektepleri ile medreseler kapatılmıştır.
- B) Tanzimat Döneminde açılmış tüm okul türleri kapatılmıştır.
- C) Yabancı okullar Milli Eğitim Bakanlığının gözetim ve denetimine verilmiştir.
- D) Ülke düzeyindeki tüm eğitim ve öğretim işlerinin tek yetkili ve sorumlusu Milli Eğitim Bakanlığı olmuştur.
- E) Ulusal, laik, bilimsel ve çağdaş bir eğitim sisteminin yapısı oluşturulmuştur.

14. Osmanlı Devleti’nde “İlmiye Sınıfı” adı verilen eğitimciler aşağıdaki kurumların hangisinde görev yapmaktaydı?

- A) Acemioğlanlar Mektebi
- B) Enderun Mektebi
- C) Sıbyan Mektebi
- D) Medreseler
- E) Darülfünun

15. Türk Eğitim Sistemi içerisinde Türkiye’ye özgü bir öğretmen yetiştirme modeli olarak 1940-1954 yılları arasında uygulanan Köy Enstitülerinin kurulmalarında çok büyük katkıları olan dönemin Millî Eğitim Bakanı/İlköğretim Genel Müdürü aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Hasan Ali Yücel / Mustafa Necati
- B) Saffet Arıkan / İsmail Hakkı Tonguç
- C) Hasan Ali Yücel / İsmail Hakkı Baltacıoğlu
- D) Saffet Arıkan / İsmail Hakkı Baltacıoğlu
- E) Hasan Ali Yücel / İsmail Hakkı Tonguç

CEVAP ANAHTARI				
1) A	2) E	3) D	4) D	5) A
6) B	7) E	8) E	9) B	10) C
11) C	12) E	13) B	14) D	15) E

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

TÜRKİYE COĞRAFYASI

TÜRKİYE COĞRAFYASI

BİLGİ NOTU

A. TÜRKİYE FİZİKİ COĞRAFYASI

Türkiye'nin Konumu

Dünya üzerinde herhangi bir noktanın yerinin belirlenmesine coğrafi konum denir. Bir yerin kendi özelliklerinden kaynaklanan, kıtalara, denizlere, dağ sıralarına, boğazlara, komşu ülkelere, ulaşım yollarına, yer altı ve yerüstü kaynaklarına olan konumu ve yükseklik değerleri özel konumdur. Özel konum ülkelerin; jeopolitik konumunu, iklimini, nüfusun dağılışını, yerleşme şartlarını, turizm faaliyetlerini, ulaşım imkanını, ekonomik faaliyetlerini etkiler. Türkiye'nin kuzeybatısında Yunanistan ve Bulgaristan, güneyinde Suriye ve Irak, doğusunda İran ve Azerbaycan, kuzeydoğusunda ise Ermenistan ve Gürcistan yer almaktadır.

Türkiye'nin Özel Konumunun Sonuçları

- Asya ve Avrupa arasında geçiş konumunda bulunması,
(Asya-Avrupa arasındaki en önemli ticaret ve ulaşım yolları Türkiye'den geçmektedir)
- Üç tarafının denizlerle çevrili olması,
- Yer şekillerinin engebeli olması (Bu durum tarım, nüfus, sanayi, ulaşım ve yerleşmeyi etkilemektedir)
- Stratejik önemi olan boğazlara sahip olması,
- Ortalama yükseltisinin fazla olması ve batıdan doğuya doğru yükselmesi,
- Kuzey Anadolu ve Güney Anadolu dağlarının denize paralel,
Batı Anadolu dağlarının denize dik olarak uzanması,
- Yer altı zenginliklerinin fazla olması,
- Petrol bakımından zengin ülkelere komşu olması.

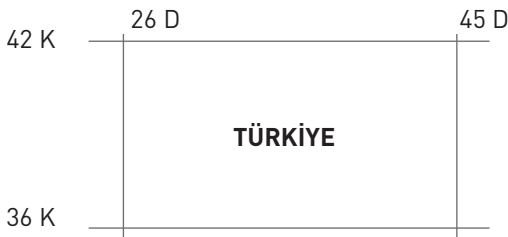
Türkiye'nin gerçek yüzölçümü 814.578 km²,

izdüşüm yüzölçümü ise 779.452 km²

Aradaki fark ülkemizin yüksek ve engebeli olmasından kaynaklanır.

- Dünya üzerindeki bir noktanın enlem ve boylam dereceleriyle yerinin belirlenmesine o yerin matematiksel konumu denir.

Türkiye'nin Matematiki Konumu ve Sonuçları

Türkiye 36° - 42° Kuzey Enlemleri ve 26° - 45° Doğu Boyamlarında yer almaktadır.

Türkiye'nin Matematik Konumunun Sonuçları

- Dört mevsim belirgin olarak yaşanır.
- Orta kuşağın güneyinde yer alır.
- Kuzeye gidildikçe gece gündüz sürelerinin farkı artar, gölge uzunlukları artar.
- Güneyden gelen rüzgarlar sıcaklığı yükseltir, kuzeyden gelen rüzgarlar sıcaklığı düşürür.
- Dağların güney yamaçları, kuzey yamaçlarına göre daha çok Güneş ışığı aldığı için daha fazla ısınır.
- Türkiye'nin doğusu ve batısı arasında 19 boylam farkı ve 76' zaman farkı vardır.
- Kuzey yarım kürede ılıman iklim kuşağındadır.
- Güneş ışınları hiçbir zaman dik açıyla düşmez.
- Yıl içinde en uzun gündüz ve geceler yurdumuzun kuzeyinde yaşanır.

Yer Şekillerinin Oluşumu

İç Kuvvetler: Gücünü dünyanın merkezinden alır. Orojenez: Dağ oluşumu, Epirojenez: Kıta oluşumu, volkan ve depremdir.

Dış Kuvvetler: Heyelan, rüzgar, dalgalar, yeraltı suları, buzullar, gel-git olayları ve akarsulardır.

Türkiye'nin Yeryüzü Şekillerinin Özellikleri

- Ortalama yükselti oldukça fazladır (1132m). Yükselti batıdan doğuya doğru artar.
- Düzlükler geniş yer kaplar. Ovaların yükseltileri de fazladır.
- Ülkemizin yaklaşık yarısı 1000 – 2000 m arasındadır.
- Ülkemizin, yüksek sıradağları doğu-batı doğrultusunda uzanır. Kuzey ve güneydeki bu sıradağlar doğuda birleşirler.
- Anadolu; Karadeniz Akdeniz havzaları arasında yüksek bir kütledir.
- Denizlerin derin kesimi ile kıyı dağları arasındaki fark 5000 m'yi geçer.
- Genç oluşumlu olduğu için deprem riski yüksektir.
- Sönmüş volkanik dağlar çoktur.

Türkiye'nin Dağları

Türkiye'deki dağlar orojenik hareketlerle ve volkanik olaylar sonucu oluşmuştur.

1. Orojenik (Dağ Oluşumu) Hareketlerle Meydana Gelen Dağlar:

İki çeşittir. Kıvrımlı ve kırıklı dağlar.

Kıvrım Dağları	Bu dağlar esnek tabakaların kıvrılarak yükselmesi sonucunda oluşmuşlardır. Yüksek yerlerine antiklinal, alçak bölgelerine de senklinal denir. Türkiye'de kıvrımlı dağlar; Kuzey Anadolu (Karadeniz) Dağları, Doğu Anadolu Dağları ve Toroslardır. Toroslar Antalya bölümünde Batı Toroslar, Adana bölümünde Orta Toroslar, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde Güneydoğu Toroslar olarak uzanır. Kuzey Anadolu dağları Doğu, Orta ve Batı Karadeniz dağları olarak uzanır. Türkiye'de İç Anadolu Bölgesi en geniş senklinal alandır.
Kırık Dağları	Kıvrılma özelliğini kaybetmiş olan tabakalar kırılmaya uğrarlar. Böylece fay hatları oluşur. Fay hatları boyunca, bazı kısımlar çökerken, bazı kısımlarda, yüksekte kalırlar. Çöken kısımlara GRABEN, yükselen kısımlara HORST denir. Bunlara örnek Ege'deki Horst-Graben hattı verilebilir. Madra, Yunt, Boz, Menteşe, Kaz, Aydın Dağları. Akdeniz Bölgesinde Nur (Amanos) dağlarıdır.

2. Volkanik Dağlar

Volkanik dağlar, yerin derinliklerinde bulunan kızgın, erimiş ve basınç altındaki magmanın yeryüzüne çıkmasıyla oluşur. Başlıca volkanik dağlar:

İç Anadolu	Erciyes (İç Anadolu'nun en yüksek dağı), Hasan, Karadağ, Karacadağ, Melendiz
Doğu Anadolu	Ağrı (Türkiye'nin en yüksek dağı), Nemrut, Süphan, Tendürek
Güneydoğu Anadolu	Karacadağ
Ege	Kula volkanları
Marmara	Uludağ (Krateri olmayan tek volkanik dağdır. Volfram madeni buradan çıkarılır)

- İç Anadolu'da Ürgüp-Nevşehir çevresinde tüfler ve tüflerin sıkışmasıyla oluşan kayaçların yer aldığı bir volkanik arazi yer alır. Bunların üzerinde peribacaları bulunur. Karapınar (Konya) çevresinde volkanik arazi üzerinde oluşmuş göller vardır. Bunların en tanınmış Meke Tuzlası'dır.

Dağların Türkiye'deki Coğrafi Dağılışı

Kuzey Anadolu Dağları	Karadeniz Bölgesinde iki sıra halinde uzanır. Kıyı yakınındaki sıra dağlar Küre, Canik, Giresun, Gümüşhane, Kalkanlı, Trabzon ve Rize dağlarıdır. Giresun, Rize dağlarına Doğu Karadeniz Dağları da denir. Doğu Karadeniz Dağları dik yamaçlı yüksek dağlardır. Bu nedenle ulaşım iç kesimlerle Kalkanlı ve Kop geçitleriyle sağlanır. Bu sıra dağlar kuşağının genişimde batıdan doğuya doğru ikinci kuşak vardır. Bunlar Köroğlu, Ilgaz, Devinci, Yıldız, Çimen, Kop, Mescid ve Yalnız Çam Dağları 'dir.
Güney Anadolu Dağları	1) Batı Toroslar : Antalya Körfezi'nin her iki tarafına doğru iki kuşak halinde uzanır. Batıda Ak Dağlar ve Boz Dağlar, Doğuda Sultan, Dedegöl ve Geyik Dağları. 2) Orta Toroslar : Antalya Körfezi'nin doğusunda kıyıya paralel uzanır. Bolkar Dağları, Aladağlar, Tahtalı Dağları, Binboğa Dağları.
Güneydoğu Anadolu Dağları	Malatya Dağları, Genç Dağları, Bitlis Dağları, Hakkari Dağları bulunur. En yüksek noktayı Cilo D. (Uludoruk) (4135 m) oluşturur.
Doğu Anadolu Dağları	Tahtalı Dağları, Mercan Dağları, Karasu Dağları, Aras Dağları'dır. Allahuekber Dağları ise Kuzey Anadolu Dağları'nın uzantısıdır. Ayrıca Şerafettin Dağı, Bingöl Dağı, Şakşak Dağı ve Kargapazarı Dağı bulunur. Ayrıca volkanik dağlar vardır : Büyük Ağrı ve Küçük Ağrı, Tendürek, Süphan ve Nemrut.
İç Anadolu Dağları	Sundiken ve Sultan Dağları sıradağlara örnektir. Tecer, Çamlıbel, Hınzır ve Akdağlar buradadır. Ayrıca Ankara ve çevresinde İdris D. Elmadag ve Ayas Dağı. Volkanik Dağları; Erciyes, Melendiz, Hasan D. Karadağ ve Karacadağ.
Batı Anadolu Dağları	Horst şeklindeki dağlardır. Kuzeyden güneye doğru Madra D., Yunt D., Bozdağlar ve Aydın Dağları'dır. Muğla Yöresi'nde KB-GD yönünde uzanan dağ sıralarından oluşan Menteşe Dağları yer alır. Kuzeyde Kaz Dağları ve Biga Dağları bulunur. İç kesimlerde, Sandıklı, Eğrigöz ve Murat D. gibi yükseltiler bulunur. Bursa'daki Uludağ eski bir volkanik dağdır.

Türkiye'nin Platoları

Akarsularla derince yarılmış, hafif engebeli, çevresie göre yüksekte kalan geniş düzlüklere plato denir. En çok İç Anadolu Bölgesi'nde bulunur.

Daha çok kuru tarım yapılır (baklagiller ve tahıl). Bunun nedeni derin vadideki suyun yüksekteki düzlüğe çıkarılmasının zor olmasıdır.

İç Anadolu	Cihanbeyli, Bozok, Haymana, Obruk(Karstik), Uzunyayla. Buralarda küçükbaş hayvancılık yapılır.
Doğu Anadolu	Erzurum-Kars-Ardahan Platosu. Burada büyükbaş hayvancılık yapılır. Volkanik yapıdadır.
Akdeniz	Taşeli, Teke (kıl keçisi yetiştiriciliği yaygındır). Karstik yapıdadır.
Güneydoğu Anadolu	Gaziantep (volkanik), Şanlıurfa (karstik), Adıyaman, Diyarbakır.
Marmara	Çatalca-Kocaeli (En gelişmiş plato), Gelibolu, Biga (Aşınım platoları).
Ege	Yazlıkaya, Uşak Dağları üzerindeki Platolar.
Karadeniz	Canik-Giresun Dağları üzerindeki platolar, ayrıca Fatsa-Şebinkarasihar arasında Perşembe Yaylası.

Türkiye'nin Ovaları

Vadilerle parçalanmamış çevrelerine göre alçakta olan geniş düzlüklere ova denir. Ülkemizde ovalar iki gruba ayrılır: Delta ovaları ve iç ovalar.

1. Kıyı Ovaları:

Kıyı ovaların oluşmasında akarsuların taşıdığı alüvyonların miktarı, kıyılardaki akıntı ve dalga faaliyetleri ve kıyıların derinliği etkili olmuştur. Kıyı ovaları iç ovalara göre daha çok yağış aldığı için tarımsal verimlilik ve ürün çeşitliliği daha fazladır. Graben alanlarında oluşan ovalarda sıcak su kaynaklarına rastlanır. Buralarda deprem riski daha fazladır.

a. Delta Ovaları	Ege Bölgesi	Büyük Menderes, Küçük Menderes, Gediz, Bakırçay (Hem delta, hem graben, hem akarsu).
	Akdeniz Bölgesi	Çukurova (Seyhan, Ceyhan akarsularının oluşturduğu Türkiye'nin en büyük ovasıdır), Silifke (Göksu). Amik Ovası (delta değil grabendir.)
	Karadeniz Bölgesi	Çarşamba(Yeşilırmak), Bafra(Kızılırmak).
b. Kıyı Düzlüğü Ovaları	– Akarsuların denize ulaşmadan taşıdıkları alüvyonları deniz seviyesine yakın yerlerde biriktirmeleri sonucu oluşur. Akdeniz kıyısında: Köyceğiz, Dalaman, Finike, Serik Ovası, Antalya Ovası (traverten ova).	

- Marmara'da delta olmamasının sebebi akıntının güçlü olması, Karadeniz'de delta olmamasının nedeni de dalgaların güçlü olmasıdır.
- Delta ve falez kıyı derinliğinden, delta ve haliç ise gel-git olayı nedeniyle aynı yerde bulunamazlar.
- Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrili olmasına rağmen delta yönünden fakir olmasının nedeni kıta sahanlığının genelde dar olmasıdır.

- Deltalarda zemin bataklıktır. Pirinç tarımı ve mandacılık için elverişlidir (pirinç-mandacılık, şeker pancarı-besi hayvancılığı, dut ağacı-ipek böceği için uygundur).

2. İç Ovalar:

İç bölgelerdeki ovalarımızın büyük bir bölümü, tektonik çanaklar içinde göl ve akarsu depolarının birikmesi sonucu meydana gelmiştir. İç bölgelerde yer alan ovalar, fay kuşaklarındaki çöküntü sahaları boyunca görülür.

a. Tektonik Ovalar (Kırıklı yapı boyunca iç kuvvetlerin etkisiyle çökme sonucu oluşan ovalardır)	Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerindeki ovalar	Ezine, Manyas, Ulubat, Biga, Gönen, Bursa, İnegöl, İznik, Yenişehir, Orhangazi, Gemlik, Bolu, Düzce, Sapanca, Ilgaz, Ladik, Merzifon, Suluova, Taşova, Vezirköprü, Turhal, Kargı, Eleşkirt, Kaynaşlı, Zile, Erbaa, Suşehri, Niksar, Erzincan, Erzurum, Pasinler, Göle, Ardahan, Iğdır ve Ağrı.
	Batı Anadolu Fay Hattı üzerinde yer alan ovalar	Bakırçay Vadisinde: Bergama, Soma, Kırkağaç. Gediz Vadisinde: Manisa, Akhisar, Turgutlu, Salihli, Alaşehir. K.Menderes Vadisinde: Torbalı, Tire, Ödemiş ve Bayındır. B.Menderes Vadisinde: Söke, Koçarlı, Aydın, Yenipazar, Nazilli ve Sarayköy.
	Doğu Anadolu Fay Hattı üzerinde yer alan ovalar	Amik, Malatya, Elazığ, Uluova, Hınıs, Muş, Varto, Elbistan, Afşin, Karlıova, Kahramanmaraş, Bingöl ve Bulanık.
	Bunlar dışında, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde: Nizip, Suruç, Kargamış, Batman, Ceylanpınar, Altınbaşak, Viranşehir. İç Anadoluda: Eskişehir, Aksaray, Akşehir, Mürted, Ankara, Çubuk, Ereğli ve Konya (Türkiye'nin en büyüğü) ovaları.	
b. Karstik Ovalar Kalker (kireç taşı), jips (alçı taşı) ve kaya tuzu gibi su ile temas ettiği zaman kolay çözünebilen kayaların bulunduğu alanlarda oluşan ovalardır. Bu ovalara polye denir.	Akdeniz Bölgesinde	Tefenni, Acıpayam, Kestel, Korkuteli, Elmalı.
	Ege Bölgesinde	Tavas, Çivril, Muğla ovaları.
c. Volkanik Ovalar Yeryüzüne çıkan lavların tektonik çukurları doldurmasıyla oluşur.	Erciyes lavlarını ayrılması ile oluşan Kayseri ve Develi ovaları volkaniktir.	

Türkiyede Akarsuların Oluşturduğu Şekiller

Akarsuların oluşturduğu yüzey şekilleri aşındırmadan ve biriktirmeden oluşan şekiller olmak üzere iki gruba ayrılır.

AKARSULARIN AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ (Aşındırma için akarsu hızlı ve güçlü, arazi eğimli olmalıdır)		
a. Vadi (Akarsuların içinde aktığı sürekli inişi olan yatağa vadi denir. En yaygın aşındırma şeklidir. Tabanı ne kadar darsa o kadar genç ve arazinin eğimi o kadar fazladır.)	Çentik Vadi	Derine aşındırmanın fazla olduğu yerlerde oluşan vadi tipidir. Türkiye'de en yaygın vadi tipidir. Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'de görülür. Taşkın ihtimali azdır.
	Kanyon Vadi	Karstik arazilerde yamaçların farklı aşınımı sonucu basamaklı bir biçimde oluşan vadi tipidir. Daha çok Akdeniz Bölgesi'ndedir.
	Geniş Tabanlı Vadi	Akarsuların denize yaklaştığı yerlerde görülür. Daha çok kıyı Ege ve Marmara'dadır.
	Boğaz (Geçit) Vadi	Sıradağların enine yarıldığı vadi tipidir. Boyuna kıyılarda görülür. Akdeniz ve Karadeniz Bölgesi.
	Yatık Yamaçlı Vadi	Mendereslerde görülür. Ege Bölgesi.
b. Menderes	Akarsuların yatak eğimlerinin azaldığı yerlerde yana aşındırma yapmasıyla oluşan bükümlerdir. Hem aşındırma hem de biriktirme şekline girer. Örnek: Büyük Menderes, Küçük Menderes. Menderes yapan bir akarsuda; Yatak eğimi, akış hızı ve taşıma gücü az, enerji potansiyeli düşüktür.	
c. Dev Kazanı	Dev kazanı için şelale gerekir. Daha çok Doğu Anadolu'da görülür. Yükseklik 50m'den büyükse çağlayan, küçükse çavlan olur. Türkiye'dekilerin hepsi çavlandır.	
d. Kırgıbayır	Akarsuların dağın yüzeyini aşındırmasıyla oluşurlar. Oluşabilmesi için eğim, sağanak yağış ve cılız bitki örtüsü gerekir. En çok İç Anadolu'da görülür. Oluşum yönünden Peribacalarına benzer. Tek fark peribacalarının volkanik dağ yamaçlarında oluşmasıdır.	
e. Peribacası	Aşınmaya karşı dirençsiz kayaların (tüf) sel suları ile aşınması ve alt tabakadaki dirençli kayaların (bazalt) ortaya çıkması ile oluşan şekillerdir. Oluşabilmesi için eğim, sağanak yağış ve cılız bitki örtüsü gerekir. Daha çok İç Anadolu Bölgesi'nde görülür. Genel olarak Ürgüp-Göreme, Avanos çevresi.	
f. Platolar	Akarsular tarafından derince yarılmış geniş düzlüklere denir. Derin vadi ve geniş düzlükten oluşurlar. En çok İç Anadolu Bölgesi'nde bulunur.	
g. Peneplen (Yontuk Düz)	Akarsu aşındırmasının son evresinde oluşan, neredeyse deniz seviyesine kadar aşındırılmış düzlüklerdir. Yaşlı arazilerde oluşan alçak düzlüklerdir. Türkiye'de yoktur.	

AKARSULARIN BİRİKTİRME ŞEKİLLERİ (Biriktirme için akarsuyun eğiminin azalması ya da yükünün artması gerekmektedir.)	
a. Delta Ovaları	Akarsuların taşıdıkları alüvyonları denize döküldükleri yerlerde biriktirmesiyle oluşan ovalara denir. Delta oluşumu için gerekenler: Kıyı derinliği az - kıta sahanlığı (şelf alanı) geniş olmalı, akarsu bol alüvyon taşımali, kıyıda gelgit ve deniz akıntısı olmamalıdır.
b. Birikinti Konisi ve Yelpazesi	Yamaçlardan inen sel sularının düzlüğe ulaştıkları yerde taşıdıkları maddeleri yelpaze şeklinde yayarak biriktirmeleriyle oluşur.
c. Dağ Eteği Ovası	Birikinti konilerinin etek kısmında yan yana eklenmesi ile oluşan yığınlara denir, Doğu Anadolu'da yaygındır.
d. Dağ İçi Ovası	Yamaçlardan taşınan malzemelerin dağların içerisindeki düzlüklerde birikmesiyle dağ içi ovası oluşur.
e. Taban Seviyesi Ovası	Akarsuların denize döküldüğü yerlerde taşıma güçlerinin, azalması nedeniyle geniş alüvyal düzlükler oluşur. Bu düzlükler kıyının hemen gerisinde yer alır. Bu tür ovalara taban seviyesi ovası denir. Örneğin: Adapazarı Ovası, kıyı Ege ovaları.
f. Irmak Adası	Akarsuyun eğiminin azaldığı yerlerde taşıdığı malzemeleri yatağının içinde biriktirmesiyle oluşan adacıklardır.
g. Taraça(Seki)	Alüvyon tabanlı vadilerde akarsuların canlandığı zaman yatağını kazması sonucu oluşan yüksekte kalmış eski vadi tabanlarına denir. Hem aşındırma hemde biriktirme şeklidir.

- Akarsuyun yukarı çıkışında “V” şeklinde çentik vadiler oluşur. Paralel dağlar arasında geniş tabanlı boğaz vadiler oluşur. Eğimin azaldığı akarsular sık sık yatak değiştirerek büklümler yaparak akarlar ve menderesler oluşur. Kalkerli arazilerde basamak şeklinde kanyon vadiler oluşur.

Yeraltı Sularının Oluşturduğu Aşındırma ve Biriktirme Şekilleri

Yeraltısuları kalker, jips, kayatuzu, dolomit ve tebeşir gibi karstik maddelerin yaygın olduğu yerlerde aşındırma ve biriktirme şekillerinin oluşmasına sebep olurlar. Bu şekillerin tümüne karstik şekiller denir.

Yeraltı Sularının Oluşturduğu Aşındırma Şekilleri	
Lapya	Karstik şekillerin en küçüğüdür. Taşlar üzerinde çukurları oluklar ve deliklerden oluşur. En büyükleri 30-40 cm çapındadırlar.
Dolin	Karstik ova ve platolar üzerinde gelişen erime çukurlardır. Çapları 200 m ye ulaşabilir.
Uvala	Dolinlerin genişleyip birleşmesiyle oluşmuşlardır.
Polye	Özellikle tektonik çanaklarda dolin ve uvalaların genişleyip bir ova görünümü alması sonucu oluşurlar. Çapları 1-2 km yi bulabilir. Bazı polyelerin tabanlarında yağışlı mevsimde göl oluşur.
Kör Vadi	Vadi tabanı akarsu vadisinde olduğu gibi sürekli iniş göstermez. Aşınmanın sona erdiği yerde vadinin önü kesilir.

Düden	Karstik bölgelerde yüzey sularının yeraltına battığı ya da çıktığı yerlere denir. Su yutan ya da su çıkan isimleride verilir.
Obruk	Dolin çaplarının ve derinliklerinin artmasıyla oluştukları gibi, karstik mağaraların çökmesiyle de oluşurlar. Mersin'deki Cennet ve Cehennem obrukları oldukça meşhurdur.
Mağara	Yeraltına sızan sular burada kolay çözünebilen kayaları çözer ve zamanla burada mağaralar oluşturur. Tokat Balıca Mağarası, Gümüşhane Karaca Mağarası, Antalya Karain Mağarası, Alanya Damlatış Mağarası oldukça meşhur mağaralarımızdır.

Yeraltı Sularının Oluşturduğu Biriktirme Şekilleri	
Travertenler	Karstik suların yeryüzüne çıktıkları yerlerde içerisindeki karbondioksitin uçup, bünyelerindeki karstik maddelerin birikmesiyle oluşur. Denizli yakınlarındaki Pamukkale travertenleri çok güzel örnektir.
Sarkıt Dikit ve Sütunlar	Mağara tavanlarından sızan suların içerisindeki karstik malzemelerin çökmesiyle sarkıtlar mağara tabanlarında çökmesiyle dikitler oluşur. Sarkıt ve dikitlerin birleşmesiyle sütunlar meydana gelir.

* Aşındırma, karstik maddelerin su içerisinde çözünmesiyle meydana gelir. Çözünmeyi suyun sıcaklığı ve su içerisindeki karbondioksit miktarı etkiler.

* Su da çözünen maddelerin tekrar çökmesiyle karstik birikim şekilleri oluşur.

Türkiye’de Buzulların Oluşturduğu Yer Şekilleri:

Buzul devrinde, buzullar Avrupa’da Alp dağlarının eteklerine kadar inmiştir. Ülkemizde de dağlar buzullarla kaplanmıştır. Buzulların etkili olduğu yerler Bey Dağları, Sultan, Davras, Dedegöl, Balkar, Aladağ, Bingöl, Cilo D. Kaşkar, Giresun, Mescit, Yalnızçam, Süphan, Ağrı, Erciyes, Uludağ.

Aşındırma şekilleri:

Sirkler Gölleri: Buzulların aşındırmasıyla oluşan çukur yerlere denir.

Tekne Vadileri: Sirklerden çıkan buzulların akarsu vadileri boyunca ilerlemesi ile tekne vadileri oluşur.

Hörgüçkaya: Bir yamaç boyunca hareket eden buzullar, önüne çıkan bazı kayaları aşındıramaz. Daha sonra hörgüce benzeyen şekiller oluşur.

Biriktirme Şekilleri :

Moren: Yamaçlar boyunca hareket eden buzullar, eğimin azalması yerlerde erir. Böylece buzulların içindeki materyaller birikmeye başlar. Böylece morenler oluşur.

Türkiye’de Rüzgârların Oluşturduğu Şekiller:

Rüzgarlar, kurak ve bitki örtüsünden yoksun olan alanlarda etkili olan dış kuvvetlerdir. Ülkemizde en fazla iç Anadolu’da Konya – Karapınar çevresinde etkilidir.

Aşındırma şekilleri: Mantarkaya, Şahittepe (Tanık tepe), Yardang.

Biriktirme şekilleri: Kumul tepeleri, Barkan.

Türkiye’de Dalga ve Akıntıların Oluşturduğu Şekiller:

Kıyı bölgelerimizde dalga ve akıntılar aşındırma ve biriktirme yaparlar. Genelde dik kıyıların bulunduğu yerlerde aşındırma yaparken sığ kıyılarda biriktirme yaparlar.

Dalga ve Akıntıların Oluşturduğu Aşındırma Şekilleri	
Falez	<p>Yalıyarda denmektir. Dalgalar dik kıyıların alt kısımlarını aşındırırlar. Zamanla üst kısımları çöker. Böylece falezler oluşur.</p> <p>Ülkemizde en fazla Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında görülürler. Karadeniz’de Ordu-Sarp-Sinop-Ereğli, Cide-İnebolu arasında, Marmara bölgesinde; yarımada-ların burun kesimlerinde özellikle. Biga Yarımadası’nda, Edremit Körfezi kıyılarında, Foça, Çeşme, Datça ve Bodrum’da, Akdeniz Bölgesi’nde: Antalya civarında, Alanya-Gazipaşa, Mersin-Silifke arasında dik falezler görülür.</p>

Dalga ve Akıntıların Oluşturduğu Biriktirme Şekilleri	
Plajlar (Kumsallar)	<p>Derin olmayan kıyılarda, dalgaların ileri geri hareketi ve kumların birikmesi sonucunda oluşmaktadır. Genelde deltaların önünde geniş plajlar oluşur.</p>
Kıyı Oku	<p>Kıyı önünde birikme sonucunda oluşan ve denize doğru çıkıntı yapan şekillere denir.</p>
Lagün (Deniz Kulağı)	<p>Koy ve körfezlerin önünün, kıyı okları ile kapanması sonucu oluşurlar. B. ve K. Çekmece gölleri, Çukurova’da Karataş Gölü lagünlere örnektir.</p>
Tombolo	<p>Kıyıya yakın bir adanın, kıyı setleri ile ana karaya bağlanmaları sonucu tombolo oluşur. Örnek: Kapıdağ Yarımadası.</p>

Türkiye’nin Akarsuları:

Akarsularımızın Genel Özellikleri	
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Akarsularımızın debisi yüksek değildir. ■ Akarsularımızın akış hızı yüksektir. ■ Akarsularımızın rejimi düzensizdir. ■ Bazı akarsularımız kaynağını dışarıdan alır. Asi, Meriç gibi. Bazı akarsularımız da Türkiye’de doğar,dışarıda denize dökülür. -Fırat, Dicle,Aras, Kura, Çoruh.

Başlıca Akarsularımız

Karadeniz'e Dökülenler	Çoruh	Gürcistan'dan denize dökülür. Vadi derin olduğu için rafting sporları yapılır
	Yeşilırmak	Kelkit; Erzincan dağlarından doğar. Çarşamba'dan denize dökülür.
	Kızılırmak	İç ve Doğu Anadolu'dan kaynağını alır. En uzun kolu Sivas'tan doğar. Bafra'dan denize dökülür.
	Bartın çayı	Küre Dağları'ndan doğar. Taşımacılık yapılır.
	Yenice	Devrek'ten denize dökülür.
	Sakarya	Porsuk Çayı ile Kismir Çayı birleşerek Sakarya'yı oluşturur. Adapazarı'ndan denize dökülür.
Marmara Denizi'ne Dökülenler	Susurluk	İç Batı Anadolu'da Şaphane Dağları'ndan doğar.
Ege Denizi'ne Dökülenler	Meriç	Türkiye-Yunanistan sınırını oluşturur. Bulgaristan'da Rodop Dağları'ndan doğar. Ege Denizi'ne dökülür.
	Bakırçay	Aynı adı taşıyan graben boyunca akar.
	Gediz	Kütahya'daki Murat Dağı'ndan doğar. İzmir Körfezi'nin kuzeybatısından dökülür.
	K. Menderes	Bozdağlardan doğar. Kuşadası Körfezi'nden denize dökülür.
	B. Menderes	Kaynağını İçbatı Anadolu dağlarından alır.
Akdeniz'e Dökülenler	Aksu	Eğridir Gölü ve Davras Dağları'ndan kaynağını alır, Antalya'dan denize dökülür.
	Manavgat	Karstik kaynaklarla beslenir.
	Göksu	Taşeli Platosu'ndan iki kol halinde doğar.
	Seyhan	Aladağ ve Bolkar dağlarından doğar.
	Ceyhan	Elbistan Havzası'nı çevreleyen dağlardan kaynağını alır, İskenderun Körfezi'nden denize dökülür.
Basra Körfezi'ne Dökülenler	Fırat	Erzurum Dağları'ndan doğar. Şat-ül Arap adı altında Basra Körfezi'ne dökülür.
	Dicle	Bitlis Dağları'nın güney yamaçlarından doğar. Türkiye-Suriye sınırını oluşturur ve Irak topraklarına girer. Fırat'la birleşir ve Basra Körfezine dökülür. En önemli kolu Yüksekova'dan kaynağını alan Zapsuyu'dur.
Hazar Denizi'ne Dökülenler	Kura	Yalnızçam ve Allahûekber dağlarından doğar.
	Aras	Palandöken ve Kargapazarı dağlarından doğar.

Akarsu Havzalarımız

Havza, akarsuyun kolları ile birlikte suyunu topladığı bölgeye denir. Ülkemizde akarsuların çoğu denizlere uzanır ve açık havza durumundadır. Bazı akarsularımız ise denize dökülmez kapalı havza durumundadır.

Başlıca Kapalı Havzalarımız		
İç Anadolu Kapalı Havzaları	Afyon, Akarcay Havzası	Güneyde Sultan Dağları, Kuzeyde Emir Dağları, kütlesi arasında çökme sonucu oluşmuş içinde Karamuk, Akşehir ve Eber göllerinin bulunduğu havzadır. Eber Gölü'nün suları Akşehir'e dökülür. Akşehir'in suyu tuzlu, Eber'in suyu tatlıdır. Karamuk gölünün suları, bir düden vasıtasıyla Eğirdir Gölü'ne dökülür.
	Konya Kapalı Havzası	Güneyde Toros Dağları, kuzeyde Obruk Platosu ile çevrilidir. Bu havzaya Beyşehir gölünden gelen Çarşamba Suyu dökülür. Bu havzaya dökülen akarsular, tuzlu bataklıkları besler.
	Tuzgölü Havzası	Tuzgölü çevresi, çökme sonucu oluşmuştur. Havzanın çevresindeki yüksek sahalardan gelen kısa boylu akarsular, Tuz Gölü'ne dökülür.
Göller Yöresi Kapalı Havzaları	Burdur Gölü Havzası	Çevreden gelen birçok geçici akarsu ile Tefenni Ovası'ndan gelen Eren Çayı dökülür.
	Acıgöl Havzası	Doğudaki Söğüt Dağları'ndan kaynağını alan geçici akarsular dökülür.
Van Kapalı Havzası	Van Gölü'nün güneyinde Bitlis, kuzeyinde ise volkanik dağlar uzanır. Van Gölü, Nemrut Dağı'ndan çıkan lavlar sonucu oluşmuştur. Van Gölü'nün suyu sodalıdır.	

Türkiye'de Göller ve Oluşumları

Göller; sularının tatlı, acı ve tuzlu olması bakımından farklılık gösterirler. Bu durum;

- Gölün genişliği ve derinliği
- Gölün dışarıyla bağlantısı olup olmadığına
- Bulunduğu yerin, iklim özelliklerine bağlıdır.

Göl Çeşitleri

Tektonik Göller (Tektonik hareketlerle çanaklaşan alanlarda suların birikmesiyle oluşan göllerdir.)	Kuş, Ulubat, İznik, Sapanca (Marmara Bölgesi), Beyşehir (Türkiye'nin en büyük doğal tatlı su gölü), Eğirdir, Acıgöl ve Burdur (Göller B.), Tuz, Akşehir, Eber ve Seyfe (İç Anadolu B.), Hazar Gölü, Van Gölü (D. Anadolu B.)	
Volkanik Göller (Volkanik çukurlarda (krater, maar, kaldera) oluşan göllerdir. İç kuvvetler etkilidir.)	Meke Tuzlası (Konya Karapınar) (Maar çukurudur), Nemrut Gölü (Kaldera), Gölcük Gölü (Krater)	
Set Gölleri	Volkanik Set Gölleri	Balık, Haçlı, Çıldır, Erçek, Van, Nazik => (B-A-H-Ç-E-V-A-N) Tümü Doğu Anadolu'dadır. Volkanik göllerle ortak özelliği sularının sodalı olmasıdır. Van Gölü ülkemizin en büyük ve en derin gölüdür. Nemrut Dağı'nın oluşturduğu volkanik set gölüdür. Ulaşım Tatvan ve Van arasında yapılır. Balık avlanır.
	Kıyı Set Gölleri (Lagün, Deniz Kulağı)	Dalgaların biriktirdiği kumların bir koy veya körfezin önünü kapatmasıyla oluşan göllerdir. Büyük Çekmece, Küçük Çekmece, Terkoz(Durusu). Tümü Marmara'dadır.
	Heyelan Set Gölleri	Bir akarsu vadisinin heyelan sonucunda kapanmasıyla oluşur. Tortum, Sera, Abant, Yedigöller, Sülük, Zinav.
	Alüvyal Set Gölleri	Alüvyal ovalarda akarsuların vadi kenarlarında alüvyonları biriktirmesi ile oluşur. Bafa (Çamiçi), Marmara gölü, Mogan, Eymir, Uzungöl, Köyceğiz.
Buzul (Sirk) Gölleri	Kaçkar Dağları, Ağrı, Süphan, Nemrut, Tendürek, Cilo (Kıvrım dağlarının en yükseğidir), Er-ciyes, Aladağlar, Uludağ.	
Karstik Göller (Polye)	Kirecin erimesiyle oluşan göllerdir. Salda, Suğla, Elmalı, Kestel, Avlan, Kızılören.	
Baraj Gölleri	Akarsular üzerinde çeşitli amaçlar için setlerin çekilmesi ile oluşan göllerdir. Kuruluş amaçları; içme ve kullanma suyu sağlamak, elektrik enerjisi üretmek, tarım alanlarını sulamak, su taşkınlarını önlemek ve suyu kontrol altına almak.	

Başlıca Barajlarımız

Fırat	Atatürk (Türkiye'nin en büyük barajı), Keban, Karakaya, Birecik, Karkamış
Dicle	Kralkızı, Ilısu, Dicle, Cizre, Devegeçidi
Karasu	Tercan, Kemah, Bağıştaş, Eriç, Karasu
Sakarya	Hasan Polatkan, Gökçekaya, Yenice, Hisar
Yeşilirmak	Suat Uğurlu, Hasan Uğurlu, Almus, Kılıçkaya
Kızılırmak	Hirfanlı, Altinkaya, Kesikköprü, Çermikler, Yamula, Bayramhacılı, Kapulukaya,
Manavgat	Manavgat, Oymapınar
Ceyhan	Aslantaş, Kartalkaya, Sır, Berke, Ceyhan
Seyhan	Seyhan, Gökçaya, Menge, Çatalan
B. Menderes	Adıgüzel, Kemer, Cindere
Gediz	Demirköprü
Aksu	Karacaören, Kovada 1-2, İkisu,
Çoruh	Deriner, Borçka, Artvin, Muratlı, Yusufeli (Türkiye'nin en yüksek, dünyanın 5. yüksek barajı)

Türkiye'nin Yeraltı Suları ve Kaynakları

Yeraltı Suları:

Yeryüzünden sızan sular, yeraltında geçirimsiz bir tabakanın içerisindeki kayaların boşluk ve çatlaklarında tutulur. Bu suya yer altı suyu denir. Ülkemiz yer altı bakımından oldukça zengindir. Ör: Marmara'da Adapazarı, Yenişehir, Balıkesir ovaları, Doğu Anadolu'da; Muş, Erzurum, Malatya ovaları.

Kaynaklar: Yer altı suyunun (çatlaklardan) veya tabaka arasından yüzeye çıkmasıyla kaynaklar oluşur.

Belli başlı kaynaklarımız;

Karstik kaynaklar: Kireç taşlarının çatlaklarından ve yer altı kanallarından çıkan kaynaklardır. Karstik kaynakların suları gür olup, bazı akarsuları besler. (Manavgat, Köprü Çayı).

Artezyen kaynaklar: Yer altındaki suların insanlar tarafından sondajla çıkarılmasına denir.

Fay kaynakları: Fay hatları boyunca çıkan kaynaklardır. Bunlar genel olarak Ege ve G. Marmara Bölümünde K. Anadolu fay kuşağı boyunca görülür.

Türkiye'nin İklimi

Türkiye İklimini Etkileyen Faktörler	
1-Matematik Konum	
2-Özel Konum	<ul style="list-style-type: none"> • Etrafındaki denizlerin etkisi • Denize olan uzaklık(Karasallık) • Etrafındaki kara kütlelerinin etkisi • Etrafındaki basınç maddelerinin etkisi
3- Yeryüzü Şekillerinin Etkisi	<ul style="list-style-type: none"> • Yükselti • Dağların uzanışı ve bakı • Bakı ve Eğitim Durumu

Türkiye'de İklim Elemanları

1. Sıcaklık

2. Türkiye'de Basınç ve Rüzgarlar:

a) Günlük Rüzgarlar:

1) Kıyılarda oluşanlar: Yaz mevsiminde özellikle Ege ve Akdeniz kıyılarında oluşur. Gündüz deniz, karadan sıcak olduğu için yüksek basınç, karalar alçak basınç durumundadır. Böylece denizden karaya rüzgar oluşur. Bunlara deniz meltemi, gece ise tersi olur. Karadan denize rüzgar eser. Bunlara kara meltemi denir. Deniz meltemlerine Ege'de İmbat denir.

2) İç kesimlerde oluşanlar: Yaz mevsiminde gündüz, soğuk olan vadilerden sıcak olan dağ yamaçlarına doğru rüzgarlar oluşur. Bunlara vadi meltemi denir. Gece ise tersi olur. Yamaçlardan vadilere doğru rüzgar oluşur, bunlara da dağ meltemi denir.

b) Yerel Rüzgarlar:

Yerel rüzgarlar ülkemizin çevresindeki hava kütleleri deniz kara basınç farkından dolayı oluşur.

Kış durumu: Eylül ayından itibaren Anadolu'nun iç kısımları yüksek basıncın kıyı bölgelerimizde alçak basıncın etkisinde kalır. Kışın soğuk karakterli, yazında serin ve kuru olan, çoğunlukla kuzeydoğudan esen rüzgarlara poyraz denir. Yine kışın soğuk karakterli, olup, Karadeniz ve Marmara'da kuzeybatıdan esen rüzgarlara karayel denir. Daha ılık ve yağışlı dönemlerde Akdeniz Ege ve Marmara'da etkili olan ve güneybatıdan esen ılık rüzgara lodos denir.

Yaz durumu: Nisan ayından itibaren, kuzeybatı Avrupa üzerinden, Basra'ya doğru genel bir hava akımı oluşur. Marmara ve Ege'yi etkisene alan bu rüzgarlara Etezyen adı verilir. Torosları aşan etezyen, Föhn rüzgarları oluşturur. Kıyılar iç kesimlere göre yüksek basınç oluşturduğundan, rüzgarlar oluşur. Güneyden esen sıcak ve kavurucu rüzgarlara samyeli denir.

Türkiye'deki Rüzgarlar:

3- Türkiye’de Nemlilik ve Yağış:

Oluşanlarına göre yağış tipleri	
Yamaç (Oragrafik) Yağışları	Nemli hava kütlelerinin bir yamaç boyunca yükselerek soğuması sonucu oluşurlar. Yamaç yağışları çoğunlukla; dağların denize bakan yamaçlarında rüzgarların etkili olduğu yerlerde oluşur. Ülkemizde Karadeniz, Akdeniz bölgelerinde, Ege’de görülür.
Konveksiyonel Yağışlar	İç kurumlarda ısınan havanın yükselerek soğuması sonucu oluşur. Özellikle ilkbahar başlarında İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi’nde görülür. Bu yağışlara İç Anadolu’da Kırkikindi yağışları denir.
Cephe Yağışları (Frontal)	Sıcak ve soğuk hava kütlelerinin karşılaştığı alanlarda, sıcak havanın soğuk hava üzerine çıkarak soğuması ve yoğunlaşmasıyla oluşan yağışlardır. Türkiye’de en fazla Akdeniz ve Güney Doğu Anadolu’da kış mevsiminde görülür.

Türkiye’de İklim Çeşitleri	
Karadeniz İklimi (Karadeniz Bölgesi’nin kıyı kesimi ile Marmara Bölgesi’nin Karadeniz kıyısında görülür.)	Özellikleri: <ul style="list-style-type: none"> • Her mevsim yağışlıdır. Yazlar serin kışlar ılık geçer. • Sıcaklık farkı azdır. • Yıllık yağış miktarı bölümler arasında farklılık gösterir. En fazla yağış Doğu Karadeniz Bölümü’ndedir. Yağışlar genelde yamaç yağışları şeklindedir. • Kıyidan iç kesimlere gidildikçe kışlar daha soğuk, yazlar serin geçer.
Akdeniz İklimi (Akdeniz, Ege, Güney Marmara ve Güney Doğu Anadolu’nun batı kesiminde görülür.)	Özellikleri: <ul style="list-style-type: none"> • Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. • Yağışlar en fazla kış mevsiminde cephe yağışları şeklindedir. • Yıllık sıcaklık ortalaması 18-20°C civarındadır. Sıcaklık Akdeniz’den Ege’ye ve Marmara’ya doğru azalır.
Karasal İklim (İç Anadolu, Doğu Anadolu, G. Doğu Anadolu, İç Batı Anadolu ve Trakya’da görülür.)	Özellikleri: <ul style="list-style-type: none"> a- Yaz ve kış sıcaklıkları arasındaki fark farklıdır. b- Buharlaşma çok olduğu için kuraklık görülür. c- Yağış ve sıcaklık durumu dikkate alındığından dörde ayrılır.

B. TÜRKİYE BEŞERİ COĞRAFYASI

TÜRKİYE’DE NÜFUS

Bir ülkede nüfus artmasında doğumların ölümlerden fazla olması ve dış göçler etkilidir. Türkiye nüfusunun artmasında en fazla doğum oranlarının yüksekliği etkilidir. Ayrıca sağlık hizmetlerindeki gelişmeler, çocuk ölümlerinin azalması, beslenme şartlarının iyileşmesi ile ortalama insan ömrünün uzaması gösterilebilir.

Türkiye’de ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Türkiye nüfusu 2021 yılına göre toplam 84.680.273’tür. Bu nüfus, 42.428.101 erkek ve 42.252.172 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: 50,10 erkek, 49,90 kadındır.

Yıllık nüfus artış hızı 2020 yılında %5,5 iken, 2021 yılında %12,7 olmuştur.

Ülke sınırlarındaki değişimler, dış ülkelerden yapılan göçler, doğum oranının fazlalığı, bebek ölüm oranlarının azalması, sağlık ve beslenme koşullarının iyileşmesi nüfus artışının nedenleridir.

Nüfusun Dağılışında Etkili Faktörler

1. **İklim:** Çok sıcak ve çok soğuk iklimler seyrek nüfusludur. Yağışların fazla, kışların ılık geçtiği iklim bölgeleri sık nüfusludur.
2. **Yer şekilleri:** İklim şartları elverişli olsa bile dağlık kesimler seyrek nüfuslanmıştır.
3. **Su imkanı:** Akarsu çevreleri, su imkanı ve verimli tarım alanlarından dolayı sık nüfusludur.
4. **Sanayi:** Sanayinin gelişmiş olduğu yerler iş imkanından dolayı sık nüfusludur.
5. **Tarım:** Tarımsal faaliyetlerin gelişmiş olduğu yerler sık nüfusludur.
6. **Ulaşım:** Ulaşımın gelişmiş olduğu yerlerde ticarete geliştiği için sık nüfuslanmıştır.
7. **Turizm:** Turizmin gelişmiş olduğu yerlerde mevsimlik nüfus artışı görülür.
8. **Yer altı kaynakları:** Yer altı kaynaklarının çıkarıldığı ve işlendiği yerler sık nüfusludur.
9. **Bitki örtüsü:** Ormanların sık ve gür olduğu alanlar seyrek nüfuslanmıştır.

Türkiye’de Nüfus Dağılışı

- Çalışma çağı olarak adlandırılan 15-64 yaş grubunda bulunan nüfus oranı %67,9; çocuk yaş grubu olarak tanımlanan 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı %22,4; 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı ise %9,7’dir.
- İstanbul, kilometrekareye düşen 3 bin 49 kişi ile nüfus yoğunluğu en yüksek olan ilimiz oldu. İstanbul’dan sonra 563 kişi ile Kocaeli ve 368 kişi ile İzmir nüfus yoğunluğu en yüksek olan iller oldu.

Diğer yandan nüfus yoğunluğu en az olan il ise bir önceki yılda olduğu gibi, kilometrekareye düşen 11 kişi ile Tunceli oldu. Tunceli’yi, 20 kişi ile Ardahan ve Erzincan illeri izledi.

Yüz ölçümü büyüklüğünde ilk sırada yer alan Konya’nın nüfus yoğunluğu 59, en küçük yüz ölçümüne sahip Yalova’nın nüfus yoğunluğu ise 344 olarak gerçekleşti.

- Bir ülkede milli gelir sürekli olarak artmasına rağmen, kişi başına düşen gelir aynı şekilde artmıyorsa, o ülkede nüfus artış hızı fazladır.
- Bir ülkede çalışan nüfusun yaş ortalaması düşük ise, o ülkede doğum oranı yüksektir (nüfus artış hızı fazladır).
- Bir yerde nüfusun artması ile iş imkanları arasında bir paralellik varsa, orada nüfus artışında dış göçler etkilidir.

Türkiye'nin nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı

Genç nüfus (0-14)	Gelişmiş ülkelerde genç nüfusun oranı azdır. Doğum oranı düşük olduğu için. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde doğum oranlarının fazlalığından dolayı genç nüfus fazladır. Ülkemizde bu nüfusun (0-14) oranı %22,4'tür. (2021 yılı). Bu nüfus bağımlı (tüketicisi) nüfustur.
Olgun Nüfus (15-64 yaş)	Çalışan (etkin) nüfustur. Gelişmiş ülkelerde bu nüfus fazla iken, diğerlerinde azdır. Ülkemizde bu nüfusun oranı %67,9'dur (2021 yılı).
İhtiyar Nüfus (65 +)	Genç nüfus kadar olmasa da tüketici nüfustur. Gelişmiş ülkelerde ortalama yaşam süresi daha uzun olduğu için bu nüfusun oranı yüksektir. Ülkemizde bu nüfusun oranı %9,7'dir (2021 yılı).

Türkiye'nin bölgeler bazında nüfus sayısı ve oranı (2021 yılı)

Marmara Bölgesi	24.899.126	% 29,4
İç Anadolu Bölgesi	12.896.255	% 15,2
Ege Bölgesi	10.477.153	% 12,4
Akdeniz Bölgesi	10.584.506	% 12,5
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	8.576.391	% 10,1
Karadeniz Bölgesi	7.696.132	% 9,1
Doğu Anadolu Bölgesi	6.513.106	% 7,7

Türkiye'de 2020 yılında %93 olan il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2021 yılında %93,2 oldu. Diğer yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı %7'den %6,8'e düştü.

İstanbul'un nüfusu, bir önceki yıla göre 378 bin 448 kişi artarak 15 milyon 840 bin 900 kişi oldu. Türkiye nüfusunun %18,71'inin ikamet ettiği İstanbul'u, 5 milyon 747 bin 325 kişi ile Ankara, 4 milyon 425 bin 789 kişi ile İzmir, 3 milyon 147 bin 818 kişi ile Bursa ve 2 milyon 619 bin 832 kişi ile Antalya izledi.

TÜRKİYE'DE YERLEŞME

A. KIRSAL YERLEŞMELER: Köy ve köyaltı yerleşimlerinden oluşur.

1-Köy: Temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan okul, orman, otlak gibi ortak alanları bulunan nüfusu 2000'den az yerleşim alanlarıdır.

Köyler yerleşim şekline göre toplu ve dağınık yerleşmeler olarak ikiye ayrılır.

a) Toplu Yerleşmeler: Yerşekilleri düz, yağış ve su kaynakları az, evler birbirine yakındır. Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara ve Ege bölgelerinde yaygındır.

b) Dağınık yerleşmeler: Yerşekilleri engebeli, tarım arazileri dar ve parçalı; yağış ve su kaynakları fazla; evler birbirine uzak ve aralarındaki mesafe fazladır. Doğu Karadeniz Bölümünde, Akdeniz Bölgesi ve Doğu Anadolu'nun bazı kesimlerinde görülür.

2-Köyaltı Yerleşmeleri: Mahalle, çiftlik, divan, mezraa, yayla, kom, ağıl, oba ve dam ülkemizdeki köyaltı yerleşim yerleridir.

B. KENTSEL YERLEŞMELER

1.Nüfuslarına Göre Kentler: Ülkemizdeki şehirli nüfusun yarısından fazlası, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Gaziantep, Konya, Kayseri illerinde toplanmıştır.

2.Fonksiyonlarına Göre Kentler:

- a) Tarım Kentleri: Tarsus, İnegöl, Söke, Amasya, Rize, Yalova, Kırklareli, Yozgat, Kilis ve Karaman vb.
- b) Ticaret Kentleri: İstanbul, Ankara, İzmir, Kayseri, Mersin, Bursa, Konya ve Gaziantep'tir.
- c) Liman Kentleri: İstanbul, İzmir, İzmit, İskenderun, Mersin, Antalya, Samsun, Zonguldak ve Trabzon vb.
- d) Sanayi Kentleri: İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Batman, İskenderun ve Eskişehir vb.
- e) Üniversite Kentleri: İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir ve Erzurum vb.
- f) Turizm ve Eğlence Kentleri: Antalya, Alanya, Bodrum, Marmaris, Fethiye, Çeşme ve Ürgüp vb.

TÜRKİYEDEKİ BAŞLICA MESKEN TİPLERİ	
Betonarme Evler	Yapı malzemesi olarak demir, beton ve tuğlanın kullanıldığı konut tipidir. Son yıllarda kullanımı artan betonarme evler, sanayileşme nedeniyle Marmara ve Ege Bölgesi'nde yaygın olarak görülür.
Taş Evler	Arazinin dağlık olduğu, ağacın ve toprağın yeterince bulunmadığı yerlerde yaygın olan konut tipidir. Yapı malzemesi olarak kullanılan taşlar genellikle yakın çevreden karşılanır. Akdeniz'de Toros Dağları, İç Anadolu'da Nevşehir ve çevresinde, Doğu Anadolu'da taş evlerin yaygındır.
Ahşap Evler	İklimin nemli ormanın bol olduğu yerlerde yapı malzemesi olarak ağacın kullanıldığı konut tipidir. Bazı yörelerde ağaçla birlikte taş veya kerpiç de kullanılır. Taş evler ormanların geniş yer kapladığı Karadeniz Bölgesi'nde yaygın olarak kullanılır. Bazı evler nemlilikten etkilenmemek için yüksek ayaklar üzerine oturtulmuştur. Bu tür yapılara serander denir.
Kerpiç Evler	Kerpiç evlerde yapı malzemesi olarak killi toprak kullanılmaktadır. Killi toprak samanla karıştırılarak çamur haline getirilir, kalıplara dökülerek kurutulur. Kerpiç evler, yağışların az, iklimin kurak olduğu İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygın olarak görülür.

C. TÜRKİYE EKONOMİK COĞRAFYASI

Türkiye’de Endüstri Kolları	
1. Dokuma ve giyim endüstrisi	<ul style="list-style-type: none"> • Pamuk ipliği ve dokuma: Nazilli, Manisa, Denizli, Mersin, Tarsus, Adana, Antalya, Hatay ve Kahramanmaraş. • Yün ipliği ve yün kumaş: Hereke. • Suni ipek ve kumaş: İstanbul ve Bursa • Tabi ipek ve kumaş: İstanbul, Gemlik ve Bursa. • Hazır giyim: İstanbul. • Halı, kilim, battaniye: Isparta, Ladik, Kayseri, Sivas ve Uşak.
2. Besin endüstrisi	<ul style="list-style-type: none"> • Şeker: Şeker fabrikaları iç kesimlerde kurulmuştur. • Çay: Trabzon-Rize arasında elliye yakın çay fabrikası vardır. • Süt: İki bin beş yüz civarında süt fabrikası vardır. Ör: İzmir, Edirne, Erzurum, Erzincan, Kars. • Un: Trakya ve iç bölgelerde bulunmaktadır. • Konserve: Marmara, Ege ve Akdeniz’de bulunmaktadır. • Zeytin yağı: Ege ve Güney Marmara’da bulunmaktadır. Dünyada beşinci sıradayız. • Ayçiçek yağı: Trakya, İç Anadolu, Güney Doğu Anadolu ve Ege’de bulunmaktadır.
3. Maden endüstrisi	<ul style="list-style-type: none"> • Demir-Çelik: Karabük, Ereğli, İskenderun, Sivas. • Alüminyum: Seydişehir. • Kurşun ve çinko: Elazığ (Keban) ve Kayseri. • Bakır: Murgul, Samsun ve Malatya.
4. Otomotiv endüstrisi	<ul style="list-style-type: none"> • Otomobil fab: İstanbul, Bursa, İzmir, İzmit ve Adana. • Kamyon fab: İstanbul, İzmir, Aksaray, Eskişehir ve Adana. • Ayrıca Eskişehir’de lokomotif ve vagon fabrikası, • Ankara’da uçak fabrikası, • İstanbul (Haliç, Hasköy, Pendik), Gölcük ve İzmir (Alabay)’da tersaneler bulunmaktadır.
5. Kimya endüstrisi	<ul style="list-style-type: none"> • İlaç: İstanbul, İzmir ve Ankara. • Petro-Kimya: Başlıca rafineriler; Kırıkkale, Mersin (Ataş), İzmir (Aliağa), İzmit (İpraş) ve Batman’dır. • Boya: İstanbul ve İzmir. • Lastik: İzmit, Adapazarı ve Kırşehir.
6. Çimento, seramik ve cam sanayi	<ul style="list-style-type: none"> • Çimento: İstanbul, İzmir, İzmit, Ankara, Adana, Mersin, Yozgat, Adıyaman ve Eskişehir. • Seramik: Kütahya, Çanakkale, Bilecik, İstanbul ve İzmit. • Cam: İstanbul (Paşabahçe), Mersin, Kırklareli ve Sivas.

Türkiyede Madencilik

Başlıca Madenlerimiz

1. **Demir:** Sanayinin en önemli madenidir. Türkiye’de çıkarılan demir madeni, Ereğli, Karabük ve İskenderun Demir Çelik Fabrikası’nda işlenir. Demir madeni çıkarılan yerler: Malatya çevresi (Hekimhan, Divriği, Çetinkaya), İç Anadolu’da (Kayseri, Sivas), Akdeniz’de (Adana-Saimbeyli, Hatay), ayrıca Edremit, Eymir, Doğu Karadeniz’de (Fundalık) çıkarılır.

- 2. Bakır:** Elektrik ve elektronik sanayinin hammaddesidir. Çıkarılan yerler: Kastamonu (Küre), Artvin (Murgul), Elazığ'da (Ergani) çok miktarda çıkarılmaktadır. Samsun, Murgul ve Ergani'de işlenmektedir.
- 3. Krom:** Demirin sertleşmesinde ve paslanmaz çelik üretiminde kullanılır. Çıkarılan yerler: Muğla (Fethiye, Köyceğiz, Dalaman), Mersin, Adana ve Elazığ (Guleman)'dır. Krom Antalya Ferra-Krom Tesislerinde işlenmektedir.
- 4. Alüminyum (Boksit):** Otomobil ve uçak sanayinde, inşaat sektöründe, mutfak eşyalarının yapımında ve elektrikli araçlarda kullanılmaktadır. Çıkarılan yerler: Konya (Seydişehir), İskenderun (İslahiye), Muğla (Milas), Gaziantep, Antalya ve Adıyaman'dır.
- 5. Altın:** Süs ve ziynet eşyası yapımında kullanılan altın, eskiden para olarak kullanılmaktaydı. Çıkarılan yerler: Antakya, Niğde, Balıkesir, Kütahya, Bursa, İzmir ve çevresidir.
- 6. Bor Mineralleri:** Jet ve roket yakıtı, emaye, porselen, cam üretiminde, fotoğrafçılıkta kullanılır. Çıkarılan yerler: Balıkesir (Bigadiç, Sandıklı, Susurluk), Eskişehir (Seyitgazi), Kütahya (Emet) ve Bursa'dır.
- 7. Civa:** Tek sıvı madendir. Zirai ilaçların yapımında, altın çıkarımında, kağıt ve suni gübre üretiminde, boya ve asit sanayinde kullanılır. Dünya üretiminde birinci sırada bulunmaktayız. Çıkarılan yerler: İzmir (Karaburun-Ödemiş), Manisa-Alaşehir ve Konya (Sarayönü)'dür.
- 8. Kükürt:** Zirai ilaçların yapımında, sülfürik asit üretiminde ve muhtelif kimya sanayinde kullanılır. Çıkarılan yerler: Isparta (Keçiborlu), Kütahya (Simav), Denizli (Sarayköy)'dür.
- 9. Kurşun-Çinko:** İkisi karışık halde bulunur. Silah sanayi ve paslanmaz metal üretiminde kullanılır. En fazla Giresun, Sivas, İzmir, Kayseri ve Elazığ'da (Keban) çıkarılır.
- 10. Lüle taşı:** Pipo ve süs eşyası yapımında kullanılır. Dünyada ve Türkiye'de sadece Eskişehir'de çıkarılır.
- 11. Oltu taşı:** Tesbih ve süs taşı olarak kullanılır. Erzurum'un Oltu ilçesinde çıkarılır.
- 12. Tuz:** Kayalardan, göl ve deniz gibi durgun sulardan elde edilir. Tuz üretiminin %30'u Tuz Gölü'nden, %10'u kayalardan, geri kalanı da İzmir Çamaltı Tuzlası'ndan elde edilir.
- 13. Mermer:** Heykel yapımında, inşaat işleri ve süslemede kullanılır. Ülkemiz mermer bakımından zengindir. Afyon, Kütahya, Marmara Adaları, Kırşehir, Tokat, Bitlis ve İzmir'de çıkarılır.

Enerji Kaynaklarımız

- 1. Taş kömürü:** Demir-çelik sanayinin hammaddesidir. Ülkemizde Zonguldak'ta (Ereğli, Kozlu, Kilim) çıkarılır.
- 2. Linyit:** Kalorisı düşüktür. En zengin enerji kaynağıdır. Evlerin ısıtılmasında kullanılır. En çok elektrik enerjisi, linyit ile çalışan termik santrallerden elde edilir. Çıkarılan yerler: Kütahya (Tunçbilek, Değirmisaz, Tavşanlı, Seyitömer), Muğla (Yatağan), Manisa (Soma), Afşin, Elbistan, Amasya (Çeltek), Ankara (Çayırhan) ve Çanak-kale (Çan)'dır.

Termik Santraller:

- Kahramanmaraş (Afşin-Elbistan)	- Kütahya (Seyitömer-Tunçbilek)
- Zonguldak (Çatalağzı)	- Muğla (Yatağan)
- Manisa (Soma)	- İstanbul (Ambarlı)

- 3. Doğalgaz:** Geleceğe yönelik önemli enerji kaynağıdır. Ülkemizde az da olsa Trakya'da (Kırklareli, Babaeski, Lüleburgaz) çıkarılır.
- 4. Petrol:** Ülkemizde ilk petrol 1940 yılında Raman'da bulunmuştur. Çıkarılan yerler: Raman, Mardin, Adıyaman ve Diyarbakır çevresidir.
- 5. Uranyum ve Toryum:** Nükleer enerji kaynağıdır. MTA'nın belirlediğine göre ülkemiz uranyum yönünden zengindir. Manisa-Gördes'te toryum, Aydın-Söke, Yozgat-Sorgun, Giresun ve Rize'de ise uranyum çıkartılır.
- 6. Jeotermal enerji:** Buhardan elde edilen enerjidir. Ülkemizde Denizli (Sarayköy), Aydın (Germencik) ve Afyon'da (Göcek) bulunmaktadır.
- 7. Hidroelektrik enerji:** Akarsular üzerinde barajlar yapılarak elde edilen enerjidir. Avrupa'da Norveç'ten sonra ikinci sırada bulunmaktayız. Doğu Anadolu enerji potansiyeli açısından birinci sıradadır.

Türkiye'de Tarım

İhraçta birinci sıradaki ürünler:

- Antep fıstığı %100   - Fındık %64   - Kuru üzüm   - Kuru incir   -Ayçiçeği

A. Tahıllar

Buğday	Çimlenme döneminde ilkbaharda yağış, olgunlaşma döneminde yazın kuraklık ister. Dünyada ve Türkiye'de en geniş tabii ekim alanına sahiptir. Türkiye'de Karadeniz hariç her yerde yetişmesine rağmen en fazla İç Anadolu'da yetişir.
Arpa	Buğdaydan sonra en çok üretilen üründür. Türkiye'de en fazla İç Anadolu'da yetişir. Doğu Anadolu'da tahıllar içinde en fazla arpa yetişir. Arpa buğdaya göre soğuğa daha fazla dayanıklıdır ve buğdaydan daha önce olgunlaşır. Arpa genel olarak bira ve yem sanayinde kullanılır.
Çavdar	Arpa ve buğdayın yetişemediği düşük sıcaklıkta yetişir. Fazla sıcaktan zarar görür. Genellikle besin maddesi ve hayvan yemi olarak kullanılır. En çok İç ve Doğu Anadolu'da yetişir.
Pirinç	Büyüme döneminde bol su, olgunlaşma döneminde sıcaklık ve fazla emek isteyen bir üründür. Pirinç üretimi genelde vadi tabanları, akarsu boyları ve delta ovalarında fazladır. Çeltik tarımı sivrisineğe ve sıtma hastalığına sebep olduğu için şehir dışında yapılmaktadır. Türkiye'de pirinç üretiminin %70'i Edirne, Samsun, Çorum ve Sinop'ta yapılmaktadır.
Mısır	Bol su, yüksek sıcaklık, nemli bir iklim ve çapalanma isteyen bir üründür. Mısır üretiminde yaz yağışları çok önemlidir. Bu yüzden Karadeniz iklimine uyum sağlar. Ülkemizde sulama yapılan her yerde yetiştirilebilir. En fazla Akdeniz'de yetişir. Sonra Karadeniz ve Marmara gelir.

B. Endüstri Bitkileri

Sanayi sektöründe hammadde olarak kullanılabilen tarım ürünlerine denir.

Tütün	Çimlenme döneminde bol su, yaprakların büyüme döneminde güneş ve sıcaklık ister. Hafif eğimli, kumlu, su geçiren kıraç topraklarda kaliteli tütün yetiştirilir. Türkiye’de en fazla Ege’de (Manisa), sonra Karadeniz’de (Samsun, Trabzon, Amasya, Tokat, Sinop, Bolu), daha sonra Marmara’da (Balıkesir), ayrıca Hatay, Isparta, Adıyaman, Siirt, Malatya, Bitlis gibi illerde yetişir.
Pamuk	Çimlenme ve büyüme döneminde yağış veya sulama, olgunlaşma döneminde tam bir kuraklık ister. Alüvyal verimli ovaları sever. Pamuk, tekstil ve kağıt endüstrisinin temel hammaddesidir. Ülkemizde Karadeniz kıyılarında yetişmez. Türkiye’de en çok Akdeniz ve Ege’de yetişir. Çukurova, Ege Ovaları, Antalya ve Amik Ovası üretimin %90’ını karşılar.
Şekerpancarı	Ilık ve serin iklimleri seven, çeşitli toprak şartlarına uyan, soğuğa dayanıklı bir bitkidir. 30-35. derece enlemleri arasında yaygındır. Türkiye’de en çok İç Anadolu’da yetişir. Şekerpancarından şeker, ispiroto ve yem sanayinde yararlanılır. Ayrıca şeker fabrikalarının etrafında besi ve ahır hayvancılığı gelişmiştir. Türkiye’nin kıyı kesimlerinde yetişmemektedir.
Çay	Sürekli yağışlı ve nemli bölgelerde yetişir. Yarı gölgeli ve eğimli arazileri sever. Tabi ekim alanı en dar olan bitkimizdir. Ülkemizde Ordu – Rize arasında yetişir.

C. Yağlı Bitkiler

Zeytin	Sıcaklığın 0 derecenin üzerinde olduğu Akdeniz iklim şartlarına uyar. Zeytin bir yıl ürün verir, diğer yıl ürün vermez. Yüksek yerlerde yetişmez. Ülkemizde sırasıyla en fazla Ege, Marmara, Akdeniz ve Güney Doğu Anadolu’da yetişir. En güzel yağlık zeytinler Edremit-Ayvalık’ta, sofralık zeytinler ise Gemlik’te yetişir.
Ayçiçeği	Çimlenme ve büyüme döneminde yağış, olgunlaşma döneminde bol sıcaklık ister. Yağ ve çerezlik olarak kullanılır. Ülkemizde Karadeniz kıyıları hariç her yerde yetişir. En fazla Marmara ve İç Anadolu’da yetişir.
Susam	Tropikal, subtropikal ve ılıman iklim bölgelerinde yetişir. Yağ üretimi yapılır. Ülkemizde en fazla Ege, Akdeniz ve Marmara’da yetişir.
Keten – Kenevir	Ilıman bir iklim ve nemli bir toprak ister. Dokuma sanayinin hammaddesidir. Bunların lifleri çuval, halat, kot kemeri yarımında kullanılır. Ayrıca tohumlarından “Bezir yağı” elde edilir. Bezir yağı boya yapımında kullanılır. Ülkemizde en fazla Sinop, Kastamonu, Zonguldak, Kocaeli çevresinde yetişir.
Haşhaş	Yazların sıcak ve orta derecede yağışların bulunduğu alanlarda yetişir. Haşhaş yağ, ilaç, sabun ve uyuşturucu yapımında kullanılır.
Yerfıstığı	Sıcak ve nemli iklim şartlarında yetişir. Meyveleri toprak içerisindedir. En fazla Akdeniz’de yetişir.

D. Meyvecilik

1. Fındık: Serin ve nemli iklimleri sever. Eğimli yamaçlarda ve topraklarda yetişir. Don olayı ve kurak yaz şartları verimi düşürür. Türkiye’de en fazla Karadeniz’de (Ordu) ve Marmara’da yetişir.
2. Üzüm: Soğuk iklim şartlarına uygunluk gösterir. Türkiye’nin her yerinde yetişebilir. Ekim alanı geniştir. Üzüm yaş, kuru, pekmez ve şarap olarak tüketilir. Ülkemizde en fazla Ege, Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara’da yetişir.

3. **İncir:** Akdeniz ikliminin bitkisidir. Soğuğa karşı hassastır. Yaz sıcaklığı ister. Tabii ekim alanı dardır. İncir üretimi en fazla Ege, daha sonra Akdeniz’de yapılır. Türkiye, Dünyada kuru incir üretiminde birinci, yaş incir üretiminde üçüncü sıradadır.

4. **Turunçgiller:** Portakal, limon, mandalina, greyfurt gibi meyvelere denir. Akdeniz ikliminin tipik meyvesidir. Bu yüzden kış sıcaklığı ister. Ülkemizde en fazla Akdeniz ve Ege kıyılarında yetişir. Ayrıca Rize ve çevresinde de yetişir.

5. **Elma:** Düşük sıcaklıklara dayanıklıdır. Olgunlaşma döneminde güneş ve sıcaklık ister. Ülkemizde en fazla İç Anadolu Bölgesi’nde (Niğde, Nevşehir, Konya), Karadeniz’de (Amasya, Tokat) yetişir.

Türkiyede Hayvancılık

Mera hayvancılığı: Doğal otlaklarda yapılan hayvancılığa denir. Et ve süt verimi ahır hayvancılığına göre düşüktür.

Ahır hayvancılığı: Islah edilmiş veya iyi cins ithal hayvanlarla ahırda yapılan hayvancılığa denir. Besi ve ahır hayvancılığında et ve süt verimi daha yüksektir. Mera hayvanları günde 10-15 kg. süt verirken ahır hayvanları 30-45 kg. süt verir. Türkiye’de şeker fabrikalarının etrafında ahır hayvancılığı yaygınlaşmıştır.

1. **Küçükbaş Hayvancılık:** Ülkemizde gerek sayı gerekse beslendiği alanların genişliği bakımından küçükbaş hayvancılık önde gelir. Küçükbaş hayvancılık Doğu Karadeniz haricinde her yerde yaygındır.

a) Koyun: Ülkemizde koyun en fazla İç Anadolu ve Güney Doğu Anadolu, Doğu Anadolu’nun güney ve batı bölgesi ile Marmara’nın iç kesimlerinde yaygındır. Başlıca koyun türleri ise şunlardır:

- **Kıvırcık:** Et verimi yüksektir.
- **Dağlıç :** Ege ve İç Anadolu’da yaygındır. Et verimi yüksektir.
- **Karaman:** Ege, İç, Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da yaygındır. Kuyrukları uzundur.
- **Merinos:** Et verimi düşüktür. Yünü kalitelidir. En fazla Marmara’da vardır.
- **Sakız:** İnce kuyruklu olup, Ege ve İç Anadolu’da yaygındır.

b) Keçi: İkiye ayrılır;

- **Kıl keçisi:** Eti, sütü, derisi ve kılı için bakılır. Koyuna göre daha dayanıklıdır ve daha fazla süt verir. En fazla Akdeniz’de (Toroslar) ve Doğu Anadolu’da yaygındır.
- **Tiftik (Ankara) keçisi:** Tüyleri ince, uzun ve parlaktır. Tiftik ihraç ürünlerimizdendir. En fazla İç Anadolu ve Güney Doğu Anadolu’da yaygındır.

2. **Büyükbaş Hayvancılık:** Sığır, manda, at, katır, eşek gibi hayvanlara büyükbaş hayvan denir. Daha çok yağışı fazla olan yerlerde büyükbaş hayvancılık yapılır. Ör: Erzurum-Kars Bölümü.

a) Sığır: Daha çok nemli, yağışlı iklimlerde mera hayvancılığı şeklinde yetiştirilir. Örneğin, Karadeniz kıyıları ve Erzurum-Kars Bölümü’nde yetiştirilir. Türkiye süt üretiminin %88’ini sığırdan elde eder.

b) Manda: Akarsu, göl kenarları ya da bataklık alanlarda beslenir, suyu çok seven bir hayvandır. Sütü yağlı olduğu için kaymak yapımında kullanılır. Türkiye’de en fazla Karadeniz’de beslenir.

3. Kümes Hayvancılığı: Son yıllarda büyük şehirlerin yakınlarına kurulan tavuk çiftlikleri önem kazanmış, bu şehirlerin et ve yumurta ihtiyacını karşılamaktadır. Ülkemizde en fazla Marmara’da, sonra Ege’de yapılmaktadır.

4. İpek Böcekçiliği: İpek böceği denilen tırtıl, dut yaprağı ile beslenir. Salgıladığı sıvının katılaşması ile ipek telleri oluşur. En fazla Marmara’da (Bursa, Gemlik, İstanbul, Balıkesir, Bilecik) ve Denizli ile Elazığ’da yaygındır.

5. Arıcılık: Ege’de diğer bölgelere nazaran daha yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Karadeniz’de ise gezici arıcılık yapılmaktadır. Balı ile ünlü iller; Hakkari, Şemdinli, Bitlis, Kars, Erzurum ,Konya, Muğla ve Ege’de bazı illerdir.

6. Balıkçılık: Türkiye’de tutulan balığın %80’i Karadeniz’de kıyı balıkçılığı şeklindedir. En çok tutulan balık ise hamsidir. Bunun yanında istavrit, palamut, lüfer, kalkan, mezgıt, kefal, uskumru gibi balık türleri bulunur.

BİLGİ TARAMASI**1. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin özel konumu ile açıklanamaz?**

- A) Batıdan doğuya gidildikçe yükseltinin artması
- B) Asya ile Avrupa kıtaları arasında yer alması
- C) Doğusu ile batısı arasında 76'lık zaman farkının olması
- D) İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına sahip olması
- E) Yer şekilleri çeşitliliğinin farklı iklim tiplerine neden olması

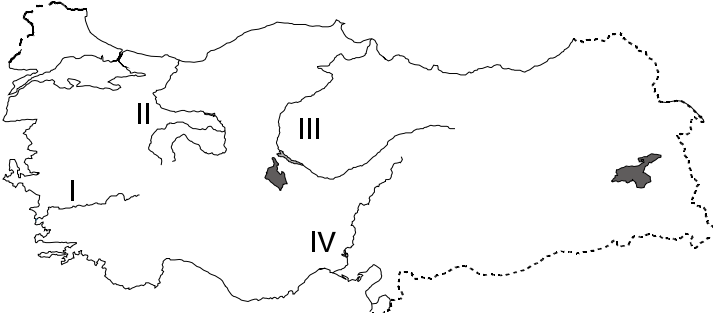
2. Karadeniz Bölgesi'nde dağlar kuzey – güney yönlü denize dik olarak uzanması durumunda bölgenin aşağıdaki özelliklerinden hangisinde değişim yaşanmaz?

- A) Orman miktarı
- B) Ulaşım
- C) Kıyı şekilleri
- D) Yerel saat farkı
- E) İklim

3. Yukarıdaki haritada belirtilen ovalardan hangisi oluşum bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Erbaa Ovası
- B) Muş Ovası
- C) Adapazarı Ovası
- D) Amik Ovası
- E) Bafra Ovası

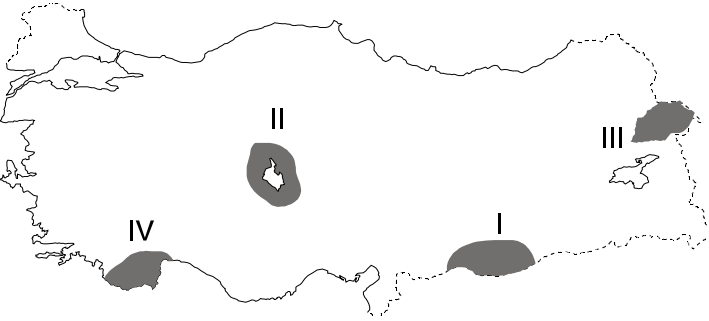
4. Yukarıdaki haritada numaralandırılmış akarsulardan hangisinde/hangilerinde vadi derinliği daha azdır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) II ve III

5. Büyük Menderes, Çoruh ve Sakarya ırmakları aşağıdakilerden hangisi bakımından benzerlik gösterir?

- A) Havzaların açık olması   B) Havzalarında nüfusun yoğun olması
C) Dar, derin vadiler içerisinde akmaları   D) Enerji potansiyelinin fazla olması
E) Rejimlerinin aynı olması

Yağışın az ve bitki örtüsünün cılız olduğu alanlarda rüzgar aşındırması etkilidir.

6. Haritada belirtilen numaralı alanlardan hangisinde/hangilerinde rüzgar aşındırması en azdır?

- A) I
B) II
C) III
D) IV
E) I ve II

7. Aşağıdaki merkezlerden hangisinin kıyı kesiminde yer şekillerine bağlı olarak falez oluşma ihtimali daha azdır?

- A) Samsun   B) Zonguldak   C) Antalya
D) Trabzon   E) Sinop

8. Bulundukları yörenin kentleşme ve endüstrileşme durumları göz önüne alındığında aşağıdaki göllerden hangisinin kirlilik oranı daha fazladır?

- A) Çıldır Gölü
B) Abant Gölü
C) Tortum Gölü
D) Sapanca Gölü
E) Nemrut Gölü

9. Türkiye’de aşağıdaki alanlardan hangisi sıcak su kaynakları bakımından daha zengindir?

- A) Karstik ovalar
B) Delta ovaları
C) Graben ovaları
D) Kıvrım dağları
E) Dağ eteği ovaları

10. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizde toprak erozyonun ortaya çıkardığı sonuçlardan biri değildir?

- A) Baraj göllerinin kısa sürede dolması
B) Tarım topraklarının azalması
C) Koy ve körfezlerin alüvyonlarla dolması
D) Bitki örtüsünün zayıflaması
E) Deniz suyu kirliliğinin artması

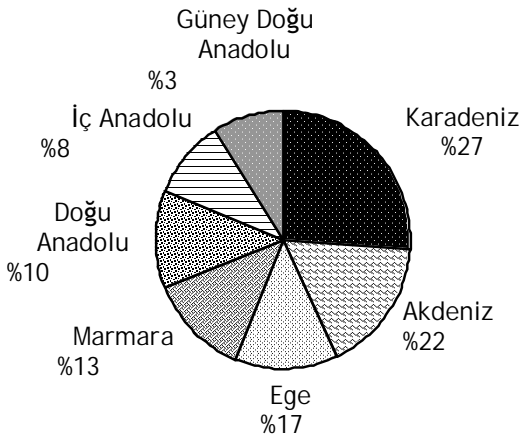
11. Aşağıdakilerden hangisi üzerinde iklimin etkili olduğu söylenemez?

- A) Akdeniz Bölgesi'nde deniz turizmine elverişli sürenin uzun olması
- B) Doğu Anadolu Bölgesi akarsularında akımın ilkbaharda artması
- C) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sulama gereksiniminin yüksek olması
- D) Karadeniz Bölgesi'nde makineli tarımın zor olması
- E) İç Anadolu Bölgesinin küçükbaş hayvancılığı için daha elverişli olması

12. Coğrafi özellikleri göz önüne alındığında aşağıdaki merkezlerden hangisinde günlük sıcaklık farkı daha azdır?

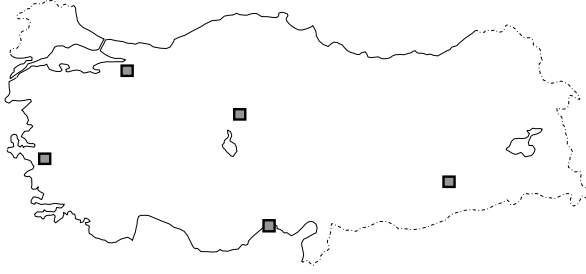
- A) Kırşehir
- B) Siirt
- C) Uşak
- D) İzmir
- E) Afyon

Aşağıdaki grafikte Türkiye'deki ormanların coğrafi bölgelere dağılışı verilmiştir.

13. Ormanların coğrafi dağılışı üzerinde aşağıdakilerden hangisinin etkisi daha azdır?

- A) Dağların uzanışı
- B) Denize uzaklık
- C) Yağış miktarı
- D) Yağış biçimi
- E) Nem miktarı

14. Yukarıdaki haritada belirtilen merkezlerde gelişen endüstri kolu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Petro - kimya   B) Otomotiv   C) Kağıt   D) Demir - çelik   E) Tekstil

15. Coğrafi özellikleri göz önüne alındığında aşağıdaki kentlerden hangisinin diğer bölge ve bölümlerle demiryolu bağlantısı bulunmaz?

- A) Samsun   B) Eskişehir   C) Denizli   D) Diyarbakır   E) Ordu

16. Türkiye’de maden çeşitliliğinin fazla olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Orta kuşakta yer alması
B) Farklı jeolojik oluşumlardan etkilenmiş olması
C) İklim çeşitliliğinin fazla olması
D) Bitki örtüsü çeşidinin fazla olması
E) Yükseltinin batıdan doğuya doğru artması

17. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde jeotermal ve taşkömürü ile çalışan santraller doğru olarak verilmiştir?

<u>Jeotermal</u>	<u>Taş Kömürü</u>
A) Sarayköy	Çatalağzı
B) Sarayköy	Yatağan
C) Ambarlı	Elbistan
D) Hamitabat	Çayırhan
E) Tunçbilek	Oymapınar

18. Akdeniz ve Karadeniz iklim özelliklerini en iyi yansıtan tarım ürünleri sırasıyla aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Arpa - Çay
- B) Fındık - Mercimek
- C) Zeytin - Fındık
- D) Mısır - Çay
- E) Buğday - Susam

19. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'deki hayvancılık faaliyeti özelliklerinden biri değildir?

- A) Hayvanlarımızın et ve süt verimi azdır.
- B) Doğu Anadolu Bölgesinde büyük baş hayvancılığı yaygındır.
- C) Mera hayvancılığı yaygındır.
- D) Hayvansal ürün çeşidi fazladır.
- E) En fazla beslenen hayvan türü sığırdır.

- I. Ulusal sanayi politikalarının belirlenmesi
- II. Teknolojik gelişmelere ayak uydurulması
- III. Hammadde ihracatının artırılması
- IV. Pazar ihtiyacına göre üretim yapılması
- V. Ürün kalitesinin artırılması

20. Yukarıdakilerden hangisi Türkiye'de sanayinin gelişebilmesi için alınması gereken önlemlerden biri değildir?

- A) I ve II
- B) Yalnız III
- C) III ve IV
- D) IV ve V
- E) Yalnız V

CEVAP ANAHTARI				
1) C	2) D	3) E	4) A	5) A
6) D	7) A	8) D	9) C	10) E
11) D	12) D	13) D	14) A	15) E
16) B	17) A	18) C	19) E	20) B

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

TEMEL YURTTAŞLIK BİLGİSİ

TEMEL YURTTAŞLIK BİLGİSİ

BİLGİ NOTU

İNSAN VE TOPLUM

- ❖ İnsan gereksinimlerini karşılayabilmek için toplum içinde yaşamak zorundadır.
- ❖ Sosyal Davranış Kuralları: Toplum içinde yaşayan bireylerin davranışlarını sınırlandıran ve yönlendiren kurallardır.
- ❖ Toplumsal Sözleşme: Kişinin sınırsız özgürlüklerini toplumsal yaşam içinde, kişinin haklarının kısıtlanmasını kendiliğinden kabul etmesidir.

Toplum Hayatını Düzenleyen Kurallar

TOPLUM HAYATINI DÜZENLEYEN KURALLAR	
Toplumsal	Hukuki
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Örf ve Adetler ➤ Ahlak ➤ Görgü	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yazılı kurallardır ➤ Genel ve Süreklidir

DEVLET

Devlet: Belli bir toprak parçası üzerinde kurulan en büyük siyasi teşkilatlanmadır.

“Bütün toplumun çıkarlarını savunan ve toplumsal yapıyı oluşturan öğeleri uyumlu biçimde birleştiren kurumdur.”

Hükümet: Devletin görevlerini yerine getirebilmesini sağlayan yetkili organ, yürütme kuvveti ve kuvveti temsil eden bakanlar kuruludur.

DEVLET OTORİTESİNİN UNSURLARI		
Halk	Egemenlik	Ülke

1. Devletin Özellikleri

Devletin örgütlenmesinde, yasa koyucular, yasaları uygulayanlar ve uyuşmazlıkları ve anlaşmazlıkları çözenler vardır.

Devlet, toplumsal dayanışmayı ve işbirliğini sağlayan bir örgütlenmedir.

Toplumsal yapı içinde en büyük otorite (yasal olarak) devlettir.Devlet otoritesinin üstünde bir otorite yoktur.

2. Devlet Otoritesinin Özellikleri

- ❖ *Devlet otoritesi yapıcı ve kurucudur. Bozucu ve dağıtıcı değildir.*
- ❖ *Devlet otoritesi meşru ve hukuki ve siyasidir. Zorbalığa dayanmaz.*

- ❖ *Devlet otoritesi devamlıdır. İnsan ömrü ile sınırlı değildir.*
- ❖ *Devlet otoritesi toplum yararına çalışır. Şahsi menfaatler uğruna çalışmaz.*
- ❖ *Toplumun çıkarlarını korur ve savunur.*
- ❖ *Devlet otoritesi baskıcı değil, şefkatli ve merhametlidir.*

Devlet Yaptırım gücünü; Anayasa, Yasa ve Hukuk kurallarından alır. Polis, Jandarma ve ordu devletin yaptırım gücünün yerine getirebilmesi için görev yapar.

Anayasamızın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyetinin demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Bunlar yönetimin yapısını ve işleyişini etkileyen ve yönetimin bağlı olacağı ilkelerden bazılarıdır.

3. Hukuk Devleti

Vatandaşlarına hukuk güvenliği sağlayan devlet demektir. İlk defa 1961 anayasası ile anayasamıza girmiş ve 1982 anayasasında da korunmuş olan bir kavramdır. Bir devletin hukuk devleti olabilmesi için bazı koşulların varlığı gereklidir. Bunlar;

a. Temel hakların güvence altına alınmasının sağlanması

- ✓ Kişisel Haklar; din ve vicdan hürriyeti, özel hayatın gizliliği ve korunması, haberleşme hürriyeti, konut dokunulmazlığı, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, kişinin dokunulmazlığı gibi kişileri topluma ve devlete karşı koruyan haklardır.
- ✓ Sosyal ve ekonomik haklar; eğitim – öğretim hakkı, sağlık hakkı, konut hakkı, ailenin korunması hakkı, çalışma hakkı, toplu iş sözleşmesi hakkı, dinlenme hakkı gibi, kişilerin toplumdan ve devletten isteyebileceği haklardır.
- ✓ Siyasi haklar; vatandaşlık, seçme ve seçilme hakkı, kamu hizmetlerine girme hakkı, vatan hizmeti, dilekçe hakkı gibi kişinin siyasal gücünün kullanılmasına ya da devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklardır.

b. Yasaların anayasaya uygunluğunun sağlanması

c. Yönetimin hukuka bağlılığının sağlanması

d. Mahkemelerin bağımsızlığının ve yargıç güvencesinin sağlanması

e. Yönetimin mali sorumluluğunun olması

4. Sosyal Devlet

Sosyal Devlet ilkesi, 1961 ve 1982 anayasalarında yer almıştır. Sosyal devlet, sosyal adaleti gerçekleştirmek, birey ve toplumun refahını gerçekleştirmek, kişilere sosyal güvenlik sağlamak ve milli geliri arttırmak amacını güder.

5. Lâik Devlet

Lâiklik; din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması anlamına gelir. Lâiklik; dinin devlet işlerine karıştırılmaması, dini inanç ve ibadetlere saygı gösterilmesi ve dini hizmetlerinin devlet tarafından bir kamu hizmeti olarak düzenlenmesi koşullarının yerine getirilmesiyle sağlanır.

Kişilerin anayasaya aykırı olmamak şartıyla serbestçe dini ibadetlerini yerine getirebilmesi de ibadet yapmaya zorlanmaması da lâiklik ilkesinin gereklerindendir.

Lâiklikle İlgili Kronoloji;

- ❖ 1 Kasım 1922 – Saltanatın Kaldırılması
- ❖ 29 Ekim 1923 – Cumhuriyetin İlânı
- ❖ 3 Mart 1924 – Halifeliğin Kaldırılması
- ❖ 3 Mart 1924 – Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkarılması
- ❖ 17 Şubat 1926 – Medeni Kanunun Kabulü
- ❖ 10 Nisan 1928 – “Devletin dini İslam’dır” ifadesinin anayasadan çıkarılması
- ❖ 5 Şubat 1937 – Lâiklik ilkesinin anayasaya konulması

6. Demokratik Devlet

Kısaca, demokrasiyi benimseyen ve uygulayan devlet demektir.

DEMOKRATİK DEVLETTE İLKELER		
Bireysel Temel Hakların Varlığı	Hukuk Önünde Eşitlik	Çoğunluğun Yönetim Hakkı
Azınlığın Haklarının Korunması	Seçim ve Temsil İlkesi	Genel ve Eşit Oy İlkesi

7. Hakimiyet Kaynağına Göre Devlet Şekilleri:

Demokratik Devletler: Hakimiyet millete aittir. Millet kendi iradesiyle anayasa yapar ve kabul eder. Devletin esaslarını millet iradesi düzenler. Yöneticiler millet iradesi ile belli bir süre için seçilirler. Demokratik devletlerde din ve vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti, seçme ve seçilme hakkı, siyasi parti kurma hakkı gibi vazgeçilemez hürriyetler vardır.

Monarşik Devletler: Tek kişinin hakimiyetine dayanılarak kurulan ve yönetilen devletlere denir. Yasama, yargı ve yürütme yetkileri tek kişide toplanır. Bu kişi kral, padişah veya prens adını alır.

Teokratik Devletler: Din kurallarına göre kurulan ve yönetilen devletlerdir. Egemenlik tanrıya ait olup yönetenler tanrı adına egemenliği kullanırlar.

Oligarşik Devletler: Hakimiyetin bir gruba veya bir sınıfa ait olduğu devletlerdir. Devleti idare edenler, bu grup tarafından atanırlar ve bu gruba karşı sorumludurlar.

HAKİMİYET KAYNAĞINA GÖRE DEVLET ŞEKİLLERİ			
Demokratik Devlet	Monarşik Devlet	Teokratik Devlet	Oligarşik Devlet

8. Devleti Meydana Getiren Öğeler

a. Vatan: Bir devletin, o devleti oluşturan halkla birlikte üzerinde yaşadığı toprak parçasına denir.

b. Millet: Dil, tarih, yurt, kültür ve ülkü birliği gibi bağlarla birbirine bağlanan insanların oluşturduğu büyük topluluğa denir.

- c. Egemenlik:** Buyurma yetkisidir. Egemenlik; ülke içinde otoriteyi, ülke dışında ise bağımsızlığı ifade eder.
- d. Siyasi Teşkilatlanma:** Her devlet, kendi milletinin ihtiyaçlarına uygun biçimde siyasi teşkilatlanma oluşturur.

MİLLETİ OLUŞTURAN UNSURLAR					
Dil Birliği	Din Birliği	İrk Birliği	Kültür Birliği	Ülkü Birliği	Tarih Birliği

DEMOKRASİ

Halkın egemenliğine dayanan yönetim şeklidir. En gelişmiş siyasî teşkilatlanma biçimidir. Bu yönetim şeklinde halk kendi kendini yönetir. Demokrasi, halkın halk tarafından, halk için yönetimidir.

Türkiye’de demokratik siyasal sistemin temel ilkeleri;

- ❖ *Bireysel özgürlüğü korur ve geliştirir.*
- ❖ *Çoğunluğun yönetimine dayanır.*
- ❖ *Halkın egemenliğine dayanır.*
- ❖ *Kuvvetler ayrımı esastır.*
- ❖ *İnsanlar doğuştan bazı vazgeçilmez ve devredilmez haklara sahiptirler.*
- ❖ *İnsan aklına inancı esas alır.*
- ❖ *İnsanlar yasalar önünde ve kamu hizmetlerinden yararlanma konusunda eşittir.*
- ❖ *Temsil esasına dayanır.*

1. Demokrasi ile İlgili Temel Kavramlar

Demokrasi ile ilgili temel kavramlar: Kişi, Hak, Özgürlük, Sorumluluk, Eşitlik, İnsan hakları, Temel haklar, Adalet, Hukuk ve Devlet olarak sıralanabilir.

Kişi: Hak sahibi olan ve sahip olduğu hakları kullanarak insana özgü olanakları değerlendirebilen insan, kişi ya da birey adını alır. Bir hukuk düzeninin öznesi kişidir. Hukuk açısından iki tür “Kişi” vardır.

Gerçek Kişiler: Sağ doğmuş olmak kaydıyla her insan hukukun öznesi olan gerçek bir kişidir.

Tüzel Kişiler: Kanunla ya da kanunun verdiği bir yetkiye dayanılarak oluşturulabilirler. Örneğin, kamu kurum ve kuruluşları, vakıflar, dernekler, siyasi partiler, ticari kuruluşlar vb. birer tüzel kişiliktir.

Hak: Hukuk kurallarının kişilere belli yönde davranmaya izin vermesi, belli şeyleri istemeye yetkili kılmasıdır. Hak, kişilere tanınan bir yetkidir.

- ❖ Bazı haklar, zamana göre değişiklik gösterir. Aynı toplumda daha önce var olan bir hak, zamanla ortadan kalkabilir.
- ❖ Haklar, toplumlara göre de değişiklik gösterir. Gelişmiş bir toplumda bireylere tanınmış olan haklar, gelişmemiş toplumda tanınmamış olabilir.

❖ Hak ve yetki kavramları çoğunlukla birlikte adlandırılmaktadır ancak aralarında bazı farklar bulunmaktadır. Yetki, kamu gücünün kullanılmasından kaynaklanır. Hak ise durumdan doğar. Herkesin özel yaşamının gizliliğine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olması gibi.

Özgürlük: Kişinin başkalarına zarar vermeden dilediğini yapabilmesidir.

❖ Bir bireyin özgürlüğü bir başkasının özgürlüğünün sınırında sona erer.

❖ Hak ve özgürlük kavramları birbirlerini bütünleyen kavramlardır. Özgürlük, insanların doğuştan sahip oldukları vazgeçilmez ve devredilemez bir haktır. Haklar ise özgürlükleri gerçekleştirmek için bireylere tanınan yetkilidir. Seçme ve seçilme hakkı tanınmadan seçme ve seçilme özgürlüğünden söz edilemeyeceği gibi.

Sorumluluk: Bireyin eylemlerinin sonucunu üstlenmesidir.

Eşitlik: Dil, din, ırk ve cinsiyet gibi özellikleri nedeniyle kimseye ayrıcalık tanınmaksızın tüm bireylere aynı hak ve özgürlüklerin tanınmasıdır.

❖ Eşitliğin sağlanabilmesi için toplumdaki herkesin hak ve görevlerinin anayasa ve yasalarla belirlenmesi ve bu yasaların herkese eşit olarak uygulanması gerekir. Bu durum Hukuksal eşitlik olarak adlandırılır.

İnsan Hakları: Tüm insanların insan oldukları için doğuştan sahip oldukları, devredilemez ve vazgeçilemez haklardır. İnsan onurunu korumayı, maddi ve manevi gelişmesini sağlamayı amaçlayan haklardır.

❖ İnsan hakları evrenseldir. Dil, din, ırk ve cinsiyet gibi farklılıklar söz konusu olamaz.

❖ İnsan hakları, insanın doğuştan sahip olduğu özellik ve olanakları korumaya yöneliktir. Devletler de insanların sahip olduğu hakları oluşturduğu anayasa ve yasalarla tanıyarak korur.

❖ İnsan hakları dokunulmaz, vazgeçilmez ve devredilmez.

❖ İnsan hakları savaş, seferberlik, sıkıyönetim gibi olağanüstü durumlarda sınırlandırılabilir. Ancak yaşama hakkı, din ve vicdan hürriyeti hakkı gibi haklar sınırlandırılmaz.

❖ İnsan hakları özgürlükçü, eşitlikçi, barışçı, sorumluluk telkin edicidir ve etik temele dayanır.

Temel Haklar: Kişilere yasa ve yönetmeliklerle verilen somut hakları güvence altına alan ve anayasada yer verilen soyut ve genel nitelikli haklara “anayasal haklar” ya da “temel haklar” denir. Temel haklar, insanın değerini korumaya yöneliktir.

Anayasada yer alan Temel Hak ve Özgürlükler aşağıdaki verilen tabloda sınıflandırılmıştır;

TEMEL HAK ve ÖZGÜRLÜKLER		
Koruyucu Haklar (Negatif Statü Hakları)	İsteme Hakları (Pozitif Statü Hakları)	Katılma Hakkı/ Siyasi Haklar (Aktif Statü hakları)

a) Koruyucu Haklar (Negatif Statü Hakları)

Kişileri, devlete ve topluma karşı koruyan haklara koruyucu haklar denir. Bu haklar 1982 Anayasasında “**Kişinin Hakları ve Ödevleri**” başlığı altında belirtilmiştir. **Bu Haklar:** Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı; Zorla çalıştırma yasağı; Kişi hürriyeti ve güvenliği; Özel hayatın gizliliği ve korunması (Özel hayatın

gizliliği, Konut dokunulmazlığı, Haberleşme hürriyeti; Yerleşme ve seyahat hürriyeti; Din ve vicdan hürriyeti; Düşünce ve kanaat hürriyeti; Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti; Bilim ve sanat hürriyeti; Basın ve yayımla ilgili hükümler (Basın hürriyeti, Süreli ve süresiz yayın hakkı, Basın araçlarının korunması, Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı, Düzeltme ve cevap hakkı), Toplantı hak ve hürriyetleri (Dernek kurma hürriyeti, Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı); Mülkiyet hakkı; Hakların korunması ile ilgili hükümler (Hak arama hürriyeti, Kanunî hâkim güvencesi, Suç ve cezalara ilişkin esaslar); İspat hakkı; Temel hak ve hürriyetlerin korunmasıdır.

b) İsteme Hakları (Pozitif Statü Hakları)

Kişilerin devletten ve toplumdan isteyebilecekleri haklara isteme hakları denir. Bu haklar 1982 Anayasasında **“Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler”** bölümünde yer alır. **Bu Haklar:** Ailenin korunması ve çocuk hakları; Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi; Kamu yararı (Kıyılardan yararlanma, Toprak mülkiyeti, Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması, Kamulaştırma, Devletleştirme ve özelleştirme); Çalışma ve sözleşme hürriyeti; Çalışma ile ilgili hükümler (Çalışma hakkı ve ödevi, Çalışma şartları ve dinlenme hakkı, Sendika kurma hakkı); Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt (Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı, Grev hakkı ve lokavt); Ücrette adalet sağlanması; Sağlık, çevre ve konut (Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması, Konut hakkı); Gençlik ve spor (Gençliğin korunması, Sporun geliştirilmesi ve tahkim); Sosyal güvenlik hakları (Sosyal güvenlik hakkı, Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler, Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları); Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması; Sanatın ve sanatçının korunması; Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırlarıdır.

c) Katılma Hakkı/Siyasal Haklar (Aktif Statü Hakları)

Kişinin siyasal gücünü kullanmasını sağlayan haklara katılma hakları denir. Bu haklar 1982 Anayasasında **“Siyasi Haklar ve Ödevler”** başlığı altında düzenlenmiştir. **Bu Haklar:** Türk vatandaşlığı; Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları; Siyasî partilerle ilgili hükümler (Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma, Siyasî partilerin uyacakları esaslar); Kamu hizmetlerine girme hakkı (Hizmete girme, Mal bildirimi); Vatan hizmeti; Vergi ödevi; Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkıdır.

Hukuk: İnsanlar arası ilişkileri düzenleyen; barış, eşitlik, özgürlük ve güvenlik içinde bireyin varlığını korumasını sağlayan kurallar bütünüdür.

- ❖ Hukuk, tüzel ya da gerçek kişilerin birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini adalete uygun olarak düzenler.
- ❖ Kişilerin sahip oldukları hak ve yükümlülüklerin sınırlarını çizer.
- ❖ Hukuk kurallarının varlık nedeni kamu düzeninin sağlanması ve sürdürülmesidir.
- ❖ Hukuk kuralları şekli bakımından emredici, tanımlayıcı, yorumlayıcı ve tamamlayıcı nitelikte olabilir.
- ❖ Hukuk kuralları anayasa, yasa, tüzük, yönetmelik, yönerge ve genelge olarak sıralanırlar.
- ❖ Hukuk sisteminin temelinde temel yasa olan anayasa yer alır. Anayasa, yönetenlerle yönetilenler arasında yazılı olarak kararlaştırılan ilkelerden oluşur. Bu ilkeler, hem vatandaşların hak ve görevlerini belirler hem de devletin otoritesini sınırlar. Anayasa değişikliğinin yapılabilmesi için değişikliğin Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edildikten sonra halkın oyuna sunulması gerekir. Bugün yürürlükte olan Anayasa'mız, 7 Kasım 1982 tarihinde kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'dır.
- ❖ Devletin yasaları anayasaya aykırı olamaz. Ülkemizde yasalar, Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilir ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak yürürlüğe girer. Yasaların anayasaya uygun olup olmadığı yapılan başvurulara göre Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenir.

Adalet: Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk olarak tanımlanmaktadır. Devletler adalet görevini bağımsız yargı organları ile gerçekleştirmeye çalışırlar. Adalet ile ilgili temel değerler şunlardır:

- 1) Herkesin yasalar karşısında eşit sayılması,
  - 2) Ahlakça olumsuz kabul edilen fiillerin hukuk tarafından da suç sayılması,
  - 3) Benzer suçlara benzer cezalar verilmesi,
  - 4) Vatandaşların eşit olmaları
- ❖ Adaletin sağlanabilmesi için insan hakları ilkelerinin göz önüne alınması zorunludur.
  - ❖ Adaletin sağlanması için devlet, yargı gücünün bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamalıdır.

İnsan Hakları ve Devlet

Hukuksal Bir Kurum Olarak Devlet;

- ❖ Bir toplumda; kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen, kuralları oluşturan, kişilerin birbirleriyle olan anlaşmazlıklarını çözen, insanları iç ve dış tehlikelere karşı koruyan, toplumda dirlik ve düzeni sağlayan kurum devlettir.
  - ❖ Devlet, hukuk kurallarına göre kurulduğu ve işlediği için bir hukuk sistemidir.
  - ❖ Modern devletlerin örgütlenmesi pozitif hukuka göre olur.
  - ❖ Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet yapısı Anayasada belirtilmiştir.
  - ❖ Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet yapısı Anayasanın "Birinci Kısımında" Genel Esaslar başlığı altında yer alan 11 maddede belirtilmiştir.
1. maddesi devletin şeklini,
  2. maddesi Cumhuriyetin niteliklerini,
  3. maddesi devletin bütünlüğünü, resmi dilini, bayrağını, millî marşını ve başkentini belirlemiştir.
  4. maddede ilk üç maddenin değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez olduğunu hükme bağlamıştır.
  5. maddesi devletin amaç ve görevlerini belirtir.
  6. madde egemenlik hakkının kime ait olduğunu ve nasıl kullanılacağını belirler.
  - 7, 8 ve 9. maddelerde devletin organları (Yasama, yürütme, yargı) sayılmıştır.
  10. madde kanun önünde eşitliğe yer vermiş,
  11. madde ise Anayasanın üstünlüğünü ve bağlayıcılığını hükme bağlamıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLET SİSTEMİNİN DAYANDIĞI TEMEL ESASLAR

- ❖ Atatürk Milliyetçiliği ve Atatürk İlke ve İnkılaplarına Bağlılık
- ❖ Egemenliği Kayıtsız Şartsız Millete Ait Olması
- ❖ Kuvvetler Ayrılığı
- ❖ Üniter Devlet Yapısı ve Laiklik
- ❖ Hukukun Üstünlüğü
- ❖ Dünya Milletler Ailesinin Eşit Bir Ferdi Olma
- ❖ Çağdaş Uygarlık Düzeyini Yakalama
- ❖ Yurtta ve Dünyada Barış

Laik Devlet ve İnsan Hakları

- ❖ Laiklik kavramının iki boyutu vardır. Birinci boyutu din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır.
- ❖ Laikliğin ikinci boyutu, din, vicdan ve ibadet hürriyetinin sağlanmasıdır.
- ❖ Laik bir devlette bulunması gereken özellikler şunlardır:
  - ✓ *Kişiler din, vicdan ve inanç özgürlüğüne sahiptir. Devlet, bütün dinsel inançları anayasal güvence altına alır.*
  - ✓ *Yasa ve kurallar, dinsel ilkelere değil akla ve mantığa dayanır.*
  - ✓ *Bütün kurumlar gibi eğitim kurumları ve eğitimin içeriği de din kurallarına göre düzenlenmez.*

Hukuk Devleti ve İnsan Hakları

- ❖ Hukuk devleti vatandaşlarına hukuki güvenceler sağlayan, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kuralları-na bağlı olduğu, bir devlet sistemidir.
- ❖ Hukuk devleti ilkesi, 1961 Anayasasıyla devlet sistemimize girmiş, 1982 Anayasası'nın 2. Maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti, ... sosyal bir hukuk Devletidir." ifadesi ile hukuk devletini Cumhuriyetin temel nitelikle-rinden biri olarak sayılmıştır.

HUKUK DEVLETİ OLMANIN GEREKLERİ

- ❖ Temel Hak Ve Özgürlüklerin Güvence Altına Alınması
- ❖ Kanun Önünde Eşitlik
- ❖ İdarenin Hukuka Bağlılığı
- ❖ Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Denetimi
- ❖ Devlet Faaliyetlerinin Belirliliği
- ❖ İdarenin Yargısal Denetimi
- ❖ Mahkemelerin Bağımsızlığı
- ❖ İdarenin Mali Sorumluluğu
- ❖ Kuvvetler Ayrımı
- ❖ Demokratik Rejim

Sosyal Devlet ve İnsan Hakları

- ❖ Sosyal devlet, toplumun güçsüz kesimini güçlüler karşısında toplumsal ve ekonomik konularda önlemler olarak koruyan, onların eşit ve özgür olmasını amaçlayan devlettir.
- ❖ Sosyal devletin temel ilkesi, toplumdaki eşitsizlikleri olabildiğince gidererek sosyal adaleti sağlamaktır.
- ❖ Devletin bireylere tanıdığı başlıca sosyal haklar Mülkiyet hakkı, Ailenin korunması hakkı, Eğitim ve öğrenim hakkı, Sağlık hakkı, Çevre hakkı, Gençliğin korunması ve sporun desteklenmesi hakkı, Sosyal güvenlik hakkıdır.

SOSYAL DEVLET ANLAYIŞININ GEREKLERİ

- ❖ Gelir Adaleti ve Eşitlik
- ❖ Fırsat Eşitliği
- ❖ Tam istihdam ve işsizlikle mücadele
- ❖ Sosyal güvenlik
- ❖ Sosyal denge ve barışı sağlamak
- ❖ Ekonomik büyüme ve kalkınma
- ❖ Ekonomik kalkınma ve yoksullukla mücadele

Demokrasi Çeşitleri**DEMOKRASİ ÇEŞİTLERİ**

Doğrudan Demokrasi

Yarı Doğrudan Demokrasi

Temsili Demokrasi

a. Doğrudan Demokrasi

Doğrudan demokrasi, kanunların bizzat halk tarafından yapılmasını ve kamu gücüne ilişkin kararların bizzat halk tarafından alınmasını ifade eder. Halkın egemenliğini bizzat ve doğrudan doğruya kullandığı demokrasi türüdür. Kökeni halk egemenliği ve egemenliğin devredilmezliği teorisine dayanmaktadır. Bu sistemde parlamento ve yöneten-yönetilen farklılığı yoktur. Doğrudan demokraside devlet için gerekli tüm kararlar bizzat halk tarafından alınmaktadır. Bu tür demokrasilerde vatandaşlar yasama organını meydana getirir.

Seçme hakkına sahip olan vatandaşlar bir meydanda toplanarak yürütme ve yargı görevini yerine getirecek görevlileri seçerler. Seçmenler bir çeşit halk meclisi oluştururlar. Yürütme ve yargı görevine seçilenler bu halk meclisine karşı sorumludurlar. Ayrıca suçluları yargılayacak kişileri de kendi arasından seçerler. Güçler ayrılığı ilkesi yoktur. Halkı ilgilendiren hemen her konu, oylanmak suretiyle bir sonuca bağlanır.

Demokrasi idealine en yakın sistem olarak anılmakla birlikte, geniş coğrafi alan ve nüfus fazlalığı doğrudan demokrasiyi olanaksız kılmaktadır.

Doğrudan demokrasi, sadece vatandaş olanların katılımıyla eski Yunan sitelerinde uygulanabilmiştir. Bunun dışında günümüzde İsviçre'nin birkaç kantonunda uygulanmaktadır.

b. Yarı Doğrudan Demokrasi

Yarı Doğrudan Demokrasi, egemenliğin kullanılmasının halk ile temsilcileri arasında paylaştırıldığı demokrasi çeşididir. Yarı doğrudan demokrasi, egemenliğin kullanımının esasen halkın seçtiği temsilcilere bırakılması nedeniyle temsili demokrasiye, referandum gibi araçlarla seçmenlerin egemenliğin kullanılması doğrudan katılmaları bakımından ise doğrudan demokrasiye benzemektedir. Bu çerçevede yarı doğrudan demokrasinin temsili ve doğrudan demokrasinin birleşimi olduğunu söylemek mümkündür. Yarı doğrudan demokrasinin araçları; referandum, halk vetosu, halk girişimi ve temsilcilerin azlidir.

Referandum, yasama organının yaptığı bir yasayı halkın evet ya da hayır şeklinde oylamasıdır. Halkın vetosu ise referandum yapılması için halkın girişimde bulunmasıdır. Halkın isteğiyle yapılan oylama sonucu yasa ya kabul edilecek ya da reddedilecektir. Kanunların kabulü referandumun sonucuna bağlıdır. Yarı doğrudan demokrasilerde halka kanun teklif etme yetkisi de tanınmıştır.

Yarı doğrudan demokrasi, halka yönetime daha etkili katılma imkanı tanıdığı için özgürlükler lehine bir avantaj sağlamaktadır. İsviçre ve İtalya örneklerinde görülmektedir.

c. Temsili Demokrasi

Temsili Demokrasi, millete ait olan egemenliğin milletin seçtiği temsilciler aracılığı ile kullanılmasıdır. Temsili demokraside seçim temel araçtır. Temsili demokrasi milli egemenlik teorisine dayanmaktadır. Temsilci, seçtiği bölgenin değil, tüm milletin temsilcisi konumundadır. Genellikle nüfusu kalabalık ülkelerde uygulanır.

Milletvekilleri Parlamento (Millet Meclisi) sistemidir. Milletin seçtiği temsilciler meclis ya da genel anlamıyla parlamento olarak adlandırılan yerde toplanır ve millet adına kararlar alır. Bu temsilcilere milletvekili ya da parlamenter denir. Milletvekilleri belirli sayıda ve belirli bir süre için seçilirler.

Temsilî demokrasi modelinde öne çıkan temel özellikler, “iktidarın meşru bir seçimle belirlenmesi”, “çoğunluğun görüşünün kabul edilmesi” ve “Kuvvetler Ayrılığı İlkesi”dir.

Temsili demokrasi uygulayan ülkelere örnek olarak Türkiye, Almanya, İngiltere, Japonya, ABD, Hollanda sayılabilir.

TEMSİLİ DEMOKRASİNİN KONTROL MEKANİZMALARI

Parlamentonun Feshi	Dilekçe Hakkı	Danışma Referandumu	Politik Grev
---------------------	---------------	---------------------	--------------

Demokrasinin İlke ve Kurumları

Bir rejimin demokrasi olarak nitelendirilebilmesi için dört temel ilke ve kuruma sahip olması gerekir.

DEMOKRASİNİN İLKE VE KURUMLARI

Seçimler ve Temsil	Siyasi Partiler	Çoğunculuk ve Katılım	Hukukun Üstünlüğü
--------------------	-----------------	-----------------------	-------------------

I. Seçimler ve Temsil

Seçimin işlevleri:

- ❖ Seçim, insanların siyasi konularda eğitilmelerini sağlar.
- ❖ Seçim, siyasi otoritenin dayandığı halk desteğini ölçen bir araçtır.
- ❖ Seçim, siyasi mücadelenin sonucunu değerlendirmede bir ölçüdür.
- ❖ Seçim, demokrasinin zaman zaman içine düştüğü siyasi bunalımların çözülmesinde araçtır.
- ❖ Günümüzde uygulanan seçim sistemleri, iki çeşittir. Bunlardan biri çoğunluk sistemi, diğeri nispi temsil sistemidir.
- ❖ Çoğunluk sistemi, bir seçim çevresinde seçime giren partiler arasında en çok oy alan partinin seçimi kazanmış sayıldığı sistemdir.
- ❖ Nispi temsil sistemi, seçime giren partilerin aldıkları geçerli oyların oranına göre temsilci çıkardığı sistemdir. Ülkemizde uygulanan seçim sistemi nispi temsil sistemidir. Azınlıklara da temsil hakkı vermesi açısından çoğunluk sistemine göre daha adildir. Ancak partilerin çoğalmasına ve hükümet istikrarsızlığına neden olabilir. Bunu önlemek için baraj sisteminden yararlanılır. Nispi temsil sisteminde, salt çoğunluğu sağlayan parti iktidara geçer. Bir parti tek başına salt çoğunluğu sağlayamazsa partiler aralarında anlaşır ve karma bir hükümet kurulur. Bu hükümet koalisyon hükümeti adını alır.
- ❖ Ülkemizde 18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı oy kullanabilir. Silah altında bulunan er ve erbaşlar, askerî öğrenciler ve taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar.
- ❖ Anayasa'ya göre halk, temsilcilerini beş yıllık bir süre için seçer. Halk tarafından seçilen 600 milletvekili, toplum adına özgürce karar alabilirler.

❖ Ülkemizde milletvekili seçilebilmek için 18 yaşını doldurmuş ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak gerekir.

II. Siyasal Partiler

- ❖ Siyasal kararları etkilemek ve bu amaçla siyasi iktidara gelmek için kurulan örgütlerdir.
- ❖ Toplumdaki farklı görüşleri ve çözüm önerilerini sistemleştirir, bir araya getirir ve çıkar gruplarını belirli seçenekler etrafında toplar.
- ❖ Önceden izin almadan kurulurlar
- ❖ Hâkimler, savcılar, yüksek yargı organları mensupları, işçi niteliği taşımayan kamu görevlileri, silahlı kuvvetler mensupları ve yüksek öğretim öncesi öğrencileri siyasal partilere üye olamazlar.
- ❖ Siyasal partilere devlet yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar.
- ❖ Siyasal partilerin denetimi Anayasa Mahkemesi tarafından yapılır. Yasayla belirlenen koşullara uymayan partiler, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılabilir.

III. Çoğulculuk ve Katılım

- ❖ Çoğulculuk, değişik görüşlerin varlığını ve yaşama hakkını tanımadır.
- ❖ Çoğulculuğun temelinde düşünme ve düşündüklerini ifade etme özgürlüğü vardır. Herkes bu özgürlük gereğince özgürce düşünebilir, düşündüklerini başkalarına aktarabilir, yaygınlaştırabilir ve parlamentoda temsil edebilir.
- ❖ Ülkemizde de demokrasinin çoğulculuk ilkesinin gerçekleşebilmesi için Anayasa'mızın 25. Maddesinde düşünce ve kanaat hürriyeti, "Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebeple ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz." ifadesiyle güvence altına alınmıştır.
- ❖ Katılım, insanların tercihlerinin ve tercihlerindeki değişmelerin siyasal karar verme sürecini etkileyebilmesidir.
- ❖ Halkın siyasal karar verme sürecinde etkin rol alabilmesi basın özgürlüğü, sivil toplumun örgütlenmiş olması ve genel oy ilkesinin kabulü ile gerçekleşebilir.

IV. Hukukun Üstünlüğü

- ❖ Bir devlette, yasama organı da dahil olmak üzere devletin bütün organları üzerinde hukukun mutlak bir egemenliğe sahip olmasıdır.
- ❖ Hukukun üstünlüğü ilkesinin sağlanması için şu koşulları gerçekleştirilmesi gerekir:
- ❖ Temel haklar, anayasalarda değişmez bir biçimde yer almalıdır.
- ❖ Yürütme organı, anayasaya uygun olan yasaları uygulamalı ve hukuk düzenine bağlı kalmalıdır.
- ❖ Yargı kuruluşları bağımsız ve güvenilir olmalıdır.

İnsan Haklarının Korunması ve Gerçekleştirilmesi Süreci

- ❖ 1215 Magna Charta Libertatum (Büyük Özgürlük Bildirgesi= İnsan hakları kavramının ilk belgesi kabul edilmektedir.),
- ❖ 1689 İngiliz İnsan Haklar Bildirgesi,
- ❖ 1776 Virginia Haklar Bildirgesi,
- ❖ 1776 ABD Bağımsızlık Bildirgesi,
- ❖ 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi,

insan haklarına yer veren ilk yazılı belgelerdendir. Bu belgelerin etkisiyle pek çok ülkenin anayasasında insan haklarına yer verilmeye başlanmıştır.

- ❖ İnsan haklarının uluslararası düzeyde korunması amacıyla 1945'te Birleşmiş Milletler Örgütü kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda dünyanın her yerinde insan haklarına saygının gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi bu amaçla ortaya çıkan ilk uluslararası belgedir (10 Aralık 1948)
- ❖ İnsan hakları evrensel bildirgesi günümüz anayasalarına temel oluşturmuştur.
- ❖ İnsan hakları evrensel bildirgesi ile;
- ✓ İnsan haklarına tüm dünyada saygı gösterilmesi dünya barışı ve huzuru için temel koşul sayılmıştır.
- ✓ İnsan hakları ve özgürlükleri ilk kez resmen uluslararası hukuk alanına çıkmış ve evrensel bir değer olarak kabul edilmiştir.
- ✓ İnsan haklarının uluslararası düzeyde korunmasıyla devletlerin kendi vatandaşlarının hak ve özgürlüklerini diledikleri gibi sınırlandırması ve çiğnemesi engellenmiştir.
- ✓ Savaş ve insanlık suçlarının azalması için çaba gösterilmiştir.
- ✓ Kayıpların önlenmesi, faili meçhul cinayetlerin işlenmemesi amaçlanmıştır.
- ✓ İnsanlar arası ayrım yapılmasının önüne geçilmesi, insanların dernek ve sendikalar kurma özgürlüğünün yaşama geçirilmesi amaçlanmıştır.

Türklerde Demokrasi Hareketi

- ❖ 1808 - Sened-i ittifak: Ayanlara da padişahın yanında söz hakkı verildi.
- ❖ 1839 - Tanzimat Fermanı: Padişah kendi yetkilerini sınırlandırdı.
- ❖ 1856 - Islahat Fermanı: Halk arasında eşitlik sağlandı.
- ❖ 1876 - I. Meşrutiyet: Halkın yönetime katılması sağlandı.
- ✓ *Kanun-ı Esasi'ye göre bir mebusan meclisi kuruldu. Yürütme organının başı padişaha; yargı ise bağımsız mahkemelere verildi.*

- ❖ 1909 - II. Meşrutiyet
- ❖ 1919 - Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri.
- ❖ 23 Nisan 1920 - TBMM açıldı.
- ❖ 1921 Teşkilat-ı Esasiye kabul edildi. Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir.
- ❖ 1924 Anayasası ile Demokratik Kurallar benimsenmiştir.
- ❖ 1934 kadınlara seçme ve seçilme
- ❖ 1945'de gerçek anlamda çok partili hayata geçildi.
- ❖ 1946'da birden çok parti seçimlere katıldı
- ❖ 1950'de hakimlerin denetiminde, gizli oy, açık sayım ile seçimler yapıldı.
- ❖ 1961 Anayasası kabul edildi.
- ❖ 1982 Anayasası kabul edildi. Halen yürürlüktedir.

ANAYASALARIMIZ

Anayasa; devletin temel yapısını, yönetim biçimini, devlet organlarının birbirleriyle olan ilişkilerini, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen temel yasadır.

Yazılı Hukuk kaynakları;

- ❖ Anayasa
- ❖ Uluslararası Antlaşmalar
- ❖ Yasa
- ❖ Yürütmeye İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- ❖ Yönetmelik

1. Anayasa: Devletin temel yapısını, yönetim biçimini, devlet kurum ve kuruluşlarının birbiriyle olan ilişkilerini, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen temel yasadır. Anayasa devletle vatandaş arasındaki bir sözleşmedir. Anayasada vatandaşların sahip olduğu haklar, ödevler ve özgürlükler ile devletin yetkileri açık olarak belirtilir.

a. Anayasanın Özellikleri

- ❖ Anayasa bütün kanunların özünü oluşturur ve bütün kanunlardan üstündür. Diğer kanunların hazırlanmasına kaynaklık eder. Hiçbir kanun anayasaya aykırı olamaz.
- ❖ Anayasa hazırlanıp meclis tarafından kabul edildikten sonra halk oylamasına (referandum) sunulur.
- ❖ Devletin temel organlarını ve bunların görev ve yetkilerini belirler.
- ❖ Vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini belirleyerek güvence altına alır.

- ❖ Anayasada yer alan hükümler yine anayasada belirtilen şartlar yerine getirilerek değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir.
- ❖ Anayasanın değiştirilmesi diğer kanunlara göre daha zordur.
- ❖ Diğer yasalar yasama organı (TBMM) tarafından yapılır.
- ❖ Anayasaya aykırı, yasa, tüzük ve yönetmelik çıkarılamaz. Anayasa Mahkemesi iptal eder.
- ❖ Yönetimin hiçbir işi ya da işlevi anayasaya aykırı olamaz.

TÜRK TARİHİNDE HAZIRLANMIŞ ANAYASALAR

1876 Kanun-i Esasi	1921 Anayasası	1924 Anayasası	1961 Anayasası	1982 Anayasası
--------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

1876 Kanun-i Esasi (I. Meşrutiyetin İlanı)

- ❖ İlk Osmanlı Anayasasıdır. Prusya ve Belçika Anayasaları esas alınarak hazırlanmıştır.
- ❖ Milletvekili seçilme yeterliliği ilk kez bu anayasa ile düzenlenmiştir.
- ❖ Yasama dokunulmazlığı ilkesi ilk kez bu anayasada düzenlenmiştir.
- ❖ Yüce divan bu anayasa ile ilk kez kurulmuştur.
- ❖ İlk kez genel seçim, gizli oy, basit çoğunluğu ilkeleri uygulanmaya konulmuştur.
- ❖ Olağanüstü hal kavramına ilk kez yer verilmiştir.
- ❖ Bütçenin yıllık olması ve vergilerin kanuniliği ilkesi ilk kez bu anayasada yer almıştır.
- ❖ I. Meşrutiyetin ilanında Osmanlıcılık ve Batıcılık etkili olmuştur.
- ❖ Merkeziyetçi devlet sistemi benimsenmiştir.

1909 II. Meşrutiyetin İlanı

- ❖ Bakanlar kurulu, kolektif ve bireysel olarak padişaha bağlı değil yasama meclisine karşı sorumludur.
- ❖ Parti kurma hakkı getirilerek çok partili hayata geçiş sağlanmıştır.

1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye):

- ❖ Meclis Hükümeti (Yasama ve yürütme organları, yasamada toplanır.)
- ❖ "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ilkesi benimsenmiştir.
- ❖ Güçler birliği ilkesi benimsenmiştir.
- ❖ Yerinden yönetim ilkesi benimsenmiştir.
- ❖ 1921 Anayasasında yargı düzenlenmemiştir.
- ❖ 1921 Anayasası Kanun-i Esasi'yi (1876) yürürlükten kaldırmamıştır. Yani 1924 Anayasası yürürlüğe girene kadar iki anayasa da yürürlükte kalmıştır.

1921 Anayasasında 1923 Değişiklikleri:

- ❖ Türkiye Devleti'nin hükümet şekli Cumhuriyettir.
- ❖ Cumhurbaşkanı meclis tarafından bir dönem olarak milletvekilleri tarafından seçilecektir.
- ❖ Cumhurbaşkanı 4 yıllığına seçilecektir.
- ❖ Cumhurbaşkanı'nın meclis tarafından ikinci kez seçilmesi mümkündür.
- ❖ Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından milletvekilleri arasından seçilecektir.
- ❖ Bakanlar, Başbakan tarafından ve meclis üyeleri arasından seçilecektir.
- ❖ Bakanlar, Cumhurbaşkanı'nca meclis onayına sunulacaktır.
- ❖ Devletin dini İslam'dır.
- ❖ Devletin resmi dili Türkçedir.
- ❖ Başkenti Ankara'dır.
- ❖ Yukarıdaki değişikliklerle birlikte 1921 Anayasası'na sonradan "*Devletin dini İslam, dili Türkçedir.*" ibareleri eklenmiştir.

1921 Anayasasının Özellikleri:

- ❖ En kısa ve özlü anayasadır.
- ❖ Tek yumuşak anayasadır.
- ❖ Çerçeve anayasa özelliğindedir.
- ❖ Asli kurucu iktidar özelliğindedir.
- ❖ Temel hak ve ödevlerle ilgili düzenleme yapılmamıştır.
- ❖ Laik bir anayasa değildir.

1924 Anayasası (20 Nisan 1924)

- ❖ Karma hükümet sistemi benimsenmiştir. (Yasama ve yürütme organları, yasamada toplanır.)
- ❖ Kuvvetler birliği, görevler ayrılığı sistemini benimsemiştir.
- ❖ Çoğunlukçu demokrasi anlayışını benimsemiş. (Oy çokluğu ilkesinin geçerli olması). Çoğunlukçuluk iktidar dışındaki grupların siyasi alana katılamadığı ve çoğunluğun söyleminin egemen olduğu sistemdir.
- ❖ Devletin temel niteliği Cumhuriyet'tir. (bu madde değiştirilemez)
- ❖ "Güçler Birliği" ve "meclisin üstünlüğü" benimsenmiştir.

1924 Anayasasının Özellikleri:

- ❖ Kazuistik (ayrıntılı) anayasadır.
- ❖ Sert bir anayasadır.
- ❖ Çoğunlukçu demokrasi anlayışını benimsemiştir (Oy çokluğu ilkesinin geçerli olması)
- ❖ En fazla değişikliğe uğrayan anayasadır.
- ❖ En sivil anayasadır.

- ❖ Şimdiye kadar en uzun süre yürürlükte kalan anayasadır.
- ❖ Anayasanın üstünlük ilkesi benimsenmiştir.
- ❖ Sıkıyönetim kavramına yer verilmiştir.
- ❖ 1924 Anayasası diğer anayasalarımızın hiç birinde olmayan, kanunları yorumlama (yasama yorumu) yetkisini TBMM'ye vermiştir.
- ❖ “Türkiye Devleti bir Cumhuriyet'tir” maddesinin değiştirilmesi yasaklanmıştır.
- ❖ 1946'dan itibaren çok partili siyasi hayata geçilmiş (çoğulculuk ilkesi) tek dereceli seçim sistemi benimsenmiştir .

1924 Anayasasındaki Değişiklikler:

- ❖ 1928: Devletin dini İslam'dır” ibaresi kaldırılmıştır.
- ❖ 1929: Toprak reformu yapılmıştır.
- ❖ 1930-1934: Kadınlara siyasi haklar tanınmıştır. (Belediye (1930), muhtarlık (1933) ve milletvekili seçimine katılma (1934))
- ❖ 1934: Seçmen yaşı 18'den 22'ye çıkarılmıştır.
- ❖ 1937: Laiklik ve diğer Atatürk ilkeleri anayasaya eklenmiştir.
- ❖ 1945: Anayasanın dili Türkçeleştirilmiştir.
- ❖ 1946: Çok partili hayata geçilmiştir.
- ❖ 1946: Seçimler 4 yılda bir yapılır maddesi eklenmiştir.
- ❖ 1946: Tek dereceli seçim sistemine geçilmiştir.

1961 Anayasası'nın Özellikleri:

- ❖ Hükümet Sistemi: Parlamenter Sistem, Kabine Sistemi 27 Mayıs 1960'ta yapılan darbe sonucu, darbeyi gerçekleştiren Milli birlik Komitesi'nin girişimiyle Temsilciler Meclisi (Sivil Kanat) ile Milli Birlik Komitesi'nin (Askeri Kanat) oluşturduğu Kurucu Meclis tarafından hazırlanmıştır.
- ❖ Yasama yetkisi; TBMM ve Cumhuriyet Senatosuna,
- ❖ Yürütme yetkisi; Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna,
- ❖ Yargı yetkisi ise; Bağımsız Mahkemelere verilmiştir.
- ❖ Sivil Kanat halk tarafından seçilmemiştir.
- ❖ Millet meclisi ve Cumhuriyet Senatosundan oluşan çift meclisli bir parlamento oluşturulmuştur.
- ❖ Parlamenter sisteme geçilmiş, Tek dereceli seçime karar verilmiştir.
- ❖ Cumhurbaşkanı'nın görev süresi 7 yıldır. Bir kişi bir defa Cumhurbaşkanı olabilir kuralı getirilmiştir.
- ❖ MGK kurulmuştur.
- ❖ En demokratik ve liberal anayasadır.
- ❖ Anayasanın üstünlüğü ilkesi kabul edilmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.
- ❖ Temel haklar genişletilmiştir (en ayrıntılı biçimde düzenlenmiş). Sosyal devlet ilkesi ilk kez kabul edilmiştir. Demokratik Devlet ilkesi de bu anayasada yer almıştır.

- ❖ 1961 anayasası insan haklarına dayalı devlet ilkesini benimsemiştir.
- ❖ Hak ve özgürlükler ancak kanunla sınırlandırılabilir.
- ❖ Sosyal hak ve ödevler ilk defa sistematik olarak düzenlenmiştir.
- ❖ İşçilere ve kamu görevlilerine sendika kurma hakkı tanınmıştır.
- ❖ 1924 Anayasası'nda cumhuriyetin nitelikleri olarak, cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik, inkılapçılık sayılmıştır. Oysa 1961 Anayasası'nda bu altı ilkedен halkçılık, inkılapçılık ve devletçilik kabul edilmemiştir.
- ❖ Anayasa bunların yanında “insan haklarına dayalı devlet”, “demokratik devlet”, “sosyal devlet” ve “hukuk devleti” gibi yeni temel ilkeleri kabul etmiştir. Bu ilkelerden hukuk devleti gibi bazılarının temelleri önceki anayasamızda da vardır. Oysa sosyal devlet ilkesi tamamen bu anayasa ile benimsenmiştir.
- ❖ Hakimlerin bağımsızlıklarını sağlamak üzere Yüksek Hakimler Kurulu getirilmiştir.
- ❖ Bu anayasa ile Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Uyuşmazlık Mahkemesi gibi yüksek mahkemeler tek tek düzenlenmiştir.
- ❖ Diyanet İşleri Başkanlığı 1961 Anayasasından itibaren kurulmuştur. Din hizmetleri kamu hizmeti olarak sayıldığı için DİB genel idare içerisinde sayılmıştır.
- ❖ Kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi ilk kez 1961 anayasasında kabul edilmiştir.

1961 Anayasası'nda 1971-1973 Değişiklikleri

- ❖ Bakanlar kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmiştir. Böylece KHK kavramı ilk kez Türk Anayasasına girmiştir.
- ❖ Üniversitelerin özerkliği zayıflatılmış ve TRT'nin özerkliği kaldırılmıştır.
- ❖ Askeri otorite güçlendirilmiştir.
- ❖ Siyasi partilere devlet yardımı yapılması anayasa kuralı haline getirilmiştir.
- ❖ Temel haklar için genel bir sınırlama hükmü getirilmiş; sınırlama sebepleri artırılmıştır. Ayrıca devlet memurlarının sendika kurma hakkı kaldırılmıştır.
- ❖ Tabii yargı yolu yerine kanuni yargı yolu getirilmiştir.
- ❖ Anayasa değişikliklerinin sadece şekil bakımından denetlenebileceği hükmü getirilmiştir.
- ❖ 12 Mart 1971-73 değişiklikleri ile ilk kez Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisi verilmiştir.

1982 Anayasası'nın Özellikleri:

- ❖ En sert anayasadır.
- ❖ En kazuistik (ayrıntılı) anayasadır.
- ❖ Kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiş, yürütme organı güçlendirilmiştir.
- ❖ Cumhuriyet Senatosu kaldırılmıştır.
- ❖ İlk kez mecburi oy ilkesi ve Atatürk Milliyetçiliğine bağlı devlet ilkesi kabul edilmiştir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÖNETİM YAPISI

Türkiye'de 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak adlandırılan yeni hükümet sistemine geçilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı

Cumhurbaşkanlığı Makamı	<ul style="list-style-type: none"> • Özel Kalem Müdürlüğü • Başdanışman ve Danışman • Özel Temsilci • Yüksek İstişare Kurulu
İdari İşler Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Başkan • Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü • Personel ve Prensipier Genel Müdürlüğü • Güvenlik İşleri Müdürlüğü • Destek ve Mali Hizmetler Genel Müdürlüğü • Koruma Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Cumhurbaşkanı Yardımcıları	
Politika Kurulları	<ul style="list-style-type: none"> • Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu • Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu • Ekonomi Politikaları Kurulu • Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu • Hukuk Politikaları Kurulu • Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu • Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu • Sosyal Politikalar Kurulu • Yerel Yönetim Politikaları Kurulu
Bağlı Kurum ve Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Devlet Arşivleri Başkanlığı • Devlet Denetleme Kurulu • Diyanet İşleri Başkanlığı • İletişim Başkanlığı • Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği • Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı • Millî Saraylar Dairesi Başkanlığı • Savunma Sanayi Başkanlığı • Strateji ve Bütçe Başkanlığı • Türkiye Varlık Fonu
Bakanlıklar	<ul style="list-style-type: none"> • Adalet Bakanlığı • Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı • Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı • Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı • Dışişleri Bakanlığı • Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı • Gençlik ve Spor Bakanlığı • Hazine ve Maliye Bakanlığı • İçişleri Bakanlığı • Kültür ve Turizm Bakanlığı • Millî Eğitim Bakanlığı • Millî Savunma Bakanlığı • Sağlık Bakanlığı • Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı • Tarım ve Orman Bakanlığı • Ticaret Bakanlığı • Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
Ofisler	<ul style="list-style-type: none"> • Dijital Dönüşüm Ofisi • Finans Ofisi • İnsan Kaynakları Ofisi • Yatırım Ofisi

❖ Daha önce en yüksek devlet memuru olarak belirlenmiş olan Başbakanlık Müsteşarının yerine İdari İşler Başkanı *en yüksek devlet memuru olarak belirlenmiştir*. Cumhurbaşkanına karşı sorumludur.

❖ Doğrudan Cumhurbaşkanı ile çalışmak üzere 9 adet politika kurulu kurulmuştur. En az 3 (üç) üyeden oluşturulması öngörülen kurul üyeliklerine Cumhurbaşkanı tarafından atama yapılmakta ve Cumhurbaşkanı kurul üyelerinden birini başkanvekili olarak belirlemektedir.

❖ Ofisler Cumhurbaşkanlığına bağlı, özel bütçeli, kamu tüzel kişiliğine ve idari ve mali özerkliğe sahiptir.

❖ Ofislerin en üst amiri Ofis Başkanı olup, ofislerin ana hizmet birimleri, danışma ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşması öngörülmüştür. Dijital Dönüşüm Ofisine e-devlet dönüşümünü koordine etmek, millî

teknolojinin geliştirilmesi ile siber güvenlik ve bilgi güvenliğini sağlayacak projeler geliştirilmesi görevi; Finans Ofisine İstanbul Finans Merkezi projesini takip etmek, Türkiye'nin finans piyasaları içindeki konumunu raporlamak; İnsan Kaynakları Ofisine Türkiye'nin insan kaynakları envanterini çıkarmak, kamuda kariyer yönetimi vd. yönetim modellerini hayata geçirecek projeler hazırlamak, kamu istihdamında liyakat ve yetkinliğin artırılması için projeler geliştirmek; Yatırım Ofisinin ise esas olarak yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir. Daha önce kurulmuş olan Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtma Ajansı Yatırım Ofisine dönüştürülmüştür.

Bakanlık Teşkilat Yapısı

BAKAN

Merkez Teşkilatı	Bağlı Kuruluşlar	Taşra Teşkilatı
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bakan Yardımcılığı ✓ Bakan Yardımcılığına Bağlı Genel Müdürlük, Kurul Başkanlığı veya Daire Başkanlığı ✓ Genel Müdürlük veya Kurul Başkanlığına Bağlı Daire Başkanlığı 	<ul style="list-style-type: none"> Genel Müdürlük Daire Başkanlığı Şube Müdürlüğü 	<p>Bölge Kuruluşu</p> <ul style="list-style-type: none"> Bölge Müdürlüğü Şube Müdürlüğü veya Başmühendislik Şeflik veya Mühendislik <p>İl Kuruluşu</p> <ul style="list-style-type: none"> Vali İl Müdürlüğü Şube Müdürlüğü Şeflik <p>İlçe Kuruluşu</p> <ul style="list-style-type: none"> Kaymakam İlçe Müdürlüğü Şube Müdürlüğü Şeflik

Türkiye Cumhuriyetinin idare yapısı; Merkezden Yönetim (Merkez Teşkilatı ve Taşra teşkilatı) ve Yerinden Yönetim Kuruluşlarından (Yerel Yönetimler ve Hizmet Yerinden Yönetimler) oluşmaktadır.

1. Merkezden Yönetim Kuruluşları

Merkezden yönetim, kamu hizmetlerinde birlik ve bütünlüğü sağlamak amacıyla hizmetlere ilişkin politika belirleme, karar alma ve yürütme yetkisinin merkezi hükümet ve onun hiyerarşik yapısı içinde yer alan örgütlerce yürütülmesidir.

Merkezden yönetim, güç ve otoritenin belirli bir merkezi odakta ya da kurumda yoğunlaşmasına dayanan yönetim usulüdür. 1982 Anayasası'nın 123. maddesine göre İdarenin kuruluş ve görevleri, "merkezden yönetim ve yerinden yönetim" esaslarına dayanır. Merkezden ve yerinden yönetim ilkeleri yönetsel işlerin yürütülmesinde tek başına yeterli olamazlar. Bu ilkeler birbirlerinin tamamlayıcısı durumundadır. Burada söz konusu olan, ilkelerden birine daha fazla ağırlık verilmesidir. Türkiye, yönetsel yapısı bakımından, merkezden yönetim ağırlıklı bir örgütlenmeye sahiptir.

Merkezden Yönetimin Özellikleri;

- ❖ Geleneksel merkeziyetçilik anlayışı egemendir. Kamusal kararların alınmasında ve kamusal hizmetlerin sunulmasında merkezi yönetimin ağırlığı söz konusudur.
- ❖ Kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli gelir ve giderlerin yönetimi merkezden gerçekleştirilir.
- ❖ Merkezi yönetim birimlerinde görev yapacak işgörenin atanması işlemi merkez tarafından gerçekleştirilmektedir.
- ❖ Merkezi idarenin sorumluluğundaki hizmetler, merkezde de taşrada da, merkeze bağlı görevlilerce yürütülmektedir.

Merkezden Yönetimin Yararları;

- ❖ Merkezi idarenin siyasi ve idari bakımdan güçlenmesine imkân sağlar.
- ❖ Devlet yönetiminde birlik ve bütünlüğün gerçekleşmesine yardımcı olur.
- ❖ Kamu hizmetlerinin verimli bir biçimde yürütülmesi için gerekli uzmanlık ve parasal kaynaklar daha kolay elde edilir.
- ❖ Kamu hizmetlerinin aynı düzeyde ülkeye yayılmasını sağlayabilir.
- ❖ Kamu hizmetlerinin maliyetleri azalır.
- ❖ Kamu görevlilerinin bölgesel etkiler altında kalmadan daha tarafsız hizmet yürütmeleri gerçekleştirilebilir.

Merkezden Yönetimin Sakıncaları

- ❖ Kamu hizmetlerinde gecikmeye neden olabilir.
- ❖ Hizmetlerin yerel ihtiyaçlara uygun olmaması sonucunu doğurabilir.
- ❖ Kırtasiyeciliği artırır, kaynak israfına sebep olabilir.
- ❖ Bürokrasi fazladır.

- ❖ Taşrada görev yapan işgörenlere kendi alanlarında fazla bir inisiyatif tanınmaması, bu işgörenlerin bilgi ve becerilerini değerlendirememelerine, geliştirememelerine sebep olur ve hizmetler konusunda ilgisizlik ve isteksizlik ortaya çıkabilir.
- ❖ Merkezi idarenin hizmet yükünün artması, temel fonksiyonların yürütülmesine engel olur ve giderek merkezi idareyi etkisizleştirir.
- ❖ Demokrasi anlayışına ters düşmekte ve yönetime katılmayı zayıflatmaktadır.

a. Merkez Teşkilatı

Merkezi yönetimin Merkez teşkilatında Cumhurbaşkanı ve Bakanlıklar yer alır. Merkezi yönetim esas itibarıyla ülke genelinde yürütülen milli kamu hizmetlerini gerçekleştiren kamu idareleridir. Merkezi yönetimin sadece devlet tüzel kişilikleri vardır. Ayriyeten kamu tüzel kişilikleri yoktur. (1) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idareleridir. Merkezi idarenin kamu tüzel kişilikleri üzerinde sınırlı bir idari vesayet yetkisi vardır. Yani, devlet tüzel kişiliğinin kamu tüzel kişilikleri üzerindeki hukuki denetimidir. Yerinden yönetim kuruluşlarının organları ve işlemleri üzerinde etkilidir. Ancak merkezi idare kuruluşları vesayet denetimine tabi makamın yerine geçip kendisi işlem yapamaz. Yani yerindenlik denetimi yapamaz. İstisnası, Köy kanununa göre Köy muhtarının köy faydasına olmayan işlemlerini Kaymakam bozabilir. Merkezi idare (vesayet makamı) kural olarak sadece hukukilik denetimi yapabilir.

Ayrıca, Hükümete veya bakanlıklara, görevlerinde yardımcı olmak, belli konularda görüş bildirmek ya da denetimde bulunmak amacıyla kurulmuş “Yardımcı Kuruluşlar” bulunmaktadır. Bunlar; Danıştay, Sayıştay ve Milli Güvenlik Kurulu’dur.

b. Taşra Teşkilatı

TAŞRA TEŞKİLATI		
İl Yönetimi	İlçe Yönetimi	Bucak Yönetimi

Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller ilçelere ve ilçeler de bucaklara bölünmüştür. Merkezi yönetimin temel taşra birimi “il”dir. Taşra teşkilatlarının da devlet tüzel kişilikleri vardır.

- ❖ İl, ilçe ve bucak kurulması, kaldırılması, adlarının, bağlılıklarının, merkez ve sınırlarının belirtilmesi ve değiştirilmesi aşağıda gösterilen şekilde yapılır:
- ❖ İl ve ilçe kurulması, kaldırılması, merkezlerinin belirtilmesi, adlarının değiştirilmesi, bir ilçenin başka bir il’e bağlanması kanun ile;
- ❖ Bucak kurulması, kaldırılması, merkezinin belirtilmesi, il-ilçe ve bucak sınırlarının ve bucak adlarının değiştirilmesi, bir köyün veya kasabanın veya bucağın başka bir il ve ilçeye bağlanması, mühim mevki ve tabii arazi adlarının değiştirilmesi Cumhurbaşkanı onayı ile;
- ❖ Yeniden köy kurulması veya yerinin değiştirilmesi Bayındırlık ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının mütalaası alınmak suretiyle;
- ❖ Köy ve kasabaların aynı ilçe içinde bir bucaktan başka bir bucağa bağlanması, köy adlarının değiştirilmesi, köylerin birleştirilmesi ve ayrılması, bir köy, mahalle veya semtin o köyden ayrılıp başka bir köy ile birleştirilmesi İçişleri Bakanlığının tasvibiyle yapılır.

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Yetki Genişliği, merkezi yönetimin karar alma ve yürütmeye ilişkin bazı yetkilerinin, alt birimlerinin başındaki yöneticilere aktarılmasıdır. Yetki genişliği ilkesi anayasal bir ilke olup illerde sadece valilere tanınmıştır. Bu ilke çerçevesinde Vali, merkeze danışmadan merkez adına karar almakta ve aldığı kararı uygulayabilmektedir.

Bakanlıkların taşra örgütü aşağıdaki kuruluşların tamamından ya da bir kaçından meydana gelmektedir:

- ❖ Valiye bağlı il kuruluşları,
- ❖ Kaymakama bağlı ilçe kuruluşları
- ❖ Doğrudan merkeze bağlı taşra kuruluşları.

İL YÖNETİMİ		
Vali	İl İdare Şube Başkanları	İl İdare Kurulu

I. İl Yönetimi

Merkezi yönetimin taşra örgütü olan ilin idaresi, “vali”, “il idare şube başkanları (il müdürleri)” ve “il idare kurulu” olmak üzere üç birimden oluşmaktadır.

Vali: İl yönetiminin başında Vali bulunur. Vali, ilde Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtasıdır.

Valiler, ilin genel idaresinden Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlar, görevlerine ait işleri için valilere re’sen emir ve talimat verirler.

Vali, kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuatın neşir ve ilanını ve uygulanmasını sağlamak ve talimat ve emirleri yürütmekle ödevlidir.

Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuatın verdiği yetkiyi kullanmak ve bunların yüklediği ödevleri yerine getirmek için valiler genel emirler çıkarabilir ve bunları ilan ederler.

İl Müdürleri (İl İdare Şube Başkanları): İllerde her bakanlığa bağlı müdürlükler bulunur. İl müdürleri valinin emri altındadır. Vali, yılda 4 (dört) defadan az olmamak üzere, hizmetlerin verimli bir şekilde yürütülmesini gerçekleştirmek için il müdürleri ile toplantı yapar. İl yönetiminde yer alan müdürlükler; Millî Eğitim Müdürü, Sağlık Müdürü, Kültür ve Turizm Müdürü, Emniyet Müdürü, Tarım ve Köy İşleri Müdürü (Tarım ve Orman Müdürü), Bayındırlık ve İskan Müdürü (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürü), Defterdar, Hukuk İşleri Müdürü vs.

İlde Valiye bağlı olmayan kuruluşlar: Askerlik şubesi, askerî birlikler, mahkemeler ve cumhuriyet savcılığıdır.

İl İdare Kurulu: İlde valinin başkanlığında toplanan, belli konularda karar veren kuruldur.

- ❖ Hukuk İşleri Müdürü,
- ❖ Defterdar,
- ❖ Millî Eğitim Müdürü,

- ❖ Bayındırlık ve İskan Müdürü (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürü),
- ❖ Sağlık Müdürü,
- ❖ Tarım ve Köy İşleri Müdüründen (Tarım ve Orman Müdürü) oluşur.

II. İlçe Yönetimi

İLÇE YÖNETİMİ		
Kaymakam	İlçe İdare Şube Başkanları	İlçe İdare Kurulu

Kaymakam; İlçe yönetiminin başında kaymakam bulunur. Kaymakam, her yıl ilçenin bütün bucaklarıyla köylerinin en az yarısını ve ilçe içindeki teşkilatı teftiş eder.

İlçe İdare Şube Başkanları; Yazı İşleri Müdürü, Mal Müdürü, Milli Eğitim Müdürü, Tarım ve Köy İşleri Müdürü (Tarım ve Orman İlçe Müdürü), Emniyet Amiri, Jandarma Komutanı gibi merkezin ilçedeki üst düzey yöneticileridir. Bunların emri altında çalışanlar ilçenin ikinci derecede memurlarıdır.

İlçe İdare Kurulu; Kaymakamın başkanlığında;

- ❖ Yazı İşleri Müdürü,
- ❖ Mal Müdürü,
- ❖ Sağlık Grup Başkanı,
- ❖ İlçe Milli Eğitim Müdürü,
- ❖ Tarım ve Köy İşleri Müdüründen (Tarım ve Orman İlçe Müdürü) oluşmaktadır.

Kaymakam, ilçe idare şube başkanlarına acele hallerde (8 güne kadar) ve tayini kendisine ait memurlara, Devlet Memurları Kanunundaki yıllık izin süresine mahsup edilmek üzere bir aya kadar izin verebilir. İlçe idaresinin başı olan kaymakamın valilerde olduğu gibi devlet tüzel kişiliğini temsil etmek gibi bir görevi olmayıp sadece hükümet temsilcisidir. Yani kaymakam, vali gibi devleti temsil edemez. Kaymakam, yetki genişliğine sahip değildir; bu yetki ancak valilere mahsustur. Kaymakamlık bir meslek memurluğuyken valilik bir istisnai memurluktur. Diğer taraftan kaymakamlar, zabıta alanında düzenleyici işlem ve genelge çıkarma yetkisine haizdir. Ancak genel emir çıkaramazlar, bu yetki valiye aittir. Kaymakamların sınırlı olarak memur atama yetkisi de bulunmaktadır. Kaymakamlar olağanüstü olayların patlak vermesi halinde bunu kolluk güçleriyle bastıramayacak durumların belirmesi durumunda askeri makamlardan yardım isteme yetkisi olmayıp bu yetki de valiye aittir. Valiye özgü olan komşu devletlerin sınır makamlarıyla münasebette bulunma yetkileri de yoktur.

III. Bucak Yönetimi:

Bucak; coğrafya, ekonomi, güvenlik ve mahalli hizmet bakımlarından aralarında münasebet bulunan kasaba ve köylerden meydana gelen bir idare bölümüdür. Bucakların başında bucak müdürü bulunur. Bucak müdürü, her yıl bucağın bütün köy ve kasabalarını en az birer kere dolaşarak halkın müracaat ve şikayetlerini dinler ve yetkileri içindeki işleri yapar ve yapamadıklarını kaymakama bildirir. Organları;

- a) Bucak Müdürü
- b) Bucak Meclisi
- c) Bucak Komisyonu

2. Yerinden Yönetim Kuruluşları

Yerinden Yönetim, siyasi gücün merkezi idare ile mahalli yönetim kuruluşları arasında paylaşılmasıdır. Yerel yönetim organlarına yasama ve yürütme konularında kısmi bir bağımsızlık verilmektedir.

YEREL YÖNETİMLER		
İl Özel İdaresi	Belediye	Köy

Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler (mahallî idareler); il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirlenen ve karar organları, yine kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.

Mahallî idarelerin seçimleri beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler, milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır.

Merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Vesayet denetimi; merkezi idarenin, kanunlar çerçevesinde, yerel yönetimler ve hizmet yerinden yönetim kuruluşları üzerindeki denetim yetkisidir. Görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.

Yerel Yönetimlerin Özellikleri:

- ❖ Özerklikleri vardır. İdari ve mali yönden serbestçe hareket edebilme olanakları vardır.
- ❖ Karar organları doğrudan halkoyuyla seçilir.
- ❖ Tüzel kişiliğe sahiptirler.
- ❖ Kendilerine özgü bütçeleri vardır.
- ❖ Görevlerini kendi organları eliyle ifa ederler.
- ❖ Yönetimde birliğin sağlanabilmesi için, merkezi yönetimin “vesayet denetimi” altındadırlar.

İL ÖZEL İDARESİ		
Vali	İl Genel Meclisi	İl Encümeni

I. İl Özel İdaresi

İl özel idaresi, il halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliğidir. İl sınırları içinde bayındırlık, sağlık ve sosyal yardım, çevre sağlığı, eğitim, spor, tarım, ağaçlandırma, orman tesisi, ekonomi ve ticaret, turizm gibi alanlarda yasalarla verilmiş olan görevleri yapar. İller İdaresi Kanunu'na göre hareket eder.

Merkezi yönetim taşra örgütü olan “ il ” ile yerel yönetim birimi olan “ il özel idaresi ” aynı alan üzerinde hizmet yürütür. Vali, hem il genel yönetiminin başı hem de il özel idaresinin yürütme organıdır. (Büyükşehir statüsündeki illerdeki il özel idarelerinin tüzel kişiliği 6360 sayılı kanunla kaldırılmıştır.)

İl Özel İdaresi; Vali, il genel meclisi ve il encümeninden oluşur.

Vali: Vali, il özel idaresinin başı ve yürütme organıdır. İl özel idaresini stratejik plâna uygun olarak yönetir, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi, il özel idaresi faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini hazırlar ve uygular, bunlarla ilgili raporları meclise sunar. İl genel meclisi ve encümen kararlarını uygular.

İl Genel Meclisi: İl özel idaresinin genel karar organı niteliğindedir. İlçeler adına seçilen üyelerden oluşur. Üye sayısı, o il içindeki ilçe sayısına ve ilçelerin nüfusuna göre değişir. İl genel meclisi üyelerinin görev süresi beş yıldır.

İl Encümeni: İl özel idaresinin ikinci derece karar organıdır. İl genel meclisinde karara bağlanacak konuların ön incelenmesini yapan ve daha çok “yürütme”ye ilişkin fonksiyonları olan bir organdır.

BELEDİYE YÖNETİMİ		
Belediye Başkanı	Belediye Meclisi	Belediye Encümeni

II. Belediye Yönetimi

Belediyeler, 5000 den fazla nüfuslu yerlerde, bir ya da birden fazla köyün ihtiyar heyetinin kararıyla ve seçmenlerinin asgari olarak yarısından bir fazlasının mahallin en büyük mülki idare amirine yazılı başvurusu veya valinin doğrudan gerek görmesi halinde, valinin bildirimle mahalli seçim kurullarının 15 gün içinde köyde seçmenlerin reylerini (oy) belirlemesi ve valinin görüşüyle birlikte İçişleri Bakanının teklifi Danıştay'ın da görüşü alınarak üçlü kararnameyle (ortak kararname) kurulur.

Nüfusu 5000'den çok olan yerler ile il ve ilçe merkezlerinde kurulur. Türkiye'deki iki çeşit belediye bulunmaktadır:

1. Belediye Kanunu'na göre kurulan ve çalışan belediyeler
2. Büyükşehir Belediyeleri (Türkiye'de 30 Büyükşehir Belediyesi vardır.)

Belediye yönetimi; belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeninden oluşur.

Belediye Başkanı: Belediye tüzelkişiliğinin başı ve yürütme organı belediye başkanıdır. Başkan genel oyla doğrudan belde halkı tarafından 5 (beş) yıl için seçilir. Belediye başkanı, görevinin devamı süresince siyasî partilerin yönetim ve denetim organlarında görev alamaz, profesyonel spor kulüplerinin başkanlığını yapamaz ve yönetiminde bulunamaz. Belediye başkanlığı makamının herhangi bir sebeple boşalması durumunda il belediyelerinde İçişleri Bakanı, öteki belediyelerde vali seçim yapılana kadar görevlendirme yapar. Yine soruşturmanın selameti açısından tedbir olarak içişleri bakanı, belediye başkanlarını geçici olarak görevden uzaklaştırabilir. Belediye başkanının; meclis ve encümene başkanlık etmek, şartsız bağışları kabul etmek, belediye idaresini yönetmek, ödenek kullanmak, belediyeyi tören ve mahkemelerde temsil etmek, yürütme organı olması hasebiyle alınan kararları uygulamak gibi görev ve yetkileri vardır. Belediye başkanının;

❖ Mazeretsiz ve kesintisiz olarak 20 günden fazla görevini terk etmesi ve bu durumun mahallin mülkî idare amiri tarafından belirlenmesi,

- ❖ Seçilme yeterliğini kaybetmesi,
- ❖ Görevini sürdürmesine engel bir hastalık veya engellilik durumunun yetkili sağlık kuruluşu raporuyla belgelenmesi,
- ❖ Meclisin feshine neden olan eylem ve işlemlere katılması hallerinden birinin meydana gelmesi durumunda, İçişleri Bakanlığı'nın başvurusu üzerine Danıştay'ın kararı ile başkanlık sıfatı sona erer.

Belediye Meclisi: Belde halkının genel oyu ile seçilir. Belediyenin en yetkili karar organıdır. Her ayın ilk haftası, önceden kararlaştırdığı günde toplanır. Belediye meclisi, kentin nüfus durumuna göre 9 – 55 üyeden oluşur. Belediye meclisine, belediye başkanı başkanlık eder.

Belediye Encümeni: Belediyelerin hem karar organı hem de yürütme organıdır. İl belediyelerinde ve nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerde yedi, diğer belediyelerde beş üyeden oluşur.

KÖY YÖNETİMİ		
Muhtar	İhtiyar Heyeti	Köy Derneği

III. Köy Yönetimi:

1924 tarihli Köy Kanunu'na göre oluşturulur. Nüfusu 150 ila 2.000 arasındaki yerler köy olarak kabul edilir. Köy yönetimi; muhtar, ihtiyar meclisi ve köy derneğinden oluşur. Muhtar yürütme organı, ihtiyar meclisi ve köy derneği danışma ve karar organlarıdır.

Muhtar: Köy yönetiminin başı muhtardır; köy derneği tarafından seçilir. İhtiyar heyeti ile birlikte beş yıl için seçilir ve köy işlerini yürütür.

Görevini gereği gibi yapmayan muhtarlar köyün bağlı olduğu ilçe idare kurulu kararı ile görevden uzaklaştırılabilir. Muhtarın köy yararına olmayan kararını vali veya kaymakam bozabilir. Ancak mülki amirler, muhtarların yerine karar alamazlar; bozma sebeplerini gerekçesiyle açıklarlar.

İhtiyar Heyeti: Muhtarın başkanlığında toplanarak yapılacak işlerle ilgili karar alan ve bunları denetleyen organdır.

İhtiyar meclisi iki tür üyeden oluşur. Bunlardan bir kısmı "Seçilenler" diğeri "Doğal" üyelerdir. Üyeler beş yıl için köy derneği tarafından seçilirler. Siyasî partiler de aday gösteremezler. Üye sayısı, nüfusu 1000'den az olan köylerde 8, 1001'den 2000'e kadar olan köylerde 10, 2000 den fazla olanlarda 12'dir. Bunların yarısı asıl, yarısı yedektir.

Köy ilköğretim okulu müdürü ile köy imamı bu meclisin doğal üyesidir. İhtiyar meclisi haftada en az bir kez toplanır. İhtiyar meclisince alınan bazı kararlar bağlı olduğu kaymakam ya da Valinin onayı ile yürürlüğe girer.

Köy Derneği: Köy derneği, köyde bulunan kadın, erkek bütün seçmenlerin oluşturduğu bir kuruldur. Köy derneği ile köylünün doğrudan yönetime katılması sağlanır. Bu model doğrudan demokrasinin yerel yönetimlerde uygulandığı ilk uygulamadır.

BİLGİ TARAMASI-I

- I. Örf ve Adetler
- II. Görgü Kuralları
- III. Ahlak Kuralları
- IV. Yasalar

1. Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri toplum hayatını düzenleyen sosyal kurallardandır?

- A) Yalnız II   B) Yalnız II   C) I ve III   D) I, II ve III   E) I, II, III ve IV

2. Aşağıda sayılanlardan hangisi devlet otoritesinin özelliklerinden değildir?

- A) Devlet otoritesi yapıcı ve kurucudur. Bozucu ve dağıtıcı değildir.
- B) Devlet otoritesi meşru ve hukuki ve siyasidir. Zorbalığa dayanmaz.
- C) Devlet otoritesi devamlı değil sınırlıdır.
- D) Devlet otoritesi toplum yararına çalışır. Şahsi menfaatler uğruna çalışmaz.
- E) Devlet otoritesi baskıcı değil, şefkatli ve merhametlidir.

3. Hakimiyet kaynağını millettten alan devlet şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Origamik Devlet   B) Demokratik Devlet
- C) Teokratik Devlet   D) Oligarşik Devlet
- E) Monarşik Devlet

“Dil, tarih, yurt, kültür ve ülkü birliği gibi bağlarla birbirine bağlanan insanların oluşturduğu büyük topluluğa ..... denir”

4. Yukarıda verilen tanımdaki boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Millet   B) Vatan
- C) Devlet   D) Aile   E) Topluluk

- I. Hukuk Önünde Eşitlik
- II. Azınlığın Yönetim Hakkı
- III. Genel ve Eşit Oy İlkesi
- IV. Seçim ve Temsil İlkesi

5. Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri demokratik devlet ilkelerindendir?

- A) I ve II
- B) I, II ve III
- C) II, III ve IV
- D) I, III ve IV
- E) I, II, III ve IV

6. Aşağıdakilerden hangisi aktif statü haklarından değildir?

- A) Vatan Hizmeti
- B) Vergi Ödevi
- C) Dilekçe Hakkı
- D) Türk Vatandaşlığı
- E) Mülkiyet Hakkı

7. 1856 yılında gerçekleştirilen Türk demokrasi hareketi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sened-i ittifak
- B) Tanzimat fermanı
- C) Islahat fermanı
- D) I. Meşrutiyet
- E) II. Meşrutiyet

8. İnsan hakları kavramının ilk belgesi olarak kabul edilen ve “Büyük Özgürlük Bildirgesi” anlamına gelen belge aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- B) İngiliz İnsan Haklar Bildirgesi
- C) ABD Bağımsızlık Bildirgesi
- D) Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi
- E) Magna Charta Libertatum

9. Temel özellikleri, “kuvvetler ayrılığı”, “iktidarın meşru bir seçimle belirlenmesi”, “çoğunluğun görüşünün kabul edilmesi” olan demokrasi türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Temsili Demokrasi
- B) Yarı Doğrudan Demokrasi
- C) Çoğulcu Demokrasi
- D) Liberal Demokrasi
- E) Doğrudan Demokrasi

10. Aşağıda sayılan kavramlardan hangisi hukuk devleti olmanın gerekleri arasında yer almaz?

- A) Kanun önünde eşitlik
- B) Mahkemelerin bağımsızlığı
- C) İdarenin yargısal denetimi
- D) Kuvvetler birliği
- E) İdarenin mali sorumluluğu

- I. Politik Grev
- II. Dilekçe Hakkı
- III. Danışma Referandumu
- IV. Parlamentonun Feshi

11. Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri temsili demokrasinin kontrol mekanizmaları arasında yer alır?

- A) I ve II   B) I, II ve III   C) II, III ve IV   D) I, III ve IV   E) I, II, III ve IV

- * Tek yumuşak anayasadır
- * En kısa ve özlü anayasadır
- * Laik değildir
- * Asli kurucu iktidar özelliğindedir

12. Yukarıda bazı özellikleri sayılan anayasamız hangisidir?

- A) Kanun-i Esasi
B) Teşkilat-ı Esasi
C) 1924 Anayasası
D) 1961 Anayasası
E) 1982 Anayasası

- * En sert anayasadır
- * En kazuistik anayasadır
- * Kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiş, yürütme organı güçlendirilmiştir
- * Cumhuriyet Senatosu kaldırılmıştır

13. Yukarıda bazı özellikleri sayılan anayasamız hangisidir?

- A) Kanun-i Esasi   B) Teşkilat-ı Esasi
C) 1924 Anayasası   D) 1961 Anayasası   E) 1982 Anayasası

14. Aşağıda sayılanlardan hangisi Negatif Statü Hakları arasında yer almaz?

- A) Kişinin Dokunulmazlığı
- B) Konut Dokunulmazlığı
- C) Çalışma Hakkı
- D) Mülkiyet Hakkı
- E) Bilim ve Sanat Hürriyeti

15. Hukuk kurallarının tüm kişileri, kurumları ve devlet organlarını bağlaması en çok aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A) Sosyal Devlet
- B) Üniter Devlet
- C) Demokratik Devlet
- D) Laik Devlet
- E) Hukuk Devleti

CEVAP ANAHTARI

1) D	2) C	3) B	4) A	5) D
6) E	7) C	8) E	9) A	10) D
11) E	12) B	13) E	14) C	15) E

BİLGİ TARAMASI-II**1. Aşağıda sayılanlardan hangisi Cumhurbaşkanlığı Teşkilatında “Politika Kurulları” arasında değildir?**

- A) Ekonomi Politikaları Kurulu
- B) Sosyal Politikalar Kurulu
- C) Hukuk Politikaları Kurulu
- D) Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu
- E) Devlet Denetleme Kurulu

- I. Diyanet İşleri Başkanlığı
- II. Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı
- III. Türkiye Varlık Fonu
- IV. Devlet Denetleme Kurulu

2. Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri Cumhurbaşkanlığı Teşkilatında “Bağlı Kurum ve Kuruluşlar” arasındadır?

- A) I ve II
- B) I, II ve III
- C) II, III ve IV
- D) I, III ve IV
- E) I, II, III ve IV

- I. Yatırım Ofisi
- II. Dijital Dönüşüm Ofisi
- III. Eğitim Ofisi
- IV. İnsan Kaynakları Ofisi
- V. Finans Ofisi

3. Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri Cumhurbaşkanlığı Teşkilatında “Ofisler” arasındadır?

- A) I ve II
- B) I, II ve III
- C) II, III ve IV
- D) I, II, IV ve V
- E) I, II, III, IV ve V

4. Bayburt ili Merkez Çalidere Köyü'nün Demirözü ilçesine bağlanması aşağıdakilerden hangisi ile olur?

- A) Bayındırlık ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının mütalaası alınmak suretiyle
- B) İçişleri Bakanlığının tasvibiyle
- C) İlgili vilayetler idare heyetleriyle umumi meclislerinin mütalaaları alınmak suretiyle
- D) TBMM onayı ile
- E) Cumhurbaşkanı onayı ile

5. Vali, lüzum gördüğü zamanlarda idarede birliğin sağlanması, işlerin gözden geçirilerek düzenlenmesi, teşkilatın ahenkli çalışması için gereken tedbirlerin alınmasını görüşmek ve kararlaştırmak amacıyla idare şube başkanlarıyla heyet halinde yılda en az kaç defa toplantı yapar?

- A) Üç defa
- B) Dört defa
- C) Beş defa
- D) Yedi defa
- E) On defa

- I. Hukuk İşleri Müdürü
- II. Defterdar
- III. Millî Eğitim Müdürü
- IV. Bayındırlık Müdürü

6. “İl İdare Kurulu”nda yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri bulunur?

- A) I, II ve III
- B) I, III ve IV
- C) II, III ve IV
- D) I, II ve IV
- E) I, II, III ve IV

- I. Hukuk İşleri Müdürü
- II. Malmüdürü
- III. Veteriner
- IV. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürü

7. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre, “İlçe İdare Kurulu”nda yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri bulunmaz?

- A) I ve III
- B) III ve IV
- C) II ve III
- D) I ve IV
- E) I, III ve IV

“Kaymakam, her yıl ilçenin bütün bucaklarıyla köylerinin ..... ve ilçe içindeki teşkilatı teftiş eder.”

8. Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Tamamını
- B) En az yarısını
- C) En az üçte birini
- D) Hepsini
- E) Gidebildiği kadarını

- I. İl Genel Meclisi
- II. Vali
- III. Belediye Encümeni
- IV. İl Encümeni

9. Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri “İl Özel İdaresi”nin organları arasındadır?

- A) I ve III   B) III ve IV   C) II ve III   D) I, II ve IV   E) I, II, III ve IV

10. Aşağıdakilerden hangisi yerel yönetim birimi değildir?

- A) İl Özel İdaresi   B) Valilik   C) Belediye
D) Muhtarlık   E) Kaymakamlık

11. Aşağıdakilerden hangisi köy yönetiminin doğal üyesidir?

- A) Muhtar   B) Aza   C) Köy Öğretmeni
D) Ebe   E) Köy Doktoru

- I. Köy Muhtarı
- II. Köyün Ebesi
- III. Köy İmamı
- IV. Köy Derneği

12. Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri köy yönetiminde yer almaz?

- A) Yalnız II   B) Yalnız IV   C) III ve IV   D) I ve III   E) I, III ve IV

13. Türkiye’de kaç ilin belediyesi “Büyükşehir” statüsündedir?

- A) 23   B) 30   C) 38   D) 42   E) 51

14. Köy İhtiyar Heyetine, son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, nüfusu 2.000'den fazla olan köylerde kaç üye seçilir?

- A) 6   B) 8   C) 10   D) 12   E) 14

I. Seçilme yeterliğini kaybetmesi

II. Görevini sürdürmesine engel bir hastalık veya engellilik durumunun yetkili sağlık kuruluşu raporuyla belgelenmesi

III. Meclisin feshine neden olan eylem ve işlemlere katılması hallerinden birinin meydana gelmesi durumunda

IV. Mazeretsiz ve kesintisiz olarak 10 günden fazla görevini terk etmesi ve bu durumun mahallin mülkî idare amiri tarafından belirlenmesi

15. Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri gerçekleşmesi halinde İçişleri Bakanlığı'nın başvurusu üzerine Danıştay'ın kararı ile Belediye Başkanının başkanlık sıfatı sona erer?

- A) Yalnız II
B) Yalnız IV
C) III ve IV
D) I, II ve III
E) I, II, III ve IV

CEVAP ANAHTARI				
1) E	2) E	3) D	4) E	5) B
6) E	7) D	8) B	9) D	10) E
11) C	12) A	13) B	14) D	15) D

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

TÜRKİYE VE DÜNYA İLE İLGİLİ
GENEL, KÜLTÜREL GÜNCEL VE
SOSYOEKONOMİK KONULAR

TÜRKİYE ve DÜNYA İLE İLGİLİ GENEL, KÜLTÜREL GÜNCEL ve SOSYOEKONOMİK KONULAR

BİLGİ NOTU

- * Basit faiz oranı: Bir yatırımın, yatırım dönemi süresince sadece anaparasının kazandığı faiz oranıdır.
- * Birleşik faiz oranı: Bir yatırımın yatırım dönemi boyunca kazandığı faiziyle birlikte yeniden yatırıma tabi tutulması sonucu elde edilen getiriye gösteren faizdir. Diğer bir deyişle faizin de faiz kazanmasıdır.
- * Cari işlemler hesabı: Cari işlemler hesabında, gelirlerin giderleri aştığı, diğer bir ifadeyle, farkın artı olduğu durum cari işlemler fazlası olarak adlandırılırken; giderlerin gelirleri aştığı, diğer bir ifadeyle, farkın eksi olduğu durum ise cari işlemler açığı olarak adlandırılmaktadır.
- * Deflasyon: Fiyatlar genel düzeyindeki sürekli bir düşüş durumunu ifade etmektedir.
- * Devalüasyon: Sabit kur rejiminde, ulusal paranın yabancı paralar karşısındaki değerinin azalmasını ifade eder.
- * Ülkemizde ilk devalüasyon 1946'da olmuştur.
- * Enflasyon: Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artış eğilimidir. Enflasyon, tüketici ve üretici fiyat gelişmelerini gösteren ve TÜİK tarafından yayımlanan resmi endeksler ile ölçülmektedir.
- * İhracat: Bir ülkede yerleşik kişi ve kurumların diğer ülkelere mal satmasıdır.
- * İthalat: Bir ülkede yerleşik kişi ve kurumların diğer ülkelerden mal almasıdır.
- * Moratoryum: Borçlanıcının ödeme gücünü kaybetmesi nedeniyle borçlarının tümünü veya bir kısmını ödemeyeceğini ilan etmesidir. Genelde borçlu ve alıcı arasında borcun yeniden yapılandırılması ile sonuçlanır.
- * Konkordato: Borçların yeniden yapılandırılması suretiyle iflasa tabi borçluların mali durumunun düzelti-lererek iflastan kurtulmasını, diğer borçların ise mali durumunun düzeltilmesini amaçlayan, alacaklıların da belirli bir tenzilatla veya vadede alacağına kavuşmasını sağlayan ve mahkemenin tasdiğiyle taraflar açısından bağlayıcı hale gelen anlaşma.
- * Konsolidasyon (bir borcun vadesini uzatma, öteleme): Genellikle kısa vadeli bir Devlet borcunun yerini uzun vadeli bir borcun alması anlamını taşır. Devletin vadesi gelmiş olan kısa vadeli borçları ödeme imkanına sahip olmaması ya da bu imkana sahip olmasına rağmen bu ödemenin piyasada yapacağı genişletici etkiyi önlemek istemesidir.
- * Resesyon, ekonomik durgunluktur.
- * Bir ülke parasının diğer ülke paralarına ya da kıymetli madenlere kolayca dönüştürülebilme özelliğine konvertibilite denir.

Güneşe olan uzaklıklarına göre gezegenler: Merkür, Venüs, Dünya, Mars, Jüpiter, Satürn, Uranüs, Neptün ve Plüton'dur. (Plüton 2006 yılında Uluslararası Gökbilim Birliği tarafından gezegen sınıfından çıkarılarak "cüce gezegen" sınıfına konulduğu açıklanmıştır.)

- * En küçük gezegen Plüton, en büyük gezegen Jüpiter'dir.
- * Merkür ve Venüs'ün uydusu yoktur.
- * Daha çok "Monalisa" tablosuyla tanınan ressam fakat aynı zamanda mucit, mühendis, heykeltıraş olan ve resim alanındaki çalışmalarını "insan vücudunun oranları" hakkındaki sağlık çalışmalarına da ışık tutması için kullanan dünyaca ünlü sanatçı-bilim adamı Leonardo da Vinci'dir.

* 2015 Nobel Kimya Ödülünü Türk Bilim insanı Prof. Dr. Aziz Sancar “DNA Onarımı” hakkındaki bilimsel çalışmasıyla kazanmıştır.

* Tarihi İpek Yolu’nu yeniden hayata geçirecek olan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolunun adı “Demir İpek Yolu” dur. Demir İpek Yolunda ilk sefer 30 Ekim 2017 yılında gerçekleşmiştir.

2022 NOBEL ÖDÜLLERİ		
Dal	Ödül Alanlar	Konusu / Veriliş Nedeni
Tıp	Svante Paabo	“Nesli tükenmiş Neandartellerin genomları ve insanın evrimi ile ilgili keşiflerinden” dolayı. (Mevcut teknoloji ve kendi yöntemleriyle kemiklerden DNA çıkarması ve bu DNA’yı analiz etmesi)
Barış	Ales Bialitski. Memorial. Sivil Özgürlükler Merkezi.	“Kendi ülkelerindeki sivil toplumu temsil ettikleri, uzun yıllardır iktidarı eleştirme ve vatandaşların temel haklarını korumaları ve desteklemeleri, savaş suçlarını, insan hakları ihlallerini ve yetkinin kötüye kullanıldığını belgelemek için olağanüstü bir çaba sarf etmeleri, barış ve demokrasi için sivil toplumun önemini göstermeleri” nedeniyle.
Kimya	Carolyn R. Bertozzi. Morten Meldal. K. Barry Sharpless.	“Click kimyasını ve bioortogonal kimyayı geliştirmeleri” nedeniyle.
Fizik	Alain Aspect. John F. Clauser. Anton Zeilinger.	“Dolanık fotonlarla ilgili deneyler, Bell eşitsizliklerinin bozulduğunun gösterilmesi ve kuantum enformasyon biliminde öncülükleri” nedeniyle.
Ekonomi	Ben S. Bernanke. Douglas W. Diamond. Philip H. Dybvig.	“Bankalar ve finansal krizler üzerine yapmış oldukları araştırmalar” nedeniyle.
Edebiyat	Annie Ernaux	“Hafızanın köklerini, yabancılaşmayı ve kolektif kısıtlamaları ortaya çıkarmadaki cesareti ve klinik keskinliği” nedeniyle.

* OPEC, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü, net petrol ihraç eden ve bilinen dünya petrol rezervlerinin üçte ikisini ellerinde bulunduran, Venezuela ve Basra Körfezi kıyısındaki bir dizi ülke tarafından 1960’ta oluşturulan bir konfederasyondur. Merkezi Viyana’dadır.

* Türkiye’de son anayasa değişikliği referandumu 16 Nisan 2017 tarihinde yapılmıştır.

* 15 Temmuz darbe girişiminin ardından kazan ilçesinin adı “Kahramankazan” olarak değişti. Ayrıca, 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü adıyla resmi tatil ilan edildi.

* Türkiye’de ilk şehir hastanesi Yozgat’ta hizmete açıldı.

Avrupa Birliği Dönem Başkanlıkları:

1 Ocak 2022-30 Haziran 2022 - Fransa

1 Temmuz 2022-31 Aralık 2022 - Çekya

1 Ocak 2023-30 Haziran 2023 - İsveç

1 Temmuz 2023-31 Aralık 2023 - İspanya

1 Ocak 2024-30 Haziran 2024 - Belçika

1 Temmuz 2024-31 Aralık 2024 - Macaristan

1 Ocak 2025-30 Haziran 2025 - Polonya

1 Temmuz 2025-31 Aralık 2025 - Danimarka

Büyükşehir olan illerimiz: İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri, Kocaeli, Eskişehir, Antalya, Samsun, Erzurum, Mersin, Diyarbakır, Balıkesir, Manisa, Aydın, Denizli, Muğla, Tekirdağ, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Şanlıurfa, Mardin, Trabzon, Van, Ordu. (Türkiye’de toplam 30 büyükşehir belediyesi vardır.)

* En son büyükşehir olan ilimiz Ordu’dur.

G-20 ülkeleri: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan, Türkiye ve Avrupa Birliği Komisyonu.

* Türkiye’nin, beş haberleşme (TÜRKSAT 3A, TÜRKSAT 4A, TÜRKSAT 4B, TÜRKSAT 5A, TÜRKSAT 5B) üç gözlem (GÖKTÜRK-1, GÖKTÜRK-2 ve RASAT) olmak üzere sekiz aktif uydusu bulunmaktadır.

* (TÜRKSAT 6A uydusu 2023 yılında uzaya fırlatılacaktır.)

* Orta açıklığı itibarıyla dünyanın en uzun köprüsü oşan 1915 Çanakkale Köprüsü 18 Mart 2022 tarihinde açıldı.

* 2022 Eurovision Şarkı Yarışması İtalya’da yapıldı ve birinci Ukrayna oldu.

* İlk Dünya Kupası (FIFA), 1930’da Uruguay’da düzenlenmiştir.

* 2022 yılında Katar’da yapılan son FIFA Dünya Kupasını Arjantin kazanmıştır.

* 2021-2022 sezonunda EuroLeague şampiyonu Anadolu Efes olmuştur.

* VakıfBank Kadın Voleybol Takımı 2021-2022 sezonunda Avrupa Şampiyonu oldu.

* 2022 yılında Ampute Futbol Milli Takımı tarihinde ilk defa Dünya Kupası şampiyonu oldu.

* NBA’de oynayan ilk sporcumuz Mirsat TÜRKCAN’dır.

* Olimpiyat bayrağı ilk defa 1920 Anvers Olimpiyatları’nda kullanılmıştır.

* 2022 yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak Bursa şehri seçilmiştir.

* 2022 İslam Dünyası Kültür Başkenti olarak Fas’ın başkenti Rabat seçilmiştir.

* 2023 Türk Dünyası Kültür Başkenti Azerbaycan’ın Şuşa şehri seçilmiştir.

* İslami Dayanışma Oyunları 2022 yılında Konya ilimizde yapılmıştır.

* Türkiye’ nin ilk milli yerli tankının adı “ALTAY”dır.

* 2023 Yılı İslam Dünyası Turizm Kenti Şanlıurfa seçilmiştir.

* Avrupa Spor Başkentleri ve Şehirleri Federasyonu tarafından 2023 yılında Konya ilimiz Dünya Spor Başkenti olarak seçilmiştir.

* Avrupa Spor Başkentleri Federasyonu (ACES) tarafından Sakarya ilimiz 2023 yılı Avrupa Spor Şehri ilan edilmiştir.

- * Türkiye'nin ilk milli yerli insansız hava aracının adı "ANKA"dır.
- * Bollywood Hindistan'da film prodüksiyon merkezidir.
- * Türkiye'nin yerli otomobili TOGG 29 Ekim 2022 tarihinde seri üretime başladı. (TOGG'un açılımı: Türkiye'nin Otomobili Girişim Grubu'dur.)
- * Yapımına 2012 Aralık ayında başlanan, kemer baraj sınıfında 275 metreyle Türkiye'nin en yüksek, dünyanın beşinci en yüksek barajı olan Yusufeli Barajı 22 Kasım 2022 tarihinde su tutmaya başladı.
- * H5N1 tipi virüsün sebep olduğu hastalığın bilinen adı Kuş gribidir.
- * H1N1 tipi virüsün sebep olduğu hastalığın bilinen adı Domuz gribidir.
- * Kırım-Kongo Hemorajik Ateş (KKHA), keneler ısırması kaynaklı bir enfeksiyondur.
- * HIV virüsünün sebep olduğu hastalığın bilinen adı AIDS'dir.
- * 2019 yılının son aylarında Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılan virüs COVID-19 virüsüdür.
- * Ağır Akut Solunum Yolu Yetersizliği Sendromunun bilinen adı SARS hastalığıdır.
- * Demir eksikliği - Anemi (kansızlık) / İyot eksikliği - Guatr / D vitamini eksikliği - Osteomalazi (raşitizm) / Flor eksikliği - Diş çürümesi; hastalıklarına neden olur.
- * Zekâ geriliği ve erken yaşta ölüme neden olan kromozom anomalisine bağlı olarak gelişen hastalık, down sendromudur.
- * Akdeniz Anemisi (talasemi): Akdeniz ülkelerindeki ırklarda görülen, doğacak çocuğa anne-babasından "Beta Talasemi" geninin kalıtsal olarak geçen bir tür "kansızlık" hastalığıdır. Anemi (kansızlık) oluşmasına neden olan etmen, kanda alyuvarların yapısında yer alan "hemoglobin" molekülünün yapısındaki bozukluktur.
- * Turner Sendromu: Kız bebeklerin hücrelerindeki X kromozomlarından birinin eksikliği veya yapısal bozukluğu sonucu ortaya çıkan Turner sendromu doğumsal bir rahatsızlıktır. Bu rahatsızlıkta çeşitli organ sistemlerinde (iskelet sistemi, yumurtalıklar, kalp, böbrek vs) yapısal sorunlar olabilmektedir.
- * Hemofili çoğunlukla genetik geçiş gösteren, vücutta kanın pıhtılaşma sisteminde rol alan ve pıhtılaşma faktörleri olarak adlandırılan proteinlerin eksikliği veya yokluğu nedeniyle ortaya çıkan ve pıhtılaşma bozukluğu yaratan bir kan hastalığıdır.
- * Adrenalin hormonunu, böbrek üstü bezleri salgılar.
- * İmmünoloji, bağışıklık bilimidir.
- * Fil hastalığı: Asalak solucanların üreme biçimleriyle bıraktığı larvaların, sivrisineklerle taşınması yoluyla insanlara geçmesi sonucunda başlangıç gösteren fil hastalığının en önemli özelliği, lenf damarlarını tıkayarak iltihaplanmaya yol açmasıdır. Bunun sonucunda özellikle ayak ve bacaklarda aşırı şişme görülür.
- * Camilerde imamın namaz kıldırıldığı yere mihrap, hutbe okunan yere minber, vaaz verilen yere kürsü denir.
- * 1886'da New York'a dikilen Özgürlük Anıtı ABD'ye Fransa'nın hediyesidir.
- * Atatürk'ün naaşı 10 Kasım 1953'te Etnoğrafya Müzesi'nden Anıtkabir'e nakledilmiştir.
- * Dinamiti Alfred Nobel icat etmiştir (1866)
- * Penisilini Alexander Fleming bulmuştur (1928)
- * Resmi belgelerdeki mühür, arma, ve özel işaretleri inceleyen bilim dalı Heraldik'tir.

- * İlk televizyon yayını 1938’de İngiltere’de gerçekleştirildi.
- * Charles Darwin’in ünlü eseri “Türlerin Kökeni” dir.
- * 1957’de Sputnik-1’in Ruslar tarafından dünya yörüngesine yerleştirilmesiyle uzay çağı başlamış oldu.
- * Havyar, mersin balığı yumurtalarından elde edilir.
- * İlk olimpiyat altın madalyası kazanan kadın sporcumuz Nurcan Taylan’dır. (Halter).
- * Bir geminin baş kısmı pruva, arka kısmı pupa, sağ yanı sancak, sol sanı da iskele olarak adlandırılır.
- * Televizyonun mucidi İskoçyalı John Logie Baird, 1926’da ilk deneme yayını yapmıştır.
- * Dünyadaki bilinen ilk kilise Hatay’daki Sen Piyer Kilisesi’dir.
- * Tam otomatik makinalı tüfeği Hiram Maxim yapmıştır. (1884)
- * Kalp kasının kasılma devrelerine sistol, gevşeme devrelerine de diastol denir.
- * Euro’yu Almanya’nın Frankfurt kentindeki Avrupa Merkez Bankası yönetir.
- * Philadelphia Deneyi; 1943’te “USS Elridge” adlı geminin sisler içinde kaybolması ve 640 km ileride belirme- siyle sonuçlandığı iddia edilen, zaman yolculuğu deneyinin adıdır.
- Ülkemizde sünger avcılığının en çok yapıldığı yer Bodrum’dur.
- Denizcilere, meteoroloji tahminleri, seyir bilgileri, aciliyet, emniyet ve denizde çalışma yapılan sahalar hak- kında bilgi veren haberleşme cihaz sistemine Navtex denir.
- Kuzey Atlantik Paktı’na (NATO) 27 Mart 2020 tarihinde üye olan son ülke Kuzey Makedonya’dır.
- Dr. Osman Erol tarafından 2020 yılının Nisan ayında yeni bir endemik çiğdem türü olarak Osmaniye Maraş il sınırında keşfedilen ve uluslararası bitki taksonomisi dergisinde ‘Crocus asymmetricus Erol’ is- miyle yayınlanan bitkiye Karacaoğlan Çiğdemi ismi verilmiştir.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 75. Dönem Başkanlığını 15 Eylül 2020 tarihinde Tijjani Muhammad-Ban- de’den devralan Türk siyaset ve Devlet adamı Volkan Bozkır’dır.
- 2022 yılı Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödüllerine;

Vefa Ödülü	= Âşık Veysel
Müzik Alanında	= Ajda Pekkan
Resim Alanında	= Süleyman Saim Tekcan
Sinema Alanında	= Yılmaz Erdoğan
Tiyatro Alanında	= Ayla Algan
İlim-Kültür Alanında	= Hayrettin Karaman
Edebiyat Alanında	= Yavuz Bülent Bâkiler
Karikatür-Animasyon Alanında	= Varol Yaşaroğlu
Gastronomi Alanında	= Ömür ve Yunus Emre Akkor

Dans ve Bale Alanında	= Tan Sağtürk
Mimari Alanda	= Hilmi Şenalp
Zanaat Alanında	= Sevan Bıçakçı
Geleneksel Sanatlar Alanında	= Gülbün Mesara, layık görülmüştür.

- 2019 yılında Almanya'nın Stuttgart şehrinde yapılan Dünya Artistik Jimnastik Şampiyonasında halka aletinde ülkemize ilk defa altın madalya kazandıran İbrahim Çolak'tır.
- 2021-Orta Amerika ülkesi El Salvador kabul ettiği bir yasa tasarısıyla dünyanın en popüler kripto parası Bitcoin'i resmi para birimi olarak kabul eden ilk ülke oldu.
- 1978 yılında "İki Dünya" adlı deneme kitabı ile Türkiye Milli Kültür Vakfı Jüri Özel Ödülünü, 1984 yılında "Denize Açılan Kapı" isimli eseri ile Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Hikâyecisi Ödülünü, 2015 yılında Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü, 2016 yılında Necip Fazıl Kısakürek Saygı Ödülünü alan Rasim Özdenören 23 Temmuz 2022 günü hayatını kaybetti.

BİLGİ TARAMASI**1. Uluslararası Para Fonunun (IMF) ana merkezi hangi şehirdedir?**

- A) Viyana   B) Brüksel   C) Londra   D) Washington   E) New York

2. Türk Havacılık ve Uzay sanayisi (TAİ) tarafından üretilen insansız hava aracının adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Altay   B) Anka   C) Atak   D) Hürkuş   E) Heybeliada

3. Türk Bilim insanı Prof. Dr. Aziz Sancar “DNA Onarımı” hakkındaki bilimsel çalışmasıyla Nobel Kimya Ödülünü hangi yıl kazanmıştır?

- A) 2016   B) 2014   C) 2015   D) 2017   E) 2018

4. Aşağıdaki uluslar arası kuruluşlardan hangisinin görevleri arasında “İnsanlığın ortak mirası olan doğa ve kültür varlıklarının korunması” yer almaktadır?

- A) ILO   B) NATO   C) UNESCO   D) UNICEF   E) WHO

5. Aşağıdaki ülkelerden hangisi, 1 Ocak 2023 tarihinde Avrupa Birliğinin dönem başkanlığını devralmıştır?

- A) İsveç   B) Avusturya   C) Fransa   D) Romanya   E) Bulgaristan

6. 2020 Tokyo Olimpiyat Oyunları'nda şampiyon olan milli okçumuz aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Busenaz Sürmeneli   B) Rıza Kayaalp   C) Buse Naz Çakıroğlu
D) Toprak Razgatlıoğlu   E) Mete Gazoz

7. Öncüpınar sınır kapısı hangi ilimizde yer almaktadır?

- A) Ardahan   B) Hatay   C) Edirne   D) Kilis   E) Van

8. “Sabit kur rejiminde, ulusal paranın yabancı paralar karşısındaki değerinin azalmasını ifade eder.” ifadesi aşağıdaki ekonomi ile ilgili terimlerinden hangisini tanımlamaktadır?

- A) Deflasyon   B) Devalüasyon   C) Moratoryum
D) Enflasyon   E) Cari işlemler açığı

9. Kripto para Bitcoin'i resmi para birimi olarak kabul eden ilk ülke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) El Salvador
- B) Guetemala
- C) Ekvador
- D) Nijerya
- E) Mozambik

10. "Hızır ile Kırk Saat" adlı eser aşağıdaki edebiyatçılarımızdan hangisine aittir?

- A) Abdurrahim Karakoç
- B) Necip Fazıl Kısakürek
- C) Sezai Karakoç
- D) İsmet Özel
- E) Cahit Zarifoğlu

11. 2022 Dünya Futbol Şampiyonası aşağıdaki ülkelerden hangisinde yapılmıştır?

- A) Almanya
- B) İspanya
- C) İtalya
- D) Güney Kore
- E) Katar

12. Güneş sistemindeki en büyük gezegen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Merkür
- B) Mars
- C) Neptün
- D) Jüpiter
- E) Plüton

13. 2022 yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak aşağıdaki şehirlerden hangisi seçilmiştir?

- A) Nevşehir   B) Bursa   C) Astana
D) Bişkek   E) Oş

14. ve 15. SORULARI AŞAĞIDAKİ METNE GÖRE CEVAPLANDIRINIZ.

Sinan Bey babadan kalma arsasını 100000 TL satmış ve parasını da Ziraat Bankasına yatırmıştır. Banka müdürü arkadaşı Yücel Bey, yıllık %10 faiz oranı ile 3 yıl için parayı banka hesabına yatırmasını önermiştir. Sinan Bey de kabul etmiştir. Ancak 6 ay sonra ihtiyacı olduğu için parasını çekmiştir.

14. Buna göre Sinan Bey'in 6 ay sonra Basit faiz usulü ile ne kadar faiz getirisi elde edebilmiştir?

- A) 110.000 TL
B) 10.000 TL
C) 5000 TL
D) 6000 TL
E) 12.000 TL

15. Sinan Bey parasını 3 yıl vadeli olarak değerlendirmiş olsaydı, süresi sonunda Bileşik faiz usulüne göre toplam ne kadar parası olabilecekti?

- A) 106.000 TL
B) 110.000 TL
C) 121.000 TL
D) 133.100 TL
E) 146.410 TL

CEVAP ANAHTARI

1) D	2) B	3) C	4) C	5) A
6) E	7) D	8) B	9) A	10) C
11) E	12) D	13) B	14) C	15) D

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

ATATÜRK İLKELERİ VE
İNKILÂP TARİHİ

ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILÂP TARİHİ

BİLGİ NOTLARI

OSMANLI DEVLETİ'NİN SİYASİ DÖNEMLERİ

a- Kuruluş Dönemi (1299-1453)

Kuruluşundan Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethine kadarki dönemdir.

b- Yükselme Dönemi (1453-1579)

İstanbul'un fethinden, Vezir Sokullu Mehmed Paşa'nın ölümüne kadarki dönemdir.

c-Duraklama Dönemi (1579-1699)

Sokullu Mehmed Paşa'nın ölümünden, Karlofça Antlaşmasına kadarki dönemdir.

d- Gerileme Dönemi (1699-1792)

Karlofça Antlaşmasından Yaş Antlaşmasına kadarki dönemdir.

e- Dağılma ve Parçalanma Dönemi (1792-1918)

Yaş Antlaşmasından Mondros Antlaşmasına kadarki dönemdir.

DURAKLAMA DÖNEMİ (1579-1699)

Osmanlı Devleti'nin duraklama nedenleri şunlardır:

Merkezi Yönetimin Bozulmasının Nedenleri

- Bu dönemki şehzadelerin sancaklara gönderilmesinden dolayı, yeterli tecrübeye sahip olmadan devletin başına geçmeleri.
- Saray kadınlarının yönetimde etkin olması,
- Önemli makamlara rüşvet ve iltimasla yeteneksiz kişilerin getirilmesi,
- Tahta çıkan bazı padişahların devlet işlerinde ilgisiz kalmaları, merkezi yönetimin bozulmasına ve sonuçta yeni güç odaklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Maliyenin Bozulmasının Nedenleri

- Coğrafi keşiflerin sonucunda yeni yolların bulunmasıyla İpek ve Baharat yollarının önemini kaybetmesi,
- Gümrük gelirlerinin azalması.
- Kapitülasyonların artması,

- Vergilerin artmasıyla köylerdeki insanların vergilerini ödememesi ve tarımsal üretimi bırakması,
- Ulufe ve Cülus bahşişlerinin artması,
- Coğrafi keşiflerin sonucunda altın ve gümüşün Osmanlı ülkesine çok fazla girmesi ve Osmanlı parasının değer kaybetmesidir.

Ordu ve Donanmanın Bozulmasının Nedenleri

- III. Murat döneminden itibaren kapıkulu ocaklarına çok fazla asker alınması,
- Yeniçerilerin askerlik dışında işlerle uğraşmaları ve siyasallaşan yeniçerilerin devlet yönetimine müdahale etmeleri,
- İltizam sisteminin yaygınlaşmasıyla Tımar Sisteminin bozulması ve eyaletlerdeki asker yetiştirilmesinin azalması.
- Avrupadaki harp alanındaki teknolojileri takip edememeleri.

Eğitim Sisteminin Bozulmasının Nedenleri

- Osmanlı eğitiminin temeli olan Medreselerin Avrupa’da meydana gelen yenilikleri takip edememesi,
- Medreselerdeki pozitif bilimlerin müfredattan çıkarılması,
- Beşik ulemalığının ortaya çıkması (Beşik Ulemalığı’na göre “Alim’in oğlu alimdir”.),
- Medrese eğitimi görmemiş pek çok kişiye ilmi makamlara iltimasla atamalar yapılması.

Osmanlının, iç nedenlerinden başka, Avrupa’da gelişen bilim ve tekniklere ayak uyduramaması da duraklamada önemli bir yer teşkil etmektedir.

GERİLEME DÖNEMİ (1699-1792)

Gerileme Dönemi siyasi olayları;

- Osmanlı-Rus ilişkileri; Prut Antlaşması (1711)
- Osmanlı-Venedik ve Avusturya Savaşları; Pasarofça Antlaşması (1718)
- Osmanlı-Rusya ve Avusturya Savaşları; Belgrad Antlaşması (1739)
- Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşları; Zistovi Antlaşması (1791) ve Yaş Antlaşması (1792)
- Osmanlı-Fransa ilişkileri

YÜZYIL ISLAHATLARI

Lale Devri

Osmanlı tarihinde Pasarofça Antlaşmasından sonra Patrona Halil isyanına kadar ki geçen döneme Lale Devri (1718-1730) denilmiştir. İsmi ünlü Lale bahçelerinden alan bu dönemde yapılan eğlenceler ve israflar fakir halkın tepkisine yol açmıştır. Bu dönemde girilen İmar ve Kültür faaliyetlerinde Avrupa medeniyetinin tesirleri hemen kendini gösterir. Bu dönemde;

- Avrupa'nın önemli merkezlerine ilk defa geçici elçilikler kuruldu.
- İbrahim Müteferrika ile Said Çelebi'nin teşebbüsleriyle İstanbul'da ilk defa Türk matbaası kuruldu. Dini kitapların basılmaması şartıyla coğrafya ve edebiyata ait kitaplar basılmıştır. Böylece matbaanın kurulması Batı'daki gelişmelerin takip edilmesine ve yeniliklerin yayılmasına imkan vermiştir.
- Yeniçerilerden oluşan itfaiye örgütü kurulmuştur. (Tulumbacılar)
- Doğu klasiklerinden bazı eserler Türkçe'ye tercüme edilmiştir.
- Kütüphaneler açılmıştır.
- Çiçek aşısı getirildi.
- Resim, minyatür, edebiyat ve azda olsa bilim alanında gelişmeler olmuştur.
- Avrupa'nın Rokoko ve Barok tarzı örnek alınarak mimari eserler yapıldı.

I. Mahmut

- Humbaracı ve Topçu Ocaklarının Batı tarzında teşkilatlandırılmasına girişilmiştir.
- Askerlik sahasındaki yenileşme hareketleri başlangıçta mühendislerin sonradan Avrupa'lı uzmanların idaresinde yürütülmüştür.
- Aslen Fransız olan Humbaracı Ahmet Paşa Topçu Ocağının modernleştirilmesiyle görevlendirilmiştir.
- Subay yetiştirmek amacıyla Kara Mühendishanesi kurulmuştur.

III. Mustafa

- Maliyede ıslahat yapılmış ve iç borçlanmaya gidilmiştir.
- Deniz subayı yetiştirmek amacıyla Deniz Mühendishanesi kurulmuştur.
- Sürat topçu ocağı kurulmuştur.

I. Abdülhamit

- Topçu Ocağı'na bağlı Sürat Topçuları teşkilatı geliştirilerek mevcudunu artırmıştır.
- Lağımçı ve Humbaracı Ocaklarının gelişmesi sağlanmıştır.
- Tımarla düzenlenmeye geçilmiş ve yeniçerilerin sayımı yapılmıştır.

III. Selim

- Yaptığı yeniliklerle köklü bir reformcu niteliği taşıyan ve bunu kavrayan ilk padişah'tır.
- Fransa, İsveç ve İngiltere'den değişik dallarda uzman subaylar getirilmiştir. Böylece Yeniçerilerin yanında modern eğitilmiş ve donanımlı Nizam-ı Cedid ordusu kurulmuştur. (1794) Bu ordunun subay ihtiyacını karşılamak için Mühendishane-i Berri-i Humayun açılmıştır. Ordunun giderleri için ise İrad-ı Cedid hazinesi oluşturuldu.
- Avrupa'nın belli merkezlerinde sürekli elçilikler açılmıştır. 18. yüzyıl sonlarında Avrupada'ki gelişmeleri takip etmek için ve diplomatik ilişkiler bakımından elçilerin gönderilmesi zorunlu hale gelmişti. (Paris, Londra, Viyana ve Berlin)
- Ülke parasının değerini korumak için yerli malına özen gösterildi.
- Vezir sayısı sınırlandırıldı.
- Resmi devlet matbaası kurulmuştur.

Nizam-ı Cedid ordusuna karşı Yeniçeriler Kabakçı Mustafa Paşa'nın önderliğinde ayaklanmışlardır. Bu ayaklanma sonucunda III. Selim tahtından indirilmiş ve öldürülmüştür. III. Selim dönemindeki yeniliklere II. Mahmut döneminde de devam edilmiş olması yenileşme açısından önemli bir aşama olduğunu gösterir.

Islahatlarının Genel Özellikleri

- Osmanlı Avrupa'nın gerisinde kaldığını anlamış ve artık Batı'nın üstünlüğünü kabul etmiştir.
- Önceki döneme göre daha önemli ve esaslı ıslahatlar yapılmasına rağmen amaçlanan hedefler gerçekleşmemiş ve devleti çöküşten kurtaramamıştır.
- Savaşların yenilgiyle sonuçlanması ve toprak kayıplarının devam etmesi sonucunda ıslahatların askeri alanda yapılmasına neden oldu.
- Halkın ıslahat konusunda isteği olmamış ve ıslahatlar padişah ve devlet adamlarının isteği sonucunda gerçekleşmiştir.

DAĞILMA DÖNEMİ (1792-1918)

II. Mahmut Dönemi (1808-1839)

Tahta geçtiğinde iki önemli mesele vardır. Birincisi anarşi unsuru haline gelen yeniçeriler, diğeri ise ayanların itaat altına alınamamasıydı. İlk anda Ayanların üzerine gitmeyi tercih etti. Bunun için ilk olarak Osmanlı ile Ayanlar arasında Sened-i İttifak antlaşması yapıldı.

Sened-i İttifak (1808)

Alemdar Mustafa Paşa tarafından hazırlanıp Ayanlar ve padişaha onaylatılan sözleşmedir. Buna göre; Ayanların Padişah'a sadakatleri, devlete asker ve vergi vermeleri güvence altına alınıyor, buna karşın Ayanların varlığı ve bütün hakları kabul ediliyordu. Ayrıca ayanlar halka adil davranacaklar, bulundukları yerlerde devlet adına asker ve vergi toplayabileceklerdi. Bu sözleşmeyle;

- Padişahın yetkisi sınırlandırılmakta, kendi otoritesinin yanında bir başka gücü kabul etmektedir. Bu bakımdan bazı tarihçilere göre Magna Charta'ya benzetilmektedir.
- Bu hakların ayanlara verilmesi, Osmanlı'nın ayanlara bile söz geçiremeyecek hale geldiğinin kanıtı olmuştur.

Askeri Alanda Yapılan Yenilikler

- II. Mahmut'un sadrazamı olan Alemdar Mustafa Paşa Nizam-ı Cedid'in devamı Sekban-ı Cedid (1808) adıyla yeni bir ocak kurdu. Yeniçeriler bu orduyu kabul etmedi ve ayaklandılar. Ayaklanmada sadrazam öldürüldü.
- Sekban-ı Cedid ocağı kaldırıldı.
- Bundan sonra II. Mahmut, yeniçeri bölüklerinden belli gruplar alarak Eşkinici ocağını oluşturdu (1825). Amaç ise yeniçerileri disiplin altına almaktır.

Fakat yeniçeri ocağı karakterini değiştirmedüğinden padişah bu ocağı kaldırmıştır.

- II. Mahmut yeniçeri ocağına son vermiştir. Devleti zor durumda bırakan, içerde zorbalık yapan, savaşlarda mağlup olan bu ocağın kaldırılması o kadar önemli ve hayırlı sayılmıştır ki, o yüzden bu olaya **Vak'a-i Hayriye** denilmiştir. Bu olayla Merkezi otorite güçlenmiş ve padişahlar yönetime yeniden egemen olmuştur. Dönemin en önemli ıslahatıdır.

► Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra Avrupa usulünce **Asakir-i Mansure-i Muhammediye (1826)** adıyla yeni bir ordu kurulmuştur. Yeni orduya asker sağlanması amacıyla İstanbul'da Tıbhane-i Amire açılmıştır.

Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan Yenilikler

- Medreselerin yanında Batı'nın eğitim prensipleri örnek alınarak Avrupa tarzı okullar açıldı.
- İlköğretim mecburi hale getirildi. Ayrıca yüksek öğretime öğrenci yetiştirmek için orta dereceli okullar açıldı.
- Takvim-i Vekayi adlı resmi gazete çıkarılmıştır.

Hükümet ve Yönetim Alanında Yapılan Yenilikler

- Divan örgütü kaldırılarak Bakanlık (Nazırlık) kuruldu.
- Müsadere kaldırılmış, halk arasında din bakımından fark gözetilmediği ifade edildi.
- Postaneler açıldı, pasaport şart koşuldu. Karantina servisleri açıldı.
- Tımar ve zeamet kaldırılarak devlet memurları maaşa bağlandı.
- Yeni meclisler ve komisyonlar kuruldu. Divan örgütü kaldırılarak, buradaki görüşülen devlet işleri özelliklerine göre bu meclislerde görüşülmeye başlandı. Yeniçerilerin kaldırılması üzerine askeri işlerin düzene konulması için Şura-yı Askeri kuruldu. Bundan başka Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye ile Dâr-ı Şûrâ-yı Babialı kuruldu.
- Devlet memurları dahiliye ve hariciye diye ayrıldı.
- Köy ve mahalle muhtarlıkları kuruldu.

ABDÜLMECİT DÖNEMİ (1839-1861)

Tanzimat Fermanı

Esasları II. Mahmut döneminde belirlenen Tanzimat Fermanı 3 Kasım 1839'da Gülhane Parkında Mustafa Reşit Paşa tarafından halka okundu. Amaç ise Avrupa'nın azınlık meselelerini bahane ederek Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmasını önlemektir.

Bu ferman İnsan ve Yurttaş Beyannamesi niteliğindedir. Anayasacılığa ve demokrasiye geçişin ilk adımı olmuştur. Askerlik vatani görev haline getirilmiş ve Hristiyanlara da askerlik yapma zorunluluğu getirilmiştir. Tüm Osmanlı vatandaşları arasında eşitliğin sağlanması istenmiştir. Bu da Osmanlılık fikrinin çıkmasına esas olmuştur. Mülkiyet hakkı da devlet güvencesi altına alınmıştır.

Avrupa'ya çok sayıda öğrenci gönderilmiştir. Burada eğitimini tamamlayan ilk aydınlar kadrosu "Genç Osmanlılar" ortaya çıkmıştır. Bu ferman dış müdahaleyi önleyememiştir.

Osmanlı Devleti'nin Son Dönemi

XIX. yüzyılda iç karışıklık ve dış baskılar nedeniyle Osmanlı Devleti büyük miktarda toprak kaybetmiştir. Örneğin;

- 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması,
- Fransa'nın 1830'da Cezayir'i, 1881'de Tunus'u işgal etmesi,
- 1882'de İngilizlerin Mısır'ı işgal etmesi,

1878'de Rusya'nın Kars, Ardahan ve Batum'u işgal etmesi, Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın bağımsızlığını kazanmaları gibi gelişmeler olmuştur. Ayrıca Balkanlarda milliyetçi nitelikli bağımsızlık isyanları Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmıştır.

Osmanlı Devleti'nin çöküşünü hazırlayan etkenler daha çok 19. yüzyılda ortaya çıktı. Bu kötü gidişi önlemek için devlet adamları ve aydınların etkisiyle bir takım ıslahatlar yapıldı ve bazı fikir akımları ortaya çıktı. Devleti kurtarma çabalarını iki bölümde incelemek mümkündür: Yenileşme (Islahat) çabaları ve düşünce akımları.

1. Islahatlar (Yenileşme Çabaları)

Osmanlı İmparatorluğu XVII. yüzyılda, kurumlarında ilk ıslahatları yaptı. Bu dönemde II. Osman, IV. Murat, Tarhuncu Ahmet Paşa ve Köprülüler askeri ve malî alanlarda düzenlemeler yaptı. Osmanlı İmparatorluğu ilk defa Lâle Devrinde (1718 - 1730) Avrupa'nın etkisiyle ıslahatlara başladı. XVIII. yüzyılda yapılan ıslahatlar da daha çok Avrupa'nın askeri yönü etkili oldu. Kurumların, işlevini yerine getirip getirmediği fazla dikkate alınmadı. Toplum ve kurumların ilk defa yoğun bir şekilde ele alınması III. Selim döneminde Nizam-ı Cedit ıslahatlarıyla oldu. III. Selim, savaş tekniği, kurumlarda düzenleme, eğitim ve öğretim alanlarında Batı'yla entegre çalışmaları yaptı. Batıya ekonomik, ticari, askeri vb. alanlarda açılmayı planlayan padişah bir yandan da denge politikası izleyerek imparatorluğu ayakta tutmaya çalıştı.

II. Mahmut, ıslahatlara karşı çıkan Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak geniş bir ıslahat çalışmasına girdi. Türkiye'nin modernleşmesinde önemli rol oynayan II. Mahmut devri ıslahatlarının temel amacı; sarsılan devlet otoritesini kurmak ve merkezi otoriteyi güçlendirmektir. II. Mahmut, imparatorluğu çöküntüden kurtarabilmek için idari, askeri, ekonomik ve kültürel alanlarda ıslahatlar yaptı. Avrupa'dan faydalanmak için ilk defa Avrupa'ya öğrenci gönderdi.

3 Kasım 1839'da Abdülmecit **Tanzimat Fermanı'nı** ilan etti. Bu ferman bir Osmanlı İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi niteliğindedir. Bu ferman değişikliğin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde hukuk, ülke yönetimi, askerlik, eğitim ve kültür alanında yenilikler ve düzenlemeler yapıldı. Tanzimat Fermanı'yla batılılaşma sistemleştirilmeye başlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu Avrupalı devletlerin müdahalelerini önlemek, azınlıkların isteklerini gerçekleştirmek amacıyla **Islahat Fermanı'nı** ilan etti (1856). Ancak ferman Hristiyan azınlıklardaki millileşme ve laikleşme sürecini başlatmak ve Avrupalıların imparatorluğun içişlerine karışmalarını kolaylaştırmaktan başka bir işe yaramadı.

Yeni Osmanlılar (Genç Osmanlılar) denilen aydınlar meşrutiyet düşüncesini savunmaya başladılar. Sonuçta, 1876'da ilk anayasa ilan edilerek Meşrutiyet dönemi başladı.

Osmanlı İmparatorluğu, Avrupalı devletlerin içişlerine karışmasını ve Hristiyan azınlıkların imparatorluktan ayrılmasını engellemek için Mithat Paşa'nın hazırladığı **I. Meşrutiyet'i II. Abdühamit'in** padişahlığı döneminde ilan etti (1876). Böylece Müslüman ve gayrimüslim halk padişahın yanında ilk defa yönetime katıldı. Bu dönemde ilk anayasa yapıldı ve azınlıkların temsilcileri de meclise girdi.

1877 -1878 Osmanlı - Rus savaşı başladıktan sonra padişah bu meclisi kapattı (14 Şubat 1878). Bu kararın alınmasında Meclisin etnik yapısının Meclis çalışmalarını etkilemesi özellikle etkili olmuştur. II. Abdülhamit yönetimine karşı **İttihat ve Terakki Cemiyeti** kuruldu.

İttihat ve Terakki'nin amacı, Kanun-u Esasi'nin (anayasanın) yürürlüğe konulmasını, Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin açılmasını sağlamaktır. Cemiyet, 1908'de Rumeli'de büyük bir silahlı ayaklanma hareketine girişti. Ayaklanma bas-

tırlamadığı gibi 23 Temmuz 1908'de Manastır, Selanik ve Rumeli'de hürriyet ilan edilmiş, bunun sonucu olarak II. Abdülhamit, Kanun-u Esasi'yi yeniden yürürlüğe koymuştur. II. Meşrutiyet ilan edildi (1908) . II. Meşrutiyet ilan edilmesine rağmen beklenen faydalar gerçekleşmedi. Çünkü ittihatçıların Meclis-i Mebusan'ın açılmasından başka ciddi bir hazırlığı yoktu. Bu nedenle mecliste birçok konuda görüş ve karar birliği sağlanamadı.

II. Meşrutiyetin ilanının Sonuçları:

1. Meşrutiyet yönetiminin ilk günlerinde iktidar boşluğu ve geçiş döneminin kargaşası yaşandı.
2. Bu dönemde ilk siyasi partiler kurularak faaliyet gösterdiler. Bu partilerin başlıcaları İttihat ve Terakki Partisi, onun ilk rakibi Ahrar (Hürler) Partisi ve ittihatçıların amansız düşmanı Hürriyet ve İtilaf Fırkası idi. Bu partiler sayesinde tarihimizde demokratik parlamenter sistemin ilk denemeleri yapıldı.
3. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yapılan seçimlerle İttihat ve Terakki Partisi en güçlü siyasi teşkilat haline geldi.

Komutanlığını Mahmut Şevket Paşa'nın, Kurmay Başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı "Hareket Ordusu" Selanik'ten İstanbul'a gelerek 31 Mart İsyanı'nı bastırdı. Bu isyanın bastırılmasından sonra padişahın yetkileri sınırlandırıldı, Kanun-u Esâsi'de değişiklikler yapıldı. II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine V. Mehmet Reşat tahta çıkarıldı (1909) . 31 Mart Olayı Türk tarihinde rejime karşı yapılan ilk isyan hareketidir.

2. Düşünce Akımları

Osmanlı Devleti'nin çöküş devrine girmesi, çeşitli düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu düşünceler; **Osmanlılık, İslamcılık, Batıcılık, Türkçülük, Adem-i Merkeziyetçilik'dir.**

a. Osmanlılık

Siyasi anlamda Osmanlı vatandaşlarını ortak vatan, ortak çıkar ve Osmanlı hanedanı etrafında birleştirmeyi amaçlayan siyasi fikirdir. Azınlık unsurların Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılma istekleri ve bu uğurda çıkardıkları isyanlar, Osmanlı aydınlarını yeni çareler aramaya sevketti. Böylece Tanzimat Dönemi'nde (1839 - 1876) Osmanlılık düşüncesi doğdu. Genç Osmanlılar adıyla kurulan cemiyet, bu düşüncenin savunuculuğunu yaptı. Anayasa yapılması, meclisin açılması gibi görüşler geçerlilik kazandı. Bu görüşü savunanlar, Osmanlı ülkesinde dil, din ve ırk bakımından hiçbir ayırım yapmadan herkese aynı hak ve yetkilerin verilmesini, böylece Osmanlı toplumunda tam bir dayanışma ve kaynaşma gerçekleşeceğini ileri sürüyorlardı. Devletin yıkılmasını önlemek, azınlıkların isyanlarını sona erdirmek ancak bu şekilde gerçekleşebilirdi. Kanun-u Esasi'nin ilânı, parlamentonun kurulması ve meşrutî idarenin gerçekleşmesi Genç Osmanlıların zaferidir.

b. İslamcılık

Bütün Müslümanlar arasında siyasi birliğin kurulmasını hedeflemiştir. Bu düşünce, I. Meşrutiyetin sonlarına doğru büyük bir gelişme göstermiştir, imparatorluğun parçalanması tehlikesi karşısında Müslüman unsurları birlik ve beraberlik içinde tutmak amaçlanmıştır. İslâmî kuralların tamamen uygulanması halinde imparatorluğun kurtarılacağına inanılmıştır, İslamcılık XIX. yüzyılın sonlarına doğru devletin resmi politikası olacak kadar önem kazandı. II. Abdülhamit, İngiltere ve Rusya'nın hakimiyetleri altında yaşayan Müslümanları bu devletlere karşı kullanmaya çalıştı.

M. Akif, Said Halim Paşa, Cemaleddin Afgani, M. Şemseddin, Musa Kâzım gibi kişiler tarafından savunulan bu görüşte, Batının bilim ve teknolojisinin alınabileceği, fakat devlet, hukuk, toplumsal gelenek ve eğitimde İslâmiyet'in egemen kılınması savunulmuştur.

c. Batıcılık

Batıcılık II. Meşrutiyet döneminde bir düşünce akımı haline geldi. Bu görüş, devletin ancak Batılılaşmak yoluyla kurtulabileceğini ve bunun için çeşitli alanlarda ıslahatlar yapılması gerektiğini savunmuştur. Öncülüğünü Abdullah Cevdet, Celal Nuri, Süleyman Nazif'in yaptığı Batıcılar; tek kadınla evliliği, kadın özgürlüğünü, medeni kanunun kabulünü, laik mahkemelerin kurulmasını, Lâtin harflerinin kabulünü, tekke ve zaviyelerin kapatılmasını, modern giysiler giyilmesini istiyorlardı. Türkçülerin "Turan" idealine karşılık, Batıcılar "irfan" idealini savunmuşlardır.

d. Türkçülük

Türkçülük dil, tarih, edebiyat alanlarındaki çalışmalarla kültür hareketleri olarak başladı. En önemli ideologu Ziya Gökalp'tir. Ahmet Vefik Paşa, Şemseddin Sami, Necip Asım, Yusuf Akçura önemli savunucularıdır. Genç Kalemler ve Türk Yurdu dergileri çıkarılmıştır. Avrupa'da Türkler aleyhine yapılan olumsuz propagandalar, Türk milletinin ikinci sınıf görülmesi, Türk tarih ve kültürünün incelenmesi ihtiyacını ortaya çıkardı. Rus işgaline uğrayan Türk illerinden kaçan Türk göçmenlerin etkisiyle Türkçülük giderek önem kazandı. Özellikle 1908'den sonra Türkçülüğün etkisi daha fazla arttı, ittihatçılar da bu düşüncüyü sahiplendiler. Türkçülük akımı Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan Türklerin din, dil, kültür değerleriyle birbirlerine bağlanmasını, dışarıdaki Türklerle de birleşme yolları aranmasını amaçlıyordu, "İslâm Birliği kadar güçlü bir Türk Birliği" oluşturulacak ve bu büyük ülkeye "Turan" denilecekti.

Milliyetçilik fikrinin etkisiyle ortaya çıkan Türkçülük biçim değiştirmiş, Turancılıktan "Misak-ı Milli" esaslarına dönüşerek Türk Kurtuluş Savaşı'nın ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ideolojilerinden olmuştur.

e. Adem-i Merkeziyetçilik

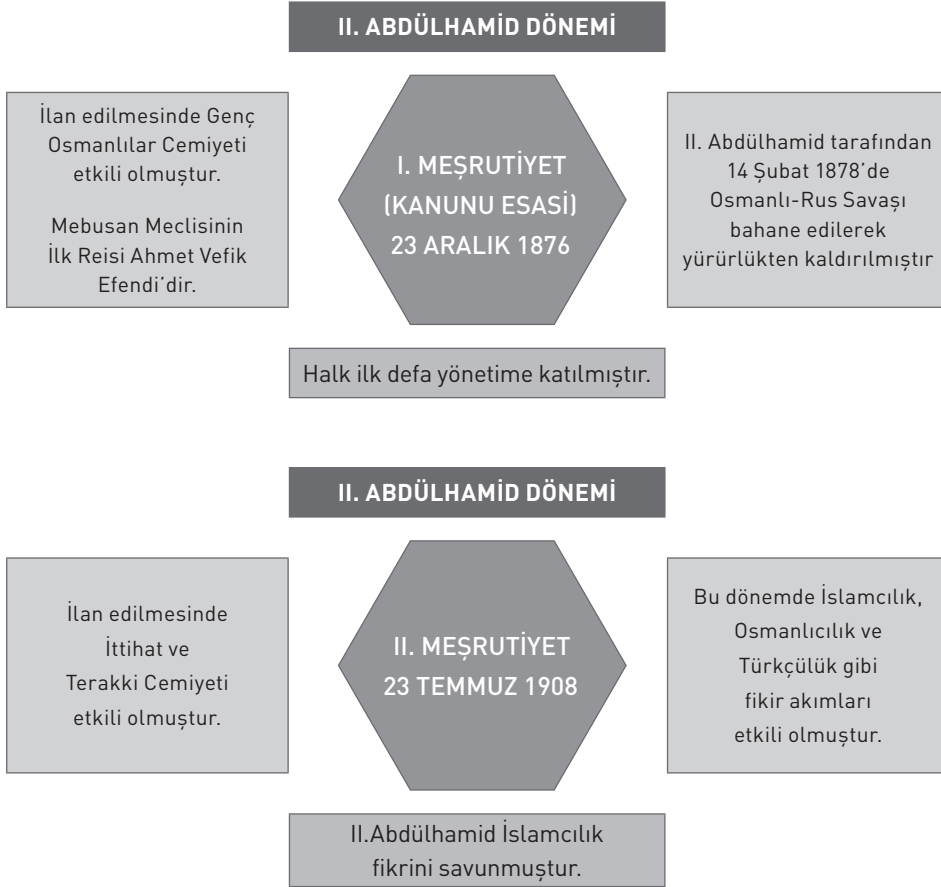
Bu akıma göre, merkezi hükümetin yetkilerinin azaltılması ve imparatorluk içindeki çeşitli unsurların yönetime katılmasının artırılması ileri sürülüyordu. Bu akımın savunucusu Prens Sebahattin'di. Bu akım ile liberal bir ekonomi modeli önerilmiştir.

❖ **Adem-i Merkeziyetçilik devlet politikası olarak uygulanmıştır.**

Akımların ortak noktası

- Hepsinde vatanın mevcut durumundan kurtarılmasını savunmuştur.
- Batıdan ve Batıcılık düşüncesinden etkilenmişlerdir.

XIX Yüzyıl Sonları ve XX. Yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti

► II. Meşrutiyet'in demokrasi tarihimize getirdiği en önemli yeniliklerden birisi siyasi partilerin kurulmasıdır. İttihat ve Terakki Fırkasına muhalefet olarak Osmanlı Ahrar Fırkası, Ahali Fırkası ve Hürriyet ve İtilaf Fırkası gibi partiler kuruldu.

► II. Meşrutiyet rejimine ve İttihat ve Terakki Fırkasına karşı Osmanlı Ahrar Fırkası büyük bir muhalefet başlattı. Bu fırkanın çıkarttığı Serbesti Gazetesi'nde yayımlanan sert yazı ve eleştiriler halkı iktidara karşı harekete geçirdi. Bu çalışmalar sonucunda Rumi takvime göre 31 Mart 1325'te (Miladi takvime göre 13 Nisan 1909) İstanbul'da yönetime karşı bir ayaklanma çıktı. Osmanlı tarihinde bu olaya **31 Mart Vakası** denilmiştir.

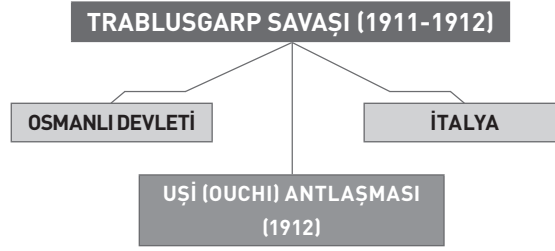
► Ayaklanmayı bastırmak için Selanik'ten İstanbul'a gelen "Hareket Ordusu"nu komutanı Mahmut Şevket Paşa, Kurmay Başkanı Mustafa Kemal'dir.

► Bu ayaklanma bastırıldıktan sonra II. Abdülhamid tahttan indirilmiş, yerine V. Mehmet Reşat padişah yapılmıştır.

II. Meşrutiyetin ilanı sırasında yaşanan karışıklıklardan istifade eden;

- 1- Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti.
- 2- Yunanistan Girit'i ilhak etti.
- 3- Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek'i ülkesine kattığını ilan etti.

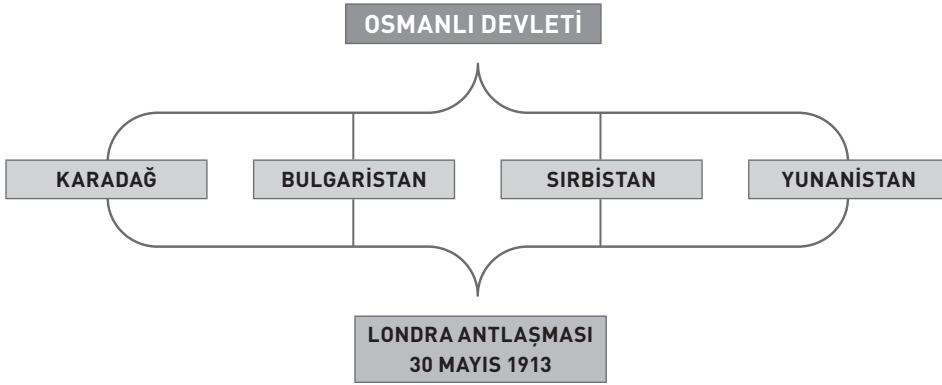
Savaşın Sebepleri:

- İtalya'nın gelişen sanayisi için ham madde ve pazar araması,
- Trablusgarp'ın İtalya'ya yakın olması,
- Trablusgarp ve Bingazi'nin Osmanlı Devleti tarafından savunulmasının güç olması,
- Trablusgarp'ın İtalya tarafından işgal edilmesinin İngiltere, Fransa ve Rusya'nın, çıkarlarına uygun olması sebebiyle bu üç devletin işgale karşı sessiz kalmaları,
- Mustafa Kemal (Yüzbaşı), Enver Bey (Binbaşı), Fethi Bey (Binbaşı), Nuri Bey (Binbaşı) ve Ali Bey (Yüzbaşı) Trablusgarp'a geçerek buradaki yerli halkı örgütlemiş ve İtalyanlara karşı direniş geçirmişlerdir. Mustafa Kemal'in Derne ve Tobruk'ta gösterdiği başarılar İtalyanların ülke içerisine ilerlemesine imkan vermemiştir.
- İtalyanlar Trablusgarp'ta başarısız olunca Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için Çanakkale Boğazını kuşattılar.
- Rodos ve On İki adayı işgal ettiler.
- Rusların desteği ile Balkanlarda ortaya çıkan karışıklıklar neticesinde Osmanlı Devleti barış yapmak zorunda kaldı.
- İtalyanlarla Osmanlı Devleti arasında Uşi Antlaşması imzalandı.
- Kuzey Afrika'daki son toprak parçası da Osmanlı Devleti'nin elinden çıktı.
- On İki ada Balkan Savaşı sonuçlanan kadar geçici olarak İtalya'ya bırakıldı.
- Yunan işgaline uğraması tehlikesine karşı İtalya'ya emanet bırakılan On İki Ada'yı Balkan Savaşları sonunda İtalya Osmanlı Devleti'ne vermemiştir. Lozan Antlaşması ile Rodos ve On İki Ada İtalya'ya bırakılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar adaları elinde bulunduran İtalya bu savaşta yenilince, 10 Şubat 1947'de Paris'te imzalanan Barış Antlaşması ile işgal ettiği On İki Ada'yı Yunanistan'a vermiştir.

I. BALKAN SAVAŞI (1912)

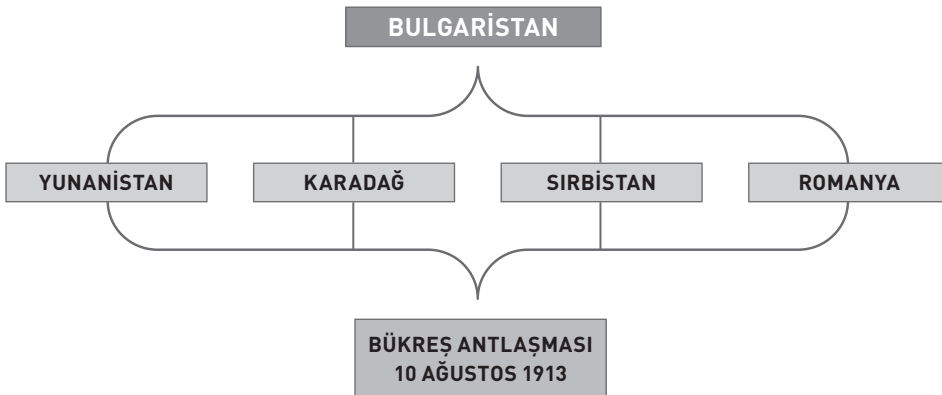
Savaşın Sebepleri: milliyetçilik akımı ile Avrupa devletlerinin Balkan devletlerini kışkırtmaları ve yardımda bulunmalarıdır.

- Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmelerinde en fazla Rusya'nın etkisi olmuştur.
- Osmanlı Devleti'ne karşı ilk savaş ilan eden Balkan devleti Karadağ'dır. (8 Ekim 1912)

- Bulgarlar Edirne'yi alarak Çatalca önlerine kadar geldiler.
- On iki Ada dışındaki bütün Ege adaları Yunanlıların eline geçti.
- Karışıklıktan faydalanan Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti.
- Osmanlı Devleti'nden ilk bağımsızlığını ilan ederek ayrılan Balkan Devleti Sırbistan en son ayrılan Balkan devleti Arnavutluk'tur.
- Savaşın sonunda Londra Konferansı toplandı.(17 Aralık 1912) Bu sırada Enver Bey Başkanlığında bir grup subay Babıali Baskını'nı gerçekleştirmiş böylece İttihat ve Terakki Partisi iktidarı tamamen ele geçirmiştir.[23 Ocak 1913]
- Londra Antlaşması ile Osmanlı Devleti Midye-Enez hattının batısındaki bütün topraklardan çekildi.
- Girit Yunanistan'a bırakıldı.
- Bulgaristan sınırları Ege Denizi'ne kadar uzandı.

II. BALKAN SAVAŞI (1913)

Savaşın Sebebi; I. Balkan Savaşı'ndan sonra yapılan Londra Antlaşması sonucunda Bulgaristan'ın diğer Balkan devletlerine göre daha fazla toprak almasıdır.

- Yunanlılar, Karadağlılar, Sırp lar ve ilk savaşa katılmayan Romenler birleşerek Bulgarlara karşı savaştılar.
- Bu durumdan faydalanan Osmanlı Devleti Kırklareli ve Edirne'yi Bulgarlardan geri aldı.
- Bu savaş sonucunda Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında İstanbul Antlaşması (1913), Yunanistan arasında Atina Antlaşması (1913) imzalandı.

I.DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

Savaşın Sebepleri:

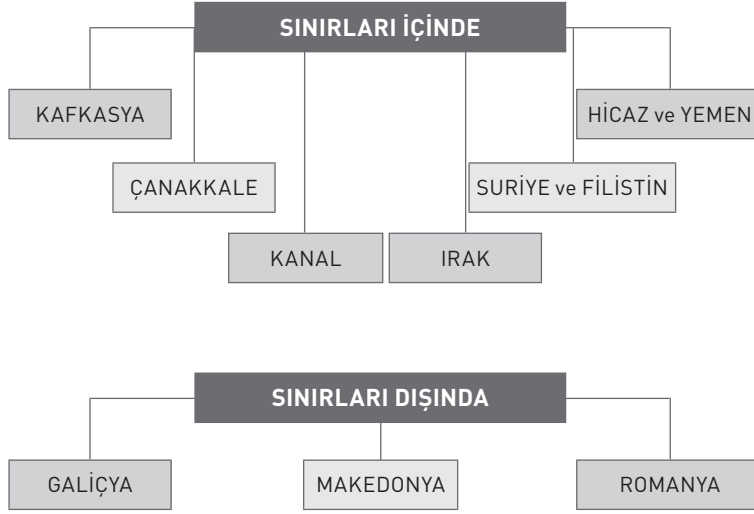
- 1-Fransız İhtilal'ı sonucu ortaya çıkan milliyetçilik, adalet, hürriyet, eşitlik gibi kavramların yayılması,
- 2-Avrupalı devletlerin hammadde ve pazar ihtiyacını karşılamak için başlattıkları sömürge elde etme yarışı,
- 3- Fransa'nın maden bakımından zengin olan Alsas Loren Bölgesi'ni geri almak istemesi,
- 4- Balkanlarda Rusya ile Avusturya –Macaristan arasındaki çıkar çatışması,
- 5- Almanya'nın İngiliz sömürgelerini tehdit etmesi,

SAVAŞ ÖNCESİ BLOKLAR

- İtalya kendisine Batı Anadolu'nun vaat edilmesi üzerine İtilaf gurubuna geçmiştir.
- Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahdı Prenses Ferdinand'ın Saray-Bosna'yı ziyareti sırasında bir Sırp tarafından öldürülmesi savaşın başlamasına sebep olmuştur.
- Osmanlı Devleti savaş başlayınca tarafsızlığını açıklamış ve tek taraflı olarak kapitülasyonları kaldırdığını ilan etmiştir.
- I. Dünya Savaşı başladığı sırada Padişah V. Mehmet Reşat, Sadrazam Sait halim Paşaydı. İktidar İttihat ve Terakki Partisinin elindeydi.
- Osmanlı Devleti Akdeniz'de İngiliz donanmasının önünden kaçan Goben ve Breslav adlı Alman gemileri Boğazlar'dan geçerek kendisine sığınması üzerine bu gemileri satın aldığını ve isimlerini de Yavuz ve Midilli olarak değiştirdiğini açıkladı.
- Bu gemilerin Karadeniz'e geçerek Rus limanlarını bombalaması üzerine Osmanlı Devleti İttifak grubunun yanında savaşa girmiş oldu (Kasım 1914)
- Mustafa Kemal bu sırada Sofya Askeri Ataşesi görevindeydi ve Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinin yanlış olduğunu açıklamıştır.

OSMANLI DEVLETİNİN SAVAŞTIĞI CEPHELER

► Bu cephelerden Kafkas ve Kanal cepheleri taarruz cephelerini oluştururken; Çanakkale, Hicaz, Yemen, Irak, Suriye ve Filistin cepheleri savunma cepheleridir. Galıçya, Romanya ve Makedonya cepheleri ise yardımcı cepheleri oluşturmuştur.

Kafkas Cephesi:

- Ruslarla birlikte bu bölgede yaşayan Ermenilerle de savaşıldı.
- Enver Bey komutasındaki Osmanlı orduları Sarıkamış Harekatında ağır kış şartlarından dolayı başarısız oldu.
- Ruslar Erzurum, Muş, Bitlis, Trabzon ve Erzincan'ı ele geçirdi.
- Çanakkale Savaşı'ndan sonra XVI. Ordu komutanlığına atanan Mustafa Kemal Muş ve Bitlis'i Ruslardan kurtardı.
- 1917 yılında Rusya'da meydana gelen Bolşevik İhtilali sonucunda Rusya I. Dünya Savaşı'ndan İttifak devletleri ile 3 Mart 1918'de yaptığı Brest-Litowsk Antlaşması ile çekildi.
- Osmanlı Devleti 1878 Berlin Antlaşması ile kaybettiği Kars, Ardahan ve Batum'u geri aldı.

Çanakkale Cephesi:

- İtilaf Devletleri tarafından Rusya'ya yardım edebilmek amacı ile açıldı.
- İtilaf Devletlerinin Çanakkale'de mağlup olmaları ve yardım götürememeleri sonucunda Rusya'da rejim değişikliği oldu ve Rusya savaştan çekildi.
- I. Dünya Savaşı uzadı.
- Mustafa Kemal'in göstermiş olduğu başarılar Kurtuluş Savaşı'nda lider olmasını sağladı.

- Çanakkale Cephesi Bulgaristan'ın İttifak Devletleri yanında savaşa girmesinde etkili oldu.

Kanal Cephesi:

- İngiltere'nin sömürgelerine giden yolu kesmek için açıldı.
- İngilizler bu cephede başarılı olarak Suriye'ye kadar geldi. Burada Alman General Liman Von Sanders komutasındaki Yıldırım Ordularına bağlı VII. Ordu Mustafa Kemal komutasında başarılı savunmalar yaptı.
- Osmanlı orduları bu bölgede Hicaz, Yemen ve Filistin Cephelerinde savaştı.

Irak Cephesi:

- İngilizler tarafından açıldı.
- Amaç Abadan ve Musul Petrollerini korumaktı.
- 1914'te Basra'ya asker çıkaran İngilizler Kutü'l Amera'da Osmanlı ordularına yenildi.
- Daha sonra tekrar harekete geçen İngilizler zengin petrol yataklarına sahip olan Kuzey Irak dahil bütün Irak'ı ele geçirdi.

I.Dünya Savaşı Sırasında Yapılan Gizli Antlaşmalar:

İstanbul Antlaşması: İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapıldı. İngiltere ve Fransa Boğazları Rusya'ya vermeyi kabul ettiler. Buna karşılık Rusya'da İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı'nın diğer bölgeleri ile Anadolu ve Orta Doğu üzerindeki haklarını tanıyacaktı.

Londra Antlaşması: İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arsında imzalandı. Bu antlaşma ile On İki Ada, Antalya ve çevresi İtalya'ya bırakıldı. Buna karşılık İtalya'da İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girecekti.

Sykes-Picot Antlaşması: İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı topraklarını kendi aralarında paylaştıkları antlaşmadır.

Petrograd Protokolü: İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalandı. Rusya Sykes-Picot Antlaşmasını kabul edecek, buna karşılık; Boğazlar bölgesi ile Trabzon ve Doğu Anadolu'nun bazı bölümleri Rusya'ya verilecekti.

Sen Jan dö Moren Antlaşması: Sykes-Picot ve Petrograd Antlaşması ile İngiltere, Fransa ve Rusya'nın aralarında yapmış oldukları paylaşımlar, İtalya'nın tepkisini çekmesi üzerine İngiltere ve Fransa, İtalya'nın isteklerini dikkate alarak aralarında Sen Jan dö Moren Antlaşması'nı yaptılar. Buna göre ; Antalya, Konya, Aydın ve İzmir İtalya'ya verildi.

- Rusya'daki rejim değişikliğinden sonra Sovyet Rusya yapılan bütün gizli antlaşmaları açıklamış ve bunları tanımadığını belirtmiştir.

Wilson İlkeleri: (8 Ocak 1918)

- ABD Başkanı Wilson tarafından I.Dünya Savaşı sırasında ilan edildi.

► Buna göre:

-Bütün barış antlaşmaları açık olacak, bu antlaşmalardan başka milletlerarası gizli antlaşmalar yapılmayacak.

-Savaş sonunda, yenenler, yenilenlerden toprak almayacaklar.

-Yenilenler savaş tazminatı ve cezai tazminat ödemeyecekler.

-Devletler arasındaki anlaşmazlıkları barış yolu ile çözümleyecek milletlerarası bir teşkilat kurulacak.

Wilson İlkeleri'nden Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren maddesi:

- Osmanlı Devleti'nin Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerinde Türklere kesin egemenlik hakkı tanınmalıdır. Türk egemenliği altında bulunan diğer milletlere de kendi kendini yönetme hakkı verilmelidir.

I.Dünya Savaşı'nın Sonu:

Mondros Ateşkes Antlaşması: (30 Ekim 1918)

- Osmanlı Devleti ile İtilaf devletleri arasında savaş sonunda imzalanan ateşkes antlaşmasıdır.
- Padişah V. Mehmet Reşat ölmüş yerine VI. Mehmet Vahdettin geçmişti. İktidarda Ahmet İzzet Paşa Hükümeti bulunuyordu.
- Antlaşmayı Osmanlı Devleti adına Bahriye Nazırı Rauf (Orbay) Bey başkanlığındaki bir heyet, İtilaf Devletleri adına da İngiliz Amiral Calthorp imzalamıştır.
- İtilaf Devletlerinin güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıkarsa; İtilaf Devletleri herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkına sahip olacaktı(7. Madde).
- Bu madde Osmanlı Devletinin her yerini işgale açık hale getirmiştir.
- Ermenilere bırakılması düşünülen doğudaki altı ilde (Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ ve Sivas) karışıklık çıkarsa İtilaf Devletleri bu bölgeleri de işgal edebileceklerdi (24. Madde).
- Bu madde ile doğuda bir Ermeni Devleti kurmak amaçlanmıştır.

I.Dünya Savaşı'nı Bitiren Antlaşmalar:

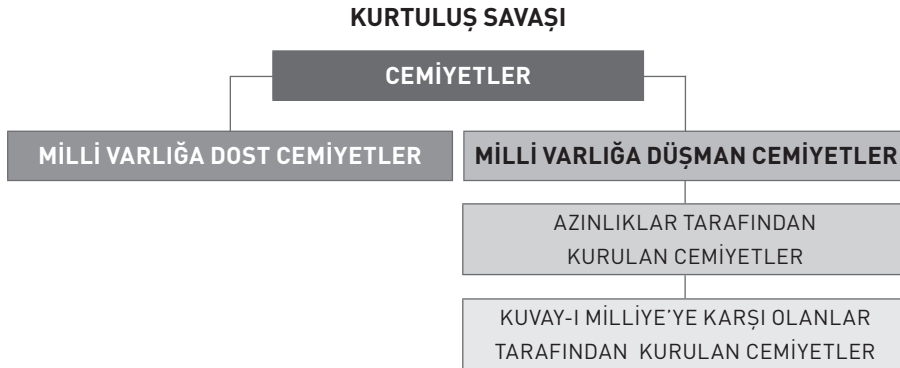
ALMANYA	VERSAY ANTLAŞMASI
AVUSTURYA	SEN JERMEN ANTLAŞMASI
MACARİSTAN	TRİYANON ANTLAŞMASI
BULGARİSTAN	NÖYYİ ANTLAŞMASI
OSMANLI DEVLETİ	SEVR ANTLAŞMASI

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919):

- Konferansın gündemi Avrupa'nın durumu ve sınırların çizilmesi, sömürgelerin ve Osmanlı Devleti'nin mirasının paylaşılması idi.
- Sen Jan dö Moren gizli antlaşması ile İtalya'ya verilen Batı Anadolu bölgesinde güçlü bir devlet istemeyen İngiltere, bu bölgenin Yunanistan'a verilmesini sağladı.
- Yunanistan'ın İzmir'i işgal etme planı Paris Barış Konferansı'nda alındı.

İzmir'in İşgali: Yunanlılar 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkararak işgale başladılar. Karaya çıkan Yunan askerlerine karşı ilk kurşun Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) Gazetesi başyazarı Hasan Tahsin (Osman Recep Nevres) tarafından sıkıldı.

Amiral Bristol Raporu: Batı Anadolu'da Yunan işgalinin haksız olduğunu, bu bölgede Türk çoğunluğun bulunduğunu ve Yunan askerlerinin geri çekilmesi gerektiğini belirten ABD delegesi Amiral Bristol başkanlığındaki heyet tarafından hazırlandı. Ancak bu rapor özellikle İngiltere tarafından dikkate alınmadı.

Milli Varlığa Düşman Cemiyetler

Azınlıkların Kurduğu Cemiyetler

Rumlar Tarafından Kurulan Cemiyetler:

- **Mavri Mira Cemiyeti:** İstanbul'da Fener Rum Patrikhanesi tarafından kuruldu. Bu Cemiyetin amacı; Trakya, İstanbul, Marmara Bölgesi ve Batı Anadolu'yu Yunanistan'a bağlayarak Mogola İdea'yı yani Bizans İmparatorluğunu tekrar kurmaktır.
- **Pontus Rum Cemiyeti:** Merzifon Amerikan Kolejinin yardımıyla Merzifon'da kurulmuştur. Amacı; Doğu Karadeniz Bölgesinde Pontus Devleti kurmaktır.
- **Etnik-i Eterya Cemiyeti:** Yunanistan'ın bağımsızlığı için kurulmuştu(1813). Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra tekrar faaliyet geçerek Pontus Rum Cemiyeti ve Mavri Mira Cemiyeti ile işbirliği yapmıştır.

► Kordos Komitesi: İstanbul, Trabzon, Marmara kıyıları ve İzmir ve civarında düzeni bozma ve buralardaki çalışmaları örgütleme görevini üstlenmişti. Başlangıçta Rumlar ve Ermeniler bu dernek çatısı altında birlikte hareket etmişlerdir.

► Nea Zoi Cemiyeti: İstanbul'da kurulan bu cemiyetin amacı; İstanbul'u Yunanistan'a bağlanmasını ve Bizans İmparatorluğunun tekrar kurulmasını sağlamaktır.

Ermeniler Tarafından Kurulan Cemiyetler:

► Hınçak Cemiyet: İsviçre'de kurulmuştur. Amacı; Doğu Anadolu Bölgesini Ermenistan'a katmaktır.

► Taşnak Cemiyeti: Anadolu'nun büyük bölümünü içine alan Büyük Ermenistan Devleti kurmak amacıyla kurulmuştur.

► Ermeni İntikam Alayı: Adana'da Fransızların yardımıyla kurulan bu cemiyet Çukurova ve Doğu Anadolu Bölgesinde Bağımsız bir Ermeni Devleti kurmak için çalışmıştır.

Yahudiler Tarafından Kurulan Cemiyetler:

► Alyans İsrailit ve Makabi Cemiyetleri: İstanbul'da kurulmuştur. Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak amacı ile faaliyette bulunmuştur.

Kuvay-ı Milliye'ye Karşı Olanlar Tarafından Kurulan Cemiyetler:

- İngiliz Muhipler Cemiyeti
- Sulh ve Selameti Osmaniye Fırkası
- Kürt Teali Cemiyeti
- Teali İslam Cemiyeti
- Wilson Prensipleri Cemiyeti
- Hürriyet ve İtilaf Fırkası

Milli Varlığa Dost Cemiyetler (Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri)

- Trakya-Paşaeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti
- Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
- İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti
- İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti
- Kilikyalılar Cemiyeti
- Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti
- Millî Kongre Cemiyeti

Kuvay-ı Milliye:

► Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. Maddesini bahane ederek Anadolu'yu işgale başlayan İtilaf Devletlerine karşı Osmanlı Devleti'nin sessiz kalması ve gerekli tedbirleri almaması üzerine Türk Milletinin vatanını koruma ve bağımsız yaşama isteğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan teşkilata, Kuvay-ı Milliye (Milli Kuvvetler) adı verildi.

- Kuvay-ı Milliye'nin kurulmasında; Mondros Ateşkes Antlaşması gereğince Osmanlı ordularının terhis edilerek devletin savunmasız kalması, Osman Devleti'nin işgallere sessiz kalması ve azınlıkların taşkın hareketlerde bulunması etkili oldu.
- Kuvay-ı Milliye birlikleri; düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmanı oyalamış halk kuvvetleridir.
- Kuvay-ı Milliye kuvvetleri tarafından işgallere karşı ilk silahlı direniş 19 Aralık 1918'de Hatay-Dört Yol'da Fransızlara karşı oldu.

Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı-19 Mayıs 1919

- Mustafa Kemal'in 9. Ordu Müfettişi olarak Samsun'a gönderilmiştir. Samsun'a resmi görevle gönderilmesinin sebebi;bölgedeki karışıklıklara son vermek,silahların toplanmasını ve teslimini sağlamak, sorumluluk alanında millî amaçlı girişimlere izin vermemektir.

Havza Genelgesi - 29 Mayıs 1919: Mustafa Kemal Havza Genelgesi ile halkın işgallere karşı tepki göstermesini ve böylece millî bilincin uyanmasını sağlamak istemiştir.

Amasya Genelgesi - 22 Haziran 1919

- Kurtuluş Savaşı'nın amacı, gerekçesi ve yöntemi belirtilmiştir.
- Kurtuluş Savaşı'nın mücadele safhası başlamıştır.
- İlk defa milli bir kurulun oluşturulmasından bahsedilmiştir.
- İlk defa "millî egemenlik"ten bahsedilmiştir.
- İlk defa İstanbul hükümetinin görevini yerine getiremediğinden bahsedilmiştir.
- Sivas Kongresinin toplanmasına karar verilmiştir.
- Amasya Genelgesinin hazırlanmasında Mustafa Kemal Paşa'ya; Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Rauf (Orbay), Refet (Bele) Bey yardımcı olmuş, ayrıca Konya'da bulunan Cemal Paşa ve Erzurum'da bulunan Kazım Karabekir Paşa'nın da görüşleri alınarak yayınlanmıştır.

Erzurum Kongresi-23 Temmuz-7 Ağustos 1919)

Erzurum Kongresi öncesinde (8 Temmuz 1919) Mustafa Kemal askerli ve memuriyet görevinden istifa etmiştir.

- Doğu Anadolu Müdafa-i Hukuk Cemiyeti girişimleri ile toplandı.
- Mustafa Kemal Kongre Başkanı seçildi.
- Toplanması bakımından bölgesel ancak alınan kararlar bakımından milli bir kongredir.
- İlk defa milli sınırlardan bahsedildi.
- İlk defa manda ve himaye reddedildi.
- İlk kez yeni bir devlet kurma düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Sivas Kongresi-4-11 Eylül 1919

- Milli bir kongredir.
- Erzurum Kongresi'nde alınan kararlar aynen kabul edildi.
- İstanbul Hükümeti kongrenin toplanmasını önlemek için Mustafa Kemal'i tutuklanması emrini verdi.
- Müdafâ-i Hukuk Cemiyetleri Anadolu ve Rumeli Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirildi.
- Manda ve himaye kesin olarak reddedildi.
- Kamuoyu oluşturmak ve milli mücadelenin sesini duyurabilmek için İrade-i Milliye adıyla gazete çıkartılmaya başlandı.
- Temsil Heyeti Ali Fuat Cebesoy'u Batı Anadolu Kuvay-ı Milliye komutanlığına atadı.

Amasya Görüşmeleri-20-22 Ekim 1919

- Ali Rıza Paşa Hükümeti Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Temsil Heyeti arasında yapıldı.
- İstanbul Hükümeti bu görüşme ile Temsil Heyetini resmen tanımış oldu.

Temsil Heyetinin Ankara'ya Gelişi-27 Aralık 1919

- Milli Mücadelenin merkezinin Ankara'ya taşınması; Ankara'nın merkezi ve güvenli olması, Anadolu'nun diğer bölgeleriyle haberleşme imkanının uygun olması, Batı Anadolu'da Yunanlılarla yapılacak mücadele için daha uygun bir yer olmasından dolayıdır.

Son Osmanlı Mebusan Meclisi ve Misak-ı Milli-28 Ocak 1920

- 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplandı.
- Temsil Heyeti taraftarı mebuslar tarafından Felah-ı Vatan grubu kuruldu.
- 28 Ocak 1920'de Misak-ı Milli ilan edildi.
- Misak-ı Milli kararları ile Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarında belirtilen vatanın sınırları belirlendi.
- Misak-ı Milli kararlarının yayınlanmasının ardından İtilaf Devletleri 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal etmişler ve Mebusan Meclisini basarak tutukladıkları meclis üyelerini Malta'ya sürgüne göndermişlerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması-23 Nisan 1920

- İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebuslar Meclisi'nin dağıtılması üzerine yeniden seçim yapıldı. İstanbul'dan kaçan ve yeni seçilen milletvekilleri birlikte Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı.
- İlk meclis güçler birliği ilkesine göre kuruldu. (yasama-yürütme-yargı)
- Meclisin başkanı hükümetinde başkanındır.
- Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğu ve meclisin üstünde bir gücün olmadığı belirtilmiştir.

- Kurucu meclistir.
- Meclis hükümeti sistemi vardır.
- İlk başkanı Mustafa Kemal'dir.

- İstanbul Hükümetinin çıkarttığı ayaklanmalar; Anzavur ve Kuvay-ı İnzibatiye (Halife Ordusu) Ayaklanması.
- İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletlerinin birlikte çıkardığı ayaklanmalar; Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı Ayaklanması, Konya Ayaklanması (Delibaş Mehmet), Afyon Ayaklanması (Çopur Musa), Milli Aşireti Ayaklanması, Yozgat Ayaklanması.
- Azınlıkların çıkarttığı ayaklanmalar; Pontus Rum ve Ermeni ayaklanması.
- Kuvay-ı Milliye yanlısı olup sonradan ayaklananlar; Çerkes Ethem ve Demirci Mehmet Efe ayaklanması.

TBMM'nin Ayaklanmaları Önlemek İçin Aldığı Tedbirler:

- Hıyanet-i Vatanîye Kanunu çıkartıldı.
- İstiklal Mahkemeleri kuruldu.
- İstanbul Hükümeti ile haberleşmelere son verildi.
- İstanbul Hükümeti'nin fetvalarına karşı Ankara Müftüsü Rifat Börekçi ve diğer din adamlarının fetvaları Anadolu'ya dağıtıldı.

Sevr Antlaşması-10 Ağustos 1920:

- Sevr antlaşmasının esasları İtalya'nın San-Remo kentinde belirlendi.
- Osmanlı Saltanat Şurası tarafından onaylandı.
- Damat Ferit Paşa tarafından imzalandı.
- TBMM tarafından tanınmadığı için yürürlüğe girmedi.

Doğu Cephesi:

- Ermenilerle mücadele edildi.

► Mondros Ateşkes Anlaşmasına uymayarak ordusunu dağıtmayan Kazım Karabekir Paşa Doğu Anadolu bölgesinde Ermenileri yenilgiye uğratmış ve 3 Aralık 1920 tarihinde Ermenistan ile TBMM arasında Gümrü Antlaşması imzalanmıştır.

► Gümrü Antlaşması TBMM'nin uluslar arası alanda kazandığı ilk siyasi başarıdır.

Güney Cephesi:

► Bu cephede Fransızlar ve Ermenilere karşı Kuvay-ı Milliye birlikleri tarafından başarılı mücadeleler verildi.

► Bu cephe Sakarya Savaşı sonrasında Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921) sonucunda kapandı.

► Ankara Antlaşması ile Hatay dışındaki bugünkü Suriye sınırimız çizilmiştir.

► Ankara Antlaşması ile İtilaf Devletleri arasında ayrılık meydana gelmiş ve yeni Türk devletini tanıyan ilk İtilaf Devleti Fransa olmuştur.

Batı Cephesi:

I. İnönü Savaşı- 6-10 Ocak 1921

► Yunanlılara karşı kazanılan I. İnönü Savaşından sonra;

► Sovyet Rusya ile Moskova Anlaşması yapıldı (16 Mart 1921).

► TBMM Hükümeti Londra Konferansı'na davet edildi (21 Şubat-12 Mart 1921).

► Londra Konferansı'na davet edilen TBMM Hükümeti İtilaf devletleri tarafından tanınmış oluyordu.

► Londra Konferansında İstanbul Hükümetini Tevfik Paşa, TBMM hükümetini Bekir Sami Bey temsil etmiştir.

► Düzenli ordunun ilk zaferidir.

► Afganistan ile dostluk antlaşması yapıldı.

► 20 Ocak 1921'de İlk Anayasa (Teşkilat-ı Esasiye) ilan edildi.

► 12 Mart 1921'de İstiklal Marşı kabul edildi.

II. İnönü Savaşı-26 Mart- 1 Nisan 1921

► Yunanlılara karşı kazanılan II. İnönü Savaşı'ndan sonra halkın orduya olan güveni daha da arttı.

► Bu zaferden sonra İtalya işgal ettiği yerlerden çekilmeye başladı.

Eskişehir-Kütahya Savaşları 10-24 Temmuz 1921

► Eskişehir, Kütahya ve Afyon Yunanlıların eline geçti.

► Türk ordusu Sakarya Nehri'nin doğusuna çekildi.

► Mecliste huzursuzluklar yaşandı. Meclisin Kayseri'ye taşınması bile gündeme geldi.

► 5 Ağustos 1921 tarihinde Mustafa Kemal meclisin tüm yetkilerini üç aylığına alarak Başkomutan olarak ilk defa ordunun başına geçti.

► Sakarya Savaşı öncesi 8 Ağustos 1921 tarihinde Tekalif-i Milliye Emirleri yayınlandı.

Sakarya Savaşı 23 Ağustos-12 Eylül 1921

- Yunanlılara karşı kazanılan Sakarya Savaşı sonunda;
- Mustafa Kemal'e "Gazilik" unvanı ve "Mareşallik" rütbesi verildi.
- Savunmadan taarruza geçildi.
- Gürcistan ve Azerbaycan ile Kars Anlaşması yapıldı (13 Ekim 1921).
- Fransa ile Ankara Antlaşması imzalandı (20 Ekim 1921).

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi-26-30 Ağustos 1922

- Muharebeyi Başkomutan Mustafa Kemal yönetti.
- Yunan ordusu yok edildi.
- Yunan Başkumandanı Trikopis esir edildi.
- Türk Ordusu 9 Eylül 1922 tarihinde İzmir'e girdi.
- 15 Mayıs 1919 tarihinde başlayan Yunan işgali sona erdi.
- Bu zafer sonucunda İtilaf Devletleri ile Mudanya Ateşkes Antlaşması yapıldı.

Mudanya Ateşkes Antlaşması-11 Ekim 1922

- Boğazlar, İstanbul ve Doğu Trakya savaştan kurtarıldı.
- Mondros Ateşkes Antlaşması hükümsüz hale geldi.
- Milli Mücadele'nin savaş dönemi sona erdi.

Lozan Barış Antlaşması-24 Temmuz 1923

- Konferansa katılan devletler; Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Japonya, Romanya, Yugoslavya.
- Sovyet Rusya ve Bulgaristan Boğazlar sorunu görüşülürken katıldı.
- ABD gözlemci olarak katıldı.
- Türk heyeti başkanı İsmet İnönü'dür.
- Mustafa Kemal Paşa'nın kesinlikle taviz verilmemesini istediği Kapitülasyonlar ve Misak-ı Milli'dir.
- Görüşülen konular; Sınırlar (Suriye, Irak, Yunan, Adalar), Azınlıklar, Kapitülasyonlar, Osmanlı Borçları, Boğazlar, Savaş Tazminatı, Rum Patrikhanesi konuları görüşüldü.
- Doğu sınırı; Moskova ve Kars Anlaşmalarıyla belirlendiği şekilde kaldı.
- Suriye; Hatay Misak-ı Milli dışında kaldı.
- Irak; Türkiye ile İngiltere arasında çözülmesine karar verildi.
- Yunanistan; Karaağaç Türkiye' verildi.
- Adalar; Bozcaada ve Gökçeada Türkiye'ye verildi. Ege Denizi'ndeki diğer adalar Yunanistan'a bırakıldı. Ancak Yunanistan bu adalarda asker bulundurmayacaktı.

- On İki Ada İtalya'ya bırakıldı.
- Boğazlar: Her iki yakası askerden arındırılacak, başkanı Türk olan uluslar arası bir komisyon tarafından yönetilecekti. (Bu durum bağımsızlığımıza ve egemenliğimize gölge düşürmüştür.)
- Dış Borçlar: Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletler arasında paylaştırıldı.
- Kapitülasyonlar ve Düyun-u Umumiye kaldırıldı.
- Yabancı Okullar: Türk Devleti'nin kanunlarına tabi olacaktı.
- Savaş Tazminatı: Yunanistan Karaağaç'ı savaş tazminatı olarak Türkiye'ye verdi.
- Patrikhane: İdari ve hukuki yetkileri elinden alındı.
- Musul, Hatay, Ege Adaları ve Boğazlar Türkiye lehine çözülemedi.

İzmir İktisat Kongresi-17 Şubat 1923:

- Misak-ı İktisadi(ekonomik ant) kabul edildi.
- Devletçilik ilkesi benimsenmiştir.

Cumhuriyetin İlanı 29 Ekim 1923:

- Meclis hükümeti sisteminden, kabine sistemine geçildi.
- İlk Cumhurbaşkanlığına Mustafa Kemal seçildi.
- Türkiye Cumhuriyetinin ilk Başbakanı İsmet İnönü, İlk Meclis Başkanı da Fethi Okyar oldu.

Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar:

- TBMM'nin açılışı-23 Nisan 1920
- Saltanatın kaldırılması-1 Kasım 1922
- Cumhuriyetin ilanı-29 Ekim 1923
- Ankara'nın başkent yapılması-13 Ekim 1923
- Halifeliğin kaldırılması-3 Mart 1924
- Çok partili rejim denemeleri
- Kadınlara siyasi hakların verilmesi (seçme ve seçilme)

Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar:

- Medeni Kanun'un kabulü-17 Şubat 1926 (İsviçre medeni kanunu esas alınarak hazırlandı).
- Ceza Kanunu (İtalya'dan alındı) yürürlüğe girmesi.
- Borçlar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi.
- Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesi.

Eğitim Alanında Yapılan İnkılaplar:

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu-3 Mart 1924
- Latin harflerinin kabulü-1 Kasım 1928
- Türk Tarih Kurumu'nun kurulması-15 Nisan 1931
- Türk Dil Kurumu'nun kurulması-12 Temmuz 1932
- Ankara Hukuk Mektebinin açılması-1925
- İstanbul Üniversitesinin kurulması-1933
- Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulması-1935

Sosyal Alanda Yapılan İnkılaplar:

- Şapka Kanunu-25 Kasım 1925 (Mustafa Kemal Kastamonu seyahatinde şapka giymiştir.)
- Tekke ve Zaviyelerin kapatılması-30 Kasım 1925
- Takvim, saat, ölçüler ve rakamlarda değişiklik(ilk olarak miladi takvim 1 Ocak 1926 tarihinde kullanılmaya başlandı.)
- Soyadı Kanunu'nu kabulü-1934
- Kadın Hakları-(1930 belediye seçimlerine katılma, 1933 muhtarlık seçimlerine katılma, 1934 milletvekili seçme ve seçilme).

Ekonomik Alanda Yapılan İnkılaplar:

- İzmir İktisat Kongresinin toplanması.
- Misak-ı İktisadi'nin kabulü.

Tarım Alanında Yapılan İnkılaplar:

- Aşar vergisinin kaldırılması-17 Şubat 1925
- Tarım Kredi Kooperatifleri'nin açılması.
- Ziraat Bankası'nın çiftçilere kredi desteğini artırması.

Ticaret Alanında Yapılan İnkılaplar:

- İş Bankası'nı kurulması.
- Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması.

Sanayi Alanında Yapılan yenilikler:

- Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun çıkarılması.
- Planlı ekonomiye geçilmesi.
- Beş yıllık kalkınma planının yapılması.
- Etibank ve MTA'nın kurulması.
- Sümerbank'ın kurulması.

a. Cumhuriyetçilik

Egemenliğin bir kişiye veya aileye değil, millete ait olması düşüncesini esas alır. Milli bağımsızlığa ve milli egemenliğe büyük önem verir. Yöneticiler halkın oyu ile seçilir. Cumhuriyetçilik; demokrasiye, herkese kanun önünde eşitlik prensibine, seçme seçilme hakkına, temel hak ve özgürlüklere yer verir. Cumhuriyetin ilan edilmesi; Halifeliğin kaldırılması; 1924 Anayasası'nın hazırlanması; Hukukta laikliğe geçilmesi; Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması; Çok partili hayata geçilmesi, Cumhuriyetçilik ilkesi kapsamında yapılan yeniliklerdendir.

b. Milliyetçilik

Yurt birliği ve ülke bütünlüğü esasına dayanır. Bu ulusçu bağın en özlü deyişi "Milli Birlik Duygusu"dur. Türk Tarih Kurumu'nun ve Türk Dil Kurumu'nun kurulması; Milli ekonomiye geçilerek, yabancı işletmelerin millileştirilmesi, Milliyetçilik ilkesi kapsamında yapılan yeniliklerdendir.

c. Halkçılık

Kanun önünde herkesin eşit olmasını öngörür. "Halkın, halk tarafından halk için yönetimi" halkçılığın özünü oluşturur. Devletin halkına karşı görevlerini ortaya koyan bir ilkedir. Halkçılık; halkın kendi kendini yönetmesi özelliği ile Cumhuriyetçiliğin, vatandaşın refahı ve mutluluğu için çalışma prensibiyle Milliyetçiliğin doğal bir sonucudur. Soyadı Yasası'nın kabulü; Kadınlara, yönetime katılma hakkı tanınması; Aşar vergisinin kaldırılması; Devlet yatırımlarının ve sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması; Vatandaşların tüm devlet hizmetlerinden faydalanmasında eşitlik sağlanması, Halkçılık ilkesi kapsamında yapılan yeniliklerdendir.

d. Devletçilik

Atatürk tarafından uygulamaya konulan Ekonomi politikasıdır. Devletçilik, küçük sermayenin yapamayacağı ve devletin güvenliği ile ilgili yatırımların devlet eliyle yapılıp işletilmesidir. Özel mülkiyet ve girişimi engellemez. Planlı Ekonomiye geçilmesi; büyük fabrikalar, bankalar ve üretme çiftliklerinin kurulması, Devletçilik ilkesi kapsamında yapılan yeniliklerdendir.

e. Laiklik

Laiklik, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı olarak yürütülmesidir. **Atatürk:** "Laiklik, yalnız din ve dünya işlerinin ayrılması demek değildir. Bütün yurttaşların vicdan, ibadet ve din hürriyeti demektir". Halifeliğin kaldırılması; Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü; Medreselerin kapatılması; Evkaf ve Şer'iyye Vekaleti'nin

kaldırılması; Medeni Kanun'un kabulü; Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun'un kabulü; Kıyafet değişikliği; Tekke ve zaviyelerin kapatılması; Yeni alfabenin kabulü; Anayasa'daki "Devletin resmi dini İslam'dır" maddesinin kaldırılması; Laikliğin Anayasal hüviyete kavuşturulması, Laiklik ilkesi kapsamında yapılan yeniliklerdendir.

f. İnkılapçılık (Devrimcilik)

İnkılap bir toplumun eskiyen düzene son vererek yeni ve demokratik düzeni getirmesidir. Bu ilke ile amaçlanan; modernleşmek ve çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmak için etkili, yaygın, köklü ve hızlı reformları gerçekleştirmektir.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN HAYATI

- 1881 yılında Selanik'te doğdu. Annesi Zübeyde Hanım, Babası Ali Rıza Efendidir.
- Kardeşleri; Fatma, Ahmet, Ömer, Makbule ve Naciye'dir.
- Okuduğu okullar; 1-Mahalle Mektebi 2-Şemsi Efendi Okulu 3- Selanik Mülkiye Rüştîyesi, 4-Selanik Askeri Rüştîyesi (Kemal adını aldı) 5-Manastır Askeri İdadisi 6-İstanbul Harp Okulu 7-Harp Akademisi.
- 1905'te Harp Akademisi'nden kurmay yüzbaşı olarak mezun oldu.
- İlk görev yeri Şam'dır.
- Şam'da Vatan ve Hürriyet örgütünü kurdu. Daha sonra bu örgüt İttihat ve Terakki ile birleşti.
- 31 Mart Olayı'nda Hareket Ordusu'nda Kurmay Başkanı olarak görev yaptı.
- Atatürk; Fransız akımı ile Ziya Gökalp ve Namık Kemal'in eserlerinden etkilenmiştir.
- Görev yaptığı yerler ve bazı görevleri; Şam (5.Ordu), Hareket Ordusu, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Sofya Askeri Ataşeliği, Çanakkale Savaşı, Kafkas Cephesi, Suriye Cephesi (Yıldırım Orduları), 9. Ordu Müfettişliği, Temsil Heyeti Başkanlığı, Sakarya Savaşı (Baş Komutan), Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi, İlk TBMM Başkanı, İlk Cumhurbaşkanı (1923-1938)
- Eserleri; 1919-1927 yılları arasındaki olayları anlattığı Nutuk, Vatandaş İçin Medeni Bilgiler, Geometri Kitabı, Cumalı Ordugahı, Zabit ve Kumandan ile Hasbıhal.
- Atatürk'ün savaşlarda söylediği tarihe geçmiş sözler;

	Savaş	Söylediği Söz
I	II. İnönü Savaşı	Siz orada yalnız düşmanı değil, Milletin makus talihini de yendiniz. (İsmet İnönü'ye çektiği telgraf)
II	Sakarya Savaşı	Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla sulanmadıkça terk edilemez.
III	Çanakkale Savaşı (Arıburnu Muharebeleri)	Ben, size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar geçebilir.
IV	Baş Komutanlık Meydan Muharebesi	Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanları

1. Mustafa Kemal Atatürk (1922 - 1938)
2. İsmet İnönü (1938 - 1950)
3. Celal Bayar (1950 - 1960)
4. Cemal Gürsel (1960 - 1966)
5. Cevdet Sunay (1966 - 1973)
6. Fahri Korutürk (1973 - 1980)
7. Kenan Evren (1982 - 1989)
8. Turgut Özal (1989 - 1993)
9. Süleyman Demirel (1993 - 2000)
10. Ahmet Necdet Sezer (2000 - 2007)
11. Abdullah Gül (2007 - 2014)
12. Recep Tayyip Erdoğan (2014 - ....)

BİLGİ TARAMASI

1. Aşağıdakilerden hangisi Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Anadolu'yu işgal eden devletlerden biri değildir?

- A) Fransa
- B) İngiltere
- C) Rusya
- D) İtalya
- E) Ermenistan

2. I. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya barışını korumak amacıyla Milletler Cemiyetinin kurulması fikri aşağıdakilerden hangisinde yer almıştır?

- A) Paris Konferansı'nda
- B) Wilson İlkeleri'nde
- C) Mondros Ateşkes Antlaşması'nda
- D) Sykes-Picot Antlaşması'nda
- E) Ankara antlaşması'nda

3. Aşağıdakilerden hangisi azınlıklar tarafından kurulan cemiyetlerden biri değildir?

- A) Mavri Mira Cemiyeti
- B) Taşnak Cemiyeti
- C) Nea Zoi Cemiyeti
- D) Etnik-i Eterya Cemiyeti
- E) Kilikyalılar Cemiyeti

4. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'ni paylaşmak amacıyla yapılmış gizli antlaşmalardan biridir?

- A) Moskova Antlaşması
- B) Sykes-Picot Antlaşması
- C) Yalta Konferansı
- D) Sevr Antlaşması
- E) Selanik antlaşması

5. Milli Cemiyetler, aşağıdakilerden hangisinde bir yönetim altında toplanmıştır?

- A) Erzurum Kongresi
- B) Amasya Genelgesi
- C) Sivas Kongresi
- D) Son Osmanlı Mebusan Meclisi
- E) Havza bildirgesi

6. Aşağıdakilerden hangisiyle Türk vatanının sınırları çizilmiştir?

- A) Erzurum Kongresi
- B) Sivas Kongresi
- C) Amasya Genelgesi
- D) Misak-ı Milli
- E) Lozan Antlaşması

7. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Gümrü Antlaşması'nı aşağıdaki devletlerden hangisiyle imzalamıştır?

- A) Rusya
- B) Ermenistan
- C) Gürcistan
- D) Azerbaycan
- E) Yunanistan

8. Londra Konferansı'nın TBMM hükümetinin çağrılmasında aşağıdakilerden hangisinin etkisi olmuştur?

- A) I. İnönü Savaşı
- B) II. İnönü Savaşı
- C) Sakarya Savaşı
- D) Büyük Taarruz
- E) II. Balkan Savaşı

- Takrir-i Sükun Kanunun çıkarıldı.
- İstiklal Mahkemeleri tekrar kuruldu.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı.

9. Yukarıdaki gelişmeler aşağıda verilenlerden hangisinin bir sonucudur?

- A) Menemen Olayı
- B) İzmir Suikastı Girişimi
- C) Sakarya Savaşı
- D) Anzavur Ayaklanması
- E) Şeyh Said İsyanı

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu
- Türk Medeni Kanunu
- Cumhuriyetin İlanı

10. Yukarıda verilen düzenlemeler dikkate alındığında, aşağıdaki alanlardan hangisiyle ilgili bir değişiklik yapıldığı söylenemez?

- A) Siyasi
- B) Eğitim
- C) Toplumsal
- D) Ekonomi
- E) Hukuk

11. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. Maddesinde yer alan; "Türk Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir." ifadesi, aşağıda belirtilen Atatürk ilkelerinden hangisiyle doğrudan ilgilidir?

- A) Halkçılık   B) Devletçilik   C) İnkılapçılık   D) Milliyetçilik   E) Laiklik

12. İşgallere karşı ulusal direnişi örgütlemek amacıyla kurulan bütün millî cemiyetler, aşağıdakilerden hangisinde "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmiştir?

- A) Erzurum Kongresi'nde   B) Mebuslar Meclisi'nde
C) Sivas Kongresi'nde   D) Havza Bildirisi'nde   E) Amasya Genelgesi'nde

13. Kurtuluş Savaşı sürecinde millî egemenlik düşüncesi ilk kez aşağıdakilerden hangisinde yer almıştır?

- A) 1921 Anayasasında   B) Misak-ı Millî'de
C) Sivas Kongresi'nde   D) TBMM'nin açılmasında   E) Amasya Genelgesi'nde

14. Atatürk, çok partili düzene geçme konusunda öncülük ederek yeni Türk devletinin ilk siyasî partisini kurmasından sonra Meclis içinde ortaya çıkan fikir ayrılıkları bir muhalefet grubu oluşmasına neden oldu ve 17 Kasım 1924'te Kâzım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy öncülüğünde yeni bir parti kuruldu. Çok partili hayata geçişin ilk denemesinde kurulmuş olan bu parti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Cumhuriyet Halk Fırkası   B) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
C) Kuvay-ı Milliye   D) Demokrat Parti
E) Serbest Cumhuriyet Fırkası

15. 1925 yılında aşar vergisinin kaldırılması yeni Türk devletinde hangi sektörü desteklemeye ve geliştirmeye yönelik bir uygulamadır?

- A) Sanayi   B) Ticaret   C) Hukuk   D) Tarım   E) Eğitim

CEVAP ANAHTARI							
1. C	2. A	3. E	4. B	5. C	6. D	7. B	8. A
9. E	10. D	11. A	12. C	13. E	14. B	15. D	

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

DEĞERLER EĞİTİMİ

DEĞERLER EĞİTİMİ

BİLGİ NOTLARI

Değer:

■ Bir toplumun varlığını sağlayan, büyük çoğunluklar tarafından benimsenmiş ortak davranış biçimlerini oluşturan; kaynağını eğitim, sosyal, ekonomik, psikolojik, dini, ahlaki, sistemlerden alan bir davranış tarzıdır.

Değerler Eğitiminin Önemi:

■ Eğitim sisteminin görevi öğrencilere, bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetiştirmelerini sağlamaktır.

■ Toplum hayatını etkileyen gelişme ve değişimlerin birçoğu eğitim kurumlarını da etkilemekte, okullarda yaşanan sorunları ve okulların yıllar içinde değişen atmosferini dikkate aldığımızda eğitimde olumsuzlukların arttığı görülmektedir. Öğrenci ve eğitimcilerin eğitim sürecine karşı yabancılaşması, eğitim programlarının amaçlarının gerçek yaşamdaki karşılığı, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkları, okulların fiziki şartlarındaki eşitsizlikler, okul-çevre işbirliğinde yaşanan çeşitli sorunlar bu olumsuz tablonun önemli ayrıntılarını oluşturmaktadır.

■ Eğitimde yaşanan olumsuzlukların sebeplerinden biri de değerlere eğitimin amaçlarında yeterince yer verilmemesi, duyuşsal eğitimin bilişsel eğitim kadar önemsenmemesidir.

■ Duyuşsal eğitim; birey, grup ve kurum düzeyinde gerçekleştirilmektedir.

■ Duyuşsal eğitim; birey, grup ve kurum düzeyinde ele alındığında, her düzeye göre amaçları da farklılık göstermektedir.

■ Öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimini destekleyen duyuşsal eğitimde, öğrencinin kendisine ve diğerlerine saygı duyması ve değer vermesi, çatışmaları çözmede şiddet içermeyen yöntemleri seçmesi, niyet ve eylem arasındaki farkı kavraması ve kendi sorumluluğunu alarak hoşgörüyü öğrenmesi sağlanmalıdır.

■ Değerler eğitimi çerçevesinde ele alınan duyuşsal eğitim, okul iklimini olumlu yönde etkilemesi, kişilerarası ilişkileri ve etkileşimleri şekillendirerek öğrencilerin kişisel gelişimini desteklemesi bakımından önemlidir.

■ Eğitim süreci gittikçe karmaşılaşan bir dünyada bireyleri her açıdan ve bütün yönleriyle hayata hazırlama, kalıcı nitelikte ahlaken iyi olma bilinci ile milli, manevi ve evrensel değerleri içselleştirecek davranışlar kazandırılması, bireyin mutluluğu dolayısı ile de toplumun geleceği için önemlidir.

Değerler Eğitiminin Amacı:

Değerler eğitiminin amacı, bireylerde değerlerin gelişimini çok yönlü olarak desteklemektir.

Bunun için;

■ Öğrencilere; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincini kazandırmak,

- Öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini bu değerlere saygı duymalarını sağlamak,
- Öğrencileri, kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkılar yapan, kendisi, ailesi ve çevresi ile barışık, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen, dürüst, erdemli, iyi ve mutlu vatandaşlar olarak yetiştirmek,
- Öğrencilere bireysel ve toplumsal sorunları tanıma ve bu sorunlara çözüm yolları arama alışkanlığı kazandırmak,
- Öğrencilere, toplumun bir üyesi olarak beden ve ruh sağlığının yanı sıra ailesinin ve toplumun sağlığını korumak için bilimsel süreçlere ve ahlakî değerlere uygun olarak karar verme alışkanlığını kazandırmak,
- Öğrencilerin kendilerine güvenen, sistemli düşünebilen, girişimci, plânlı çalışma alışkanlığına ve eleştirel bakış açısına sahip, estetik duyguları ve yaratıcılıkları gelişmiş bireyler olmalarını sağlamak,
- Öğrencilerin kendisine, ailesine ve topluma karşı sorumluluk duyabilen, üretken, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunabilecek yapıda bireyler olarak yetiştirilmesini sağlamak,
- Öğrencilerin kişisel, toplumsal tüm kaynakları ve zamanlarını etkin, yerinde ve verimli kullanmalarını sağlamak,
- Öğrencilere temel insanî değer ve erdemleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olmak,
- Öğrencilere okuma zevk ve alışkanlığı kazandırmak,
- Öğrencilere Türk dilini sevdirecek, dilimizdeki yozlaşmaların önüne geçilmesini sağlamak,
- Her öğrencinin biricik ve tek olmasını, bu tek ve biriciklerin çoklar olabilmesini ve okullarımızı çoklar içinde özel olmayı sağlayan bir yaşam merkezi durumuna getirmeyi sağlamak,
- Öğrencilerimizin millî, manevî ve evrensel değerleri hayata geçirmelerini sağlayarak toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamak,
- Değerlerimizin gelecek nesillere aktarılmasındaki önemli görevi yerine getirerek artan ve değişen risk ve tehditlerden bireysel ve toplumsal korunmayı sağlamaktır.

Değerler Eğitiminde Okulun Sorumlulukları:

- Öğrencilere ihtiyaç duyacağı bilgi, beceri ve tutumları kazandırmak,
- Bütün etkinliklerde bireysel ve kurumsal olarak mükemmellik, başarı ve yüksek beklentiyi hedeflemek,
- Demokratik, eşitlikçi ve adil olmak,
- Öğrencilere temel değerleri kazanacakları, kişisel ve sosyal açıdan gelişecekleri ortamlar sağlamak,
- Öğrencilerde özerklik ve kendine güven duygusu geliştirerek, bireyin yaşadığı topluma sosyal, siyasi ve ahlaki açıdan katkıda bulunabileceği duygusunu vermek,
- Geleceğin vatandaşlarını yetiştirmek,

- Kültürel yaşama ilgi duyan, sanatsal deneyimlerden zevk alan bireyler yetiştirmek,
- Kişisel özerkliği yerel çevreye yayarak bireyin topluma katkı sağlayacak şekilde yetişmesini sağlamak,
- Farklı kurumların değer alanlarına ilişkin programlı ve sistematik çalışmalar yapmak,
- Değerler eğitimi ahlaki değerler, toplumsal değerler ve kişisel gelişimi destekleyen bireysel değerleri içerecek şekilde planlamak ve bu planlama doğrultusunda sistematik bir şekilde çalışmaktır.

Değerler Eğitiminin Kapsamı:

- Değerler eğitiminin kapsamı, okulda kazandırılacak değerler ve değer alanları ile farklı yaşlar için değerler eğitiminin genel çerçevesini içermektedir.

Okullarda geliştirilmesi gereken değerler;

Sevgi	Sorumluluk	Saygı
Hoşgörü	Duyarlılık	Özgüven
Empati	Adil olma	Cesaret, liderlik
Nazik olmak	Dostluk	Yardımlaşma, dayanışma
Temizlik	Doğruluk, dürüstlük	Aile birliğine önem verme
Bağımsız ve özgür düşünebilme	İyimserlik	Estetik duyguların geliştirilmesi
Misafirperverlik	Vatanseverlik	İyilik yapmak
Çalışkanlık	Paylaşımçı olmak	Şefkat - merhamet
Selamlaşma	Alçakgönüllülük	Kültürel mirasa sahip çıkma
Fedakârlık	Vefalı olma	Adalet

- Okulun fiziki yapısı, sosyal yapısı, idari yapısı ve okul kültürü okulda değerler eğitimi etkileyen özellikler arasında yer aldığından, değerler eğitimi kapsamında bu unsurların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Değerler Eğitiminin Felsefi Temelleri:

Felsefi Akım	Temsilcileri	Savunduğu İlke
İdealizm	Sokrates-Platon	Değerler mutlak ve içseldir, değiştirilemez ve evrenseldir.
Realizm	Aristo	Erdem, gerçek yaşamdaki bilgelikle mümkündür.
Pragmatizm (Faydacılık)	David Hume James Mill Jeremy Bentham	Bir davranışın iyiliği ya da kötülüğü sonuçlarına bağlı olarak değerlendirilmelidir.
Ödev Ahlakı	Immanuel Kant	Bir insan bir şeyi, evrensel bir kural olarak diğerleri de yapacaksa yapmalıdır.
Sosyal Adalet	John Rawls	Toplumsal en alt tabakasında olanların refahını ve iyiliğini artıran şeyler adildir.

İdealizm (Socrates/Platon)

Sokrates'e göre: Değerler mutlak ve değişmezdir. Her değer, insanların yargılarından ve toplumdan bağımsız olarak mutlak anlamda iyi, doğru, güzel ya da kötü, yanlış, çirkindir. İyilik, güzellik, doğruluk gibi değerler kişiden kişiye, kültürden kültüre değişmeyen objektif gerçekliklere karşılık gelir.

Platon'a göre: İnsan tabiatı potansiyel olarak ideal olana yani "idealar alemine" yönelmiştir ve insanın dünyadaki bütün eylemlerinin yegane hedefi bu doğrultuda kendini gerçekleştirmesidir. İnsanın ahlaki olarak en son yüksek hedefi ideaların bilgisi ile ulaşabileceği erdemdir. Bu erdemin bilgisine ulaşabilen kişi, aynı zamanda mutluluğa ulaşır. Kim erdemli ve adil ise mutludur. Adil olmadan mutlu olunamaz.

Realizm (Aristo)

Aristo'ya göre: İyi en önemli hedeftir. İnsan sadece düşünen ve toplumsal bir varlık değil, aynı zamanda da "en yüksek iyiyi" ve "mutluluğu" amaç edinen bir varlıktır. Bu nedenle; her ustalık ve araştırma, benzer şekilde her eylem ve tasarım, bir iyiyi amaçlar görünmektedir. İkinci adım olarak, en yüksek iyiyi (mutlak iyi) ortaya koymaya çalışır. Bunu da mutluluk olarak tanımlamaktadır.

Pragmatizm/Faydacılık (Bentham/Mill/Hume)

Bentham: Çok sayıda insanın mutluluğu, ahlakın ve yasaların temelidir şeklinde açıklamaktadır.

Mill: Tek arzu edilir olan şeyin mutluluk olduğunu vurgular. Fayda ilkesini ya da en yüksek mutluluk ilkesini "eylemleri haz sağladıkları oranda doğru-iyi, acıya neden oldukları oranda yanlış-kötü olarak kabul eden ilke" şeklinde tanımlamaktadır.

Hume: Ahlaki gelişimde bilişselden çok duyuşsal özelliklerin daha etkili olduğunu vurgular.

Ödev Ahlakı (Kant)

Ahlaki özerkliğe vurgu yapan Kant, bireyin ödev ahlakı bilinciyle, kendi oluşturduğu kurallara göre hareket etmesini savunur. "Yalnızca, aynı zamanda evrensel bir yasa haline gelmesini isteyebileceğin maksime göre hareket et. Öyle davran ki bu davranışında insanlığın hem kendinde hem de diğer insanların her birinde her zaman bir amaç olarak gör ve asla bir araç olarak kullanma."

Sosyal Adalet (Rawls)

John Rawls sosyal adalet kuramını Kant'ın fikirlerine açıklık getirecek şekilde oluşturmuştur. Adalet ve hak-kaniyet gibi kavramları vurgulayan Rawls, eğer eşitlik durumu toplumun en alt tabakasındaki kişiler aleyhine bir durum yaratıyorsa, eşitlik adil değildir. Eşitsizlik durumu ise eğer bu kitle lehine gelişmeler içeriyorsa bu durumda eşitliksiz adildir şeklinde düşünür.

Her birey, toplumun genel yararı uğruna bile olsa, çiğnenmemesi gereken bir dokunulmazlığa sahiptir.

Ahlaki Değerler Eğitimi:

Ahlaki değerler eğitiminin amacı, bireylerin ahlaki değerlerinin farklı şekillerde destekleyerek erdemli insanlar olarak yetişmelerini sağlamaktır. Ahlaki değerler eğitiminde, ahlaki bilgi, ahlaki düşünme, ahlaki yargı ve ahlaki davranış önemli bir yer tutar. Ahlak, davranışların doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili değerler ve kurallar sistemidir. Zorunlu davranış kurallarını vurgulayan ahlak; erdem, karakter, iyi bir yaşam ve iyi bir toplum gibi kuralları içerir. İnsanın nasıl yaşaması ve nasıl davranması gerektiği ile ilgilenir. Ahlaki değerler insanların doğru ve yanlışla ilişkili olarak kararlarını ve davranışlarını belirleyen inanç ve tutumlardan oluşmaktadır. Ahlak anlayışı bireyin vicdanı, akıl yürütmesi ve toplumun etkisi ile gelişir.

Karakter Eğitimi Yaklaşımı:

- Günümüzde sosyo-kültürel şartlar çerçevesinde aile yapısındaki bozulmalar, gençlerde görülen bazı ahlaki problemler ve toplumsal değerlerin genç kuşaklara aktarılmasında yaşanan sorunlar karakter eğitimi zorunlu kılmaktadır.
- Çocukların yaşamını istila eden medya, her geçen gün birbirinden uzaklaşan ya da aşırı çalışmak zorunda kalarak çocukları ile ilgilenemeyen aileler, çocuklarda ciddi duygusal sorunlara neden olmaktadır. Dolayısı ile ahlaki karakter gelişiminde en büyük pay öğretmenlere düşmektedir. Bu nedenle öğretmenler temel ahlaki değerlerin kazandırılması ve hayata ilişkin ahlaki kararları alma noktasında öğrenciler için önemli bir rol model olmaları kaçınılmazdır.
- Karakter eğitimi, öğrencilerin akademik başarılarına dolaylı etki ederken, daha çok psiko-sosyal gelişimlerinde etkili olmaktadır.
- Ahlaki değerler eğitimi içinde ele alınan karakter eğitimi yaklaşımı, zaman içinde geçirdiği değişim dikkate alınarak geleneksel karakter eğitimi ve çağdaş karakter eğitimi olarak ele alınmaktadır.

1.Geleneksel Karakter Eğitimi

- Ahlaklı insanı tanımlayan ve mutlak olarak iyi ve erdemli karakter özelliklerinin vurgulandığı bu yaklaşımın amacı, bireyin karakterini toplumun paylaştığı değerler veya dini değerler kapsamında şekillendirmektir.
- Aristo'nun realist felsefe anlayışının etkisi görülen geleneksel karakter eğitiminde, iyiyi istemek veya bilmek yerine, iyiyi alışkanlık olarak kazandırmak ve yapmak önemlidir.
- Ülkemizde geleneksel karakter eğitimine dini eğitim örnek olarak gösterilebilir.
- Geleneksel karakter eğitiminde; bilgelik ve erdemli alışkanlıklar, erdemli karakterin özellikleri olarak tanımlanmakta, erdemli karakter için sosyal etki ve erken yaşlarda kazandırılan alışkanlıklar önem taşımaktadır.
- Geleneksel değerler evrensel olarak görülen; erdemler, sadakat, sorumluluk, görev, itaat ve dürüstlük gibi değerlerdir.
- Geleneksel değerlerin aktarılması ve pekiştirilmesinde yetişkinlerin rolü önemlidir.
- Toplumsal düzeni koruma amacı taşıyan bu yaklaşım tutucu olarak tanımlanmaktadır.

2.Çağdaş Karakter Eğitimi:

- Çağdaş karakter eğitiminde, geleneksel karakter eğitimine benzer şekilde çocuklara erdemleri öğretmek ahlaki değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır.
- Vatandaşlık eğitiminin de temeli olarak görülen karakter eğitiminde doğrudan öğretim, ödüllendirme, pekiştirme ve sınıf rutinlerine başvurulmaktadır.
- Öğretmen tutumları ve okul ortamının da önemine dikkat çekilerek sosyal ortamın karakter oluşumundaki etkisi vurgulanmaktadır.
- Geleneksel karakter eğitiminden farklı olarak çağdaş karakter eğitiminde, çocuk-merkezlilik, işbirliği ve yaşayarak öğrenmeye dayalı yöntemlere başvurulmaktadır.
- Uluslararası bir program olan "Yaşayan Değerler Eğitimi" çağdaş karakter eğitimi uygulamalarının bir örneğidir.

KAYNAKÇA

- Arslan, A. (2005). Felsefeye Giriş. Ankara: Adres Yayınları.
- Bacanlı, H. (2006). Duyuşsal Davranış Eğitimi. Ankara: Nobel.
- Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi. İstanbul: DEM Yayınları.
- MEB. (2010). İlk Ders Genelgesi (B.08.0.TTK.0.72.02.00). Ankara.

BİLGİ TARAMASI

1. Aşağıdakilerden hangisi geliştirilmesi amaçlanan değerler eğitimi kapsamında değildir?

- A) Cesaret ve liderlik
- B) Varlık ve güç
- C) Estetik duyguların geliştirilmesi
- D) Sevgi ve saygı
- E) Aile birliğine önem verme

2. Aşağıdakilerden hangisi değerler eğitiminin önem kazanmasında etkili olan unsurlardan değildir?

- A) Dürüstlikle bağdaşmayan davranışların artması
- B) Toplumsal şiddet olaylarının yükselmesi
- C) Etik davranışların fazlalaşması
- D) Vatandaşlık bilincinin azalması
- E) Ailelerin aşırı çalışma yükü nedeniyle çocuklarıyla yeterince ilgilenememesi

3. Milli değerleri, evrensel değerleri, siyasi değerleri ve yerel değerleri içeren değer alanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ekonomik değerler
- B) Dini değerler
- C) Toplumsal değerler
- D) Sanatsal değerler
- E) Evrensel değerler

4. Sosyal adalet değerinin gelişiminde aşağıdakilerden hangisi daha çok etkili olmuştur?

- A) Ekonomik eşitsizlik
- B) Terör olaylarının yaygınlaşması
- C) Sosyal paylaşımın kolaylaşması
- D) Çevre sorunları
- E) Küresel ısınma

5. Eşit davranma, haklılık ilkesine bağlılık ve güven olgusunu içeren değer aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Saygı   B) İyimserlik
C) Sabır   D) Duyarlılık   E) Dürüstlük

6. Aşağıdakilerden hangisi çocuklarda sabır özelliğini geliştirmede etkili bir ebeveyn tutumu değildir?

- A) Çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmak
B) Çocuğu sabrın gerekliliği ve yararlılığı ile ilgili yaşantı sağlamak
C) Çocuğun isteklerinde neden ve sonuç ilişkisi kurmasına yardım etmek
D) Çocuğun bütün isteklerini ertelemeden hemen yerine getirmek
E) Sabırlı olunmadığı durumlarda hangi sonuçlarla karşılaşılacağına dair çocuğa örneklem sunmak

7. Değerlerin çocukların aile ve okul yaşantısında da benzer uygulamalarla hayata geçirip benimsemelerine yardım eden öğretmen rolü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Model olma   B) Rehberlik etme   C) Yardımcı olma
D) Yaptırma   E) Betimleme

8. Yazılı olmayan okul, sınıf ve toplum kuralları aşağıdaki hangi program türüne örnek olarak gösterilebilir?

- A) Örtük program
B) Örgün eğitim programı
C) Yaygın eğitim programı
D) Mesleki etik programı
E) Açık program

9. Değerler ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Bir toplumun varlığını sağlayan ortak davranış biçimidir
B) Toplumun büyük bir çoğunluğu tarafından benimsenmiştir
C) Bir davranış biçimini veya bir inanç sistemini ifade eder
D) En önemli özelliği doğuştan getirilmesidir
E) Güvenlik ve sevgi gibi temel ihtiyaçların karşılanma güdüsü ile ilgilidir

10. Aşağıdakilerden hangisi değerler eğitimi programındaki ortak değerler arasında yer almaz?

- A) Dürüstlük
- B) Adil olma
- C) Hoşgörü
- D) Estetik
- E) Yaratıcılık

11. Değerler eğitimi kapsamında, aşağıdakilerden hangisi öğretmenin öğrencilere olumlu davranış kazandırması bakımından doğru değildir?

- A) Çocukların kişiliklerine saygılı olması
- B) Çocukların her davranışını ödüllendirmesi
- C) Güven verici ve esprili davranması
- D) Çocuklara şefkat göstermesi
- E) Sınıfta demokratik bir tutum sergilemesi

12. Aşağıdakilerden hangisi karakter eğitimini zorunlu kılan unsurlardan biri değildir?

- A) Ailelerin ilgisizliği
- B) Medyanın etkisi
- C) Toplumsal değerlerin genç nesillere aktarılamaması
- D) Değerlerin kaybolması
- E) Bilişsel eğitimin önemi

13. Değerler eğitiminde çocuk-merkezli, işbirliği ve yaşayarak öğrenmeye dayalı yöntemlere başvuran eğitim modeli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çağdaş karakter eğitimi
- B) Geleneksel karakter eğitimi
- C) Ahlaki değerler eğitimi
- D) Duyuşsal eğitim
- B) Bilişsel eğitim

14. Bireyin karakterini toplumun paylaştığı değerler veya dini değerler kapsamında şekillendirme amacı taşıyan eğitim modeli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çağdaş karakter eğitimi
- B) Değer belirginleştirme yaklaşımı
- C) Geleneksel karakter eğitimi
- D) Bilişsel gelişimsel yaklaşım
- E) Bütünleştirici etik eğitim

15. Aşağıdakilerden hangisi okulda değerler eğitimini etkileyen özelliklerden biri değildir?

- A) Okul kültürü
- B) İdari yapı
- C) Toplum felsefesi
- D) Sosyal yapı
- D) Fiziki yapı

CEVAP ANAHTARI

1- B	2- C	3- C	4- A	5- E	6- D	7- B	8- A
9- D	10- E	11- B	12- E	13- A	14- C	15- C	

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE ETİK

EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE ETİK

1.1. ETİK KAVRAMI VE KURAMSAL TEMELLERİ

Etik Kavramı

Etik, bir grup insan ya da toplum tarafından kabul edilen doğru davranışları ve ahlaki ilkeleri belirleyen kuralları bütünüdür. Temelde neyin iyi ve neyin doğru olduğuna yönelik araştırmalardan oluşan, ahlakın temellerini inceleyen, bireyin kendisinin ve toplum içinde yaşadığı süreçte sergilediği davranışları ahlaki açıdan değerlendiren felsefe disiplini etik olarak tanımlanmıştır. Bu bakımdan, “iyi nedir?” ve “ne yapmalıyız?” gibi sorular ile ölçütler belirleyerek davranışları değerlendirme etik kavramının odağında yer almaktadır (Akarsu, 1975).

1.1.2. Toplumsal Açıdan Etik Kavramının Temelleri

Soyut bir kavram olan etik, bireylerin ve bireylerin oluşturduğu toplumların kültüründen doğrudan etkilenir. Kültür ise insanın doğal yaşamı içinde kendiliğinden oluşmaz. Bireyin ve içinde yer aldığı toplumun şekillendirdiği olumlu ve olumsuz davranışlar, toplumun kimliği haline gelen maddi ve manevî değerlerin genel adı kültür olarak tanımlanır. Kültür, insanların yaşamları ile birlikte değişmekte ve hem kendileriyle hem de etkileşimde bulunduğu diğer öğelerle kurduğu bağları düzenlemektedir (Cevizci, 1999). Kültürün bir parçası olan etik, uygun olan davranışları belirlemesi nedeniyle kültürle iç içe geçmiş durumdadır. Kültür, soyut niteliği ile insanların algılama ve düşünme şekillerine, dolayısıyla davranışlarına da etki eder. Modern anlamda kültür ile ilgili en geniş tanım E. Taylor tarafından yapılmıştır. Taylor’ın ifadesi ile kültür, toplumu oluşturan bireylerin sahip olduğu bilgi birikimi, inanç, sanat, hukuk, gelenek ve görenek, ahlak/etik, yetenek ve alışkanlıklardan oluşan karmaşık ve bütünsel bir yapıdır (Kroeber, 1987).

Değerler

Sözlük anlamına bakıldığında değer kelimesi “*Ahlak ya da değer felsefesinde, olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin, olana, olguya yüklediği nitelik*” olarak tanımlanabilir (Cevizci, 1999).

Değer felsefesinin temel sorularından bir tanesi “*değerli olan bir şeyi, değerli yapan şeyin ne olduğudur*” ya da “*değerin kaynağında neyin bulunduğu*” sorusudur. Bu sorulardan alınan cevaplar genel olarak üç başlık altında toplanabilir:

Haz veren şey, değerlidir: Bu görüş, bir şeyin insana haz verdiği zaman iyi, acı verdiği zaman kötü olduğunu savunur (Sünter&Akşit, 2020).

Değerler tanımlanamaz bir şeydir: Bu görüşe dayanarak değerler iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış vb. şekilde mutlak basit niteliklere sahiptirler ve tanımlanamazlar. Nasıl ki beyazlık ata veya başka nesnelere ait nitelikler ise, değerler de bazı nesne ve durumlara aittir. Bu nesnelere ait değerleri ya fark ederiz, algılarız yahut ta fark edemeyiz. Böyle bir değeri başkasının bir açıklama yolu yoktur.

Değerli olan tercih veya arzu edilendir: Bu anlayışa göre, iyi olan şeyler, bizim seçtiğimiz, arzu ettiğimiz şeylerdir. Bu durum aynı zamanda değerlerin değerlendirilmesinin tercihinin, seçimine bırakılmış olması, onları kısmen de olsa bir rölatifliğe götürmektedir (Erdem, 2015).

Normlar

Norm, “ahlak alanında doğru eylemi belirleyen kural, uygun davranış için standart, eylemde temele alınan davranış ilkesi. Değeri yargılamak ya da değer biçmek için kullanılan ölçü” olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 1999). Verilen tanıma göre normların, etik kurallara dayanarak eylemlerin ne derecede doğru olduğunu belirleyen ve eylemlere standartlar koyan bir ölçü olduğu anlaşılmaktadır. Ahlak felsefesinde norm üzerine yapılmış bu tanım temel alınarak ortaya konulan ahlaki anlayış, normatif ahlak olarak tanımlanmaktadır (Eren, 2007). Normatif ahlak “insan varlıklarına, neyin doğru ve neyin yanlış, neyin iyi ve neyin kötü olduğuyla ilgilenir. Belirli durumlarda ne yapıp ne yapmamaları gerektiğiyle, yaşamda hangi nihai ve en yüksek amacın peşinden gitmek durumunda olduklarıyla, yaşamlarını nasıl sürdürmeleri ve başkalarına karşı nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili bilgi veren, insanların ahlaki eylemleri için norm ve düzenleyici ilkeler” getirmektedir (Sünter&Akşit, 2020).

Görgü Kuralları

TDK’de yer alan tanıma göre görgü, bir toplumun içinde var olan ve bireylerin uyması beklenen saygı ve nezaket davranışlarının genel tanımıdır. Bireyler arasındaki ilişkiyi düzenleyen töre, adet, gelenek ve görenek gibi yazı olmayan kuralların arasında görgü kuralları da yer almaktadır. Görgü, bir bireyin bir olay karşısında veya toplum içinde davranışlarının ölçüsünü belirleyen yazılı olmayan normlar olarak kabul görmektedir. Bir toplantıda nasıl konuşulacağını, bir davette nasıl yemek yenileceğini, bir törende nasıl davranışlar sergilenmesi gerektiğini görgü kuralları belirlemektedir. Görgü kurallarının bir kısmı her toplumda geçerli olan evrensel kurallar olarak kabul edilse de, toplumdan topluma farklılık gösteren görgü kuralları da bulunmaktadır. Örneğin bir toplantıda konuşurken, bir davette yemek yerken veya bir törene katılırken ki davranış biçimlerini belirlemektedir. Genel olarak görgü ve buna bağlı olarak ortaya çıkan görgü kuralları her toplumda geçerli, evrensel bir nitelik taşımakla birlikte, toplumdan topluma farklılıklar da göstermektedir (Sünter & Akşit, 2020).

Görgü kuralları genellikle ahlak kurallarıyla karıştırılmaktadır. Fakat ahlak kuralları, dini, vicdani ve sosyal yaptırım özelliği açısından görgü kurallarından ayırt edilebilir özelliklere sahiptir. Çünkü görgü kuralları ahlak kurallarından daha az yaptırımlara sahiptir (Cüceloğlu, 2000).

1.1.3. TEMEL ETİK MODELLERİ

1.1.3.1. Normatif Etik Modelleri

Normatif etik, sosyal hayat ile kendisi arasında mesafe koymayan, hayatın içerisinde, ona sıklıkla müdahale eden, kurallar ve normlar belirleyen, etik disiplini oluşturan bir yapıya sahiptir. Normatif etikte filozof mevcut ahlaki ilkelerin analiz etmek yerine birtakım ahlâkî ilkeleri ortaya koyar, bir hayat modeli oluşturmaya çalışır (Kılıç, 1993).

Normatif olma niteliğiyle etik, ahlâk ve moral kavramlarının içeriğiyle uyudur. Bu nedenle ahlâk felsefesi niteliğiyle birlikte burada normatif etik, doğrudan ahlâkın kendini ortaya koyuş tarzına benzeşmektedir. Ahlaki normları belirler, bu normları muhakeme eder ve sonuçta bu normların pratik yaşamda uygulanmasına zemin hazırlar (Kesgin, 2009).

Normatif ahlak, neyin ahlaki bakımdan doğru-yanlış ya da iyi-kötü olduğunu belirleyen ölçütler sunmakta olup, bu ölçütleri haklı kılmanın temellendirilmesiyle ilgilenir.

Normatif etik iki açıdan ele alınabilir. İlki temel ahlaki ilkelerin belirlendiği tümüyle teorik etik, diğeri ise uygulamalı etik denilen ve farklı alanlardaki temel soruların tartışılarak, genel ahlak ilkelerinin bu alanlara uygulanmaya çalışıldığı pratik olan boyuttur. Normatif etiğin ilgilendiği genel teorik sorunlar şunlardır:

- 1- Normatif etik ahlaki erdemler ile ilgilenir. İnsanın eylemlerinde iyi veya kötü olmasını araştırır.
- 2- Toplum ya da sosyal kuramlarla ilgilidir. Toplumu oluşturan sosyal veya politik unsurları ahlaki açıdan ele alır.
- 3- Değerlerle ilgilidir. Hangi değerlerin temel olabileceği sorusu ile ilgilenir(Kılıç, 2008).

Varoluşçu Etik

Varoluşçu felsefe, XX. Yüzyıl insanının bunalımını esas alıp, oradan insanı yeniden kurgulamaya çalışmıştır. Bu felsefi anlayışta, ben (benlik) varlık ile özdeşdir. Buna göre insan, kendi özünü kendisi yaratır; kendi özünü yaratan tek varlık insandır. İnsanı insan yapan da kendisidir. Bu anlamda insanı insan yapan üç temel nitelik de *belirsizlik, özgürlük ve tasadır* ki, bunların toplamı da huzursuzluğu meydana getirir (Hoş, 2000).

Varoluşçu (Egzistansiyalist) etik “insanı bir varlık olarak alan, insanın ahlaki yaşamını önce varlığı anlamaya çalışarak betimleyen diğer ahlak tiplerine bir tepki olarak gelişen ve özgürlüğü insanın belirlenmiş varlıksal konumuna göre değil de, onun kendi kendisini şekillendirmesi ve gerçekleştirmesi açısından tanımlayan ahlak anlayışı” olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 1999).

Varoluşçu etik, iradeci bir etik teorisidir. Bu etik yaklaşımında insan akli ile değil, iradesi ile ön plandadır. Varoluşçu düşünürler insanın evrendeki tüm varlıklardan ayıran temel özelliğinin, bütün değerlerin kaynağı olan bir iradeye sahip olması olarak görüp, iradenin yaratıcı özellik taşıdığını, insanın irade ile seçemediği şeylerin hiçbir değer taşımadığını, değer taşıyan şeyin insan iradesi neticesinde meydana gelen eylemler olduğunu ve değer taşıyan şeylerin bu eylemlerin neticesinde ortaya çıktığını savunmaktadırlar (Gündoğdu, 2007).

Varoluşçu düşünürlere göre insan, ortaya koyduğu yaşamla eş değerdir. Öyleyse insan kendi faziletlerini kendisi oluşturur. Cesur ya da korkak olmak insanın kendi tercihidir. İnsan kendi yolunu kendisi seçer, hatta kendi ahlaki yolunu seçmeden duramaz. İnsanın kendisini yapan yine kendisidir. İnsan, yardımsız, desteksiz, tek başınadır. İnsan seçim konusunda mutlak özgürdür; özgürlüğü de özgürlük adına seçer. Bu şekilde özgür seçimle, özgürlük adına yapılan her şey de ahlaka da uygun olandır (Sünter & Akşit, 2020).

Eudaimonia Etik

Ahlakın insanlık tarihiyle başlayan serüveni göz önüne alındığında bütün İlkçağ ahlak felsefesini eudaimonist karakterli ahlak anlayışları sınıfına dahil edebilir. Bu dönem içinde Demokritos’un görüşleriyle başlayan bu mutlulukçu ahlak anlayışları Sofistlere, onlardan Sokrates’e ve Sokratik okullara kadar genelleştirebilir. *Eudaimonia* Grekçe bir terim olarak hem yerinde davranma hem de rahatça yaşayıp gitme anlamına sahiptir. Bu anlamların erdem (arete) ve mutluluğun birbirinden bütünüyle ayrılamayacağını belirten Aristoteles tarafından da yansıtılır (Sünter & Akşit, 2020).

Bu ahlaki yaklaşıma göre esas amaç mutluluğa kavuşmaktır. Mutluluğun kaynağının ne olduğu ise Antik Yunan döneminden bu zamana kadar süregelen bir tartışma konusudur. Örnek olarak Sokrates’e göre mutluluğun kaynağı erdemdir. Bu sebeple Sokrates erdemi tanımlamaya çalışarak, nasıl erdemli yaşanılacağını göstermeye çalışmıştır.

Faydacı Etik

Faydacı etik Normatif ahlak düşüncesi içinde sonuçsalci ahlak teorisinin grubundadır. Faydacı ahlak teorisine göre eylemlerimizin sonuçlarını tartarak karar veririz. Faydacı etiğin cevaplamak istediği ana soru şudur: İyi ve mutlu bir hayat için ne şekilde davranmak doğru olur? Eylemlerimizin değerini belirleyen ölçü ne olmalıdır ki iyi ve mutlu yaşayabilelim. Bu etiğe göre bir eylemin değeri sağladığı fayda ile belirlenir (Tepe,2011).

Adalet Etiği

Adalet kavramı olarak “yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk.” olarak tanımlanır. Felsefi bir kavram olarak adalet kavramı ise, “Bir toplumda, değerlerin, ilkelerin, ideallerin, erdemlerin cisimleşmiş, somutlaşmış, hayata geçirilmiş olması, herkesin hak ettiği ödül ya da cezayla karşılaşması durumudur (Demir ve Acar, 1992).

Materyalist Etik

Materyalizm, kökleri Antikçağ’a kadar uzanan çok eski bir fikir akımıdır. Materyalizm, bütün var olan gerçekliği, madde ve onun hareketiyle açıklayan ve maddeden başka herhangi bir şeyi gerçek kabul etmeyen bir düşünce sistemidir (Thalheimer, 2009). Materyalist etik ise insanın yaşamı boyunca yapmış olduğu eylemleri sonucu ortaya çıkan davranışlara yön verdiğini söyleyen her çeşit metafizik düşünceyi reddeder ve insanın hem karmaşık davranışlarının hem de düşünce süreçlerinin arkasında yatan maddi ve toplumsal ilişkileri ortaya çıkarmaya çalışır. Çünkü bu etik anlayışa göre, düşünce birtakım maddi ve toplumsal ilişkiler sonucunda ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2004).

1.1.3.2 Betimleyici Etik Modelleri

Betimleme kelimesinin anlamından da anlaşıldığı gibi etik alanına bilimsel bakış açısını uygulamakla, eylemlere dayalı oluşan betimleyici (*deskriptif*) bir etik yaklaşımıdır. Olması gereken eylemlerle ilgili ahlaki değerlerden daha çok, var olan etik olgu ve değerleri belirlemek ve bu tür inançların sosyolojik ve psikolojik yönlerini inceleyip, ortaya çıkmasını sağlayan etik türüdür. Bu yaklaşımda etik kural koyucu değil, seyirci ve gözlemci konumundadır. Bir toplum içerisinde mevcut durumda neyin kötü olduğunu belirlemeye çalışır. Hazzın nasıl bir duygu ve eylem olduğunu psikolojik olarak tahlil ederken toplumda neyin iyi neyin kötü olduğunu değerlendirmesini yapmaz. Çünkü betimleyici etik yargı belirlemek yerine var olan durumu ortaya koymayı hedeflemektedir (Kesgin, 2009).

Özetle betimleyici etik anlayışının temel kuralı, insanların eylemlerini gözlemleyerek, sonuçların tasvir yoluyla ifade edilmesidir. Ahlaki değerlere yönelik kuralları ve normları belirlemek bu anlayışta görülmez. Başka bir tanımlamada etik yaklaşımın temelini betimleyicilik akımı ile ilişkili olduğu görülür. Betimleyicilik akımı etik felsefesinde ahlaki kuralları koymayı değil, betimsel yolla olgusal tümcelerden elde edilebilecek anlamların önemli olduğunu öne sürmektedir. Söz konusu bilimsel ya da betimsel bu yaklaşımın ahlak alanında uygulanarak, kuralları koymakla değil eylemlerin gözlemlenmesi ve sonuçlarının tasvir edilmesiyle ilgilenen ahlak yaklaşımı *betimleyici ahlak* olarak ifade edilir (Sünter&Akşit, 2020).

Fenomenolojik (Değerler) Anlayış

Eylemlerin biçimsel halinden daha çok niceliksel içeriğine önem veren anlayış fenomenolojik anlayış olarak tanımlanır. Yapısı itibarıyla normatif etik ve meta etiği alanlarının altında incelenmektedir. Bu anlayışa göre eylemin ahlaki boyutu, eylemin sonucunda gerçekleşen durumlara bakılarak ifade edilir. Başka bir ifade ile eylemin ahlaki boyutu, ahlak yasası gibi soyut yasalara uygunluk ile değerlendirilmez. Gerçekleştirilen eylemle neyin amaçlandığı, değerlerin ne olduğu önemsenir. Değerlerin kavranması duyular ve akıl aracılığıyla mümkün değildir; ancak duygular aracılığı ile kavranabilir. Bu kavrayış, insanlarda var olan sezgisel bilinç ile mümkündür.

Dil analizi yaklaşımı (meta etik), ahlakın kendisi ile ilgilenen, ahlakın özelliklerini, doğasını ve yapısını inceleyerek karakteristik özelliklerini ortaya koymaya çalışan, yargıların doğasını ve ahlakın dilini inceleyen bir disiplindir. Normatif ahlak, bireylere eylemleri ve yaşamları noktasında yol göstermekle ilgilenirken, meta etik ise ahlakın genel yapısı ile ilgili dilsel anlamlar ve temellendirmelerle ilgilenmektedir. Ahlakla ilgili bilgiye ulaşma sürecinde, anlamların neler olduğu ve bu anlamların farklı bağlamlardaki karşılıklarını inceleyerek, ahlakın mantıksal yapısını ortaya koymaya çalışan ahlak türü analitik etik olarak da ifade edilen, meta etik ahlak türü olarak tanımlanır (Cevizci, 2009).

Evrimsel Yaklaşım

Ahlaki kuralları evrim kuramının temelleri olan “doğal seçim” ve “hayatta kalma güdüsü” ile açıklayan etik anlayış evrimsel etik olarak kabul edilmektedir. Evrimsel etik, ahlaki boyutta tartışılan konuları insanın psikogenetik yapısını ön plana alarak açıklamaya çalışmaktadır. İnsanın temel ihtiyaçlarından bir tanesi sosyalleşmedir. Bu nedenle toplum tarafından onaylanmak ve kabul görmek için, toplum içinde yaşamını sürdürmeye yönelik doğal güdülere sahiptir. Evrimsel etik, sosyalleşme sürecindeki insan davranışlarını, insanın hem fiziksel hem de biyolojik yapısını temel alarak açıklamaya çalışmaktadır (Aydın,2007).

1.1.3.3 Uygulamalı Etik Modelleri

Uygulamalı etik Batı düşüncesinde II. Dünya savaşıdan sonra, mantıkçı pozitivistin ağırlığını yitirmesiyle değer sorunların öne çıkmaya başlamasıyla önem kazanmıştır (Kılıç,2014).

Uygulamalı etik modelleri temelde üç soru ile ilgilenmektedir:

- 1- Tıbbi etik konuları.
- 2- Çevresel etik, aile ahlakı, iş ve devlet ahlakı altında ele alınan konular.
- 3- Bireysel veya toplumsal ahlak gibi konular.

Tıbbi Etik

Etik kelimesinin kökeni daha önce bahsedildiği üzere Yunanca “Ethos” sözcüğüdür. Sade bir şekilde “ahlak kuramı” veya “teorik ahlak” olarak ifade edilebilir. Etik; İyonyalılar zamanından bugüne “iyinin” ve “doğrunun” açıklamaya çalışan, “evrensel iyi”, “evrensel doğru” ifadelerinin herkes için geçerli olup olmadığını ve bu kavramların insanlar tarafından elde edilip edilemeyeceğini konu edinen akılsal bir uğraştır. Felsefenin bilgi, bilim, varlık felsefesi gibi alt disiplinlerinden bir tanesi de ahlak (etik) felsefesidir. Uygulamalı etik altında yer

alan tıbbi etik ise tıp dünyasında yaşanan değerlerle ilgili sorunları inceleyen alan olarak tanımlanmaktadır (Arda,2019).

Tıbbi etik alanında karşılaşılan sorunların çözümünde kullanılan ilkelere dair çeşitli sınıflamalar mevcuttur. Bu ilkelerin temelde 6 başlık altında toplandığı görülmektedir:

Dürüstlük İlkesi: Dürüstlük ilkesi, hastayı aldatma ve hastadan bilgi gizleme hakkına kimsenin sahip olamayacağını savunur.

Yaşama Saygı İlkesi: Etik kavramının temellerinden bir tanesi, bütün yaşam biçimlerine saygı duymaktır. Doğayı korumak ve hayatın devamlılığını sağlamak için canlıların yaşama hakkına saygı duymak bir tercih değil, zorunluluktur.

Yarar Sağlama-Zarar Vermeme İlkesi: En basit haliyle bireylerin, toplumdaki hiç kimseye zarar vermemesi ve toplumun yararına eylemlerde bulunması şeklinde tanımlanmaktadır.

Adalet İlkesi: Adalet ilkesi, bireyin toplum içinde sahip olduğu hakların kullanımının hakkaniyet çerçevesinde kullanılmasının yine toplum tarafından gözetilmesini sağlayarak, hakların kullanımını güvence altına almaktadır. Bireylerin toplum içinde eşit haklara sahip olmaması, adalet ilkesi ile çatışmaz. Aynı zamanda bu durum adalet ilkesinin uygulanmasının önüne geçemez.

Özerklik İlkesi: Bireyin kendisini ilgilendiren kararları özgür iradeyle kendisinin vermesi özerklik ilkesi olarak ifade edilir. Bu ilkenin temelinde bireyin bilinçli ve istekli bir şekilde eylemlerini özgürce seçmesi, seçimini bağımsız bir şekilde yapabilmesi yer almaktadır.

Yasalık (Meşruiyet) İlkesi: Bu ilkeye göre tıp dünyasında görevli bireyler yasaların ve normların belirlediği kurallara uymak zorundadır. Yasalar ve normlarla çelişen eylemlerden kaçınarak, mevcut normların gerekliliklerini yapmakla yükümlüdürler (Arda,2019).

Biyoetik

Biyoetik, biyoloji ve tıp alanlarında gelişen teknolojinin de etkisiyle gerçekleşen yeniliklerin, etik alanındaki etkileri ve sonuçları ile ilgilenen etik alanıdır. XX. Yüzyıl sonlarından itibaren etikte önemli alanlardan biri haline gelmiştir. Yunanca kökenli olan “bio” ve “ethos” sözcüklerinin birleşmesiyle, “canlı etiği” olarak da ifade edilmektedir. Yapısı itibarıyla uygulamalı etik alanının içinde değerlendirilen biyo-etığe dair sorunlar en geniş tartışmaların yapıldığı etik alanlar içerisinde (Oğuz, Büken & Kucur, 2005).

Sosyal Etik

Sosyal etik, bireyin içinde yaşadığı toplumdaki diğer bireylere karşı sahip olduğu hak ve sorumlulukları ön plana alarak bireyin bütün ilişkilerini etkileyen bir etik alanıdır. Birey hem sosyal ihtiyaçlarını karşılamak hem de sorumlu olduğu yükümlülükleri gerçekleştirmek amacıyla diğer bireylerle dayanışma içinde olmalıdır. İnsanlar birbirlerine ancak çeşitli hak ve görevle bağlanır ve bir birlik dayanışma meydana getirirler. Sosyal etiğin müşterek kaynağı ise dayanışmadır. Bu dayanışmanın esası da medeni, sosyal ve siyasi hak ve görevlerde sosyal dengeye göre davranmaktır.

Bilim Etiği

Bilim doğayı ve doğa olaylarını anlamlandırmaya çalışmak amacıyla ortaya çıkmış olsa da zamanla bireylerin hayat standartlarını yükselterek, toplumların yaşam kalitesini artırmak da amaçlarından biri haline gelmiştir.

Bu amacı gerçekleştirmek için deney ve gözleme dayalı araştırmalar ile elde edilen bilimsel bilgiden yararlanmaktadır. İnsanın doğasında mevcut olan merak güdüsü ile insan kendisini ve içinde yaşadığı evrenin sırlarını bilim sayesinde açıklamaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda farklı disiplinleri temel alan birçok bilim dalı ortaya çıkmıştır. Zamanla bilgi birikiminin artması ile uzmanlıkların çoğalarak, her bilim dalının kendi içinde alt dalları ortaya çıkmış olsa da, bilim her zaman aynı amaçları gerçekleştirmek için araştırmalarına devam etmiştir (Sünter & Akşit, 2020).

Etik, genel olarak neyin iyi ve kötü olduğunu, buna bağlı olarak da nelerin doğru ve yanlış olduğunu ele alan bir felsefe dalıdır. Bilim etiği de bilimde bu doğrultuda hareket eden bir alandır. Burada bilimin herhangi bir konuyu iyi ya da kötü olarak değerlendirmesinden söz edilmez, önemli olan söz konusu araştırma metodudur. Bir diğer açıdan bilim etiği, bilim alanında yapılan faaliyetler sonucunda elde edilen değerler ile ilgili problemleri ve bunları ortadan kaldırmak için sunulan çözümlerin değerlendirildiği bir alan olarak tanımlanmaktadır.

Bu bakımdan bilim etiği, bilim sahasında çalışan insanlara, bu çalışma esnasında göz önünde bulundurması gereken birtakım ilkeleri hatırlatmaktadır. Araştırma sürecinde etik açıdan takip edilmesi gereken birtakım normlar, standartlar ve davranışlar söz konusudur. Bilim ve teknoloji ahlaki değerlerle ilişkili olduğu için etik kuralları takip etmek zorundadır. Yaşanan bütün olumsuz durumlara rağmen, insanlar bilimi terk etmeden, en az zarar ve en çok fayda ilkesiyle insanlığın gelişmesine yönelik çalışmalarını sürdürmelidir (Tabancalı, 2004).

Çevre Etiği

Çevre etiği genel olarak; insanlar ile çevreleri arasındaki ilişkileri düzenleyen ahlaki ilişkilerin incelenmesidir. Çevre etiği konusunda insanın sorumluluğunun “kime” ve “ne için” duyulması gerektiği sorusu hep sorulan ve cevabı noktasında güçlük çekilen bir sorudur.

Çevre etiği, insanlar ile doğal çevreleri arasındaki ilişkide tabii denge ve gidişatın korunması ve bu ilişkide zaman zaman ortaya çıkan sorunların nedenlerinin belirlenip çözümlenmesi ile ilgilenir. Öbür taraftan da değer koyucu bir etik olarak insanların çevre ile ilişkilerinin ahlaki açıdan en iyi nasıl olması gerektiği ile ilgili kuramlar ve ilkeler geliştirir ve öneriler getirir (Kılıç, 2008).

İş Etiği

Uygulamalı etik alanındaki konulardan biri olan iş etiği, iş hayatında yaşanan etik sorunlarla ilgilenmektedir. Bu sorunlar; işverenin etiği, çalışanlar ve işverenler arasındaki ilişkilerde gözetilmesi gereken ahlaki kurallar, kurumsal yapının ahlaki açıdan işleyiş şekli, kurum kültürünün temel aldığı ahlaki kurallar, kurumlar arası ilişkilerde uyulması gereken etik kurallar gibi konuları kapsamaktadır (Kılıç, 2014).

Hukukta Etik

Hukuk, kanunlar/kuralların belirlediği çerçevesinde ne yapılıp yapılamayacağını; etik ise, ne yapılıp yapılmamasının gerektiğinin belirlenmesidir. Nitekim etik gibi, hukuk bilimi de insan eylemlerini konu almakta, ancak incelemelerini ahlaki değer ve normları esas alarak değil, kanunlara/kurallara uygunluk açısından yapılmaktadır. Bu itibarla, hukuk normları, kanunlar/kurallar biçiminde, toplumun her üyesinin haklarını ve sınırlarını güvence altına almakta ve tüm davranış ve eylemleri bağlayıcı kılan düzeni temsil etmektedir. Hukuk normları, ahlâkî normlar olmamakla birlikte bireysel ve toplumsal bağlayıcılığını ahlaki değer ve normlarla sağlamaya esas alır (Pieper, 1999).

1.1.3.4. Kamu Yönetiminde Etik

Kamu yönetiminde etik alanı, kamu personellerini ilgilendiren etik kuralları inceleyen bir alandır. Kamu personellerinin eylemlerini belirleyen en temel iki faktör kanunlar ve etik değerlerdir. Personellerin eylemlerini dışsal olarak belirleyen faktör kanunlarken; etik değerler ise eylemleri içsel olarak yönetmektedir. Dışsal faktör olan kanunlar, çalışanların eylemlerini kamunun çıkarını gözeterek yapmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Özetle kamu etiği, kamuda görevli personellerin davranışlarının kanunlara, etik kurallara uygunluğunun incelemesi olarak kabul edilmektedir. Bir diğer açıdan, eylemlerin içsel kontrolünü sağlaması yönüyle kamu etiği, kamuda görevli personellerin, kendi bireysel ahlaki değerlerini kıstas alarak eylemlerini düzenlemesi anlamına gelmektedir (Cooper, 1998).

Eğitimde Etik

Bireylerin hayatın her alanında sergilemesi gereken etik davranışlar, eğitim alanında da geçerlidir ve hatta daha çok önem arz etmektedir. Bu durumun temel sebebi hayatın her alanında gözetilen etik yaklaşımların yine eğitim yoluyla bireylere kazandırılmasıdır. Bu nedenle eğitim öğretim süreçlerinin tamamında etik değerler öncelikli olarak gözetilmesi gereken konuların başında yer almaktadır. Eğitim bireylerde davranış değişikliği sağlayan, bireylerin yaşantıları yoluyla oluşan ve hayat boyu süren bir süreçtir. Bu nedenle etiğin temel odağı olan bireylerin sergilemesi gereken davranışların neler olduğu ve nasıl yaşanmasına dair soruların, etik ve eğitim alanlarında güçlü bir ilişki kurduğu görülmektedir.

Bir diğer açıdan öğretmenlerin erdemli ve dürüst olma gibi etik değerlere sahip olması gerektiği de eğitim alanında çalışmalar yapan teorisyenler tarafından öne sürülmektedir. Bir öğretmenin söz konusu etik değerlere sahip olduğu takdirde, öğrencilerine de bu değerleri öğretebileceği kabul edilmektedir.

1.2. TEMEL ETİK KURAMLARI

1.2.1. KURAMLAR

Teleolojik Kuram

Teleolojik etik, eylemin değerini belirleyen temel ögenin eylemin sonuçları olduğunu savunan kuramdır. Doğru ve yanlış davranışlar, ahlaki ödev ve sorumluluklar ancak sonuçlara bakılarak değerlendirilebilir.

Teleolojik etik, eylemin yapılmasına neden olan akıl, etik değerler, duygular gibi kaynaklardan ve bu kaynakların özelliklerinden ziyade ortaya çıkan sonuçları ele almaktadır. Bu kurama göre ahlaki kurallar ve normlar, sonuca odaklı olan teleolojik yöntemler ile meydana gelmektedir. Birey karşılaştığı bir sorunda eylemlerinin faydalarını ve zararlarını göz önünde tutarak, eylemin sonuçlarının ahlaki kurallara uygun olup olmadığını tespit eder. Bu değerlendirmenin sonucunda, eylemler zararlı bir sonuç oluşturmuyorsa faydalı olduğu kabul edilir.

Aristippos, teleolojik etiğin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda Sokrates'in öğrencisi olan Aristippos, bireyin en yüksek amacının anlık hazlarla elde edilen maddi mutluluk olduğunu savunduğu, materyalist bir bakışa sahip olan hazcılık ahlakını öne sürmüştür. Bu etik anlayış Kirene Okulu olarak da bilinmekle birlikte, teleolojik etiğin temsilcilerini de etkisi altına almıştır. Bu anlayışın en önemli özelliği, anlık yaşanan hazların en yüksek amaç olarak kabul edilmesidir.

Deontolojik Kuram

Deontolojik etik, temelde ahlaki ödev ve sorumlulukların doğasını inceleyen, bireylerin birtakım ödevleri olduğunu ve bu ödevlerin yerine getirilmesi gerektiği ifade eden etik alanıdır. Deontolojik etiğe göre, bazı eylemler sonuçları düşünülmezsizin gerçekleştirilmek zorundadır. Çünkü söz konusu eylemler, ahlaki olarak yapılması zorunlu olan ödevler olarak kabul edilmektedir (Cevizci, 1999).

Deontolojik kuram, kendi içerisinde pek çok teoriyi de barındırmaktadır. Orta Çağ'dan modern zamanlara kadar süregelen anlayış genel anlamıyla deontolojik özelliklere sahiptir. Kant'ın ödev etiği ve XX. yüzyılda bu anlayışı sezgici etik olarak sürdüren David Ross'un çalışmaları deontolojik kuramla ilişkili akla gelen ilk çalışmalardır.

Haklar Temeline Dayalı Etik Kuramı

Bu etik kuramı, davranışların değerlendirilme sürecinde yasal haklar gibi bireysel hakların göz önünde tutulması gerektiğini savunmaktadır. Bu kurama göre, eylemlerin ne ölçüde etik olduğu değerlendirilirken bireylerin sahip olduğu hakların da değerlendirme sürecinde önemli olduğunu savunur (Aydın, 2003).

Erdem Veya Karakter Temeline Dayalı Etik Kuramı

Erdem etiği öncelikli ve temel olarak erdem sahibi olarak nitelendirilebilecek insanları, iyi ve karakterli olmayı önemseyen; kurallar ve normlardan bağımsız hareket ederek eylemlerin sonuçlarını dikkate almayan etik kuramıdır. Bu kuramın temel amacı, erdem sahibi insanlara yönelik tanımlamalar yapmak ve onların niteliklerini tespit ederek bir algılayış geliştirmeye çalışmaktır.

Sezgilere Dayalı Etik Kuramı

Sezgici etik kuramı, bireylerin sezgileri yoluyla eylemlerinin doğru veya yanlış olduğuna karar verdiğini öne sürmektedir. Bireyler sahip oldukları etik duyarlılık ile kendi eylemlerini yargılamaktadırlar. Birey, "yaptığımı doğrulayacak bir şeyler olduğunu biliyorum" diye düşünerek sezgilerini kullanmaktadır (Aydın, 2003).

Kazuistik ve Örnek Olaya Dayalı Etik Kuramı

Bu iki etik kuramına göre, sorunların çözülmesinde meydana gelmiş örnek olaylara bakmak gerekir. Bu bakımdan kazuistik etik kuramı, soyut olayları somut olaylara uygulayarak, insan için temel çözümler ortaya koyar. Aynı zamanda bu kuram, benzer olaylara en iyi çözümlerin uygulanacağı kuralların neler olduğunu belirler. Bu nedenle bu kurama uygulamalı etik de denilmektedir. Örnek olaya dayalı etik kuramı da, bu çözümler konusunda önemli rol oynayıp, bu konularda temel açıklamalarda bulunur (Aydın, 2003).

1.2.1. EĞİTİM ÖĞRETİMDE ETİK

Eğitim, bireyin doğumuyla başlayan yaşamı boyunca devam eden bireysel özellikler, aile, çevre, maddi olanaklar, okul vb. değişkenlerden etkilenen bir süreç olarak kabul edilebilir. Toplumlar açısından değerlendirildiğinde eğitim, kültürel birikimin bir sonraki kuşağa aktarılmasının yollarından biri olarak da ifade edilebilir. Eğitim, bireye hayatını en iyi şekilde sürdürebilmesi için gerekli bilgi, beceri, değer ve davranışları kazandırarak bireyi her yönden geliştirmeyi hedeflemelidir. MEB 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi'nde ise eğitimin temel amacı; çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış ve bu donanımı insanlık yararına sarf edebilen, bilime sev-

dalı, kültüre meraklı ve duyarlı, nitelikli, ahlaklı bireyler yetiştirmektir şeklinde ifade edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde eğitim öğretim faaliyetlerini yürüten öğretmenlere düşen görevin, öğrencilerine yalnızca uzmanlık alanlarıyla ilgili bilgi ve becerileri aktarmak olduğunu söylenemez. Bu açıdan öğretmenler; aynı zamanda öğrencilerinin evrensel ve toplumsal değerleri benimsemesine, ahlaklı bireyler olarak kendilerini yetiştirmelerine de katkı sağlamalıdır. Eğitimde amaçlar belirlenirken, faaliyetler yürütülürken veya değerlendirme süreçlerinde etik değerler göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretmenler, eğitim öğretim sürecinde amaçların gerçekleştirilmesi için faaliyetleri yürütürken etik değerlerden bağımsız hareket etmemelidir. Öğretmenler, etik değerlerin farkında olmalı ve karşılaşılabilecek durumlarda neler yapabileceğinin bilgisine de sahip olmalıdır. Bu açıdan öğretmenler, yasaları, yönetmelikleri ve etik değerleri göz önünde bulundurarak karar vermeyi, alışkanlık haline getirmelidir.

Meslek Etiği

Her meslek toplumda bir ya da birden çok ihtiyacı karşılarken aynı zamanda doğrudan ya da dolaylı olarak insan ilişkilerini de içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla bu ilişkilerin ve mesleğin gerektirdiği yükümlülüklerin düzenlenmesi kaçınılmazdır. Mesleği icra edenlerin uyması gereken kuralların önceden belirlenmiş olması birçok belirsizliği ortadan kaldıracaktır. Belirlenen yükümlülük ya da normlar, mesleği icra edeceklerin doğru kararlar vermesi için yardımcı olur. Bir mesleğin, kendi yapısı için- de neyin yapılması ya da neyin yapılmaması gerektiğini belirleyen birtakım davranış örüntülerini oluşturan ve meslekteki kişileri bunlara uymaya zorlayan ilkelerin hepsi meslek etiği olarak isimlendirilebilir.

Meslek etiği, mesleki faaliyetler icra edilirken uyulan genel ahlaki ilkelerin yanında uyulması gereken başka ahlaki ilkelerin de mevcut olduğunu belirtir. Ahlaki boyuttaki doğru ve yanlış eylemlerin yapılan mesleki faaliyetlere uygulanması meslek etiğinin oluşmasını sağlar (Cevizci,2010).

1.2.2.TÜRKİYE'DE VE YURTDIŞINDA EĞİTİMDE ETİK KONUSUNDAKİ DÜZENLEMELER

1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan bir komisyonun hazırladığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 10 Aralık 1948 yılında genel kurulda kabul edilmiştir. Bu beyannameyle tüm insanların doğuştan eğitim hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu beyannameye yer alan eğitim ve öğretim ile ilgili maddeler aşağıda verilmiştir:

Madde 18

Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, din veya topluca, açık olarak ya da özel biçimde öğrenim, uygulama, ibadet ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.

Madde 26

1. *Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.*
2. *Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirir ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.*

3. Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır (Resmi Gazete, 1949).

Türkiye’de eğitim hakkı anayasayla güvence altına alınmıştır. 1982 Anayasasında yer alan eğitim ve öğretim ilgili maddeler şöyledir: (E-Mevzuat, 2021).

Madde 42

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir (Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md.; İptal: Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile).

Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez. Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır.

Eğitim bireyin davranışlarını oluşturma, yeniden düzenleme ya da değiştirme olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin amaçlarından biri bireye değerleri kazandırmak ve bunları davranışa dönüştürerek bireyi sosyal bir varlık olmasını sağlamaktır. Etik ise felsefe biliminin bir dalıdır ve genel anlamda insanın yaşamını nasıl yönlendireceği ve nasıl davranışlar sergilemesi gerektiği gibi konulara açıklık getirmeye çalışır.

Yurt Dışında Etik ve Eğitimde Etik Konusunda Yapılan Bazı Yasal Düzenlemeler

Kamuda güvenin, yeniden inşa edilerek saygınlığının korunması BM ve OECD gibi uluslararası örgütlerin etik davranışa yönelik çalışmalar yapmasını zorunlu hale getirmiştir. OECD “Kamu Hizmetinde Etik İlkeler” başlıklı bir tavsiye kararı olarak ülkelerin kamu yönetim sistemlerini yeniden yapılandırmalarına yardımcı olmaya çalışmıştır. Alınan kararda yer alan ilkelerse şunlardır (OECD, 1998):

1. Kamu hizmeti için etik standartlar açık olmalıdır.
2. Etik standartlar yasal çerçeveye yansıtılmalıdır
3. Kamu görevlileri için etik rehberlik mevcut olmalıdır.
4. Kamu görevlileri, haksızlığa maruz kaldıklarında haklarını ve yükümlülüklerini bilmelidir.
5. Etiğe politik bağlılık kamu görevlilerinin etik davranışlarını güçlendirmelidir.
6. Karar alma süreci şeffaf ve incelemeye açık olmalıdır.
7. Kamu ve özel sektör arasında etkileşim için açık kurallar olmalıdır.

8. Yöneticiler etik davranışı göstermeli ve teşvik etmelidir.
9. Yönetim politikaları, prosedürleri ve uygulamaları etik davranışları teşvik etmelidir.
10. Kamu hizmeti koşulları ve insan kaynakları yönetimi etik davranışı desteklemelidir.
11. Kamu hizmeti içinde yeterli hesap verebilirlik mekanizmaları mevcut olmalıdır.
12. Suiistimal ile başa çıkmak için uygun prosedürler ve yaptırımlar mevcut olmalıdır.

İngiltere’de Kamusal Yaşam Standartları Komitesi, Bakanlar Kurulu tarafından desteklenen, yöneticilere ve personellere tavsiye vermek amacıyla bağımsız kamu kurumu niteliğinde bir danışma organı olarak kurulmuştur. 1994 yılında kurulan komitenin amacı kamu görevlilerinin eylemlerinin standartları ile ilgili mevcut kaygılarını inceleyip kamu hayatında en üst düzeyde verim için gerekli düzenlemeleri yapmaktır. Komitenin belirlediği “Kamu Yaşamının Yedi İlkesi” şunlardır:

1. Kamu yararının gözetilmesi
2. Doğruluk
3. Tarafsızlık-Nesnellik
4. Hesap Verebilirlik
5. Açıklık
6. Örnek olma ve liderlik
7. Dürüstlük

IAAP, 1942’de Missouri Kansas City’de kurulmuştur. IAAP’nın amacı “Eğitim, toplum oluşturma ve liderlik gelişimi yoluyla büyüme fırsatları sağlayarak kariyer odaklı idari profesyonellerin başarısını arttırmak” tır. Temel değerleri şunlardır:

Dürüstlük: Bireylerin değerine saygı duymak, hesap verebilirlik ve etik davranışı ortaya koymaktır.

Şeffaflık: Dinleme, anlama, üye ve paydaş geribildirimine yanıt vermektir.

Mükemmellik: Bireyin ve mesleğin büyüme ve gelişmesini destekleyen kaliteli kaynaklar tarafından gösterilir.

İşbirliği: Farklı bakış açılarının değerini, genel görüş gücünü ve akranları arasındaki eşitliği değerli gören kapsamlı bir kültürle gösterilir.

Amerikan Kamu Yönetimi Topluluğu (American Society for Public Administration) 1984 yılından bu yana kamu görevlileri için yüksek standartlar taahhüdünü destekleyen ASPA’nın kamu yönetimi alanında yaptığı çalışmaların büyük bir kısmı etik kodlar ile ilgilidir. ASPA’nın Etik Davranış Kodu’nun 2020 yılı itibarıyla en güncel hali şu şekildedir:

1. *Kamu yararını ilerletmek.*
2. *Anayasa ve hukukun üstün tutulması.*

3. Demokratik katılımın teşvik edilmesi.
4. Sosyal eşitliği güçlendirmek.
5. Tam bilgilendirme ve tavsiye.
6. Kişisel bütünlük sergilemek.
7. Etik kurumları geliştirmek.
8. Profesyonel mükemmeliyet için çaba harcamak.

Avustralya Eğitim Yüksekokulu Etik Kuralları

Avustralya Eğitim Yüksekokulu Birlik Protokolü'yle eğitimcilere, eğitimle ilgili fikirlerle destekleyecek ve onlara yüksek mesleki sorumluluk etiğini koyacak bir topluluk yaratmayı amaçlamaktadır. Öğretim elemanlarının inançları ve görüşleri birbirinden farklı olmasına rağmen üyeler için kılavuz ve idealler görevi olarak görülecek mesleki davranışlarla ilgili genel ilkelerin ifade edilmesinde bir fikir birliği vardır. Fikir birliğine varılan mesleki öğretmenler, meslektaşları yöneticiler, veliler ve eğitim işine destek veren herkesle işbirliği içinde hareket ederse iyi bir eğitim ortaya çıkar. Öğretmenlerin lider olması, girişimci olması gereklidir. Öğretmenler bütün paydaşlarla olan ilişkilerde de karşılıklı saygı ilkesine uygun hareket etmelidir. Öğretmenler dürüst olmalıdır. Toplum daima onlardan yüksek standartta ahlaki davranışlar bekler. Öğretmenin sorumluluklarından biri de, toplumun yüksek değerlerine bağlılığı da geliştirmektir. Öğretmenler, özgürlük, eşitlik, adalet, toplumsal çıkarın gözetilmesi ve eylemlerini akla ve mantığa dayandırması gibi değerlerin toplum tarafından kabul edilmesine yardım etme sorumluluğunu üstlenmiştir. Öğretmenler bu mesleğin ne kadar fedakârlık gerektirdiğini bilmelidirler. Tecrübeli öğretmenler, göreve yeni başlayanların uyum sağlamalarında yardımcı olma görevini de yerine getirmelidir (Karataş & Eryılmaz, 2020).

Türkiye'de Etik ve Eğitimde Etik Konusunda Yapılan Başlıca Yasal Düzenlemeler

Türkiye'de etik ve eğitimde etik konusunda yapılan düzenlemeler, yönetmelikler ve yapılan değişiklikler şu şekilde sıralayabiliriz:

Öğretmen Andı

"Türkiye Cumhuriyeti anayasasına, Atatürk inkılâp ve ilkelerine, anayasada ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine sadakatle bağlı kalacağım; Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağım; Türk Milleti'nin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup, bunları geliştirmek için çalışacağım; İnsan haklarına ve anayasanın temel ilkelerine dayanan millî, demokratik, lâik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarımı bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.»

Eğitim çalışanı olan öğretmenlerle ilgili dünyadaki uygulamalara baktığımızda etik ilke ve standartların meslek mensuplarınca içselleştirilmesi hizmet öncesi eğitimi de içine alan uzun bir süreci gerektirmektedir.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu (Etik Komite)Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

5176 Kanun numarası ile 25.05.2004 tarihinde kabul edilen, 25486 Sayısı ile Resmî Gazete’de “*Kamu Görevlileri Etik Kurulu (Etik Komite) Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik*

Yapılması Hakkında Kanun” 11 maddelik olarak yayınlanmıştır (Resmî Gazete, 2004, Mayıs, 25). Bu 11 madde, Kamu Etik Kurulu kurulması ve bu kanunlarla değişiklik yapılmasına ait maddelerdir. Bu maddelerde amaç ve kapsam, kuruluş, görevler, inceleme ve araştırma ve yönetmeliğe ait kanunlar açıkça ifade edilmiştir. Etik kurul (etik komite) hakkındaki kanundan sonra bu kanun çerçevesindeki etik günü ve haftası ele alınmıştır. Anılan kanunun 1’inci maddesinde kurulun “kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere” kurulduğu ifade edilmektedir (Resmî Gazete, 2004).

Yine aynı madde de kurulun görev alanına giren kamu görevlilerinin çerçevesi belirlenmiştir. “*Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ve üniversiteleri*” ise kanun kapsamı dışında tutulmuştur. Kurul kanunun 2. Maddesine göre “*kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini hazırlayacağı yönetmeliklerle belirlemek, etik davranış ilkelerinin ihlal edildiği iddiasıyla re’ sen veya yapılacak başvurular üzerine gerekli inceleme araştırmayı yaparak sonucu ilgili makamlara bildirmek, kamuda etik kültürü yerleştirmek üzere çalışmalar yapmak veya yaptırmak ve bu konuda yapılacak çalışmalara destek ve yetkilidir*” Yönetmelikte belirtilen diğer bir husus ise bu yönetmelikte yer alan etik davranış ilkelerinin, kapsam dâhilinde olan kurum ve kuruluşlarda yürüttükleri hizmet veya görevin niteliği bakımından kurum ve kuruluşların kurumsal etik sistemini düzenlemek amacıyla Kurul’un inceleme ve onayına sunulabileceği hükmü de yer almaktadır.

Kanun’a göre Bakanlıklar ve diğer kamu ve kuruluşları, Kurul’a yapılan başvurularla ilgili olarak istediği bilgi ve belgeleri süresi içinde Kurul’a iletmek durumundadırlar. Kurul, bu Kanun kapsamındaki özel ve kamu kuruluşlardan ilgili temsilciler vasıtasıyla bilgi edinme hakkına sahiptir. Kurul, kapsam dâhilindeki kurum ve kuruluşlarda etik dışı davranışların ihlal edilip edilmediğine yönelik inceleme ve araştırma yapabilir, bilgi veya belge toplayabilir.

Kurul inceleme ve araştırmayı üç ay içinde sonuçlandırmalıdır.

Etik Günü ve Haftası

5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun kuruluşun ilişkin Kanun, 25 Mayıs 2004 tarihinde TBMM’nde kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur. Bu Kurul, kamuda etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yapmak veya yaptırmak ve etik uygulamayı gözetmek görev ve yetkisi çerçevesinde, 2008 yılından itibaren her yıl 25 Mayıs gününün ülke genelinde “*Etik Günü*”, aynı günün yer aldığı haftanın da “*Etik Haftası*” olarak kutlanmasını kararlaştırmıştır. Bu çerçevede, kapsam dâhilinde kurum ve kuruluşlarda etik kültürünü tesis etmek ve geliştirmekle sorumlu olan etik komisyonları öncülüğünde “*Etik Günü (25 Mayıs) ve Haftası’nda (25 Mayıs-31 Mayıs)*” birtakım faaliyetlerin yapılması amaçlanmıştır (Resmî Gazete, 2004). Eğitimde iş etiği düzenlemelerinden biri olan “*Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğe*” aşağıda yer verilmiştir.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Yönetmeliğin amacı kamuda etik kültürünü yerleştirmek, kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini belirlemek, bu ilkelere uygun davranış göstermeleri açısından onlara

yardımcı olmak ve görevlerin yerine getirilmesinde adalet, dürüstlük, saydamlık ve tarafsızlık ilkelerine zarar veren ve toplumda güvensizlik yaratan durumları ortadan kaldırma suretiyle kamu görevlilerine halkın güvenini artırmak, toplumu kamu görevlilerinden beklemeye hakkı olduğu davranışlar konusunda bilgilendirmek ve Kurul'a başvuru usul ve esaslarını düzenlemek olarak belirtilmektedir. Yönetmeliğin amacı ortaya konulduktan sonra ikinci bölümde etik davranış ilkelerine yer verilmiştir. Kanun'dan farklı olarak yönetmelikte ilkeler tek tek belirtilmektedir. Bu ilkeler;

Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmet bilinci,

Halka hizmet bilinci,

Hizmet standartlarına uyma,

Amaç ve misyona bağlılık,

Dürüstlük ve tarafsızlık,

Saygınlık ve güven, nezaket ve saygı,

Yetkili makamlara bildirim, çıkar çatışmasından kaçınma,

Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması,

Hediye alma yasağı,

Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı,

Savurganlıktan kaçınma,

Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan,

Bilgi verme,

Saydamlık ve katılımcılık,

Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu,

Eski kamu görevlileriyle ilişkiler,

Mal bildiriminde bulunma olarak sıralanmaktadır.

Kamu Görevlileri Etik Sözleşmesi

Kamu hizmetinin her türlü özel çıkarın üzerinde olduğu ve kamu görevlisinin halkın hizmetinde bulunduğu bilinç ve anlayışıyla;

- Halkın günlük yaşamını kolaylaştırmak, ihtiyaçlarını en etkin, hızlı ve verimli biçimde karşılamak, hizmet kalitesini yükseltmek ve toplumun memnuniyetini artırmak için çalışmayı,
- Görevimi insan haklarına saygı, saydamlık, katılımcılık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme ve hukukun üstünlüğü ilkeleri doğrultusunda yerine getirmeyi,

- Dil, din, felsefi inanç, siyasi düşünce, ırk, yaş, bedensel engelli ve cinsiyet ayrımı yapmadan, fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara meydan vermeden tarafsızlık içerisinde hizmet gereklerine uygun davranmayı,
- Görevimi, görevle ilişkisi bulunan hiçbir gerçek veya tüzelkişiden hediye almadan, maddi ve manevi fayda veya bu nitelikte herhangi bir çıkar sağlamadan, herhangi bir özel menfaat beklentisi içinde olmadan yerine getirmeyi,
- Kamu malları ve kaynaklarını kamusal amaçlar ve hizmet gerekleri dışında kullanmamayı ve kullandırmamayı, bu mal ve kaynakları israf etmemeyi,
- Kişilerin dilekçe, bilgi edinme, şikâyet ve dava açma haklarına saygılı davranmayı, hizmetten yararlananlara, çalışma arkadaşlarıma ve diğer muhataplarıma karşı ilgili, nazik, ölçülü ve saygılı hareket etmeyi,
- Kamu Görevlileri Etik Kurulunca hazırlanan yönetmeliklerle belirlenen etik davranış ilke ve değerlerine bağlı olarak görev yapmayı ve hizmet sunmayı taahhüt ederim.

Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Etik İlkeler

Mesleki Yeterlilik

Eğitimci; saygın ve onurlu bir mesleğin mensubu olduğu bilinci ile hareket eder. Görevinin gerektirdiği bilgi, nitelik ve yeteneklere sahip olabilmek için, her türlü bilgiyi, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip ederek gelişimini sürdürür. Mesleğini sevmediği izlenimini gösterecek davranışlardan kaçınır.

Sağlıklı ve Güvenli Eğitim Ortamı Sağlama

Eğitimci, eğitim ve öğretim ortamında öğrenci sağlığını ve güvenliğini tehdit edebilecek her türlü unsurun ortadan kaldırılması konusunda üzerine düşen sorumluluğu yerine getirir, eğitim ve öğretimin güven ve düzen içinde yapılmasını sağlar.

Mesai ve Ders Saatlerine Uyma

Eğitimci, mesai ve ders saatlerine titizlikle uyar; derse geç girerek, dersten erken ayrılarak ya da gerçeğe aykırı mazeretler üretmek eğitim sürecini kesintiye uğratmaz. Ders saatlerini etkin ve verimli kullanır. Dersten geç ayrılmak suretiyle öğrencinin dinlenme hakkını engellemez.

Hediye Alma

Eğitimci, Öğretmenler Günü gibi özel gün ve haftalarda verilen, maddi değeri olmayan sembolik nitelikteki hediyeler hariç, mesleki kararını ve tarafsızlığını etkilemesi muhtemel herhangi bir hediye kabul etmez.

Kişisel Menfaat Sağlama

Eğitimci, mesleki nüfuzunu kullanarak kişisel menfaat sağlamaz; kurum kaynaklarını, araç ve gereçlerini kişisel amaç için kullanmaz. Yardımcı ders kitabı ve diğer araç gereçleri sadece öğrencilerin gelişimini gözetmek üzere tavsiye eder. Bunun dışında bir gerekçeyle, çıkar sağlama amaçlı istek ve yönlendirmelerden kaçınır.

Özel Ders Verme

Eğitimci, kanuni istisnalar hariç olmak üzere öğrencilere ücret veya başka bir menfa- at karşılığı özel ders vermez.

Bağış ve Yardım Talebinde Bulunma

Eğitimci, öğrenci ve velilerden bağış, yardım veya başka bir isim altında para ya da eşya talebinde bulunmaz, bunlarla ilgili zorunluluk getirmez.

Meslektaşlarla ilişkilerde Etik İlkeler

Eğitimci; meslektaşları arasında ırk, dil, din, renk, cinsiyet, siyasi görüş ve aile statüsüne dayalı ayrımcılık yapmaz. Meslektaşlarına, öğrencilerle ilgili güven sarsıcı veya önyargılı yaklaşımlara neden olacak şekilde telkin ve yönlendirmede bulunmaz. Meslektaşları ile ilgili edindiği bilgilerde gizliliğe riayet eder. Öğrencilerin huzurunda ve değişik ortamlarda meslektaşları aleyhine söz söylemez, olumsuz söz ve davranışlardan kaçınır. Meslektaşları ile öğrencilerin kaliteli bir eğitim-öğretim alması için işbirliği yapar, bu süreçte karşılaştığı sorunları okul yönetimi ile paylaşır.

Veliler ile İlişkilerde Etik İlkeler

Eğitimci, öğrencilerin sosyal, fiziksel, duygusal, kültürel, ahlaki, manevi ve düşünsel açıdan gelişimlerini sağlamak, beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarmak için velilerle iyi iletişim kurar. Çocuklarıyla gerektiği gibi ilgilenmeleri konusunda velileri yönlendirir. Veliler arasında ırk, dil, din, renk, cinsiyet, siyasi görüş ve aile statüsüne dayalı ayrımcılık yapmaz.

Okul Yönetimi ve Toplum İle İlişkilerde Etik İlkeler

Eğitimci; öğrencilerin kaliteli bir eğitim-öğretim hizmeti almasını sağlamak için okul yönetimi ile işbirliği yapar, bu süreçte karşılaştığı sorunları yetkili birime bildirir. Kurum kaynaklarını etkili, verimli ve tutumlu kullanır. Topluma karşı pozitif ve aktif rol sergiler, sorumluluklarını yerine getirerek örnek olur.

Okul Yöneticilerinin; Öğretmenler, Öğrenciler Ve Veliler İle İlişkilerinde Etik İlkeler

Okul yöneticileri; eğitim ve öğretimin sağlıklı ve güvenli bir ortamda yapılabilmesi için gereken önlemleri alır. Kurum kaynaklarının etkin, verimli ve tutumlu bir şekilde kullanılmasını sağlar. Öğretmenler, öğrenciler ve veliler arasında ırk, dil, din, renk, cinsiyet, siyasi görüş ve aile statüsüne dayalı ayrımcılık yapmaz. Öğretmenler, öğrenciler ve velilerin okulda yaşanan sorunları açık bir şekilde ifade etmesine imkân verir, sorunlara çözüm üretme konusunda gayret gösterir. Öğrencilerin eğitim ve öğretimiyle ilgili olarak velilerle olumlu ve sürekli iletişim kurar. Eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde öğretmenler arasında eşitlik, tarafsızlık ve liyakat ilkelerine riayet eder.

1.2.3. EĞİTİM YÖNETİMİNDE ETİK

Yönetimin görevi örgütü amaçları doğrultusunda yaşatmaktır (Bursalıoğlu, 2019). Eğitim yönetimi ise, yönetimin özel bir alan olarak eğitime uygulanmasıdır. Eğitim yönetimini toplumun eğitimle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş tüm eğitim örgütlerini etkin ve verimli şekilde önceden belirlenen amaçlarına ulaştırma süreci olarak da tanımlamak mümkündür. Kamu yönetiminin bir parçası olarak eğitim yönetiminde de yöneticilerin uyması gereken kanun ve yönetmelikler gibi yasal kurallar bulunmaktadır. Eğitim yöneticileri

önceden belirlenen amaçlara ulaşmaya çalışırken yasal kuralların dışında etik ilkelere de uygun davranmalıdır. Eğitim yönetiminin bir alt sistemi olarak okul yönetiminde ise yöneticiler etik ilkelerin benimsenip uygulanmasına liderlik etmelidir (Karataş & Eryılmaz, 2020).

Eğitim yöneticilerinin adalet, şeffaflık, dürüstlük, saygı ve hesap verebilirlik gibi temel etik değerlere sahip olması kurumda etik bir iklimin oluşmasına katkıda bulunur. Eğitim yöneticilerinin bu etik ilkeleri benimsemesi kurumda bir güven ortamı da oluşturur. Örneğin okul yöneticileri ders programlarını yaparken öğretmenlere adaletli davranmaması ya da bir eğitim öğretim döneminde öğretmenlerden bazılarına daha çok görev verirken bazılarına daha az görev vermesi gibi durumlarda okuldaki güven ortamı bozulabilir. Okuldaki güven ortamının bozulması okul iklimini olumsuz etkileyebilir. Yukarıda bahsedilen araştırma sonuçlarında da görüldüğü üzere bazı eğitim yöneticilerinin etik dışı davranışları bulunmaktadır. Bu yöneticilerin aksine etik davranışlara sahip yöneticiler de bulunmaktadır. Okul yöneticilerinin öğretmenlere karşı hoşgörülü, adaletli ve dürüst davranmasının öğretmenlerde iş doyumunu arttırdığı gözlemlenmiştir (Çetin & Özcan, 2004).

1.2.4. EĞİTİM DENETİMİNDE ETİK

Eğitim öğretim faaliyetlerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi süreci olarak eğitim denetimi, eğitim sisteminin vazgeçilmez öğelerinden biridir. Eğitimde denetim saye- sinde önceden belirlenmiş amaçlara ne kadar ulaşıldığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Eğitim denetimi sayesinde eğitim öğretim faaliyetlerinin yapıldığı ortamlar planlı şekilde gözlenir. Çağdaş eğitim denetiminde uyulması gereken etik ilkeler (Kayıkçı & Uygur, 2012): bireysel farklılıklara saygılı, toplumsal değerlere karşı duyarlı, mesleki yeterlilik, dürüstlük, yeniliğe ve değişime açık olma, şeffaflık, sorumluluk, yönetici ve öğretmenlere değerlerini empoze etmeye olarak sağlamış, okulların denetiminde adalet, hoşgörü, saygı ve sorumluluk ilkeleri en önemli ilkeler olarak saptanmıştır.

Öğretmenlik Mesleği ve Etik İlkeler

Öğretmenlik mesleği sadece belli başlı bilgilerin aktarılmasından çok, öğrencilere ahlaki açıdan da tam bir model niteliğinde olan bir profesyonel meslektir. Bu sebeple öğretmenler aynı zamanda öğrencilere toplumsal, kültürel ve evrensel değerlerinin aktarılmasında kilit rol oynamaktadır. Öğretmenlerin görevlerini en doğru biçimde yerine getirmeleri bu etik ilkelere uygun davranmalarından geçer. Öğretmenlik meslek etiği ilkelerinin temelinde profesyonellik, adalet, eşitlik, sağlıklı ve güvenli bir eğitim öğretim ortamı sağlamak, sorumluluk, dürüstlük, saygı, yolsuzluk yapmamak, mesleğe bağlılık, sürekli mesleki gelişim, maddi ve manevi kaynakların verimli kullanılması gibi etik ilkeler bulunmaktadır.

Nitekim bu amaca uygun olarak daha önce eğitim fakültelerinin bazı programlarında seçmeli ders olan "Eğitimde Ahlak ve Etik" YÖK tarafından güncellenen 25 öğretmenlik lisans programıyla birlikte zorunlu hale gelmiştir. Eğitim alanında, dünyada ve Türkiye'de meydana gelen değişim ve gelişmeler ile 9 Haziran 2017 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Öğretmen Strateji Belgesi'nde yer alan "Öğretmen Yeterlikleri'nin İhtiyaçlar Doğrultusunda Güncellenmesi" eylemi çerçevesinde "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'nin güncelleme çalışmaları tamamlanarak 01/12/2017 tarih ve 20525423 sayılı Bakanlık Oluru ile yürürlüğe girmiştir. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'ne yönelik güncelleme çalışmaları süresince çok sayıda paydaşın görüşüne başvurulmuş, YÖK, ÖSYM, Mesleki Yeterlilik Kurumu, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ve Bakanlığın diğer birimlerinin yanı sıra çok sayıda akademisyen ve öğretmenle iş birliği gerçekleştirilmiş ve görüşler alınmıştır. Bu süreçte Avrupa Konseyi, Dünya Bankası, ILO, OECD, UNESCO ve UNICEF gibi uluslara-

rası kuruluşların eğitim ve öğretmenlikle ilgili temel politika metinleri ve ABD, Avustralya, Finlandiya, Fransa, Hong Kong, İngiltere, Kanada ve Singapur gibi birçok farklı ülkenin yeterlik belgeleri incelenmiştir. Paydaşların katıldığı toplantılar düzenlenmiş ve öğretmen yeterlikleri geniş ölçekli bir katılımı güncellenmiştir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arda, B. (2019). Tıbbi Etik: Temel Kavramlar ve Meslek Sorunlarımız. Türk Toraks Derneği.
- Aydın, A. (2007). «Ahlakın Kökeni ve Evrimsel Etik». Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni, 40-43.
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Bursalioğlu, Z. (2019). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2010). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cooper, Philip J. (1998). *Public Administration for the Twenty-First Century*. Fort Worth: Harcourt Brace,
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetin, M., & Özcan, K. (2004). Okul Yöneticilerinin Etik Davranışlarının Öğretmenlerin İş Doyumuna Etkisi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(20), 21-38.
- Demir, Ö., & Acar, M. (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağa Yayıncılık.
- E-Mevzuat. (2021, 01 22). <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>. <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>. <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm> adresinden alınmıştır
- Erdentu, N. (1981). Kültür Nedir? *Milli Kültür Dergisi*, 6(3).
- Eren, S. (2007). Toplumsal Norm, Ahlak ve Din. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI(2), 290-292.
- Gündoğdu, H. (2007). Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 7(1).
- Hoş, R. (2000). *Varoluşçuluk Bağlamından Yalnızlık ve Yabancılaşma*. İstanbul: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karataş, S., & Eryılmaz, R. (2020). Eğitim ve Öğretimde Etik. S. Karataş içinde, *MESLEK ETİĞİ VE ÖĞRETİMLİK*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kayıkçı, K., & Uygur, Ö. (2012). İlköğretim Okullarının Denetiminde Mesleki Etik: Bir Durum Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(1), 65-94.
- Kesgin, A. (2009). Etik Üstüne. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 12(35).
- Kılıç, R. (1993). Ahlakı Temellendirme Problemi. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 8.
- Kılıç, S. (2008). *Çevre Etiği*. Ankara: Orion Yayıncılık.
- Kılıç, Y. (2014). Felsefe Bölümlerinde Lisans Eğitimi. T. Ketenci ve C. M. Tosun (Yay. Haz.). *Yükseköğretimde Felsefe Eğitimi İçinde* (s.55-67) Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu,
- Kroeber, Alfred L., (1987). "The Nature of Culture", *Perspectives in Cultural Anthropology*, Edit: Herbert Applebaum, State University of New York Press, New York.
- OECD. (1998). *1998 Recommendation Of The Oecd Council On Improving Ethical Conduct In The Public Service*. Including Principles For Managing Ethics In The Public Service, <https://www.oecd.org/gov/ethics/principles-on-improving-ethical-conduct-in-the-public-service.pdf>.
- Oğuz, Yasemin N. & Örnek Büken, Nüket & Kurumsor Kucur, Deniz. (2005). *Biyoetik Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu,
- Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş*. Çeviren Veysel Atayman ve Gönül Sezer. İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- Resmi Gazete. (1949).
- Resmi Gazete. (2004, Mayıs 25).
- Sünter, E., & Akşit, M. (2020). Etik Kavramı ve Kuramsal Temelleri. S. Karataş içinde, *Meslek Etiği ve Öğretmenlik*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tabancalı, E. (2004). «Bilim ve Yayın Etiği». *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi* (Erkan Tabancalı, Bilim ve Yayın Etiği, Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(8).
- Thalheimer, A. (İstanbul). *Diyaletik Materyalizme Giriş*. (S. Altınçekiç, Çev.) İstanbul: Yordam Kitabevi.
- Yıldırım, Cemal (2004). *Çağdaş Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Doruk Yayınları.

BİLGİ TARAMASI

1) Cengiz Bey; çalıştığı kurumun üst yöneticisidir. Kurumunun ihale süreçlerini, faaliyet ve denetim raporlarını hiçbir şekilde açıklamaz, konu hakkında bilgi vermez.

Cengiz Bey; bu davranışlarıyla; hangi etik davranış ilkesini ihlal etmektedir?

A) Katılımcılık	B) Saydamlık	C) Saygınlık ve güven
D) Tarafsızlık	E) Amaç ve misyona bağlılık	

2) Çalışmayı sevmeyen bir babanın, kendisine iş imkânı sunulmasına rağmen gerek ücreti gerekse de çalışma süresini bahane ederek çalışmadığı, boş boş gezindiği görülmüştür. Çalışmadığı için doğal olarak yanında da parası bulunmayan bu baba, bir lokantaya girmiş, yemek yemiştir. Ancak; parasını ödemedi kaçmaya çalışmıştır. Babanın bu eyleminin ahlaki yönden sorgulanması sürecinde hangisinin sorulması doğru bir soru olmaz?

- A) Bu adil mi?
- B) Bunun bana ne faydası dokunacak?
- C) Bu karardan en çok kim zarar görecektir?
- D) Bu olayı yakın çevrenize olduğu gibi anlatır mıydınız?
- E) Bu doğru mu?

3) Mesleki etik; belirli bir meslekteki doğru ve yanlış davranışları ele alan sağduyulu seçimler yapmada bireylere yol gösteren ilke ve değerleri inceler. Özel bir okula sahip olan Burak Bey, aşağıdakilerden hangisini sergilerse, mesleki etik ilkelerine aykırı davranmamış olur?

- A) Alan hâkimiyeti yetersiz olan Fatma Hanım'ın iş akdini sonlandırmak
- B) Sınıf içi performansı yetersiz olan Abdürrahim Bey'in sınıfındaki bazı öğrencilere özel ders verdiğinin tespiti üzerine iş akdini sonlandırmak
- C) Rol-model davranışlar sergilemek
- D) Önceden belirlenen ölçütler çerçevesinde yüksek düzeyde başarı elde eden öğretmenleri ödüllendirmek
- E) Başarı ve başarısızlığın karşılık bulmaması

4) Ali Bey, bir öğretmen arkadaşıyla girdiği münakaşa sırasında, arkadaşına ağza alınmayacak hakaretler etmiştir. Bu davranışı sebebiyle; günaha girdiğini düşünmüş pişman olmuş ve arkadaşından helallik istemiştir.

Belirgin bir özelliği verilen etik kuramı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Deontolojik Kuram
- B) Haklar Temeline Dayalı Kuram
- C) Kazuistik Kuram
- D) Sezgisel Kuram
- E) Sosyal Kuram

5) Etik liderlik için aşağıdakilerden hangisi kesinlikle söylenemez?

- A) Okulun kaynaklarının doğru kullanılması
- B) Bireylere adil davranmak
- C) Kendi başarısını, öğrenci başarısı üstünde tutması
- D) Programların toplumsal gereksinimleri karşılaması
- E) Okula katılımın ve öğrenci sürecinde işbirliğinin sağlanması

6) Yol gösterir, insanlara belli bir yaşam biçimi, hayat tarzı sunarak sorumluluklarını bildirir. Sonuçlarını hesaba katmaksızın uyulması beklenen etik kurallardır:

- Yalan söyleme!
- Dürüst ol!
- Yasalara uy!

Yukarıda açıklamalar ve ifadeler hangi etik türü ile ilgilidir?

- A) Meta Etik
- B) Normatif Etik
- C) Uygulamalı Etik
- D) Faydacılık Etiği
- E) Erdem Temelli Etik

7) Kamu görevlisi görev yaparken tarafsız olmalı, görevini eşitlikçi ve adil bir anlayışla yürütmelidir. Buna dayanılarak; kamu görevlisinin performansını, kararını veya görevini etkileme ihtimali bulunan ekonomik değeri olan ya da olmaya doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaat hediye kapsamındadır. Kamu görevlisinin hediye almaması, kamu görevlisine hediye verilmemesi ve görev sebebiyle çıkar sağlama-ması temel ilkedir.

Aşağıdakilerden hangisi devlet memurları için hediye alma yasağı kapsamındadır?

- A) Sınıfa alınan ve demirbaş listesine kaydedilen yazıcı
- B) "Kim Milyoner Olmak İster?" yarışmasına katılıp kazanılan 125.000 liralık ödül
- C) Katılınan bir söyleşi sonunda verilen onurluk
- D) Bir bankadan alınan ihtiyaç kredisi
- E) Öğretmenler Günü'nden öğrenciler tarafından öğretmene alınan altın bilezik

8) Öğretmenlerin uymaları gereken bazı etik ilkeler vardır. Bazı durumlarda öğretmenler bu ilkelere uya-mayabilir. Bu durumda da etik ihlali yapmış olurlar. Aşağıdakilerden hangisinde etik ihlali yapıldığı söyle-nemez?

- A) 08.40'da başlayan derse 08.47'de girmek
- B) Akraba çocuğuna yüksek not vermek
- C) Öğrencinin altına kaçırmayla ilgili kendisine özel olarak sunduğu bilgiyi, başka bir öğretmenle paylaş-mak
- D) Okula yeni atanan bir öğretmene soğuk davranmak
- E) Sağlıklı ve güvenilir bir ortam tesis etmek

9) Etik değerlere uygun çalışma ortamının en önemli özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisi yok-tur?

- A) Tutarlı olmak
- B) Açık iletişim
- C) Çalışanları eğitmek
- D) Rekabetin ötesine geçen kıskançlık
- E) Örnek olmak

10) Etik sistemlerden “Amaçlanan Sonuç Etiği” acıdan kaçınma, hazzı arama olarak temellendirilmiştir. Sonucun getirdiği fayda ve tüm insanların mutluluğu üzerine sistemleştirilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu etik sistemi örneklendirilmektedir?

- A) Ergin’in maçı kazanmak için oyuncularına uyarıcı kullandırması
- B) Erol’un Ramazan Bayramı’nda dedesini ziyaret etmesi
- C) Arkadaşına bağırarak Sadık’ın akşam eve gidince üzülüp ağlaması
- D) İçeriye giren bir büyüğü karşısında Gökhan’ın ayağa kalkması
- E) Kırmızı ışıkta geçen Cengiz’in 749 lira para cezasına çarptırılması

11) Aşağıdakilerden hangisinin davranışı etik dışı olarak kabul edilemez?

- A) Genç öğretmenlere karşı sert tavırlar sergileme
- B) Öğrenci kaydı için kişisel maddi kazanç isteme
- C) Bir öğretmeni kasıtlı olarak görmeme, yok sayma
- D) Terfisi gelen bir öğretmenin terfi işlemlerini unutma
- E) Zümre, şube öğretmenler kurulu toplantı tutanaklarını elektronik ortamda alma

12) Fatih, yalan söyleyen, sözlerini yerine getirmeyen, kendisi için çalışan, ilk sorunda çalışanları sorunlarla baş başa bırakan ve bu sebeplerle de hiç sevilmeyen bir yöneticidir.

Aşağıdakilerden hangisi Fatih’in başına gelmesi beklenen muhtemel bedellerden biri değildir?

- A) Güven kaybına uğrama
- B) Popülaritenin artması
- C) Bağlılığın kaybolması
- D) Olumlu iletişimin yok olması
- E) İstifa etme

13) Okulunda kullanılmakta olan çalışır durumdaki bilgisayarı hurdaya ayırıp daha sonra evine götüren bir kamu görevlisi, hangi etik dışı davranışı sergilemiştir?

- A) Rüşvet
- B) İhmal
- C) Zimmet
- D) Rantçılık
- E) Lobicilik

14)

- I. Kültür
- II. Normlar
- III. Değerler

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri etik davranışın temelini oluşturur?

- A) I, II ve III
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I ve III
- E) Yalnız I

15) Aşağıdakilerden hangisinde etik kavramı en iyi şekilde tanımlanmıştır?

- A) İnsan söz ve davranışlarının güvenilirlik açısından değerlendirilmesi
- B) İnsan eylemlerinin güzellik açısından değerlendirilmesi
- C) İnsan tutum ve davranışlarının doğru-yanlış, iyi-kötü açısından değerlendirilmesi
- D) Davranışların, sevgi-saygı açısından değerlendirilmesi
- E) İnsan edimlerinin tutarlılık açısından değerlendirilmesi

CEVAP ANAHTARI								
1.B	2.B	3.C	4.A	5.C	6.B	7.E	8.E	9.D
10.A	11.E	12.B	13.C	14.A	15.C			

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİNİN
KURAMSAL TEMELLERİ VE SÜREÇLERİ

EĞİTİM YÖNETİMİ ve DENETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ ve SÜREÇLERİ

2.1 EĞİTİM YÖNETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ VE SÜREÇLERİ

2.1.1. ÖRGÜT

Örgütler insanların işbirliği ihtiyaçlarından ortaya çıkmışlardır. İnsanlar bireysel güçlerini aşan ve tek başına gerçekleştiremedikleri amaçlarını gerçekleştirebilmek için işbirliğine gereksinim duymaktadırlar. Birey, örgütü oluşturan en temel unsurdur. Örgütler temel olarak bireylerin gereksinimlerine hizmet etmek için vardır. Etzioni (1964) örgütü; “belirli amaçlara ulaşabilmek için oluşturulan toplumsal bir birim” olarak tanımlamıştır. Başaran (2000) ise “yönetimin aracı örgüttür” diyerek örgütün önemine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda örgütü tanımlayacak olursak örgüt; belirlenmiş bir takım amaçlara ulaşmak için birleşmiş ve eşgüdümündenmiş insanlardan oluşan biçimsel bir yapıdır. Örgüt, üyeler arasındaki ilişkilerin bir örgüsüdür.

Eşgüdüm: Belirli bir amaca ulaşmak için gerçekleştirilen faaliyetleri birleştirip bütünleştirmek, bu faaliyetlerin birbirini tamamlamasını ve bu faaliyetleri gerçekleştiren personelin birbirine uyumlu hale getirilmesini sağlamaktır.

Örgütün 4 temel boyutu vardır.

- ❖ Amaç
- ❖ Yapı
- ❖ Süreç
- ❖ Örgüt İklimi

Amaç: Örgütün neden kurulduğu sorusunun cevabıdır. Amaçlar örgütün varlık nedenini oluşturmaktadırlar.

Yapı: Örgütü oluşturan parçalar ve bu parçaların birbirleriyle olan ilişkisidir. Görevler, hiyerarşi, iş akışı, statü bu boyutun içerisinde yer alır.

Süreç: Karar verme, planlama, örgütlenme, eşgüdümleme, değerlendirme, liderlik gibi etkenlerden oluşur.

Örgüt İklimi: Örgütü diğer örgütlerden ayırarak ona bir kimlik kazandıran, çalışanların davranışları üzerinde etki gösteren özelliklerin bütünüdür.

Örgütler formal ve informal yapıda örgütler olarak iki başlık altında ele alınmaktadır.

Formal Örgüt: Amacı, görevi ve hiyerarşisi örgüt dışında başka bir otorite tarafından belirlenen örgütlerdir. Okullar formal örgütlerdir.

İnformel (Doğal) Örgüt: Bireylerin kendi iradeleriyle belirledikleri amaçları doğrultusunda bir araya gelerek oluşturdukları örgütlerdir. Hiyerarşik yapısı yoktur. (Spor takımının taraftarları)

ÖRGÜT BİREY İLİŞKİSİNDE JOHARİ PENCERESİ YAKLAŞIMI		
JOHARİ PENCERESİ	Bireyin Kendince Bildiği Özellikler	Bireyin Kendince Bilmediği Özellikler
ÖRGÜT TARAFINDAN BİLİNEBİLİR ÖZELLİKLER	Ortak Alan	Pasif Alan
ÖRGÜT TARAFINDAN BİLİNMEYEN ÖZELLİKLER	Gizli Alan	Bilinmeyen Alan

2.1.2. YÖNETİM

Örgüt amaçlarının ekonomik ve etkin olarak gerçekleştirilebilmesi için madde ve insan kaynaklarının birbiriyle uyumlu ve verimli çalışmasına ilişkin karar verme, planlama, örgütlenme, eşgüdümleme ve değerlendirme süreçlerinin tümüdür. Yönetim, örgütü amaçları doğrultusunda yaşatmaktır (Bursalıoğlu, 2002).

Yönetim; ortak bir amacın gerçekleştirilmesinde sürecin nasıl işleyeceğinin belirlenmesi, amacı gerçekleştirecek bireylerin seçilme şekli ve çalışma sistemleri ile çıktıların nasıl eşgüdümleneceği ile ilgilidir.

Yönetim sürecinin özellikleri;

- ❖ Örgütün amaçlarına ekonomik ve etkin bir şekilde ulaşabilmesi içindir.
- ❖ Yönetim belirli kaynakları serbest ve etkin bir şekilde kullanabilmek için yetki gerektirir..
- ❖ Yönetim otoriteyi zorunlu kılar.
- ❖ Yönetim herkesin bütün işleri yapabilmesini değil örgütteki bireylerin kendi yetenek, bilgi ve deneyimlerine uygun en iyi yapabileceği işi yaparak o işte uzmanlaşmasını gerektirir.
- ❖ Yönetim, yönetici ile işgörenler arasında uyum ve iletişimi gerektirir.
- ❖ Yönetim grupsal ve sosyal bir süreçtir.

2.1.2.1. EĞİTİM YÖNETİMİ

Eğitim yönetimi, eğitime ilişkin tüm öğelerin, fiziki koşulların, materyallerin, donanımların ve insan kaynağının koordine edilmesi, yönetilmesidir. Eğitim yönetiminin kendine özgü özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Aydın, 1994) :

- ❖ Eğitim örgütleri açık ve kesin amaçlara sahip değildir. Amaçları değişen koşullara göre sıklıkla değişebilir ve bu amaçlar birbiriyle çatışma içerisinde olabilir.
- ❖ Eğitim örgütlerinin amaçları ve politikaları soyut niteliktedir. Bu yüzden başarı ölçütü olarak değerlendirilemezler.
- ❖ Eğitim örgütleri insan ilişkilerinin ağırlıklı olduğu kurumlardır.
- ❖ Eğitim örgütlerinde çıktının değerlendirilmesi güçtür. Kısa vadede öğrenciye kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve davranışlar gözlemlenemez.
- ❖ Toplumun eğitim sisteminden beklentisi ile eğitim sistemine olan ilgisi dengeli değildir.

2.1.2.2. VİZYON-MİSYON-STRATEJİ

Vizyon; gelecekte varılmak istenen yer, gerçekleştirilmesi planlanan amaçlar, ulaşılmak istenen hedef anlamına gelir. Vizyon gelecek ile ilgili bir duygu, gelecekte varılmak istenen durumun bir resmidir.

Misyon ise “Biz kimiz, kim olmak istiyoruz, ne olmak istiyoruz, vizyonumuzu nasıl gerçekleştiririz” sorularının yanıtıdır. Gelecekte ulaşılması hedeflenen amaçlar için üstlenilmesi gereken özel görevlerdir.

Strateji; amaçlara ulaşabilmek için yapılan düzenlemeler ve alınan önlemlerin bütünüdür.

2.1.2.3. EĞİTİM YÖNETİMİNİN FELSEFİ TEMELLERİ

Felsefe gerçeği bir bütün olarak araştırma ve anlama bilimidir. Eğitim yönetimi de bilimsel bir çalışma alanı olarak eğitim örgütlerindeki durumları anlamaya ve açıklamaya çalışır.

Felsefenin çalışma alanları; Epistemoloji (bilgi felsefesi), Ontoloji (varlık felsefesi), Aksiyoloji (ahlak felsefesi) ve akıl yürütmedir. Kısaca açıklayacak olursak;

Epistemoloji: Bilgiye ulaşma, bilgi edinme teorisidir

Ontoloji: Evrendeki tüm varlıkları ve ilişkilerini inceleyen alandır.

Aksiyoloji: Davranışların dayandığı ilkeleri ve temelleri araştırır.

Akıl Yürütme: Geçerli düşünme kurallarını araştırır.

Genel Felsefi Akımlar: İdealizm, Realizm, Pragmatizm, Varoluşçuluk

İDEALİZM VE EĞİTİM

Bilgi doğuştan gelir duyu organları ise aldatır. Akıl, gerçek olandır ve madde aklın bir ürünüdür. Mutlak gerçek fiziksel özellik değil ruhsal özellik gösterir. Gerçek olan aklıdır, madde aklın ürünüdür. Mutlak gerçek fiziksel değil ruhsaldır. İdealizmde değerler mutlak ve her yerde aynıdır.

İdealist eğitimin amacı, öğrencileri doğruyu aramaya teşvik etmektir. Doğruyu aramak ve bu doğruya göre yaşamak için insanın her şeyden önce doğruya ulaşmak istemesi ve sonra da dikkatli bir çalışmayla bu doğruya ulaşmak için çaba sarf etmesi gerekir (Gutek, 2001).

REALİZM VE EĞİTİM

Realizm, idealizmin aksine her şeyin gerçek olduğunu savunur. Duygu, düşünce ve tinsellikten ziyade aklın ve bilimin önemine vurgu yapar. Realizme göre temel eğitimde öğretim programları çocuklara temel becerileri kazandıracak şekilde düzenlenmeli, ortaöğretimde ise bilimsel öğretim programları olmalıdır. Öğretim programları gerçeği oluşturan nesneleri ve yapılarını merkeze almalıdır. Okulun görevi öğrencilere bilgi aktarmak ve araştırmayı öğretmektir. Eğitimde bilgiye ulaşmada bilimsel yollar kullanılmalıdır. Bilgi doğuştan değildir, sonradan eğitimle kazanılır.

PRAGMATİZM VE EĞİTİM

Pragmatizm, faydacılık olarak da bilinir. Pragmatizme göre gerçek sürekli değişim halindedir. Gerçeğe deneyim ve yaşantılarla ulaşılır.

Pragmatist eğitim anlayışına göre okul yaşamın kendisidir. Öğrenciler yaparak ve yaşayarak daha etkili öğrenir. Öğrenciye temel bilgi ve becerilerin kazandırılmasının yanı sıra sorun çözme, eleştirel bakabilme, yansıtıcı düşünme ve iletişim kurma gibi beceriler de kazandırılmalıdır.

Pragmatizme göre öğrenme ortamları, karşılıklı öğrenmeye olanak tanıyan, yarış içerisinde olma ihtiyacı olmayan, farklılıkları hoşgörüyle kabullenmiş bireylerden oluşan demokratik bir yapıya sahip ortamlar olması gerektiğini savunur (Sönmez, 2008).

VAROLUŞÇULUK VE EĞİTİM

II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmıştır. Temel özgürlüklere dayanan bu akım bireyin kendisini gerçekleştirebileceğini, zamanla kendi kişiliğini tamamlayabileceğini savunur. İnsan kendi özgürlüğüne sahip çıkmalıdır. Kendini gerçekleştiremeyen ve özgürce seçim yapamayan insan gerçekte yoktur.

Varoluşçuluk felsefesine göre eğitim ortamları bireylerin özgürce düşünebilecekleri ve hareket edebilecekleri şekilde düzenlenmelidir. Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için eğitim ortamları eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme tekniklerini kullanabilmesini sağlamalıdır. Öğretmen bir rehber, yardımcı rolü üstlenmelidir.

Eğitim Felsefesi Akımları: Daimicilik, Esasicilik, İlerlemecilik, Yeniden Kurmacılık.

DAİMİCİLİK

Daimicilik, evrenin tinsel ve düşünsel yanıyla insanın bu evren içindeki yerini metafiziksel açıdan ortaya koyar. Aristo'nun bireyleri akıllı varlıklar olarak tanımlamasını benimseyen daimiciler, okulun insanın zihinsel potansiyelini geliştirmek için özel olarak oluşturulmuş bir toplumsal kurum olduğunu ileri sürerler (Guttek, 2001).

Daimicilik, iyi, doğru ve güzel kavramlarına açıklık getirdiği için eğitimi önemser. Mükemmel eğitim iyiyi, doğruyu ve güzeli arama yeteneği kazandırmalıdır. Daimiciliğe göre eğitim bireyi hayata hazırlar, eğitimde klasik eserler önemlidir. Eğitimin amacı bireye bilgi kazandırmaktır, bilgi her yerde aynıdır dolayısıyla eğitim tek tiptir, değişmez ve evrenselidir. İnsan aklı doğuştan donatılmıştır.

Genel felsefi akımlardan İdealizm ve Realizmden etkilenmiştir.

ESASİCİLİK

Özcülük olarak da bilinir. Esasicilik akımına göre eğitim, kültürel mirasın aktarılması yoluyla toplumu değiştirmeden korumaktır. Bütün insanların bilmeleri gereken temel esaslar vardır. Öğrenmenin doğasında sıkı çalışma vardır. Disiplin öğrenmenin vazgeçilmezidir. Okullarda geleneksel yöntemler kullanılmalıdır. Daimicilerin aksine insan aklının doğuştan donatılmadığını, insan aklının boş bir levhaya benzediğini, bilgilerin sonradan araştırılarak, deney ve gözlem yapılarak, alanında uzman olanların eğitiminden geçerek edinilebileceğini savunur. Öğrenci öğretmeni dinler ve anlatılanı ezberler, öğrenciler yarışçı bir ortamda eğitilmelidir.

Genel felsefi akımlardan İdealizm ve Realizmden etkilenmiştir.

İLERLEMECİLİK

Geleneksel eğitimin ezberciliğine, biçimciliğine karşı John Dewey'in pragmatizminden etkilenerek ortaya çıkmıştır. Sönmez (2008) ilerlemeci eğitim felsefesini, sürekli değişime açık olma, bilginin değişkenliğini ve göreceliliğini kabullenme, demokrasiyi ve hoşgörüyü benimseme, yaşantı ve deneyimler yoluyla zihnini ve gizil yeteneklerini geliştirme, bağımsız, girişken, yaratıcı, problem çözen bir kişiliğe sahip olma, sorumluluk duygusuna sahip olma, işbirlikli çalışma bireysel ve toplumsal değişimi canlı tutma kavramlarıyla açıklar.

Genel felsefi akımlardan Pragmatizmden etkilenmiştir.

YENİDEN KURMACILIK

İlerlemeciliğin devamı niteliğinde olup toplumsal değişimde temel sorumluluğun okullarda olduğunu, okulların eğitim programlarını sürekli güncellemeleri ve değiştirmeleri gerektiğini, okulların kültürel krizlere yol açan önemli sosyal sorunları çözecek becerileri kazandırması gerektiğini savunur. Yeniden Kurmacılığa göre öğretmen demokratik olmalı hiçbir düşüncenin savunuculuğunu yapmamalı, öğrencilere yeni bir toplum inşası için yol gösterici, rehber olmalıdır.

Genel felsefi akımlardan Pragmatizm ve Varoluşçuluktan etkilenmiştir.

2.1.3. YÖNETİCİ

Yönetici örgütü amaçlarına ulaştırmak için tüm kaynakları organize eden, eşgüdümleyen ve denetleyen kişidir. Örgütte sorumluluk taşıyan, örgütü temsil eden, örgüt adına yetki kullanan, örgütle ilgili karar alan, örgütsel kaynakları örgüt için kullanma hakkı olan kişilere yönetici denir. Yöneticiler, belirli amaçları gerçekleştirmek için kurulan örgütlerde, örgütün devamlılığı ve gelişebilmesi için gerekli olan sistemi kurup örgüt çevresini etkili biçimde düzenlerler.

2.1.4. LİDER

Liderlik, bir örgüt içerisindeki bireylerin içsel ve dışsal özelliklerinin değerlendirilmesine, amaçlarının belirlenmesine, faaliyetlerin düzenlenmesine, motivasyon durumları ve yeteneklerine, hiyerarşi ilişkilerine, ortak yönlerine etki eden bir süreçtir.

Lider, bireyleri ortak hedeflere yönelten, hedefleri sahiplendiren, kişilerarası iletişim ağı oluşturan, dağınık haldeki gücü ve bilgiyi toparlayan kişidir. Liderlik ise bireyleri hedeflere götürebilme gücünü kullanabilmedir.

2.1.4.1. YÖNETİCİ VE LİDER ARASINDAKİ FARKLAR

YÖNETİCİ	LİDER
Düzeni sürdürür.	Yenilikçidir, fark yaratır.
İşi doğru yapma gayreti vardır.	Doğru işi yapma gayreti vardır.
Merkezinde sistem ve yapı vardır.	Merkezinde birey vardır.
Mevut durumu kabul eder.	Mevcut durumu sorgular.
Bakış açısı kısa vadelidir.	Bakış açısı uzun vadelidir.
Kontrol eder.	Motive eder.
Yetkisini kullanır.	Etkisini kullanır.
Sıradandır.	Yaratıcıdır.
Devam ettiricidir.	Geliştiricidir.
Yetkileri kendisinde toplar.	Astlarını yetkilendirir.

2.1.4.2. LİDERLİK KURAMLARI

Tarihsel süreçte liderlik kuramları dört başlık altında incelenmektedir.

- ❖ Özellikler Kuramı
- ❖ Davranışlar Kuramı
- ❖ Durumsallık Kuramı
- ❖ Yeni Liderlik Kuramları
  - Dönüşümcü Liderlik
  - Kültürel Liderlik
  - Vizyoner Liderlik
  - Etik Liderlik

ÖZELLİKLER KURAMI

Özellikler kuramına göre liderin sahip olduğu özellikler takipçilerini yönlendirme konusunda en önemli faktördür. Özellikler kuramı liderin, diğer üyelerden farklı olduğunu kabul etmektedir. Bu yaklaşım bazı insanların doğuştan lider olduğunu ve diğer insanların sahip olmadığı birtakım özelliklere sahip olduğu varsayımına dayanır. Bu kurama göre lideri, yöneticiden ve diğer insanlardan ayırt eden özellikleri, liderden beklenen beceriler şunlardır:

- İşbirliği yapabilme
- Yeni duruma uyum sağlama

- Güvenilir olma
- İnsanları yönlendirebilme
- Net hedef koyabilme
- Israrlı olma
- Kendine güven
- Sorumluluk almaya hazır olma

DAVRANIŞSAL KURAM

Davranışsal yaklaşımla birlikte liderlik araştırmalarının odağı etkili liderlerin kim olduklarından daha ziyade etkili liderlerin nasıl davrandıkları üzerine yönelmiştir. Davranışsal Liderlik; liderliğin davranışlar yönünde duran ve liderliğin, kişinin davranışlarındaki farklılıkların sonucu olduğu ile ilgili yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, başarılı liderlerin davranışları üzerinde durulmuştur. Kişiyi başarılı bir lider yapan, sürecin davranışlarının sonucu olduğu kabul edilir. Bu liderlik biçimi başarılı bir lider olmanın davranışlarla ilgili olduğunu savunmaktadır. Bu yüzden davranışsal liderlik, başarılı lider davranışları üzerinde durmaktadır. Bu liderlik biçimini kabul eden davranışçı liderlerin bazıları göreve ve işe odaklanırken bazılarının insana ve insan ilişkilerine yönelik davranışlarda bulundukları belirtilmektedir.

Davranışsal liderlik ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda başarılı liderlerin davranış biçimleriyle ilgili bazı sonuçlara varılmıştır.

a) Tannenbaum ve Schmidt'in Çalışması

Bu araştırmanın temelinde liderlerin yetki devrederken karşılaştıkları problemlerle ilgili olarak karar anında liderlerin kullandıkları yetki ve takipçilerinin hareket özgürlüğü arasındaki etkileşim incelenmiştir. İnceleme sonucunda ise bu iki değişken arasında ters orantı olduğu belirtilmiştir.

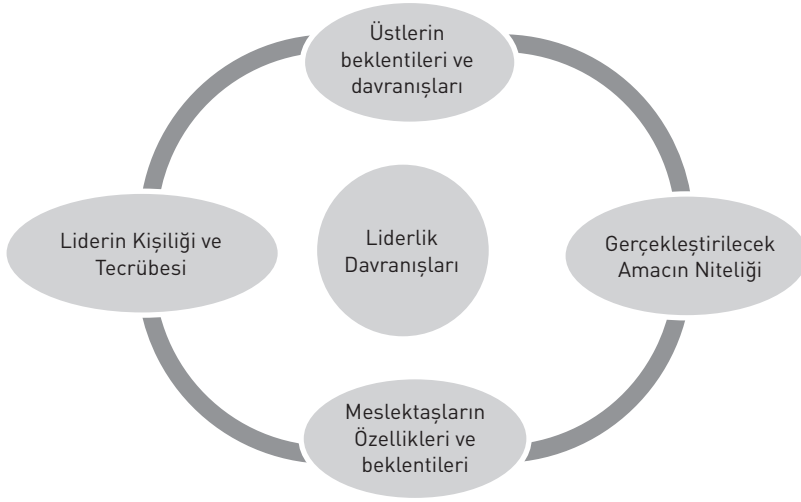
b) Ohio Eyalet Üniversitesi Çalışması

Çalışmaya göre “yapıyı harekete geçirme” ve “anlayış” lider davranışlarının tanımlanmasında rol oynayan iki önemli faktördür. Yapıyı harekete geçirme; lider tarafından astların işlerini yapıp yapmama ve işlerini etkin bir şekilde yapma durumlarının takip edilmesidir. Anlayış ise lider ve astları arasındaki saygı ve güvene dayalı olumlu ilişkilerin kurulmasını ifade etmektedir.

Bu araştırmaya göre grupların beklentileri, liderin davranışlarıyla şekillendirebilir. Çalışanlar otoriter bir lider istiyorlarsa lider yapıyı harekete geçirecek davranışlar sergilemelidirler. Otoriter lider istenmiyorsa yapıyı harekete geçirecek davranışları azaltmalılardır. Sonuç olarak lider çalışanların isteklerini ve bireysel özelliklerini dikkate alarak yapıyı harekete geçirmeli, çalışanlarına güvenmeli, onlara saygı duymalı ve iletişimini kuvvetlendirmelidir.

DURUMSALLIK KURAMI

Durumsallık kuramına göre, her duruma her takipçiye uygun tek bir liderlik biçimi yoktur. Bir durumun çözümünde ise yarayan bir liderlik biçimi başka bir durumda etkili olmayacaktır. Durumsallık kuramına göre liderin davranışları durumdan duruma değişebilmekte, lider, davranışını etkileyen birçok değişkenin varlığına göre hareket etmelidir. Fiedler'in geliştirdiği bu kurama farklı durumlarda ise yarayabilecek liderlik beceri ve özelliklerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Liderin başarısı, liderin kişisel özellikleri ile olaylar arası ilişkilerle ilgilidir. Liderin davranışlarını ise takipçileri ile olan ilişkisi, isin yapısal özellikleri ve lidere verilen yetki etkilemektedir (Keçecioğlu, 1998).

Lider Davranışlarını Şekillendiren Durumsal Değişkenler (Koçel, 2001)

YENİ LİDERLİK KURAMLARI

Dönüşümcü Liderlik

Dönüşümcü liderlik; değişime ve gelişmelere göre liderlik tutumlarının değiştiği, ani ve etkili değişimin hedeflendiği, astların duygu ve düşüncelerini liderlik davranışlarıyla dönüştürerek onların performanslarının artırılmasının amaçlandığı liderlik türüdür.

Dönüşümcü liderler başarıya ulaşmanın farklı yolları olduğunu bilirler ve stratejilerini bu yönde geliştirirler. Dönüşümcü liderlik; idealleştirilmiş etki, telkinle güdüleme, entelektüel uyarım ve bireysel destek alt alanlarından oluşur.

Kültürel Liderlik

Bu liderlik biçimi örgütün kültürel yanının düzenlenmesi ve örgüt üyelerinin inanç, değer, yargı ve tutumlarının lider tarafından benimsenmesiyle ilgilidir. Bunlar “yeni bir kültür oluşturma” ve “var olan kültürü koruma”dır. Kültürel lider; okulun değerlerini oluşturan, bu değerleri davranışlarına yansıtan ve okul paydaşlarına aktaran kişidir. Kültürel lider, okulu yönetirken okul kültürünün gücünden yararlanmaktadır. Öğretmenlerin uygun bir okul kültüründe çalışmasını sağlamaya dönük uygulamalar yapmakta ve okul kültürüne yeni değerler katarak çalışanları değerler üzerinden yönetmeye çalışmaktadır (Geylani, 2013).

Vizyoner Liderlik

Vizyoner liderlik, örgüt üyelerini hep birlikte aktifleştirmeye, gelecekle ilgili amaçları belirlemeye ve bu amaçları üyelerle paylaşmaya yönelik liderlik turudur. Vizyoner lider, geleceği kendine özgü bir bakış açısı ve yetenekleriyle yorumlayabilir. Belirlenen vizyonu ise paylaşılmış bir vizyona dönüştürebilir. Vizyoner lider sadece görevinin ona verdiği yetki gücüne değil takipçilerini harekete geçirecek etki gücüne de sahiptir.

Etik Liderlik

Etik liderlik, etik kurallarla ve değerlerle yönetmeyi, ilişkiler kurmayı ön plana alan liderlik biçimidir.

Etik liderin gerçekleştirmesi gereken davranışlar şunlardır:

1. Örgütte değer ve etik temelli bilinç oluşturmak.
2. Üyelere sorumluluk vermek.
3. Örnek davranışlar sergilemek.
4. Kararları örgüt değerlerine uygun almak.
5. Değer ve etik bilincini oluşturmak için eğitici faaliyetler düzenlemek.
6. Örgüt içi algılama sekline dikkat etmek.
7. Düzenli ve hızlı değişime olanak sağlamak.
8. İse etik değerleri olan insanları kabul etmek ve iste etik değerlere sahip insanları yükseltmek.
9. İnisiyatif olmak ve üyelerin inisiyatif almalarına fırsat vermek.

2.1.5. YÖNETİM SÜREÇLERİ

Yönetimi ilk kez Henry Fayol bir süreç olarak incelemiştir. Fayola'a göre yönetim süreçleri; planlama, örgütleme, emir verme, koordine etme ve kontrol seklindedir. Luther Gulick ve Lyndall Urwick ise bu süreçleri genişleterek, süreçleri planlama, örgütleme, personel alma, yöneltme, eşgüdümleme, bilgi verme ve bütçeleme planlama, örgütleme, personel alma, yöneltme, eşgüdümleme, bilgi verme ve bütçeleme olarak sıralandırmıştır. Bu sınıflandırma yönetim literatüründe POSDCoRB (Planning, organizing, staffing, directing, coordinating, reporting, budgeting) olarak öne çıkmaktadır. Bu bölümde temel yönetim süreçleri olarak, karar verme, planlama, örgütleme, eşgüdümleme ve denetleme süreçleri açıklanacaktır.

2.1.5.1. KARAR VERME

Karar verme, yönetimin en önemli süreçlerinden biridir.

Karar verme aşamaları aşağıdaki gibidir.

2.1.5.2. PLANLAMA

Planlama mevcut kaynakların akılcı olarak kullanılması amacıyla geleceğe yönelik alınan kararlardır. Planlar, ihtiyaçların önceliklerinin belirlenmesini gerektirir, keyfi uygulamaları önler ve işlerin sürekliliğini sağlamaya yardımcı olur. Plansız bir örgüt rotasız bir gemiye benzer. Plan örgütü hedeflerine ulaştıracak bir yol haritasıdır. Planlama ise planı ortaya çıkarmak için yapılan çalışmayı ve çalışma sürecini ifade eder.

Örgütlenme Sürecinin İlkeleri

- Amaçlarda birlik
- İşbölümü yapma ve işlevsel uzmanlaşma
- Denetim alanı
- Hiyerarşik örgüt yapısı
- Emir komuta birliği
- Sorumluluk alma
- Yetki ve sorumluluğun eşdeğer olması
- Yetki devretme
- Açıklama
- Denge

2.1.5.3. ÖRGÜTLEME

Örgütleme, belirlenen amaçların gerçekleştirilebilmesi için gerekli yapının kurulmasını, basamakların organizasyonunu, bu basamaklardaki yetki ve sorumlulukların, ilişkilerin belirlenmesini ifade eder.

Örgütleme İlkeleri:

- Amaç birliği
- İşbölümü ve uzmanlaşma
- Kontrol alanı
- Hiyerarşik yapı
- Emir Komuta birliği
- Sorumluluk
- Yetki ve sorumluluğun denk olması
- Yetki devri
- Açıklama
- Denge
- Basitlik ve anlaşılabilirlik
- Esneklik

Örgütlenme Türleri:

- Dikey Örgütlenme: Yönetim üst kademenin isidir ve aşağıya yöneliktir. Astlarınsa üstlerine karşı sorumlulukları vardır. Bu örgütlenme yapısında yöneticinin tek ve hızlı karar verme, sorumlulukları belirleme, insanları disipline etme olanakları yüksektir.
- Yatay Örgütlenme: Görev temelli örgütlenmedir. Bu örgütlenmede iletişim ve emirler hiyerarşi bir sıralama izlemek zorunda değildir. Açık ve kesin işbölümü yapılmasını zorunlu kılar ancak örgütlenmede eşgüdüm ve denetim zorlaşır.
- Dikey ve Kurmay Örgütlenme: Bu örgütlenme tipinde yürütme ve danışma organları bulunur. Yürütmede, örgütün amaçlarına ulaşılmasında sorumlu olan yöneticiler, danışmada ise yürütmeye danışmanlık yapan uzmanlar bulunur. Bu uzmanlara kurmay adı verilir. Kurmayların görevi planlama, araştırma ve çalışmalarını yöneticilere sunmadır.
- Komite Tipi Örgütlenme: Karar alma ve yürütme yetkileri komite adlı grupta toplanmıştır. Sağlıklı karar verme, işbirliği ve uzmanlaşma açısından güçlü, sorumluluğun bölünmesi, pratik olmaması açısından zayıftır.

2.1.5.4. EŞGÜDÜMLEME

Önceden belirlenen amacın gerçekleştirilebilmesi için eldeki insan ve madde kaynaklarının sürece olan katkılarının birleştirilmesine eşgüdümleme denir. Örgütün hangi düzeyinde olursa olsun işbölümü ve işbirliği bulunan her yerde eşgüdümlemeye ihtiyaç vardır. Koordinasyon, uyumlaştırma ve düzenleme süreçlerini içerir. Eşgüdümleme sürecinde yöneticiler orkestra şefine benzetilebilir. Orkestra şefinin hiçbir enstrüman kullanmadığı halde farklı enstrümanlardan çıkan notaları elleriyle belirli bir müzik parçasına dönüştürdüğü gibi yöneticiler de örgütte farklı sorumlulukları olan bölümlerin çalışmalarını örgütün hedefleri doğrultusunda birleştirir.

Yöneticiler daha etkin bir eşgüdümleme yapmak için aşağıdaki ilkeleri göz önünde bulundurmalıdır.

- Etkili iletişim yöntemleri kullanmak
- Liderlik becerilerinden faydalanmak
- Basit bir örgüt yapısı kurmak
- Eşgüdümün doğasını iyi bilmek
- Yetki ve sorumlulukları netleştirmek
- Çalışanları işbirliğine teşvik etmek.

Eşgüdümleme Türleri:

Dikey Eşgüdümleme- Yatay Eşgüdümleme: Örgütün farklı kademelerindeki birimlerin, ast ve üstlerin arasındaki eşgüdümleme dikey, örgütün aynı kademesindeki birimleri arasında gerçekleşen eşgüdümleme ise yatay eşgüdümlemedir.

Okul müdürünün yasal gücüne dayanarak müdür yardımcılarının yaptığı işi kontrol etmesi ve müdür yardımcılarının birbirinden haberdar olmasını sağlaması dikey eşgüdümlemedir. Okuldaki öğretmenlerin gönüllü bir şekilde bir araya gelip belirledikleri bir amaç için çalışmaları ise yatay eşgüdümlemedir.

İş Eşgüdümleme-Dış Eşgüdümleme: Örgütün kendi faaliyet alanı içerisinde gerçekleşen, çalışanlar, bölümler arasındaki uyumun sağlanması iç eşgüdümleme, örgütün çevresindeki değişim ve yeniliklere uyum sağlamak için dış çevre ile sağlanan eşgüdümleme ise dış eşgüdümlemedir.

Diğer eşgüdümleme türleri ise, hiyerarşiye dayalı eşgüdümleme, inandırıcı eşgüdümleme, yapıyla ilgili eşgüdümleme, görevle ilgili eşgüdümlemedir.

2.1.5.5. DENETLEME

Örgütte yapılan faaliyetlerin ve sonuçlarının örgütün ilke ve değerlerine uygun ve amaçlara ulaşmaya yönelik olup olmadığının belirlenme sürecidir. Denetim ile örgütün hedeflerine ne kadar ulaşabildiği belirlenir ve en iyiye ulaşabilmek için gerekli önlemlerin alınır, sürecin geliştirilmesi amaçlanır. Denetlemenin ilkeleri aşağıda belirtilmiştir.

- Amaçlılık
- Planlılık
- Süreklilik
- Nesnellik
- Bütünlük
- Durumsallık
- Açıklık
- Demokratiklik

Denetleme süreci dört temel aşamadan oluşur.

- Hedeflerin belirlenmesi
- Mevcut Durumun analizi
- Standartlarla mevcut durumun karşılaştırılması
- Düzeltme, geri dönüt

2.1.6. YÖNETİM TEORİLERİ VE YENİ YÖNETİM YAKLAŞIMLARI

Yönetim biliminde teoriler 4 ana başlık altında toplanmıştır.

Klasik Yönetim Teorileri

Neo-Klasik Yönetim Teorileri

Modern Yönetim Teorileri

Modern Sonrası Yönetim Teorileri

2.1.6.1. KLASİK YÖNETİM TEORİLERİ

18. yy. sonlarında yaşanan Sanayi Devrimi ile birlikte makine gücü insan gücünün yerini almaya başlamıştır. Üretim küçük atölyelerden büyük fabrikalara doğru kaymıştır. Üretimde verim tartışmaları klasik yönetim teorilerinin temelini oluşturmaktadır. Çalışanların işte uzmanlaşması ve iş bölümü yapmasının bireysel verimliliği arttıracığına yönelik yapılan araştırmalar yönetim sürecinin bilimleşmesini sağlamıştır.

Klasik yönetim teorileri:

- Bilimsel Yönetim Yaklaşımı-Frederick Taylor
- Yönetim Süreci Yaklaşımı-Henry Fayol
- Bürokratik Yönetim Yaklaşımı-Max Weber

Bilimsel Yönetim Yaklaşımı

Bilimsel yönetim yaklaşımına göre çalışanlar ekonomik açıdan motive edilebilen, sürekli yönlendirilmeye ihtiyacı olan, fizyolojik anlamda sınırlı varlıklardır. Taylor'ın bilimsel yönetim yaklaşımına göre astlar ancak pa-

rayla motive edilebilen, yöneticileri tarafından yönlendirilmek zorunda olan, makinalara göre fiziksel açıdan bazı sınırlılıkları olan varlıklardır. Taylor işlerin parçalara ayrılıp incelenmesi ve her bir parçanın etkinliği için gerekenlerin belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Yaklaşımına göre bir işin en iyi hangi yolla yapılacağı hareket ve zaman etütleriyle belirlenmeli ve işi yavaşlatan, gereksiz uzatan ya da engelleyen hareketler ortadan kaldırılmalıdır. Taylor, bilimsel yönetim anlayışına uygun olmayanların cezalandırılması gerektiğini düşünürken, amaçlanan kadar üretim yapmayı başaranların da ödüllendirilmesi, verimli ve hızlı çalışma için çalışanların desteklenmesi gerektiğini savunmuştur.

Eğitim örgütleri açısından bakıldığında bilimsel yönetime göre okullar birer fabrika, öğrenciler işlenmeyi bekleyen hammadde ve okul yöneticileri de üretimi hızlandırmaya, verimi artırmaya çalışan verim uzmanlarıdır.

Yönetim Süreci Yaklaşımı

Fransız bir mühendis olan Henry Fayol tarafından ortaya atılan bu kuram da Taylor gibi verimliliği, iktisadi etkinliği ve rasyonelliği amaçlamıştır. Bu yaklaşımda merkezi bir örgüt yapısı ve dikey yapıda bir ast- üst ilişkisi vardır. Fayol'a göre başarılı ilerleyen bir yönetim süreci için emir komuta birliği sağlanmalı, örgüt amaçları her türlü bireysel ya da grup amaçlarının önünde tutulmalı, ücret konusunda adil davranılmalı ve üyeler arasında işbirlikçi davranışlar sergilenmelidir. Yönetim dinamik süreçtir ve bu dinamizmin içinde yöneticilerin gerçekleştirmesi gereken bazı faaliyetler vardır.

- Planlama
- Organize etme
- Komuta etme
- Koordine etme
- Kontrol etme

Bu fonksiyonların yanında Fayol yönetim sürecine ilişkin 14 ilke sıralamıştır.

Bunlar; İşbölümü, yetki, disiplin, emir komuta birliği, yönetim birliği, genel çıkarların üstünlüğü, ücret, merkezleşme, hiyerarşi, düzen, eşitlik, personel devamlılığı, inisiyatif, takım ruhu (Fayol, 1949; akt. Lunenberg ve Ornstein, 2013)

Yönetim Süreci teorisinin Bilimsel Yönetim teorisinden farkı, Fayol yönetici ile çalışanlar arasındaki ilişkiye yoğunlaşırken Taylor iş ve çalışan arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Bürokrasi Yönetim Yaklaşımı

Bürokrasi, görevde uzmanlaşmayı ve keskin bir hiyerarşik yapıyı savunan bir yaklaşımdır. Bürokratik yönetim yaklaşımının kurucusu, Bilimsel yönetimin Almanya'daki öncüsü Weber de bir örgütün başarısını bürokratik yönetime bağlamaktadır. Bürokratik yaklaşıma göre bireyler kendi işleriyle ilgili alanlarda uzman olmalıdır ve örgüt yapısı hedeflere ulaşabilmek için akılcı, güçlü ve sağlam olmalıdır. Ayrıca Weber'e göre yönetici örgütün

tüm insan ve madde kaynağını verimli bir şekilde kullanabilmesi, ekonomi yapabilmesi için bazı kurallara uymalıdır.

Weber'e göre yöneticinin 3 tür yetkisi vardır.

- Yasal Yetki-Prosedürlerin, mevzuatın yöneticiye sağladığı yetkidir.
- Geleneksel Yetki-Doğuştan kazanılan yetkidir.
- Karizmatik Yetki-Liderliğin sağladığı yetkidir.

Bugün bildiğimiz okul kültürü yüksek düzeyde gelişmiş bir bürokrasi olarak tanımlanabilir.

2.1.6.2. NEO-KLASİK YÖNETİM TEORİLERİ

Klasik yönetim teorilerine tepki olarak ortaya çıkmıştır. 1929 yılında yaşanan ekonomik kriz neticesinde işletmelerde organizasyon sorunları baş göstermiş, klasik teoriler eksik kalmaya başlamıştır. Neo Klasik Yönetim teorileri çalışanların, mekanik bir sistemin duygusuz parçaları olarak değerlendirilmesine karşı çıkarak örgütün en önemli değerinin insan olduğunu, insanların duygu, düşünce ve değerlerini anlayarak, çalışanları motive ederek üretimin artacağını, yönetimin başarıya ulaşacağını savunmuştur.

Bu yaklaşım, örgütteki üyeleri tanıyarak ve onları anlayarak, değerlerinin, farklılıklarının farkına vararak, onları motive ederek bilgi, birikim ve becerilerinden en üst düzeyde faydalanmayı ve amaca katkılarını arttırmayı ifade etmektedir.

Başlıca Neo Klasik Yönetim Teorileri:

- İnsan İlişkileri Yaklaşımı
- Hawthorne Araştırmaları
- Davranışçı Yaklaşım
- Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi
- Herzberg'in Motivasyon Kuramı
- McGregor'un X ve Y Kuramı
- Chris Argyris'in Olgunlaşma Kuramı
- Rennis Likert'in Sistem 4 Modeli
- Kurt Lewin'in Güç Alanı Analizi Modeli

İnsan İlişkileri Yaklaşımı

Bu yaklaşım, üyelerin sadece ekonomik yönden motive edilebileceği fikrini eleştirmektedir. Yaklaşımına göre örgüt üyelerinin tanınma ve ya takdir toplama gibi bir takım psikolojik ihtiyaçları da vardır ve makine parçaları olarak kabul edilmeleri yanlış bir tutumdur. İnsan ilişkileri yaklaşımına göre çalışanlar duygu düşünceleriyle, değerleriyle ve inançlarıyla örgüt içerisinde psiko-sosyal bir yapı meydana getirmektedir.

İnsan ilişkileri yaklaşımının temel varsayımları;

- Bireyin algıları, inançları, güdüleri, değerleri iş ortamında davranışını etkiler.
- Çalışanlar örgütte onları destekleyen bir yönetici olduğunda motivasyonları yükselir.
- Örgütte etkili bir iletişim ağının olması ve yöneticinin tek otorite olmaması, demokratik bir lider olması verimlilik getirir.
- Ait olma, güvende olma, tanınma gibi ihtiyaçlar çalışanların verimliliğinde fiziki ortamdaki etkilidir.

İnsan ilişkileri yaklaşımının Elton Mayo ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen Hawthorne Araştırmaları ile başladığı kabul edilmektedir. Hawthorne araştırmaları Amerika'da Western Elektrik Şirketi'nin Hawthorne fabrikalarında 1927-1932 yılları arasında yapılmıştır. Araştırmacılar fiziki koşulların üretim üzerindeki etkilerini incelemiş, yapılan deneyler sonucunda fizikse iyileştirmelere rağmen verimlilik değişmemiştir. Bunun üzerine araştırmacılar sosyal faktörler üzerine yoğunlaşmışlardır. Çalışanların motivasyonları, aralarındaki ilişkileri, çalışanlara uygulanan nezaket, iş tatmini gibi sosyal faktörlerin verimliliği olumlu etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

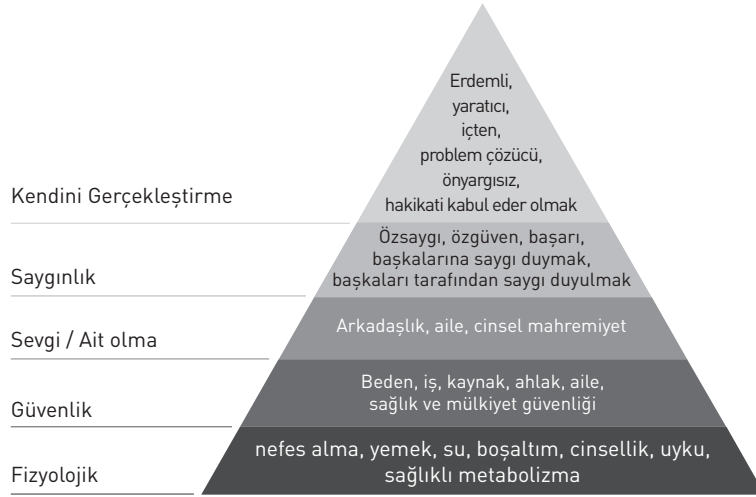
İnsan ilişkileri yaklaşımının dikkat çeken uygulamalarından biri de informal grupların yöneticiler tarafından kabul edilmesidir.

Örgüt yapısının düzgün oluşturulması elbette önemlidir. Fakat bu yapı ne kadar düzgün olursa olsun örgütü ayakta tutacak, devamlılığını getirecek olan örgüt çalışanlarıdır. Yapı her ne kadar mükemmel inşa edilse de çalışanın uygulama esnasındaki davranışları asil önemli olanıdır. Bu sebeple çalışana önem verilmeli, yapının yani sıra çalışan üzerinde yoğunlaşılmalıdır.

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Maslow'a göre bir yönetici, çalışanlarının hiyerarşideki gereksinimlerini karşılamalarında destekçi olmalı ve bu yolda karşılaşılan engellere, olumsuzluklara, yanlış davranışlara sebep olan durumlara çözümler bulmalıdır.

Maslow'a göre insan ihtiyaçları 5 basamaktır. Bu ihtiyaçlar kendi içinde belirli bir hiyerarşiyi takip etmektedir. Fizyolojik ihtiyaçlar insan vücuduyla ilgilidir ve insan vücudunun düzgün bir şekilde işlemesi için öncelikle üzerinde durulması gereken ihtiyaçlardır. Güvenlik ihtiyaçları ise çevresel koşullara uyum sağlamaya ve geleceğin garanti altına alınmasına yönelik ihtiyaçları ifade etmektedir. Sosyal ihtiyaçlar ise kişinin toplum içerisinde kendine bir yer bulmayı ve sevilmeyi istemesiyle ilgilidir. Saygı ve başarı ihtiyacı ise, insanların tanınma, statü sahibi olma, özgüven ve özsaygıya erişebilme, başkalarının takdir ve saygısını elde etme ve tek başına hareket edebilme istekleri olarak nitelendirilebilir. Kendini gerçekleştirme ise bireyin erdemli, yaratıcı, içten, problem çözücü, önyargısız olma yeterliliklerine ulaşmasını ifade etmektedir.

Herzberg' in Çift Faktör Kuramı

Herzberg'in Çift Faktör Kuramının temelinde Maslow İhtiyaçlar hiyerarşisi vardır. Herzberg, çalışanların verimli olabilmesi ve çalışanların mutlu olabilmesi konularını ele almıştır. Herzberg çalışma ortamı içerisinde bazı faktörlerin olmaması durumunun mutsuzluğa yol açıp verimi düşürdüğünü ancak mevcut olmaları halinde fazladan bir tatmin duygusu oluşturmadığını savunmuştur. Bu faktörlere "Hijyen Faktörleri" adını vermiştir. Bu faktörler sadece motivasyonun ortaya çıkabilmesi için gerekli koşulları sağlamaktadır. Buna karşın bazı faktörlerin verimliliği ve performansı doğrudan arttırdığını öne sürerek bunlara ise "Motivasyon Faktörleri" adını vermiştir. Genel olarak hijyen faktörleri dışsal, motivasyon faktörleri ise içseldir.

(Erlan, 2011).

TAYLOR'UN BİLİMSSEL YÖNETİM İLKELERİ

- Örgütte işbölümü ve uzmanlaşma şarttır.
- İşe uygun eleman seçimine önem verilmelidir.
- Eğitime gereken önem verilmelidir.
- Görev ve sorumluluk alanı önceden belirlenmeli ve çalışanlar bu çerçevede hareket etmelidirler.
- Örgütte disiplin için hiyerarşik bir örgütlenme gerekmektedir.

McGregor'un X ve Y Kuramı

McGregor Douglas yönetim biçimleri çerçevesinde insan özellikleriyle ilgili olarak X ve Y kuramlarını oluşturmuştur. X ve Y kuramlarında birbirinin zıttı iki insan tanımlanmaktadır.

X KURAMI	Y KURAMI
İnsanlar çalışmaktan hoşlanmaz ve işten kaçmanın yolunu ararlar.	İnsanlar doğal olarak çalışmaktan zevk alırlar.
İnsanlar genellikle sorumluluk almak istemezler.	İnsanlar sorumluluktan kaçınmazlar, saygınlık ve kişilik kazanmak için sorumluluk alırlar.
Denetim ve ceza çok önemlidir ve gereklidir.	İnsanlar içsel motivasyon sağlayabilirler.
İnsanlar ekonomik güdülere daha fazla ilgi gösterirler.	İnsanlara kendi kendilerini denetleme fırsatı verildiğinde örgütsel amaçlara ulaşmak daha kolay olacaktır.
İnsanlar yönetmekten ziyade yönetilme eğilimindedirler.	İnsanlar kararlara katılmaya teşvik edilmelidir.

Chris Argyris'in Olgunlaşma Kuramı

Olgunlaşma kuramına göre insanlar zamanla olgunlaşarak olgun insan özellikleri göstermeye başlarlar. Argyris'e göre örgütlerde çatışmalar çıkmaktadır. Bunun nedeni ise olgunlaşmış insanın örgütte kullanılan klasik yönetim anlayışına tepki göstermesidir (Efil, 2013).

Olgun Olmayan Çalışanın Özellikleri	Olgun Olan Çalışanın Özellikleri
Pasif	Aktif
Bağımlı	Bağımsız
Sınırlı düzeyde davranış	Değişir davranış gösterebilme
Yüzeysel ilgi	Derin ilgi
Kısa dönemli bakış açısı	Uzun dönemli bakış açısı
Astlık durumu	Üstlük durumu
Kendi duyarlılıklarından yoksunluk	Kendine duyarlı olma

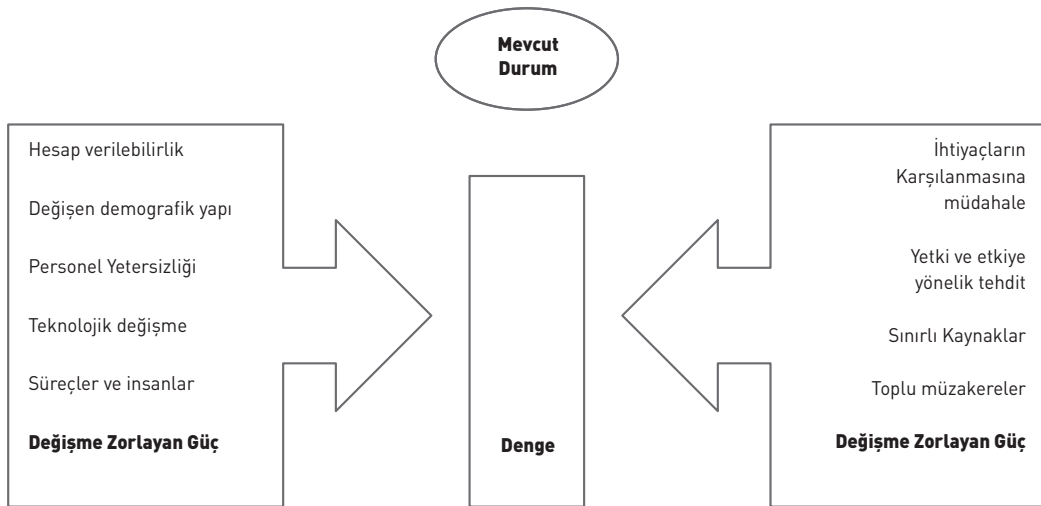
Rensis Likert'in Sistem 4 Modeli

SİSTEM-1 İstismarcı Otokratik	SİSTEM-2 Yardımsıver Otokratik	SİSTEM-3 Katılımcı	SİSTEM-4 Demokratik
• Takipçilerine güveni yoktur. Karar sürecini tek başına yürütür.	• Takipçilerine karşı güveni azdır.	• Takipçilerine güvenir.	• Takipçilerine güveni çoktur.
• Takipçilerini ceza ile korkutarak güdülemeye çalışır.	• Korku ve ceza ile güdülemenin yanı sıra ödül de güdü için kullanılır.	• Astların kararlara katılımı sağlanır.	• Karar sürecinde ast ve üst birlikte hareket eder.
• İletişimin yönü yalnızca üstten asta doğrudur.	• İletişimin yönü bazen asttan üste olabilir.	• Astlara ödül vererek güdülemeyi sağlar.	• Grup katılımına ve başarısına göre ödüllendirme vardır.
		• İletişimin yönü aşağıdan yukarı doğrudur.	• İletişimin yönü asttan üste ve asttan asta olabilir.
			• Örgütte paylaşılmış vizyon vardır.

Kurt Lewin'in Güç Alanı Analizi Modeli

Modele göre örgüt birbiriyle zıt, "sürükleyici" ve "kısıtlayıcı" olarak nitelendirilen iki gücün çatışma alanıdır. Sürükleyici güç, amaçlara ulaşma sürecinde gücü amaca uygun yönlendiren ve gelişime imkân sağlayan güçtür. Kısıtlayıcı ise diğer güç turunun etkililiğini engelleyen güçtür.

Literatürde bu iki güç turunun eşitliliğinin örgütü dengede tutacağı görüşü de vardır. Lewin de sosyal sistemlerde denge durumunun önemine vurgu yaparak örgütlerin dengede olmak istedikleri ve denge durumunu bulduklarında kaybetmek istemediklerini belirtmiştir.

2.1.6.3. MODERN YÖNETİM TEORİLERİ

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle yönetimde Neo Klasik yaklaşım popülerliğini kaybetmiş ve Modern yönetim yaklaşımları konusulmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımlar sistem ve durumsallık yaklaşımlarıdır.

Sistem Yaklaşımı

Sistem yaklaşımına göre bir örgütün incelenmesi için onun sistem olarak kabul edilerek çözümlenmesi gerekir. Örgütler ya kapalı ya da açık sistem özellikleri gösterir. Kapalı sistemler içe donuktur ve başka hiçbir yapıyla etkileşim içerisine girmezler. Açık sistemler, kapalı sistemlerin aksine çevreye karşı duyarlıdır, çevreyle etkileşim ve iletişim içerisindedir. Okullar açık sistemler olarak kabul edilmektedir.

Durumsallık Yaklaşımı

Durumsallık yaklaşımı hem klasik yönetim yaklaşımlarını ve onların keskin kural ve varsayımlarını hem de sistem yaklaşımını ve onun ilkelerini tek başına yeterli bulmamaktadır. Yüz yıldan fazla süredir yapılan araştırmalar bütün yönetim teorilerinin sınırlılıkları olduğunu göstermektedir. Hiçbir yönetim anlayışı evrensel değildir. Yöneticiler hangi teori ve yaklaşımı kullanacaklarına karşılaştıkları duruma göre karar vermelidir.

Durumsallık yaklaşımı yeni ve diğer yaklaşımlardan farklı bir yaklaşım sunmamaktadır. Durumsallık yaklaşımı diğer bütün yaklaşımları çatısı altında toplayarak hangi yaklaşımın hangi duruma uygun olduğunu anlamaya çalışmıştır.

2.1.6.3. MODERN SONRASİ YÖNETİM TEORİLERİ

Günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle sıklıkla değişimler yaşanmakta bu değişimlerde bazen belirsizlikler ortaya çıkarmaktadır. Belirsizliklerin artması da plan yapmayı ve ona uymayı zorlaştırmıştır. Bu yüzden yöneticilerin uzun vadeli planlar yapıp bunları uygulayabileceği fikri etkisiz hale gelmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak çevresiyle ilişkilerine önem veren ve bunun planlamasını yapan yönetim düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Kültürel Farklılıklar Yaklaşımı

Ulusal kültüre göre yönetim biçiminin farklılaşması gerektiğini savunan bu yaklaşıma göre kültür örgüt yapısını etkileyen önemli bir öğedir. Birbiriyle farklı kültürlerle sahip ulusların aynı yönetim anlayışıyla yönetilmesi her zaman başarılı sonuçlar doğurmayabilir.

Toplam Kalite Yönetimi

Üç kelimeden oluşan Toplam Kalite Yönetiminde TOPLAM; çalışanları ve onların katılımını, görevleri ve görevlerin tüm yönlerini, müşterileri, hizmetleri ve üretimin hepsini ifade etmektedir. KALİTE; ise örgüt üyelerinin o anki ihtiyaç ve beklentilerinin tamamen ve zamanında gelecekteki ihtiyaç ve beklentilerinin ise fazlasıyla karşılanmasını ifade eder. YÖNETİM ise kaliteli ürün ve hizmet için yönetim tarafından gerekli bütün şartların sağlanmasıdır (Efil, 2010).

Öğrenen Örgütler

Öğrenen örgüt kapasitesini sürekli arttırmayı hedeflen dinamik bir örgüt yapısıdır. Öğrenen örgütte yaşanan olaylardan dersler çıkarılır ve çevresel koşullara uyum sağlamada kullanılır.

Öğrenen örgüt, sürekli bilgi edinmeyi, kullanmayı, bilgiye dayalı düşünmeyi sağlayan ortak bir düşünme biçimidir (Başaran, 2004: s. 181).

Öğrenen örgütlerin en belirgin özellikleri, Senge'nin 5. Disiplin yaklaşımına göre, Sistem Düşüncesi, Uzmanlaşmış Yetişmiş Personel, Akıl Modelleri, Paylaşım Görüşü, Takım Öğrenmesi şeklindedir (Dodgson, 1993: 375).

2.1.7. EĞİTİM ÖRGÜTLERİNDE GÜÇ KAYNAKLARI

Bir eğitim örgütünde yöneticiler ve çalışanlar sahip oldukları özellikler veya kaynaklar dolayısıyla güç sahibidirler. Örgütsel güç kişiseldir. Gücün varlığı makam mevki ya da durum değiştiğinde değişebilir. Hoy ve Miskel (2010) örgütsel gücü üçe ayırmıştır. Bunlar; yasal güç, ödül gücü ve baskı gücüdür.

French ve Raven gücün kaynaklarını zorlayıcı, yasal, ödüllendirici, uzmanlık ve karizmatik olarak sıralandırmıştır. Daha sonra Raven, bilgiye dayalı güç olarak bir güç kaynağını daha eklemiştir (Koçel, 2014).

Zorlayıcı Güç: Zorlayıcı gücü kullanan bir yönetici astlarını başarısızlıkları sebebiyle örgütlerde çalışanların isten çıkarma, görevlerini değiştirme, kıdemlerini düşürme gibi cezalar verebilir (Koçel, 2014: s. 652).

Yasal Güç: Yasal güç otoriteden gelmektedir. Bu güç turunu kullanan yönetici astlarını makamının ona verdiği yetkiyle etkileyebilmektedir (Koçel, 2014: s. 652).

Ödüllendirme Gücü: Bu güç türünde yönetici çalışanlarını ücrette zam, yeni malzemeler, ikramiye, kıdem yükseltme ya da takdir etme gibi ödüllerle ödüllendirerek etkilemeye çalışmaktadır (Lunenburg, 2012).

Karizmatik Güç: Bu güç turu yöneticinin kişisel özelliklerine bağlıdır. Yöneticinin astlarını kişisel özellikleriyle etkileyebilmesi, onlar için idol olması ya da onların beklentilerini karşılayabilmesi karizmatik gücünün olduğu anlamına gelmektedir (Koçel, 2014: s. 653).

Uzmanlık Gücü: Bir yönetici astlarını bilgi, birikim ve deneyimleri sayesinde etkileyebiliyorsa o yöneticinin uzmanlık gücü var demektir. Bir yönetici astları tarafından bilgi ve deneyim sahibi olarak kabul ediliyorsa, onlar için bilgi kaynağı olabiliyorsa, problemlerine çözüm bulabiliyorsa onları etkilemesi kolaydır. Örgüt içerisinde kurmay personel olarak nitelendirilen danışılan personel uzmanlık gücüne örnek olabilir.

Bilgiye Dayalı Güç: Uzmanlık gücü ve bilgiye dayalı gücün özellikleri birbirine yakınlık göstermesi sebebiyle bazen karıştırılmaktadır. Uzmanlık gücünde gücü algılayan bireyler liderin söylediklerini sorgulamazlar çünkü o kişinin bunu bileceğine çoktan ikna olmuşlardır. Bilgi gücünde ise astlar, liderin durumla ilgili fikrini dinleyip yeteneğinden etkilenirler (Çavuş & Harbalıoğlu, 2016).

2.2. EĞİTİM DENETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ VE SÜREÇLERİ

2.2.1. DENETİM KAVRAMI

Eğitim yönetimi açısından denetim, okullarda eğitimin niteliğini geliştirmek amacıyla yapılan çalışmalar ve öğretmenlere daha iyi görev yapmaları için sunulan yardım hizmeti, mesleki liderlik yapma veya öğretmenlerin öğretimsel iletişime katılması süreci olarak değerlendirilmektedir (Aydın, 2007; Sullivan ve Glanz, 2000).

2.2.2. DENETİM MODELLERİ

2.2.2.1. BİLİMSEL DENETİM

Taylor'un öncülük ettiği Fayol tarafından geliştirilen bilimsel yönetim anlayışı bu denetim modelinin temelini oluşturmaktadır. Buna göre örgütün tüm sorumluluğu yöneticidedir. Yönetici ve çalışanlar arasındaki iş bölümü kesin olarak belirlenmelidir. Yönetici işin planlanması ve düzenlenmesiyle ilgili her türlü işi yapmak zorundadır. İş için en iyi olan kişi seçilmelidir ayrıca çalışanları işe almada önceden belirlenen bilimsel ilkeler kullanılmalıdır. Emir verme yetkisi tek kişidedir. Örgütün yönetimi merkezidir (Karataş, 2014).

Bu denetim modeli, bilimsel yöntem ve araçlara uygun olarak yapılan, araştırma verilerini temel alan, gelişme ve yenileşme faaliyetlerine açık, belirli kuralları ve ilkelere sahip, planlanarak yapılan, belirsizlikleri olan, pek çok disiplinin konusu olan bir denetim modelidir. Eğitim örgütleri açısından bilimsel denetimde öğretmenler için davranış biçimleri oluşturulmuştur ve öğretmenlerden bu belirlenen davranış kalıplarını sergilemeleri beklenmektedir (Toker Gökçe, 2009).

2.2.2.2. KLİNİKSEL DENETİM

Klinikse denetim, öğretmenlerin psiko-sosyal özelliklerine, duygu ve düşüncelerine, inançlarına saygı gösteren denetmen ile öğretmen arasında karşılıklı esne ve değişime açık bir anlayış içinde güven duygusuna dayalı bir denetim yaklaşımıdır. Bu denetim yaklaşımı öğretimde de planlanmış, katılımı destekleyen, gözlem, araştırma, değiştirme ve geliştirmeye odaklı etkinliklerin tümüdür.

Klinik denetimin yapılabilmesi için önce teşhis amaçlı bir gözlem yapılmalıdır. Bu gözlemde değiştirilecek olan eksik ya da yanlışların belirlenmesi gerekmektedir. Öğretmenin denetim sürecinde neleri hangi amaçla yapacağını bilmesi, etkili planlar yapmak ve öğretmenle ilişkiyi geliştirmek açısından önemlidir (Karataş, 2014).

Öğretmenin duygusal yönden desteklemek, eleştirici ve zan altında bırakıcı ifadeler kullanmamak, kişisel özelliklere ve mesleki deneyimlere karşı saygılı davranmak klinik denetimin etkililiğini artırmaktadır.

2.2.2.3. GELİŞİMSEL DENETİM

Gelişimsel denetim öğretmenlerin gelişim alanlarındaki mevcut durumlarına ve ihtiyaçlarına göre en uygun olan yaklaşımı seçip uygulamayı ifade etmektedir. Gelişimsel denetim 3 aşamadan oluşur (Karataş, 2014).

- Öğretmenin içinde bulunduğu gelişim düzeyinin tespit edilmesi ve bu düzeye en uygun denetim yaklaşımının belirlenmesi.

b) Seçilen denetim yaklaşımının öğretmenlerin değişen ihtiyaçlarına ve ilerlemesine göre esneklik içinde uygulanması.

c) Seçilen yaklaşımın öğretmenin üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi.

2.2.2.4. ÖĞRETİMSSEL DENETİM

Öğretimsel denetim sınıf ortamında öğrenme ve öğretme sürecini geliştirmek ve daha etkili hale getirmek amacıyla yapılan, okulun amaçlarının gerçekleştirilmesine odaklanmış bir denetim türüdür. Glickman (1990) öğretimsel denetim için “yapıştırıcı” mecazını kullanarak bu denetimin okuldaki tüm öğeleri aynı amaç doğrultusunda toplayıp birleştirdiğini ifade etmiştir (Aydın, 2005).

2.2.2.5. SANATSAL DENETİM

Sanatsal denetim; olayların sadece görünen, duyulan taraflarının değil, görünmeyen ve açıklanan taraflarının da göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir. Denetimde estetik duyarlılık tercih edilmelidir.

2.2.2.6. FARKLILAŞTIRILMIŞ DENETİM

Öğretmenlerin mesleki ve kişisel anlamda gelişimlerine ön ayak olarak onların bu durumun devamlılığını getirmelerine, denetmen ve iş arkadaşlarıyla işbirliği içerisinde olup onlarla yardımlaşarak kendi gelişim süreçlerinin sorumluluğunu üstlenmelerine olanak sağlayan bir denetim yaklaşımıdır (Karataş, 2014). Bu denetim anlayışı öğretmenlerin kıdemlerine, gelişim düzeylerine, kişisel özelliklerine göre denetim hizmeti almasına olanak sağlamaktadır.

2.2.3. EĞİTİM DENETİMİNİN AMAÇLARI

Eğitim örgütlerinin, eğitim- öğretim faaliyetlerinin amaçlara ne ölçüde ulaştığını belirlemek, değerlendirmelerde bulunmak ve bunlar sonucunda ihtiyaç duyulan düzenlemeleri ve gelişme faaliyetlerini gerçekleştirmek.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesinde okulun fiziksel olarak uygunluğunu incelemek, belirlemek, değerlendirmelerde bulunmak ve gerekli düzenlemelere gitmek.

Sonuca ulaşmada sıkıntı çekilen hedefleri belirlemek, değerlendirerek düzenlemeler yapmak.

Ders içeriklerinin ve öğrencilere kazandırılmak istenenlerin öğrencinin gelişimsel özelliklerine uygun olup olmadığını belirleyerek gerekli düzenlemeleri yapmak.

Kullanılan yöntem ve tekniklerin amaç ve kazanımlara uygun olma durumunu değerlendirmek, geliştirmek.

Öğrencinin başarısına uygun ölçme araçlarının kullanılmasına yardımcı olmak.

Eğitim alanındaki gelişmelerin ve bilimsel çalışmaların eğitim etkinliklerine yansıtılmasına katkıda bulunmak.

Eğitimle ilgili her düzeydeki sorunları tespit etmek, değerlendirmek ve çözümüne katkı sunmak.

2.2.4. EĞİTİM DENETİMİNİN İLKELERİ

Denetimin İlkeleri:

- Amaçlılık
- Demokratik Lider özellikleri gösterme
- Yapı ve koşullara uygunluk
- Öğrenme ve öğretme faaliyet ve ortamını bir arada düşünme
- Acil çözüm getirilmesi gereken sorunlara odaklanma
- Grup yaklaşımına olanak sağlama
- Sorumluluk paylaşımı
- Etkileşim
- Süreklilik
- Bireysel farklılıklara dikkat etme.

2.2.5. OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE EĞİTİM DENETİMİNİN (TEFTİŞ) TARİHSEL GELİŞİMİ

- Teftiş kavramı, Rüştiye Mekteplerinin açılmasına bağlı olarak 1838 yılında çıkarılan bir layihada, “Buokullarda öğretmenlerin mesleki yeteneklerini tespit etmek, öğretimi geliştirmek ve öğrencilerin daha iyi yetişmelerini sağlamak üzere görevlendirilecek memurlar tarafından teftiş edilmeleri ...” şeklinde yer almış,⁴¹³
- 1847 yılında yayımlanan bir yönetmelikle, “Mektepleri teftiş etmek, hocalara yol göstermek üzere muin adı verilen elemanlar ...” görevlendirilmiştir.
- Bu dönemde teftiş ilk kez öğretmene yardım olarak düşünülmüş ve müfettişe de yardım eden, rehber anlamına gelen “Muin” unvanı verilmiştir.
- 1862 yılında Rüşdiye ve Sibyan okullarını teftiş etmek üzere görevlendirilen memurlara ilk defa müfettiş denilmiştir.
- Teftişin bir yönetim süreci olduğu gerçeğine, 1869 yılında hazırlanan, Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde rastlanılmaktadır.
- 1875 yılında hazırlanan bir nizamname ile rehberlik ön plana çıkarılmış, kurumlarda teftiş defteri bulundurulması, tespit, gözlem ve önerilerin buraya yazılarak saklanması öngörülmüştür.
- 1876 da Meclis-i Maarif tarafından yayımlanan bir talimat eğitim tarihimizde teftiş ile ilgili bilinen en eski belgelerdendir.

- 1879 yılında kabul edilen Rumeli Şarkî Vilayetinın Tedrisi Hakkında Kanunda, Kaza Mektepleri Müfettişlerinin görevleri adı altında sıralanan etkinlikler, bugünkü yönetmelikle büyük bir örtüşme içindedir.
- 1911 yılında yürürlüğe giren Maarif-î Umumiye Nezareti Merkez Teşkilatı Hakkındaki Nizamname ile merkez hizmetleri idare ve teftiş olmak üzere ikiye ayrılmış, müfettişlerin orta ve yüksek okul öğretmenleri arasından seçilmesi esası getirilmiştir.
- 1912 yılında hazırlanan yeni bir tüzükte müfettiş-i umumilik ibaresi yer almış, bunların, "...ülkede bulunan kız ve erkek okulları ile Bakanlığa bağlı diğer kuruluşların öğretim, yönetim işlerini ve onların her birine ait kanun, tüzük, yönetmelik ve karar hükümlerinin tamamıyla uygulanıp uygulanmadığını sürekli olarak teftiş ve bu husustaki izlenimlerini, edinecekleri bilgileri, düşünceleri ile birlikte Bakanlığa bildirmek, sonuçları alıncaya kadar kovuşturmak görevi ile yükümlü ..." oldukları ifade edilmiştir.
- Bu tüzüğe göre çıkarılan yönetmelik münhasıran, Millî Eğitim Bakanlığı genel teftişine yönelik ilk yönetmeliktir.
- 1913 yılında ilkokullarda teftişin ilköğretim müfettişleri tarafından yapılması öngörülmüştür.
- 1914 yılında yapılan ek bir düzenleme ile de ortaöğretim ve Bakanlığa bağlı diğer kurumların teftişinde gözetilecek esaslar belirlenmiştir.
- Müfettişliğin ciddi bir teftiş müessesesi haline getirilmesi vilayetlerde, müstakil sancaklarda, il ve ilçelerde teşkilatlandırılması 1914 yılında yayımlanan "Maarif Müfettişlerinin Vazifelerine Dair Talimatname" ile olmuştur.
- 1 Mayıs 1920'de Milli Eğitim hizmetleri Maarif Vekaletine verilmiştir.
- Cumhuriyetle birlikte; 1923 yılında Maarif Müfettişleri Talimatnamesi yayımlanmış ve burada müfettişlik müessesesinin, kuruluş, görev ve yetkileri ile teftişin esasları açıklanmış, bir müdür ve on (10) müfettişten oluşan Teftiş Heyeti ibaresi ilk defa kullanılmıştır.
- 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-î Tedrisat Kanunu ile tüm okul ve medreselerin Maarif Vekâletine bağlanması üzerine konu yeniden gündeme getirilmiş ve 1925 yılında hazırlanan Maarif Müfettişlerinin Hukuk, Salahiyet ve Vazifelerine Dair Talimat ile Maarif Vekili adına tüm eğitim kuruluşlarını kanun, tüzük ve yönetmeliklere uygun olarak denetlemek üzere görevli müfettiş-î umumilerin yanına muavinlerinin atanması hükme bağlanmıştır.
- 1926 yılında 789 sayılı Maarif Teşkilat Kanununun yürürlüğe girmesiyle, müfettişlerin hak, yetki ve görevlerine ilişkin bir yönetmelik hazırlanmış, burada Müfettiş-î Umumi yerine Vekalet Müfettişi unvanı kullanılmış, muavinlik kaldırılmıştır.
- Bu arada merkez ve mntıka müfettişleri diye ikiye ayrılan vekâlet müfettişleri 1931 yılında tekrar birleştirilmiştir.
- 1933 yılında 2287 sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığı örgütü genişletilmiş, bu Kanunun 10'uncu maddesinde Teftiş Kurulunun oluşturulması ve görevleri yeniden düzenlenmiştir. Zaman içinde, Millî Eğitim

Bakanlığının kuruluş kanununda çeşitli tarihlerde değişiklikler yapılmışsa da teftişin yapısı genel hatları ile korunmuştur.

- 1938 yılında yürürlüğe konan 3407 sayılı İlk Tedrisat Müfettişlerinin Muvazene-i Umumiye İçine Alınmasına Dair Kanunla ilköğretim müfettişleri genel bütçe içine alınmıştır.
- 1940 yılında Bakanlık Müfettişleri bölgelere dağıtılmıştır.
- 1950 yılında müfettişler tekrar Ankara, İstanbul ve İzmir merkezlerinde toplanmıştır.
- 1958 yılında ilköğretim müfettişi açığının kapanması amacıyla ilkokul öğretmenlerinden kurs yoluyla ilköğretim müfettişi yetiştirilmeye başlanılmıştır.
- 1967 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği hazırlanarak Teftiş Kurulunun görevleri düzenlenmiştir.
- 1970 yılında 1261 sayılı kanun ile Teftiş Kurulu Başkanının Milli Eğitim Şurasının tabii üyesi olması sağlanmıştır.
- 1980 yılında Teftiş Kurulu Koordinatörlük Hizmeti İç Yönetmeliği ile İstanbul ve İzmir merkezlerinde iki koordinatörlük kurulmuş ve birer başmüfettiş atanmıştır.
- 1999 tarihli MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği çıkarılmıştır.
- Ocak 2000 tarihinde MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi çıkarılmıştır.
- 2010 yılında çıkarılan 5984 sayılı kanunla "Eğitim Müfettişliği" unvanı kabul edilmiştir.
- 2011 yılında "Eğitim Müfettişliği" unvanı kaldırılıp "İl Eğitim Denetmeni" unvanı getirilmiştir. İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin denetimi İl Eğitim Denetmenlerine verilmiştir.
- 2014 yılında 6528 nolu KHK ile ildeki Eğitim Denetmenleri ile Bakanlık Eğitim Denetçileri birleştirilerek Maarif Müfettişliğine dönüştürülmüştür.
- 9 Aralık 2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6764 sayılı Kanununla teftiş sistemi Teftiş Kuruluna bağlı Bakanlık Maarif Müfettişleri ve illerde Maarif Müfettişleri şeklinde tekrar yapılandırılmıştır.
- 6 Temmuz 2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde "İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde Eğitim Müfettişi ve Eğitim Müfettiş Yardımcısı istihdam edilir" ifadesine yer verilmiştir.
- 3 Aralık 2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde "Bakanlık Maarif Müfettişi", "Müfettiş" şeklinde değiştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aydın, İ. (2005). *Öğretimde Denetim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, M. (1994). *Eğitim Yönetimi*. Malatya: Hatiboğlu Yayınevi.
- Aydın, M. (2007). *Çağdaş Eğitim Denetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınları.
- Başaran, İ. (2004). *Yönetimde İnsan İlişkileri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (2000). *Yönetim*. ANKARA: Feryal Matbaası.
- Bursaloğlu, Z. (2002). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem Yay.
- Çavuş, M., & Harbalıoğlu, M. (2016). Yöneticinin Güç Kaynakları Algısı ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı: Konaklama işletmeleri üzerine bir araştırma. *Nigde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 117-130.
- Dodgson, M. (1993). Organizational Learning: A Review of Some. *Organizational Studies*, 14(3), 375-394.
- Efil, İ. (2010). *Toplam Kalite Yönetimi*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Efil, İ. (2013). *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Erlan, B. (2011). *Organizational Behavior Instructor*. [M. Alkan, Çev.] MBA-542 , Ph.D.
- Etzioni, A. (1964). *Modern Organizations*. Prentice Hall: Englewood Cliffs.
- Geylani, A. (2013). Okul Yönetiminde Kültürel Liderlik Yaklaşımı ve Toplumsal Boyutu. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1-23.
- Gutok, G. L. (2001). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. [N. Kale, Çev.] Ankara: Ütopya Yayınları.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2010). *Educational Administration; Theory, research and practice*. Boston: McGraw Hill Companies.
- Karataş, S. (2014). Eğitim Sisteminde Denetim. M. Çelikten, & M. Özbaş içinde, *Eğitim Yönetimi* (s. 301-315). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Keçecioğlu, T. (1998). *Liderlik ve Liderler*. İstanbul: Kalder Yayınları.
- Koçel, T. (2014). *İşletme yöneticiliği* (15. Baskı). Ankara: Beta Yayınları.
- Lunenber, F. C., & Ornstein, A. C. (2013). *Eğitim Yönetimi*. [G. Arastaman, Çev.] Ankara: Nobel Yayınları.
- Lunenburg, F. (2012). Power and leadership: An influence process. *International Journal of Management, Business and Administration* (15), 1-9.
- Raven, B. H. (1965). Social influence and power. D. Steiner, & M. Fishbein içinde, *Current studies in social psychology* (s. 371-382). New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Sönmez, V. (2008). Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temeller. *Anadolu Üniversitesi. Açıköğretim Fakültesi Yayını* No:973.
- Sullivan, S., & Glanz, J. (2000). *Supervision That Improves Teaching*. California: Corwin Press.
- Toker Gökçe, A. (2009). Bilimsel yönetim anlayışında Denetim. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 74 - 8.

BİLGİ TARAMASI

1. Öğretmenlerin düşüncelerine, eğitim yaklaşımlarına ve uygulamalarına saygı gösterilen, ders denetiminde dayatma ve korkunun olmadığı, ders denetimi yapan okul müdürü ile öğretmen arasında güven ve anlayışa dayalı ilişkilerin olduğu denetim modeli aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Akran Denetimi   B) Sanatsal Denetim   C) Klinik Denetim
- D) Gelişimsel Denetim   E) Geleneksel Denetim

2. Hawtrone araştırmalarından elde edilen bulgulardan haberdar olan bir okul müdürünün öğretmen verimliliğinin artırmak için aşağıdakilerden hangisini yapması beklenir?

- A) Öğretmenlerin teneffüste dinlenme sürelerini artırmak
- B) Öğretmenler odasına daha rahat koltuklar almak
- C) Öğretmenlerin haftalık ders saatlerini azaltmak
- D) Merkezi sınavlarda başarıyı artıran öğretmenlere ödül vermek
- E) Öğretmenlerin bir araya geleceği etkinlikler düzenlemek

3. Bir okulda eğitim-öğretim dönemi başlamadan kısa bir süre önce yaşanan bir yangın sonucu sınıflardan biri tamamen kullanılamaz duruma gelmiştir. Sınıfı yeniden düzenlemek için yeterli zamanı olmayan okul müdürü ne yapacağına karar verirken önce durumla ilgili bütün bilgileri toplamış, farklı seçenekleri ve bunların olası sonuçlarını karşılaştırdıktan sonra seçenekleri yarar seviyesine göre sıralamıştır. Alternatif çözümler içerisinde okulun amaçlarına en çok hizmet ettiği için bodrum katındaki deponun geçici bir süre sınıf olarak kullanılmasına karar vermiştir.

Bu bilgilere göre okul müdürü karar verirken aşağıdaki modellerden hangisini kullanmıştır?

- A) Rasyonel karar verme
- B) Geleneksel karar verme
- C) Yönetimsel karar verme
- D) Politik karar verme
- E) Anarşist karar verme

4. I. Öğretmenlerin okula ilişkin görüş ve önerilerini dinlemek

II. Öğretmenlerle sınıfta karşılaştıkları sorunları görüşmek

III. Öğretmenlere karşı açık ve dürüst olmak

IV. Toplantılarda öğretmenleri kırmamak için politik bir üslup ve dil kullanmak

V. Öğretmenlerle iyi ilişkiler kurmak için uyumlu davranmak

Yukarıdaki iletişim stratejilerinden hangileri bir okul yöneticisinin öğretmenler ile en etkili şekilde iletişim kurmasına yardımcı olur?

A) I ve II

B) I ve III

C) I, II ve III

D) I, II, III ve IV

E) I, II, III ve V

5. Okul öncesi öğretmenlerinden oluşan bir grup, okul müdüründen yapacakları etkinlikler için renkli bir yazıcı satın alınmasını istemiştir. **Okul müdürünün renkli yazıcı satın alınıp alınmayacağına karar verirken aşağıdaki sorulardan hangisini ilk önce cevaplamalıdır?**

A) Renkli yazıcılar okulun amacını gerçekleştirmeye ne derece katkı sağlayacak?

B) Renkli yazıcıların alınmasının okul bütçesine tahmini maliyeti nedir?

C) Öğretmenler, eğitim ve öğretim etkinliklerinin niteliğini artırmak için renkli yazıcıları nasıl kullanacaklar?

D) Sıfır bir yazıcı almak yerine ikinci el bir yazıcı alınabilir mi?

E) Yazıcıdan çıktı alındığında öğrencilerden ücret talep edecek miyiz?

6. Yönetimde değerlendirme, var olan durumla olması gereken (amaçlanan) durum arasındaki farkı ortaya çıkarmaya dönüktür. Değerlendirme, yakından ve uzaktan olmak üzere iki şekilde yapılabilmektedir.”

Buna göre uzaktan değerlendirme aşağıdakilerden hangisi tarafından gerçekleştirilir?

A) Okul Müdürü

B) Okul Aile Birliği

C) Müfettişler

D) Öğretmenler

E) Öğrenci velileri

7. I. Etkileme
 II. Değerlendirme
 III. Koordinasyon sağlama
 IV. Organize etme
 V. Karar verme
 VI. Planlama
 VII. İletişim sağlama

Eğitim sisteminde yönetim süreçlerinin sıralanışı aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) V-VI-IV-VII-I-III-II
 B) III-V-VI-IV-VII-II-I
 C) VI-IV-VII-I-III-II-V
 D) IV-VII-VI-V-I-II-III
 E) I-IV-V-VI-VII-III-II

8. Karar verme, yönetim sürecinin merkezinde yer alan zihinsel bir süreçtir. Kurumsal kararların verilmesinde genel anlamda alt kademedeki yöneticiler hangi tür kararları verirler?

- A) Genel Amaç Kararları
 B) Teknik ve rutin Kararlar
 C) Taktik Kararlar
 D) Stratejik Kararlar
 E) İlke Kararları

9. Aşağıdakilerden hangisi okul işletmesi ile ilgili yapılan başlıca işlerden biri değildir?

- A) Kooperatif ve kantin işleri
 B) Sivil Savunma ve güvenlik işleri
 C) Hesap işleri
 D) Yazı işleri
 E) Nöbet hizmetleri ile ilgili işleri

10. Aşağıdakilerin hangisinde yönetsel yaklaşım ve bu yaklaşımın temel düşünürü doğru verilmiştir?

- A) Bilimsel Yönetim - Henri Fayol
- B) Yönetimin Temel İlkeleri - Henri Fayol
- C) İnsan İlişkileri - Max Weber
- D) Bürokratik Yönetim - Elton Mayo
- E) Uyma Kuramı - Chester Barnard

11. Kişiler geliştikçe olgun olmayan bir insan özelliğinden olgun insan özelliklerine doğru gelirler diyen düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Chyris Argyris
- B) Rensis Likert
- C) William Ouchi
- D) McGregor
- E) Russel Ackoff

12. * Karar verme

- * Planlama
- * Örgütlenme
- * Eşgüdümleme
- * İletişim
- * Etkileme
- * Değerlendirme

Yukarıda verilenler aşağıdakilerden hangisinin basamaklarıdır?

- A) Yönetimsel süreçler
- B) İşlevsel süreçler
- C) Liderin güç basamakları
- D) Yöneticilerin güç kaynakları
- E) Yönetici nitelikleri

13. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde en üstte hangisi sıralanmıştır?

- A) Saygı ve başarı ihtiyacı
- B) Fiziksel ihtiyaçlar
- C) Sosyal ihtiyaçlar
- D) Kendini gerçekleştirme
- E) Güvenlik ihtiyacı

14. "1847 yılında yayımlanan bir yönetmelikle teftiş ilk kez öğretmene yardım olarak düşünülmüş, müfettişe de yardım eden, rehber anlamına gelen..... unvanı verilmiştir."

Yukarıdaki metinde geçen boşluğa aşağıda verilenlerden hangisi getirilebilir?

- A) Müfettiş
- B) Muin
- C) Murakıp
- D) Denetmen
- E) Mübin

15. I. X kuramı

II. Y Kuramı

III. Sistem 4 Modeli

IV Bürokrasi Kuramı

V. Olgunlaşma Kuramı

Yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri NeoKlasik Yönetim Kuramları arasında yer almaz?

- A) Yalnız III
- B) Yalnız IV
- C) III ve IV
- D) I, II, III ve V
- E) I, II, III, IV ve V

CEVAP ANAHTARI								
1.C	2.E	3.A	4.C	5.A	6.C	7.A	8.B	9.E
10.B	11.A	12.A	13.D	14.B	15.B			

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

EĞİTİM YÖNETİCİLERİNİN
YETERLİLİK ALANLARI

EĞİTİM YÖNETİCİLERİNİN YETERLİLİK ALANLARI

3.1. YÖNETİM VE YETERLİLİK

Eğitim örgütlerinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin amacı, bir ülkenin geleceği olan çocukların bilgi, beceri, tutum ve davranış yönünden sağlıklı ve verimli bir şekilde büyümelerini sağlamak, hızlı bir şekilde uyum sağlamalarına yardımcı olmak ve çağın gereksinimleri doğrultusunda, onlara araştırma yaparak bilgi biriktirmelerine rehberlik etmektir. Okul yöneticileri de okuldaki eğitim faaliyetlerine liderlik etmektedir. Okul yöneticilerinin bilgi, beceri, davranış ve deneyimleri başta öğrenciler ve öğretmenler olmak üzere öğrencilerin, tüm personelin ve velilerin üzerinde etkilidir. Eğitim sisteminin temelini şüphesiz okullar oluşturmaktadır. Bu nedenle okul örgütlerinin başında yer alan okul yöneticilerinin de belirli yetkinliklere sahip olması gerekmektedir (Şişman & Turan, 2004).

Yönetim, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere anlamlı bir şekilde ulaşmak için mevcut kaynakları (insan, para, makine, malzeme, ekipman, yardımcı hizmetler, bilgi vb.) koordine ederek karar verme, planlama, organize etme, yönlendirme ve kontrol faaliyetlerinin yürütülmesidir. Başka bir deyişle; belirli hedeflere ulaşmak için oluşturulan resmi bir organizasyonun hedefleri, organizasyondaki insan ve maddi kaynakların hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi, denetlenmesi ve değerlendirilmesi gibi eylemlerle gerçekleştirilmektedir. Bu eylemlere yönetim denir (Aydın, 2000).

Çağdaş eğitimdeki gelişmeler, yöneticilik davranışında klasik tutumların yerine liderlik anlayışını getirmiştir. “yönetmek” bir şeyi başkalarına yaptırmaktır; “Liderlik” ise başkalarında bir şey yapma isteği uyandırmaktır (Ünal & Köse, 2003).

Yönetimin genel fonksiyonları	1. Örgütsel ve bireysel hedeflere ulaşmak
	2. Amaçlar arasında denge sağlamak
	3. Verimliliği ve etkililiği arttırmak

Eğitim Yönetimi

Eğitim yönetimi, eğitimde yönetim biliminin uygulamasıdır. Eğitim yönetimi, önceden belirlenmiş hedeflerine ulaşmak için toplumun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan eğitim örgütlerinin etkin bir şekilde işletilmesi, geliştirilmesi ve yenilenmesi sürecidir (Başaran, 1996). Eğitim yönetiminin bir parçası olan okul yönetimi, okulu önceden belirlenmiş hedeflere ulaştırmak için mevcut tüm insan ve maddi kaynakların entegre edilmesi, etkin kullanılması ve hedeflere yönelik politika ve kararların uygulanması olarak ifade edilebilir (Taymaz, 2003). Okulu eğitim amaçlı yaşatacak kişiler, öncelikle okul müdürü ve diğer çalışanlardır. Okul yöneticileri aynı zamanda yasal yetkilerle donatılmış denetleyici nitelikte kişilerdir (İlgar, 2000).

Yeterlilik ise, bir kişinin bir hedefe ulaşmak veya hareket etmek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmasıdır. Yetkinlik, bir kişiye belli bir rolü oynama gücü veren özelliklerin varlığı ya da bu rolü oynamasına engel olan özelliklerin olmamasıdır ve bütün alanları kapsar (Bursalıoğlu, 2002).

3.2. OKUL YÖNETİMİNDE İŞLEVSEL SÜREÇLER

Eğitim yönetiminde yönetsel süreçler olarak adlandırılan bir dizi süreç vardır. Eğitim yönetimindeki bu işlevsel süreçler bir bakıma yönetim alanlarını belirler. Okul düzeyinde eğitim yönetiminin işlevsel süreçleri şu şekilde sıralanabilir (Taymaz, 1995):

- Öğrenci işleri,
- Personel işleri,
- Öğretim işleri
- Eğitim işleri,
- Okul işletmesi.

Öğrenci İşleri: Öğrenci işlerinin yönetiminin amacı, öğrencilerin öğrenmelerini en uygun düzeye çıkartmak için gereken düzenlemeleri etkili olarak yönetmektir (Başaran, 2000). Başaran, öğrenci işlerini yönetme sürecini şu şekilde sınıflandırmıştır: Öğrenci yaş popülasyonunu tanıma, öğrencileri okula alma, öğrencileri sınıflandırma, öğrenci katılımını sağlama, öğrencilerin başarısını ölçme ve değerlendirme, öğrencileri bir üst sınıfa geçirme, öğrenci kayıtlarını yapma-kapatma, okulu bitiren öğrencileri izleme vb.

Personel İşleri: Bir eğitim kurumunda çalışan personelin, işe başladıkları andan ayrıldıkları ana kadar kişisel işlerini yapmak için yapılan tüm çabalara çalışma hizmetleri denir (Taymaz, 1995). Bir okulda yürütülen hizmetlerle ilgili idari görevler şu şekilde sıralanabilir: Atama, nakil, staj ve adaylık işlemlerinin yapılması, özlük haklarının sağlanması, disiplin işlerinin yürütülmesi, sağlık, güvenlik ve askerlik işleri, takip ve denetim.

Öğretim İşleri: Yaşın ve toplumun beklentileri ile okula giden öğrencilerin talep ve ihtiyaçları değiştikçe müfredatta belirlenen amaç, kapsam ve yönetim de değiştirilmeli ve geliştirilmelidir. Öğretim işleri, öğretimi planlama, planların uygulanması ve değerlendirme gibi süreçleri kapsar. Ayrıca okulda öğretim hizmetleri ile ilgili çeşitli defter ve dosyalar tutulur.

Eğitim İşleri: Okulda eğitimin amacı, öğrenciye programların gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışları sadece okul duvarları içinde sağlamakla sınırlı değildir. Okulun yapısı ve öğrencilerin bulunduğu toplum, geçmiş kayıtları ve kamu kurumları hakkında bilgi sağlama da beklenmektedir (Taymaz, 1995).

Okul İşletmesi: Bir okulda, doğrudan eğitim programını, öğrenciyi, işgücünü değil, tüm okulu ilgilendiren genel hizmetler vardır. Bu hizmetler ne kadar iyi yapılırsa eğitim ortamı o kadar iyi olabilir. Dolayısıyla genel hizmetlerin yönetimi başlı başına bir yönetim alanıdır (Başaran, 1996). Okul yönetiminde iş idaresi, genel olarak eğitim için kullanılacak bina, tesis ve araçların temini, tutulması ve işletilmesi faaliyetlerini kapsar. Okul yönetimi alanındaki işler, eğitim programlarının hedeflerine ulaşmaya yönelik olarak yönlendirilmesi gereken destek veya yardımcı birim hizmetleridir.

Yönetimin Amaçları	
Kültürel hedefler	Örgüt kültürü işgörelere uygun olmalı ve onları temsil etmelidir.
Ekonomik hedefler	Örgüte kar sağlamalıdır.
Düzen hedefi	İşgörelere, örgütün amaçlarına ulaşması için gerekli davranışları göstermelidir.

Yönetimin Özellikleri	
Amaç Özelliği	Örgütün belirli bir amacının olması ve bu amacının işgörenlerce benimsenmiş olmasıdır.
İşbölümü ve Uzmanlaşma Özelliği	Örgütün amacına ulaşılabilmesi için işin parçalara bölünmesi ve o işte uzman olanların o bölümde görevlendirilmesidir.
İşbirliği Özelliği	Yönetim faaliyetinden arzulanan sonucun alınabilmesi için işbirliği gereklidir.
İletişim Özelliği	Örgütte ast ve üstlerin iletişim içinde olmasıdır.
Grup Özelliği	Yönetim bir grup faaliyetidir. Birden fazla insanın bir arada bulunmaları ve sosyal ilişkileri yönetim sürecini başlatmasıdır.
Koordinasyon Özelliği	İşletmede faaliyet gösteren bölümlerin ve fertlerin uyum içinde çalışması esastır.
Yaratıcılık Özelliği	Yöneticilerinin yöneltme faaliyetini etkili bir şekilde gerçekleştirerek çalışanların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmasını sağlamasıdır.
Beşerilik Özelliği	İnsanın, yalnızca insanlarla olan ilişkisinde yönetim faaliyeti söz konusudur.
Demokratiklik Özelliği	Örgütün amacı gerçekleştirilirken alınan kararlar ve uygulamada çalışanları da sürece dahil etmektir.
Yetki Özelliği	Yöneticinin, aldığı kararları astlarına uygulatabilecek kişisel bir otoriteye sahip olmasıdır.
Hiyerarşi Özelliği	Yönetimde astüst ilişkisinin bulunmasıdır.

3.3. OKUL YÖNETİCİSİNİN YETERLİLİK ALANLARI

Eğitim organizasyonlarında çalışanların morali, iş tatmini, stresi, çatışma ve örgütsel iklim, yöneticilerin insan ilişkileri alanındaki bilgi, beceri, tutum ve davranışlarından etkilenir. Eğitim yöneticisi; başarılı bir yönetim için; farklı beklentilere sahip öğretmenler, çalışanlar, öğrenciler, veliler, çevre liderleri, yerel yöneticiler, merkezi teşkilat ve politikacılar gibi farklı eğitim ve kültür düzeylerinin unsurları ile ilişkiler kurmalı ve onların çatışan beklentilerini uyumlu hale getirerek demokratik yönetimi sürdürmelidir. Yöneticilerin sahip olması gereken yetkinlikler bu bakımdan; teknik yeterlilikler, insani (beşerî) yeterlilikler ve kavramsal yeterlilikler olarak sınıflandırılır (Karadağ, 2011).

1. Teknik Yeterlikler

Bireyin, uzmanlığına bağlı olarak çalışma alanına göre somut olarak yapabileceği bilgi ve beceridir. Öğretim yöntemleri ve teknikleri, süreçleri ve prosedürlerinde uzmanlık gerektirir. Yöneticinin muhasebe, inşaat ve finans gibi alanlardaki yetkinlikleri teknik yeterliliklerdir. Yöneticinin organizasyon yapısı, politikaları ve programları üzerindeki etkisi de teknik yeterliliklere dâhil edilebilir.

Teknik yeterlilikler, görevle ilgili faaliyet alanlarındaki teknik bilgi ve becerilerdir. Görevin sorumluluklarını yerine getirmek için kullanılacak yöntem, teknik, süreç ve prosedürlerle ilgili teknik bilgi ve yetkinlikler, o

görevin teknik verimliliğini oluşturur. Teknik bir yeterlilik elde etmek genellikle diğer yeterliliklerin edinilmesine bağlıdır. Aynı şekilde, teknik yeterlilikler ile insani ve karar yeterlilikleri arasında bir ilişki görülebilir. Kendinden ne beklediğini bilmek ve eleştiri yapmak, bireye ve duruma göre iletişim kurmak, eleştiriyi yönetmek, durumu çok yönlü görmek, sorunu olabildiğince çabuk ele almak iletişimle ilgili teknik yeterliliklerdir. Teknik yeterlilik alanında yöneticinin sorumluluğu 4 kategoride toplanmıştır. Bunlar;

- a. Yöneticinin okul ekonomisinin teorisi ve ilkeleri konusunda uzman olması beklenir.
- b. Okulun iç ekonomisini ve işletme yönetimini bilmelidir: bütçeleme, muhasebe, satın alma, sigorta, maaş, ek kurslar ve maaş bordrosu ve genel işletme giderleri vb.
- c. Okul binalarının bakımı ve hizmete hazır tutulması.
- d. Okul binalarının planlanması.

2. İnsancıl (Beşerî) Yeterlilikler:

Yöneticinin insani yeterlilikleri, bireyleri ve grupları anlama ve motive etme yeterliliği olarak da düşünülebilir. Etkili çalışma ve ortak çaba, başkaları hakkında varsayımlar, inançlar ve tutumlar oluşturma, bireysel farklılıklara önem verme yeteneği, insan ilişkilerinin özellikleri olarak görülmelidir. İnsani yeterlilik, bir yöneticinin bireysel ve grup ortamında insanlarla çalışma yeteneğidir. Bu yeterlilik, kişinin kendisini anlaması ve başkaları hakkındaki düşünceleriyle yakından ilgilidir. Bu yetkinlik, yöneticinin çalışanları motive etme, tutum geliştirme, grup dinamikleri, insan ihtiyaçları, moral ve insan kaynağı geliştirme hakkında bilgi sahibi olmasını gerektirir. İlgî, güven, güçlendirme, insan potansiyelini anlama ve fark etme yeterlilikleri insani yeterlilikler arasındadır. İnsani yeterlilikler, yöneticiye grubun bir üyesi olarak etkin bir şekilde çalışma ve bu şekilde grubun içindeki liderle işbirliği yapma yeteneği sağlar (Gökçe, 2008).

3. Kavramsal Yeterlilikler

Okul yöneticisinin karşılıklı etkileşim içinde okulu oluşturan tüm parçaları tanıması, okulu kendi toplumunda, eğitim sistemi içinde ve evrensel standartlar içinde görebilmesi, alanındaki teorik gelişmeleri takip etme ve kavrayabilme becerisidir. Eğitim ve öğretim ortamları bu teorik ve kavramsal bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Bu yetenek, eğitim alanına teorik bir bakış açısı sağlayacak bilim dallarının, özellikle yönetim teorisi, organizasyon, insan davranışı ve eğitim felsefesi vb. dalların bilgisini gerektirir (Şahin, 2000).

3.4. ETKİLİ YÖNETİCİLİK

Bir eğitim yöneticisinin sahip olması gereken nitelikler şu şekilde sıralanabilir:

Eğitim yöneticisi,

- Pozisyonun verdiği güç yerine, geniş bilgi birikimine, yeterli hevese sahip olmalı ve yetkilerini profesyonel olarak nasıl kullanacağını bilmelidir.
- Herkese eşit davranmalı ve onları anlamalıdır.
- Yetki ve görevlerini astlarına nasıl bırakacağını bilmelidir.

- Sorunların kendisine gelmesini beklememeli, sorunları kendisi aramalı ve işini sorumluluk duygusuyla bitirmelidir.
- Tutumuna ve dış görünümüne dikkat etmelidir.
- Organizasyonunu ve hedeflerini iyi bilmelidir.
- Demokratik hareket etmelidir.
- Tüm tartışma ve kararlarda samimi, tarafsız ve dürüst olmalı, bu kültürü tüm organizasyona yaymalıdır.
- Kuruluşun hedefleri, başarıları ve kullandıkları araçlar hakkında doğru bilgi sağlamalıdır.
- Önerilerini ve programlarını dikkatlice planlamalı, geliştirmeli ve uygulamalıdır.
- Her fırsatta meslektaşlarının moralini yükseltmeye çalışmalı ve meslektaşlarının çabalarını nasıl koordine edeceğini bilmelidir.
- Okul ve toplum işbirliğini sağlamalı, okulu topluma ve toplumu da okula yakınlaştırmaya çalışmalıdır.
- Çevresindekilerle iyi ilişkiler kurmalıdır.
- Olayları, isimleri ve yüzleri hatırlayabilmelidir.

Etkili yöneticilerin kişisel özellikleri:

Yönetici okulunun hukuk lideri, okuldaki en önemli sembol, yetki ve güç sahibidir. Bu nedenle okul yöneticilerinin aşağıdaki alanlarda yeterli olması beklenmektedir;

- Hedeflere ulaşmak için gerekli adımları atabilecek vizyona sahip olmak,
- Öğrenci ve personelin hayatlarında belirgin bir fark yaratmak,
- Personelin nasıl değerlendirileceğini bilmek,
- Değişimin devam ettiğini ve okul liderinin esnek bir vizyona sahip olması gerektiğini anlamak,
- İyi bir dinleyici ve gözlemci, yetenekli bir bilgi aktarıcısı olmak,
- İnsanlar arası ilişkilere dikkat etmek,
- Strese toleranslı olmak,
- Trendlerin güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olmak,
- İşyle ilgili özgüven duygusu yansıtabilmek,
- Çeşitli roller için iş sorumluluklarının nasıl değerlendirileceğini bilmek,
- Okula dâhil olan herkesi katılım için nasıl motive edeceğini bilmek,
- Okulun bulunduğu bölgede ahlaki değerler ile mesleki değerler arasında denge kurmaktır.

• Etkili okul yöneticilerinin en önemli özellikleri:

- Öğrenci başarısını okulun ana ürünü, eğitim ve öğretim programının temel sonucu olarak kabul eder,
- Öğrenci ilerlemesini izler ve değerlendirir,
- Okulun hedeflerini okuldaki herkese açık bir şekilde iletir,
- Okulun temel eğitim hedefinin temel yeterlilikleri kazanmak olduğunu kabul edip, öğrenciler ve öğretmenler için yüksek performans standartları belirler,
- Öğrenci davranışı ve başarısı için yüksek beklentileri vardır,
- Öğretmenlerin de sınıftaki performanslarından yüksek beklentileri vardır,
- Yenilikçi okul projelerine kimlerin katılacağına karar verir,
- Karar verme yetkisini astlarına dağıtır ve kullanımını teşvik eder,
- Önemli bir konuda ilgili personeline danışır,
- Personellerini program geliştirme faaliyetlerine dâhil eder ve onlara deneyim sağlar,
- Öğretmenleri kendi mesleki becerilerini değerlendirmeye ve kendi gelişimleri için hedefler koymaya motive eder,
- Öğretmenlerin sorunlarını ve fikirlerini dinler,
- Program geliştirmeye yönelik yeni görüşleri destekler,
- Etkili mesleki gelişim faaliyetleri düzenler,
- Öğrencilerin gelişimini yakından takip eder,
- Mesleki yayınlardan ve diğer yöneticilerden gelen gelecek vaat eden yeni uygulamalar hakkında bilgi alır,
- Rutin yönetsel sorunları etkin bir şekilde ele alırken, diğer amaçlı çalışmalar için de zaman yaratır.

KAYNAKÇA

- Aydın, M. (2000). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Başaran, İ. E. (2000). *Yönetim*. ANKARA: Feryal Matbaası.
- Bursalıoğlu, Z. (2002). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem Yay.
- Gökçe, F. (2008). Değişimin Kavramsal Modelleri ve Değişim Sürecinde Eğitim Yöneticilerinin. *Millî Eğitim*(177), 237-252.
- İlgar, L. (2000). *Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Karadağ, E. (2011). Okul Müdürlerinin Niteliklerine İlişkin Olarak Öğretmenlerin Oluşturdıkları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 25-40.
- Şahin, A. E. (2000). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Yeterlilikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 243-260.
- Şişman, M., & Turan, S. (2004). Eğitim ve Okul Yönetimi. Y. Özden içinde, *Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı* (s. 99-146). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Taymaz, H. (1995). *Okul Yönetimi* (3. Baskı b.). Ankara: Saypa Yayın Dağıtım ve Kitabevi.
- Taymaz, H. (2003). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ünal, A., & Köse, S. (2003). *Farklı Toplumsal Kültürler Örgüt Yapıları Liderlik Davranışları*. İzmir: Güven Kitabevi.

BİLGİ TARAMASI

1. Müdür Başyardımcısı Ramazan Burak Bey, okulundaki öğretmenleri çok iyi tanımaktadır. Çünkü her fırsatta onlarla konuşur, onları dinler. Öğretmenlerinin hangi alanda iyi olduklarını çözümler. Çalışma ekiplerine önderlik eder. Grupla beraber çalışır. Grup üyelerini güdüler. İş bölümü yaparken üyelerin ilgi, yetenek ve isteklerini dikkate alır. Ve bu sayede başarılı çalışmalara imza atar. **Yukarıdaki paragrafta kendisinden bahsedilen yönetici hangi yeterlilik alanın daha başarılıdır?**

- A) Teknik alanda   B) İnsancıl alanda   C) Kavramsal
D) Karizmatik alanda   E) Bilimsel alanda

2. Aşağıdakilerden hangisi iyi bir eğitim yöneticisinde bulunması gereken niteliklerden biri değildir?

- A) Konumunun verdiği gücü sonuna kadar kullanmalıdır.
B) Herkese karşı anlayışlı ve eşit davranır.
C) Çevresindekilerle iyi ilişkiler kurar.
D) Sorunların kendisine gelmesini beklemey, sorunları kendisi arar.
E) Tutum ve giyimine özen gösterir, düşünerek konuşur.

3. Aşağıdakilerden hangisi eğitim yönetiminde yeterlik örüntüsünün kritik görev alanlarından biri değildir?

- A) Öğretim ve program geliştirme   B) Öğrenci işleri
C) Çevre-okul liderliği   D) Öğretmen çalışan hizmeti
E) Okul ve evrensellik

4. Teknik yeterlilik alanında yönetici sorumluluğu dört kategoride toplanmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu kategorilerden biri değildir?

- A) Okul maliyesinin kuram ve ilkelerinde uzman olması
B) Politik alanda uzman olması
C) Okulun iç ekonomisini ve işletme yönetimini bilmesi
D) Okul binalarının bakımı ve hizmete hazır tutulması
E) Okul binalarının planlanması

5. Eğitim yöneticisi; öğretmen, çalışan öğrenci, veli, çevre liderleri, çevredeki yerel yöneticiler, merkez örgütü ve politikacılar gibi farklı eğitim ve kültür düzeyinde bulunan, farklı beklentileri olan öğelerle ilişkiler kurmak, onların çelişkili beklentilerini bağdaştırarak demokratik yönetimi sürdürmek zorundadır. **Yukarıdaki parçada eğitim yöneticilerinin sahip olması gereken yeterlilik alanlarından hangisinden bahsedilmektedir?**

- A) Evrensel yeterlilik
- B) Teknik yeterlilik
- C) Kuramsal yeterlilik
- D) Kavramsal yeterlilik
- E) Bütünsel yeterlilik

6. Okul idarecilerinden Sertaç Bey, pek çok alanda uzmanlık bilgisine sahiptir. Örneğin robotik kodlamada çocuklara yardımcı oluyor, aynı zamanda koçluk sistemini yürütüyor bu alanda sertifikaları var ayrıca öğrencilere online deneme sınavları hazırlar. **Yukarıdaki paragrafta ismi geçen Sertaç Bey, eğitim yöneticisinin sahip olması gereken hangi yeterlilik alanında daha başarılıdır?**

- A) İnsancıl yeterlilik
- B) Teknik yeterlilik
- C) Kuramsal yeterlilik
- D) Kavramsal yeterlilik
- E) Bütünsel yeterlilik

7. Etkili yöneticilerin kişisel özellikleri ile ilgili olarak Greenfield tarafından yapılan bir araştırmada etkili yöneticilerin bazı özellikleri sayılmıştır. **Aşağıdakilerden hangisi bu özelliklerden biri değildir?**

- A) Çok iyi liderlik özelliklerine sahip olmak
- B) Çok fazla enerjiye sahip olmak
- C) Strese karşı hoşgörülü olmak
- D) İyi bir dinleyici ve gözleyici olmak
- E) Yetenekli bir bilgi aktarıcı olmak

8. Bursalıoğlu, “Eğitim Yöneticilerinin Yeterlikleri” konulu araştırma sonucuna göre okul yöneticilerinin yeterliklerini belirtmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu yeterliliklerden biri değildir?

- A) Tarafsız değerlendirme yapabilme
- B) Okul ve çevre güçlerinden yararlanabilme
- C) Liderlik
- D) Çalışanlara yetki gücünü hissettirebilme
- E) Öğrenci rehberliği

9. Son yıllarda hem eğitim yöneticileri için hem de genel yönetim alanında yönetici eğitimi yaklaşımlarındaki değişimlerde artış olduğuna dikkat çeken Cardno& Piggot-Irvine gelecekte yönetici eğitiminde bazı özelliklerin bulunması gerektiğini ileri sürmektedirler. **Aşağıdakilerden hangi bu özelliklerden biri değildir?**

- A) Öğrencilerle gerçek konu ve sorunlar üzerinde çalışma
- B) İşbirlikçi takım çalışması uygulamaları yerine bireye öncelik veren çalışmaların yapılması
- C) Özellikle karmaşık problemleri çözmede gerekli olan kişiler arası yönetim becerilerini geliştirme
- D) İçerikten ziyade yönetim sürecine odaklanma
- E) Uygulamada eleştirel düşünme ve sosyal değişmeyi sağlayan verileri uygulamaya geçirme

10. Çalıştığı şirketin büyüklüğü ve alanı, yönettiği birimin ya da projenin boyutu ne olursa olsun her yönetici kendi bölümünün içinde ve dışında, her türlü bireyler arası ilişkiyi kurmak ve yönetmekle yükümlüdür. Her yönetici konumu itibarıyla, çok sayıda farklı amaçla, pek çok farklı kişi ve kurumla ilişki kurar. Doğru kişileri doğru kişilerle tanıştırır; insanların beraber çalışmalarına imkân sağlar. Yöneticiler kendilerine bağlı çalışanlara hem rehberlik hem liderlik yaparlar **Aşağıdakilerden hangisi eğitim yöneticisinin karar temelli rollerinden değildir?**

- A) Girişimci
- B) Problem Çözücü
- C) Kaynak dağıtan
- D) Müzakereci
- E) Gözlemci

11. Yönetici aynı zamanda bir gözlemcidir; gözlem yapmadan insanları ve işleri yönetmek mümkün değildir. Yönettiği birimin, bölümün, şirketin en üst basamağında olduğu için, çalışanları adına sözcülük yapma görevi her zaman yöneticinin üstlenmesi gereken bir sorumluktur. Yukarıdaki paragrafta yöneticinin hangi rolünden bahsedilmektedir?

- A) Kişisel arası roller
- B) Bilgisel roller
- C) Karar rolleri
- D) Liderlik rolleri
- E) Birleştirici rolleri

12. Aşağıdakilerden hangisi yöneticinin bilgisel rolüne ait bir özelliktir?

- A) Girişimci
- B) Problem çözücü
- C) Kaynak dağıtan
- D) Gözlemci
- E) Temsilci

13. Aşağıdaki şıkların hangisinde liderin karar temelli rolleri bir arada verilmiştir?

- A) Girişimci-problem çözücü
- B) Temsilci-lider
- C) Lider-birleştirici
- D) Gözlemci-sözcü
- E) Bilgiyi toplayan-lider

14. Demokratik Vatandaşlık Eğitimi (DVE), hukukun üstünlüğü, demokrasinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla, öğrencilerin demokratik yaşamda aktif bir rol oynamaları, farklılığa değer vermeleri, toplumda demokratik haklarını savunmaları ve sorumluluklarını yerine getirmeleri bağlamında bilgi, beceri, anlayış ile donatarak, tutum ve davranışlarına şekil vermeyi amaçlayan eğitim, öğretim, yayma, bilgi, uygulama faaliyetleri anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, demokratik vatandaşlık eğitimi; gençleri ve yetişkinleri içinde yaşadıkları toplumda kendi hak ve sorumluluklarını kullanmalarını ve demokratik yaşama daha aktif olarak katılmalarını sağlamak üzere daha donanımlı hale getirmeyi amaçlayan bir dizi aktiviteden oluşmaktadır (CoE, 2005, 24) Bu tanımdan yola çıkarak” Demokratik Vatandaşlık Eğitimi “için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Hayat boyu öğrenme deneyimidir
- B) Nihai amacı bireyleri ve toplulukları sivil ve siyasi hayata katılım için hazırlamaktır
- C) Kapalı sistem modelidir
- D) Haklara saygı ve sorumlukların kabul edilmesine dikkat çekmektir
- E) Kültürel ve sosyal farklılıklara değer vermektir

15. Haberlerin kontrolü de bilginin güç haline gelebilmesinin bir başka yoludur. Gazete, radyo, televizyon gibi topluma hitap eden araçların kontrolü bunu açıklıkla gösterir. Biraz daha kapalı bir şekilde haberlerin çoğunu kolaylıkla elde edebileceği bir organizasyonda görevli kimseler, bilgi durumunun kendilerine güç sağladığını hissederler. Örneğin, bir şirketin mali konularının başında olan bir kimse muhasebe ve diğer konulardaki verilere sahip bulunduğundan bu tür güce sahiptir. Bürokrasi konusunun kuramcısı Max Weber bu gerçeği; bir organizasyonda dosyaların incelenmesi oldukça büyük güç sağlar diyerek yıllar önce işaret etmiştir. Yukarıdaki parçada liderin hangi güç kaynağından bahsedilmektedir?

- A) Uzmanlık gücü
- B) Karizmatik güç
- C) Yasal güç
- D) Ödüllendirme gücü
- E) Zorlayıcı güç

CEVAP ANAHTARI

1) B	2) A	3) E	4) B	5) C
6) B	7) A	8) D	9) B	10) C
11) B	12) D	13) A	14) C	15) A

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

EĞİTİMDE
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ

EĞİTİMDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ

4.1. İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİN TANIMI

İnsan kaynakları günümüzde örgütlerin amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla kullandıkları kaynaklardan biri olan insanı ifade eder. İnsan kaynakları üretim girdilerinden en değerli kaynaktır çünkü diğer kaynakları sağlayan, planlayan, organize eden, yöneten insandır. Tarihi süreç içerisinde bir örgütte çalışanlar için önceleri iş gücü, işgören, insan gücü daha sonraları ise personel kelimeleri kullanılmıştır. İş gücü ve insan gücü tanımlamaları üretimin daha çok insan emeğine ve kasa gücüne dayalı olarak yaptığı dönemlere aittir. Üretimin makinelerle yapılmaya başlamasıyla birlikte örgütteki tüm çalışanlar için personel kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Özgeldi, 2013).

İnsan kaynakları yönetiminin 1980'lerde bir yönetim kavramı olarak kullanılmaya başladığı genel olarak kabul edilmektedir.

İnsan kaynakları yönetimi; örgütte rekabetçi üstünlükler sağlamak amacıyla gerekli insan kaynağının sağlanması, istihdamı ve geliştirilmesiyle ilgili politika oluşturma, planlama, örgütlenme, yönlendirme ve denetleme faaliyetlerini içeren bir disiplin olarak tanımlanabilir (Çelikten & Özbaş: 225).

İnsan kaynakları yönetimi diğer ifadesiyle; herhangi bir örgütsel ve çevresel ortamda insan kaynaklarının örgüte bireye ve çevreye yararlı olacak şekilde, yasalara da uyularak etkin yönetilmesini sağlayan işlevlerin tümüdür (Özutku, 2014).

İnsan Kaynakları Yönetimi, örgütlerin hedeflerine ulaşabilmeleri için gerekli olan işlevleri gerçekleştirilecek yeterli sayıda vasıflı elemanın işe alınması, eğitilmesi, geliştirilmesi, motive edilmesi ve değerlendirilmesi işlemidir.

İnsan Kaynakları Yönetimiyle ilgili ilk çalışmalar, çalışanların sosyal birer varlık oldukları ve ürettikleri üzerinde iletişim ve moralin çok büyük önem taşıdığı fikrinin ispatlandığı 1923 tarihli Western Firması'nda yapılan Hawthorne Araştırmalarıdır. 1980 yıllara gelindiğinde de öğrenen örgütler ve en üst kademeden en alt kademeye kadar kalitenin yayılmasını savunan toplam kalite anlayışları sayesinde örgütlerde insan faktörü çok daha ön plana çıkmıştır. Günümüzde artık birçok örgüt, rekabeti geri kalmamak için insanın yönetilmesi gereken bir kaynaktan çok yatırım yapılması gereken bir sermaye olarak görmeye başlamıştır.

4.2. EĞİTİMDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİN AMAÇLARI VE ÖNEMİ

Hem kamu sektöründe hem de özel sektörde iş bölümü, hiyerarşi, yazılı kurallar, tarafsızlık gibi bir takım unsurları içeren bir yapı ve ilişkiler düzeni bulunmaktadır. Ancak kamu sektöründe özel sektörden farklı olarak tüm faaliyetlerde temel amaç kamu yararadır. Özel sektör doğrudan kar elde etmek için uğraşırken kamu kuruluşları kamu yararına yönelik olarak etkin ve verimli çalışma amacına uygun olarak uğraş verirler. Bundan dolayı özel sektörün personel sistemleri daha esnek iken kamu kuruluşlarında bu sistemde önceden belirlenmiş yazılı kurallara bağlanmıştır. Uygulamada kamu hizmetleri yasal ve biçimsel kurallara

göre yürütülmektedir. Bir kamu kurumunda yöneticilerin karar ve eylem serbestliği özel sektör yöneticisine göre daha kısıtlıdır. Bu nedenler özel sektörde ve kamu sektöründe insan kaynakları yönetimini uygulama anlamında farklılaştırmaktadır. Ancak son yıllarda gerek ülkemizde gerekse tüm dünyada piyasa kurallarının kamu kuruluşlarına da girmeye başlaması özel sektör yönetim tekniklerinin kamu kuruluşlarınca da kısmen uygulanmaya başlamasına yol açmıştır.

Eğitim sisteminin insan kaynağı eğitimi çalışanlarıdır. Eğitim çalışanı kendi gereksinimlerinin bir bölümünü doyurmak karşılığında eğitim sisteminde eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek için çalışan kişidir (Başaran, 2000: 178). Eğitim örgütlerinde insan kaynağı kavramı ile belirtilmek istenen, üst, orta ve alt kademe yöneticiler, tam zamanlı ya da kısmi süreli çalışan öğretmenler, teknik personel, memurlar ve büro görevlileri ile diğer şekillerde istihdam edilen tüm personeldir.

Eğitim örgütlerindeki insan kaynakları yönetimi işlevi, okulda istihdam edilen tüm çalışanları kapsar. Bu çalışan grubunun seçilmesi, istihdamı, işe alma çalışma koşulları, eğitimleri gelişimleri ve performans değerlendirmeleri, takibi, işten ayrılmaları gibi konular insan kaynakları yönetiminin alanına girmektedir.

Okullarda insan kaynakları yönetimi yaklaşımının uygulanabilmesi, yöneticilerin kendilerini geliştirmelerini, okul personeli ile etkili bir iletişim içerisine girmelerini ve onları motive edecek liderlik özelliklerine sahip olmalarını gerektirmektedir. İnsan kaynakları yönetimi bağlamında okul yöneticilerinin bazı sorumlulukları şunlardır (Çalık & Şehitoğlu, 2006: 98)

- ❖ Okulun amaçlarını ve felsefesini açıklamak.
- ❖ Okulun politikalarını saptamak ve tanıtmak.
- ❖ Okul etkinlikleri için ihtiyaçları saptamak.
- ❖ Okulda katılımcı ve demokratik yönetimi geliştirmek.
- ❖ Okulda kişiler ve gruplar arası ilişkileri kurmak.
- ❖ Eğitim ve öğretim etkinlikleri planlamak.
- ❖ Çevrenin desteğini kazanmak.
- ❖ Okul içi ve okul dışı ögelerle iletişim ve eşgüdüm sağlamak.
- ❖ Etkili bir işletme yönetimi geliştirmek ve uygulamak.
- ❖ Yapılan çalışmaları izlemek ve değerlendirmek.

Bu bağlamda insan kaynakları yönetiminin aşağıdaki işlevleri yerine getirdiği söylenebilir (Şimşek & Öge, 2012);

- İnsan kaynağını planlama
- Çalışanları seçme ve yerleştirme

- Çalışanları performanslarını değerlendirme
- Çalışanları ödüllendirme
- Çalışanları geliştirme
- Çalışanları koruma
- Endüstri ilişkileri

İnsan kaynakları yönetimi, bir yandan insanın örgütte yüksek performanslı çalışmasını diğer yandan çalışanların yaşam kalitesinin yükselmesini amaçlar. Bu anlayış insanı üretim sürecinin bir parçası olarak tanımlayan klasik görüşten ayırmakta, tersine ancak mutlu ve tatmin olmuş bir insanın verimli olabileceği görüşünü benimsemektedir. İnsan kaynaklarının işgücü verimliliğini artırmak ve kişinin iş doyumu sağlaması gibi amaçları vardır.

Eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi, bir üst yönetim etkinliği olarak, çalışanların bilgi beceri ve gereksinimleri dikkate alarak, çalışanlara ilişkin tüm süreçlerin eğitim örgütünün amaçları doğrultusunda yönetilmesini hedefler. Bu bağlamda eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetiminin amaçları (Boyacı, 2008: 2012-213):

- Eğitim örgütünün amaçlarını gerçekleştirmek için yardım etmek
- Eğitim örgütlerinde örgütsel sosyalleşmeye ilişkin süreçler tasarlamak
- Eğitim örgütünün örgütsel etkinliğini arttırmak
- Eğitim örgütüne bilgi beceri ve tutum düzeyleri yüksek güdülenmiş çalışanlar sağlamak
- Eğitim örgütünde kişiler ve gruplar arası ilişkiler kurmak
- Başta öğretmenler olmak üzere tüm çalışanların iş tatminini sağlamak ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmak
- Eğitim örgütünde çalışmayı iş yaşamı kalitesini artırarak istenilir kılmak
- İnsan kaynakları politikalarını eğitim örgütündeki tüm çalışanlarla paylaşarak örgüt kültürünün gelişmesine katkı sağlamak
- Etik ve sosyal sorumluluğa ilişkin davranışları geliştirmek ve devam ettirmek
- Eğitimi toplumu yakın çevre ve ebeveynlerin üst eğitim basamağında yer alan diğer eğitim örgütlerinin ve örgütteki tüm işgören ve grupların kazançlarını dikkate alarak yönetmek.

4.3. İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİN İLKELERİ

İlkeler belirli zaman süreci içinde çeşitli deneyimler sonucu benimsenen ve uygulanan kurallar bütünüdür. İnsan kaynağının yönetimi anayasaya ve yasalara uygun olmalıdır okulun insan kaynakları yönetiminde bu yasalarda yer alan ilkeler ile birlikte insan kaynakları yönetiminin evrensel ilkeleri de uygulanır (Başaran,

2000). İlkeler örgütte insan kaynağına ilişkin faaliyetlerin belirli bir bütünlük ve istikrar içinde yürütülmesine olanak sağlar. Örgütten örgüte farklılık göstermekle ve zamana göre değişmekle birlikte insan kaynağının yönetimi alanında bazı ortak ilkeler geliştirilmiştir. Bunlar liyakat(yeterlik), kariyer, eşitlik, güvence ve yalnızlık ilkeleridir.

LİYAKAT İLKESİ: 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 3. Maddesinin C fıkrasına göre Liyakat: Devlet kamu hizmetleri görevlerine girmeyi, sınıflar içinde ilerleme ve yükselmeyi, görevin sona erdirilmesini liyakat sistemine dayandırmak ve bu sistemin eşit imkânlarla uygulanmasında Devlet memurlarını güvenliğe sahip kılmaktır.

Liyakat bir görevi başarı ile yapabilme gücü olarak da tanımlanır. Dar anlamda liyakat(yeterlik); her görev için en yetenekli elemanların seçilmesidir. Geniş manada ise yalnızca örgüte girişi değil örgüte girdikten sonraki etkinliği sağlayıcı uygulamaları da kapsamalıdır. Örgüte girişte ve örgütte yükselmeye din, dil, ırk, medeni durum, cinsiyet, yaş ya da siyasi eğilimler dikkate alınmadan yalnızca yapılacak işin gerektirdiği bilgi beceri, yetenek ve başarının dikkate alındığı bir sistemi ifade etmektedir.

KARİYER İLKESİ: 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 3. Maddesinin B fıkrasına göre kariyer devlet memurlarına, yaptıkları hizmetler için lüzumlu bilgilere ve yetiştirme şartlarına uygun şekilde, sınıfları içinde en yüksek derecelere kadar ilerleme imkânını sağlamaktır. Kariyer bir kişinin iş yaşamında sahip olmak ve ulaşmak isteyeceği uzmanlık ve iş başarısıdır. İnsan kaynakları yönetiminin, personeli yalnızca işe alırken bilgi ve yeteneğe göre seçim yapması yeterli değildir. Bu yetenekli kişileri örgütte tutabilmesi gerekir. Bu nedenle kişiye uygun çalışma ve yükselme olanakları sağlanmalıdır (Yüksel, 2004: 23).

Örgütün çeşitli kademelerinde görev yapan ve sahip oldukları bilgi ve beceri ile örgütsel amaçların gerçekleştirilmesine katkı sağlayan çalışanlara, örgüt hiyerarşisi içerisinde yükselme olanaklarının sağlanması, çalışanların işe ve örgüte ilişkin olumlu tutum geliştirmeleri ve güdülenmeleri açısından oldukça önemlidir (Cemaloğlu & Özdemir, 2020).

EŞİTLİK İLKESİ: Çalışanlar arasında dil, din, ırk, cinsiyet, düşünce, inanç ayrımı gözetmeksizin işe alma ve işten uzaklaştırmaya kadar eşitlik ilkesine uygun bir tutum gösterilmesi gereklidir.

GÜVENCE İLKESİ: Çalışma yaşamında makam ve iş güvencesi olmak üzere iki farklı güvence kavramından söz edilebilir. Çalışanların çalıştıkları makamı korumasına makam güvencesi, işlerini hukuki ve haklı bir neden olmadan kaybetmemelerine ise iş güvencesi denmektedir. Ulusal ve uluslararası birçok yasal metinde çalışanların güvence ilkesi korunmaktadır.

YANSIZLIK İLKESİ: Yönetim işe alırken ve işini sürdürürken çalışanlara yansız davranmalıdır. İşe almada yansızlık bir göreve atanmak üzere başvuranlardan bu görevin gerektirdiği liyakat dışında hiçbir ayırım yapmadan, en nitelikli olan adayı işe almaktır. Yansızlık ilkesi genelde siyasal amaçlı atamalardan korunmayı amaçlamaktadır. Yansızlık ilkesi ile eşitlik ilkesi birbirine benzeyen fakat birbirinden farklı olan iki ilkedir ve birbirlerini tamamlamaktadır. Eşitlik ilkesi, örgütte çalışanlara, terfi, ücret, ikramiye, sosyal haklar, disiplin, ödül, ceza gibi hususlarda eşit davranılması ilkesidir. Yansızlık ilkesi ise, tüm çalışanlara objektif ve nesnel bir şekilde davranılması anlamına gelmektedir.

4.4. EĞİTİM ÖRGÜTLERİNDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİN İŞLEVLERİ

İnsan kaynakları yönetimi işlevlerine yönelik çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır ancak eğitim açısından bakıldığında kamusal eğitim örgütlerinde danışmanlık ve seçme gibi işlevlerin merkezi yürütülmesinden dolayı okul yöneticilerinin insan kaynakları yönetimi işlevleri 3 ana başlıkta incelenmiştir (Taymaz, 1995).

Bunlar:

Yetiştirme-Geliştirme

- * Adaylık Eğitimi
- * Hizmet içi Eğitim

Bütünleştirme

- * Güdüleme
- * Ödüllendirme-Özendirme

Değerlendirme'dir.

Lunenberg ve Ornstein (2013), kamu ve özel sektör eğitim örgütleri ayrımı yapmadan eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi işlevlerini;

- o İnsan kaynakları planlaması
- o Personel sağlama
- o Personel seçimi
- o Personel geliştirme
- o Performans Değerleme
- o Ücretlendirme
- o Sendika yönetim-İlişkisi olarak sıralamıştır.

Boyacı (2008: 13) insan kaynakları yönetimi işlevlerinin örgütün kamu-özel ya da Kar amacı olmayan bir Sivil Toplum Örgütü niteliğinde olmasına içinde bulunduğu çevre ve benimsenen yönetim yaklaşımına göre farklılıklar göstermesine karşın temel olarak şu şekilde sıralanabileceğin ileri sürmüştür;

- o İnsan kaynaklarının planlanması
- o İşe yerleştirme
- o İnsan kaynaklarının yetiştirilmesi ve geliştirilmesi
- o Performans değerlendirme
- o Ödüllendirme ve kariyer planlaması.

4.4.1. Eğitim Örgütlerinde İş Analizi, İş Tanımı ve İş Gereklere

İş analizi, işin içeriğinin sistematik bir şekilde incelenmesi ile işlere ilişkin bilgi edinme sürecidir. İş analizi, iş tanımı ve iş şartnamesi olmak üzere iki bölümden oluşur. İş tanımı personelden beklenen görev ve sorumlulukları belirleyen yazılı açıklamalardır. İş tanımında işin adı, personelin bağlı olduğu makam ve amirin adı, işin amaçlarına ilişkin kısa bir açıklama, işin içerdiği görev ve sorumlulukları gösteren liste yer almaktadır.

İş şartnamesi ise bir kişinin iş tanımında yer alan görev ve sorumlulukları yerine getirebilmesi için sahip olması gereken yeterlilikleri özetleyen belgedir.

İş şartnamesi herhangi bir işi uygun biçimde yapabilmek için kişide bulunması gereken özellikler içerir. İş şartnamesi, iş analiz sürecinde toplanan bilgilerle iş tanımlamalarının hazırlanmasından sonra belirlenen görev ve sorumlulukları temel alarak hazırlanır. İş şartnamesi içerdiği bilgiler eğitim, deneyim yaş, zihinsel beceriler vb. konulardır.

Bir örgütte iş analizine önem verilmemesi durumunda o örgütte insan kaynağı bulma ve seçme işlemleri de dahil olmak üzere insan kaynakları ile ilgili hiçbir fonksiyon etkin bir şekilde yürütülemeyecektir. İş analizi, insan kaynakları yöneticileri için önemli bir faaliyettir. İş analizi çalışması gerçekleştirilmeden, var olan mevcut işlerin gereklerinin bilinemeyeceği gibi örgütte hangi vasıflara sahip çalışanların istihdam edileceğine dair verilerde bilinemeyecektir.

İnsan kaynakları programı insan kaynakları planlaması, seçim, performans değerlendirme, eğitim ve geliştirme, iş değerlendirme, kariyer planlama ve iş dizaynını içermektedir.

İş hakkında bilgiler çeşitli yollarla toplanabilir. Bilgi toplama yöntemlerinin bazıları; işgörenin iş başında gözlemek veya onunla görüşmek, diğer personel ile birlikte grup görüşmesi yapmak, kritik olayları not etmek, iş esnasında meydana gelen örnek davranışları saptamak veya anket formları kullanmaktır (Yüksel, 2004: 83).

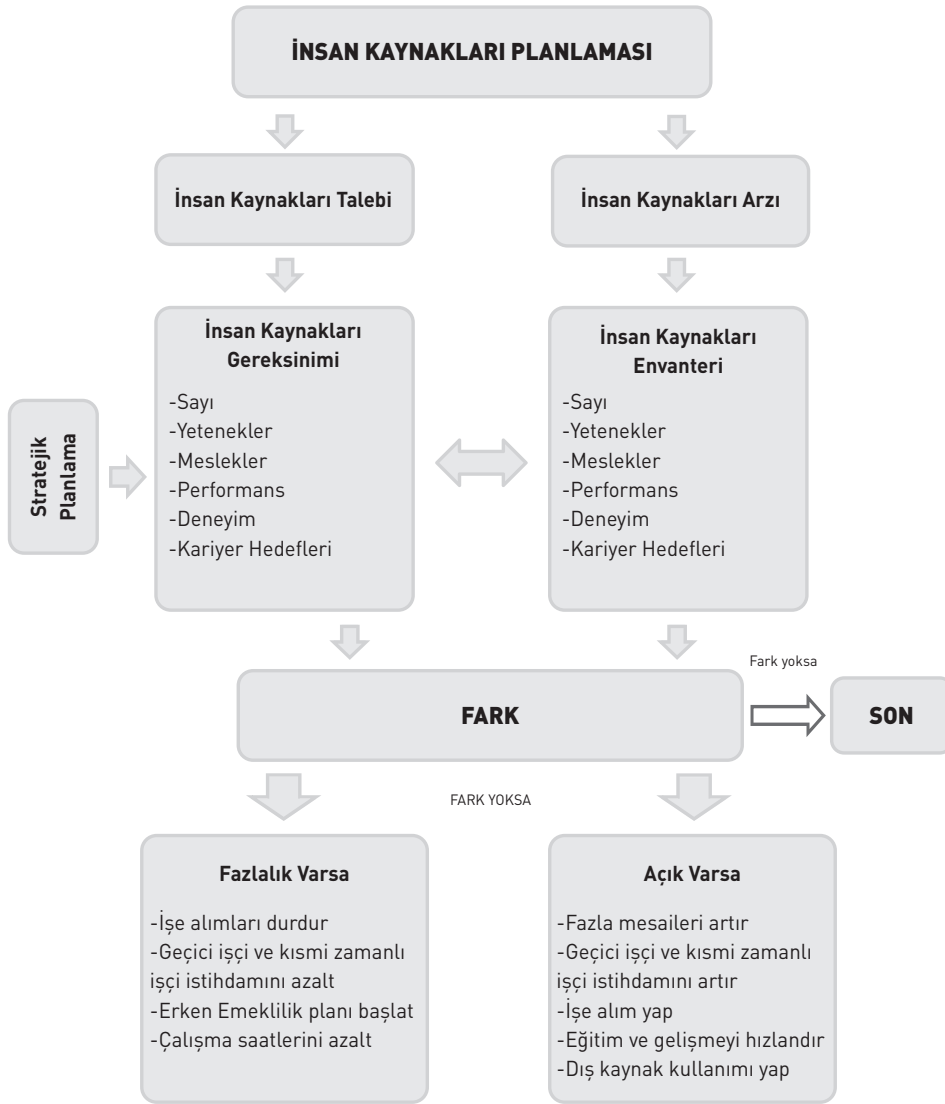
Millî Eğitim Bakanlığında çalışan işgörenlere ilişkin ayrıntılı iş analizlerinin sadece okul yöneticileri için detaylı şekilde yapıldığı görülmektedir. Öğretmenlik mesleği ise 1739 sayılı Millî Eğitim Temel kanununda “Devletin eğitim öğretimi ve bunlarla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak yapmakla yükümlüdürler” ifadesi ile tanımlanmaktadır.

4.4.2. Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynakları Planlaması

İnsan kaynakları planlaması, işgören sağlama veya kadrolama sürecinin ilk aşamasını oluşturan ve istihdamı, iş gücünü ve personel planlaması (kamuda norm kadro, kadro planlaması) diye de adlandırılan önemli bir insan kaynakları yönetimi işlevidir. İnsan kaynakları planlaması, örgütün gelecekte ihtiyaç duyacağı personelin nitelik ve nicelik açısından önceden belirlenmesi ve bu ihtiyacın nasıl karşılanabileceğinin saptanması çalışmalarının bütünüdür. Bu planlama örgütün fazla ya da eksik personelle çalışmasını önler, çevresel değişimlere örgütün uyum sağlayabilmesi için personel ile ilgili faaliyetleri yönlendirir.

İnsan kaynakları planlaması yapılmasının amacı eğitim sistemine gereken işgöreni istenilen nitelikte ve nicelikte sağlamayı gereken zamanda gereken yere yerleştirmeye güven altına almaktır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için insan kaynakları planı özenle ve bilimsel yöntemlerle hazırlanmalı ve yönetilmelidir (Başaran, 2000: 18).

İnsan kaynakları planlaması, gelecekte ortaya çıkacak insan kaynakları talebi ile yine aynı dönem için insan kaynakları arzının karşılaştırılması ve açıkların kapatılması için gerekli önlemlerin alınmasını hedeflemektedir. Bu yönüyle insan kaynakları planlaması hem arz talep yönlü bir tahmin sürecinde, hem de bu süreç sonunda ortaya çıkması muhtemel insan kaynağı ihtiyacını ya da fazlalığını ortadan kaldırılmasına yönelik bir planlama sürecidir.

İnsan Kaynakları Planlama Süreci, Ivanchevich, 2001: 13

4.4.3. Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynakları Temini

Personel sağlama, örgütteki mevcut kadroların doldurulmasında ihtiyaç duyulan yetenekli başvurulardan havuz oluşturma sürecidir. Genel olarak kadroların doldurulması için var olan personel kaynakları örgüt içi ve örgüt dışı kaynaklar olarak sınıflandırılabilir (Lunenberg & Ornstein, 2013).

Eğitim örgütlerinde insan kaynağı en önemli kaynaktır son yıllarda eğitim ölçülerinin çevresel faktörlerin de ki değişimler insan kaynağını bulma ve seçme faaliyetlerinin daha etkili şekilde yönetilmesini gerektirmektedir. Bu değişimler şöyle sıralanabilir:

*Birçok ülkede eğitim örgütlerinin daha özerk olmasına doğru bir hareket vardır, Bu durum daha fazla kendi kendini yönetme anlamına gelmektedir.

*Eğitim örgütlerinin kendi kendini yönetmesinin bir sonucu olarak okullar kendi bütçelerini yönetmektedirler. Kendi kaynaklarını yönetmek ile ilgili sorumluluğu, örgüte istihdam edilecek doğru kişilerin seçiminin önemini artırmaktadır. Çünkü uygun olmayan bir işe yerleştirme hem finansal açıdan hem de insan kaynağı açısından son derece maliyetlidir.

Son zamanlarda eğitim örgütlerinin somut çıktıları üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Bu durum performans değerlemenin önemini arttırmıştır. İnsan kaynakları temini eğitim örgütlerinde diğer örgütlere göre daha farklıdır. Yılın belli zamanlarında eğitim gördüklerini ihtiyaçlarına göre gelen başvurular değerlendirilir yasal kriterlere göre elenir yeterlilikler sorgulanır ve uygun olan kişiler işe alınır.

İç Kaynaklar

Okul sistemindeki mevcut personel kaynağı, personel sağlama olanaklarından biridir. Mevcut personellerden açık kadrolar için mükemmel niteliklere sahip olanlar olabilir. Örgüt içi istihdamın yararları; yöneticilerin, personeli belirli bir süre gözlemlemesine ve bu kişinin potansiyelinin, iş davranışının değerlendirilmesi olarak ifade edilebilir. Bu faktörleri iş dışında gözlemek mümkün değildir. İkincisi personel becerilerinin ödüllendirildiğini, terfi ettirildiğini gördüğünde motivasyonu ve performansı yükselecektir. Üçüncüsü ise iş-görenler kendine terfi veren örgüte ilişkin uzun vade planları belirleyeceklerdir ve işten ayrılma azalacaktır. Bir diğeri ise iç kaynakların terfi ettirilmesi orta ve üst kademe yöneticilerin yetiştirilmesinde kariyer eğitimi aracı olarak işlev sağlamaktadır.

Örgüt içi kaynakların temininde kullanılan yöntemler:

- Envanter Çizelgesi
- İnfomal araştırma
- Yetenek araştırması
- İş ilanı şeklindedir.

Envanter Çizelgesi: Beceri envanteri olarak da bilinen bu çizelge yönetsel boşlukların doldurulmasına katkı sağlamaktadır. Birçok eğitim örgütü yöneticilerinin nitelikleri ve terfi durumu hakkında bilgisayar ortamında kayıtlı bilgiye sahiptir.

İnfomal Araştırma: Personel biriminin bulunduğu büyük eğitim örgütlerinde boş kadrosu bulunan örgüt, personel birimine danışır. Yönetici ya da müdür boş kadro için gerekli nitelikleri taşıdığını düşündükleri adayla görüşme yapabilirler. İnfomal araştırma kapalı işe alım sistemidir. Kapalı işe alım sistemleri açık kadroya başvuru yapabilecek çalışanların başvurusunu engellediği için fırsat eşitliğini ihlal edebilir.

Yetenek Araştırması: Açık işe alım sistemi ile yakında ilişkilidir. Eğitim örgütleri yönetim düzeyinde kadro açığı öngördüğünde ve örgüt içi terfi durumu olduğunda yetenek araştırmasını kullanır. İnfomal araştırmanın tersine eğitim örgütü genelinde kapsamlı bir duyuru yapılır. Başvuruların personel birimine yapılmasını, boş kadro için gerekli nitelikleri duyuruda belirterek gelen başvuruların değerlendirilmesini ve açık kadroya en uygun olan personelin seçilmesini sağlar.

İş İlanı: Örgüt içi terfi politikasının uygulanmasını kolaylaştırıcı diğer yöntemde işin ilan edilmesidir. İş ilanı yöntemi her çalışana örgüt içindeki açık kadroya başvuru yapma imkânı verir. İş ilanının duyurulması yazılı

ya da görsel araçlarla sağlanabilir. İç kaynaklar eğitim örgütlerinde en az faydalanan kaynaklardır. Bunun nedeni terfi durumunun kısıtlı olmasıdır. Öğretmenler genellikle yönetici pozisyonu için başvuru yapmaktadırlar ancak yönetici normu öğretmen normundan epey az olduğu için iç kaynaklardan terfi durumu oranı çok düşüktür. Ayrıca eğitim örgütlerinde branşlaşma keskin ve nettir. Yani bir Türkçe öğretmenin Matematik öğretmenliğine görevlendirilemeyeceği gibi Matematik öğretmenin de Türkçe öğretmeni olarak görevlendirilmesi mümkün değildir.

Dış Kaynaklar

İç kaynaklarda boş kadrolar için her zaman yeterli nitelikte aday bulunmayabilir. Böyle durumlarda eğitim örgütleri örgüt dışı kaynaklara başvurabilirler. Eğitim kurumları sadece öğretmen ve yönetici istihdamı sağlamakla kalmazlar büro sekreteri, sosyal hizmetler uzmanı, tekniker, tesis bakım işçileri, temizlik personeli, aşçı gibi farklı iş kollarına da istihdam sağlayabilirler. Dış kaynaklarda personel istihdamı için iş duyuruları, resmi ve özel iş bulma kurumları, işgören kiralama ve kendiliğinden başvuru yöntemleri kullanılır.

4.4.4. Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynakları Seçimi

İşgören bulma işlemi sona erdikten sonra işgören seçim aşamasına geçilir. Yapılacak işleri görece nitelikte işgörenin sağlanması kadar görevleri gereğince yerine getirebilecek nitelikte ve yetenekte olanların seçimi örgütün başarısı açısından büyük önem taşır (Yılmaz, 2013:120).

Seçim süreci aranan nitelikleri en uygun kişilerin ortaya çıkarılması ve bunlar arasında en iyinin seçilmesi için adaylarla ilgili bilgilerin elde edilmesi amacıyla çeşitli yöntemlerin kullanıldığı bir süreçtir. Örgüt için geçerli olan genel kabul görmüş bir insan kaynakları seçim süreci yoktur. İnsan kaynakları seçim sürecinin biçimsel ve biçimsel olmayan şekilde iki türü bulunmaktadır. Biçimsel olmayan insan kaynaklarında; seçim sürecinde yönetici adaylarına görüşür onları değerlendirir ve seçim kararını verir genellikle büyük ve kurumsallaşmış Örgütlerin kullandığı biçimsel seçim yönteminde takip edilen aşamalar ve süreçler aşağıdaki gibidir.

- Başvuruların kabulü ve ilk görüşme
- Başvuru formu doldurma
- Sınav test uygulaması (zeka testleri, yetenek testleri, kişilik testleri, ilgi testleri, bilgi testleri)
- Mülakat
- Adayın geçmişinin ve referanslarını incelenmesi
- Sağlık muayenesi ve diğer işlemler
- İşe alma teklifi
- İşe yerleştirme (İlk atama, kurum içi atama, kurumlar arası ilk atama, açıktan atama, kurum içi yeniden atama, kurumlar arası yeniden atama)

4.4.5. Eğitim Örgütlerine İnsan Kaynaklarının Eğitimi ve Gelişimi

Personelin temin edilip seçilmesinden sonraki aşama personel eğitimi ve geliştirilmesidir. Eğitim ve geliştirme, yöneticilere ve çalışanlara şimdiki ve gelecekteki iş konumunun gerektirdiği becerileri öğretmektir. Okul yöneticileri tüm personele yeni beceriler kazanarak ve yetenekleri en üst düzeye çıkararak sahip oldukları potansiyellerini kullanabilmeleri için yardımcı olmak durumundadır (Lunenburg & Ornstein, 2013: 463).

Eğitim terimi bir örgüt tarafından çalışanlarına yönelik olarak öğrenmeyi teşvik etmek için sürdürülen faaliyetlerin tümünü tanımlamak için genel bir ifade olarak kullanılırken birçok uzman tarafında eğitim ve ge-

liştirme terimleri arasında farklılık olduğu belirtilmektedir. Örgütte eğitim dar bir anlamda kullanılmakta ve bugüne odaklanmaktadır. Bir işi iyi yapabilmek, iş performansını iyileştirmek üzere çalışanlarda kalıcı bir değişiklik amaçlar. Bu suretle eğitim becerilerinin, tutumlarının bilginin ve davranışın değişimini içerir. Çalışan geliştirme ise genellikle çalışanları gelecekteki kariyerlerine hazırlar. Meslekte geçirilen zaman arttıkça kariyerde ilerleme kaydedildikçe yeni becerilere ihtiyaç duyulacaktır. Çalışanlar daha büyük sorumluluklar gerektiren bir pozisyona hazırlanırken, çalışan geliştirme çabası kişilerin gelecekteki o pozisyona hazır olmasına yardımcı olacaktır.

Eğitim ve geliştirme işgörenin performansını geliştirmeye yönelik bir süreçtir. Diğer bir ifade ile işgörenlerin davranış, bilgi, yetenek ve güdülenmelerini değiştirme ve geliştirme sürecidir. Eğitim, örgütün etkinliğini ve verimliliğini geliştirmeyi amaçlayan araçların tümüdür. Geliştirme ise işgörenlerin örgütte etkin ve verimli olarak kalabilmeleri için deneyim, yetenek ve başarı kazanmaları sürecidir.

Hızlı ve sürekli değişim içinde bulunan eğitim örgütlerinde görev yapan yöneticilerin etkili ve verimli çalışmaları açısından eğitim almaları gittikçe artan bir şekilde önem kazanmaktadır. Hizmetiçi eğitim adı da verilen bu çalışmalar eğitim örgütlerinde görev yapan personeli işini daha iyi yapabilmesi, verimliliğini arttırması, alanında yükselmesi, değişmelere ve gelişmelere uyum sağlaması, yeteneklerini geliştirmesi amacıyla yapılan eğitimlerdir.

Eğitim ve Geliştirmenin Amaçları

Eğitim ve geliştirmenin amaçlarını şu şekilde sınıflandırmak mümkündür (Ilgar, 2000: 13):

- Etkinlik ve verimlilik sağlamak
- Öğrenme süresini kısaltma
- Moral ve motivasyonu sağlama
- Olumsuz davranışları değiştirme
- Meslekte yükselme olanağı sağlama

Eğitim ve Geliştirme İhtiyaçlarının Belirlenmesi

Örgütsel verimlilik açısından çalışanların kendilerinden beklenen görevleri istenilen nitelikte yapıp yapmadıklarını bilmeleri önemlidir. Bu durumu ortaya koymak ve işin gereklerini saptamak için bazı analizler yapılmaktadır. Meslekleri tanımlamak ve sınıflandırmak, işe uygun ve istihdam edilebilir eleman yetiştirmesine olanak sağlayacak programların hazırlanmasını sağlamak, meslek standartlarını ortaya koymak açısından eğitim ihtiyacının belirlenmesinde yararlanır (Mercin, 2005: 12).

Personel geliştirme programlarında ihtiyaçların belirlenmesinde üzerinde durulması gereken birkaç yöntem bulunmaktadır. Bunlardan ilk olanı, eğitim örgütünün çıktılarını değerlendirmektir. Eğitim örgütünün çıktıları, performans düzeyleri, personel ve öğrencilerin gelişme düzeyi, okul terki, personel devir oranı, öğrenci ve personel devamsızlığı, okul çevre ilişkileri, personel ile yönetim arasındaki ilişkiler, öğrencilerin okula karşı tutumları ve personelin iş doyumu gibi değişkenlerden meydana gelmektedir.

Diğer yöntem ise örgütsel gelişme için nelere ihtiyaç duyulduğuna ilişkin eğitim örgütü çalışanlarından geri bildirim almaktır.

Yaygın Olarak Kullanılan Personel Eğitim ve Geliştirme Teknikleri

YÖNTEM	AÇIKLAMALAR
Konuyla İlgili Okumalar	Okumalar eğitimin amaçlarına uygun olarak hazırlanmalıdır.
Davranış Modellemesi	Doğru bir davranışın videoya kaydedilerek davranış modeli olarak kullanılması, katılımcıların davranışı rol olarak oynaması ve doğru davranışı tartışması
Benzetim	Gere kağıt üzerindeki benzetimler (birikmiş işler tekniği gibi) gerekse bilgisayar tabanlı benzetimler
Örnek Olay Tartışması	Gerçek, kurgu veya özel olaylar üzerine küçük grup tartışmaları
Konferans	Genellikle bir eğiticinin liderliğinde seçilen bir konu üzerinde küçük grup tartışması
Ders Verme	Belirli bir sayıdaki dinleyici, katılımcıya eğiticinin sözlü sunumu
İş Başında Eğitim	Öğretimin olmadığı bir uygulamadan tecrübeli bir personelin günlük rehberliğine kadar dikkatlice yapılandırılmış açıklamalar, gösterimler
Programlı Öğretim	Soruların ve cevapların yer aldığı bir metnin kullanıldığı öğrenme, geliştirilmesi maliyetlidir.
Rol Oynama	İnsan ilişkilerinde tecrübe kazanmak için katılımcılar ile birlikte rol oynama
Duyarlık Eğitimi	T-grup ve laboratuvar eğitimi olarak da bilinir. Küçük bir grupta yoğunlaştırılmış bir deneyimdir.
Giriş Eğitimi	Ayrı bir çalışma alanında elle yapılan işler için denetimli uygulama alanıdır. Güvenlik, öğrenme ve dönütler dikkate alınır.

Kaynak: Lunenberg ve Ornstein, 2013: 466.

Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan okul örgütlerinde insan kaynaklarının yetiştirilmesi ve geliştirilmesinde iki temel süreçten söz edilebilir. Bunlar (Boyacı, 2008: 216):

- İşe yeni yerleştirilen insan kaynaklarının sorunlu adaylık ve stajyerlik eğitimi ve iş süreçleri içerisinde danışmanlık yoluyla yetiştirilmesi.
- Okulda yer alan insan kaynaklarının eğitim gereksinimleri doğrultusunda okul, il ve bakanlık düzeyinde düzenlenen hizmet içi eğitim etkinlikleri aracılığıyla yetiştirilmesi ve geliştirilmesi.

Başaran (2000), eğitim işgörenlerinin kendilerini yetiştirme gereksinimlerinin karşılanabilmesi için 4 tür hizmetiçi eğitim etkinliği önermiştir.

- 1- Uyarlama Eğitimi : Hizmete yeni giren işgörenler için hazırlanan eğitimidir.
- 2- Geliştirme Eğitimi : İşgörelere bilimsel ve yönetsel yenilikleri öğretmek için düzenlenen eğitimidir.
- 3- Yükseltme Eğitimi : İşgörenlerin daha üst pozisyonlara yükselmelerine hazırlıktır.
- 4- Tamamlama Eğitimi : İşgören için istenen öğrenim ya da yeterlik düzeyi arttırıldığında istenen düzeyde olmayan işgörenler için düzenlenir.

4.4.5. Eğitim Örgütlerinde Performans Değerlendirme

Çağdaş eğitim denetimi paradigmalarında denetlenmeyen insan kaynaklarının kendini yenilemesi, geliştirilmesi ve kurumun amaçlarına hizmet etmesi mümkün değildir. Eğitim denetiminde performansı arttırarak kaliteyi yükseltmek amacıyla kamu yararı adına öğretmen ve yönetici performanslarını kontrol etmek gerekmektedir. Özellikle öğretmenlerin performansının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen verilerin;

- Öğretmen yetiştirme politikalarının geliştirilmesinde
- Öğretmen seçiminde ve istihamında
- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinde
- Öğretmenlerin görevde yükselmelerinde ve kariyer geliştirmelerinde
- Öğretmenler için performansa dayalı bir ödül sisteminin geliştirilmesinde kullanılması mümkündür (Özutku, 2014).

Performans Değerlendirme Yöntemleri

Yargısal Yaklaşım	Mutlak Standartlar Yaklaşımı	Sonuç Odaklı Yaklaşım
Grafik değerlendirme ölçekleri	Kontrol Listeleri	Ama belirleme
Basit sıralama yöntemi	Tanımlayıcı metinler	Diğer sonuç odaklı ölçümler
İkili karşılaştırma yöntemi	Kritik olaylar	
Zorunlu dağılım yöntemi	Davranışsal temellere dayalı dereceleme ölçekleri	

Performans Değerlemede Yapılan Hatalar

Hale Etkisi: Bir çalışanın belirli bir konudaki başarısının tüm konularda başarılıymış gibi değerlendirilmesi, başarısızlığının tüm konularda başarısızmış gibi genellenmesidir.

Yakın Geçmişteki Olaylardan Etkilenme: Çalışanın değerlendirme aşamasına yakın zamanının performans olarak alınması, öncesinin görülmemesi hatasıdır.

Kontrast Hataları: Yöneticiler kısa zamanda fazla çalışanı değerlendirmesi neticesinde çalışanları karıştırması ya da değerlendirdiği çalışanın kendinden önceki çalışanın değerlendirmesinden etkilenmesi hatasıdır.

Kişisel Önyargılar: Değerlendiren ile değerlendirilen arasında daha önceden yaşanmış farklı iletişimlerin değerlendirme sürecine yansımalarıdır.

Pozisyondan Etkilenme: Bazı değerlendiricilerin kişileri bulundukları pozisyon itibarıyla kilit taşı olarak görüp yüksek değerlendirmeleri, önemsiz gördüğü pozisyondaki çalışanları düşük değerlendirmeleri hatasıdır.

4.5. EĞİTİM ÖRGÜTLERİNDE ÜCRETLENDİRME VE ÖDÜLLENDİRME

İyi hazırlanmış bir ücretlendirme programı, yetenekli çalışanı örgüte çekmekte, beğenilen çalışanın örgütte kalmasını sağlamada, motive etmektedir. Personellerin yüksek performanslarının ödüllendirilmesi örgüte duyulan güveni arttırmaktadır.

Ücret en kısa tanımıyla verilen emeğin bedelidir. Ücret, temel ücret, performansa dayalı ücret, ek yararlar ve sosyal yardımlar bileşenlerinden oluşur.

Ücret sistemleri zamana ve performansa dayalı olmak üzere 2'ye ayrılır. Zamana dayalı ücret sisteminde çalışanın performansına bakılmaksızın zaman birimi başına önceden belirlenen birim ile hesaplanarak ödeme yapılmaktadır. Performansa dayalı ücret sisteminde ise önceden belirlenen göstergelere göre ödeme yapılmaktadır. Ülkemizde kamu sektöründeki eğitim çalışanlarının ücretleri 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre ödenmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: Aylık, yan ödeme, ders görevi ücreti, eğitim öğretim tazminatı, iş güclüğü zammı, temininde güçlük çekilen personel zammı vb.

Ödüllendirme

Ödüller içsel ve dışsal ödüller olmak üzere ikiye ayrılır. İçsel ödüller statü, tanınma, kişisel tatmin ve kendini gerçekleştirme hissi gibi faktörlerdir. Dışsal ödüller ise işin dışındaki faktörlerle ilgilenir ve iki boyut içermektedir. Birinci boyut sosyal ödüller ile ilgiliyken ikinci boyut örgütsel araçlarla ilgilidir. Sosyal ödül boyutu; arkadaşlık, yardımseverlik, iş arkadaşlarının ve amirinin desteği gibi faktörleri içermektedir. Dışsal ödüllerin örgütsel boyutu ise performansını arttırmak için örgüt tarafından sunulan olanaklarla ilgilidir. Bu araçlar somuttur ve çalışma ortamındaki kaynakları yeterliliği, ücret eşitliği, yükselme fırsatı, ek yararlar ve iş güvencesi gibi faktörleri içerir (Mottaz, 1985: 366).

Örgütlerde ödül sistemine ilişkin 2yaklaşımdan söz edilmektedir. Bürokratik model: çalışanın maaşı temel alınarak tüm çalışanlar arasında eşit miktarda, kıdem dikkate alınarak ödül verilen modeldir. Post bürokratik modelde ise ödül iş performansına göre değişken oranlarda her çalışana göre farklılaşan yapıda verilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının ödül sistemi bürokratik model çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı Personeline Başarı, Üstün Başarı ve Ödül Verilmesine Dair Yönergede ödül verilmesine ilişkin kriterler belirlenmiştir. Buna göre: "Başarı Belgesi, olağanüstü gayret ve çalışmaları ile emsallerine göre başarılı görev yapmak suretiyle; a) Kamu kaynağında önemli ölçüde tasarruf sağlanmasında, b) Kamu zararının oluşmasının önlenmesinde veya önlenemez kamu zararlarının önemli 1/6 ölçüde azaltılmasında, c) Kamusal fayda ve gelirlerin beklenenin üzerinde artırılmasında veya sunulan hizmetlerin etkililik ve kalitesinin yükseltilmesinde somut olaylara ve verilere dayalı olarak katkı sağladıkları denetimlerde veya disiplin amirleri ile Başarı Belgesi vermeye yetkili makamlarca tespit edilen personele verilebilir. Üstün Başarı Belgesi verilecek personel Madde 6- (1) Üstün Başarı belgesi, üç defa başarı belgesi alan personele verilir. Ödül verilebilecek personel Madde 7- (1) Ödül, Üstün Başarı Belgesi alan personele verilebilir." Hükümleri yer almaktadır.

4.6. EĞİTİM ÖRGÜTLERİNDE KARIYER YÖNETİMİ

Örgüt için kariyer yönetiminin amacı, ihtiyaç duyulan yetenek havuzunu oluşturmak ve sürdürmektir. Kariyer yönetiminin çalışanlara yönelik ilk amacı çalışanlara danışmanlık etmek, çalışanların potansiyellerini tamamlamaları için onları teşvik etmek, çalışanları desteklemek, örgütte başarılı bir kariyere ulaşmalarını sağlamaktır. İkinci amacı çalışanların öğrenmelerini ve deneyim kazanmalarını sağlamaktır.

Kariyer yönetimini bireysel ve örgütsel açıdan olmak üzere 2 boyutta ele almak mümkündür.

Bireysel Kariyer Yönetimi: Çalışanın bilgi, beceri, ilgi ve amaçlarının gelişimi süreçlerinde bireyi yönlendiren içsel ve dışsal faktörlerin yönetimidir.

Bireysel kariyer yönetiminin çalışanlara sağladığı yararlar (Çiftçi, 2007: 149):

- Çalışanların kişisel gelişimlerini artırır.
- Çalışanların ihtiyaçlarının tatminini kolaylaştırır.
- Çalışanları motive ederek daha kolay yükselmelerini sağlar.
- Çalışanların fiziksel, sosyal ve zihinsel kapasitelerinden yöneticilerin haberdar olmasını sağlar.
- Kariyer hedeflerinin belirlenmesi, çalışanların potansiyel yeteneklerini harekete geçirmelerini sağlar.
- Çalışanların yeteneklerini her an kullanıma hazır hale getirmeleri için teşvik eder.
- Çalışanların işlerinden doyum almalarını sağlayarak kendilerini güçlü hissetmelerini sağlar.
- Örgüt içinde terfi imkânı yarattığından çalışanlara kariyer planlama desteği verilerek örgüt ile bütünleşmeleri sağlanır.

Örgüt Açısından Kariyer Yönetimi: Örgüt açısından kariyer yönetimi süreci dört aşamalı bir yaklaşımla incelenebilir.

- ✓ Kariyer planlamasına alınacak personellerin belirlenmesi
- ✓ Kariyer yolunun belirlenmesi
- ✓ Kariyer danışmanının belirlenmesi
- ✓ Bireysel kariyer planlarının geliştirilmesi.

Örgüt açısından kariyer yönetiminin örgüte sağlayacağı çeşitli yararlar vardır. Bunlar (Tunçer, 2012: 221):

- ✓ İşten ayrılmanın azalması
- ✓ Motivasyon artışı
- ✓ Bireysel ve örgütsel performansın yükselmesi
- ✓ Kişisel yeteneklerin etkinliğinin artırılması
- ✓ Çalışanların işine ve örgüte daha çok bağlanması
- ✓ Eğitim ve geliştirme ihtiyaç ve yöntemlerinin tespiti
- ✓ Çalışanların kendi kendilerini değerlendirme olanağı sağlaması.

Kariyer Modelleri

Kariyer modelleri, klasik, örgütsel ve modern yaklaşım olmak üzere 3'e ayrılmaktadır.

Klasik Yaklaşım : Esnek olmayan, yatay ilerlemenin söz konusu olmadığı, kıdeme dayalı kariyer modelidir. İlerleme hizmet yılına göre olmaktadır.

Örgütsel Yaklaşım : Teknik elemanların yukarı doğru hareketliliğine fırsat tanır. Kendi alanlarında belirli bir yeterlik düzeyine ulaşan çalışanların kariyerlerine yönetici olarak devam etmesine olanak sağlamaktadır.

Modern Yaklaşım : Bu modelde yaş ve kıdem etkisizdir. Tecrübe ve işin gerektirdiği şartları taşıma durumu yükselmede temel faktörlerdir.

KAYNAKÇA

- Başaran, İ. (2000). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Başaran, İ. E. (2000). *Yönetim*. ANKARA: Feryal Matbaası.
- Boyacı, A. (2008). Okullarda İnsan Kaynağı Yönetimi. C. Bayrak içinde, *Türk Eğitim Tarihi, Sistemi ve Okul Yönetimi* (s. 207-228). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No:967.
- Çalık, C., & Şehitoğlu, E. (2006). Okul Müdürlerinin İnsan Kaynakları Yönetimi İşlevlerini Yerine Getirebilme Yeterlilikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 94-109.
- Çiftçi, B. (2007). Kariyer Planlama. U. Dolgun içinde, *İnsan Kaynakları Yönetimi* (s. 139-166). Bursa: Ekin Kitabevi.
- İlgar, L. (2000). *Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Lunenber, F. C., & Ornstein, A. C. (2013). *Eğitim Yönetimi*. [G. Arastaman, Çev.] Ankara: Nobel Yayınları.
- Mercin, L. (2005). İnsan Kaynakları Yönetiminin Eğitim Kurumları Açısından Gerekliği ve Geliştirme Etkinliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 128-144.
- Mottaz, C. J. (1985). The Relative Importance of Intrinsic and Extrinsic Rewards as Determinants of Work Stisfaction. *The Sociological Quarterly*, 26(3), 365-385.
- Özer, N. (2020). İnsan Kaynakları Yönetimi. N. Cemaloğlu, & M. Özdemir içinde, *Eğitim Yönetimi* (s. 227). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özgeldi, M. (2013). *İnsan Kaynakları Yönetimi ve Gelişimi*. [H. Oya ve Özutku, Dü.] İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Özutku, H. (2014). Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynakları Yönetimi. M. Çelikten, & M. Özbaş içinde, *Eğitim Yönetimi* (s. 224-225). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Şimşek, Ş., & Öge, H. (2012). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Taymaz, H. (1995). *Okul Yönetimi* (3. Baskı b.). Ankara: Saypa Yayın Dağıtım ve Kitabevi.
- Tunçer, P. (2012). Değişen İnsan Kaynakları Yönetimi Anlayışında Kariyer Yönetimi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 203-233.
- Yılmaz, A. (2013). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, Ö. (2004). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

BİLGİ TARAMASI

1) Okul müdürü Ayşe Hanım yeni atanan öğretmeni için danışman öğretmen yardımı sağlamış olup, derslerini müfredata uygun ve planlı bir şekilde işlediği için de öğretmenine teşekkür etmiştir. Öğretmenin kendisini geliştirebileceği eğitimlere katılmasının mesleki gelişimine faydalarını anlatmıştır. Okul Müdürü Ayşe Hanım İnsan Kaynakları Yönetimi işlevleri arasında hangisine yer vermemiştir?

- A) Hizmet içi eğitimi
- B) Planlama
- C) Güdüleme
- D) Ders içeriği
- E) Ceza

2) Okul Müdürü Eralp Bey sene sonunda yapılacak olan yıl sonu eğitim çalışmaları için hangi gün hangi etkinliğin yapılacağını öğretmenlere mail olarak yollamıştır. Eralp Bey eğitimin ilkelerinden hangisini amaçlamıştır?

- A) Eğitimin sürekliliği
- B) Eğitimin yararlılığı
- C) Eğitimde fırsat eşitliği
- D) Eğitim faaliyetlerinin planlı olması
- E) Eğitilenlerin etkin katılımı

3) Okul müdürü okulunda çalışan öğretmenlerin başarı düzeylerini sistemli bir şekilde gözlemleyerek değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu uygulamaya dayanan işbaşı eğitim yönetimine ..... adı verilir.

Yukarıda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

A) Yetki Devri	B) Örnek Olay	C) Yönlendirme
D) İş Değiştirme	E) Sanal Eğitim	

4) Okul müdürü öğretmenlerinin sahip oldukları özellikler ve potansiyellere göre değerlendirerek işini başarıma derecesini belirlemeyi hedeflemiştir. Bu durum kariyer planlama yöntemlerinden hangisiyle açıklanır?

- A) Danışmanlık
- B) Değerlendirme Merkezi
- C) Performans değerlendirme
- D) Grup Çalışmaları
- E) Performans yönetimi

5) Okul Müdürü işin gerektirdiği genel davranışlar yerine başarı ve başarısızla sonuçlanan duruma özgü, somut davranışlar ortaya koyan iş analizi yöntemiyle aşağıdakilerden hangisini yapmıştır?

- A) Anket
- B) Fonksiyonel İş Analizi
- C) Durum Analizi
- D) Kritik Olay
- E) İş Envanteri

6) Personellerinin kural dışı ceza vermeden düzeltmeyi amaçlayan bir okul müdürü hangi disiplin yaklaşımını benimsemiştir?

- A) Önleyici Disiplin
- B) Klasik Disiplin
- C) Yapıcı Disiplin
- D) Negatif Disiplin
- E) Bireysel Disiplin

7) İş analizi yapan bir insan kaynakları okul müdürünün aşağıdaki sorulardan hangisine cevap vermesi gerekmez?

- A) Temel görevlerin tamamlanması ne kadar zaman alır?
- B) Görevler, bir işin içerisinde nasıl gruplandırılmaktadır?
- C) Maliyetler nasıl düşürülebilir?
- D) İş gören performansının iyileştirilebilmesi için bir iş nasıl tasarlanmalıdır?
- E) Belirli bir işi ifa etmek için hangi tür becerilere ihtiyaç duyulmaktadır?

8) Aşağıdakilerden hangisi **kariyer platosunun ya da durgunlaşmanın temel sebeplerinden değildir?**

- A) Yetenek eksikliği,
- B) Eğitim eksikliği,
- C) Başarı ihtiyacının azalması,
- D) İş sorumlulukları hakkında karışıklık,
- E) Maaşın yeterli gelmesi,

9) Örgütsel amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesinde kariyer yönetimi için hangisi yapılamaz?

- A) Örgütler kendi kariyer planları ile çalışanların kariyer planlarını uyumlaştırmalı,
- B) Çalışma sürelerini uzatmalı,
- C) Kariyer yönetimi sistemi oluşturmalı,
- D) Teşvik edici ödüller sunmalı,
- E) Eğitimlerle desteklemeli,

10) Eğitimde İnsan Kaynağının Arz ve İhtiyaç durumu belirlenirken aşağıdakilerden hangisi dikkate alınmaz?

- A) Norm kadro
- B) Alanlara göre kontenjan belirlemek
- C) Ders saati
- D) Sınıf Mevcudu
- E) Şube sayısı

11) Eğitimin planlanmasında insan kaynaklarının nitelikli olması, gelecekte kullanılması düşünülen insan kaynaklarının doğru tahmin edilip yönlendirilmesinin ülke eğitimine sağlayacağı katkı nedir?

- A) Ekonomik ve sosyolojik açıdan pozitif yönde geri bildirim,
- B) İnsan gücü planlamasına gerek duyulmaz
- C) Nitelikli insan gücü fazlalığı
- D) Eğitimsel kalifikasyonlara sahip insan gücü ihtiyacı artması
- E) Kimi alanlarda çok sayıda diplomalı işsiz yetiştirilirken kimi alanlarda da nitelikli insan gücü eksikliğinin olması

12) Aşağıdakilerden hangisi okullarda insan kaynakları planlamasındaki temel amaçlar arasında yer almaz?

- A) Uygun sayıda, uygun nitelikte personeli, uygun yerde ve zamanda bulundurma
- B) Mevcut durumun doğru analiz edilmesi,
- C) İnsan kaynağı arzını belirlemek
- D) Gelecek yıllarda öngörülen gelişmelere uygunluğun sağlanmasının önüne geçmek,
- E) İşgücü kaynaklarını nitelik ve nicelik olarak doğru biçimde saptamak ve onlardan maksimum verim almaktır.

I. Çalışanların motivasyonunu artırabilir

II. Kendi amaçlarını etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirebilirler.

III. Çalışanların örgüte bağlanması,

IV. Performanslarının azaltılmasında kullanılan önemli ve etkili bir yöntemdir.

V. Kariyer yönetimi insan kaynaklarını etkili ve verimli kullanmanın etkili yöntemlerinden değildir.

13) Örgütler kariyer yönetimini etkin bir şekilde kullanarak yukarıdakilerden hangisini amaçlamazlar?

- A) I ve II
- B) II -III
- C) I ve IV
- D) IV ve V
- E) II ve V

14) Bir görevi başarı ile yapabilme gücüne belirten , sözcük anlamıyla uygunluk elverişlilik ve yeterlilik olarak tanımlanan , geniş anlamda ise etkili ve verimli bir personel sisteminin kurulmasına olanak sağlayan kural ve uygulamalar bütünü ifade eden insan kaynakları İlkesine ..... denir.

Yukarıda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Eşitlik
- B) Güvence
- C) Kariyer
- D) Verimlilik
- E) Liyakat

15) 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda Eğitim hizmeti sınıfında görev yapan öğretmenlere yönelik kariyer basamakları öğretmen, uzman öğretmen ve baş öğretmen olarak basamaklandıran Eğitimde İnsan Kaynaklarının ..... İlkesidir.

Yukarıda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Eşitlik
- B) Tarafsızlık
- C) Liyakat
- D) Güvenlik
- E) Kariyer

CEVAP ANAHTARI				
1) E	2) D	3) C	4) C	5) D
6) C	7) D	8) E	9) B	10) D
11) A	12) D	13) D	14) E	15) E

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

EĞİTİM VE
ÖĞRETİM UYGULAMALARI

EĞİTİM VE ÖĞRETİM UYGULAMALARI

5.1. PLAN

Plan, eğitim amaçlarına ve program hedeflerine ulaşmak için öğretim etkinliklerinden hangilerinin seçileceğini, bunların öğrencilere neden ve nasıl yaptırılacağını, hangi yardımcı araç gereçlerin kullanılacağını, değerlendirmenin nasıl yapılacağını önceden tasarlamaktır (MEB, 2003). Planlama ise öğretim faaliyetlerinin önceden belirlenip öğretim ortamında uygulanmasını kapsar. Eğitim öğretime yön verir. Eğitim ve öğretim, bir öğretim programı çerçevesinde oluşturulmuş uygulamalardır. Bu uygulama; süreç öncesinde yapılmış bir planlama, süreç içerisinde gerçekleşen bir uygulama ve süreç sonunda çıktıları gözlemleyen bir değerlendirmeden meydana gelmektedir. Coombs'a (1973) göre eğitim planlaması, eğitimi öğrencilerin ve toplumun gereksinimlerini karşılamada ve amaçlarını gerçekleştirmede daha etkili ve verimli kılmak amacıyla rasyonel ve düzenli çözümleme tekniğinin eğitim sürecine uygulanmasıdır.

Eğitim- Öğretimi Planlamanın Amacı

Plan hazırlamanın temel işlevi, öğretim programlarında yer alan tüm öğelerin karşılıklı etkileşim içerisinde bir bütün olarak işe koşularak arzu edilen amaçlara ulaşılmasının sağlanmasıdır (Yılmaz & Sünbül, 2000). Bu sebeple, bir öğretmenin mesleğini icra ederken elde edeceği başarının bir koşulu da ders öncesinde yeterli hazırlık yapmış olmasıdır. Öğretim etkinliklerinin ders öncesinde planlanması ise bu hazırlıklar içinde en önemli olandır.

Eğitimde önemli hedeflerden biri de davranış değişikliğidir. Bu davranış değişikliğinin gerçekleşmesi için ise belirlenen amaç doğrultusunda hedef grubun düzeyine uygun yöntem ve tekniklerin bir takım uygun stratejiler ile kullanılması gerekmektedir. Öğretim araçları tüm bu süreçlerin sağlıklı ve etkili bir şekilde sürdürülebilmesi amacıyla kullanılan materyallerdir (Ordu, 2014).

Öğretim sürecinin kendisinin baştan sona planlı bir etkinlik olduğu düşünüldüğünde, okullarda gerçekleştirilen faaliyetlerin de bir amaç ve program doğrultusunda yürütülmesi onun en önemli özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda öğretim sürecinde, zamanın etkili ve verimli bir şekilde kullanılması için önceden planlamanın yapılması büyük önem arz etmektedir.

Planlama yapmak ve bu doğrultuda planlı çalışmak öğretimde başarının olmazsa olmaz şartlarından biridir. Bir planlama dahilinde yapılmayan öğretim faaliyeti işlerin kontrolsüz bir şekilde yürümesine, zamanın ve emeğin boşa gitmesine ve nihayetinde gerçek amaçlardan sapılmasına sebep olacaktır. Öğretim faaliyetlerinin düzenli ve işlevsel bir şekilde yürütülmesi iyi bir planlama ile mümkün olmaktadır. Planlama süreci, iş görenler yani öğretmenler açısından her ne kadar zahmetli ve zaman alıcı olsa da etkili ve verimli bir öğretimin vazgeçilmezleri arasındadır. Öğretmen, planlama sayesinde sahip olduğu bilgi ve becerileri daha organize bir şekilde öğrencilere yansıtmak için gerekli ortamı önceden tasarlayabilmekte ve kendine özgü öngürülebilir bir hareket alanı ve tarzı belirlemektedir (Oğuzkan, 1989). Öngörülebilir olması ise öğretmene faaliyet öncesinde karşılaşılabileceği muhtemel sorunların çözümleri hakkında zaman kazandırmakta ve hatta sorunları önceden görüp engelleyebilme fırsatı vermektedir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin ilkelere uygun bir şekilde planlanması öğretmenlerin öğretim faaliyetlerini beklenen düzeyde gerçekleştirebilmeleri ile doğrudan ilişkilidir. Bunun yanında öğretim sürecinin uygun şekilde planlanması da tek başına yeterli olmamaktadır. Faaliyetlerin planlandığı şekilde uygulanması da bir başka önemli husustur. Aksi halde uygulanan programın istendik başarı oranını yakalaması ihtimal dahilinde değildir (Taşdemir, 2003).

Ünitelendirilmiş bir yıllık plan yapmalarının yanında öğretmenlerden beklenen bir diğer planlama türü ise günlük ders planlamalarıdır. Günlük plan yapılırken daha detaylı olarak açıklanması veya öz halinde kısa içeriklere sahip olması tartışılmakla beraber, günlük planlar o dersin ne şekilde ve hangi sıra ile yapılacağına detaylı bir sunumudur diyebiliriz. Bu planlamanın kullanışlı, gerçekçi ve hedef gruba dönük olarak hazırlanması planın sadece yapılmış olmak için yapılmadığının kanıtı niteliğindedir. Bu sayede tüm faaliyetler ve içerik önceden planlanmış ve öğretim sürecinin etkililiği ve niteliği artmış olacaktır.

Öğretmenin, uygulamada temel alınacak planın ilgili ilkeler doğrultusunda hazırlanmış olması, kullanılacak yöntem ve tekniklerin uygunluğu, ihtiyaç duyulacak materyallerin belirtilmiş olması, ve değerlendirme sürecinde etkili olacak ölçütlerin neler olduğu gibi konularda bilinçli olması ve programa en az uygulama düzeyinde vakıf olması önemlidir. Bu sayede iyi hazırlanmış bir planlama içerisinde öğretmene ilişkin ortaya çıkabilecek muhtemel olumsuzluklar devre dışı bırakılmış olacak ve öğretmen bu sürecin olumlu bir şekilde sonuçlandırılması için tecrübeleri ile katkı sunmuş olacaktır (Duman, 2011).

5.2. PLAN TÜRLERİ

Plan yapmanın iki önemli nedeni vardır:

Eğitsel Açıdan: Gelişmeyi kıstas olarak alan ve yapacakları çalışmaları buna yönelik olarak dikkatle planlayan eğitimciler, belirlenmiş amaçlara en verimli ve en kısa yoldan ulaşan eğitimcilerdir. Planlama yapılırken bazı hususlara dikkat etmek gerekmektedir. Bunlar, planın biçimsel olmaktan ziyade az ayrıntı içermesi, faydalarının ön plana alınması, planlama yapılırken okulun ve çevre ilişkilerinin de göz önüne alınması ve sürecin niteliğini en iyi şekilde artıracak tarzda hazırlanması ve uygulanmasıdır. Ayrıca ihtiyaç duyulduğunda içerik, uygulanma süresi ve uygulama aşamalarında da değişikliği mümkün kılmalıdır.

Yasal açıdan: İlköğretimde planlama, ilköğretim kurumları yönetmeliği ve programlarında yer almak suretiyle yasal bir zemin kazanmıştır. 2551 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan Eğitim Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin yönergede plan yapmanın dayanakları belirtilmiştir.

Planlama Türleri

Alanyazın incelendiğinde plan türlerinin farklı isimlendirmeler ile sınıflandırıldığı görülmektedir. Tortop (2010; 41-43) plan türlerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Sürelerine göre planlar	: Uzun, orta ve kısa vadeli
2. Uygulama biçimine göre planlar	: Zorlayıcı ve demokratik,
3. Biçim yönünden planlar	: Yazılı ve yazılı olmayan,
4. Kullanım biçimine göre planlar	: Tek kullanımlı ve sürekli planlar olmak üzere 4 farklı sınıflamaya tabi tutulmuştur.

1. Sürelerine Göre Planlar

a. Uzun Vadeli Planlar: Uzun bir süreyi kapsayan ve bu sürede belirlenen amaçları tasarlamayı ifade eden uzun vadeli planlar kurumdan kuruma değişiklikler göstermekle beraber 5-10-20 yıllık ve hatta daha uzun süreli planlardır (Tortop, 2010:42). Uzak bir geleceği görmek, kurumun faaliyetlerinin ne yönde ilerlediğini, gelecekte kurumu bekleyen ne gibi durumlar olduğunu öngörmek için uzun vadeli planlar yapmak gerekir (Şimşek & Çelik, 2014: 40).

b. Orta Vadeli Planlar: Daha çok beş yıldan uzun bir süreyi kapsayan uzun vadeli planların aksine orta vadeli planlar daha az süreyi kapsamakla birlikte 1 ile 5 yıl arasında değişmektedir.

c. Kısa Vadeli Planlar: Bu tür planlar, uzun vadeli planların öngördüğü hedeflere uygun olarak hazırlanan, 1 yıldan daha az bir süreyi kapsayan planlardır. Kısa süreli planlar, olağanüstü durumlarda geçici olarak, kısa bir süre için hazırlanan planlardır (Tortop, 2010: 42)

2. Uygulama Şekline Göre Planlar

a. Zorlayıcı Planlar: Uygulanıp uygulanmaması aşamasında herhangi bir tercih imkânı sunmayan zorunlu planlardır. Planlama sürecinde herhangi bir kuruma ya da kuruluşa danışılmadığı veya herhangi bir şahsi fikrin alınmadığı merkeziyetçi mantıkla oluşturulmuş planlardır.

b. Demokratik Planlar: İsminden de anlaşıldığı üzere ilgili kurum ve kuruluş fikirlerini veya şahsi fikirleri içeren, bu fikirleri de göz önüne alarak oluşturulan çoğulcu bir planlama türüdür. Bu yönü ile zorlayıcı planlardan ayrılmaktadır.

3. Şekil Yönünden Planlar:

a. Yazılı Planlar: Akılda tutulamayacak kadar uzun ve kapsamlı işlemleri, genel ilke ve politikalara uygun olarak geliştirilen yazılı planlardır (Tortop, 2010: 43).

b. Yazılı Olmayan Planlar: Planı yazıya dökmenin mümkün olmadığı durumlarda başvurulmuş veya kısa süreli durumları kapsayan planlardır.

4. Kullanım Şekline Göre Planlar

a. Tek Kullanımlı Planlar: Tek bir durumda kullanılan, tek uygulamalık planlardır. Bu tür planların tekrar kullanılma şansı yoktur çünkü planların kullanıldığı mevcut koşullar zaman içerisinde değişim göstermiştir (Eren, 2009: 190).

b. Sürekli Planlar: Bir kuruma veya kuruluşa ilişkin politikalar veya yöntem ve kurallar da diyebileceğimiz, örgütün faaliyetlerine rehberlik eden ve farklı zamanlarda da başvurulma imkânı sunan planlama türüdür.

ÖĞRETMENLERİN EĞİTİM – ÖĞRETİM SÜRECİNDE HAZIRLAYACAĞI PLANLAR ŞUNLARDIR:

- Üniteleştirilmiş Yıllık Plan
- Ders Planı

- o Gezi-Gözlem Planı
- o Deney Planı
- o Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP)
- o Sosyal Etkinlikler Çalışma Planı

Ünitelendirilmiş yıllık plân, öğretim yılı içerisinde, programları da göz önüne alarak belli bir sınıf düzeyini kapsayacak şekilde, hangi ünitelerin ne zaman ve tahmini ne kadar süre ile işleneceğini içeren, gerektiğinde zümre öğretmenler kurulu ortak kararı ile hazırlanan ve ders yılı başlangıcında okul yönetiminin onayına sunulan plandır.

Ünitelendirilmiş yıllık plan hazırlanırken sırasıyla şu adımlar atılır;

1. Öğretmen ünitelendirilmiş yıllık planı yaparken okulda o yıl uygulanacak haftalık ders programının kesin biçimini almasını bekler ve hangi sınıfta hangi dersleri okutacağını öğrenir.
2. Her ay kaç saat ders okutacağını daha önce hazırlanan yıllık iş takvimi ve belirli gün ve haftalar takvimine göre hesaplar.
3. Öğretim programını ve ders kitaplarını inceleyerek bir yıl içinde okutulacak ünite/temaları ağırlıklarına ve çevresel özelliklerine göre düzenler, her üniteye/temaya ayrılacak ders saati sayısını hesaplar, bu ders saatleri sayısını dikkate alarak konuları ünitelere/temalara göre dağıtır. Bazı temaların iş günü sayısı programda verilmiştir. Bu gibi durumlarda öğretim programındaki iş günü sayısına azami şekilde uyulur.
4. İşlenecek konuların veya temaların hedefleri belirlenir. Eğitim programlarında milli eğitimin, okulun ve her dersin hedefleri yer almaktadır. Öğretmen bu hedefleri göz önünde bulundurarak okutacağı dersin ve konuların hedeflerini kendi sınıf düzeyinde, öğrencilerinin ihtiyaçlarına ve çevrenin özelliklerine göre tespit ederek yıllık plandaki yerine yazar.
5. Grup ya da bireysel ders işleme biçimine göre, her üniteye kullanacağı yöntem ve teknikleri belirler.
6. Dersle ilgili olarak öğrencilere tavsiye edilen ders kitabı ve yardımcı ders kitaplarının, araç ve gereçlerin listesini hazırlar. Bunları, planın sonundaki ilgili alana yazar.
7. Konuları işlerken varsa yapılacak deney, gezi, gözlem gibi çalışmalarını belirtir.
8. Diğer zümre öğretmenleriyle yapılacak iş birliğinin neler olacağı tespit edilir.
9. Öğretim yılı içinde yapılacak sınavların zamanını belirler. Sınavların ünite/tema bitiminde olmasına özen gösterilmelidir.
10. Öğretmen geçmiş yıllardaki planları ve uygulamaları da gözden geçirerek planı kendi başına veya varsa aynı sınıfı okutan diğer öğretmenlerle ya da zümre öğretmenleriyle birlikte yapabilir.
11. Hazırlanan planın bir sureti okul müdürüne verilmelidir. Okul müdürü planı onaylayarak bir örneğini yıllık planlar dosyasına koyar. Öğretmen de kendisinde kalan planı çalışmalarında yararlanmak üzere dosyasında bulundurur.

12. Yıl içinde meydana gelebilecek aksaklıklar planın düşünceler bölümüne not edilir. Uygulama sırasında alınan bu notlardan bir sonraki öğretim yılının planları yapılırken yararlanır (Yıldızlar, 2009, s:227-229).

Günlük Ders Planı: Günlük ders planı, o derse ilişkin eğitim programında yer alan kazanımları, gün içinde bulunan ders saatlerinde işlenmesi amaçlanan konuların örüntüsünü, konuyla ilgili deneyleri ve soruları, sonucunda yapılması beklenen çalışma ve ödevleri, uygulama aşamalarını ve yöntemlerini, ders içinde başvurulacak araç ve gereçleri de kapsayan ve zümre öğretmenleri ve şube öğretmenlerinin de katkısıyla bizzat ders öğretmeni tarafından ders öncesinde hazırlanmış plandır.

Bu planın uygulanmasında sorumlu kişi ilgili ders öğretmenidir ve planda bulunan etkinliklerin yapılmasında öğrencilerin katkısının sağlanması öncelikli hedeftir.

Öğretmen ders kitabı bulunan derslerde ise bu kılavuz kitabı ders planının görevini üstlenir. Öğretmen eğitim ve öğretim ihtiyaçları doğrultusunda, okulun şartlarını da göz önüne alarak bu planlar dışında programa sadık kalmak şartıyla planlar hazırlayıp uygulayabilir. Uygulanan tüm etkinliklerin adı ve beklenen kazanımlar ders defterinin ilgili alanına yazılır.

Öğretmen kılavuz kitabının bulunmadığı derslerde ise birkaç ders saatine yönelik olarak ilgili öğretmenler tarafından ders planı yapılır ve bu plan uygulanır.

Ders plânı;

- Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde işlenmesini sağlamalıdır.
- Öğrenme ve öğretme sürecinin daha etkili ve verimli bir şekilde kontrol edilmesini sağlamalıdır.
- Derslerin ilgili eğitim programına ve konunun özelliklerine uygun bir şekilde işlenmesini sağlamalıdır.
- Derste bütünlükten kopmadan sürekliliği sağlamalıdır.
- Süreç içerisinde yapılan faaliyetleri belgelemelidir.
- Öğrencilerin derse katılımı ve kazanımı edinmeleri hususlarında fırsat ve imkan eşitliği sağlamalıdır.
- Öğretim programları ve uygulama sürecinin geliştirilebilmesi adına geri bildirim sağlamalıdır.
- Güncel eğitim teknolojilerinin kullanımı kapsmalıdır.

Ders plânı hazırlanırken;

- Dersin doğası ve öğretim basamağındaki diğer derslerle olan ilişkisi,
- İşlenecek konu örüntüsü,
- Öğrencinin kazanımları ve hedef davranışları,
- Konunun işleneceği tarih ve olası süre,

- Konunun en etkin biçimde işlenebilmesi için gerekli olan eğitim araç-gereç ile başvurulacak kaynakları,
- Öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik etkinlikler, gerekiyorsa güvenlik önlemleri, deney ve gözlemi,
- Konunun işleneceği sınıftaki öğrencilerin bireysel özellikleri ve farklılıklarının öğretim sürecinde göz önünde bulundurma,
- İhtiyaçlarını belirleme ve öğrenme-öğretme yaşantılarında değerlendirme süreci,
- Öğrenme-öğretme sürecini değerlendirmeye yönelik ölçme etkinlikleri ve değerlendirme yaklaşımı saptanır (MEB, 2005).

Ortak hükümler

Eğitim-öğretim çalışmalarının plânlanması ile ilgili ortak hükümler şunlardır:

- a) Bakanlığımıza bağlı her tür ve düzeydeki eğitim-öğretim kurumları ile yurt dışındaki okullar bu Yönergede ön görülen esasları uygular.
- b) Her öğretmen istenildiğinde ünitelendirilmiş yıllık plân ve günlük ders plânını okul müdürü ile denetleme yetkisi olanlara göstermek zorundadır.
- c) Okul müdürleri öğretmenlerin çalışmalarında bu Yönerge esaslarına uyup uymadıklarını denetler.
- d) Ünitelendirilmiş yıllık plân ve günlük ders plânları, okulun yöneticileri, zümre öğretmenleri, şube öğretmenleri ve ders öğretmenlerinin ortak katkılarıyla hazırlanır. Günlük plânların tek tip olması zorunlu değildir. Farklı eğitim teorilerine uygun plânlar yapılabilir. Okul yönetimi bu iş birliğinin sağlanması için gerekli plânlamayı ve görevlendirmeleri yapar.
- e) Her eğitim-öğretim yılı sonunda ünitelendirilmiş yıllık plân ve günlük ders plânları; okulun yöneticileri, zümre öğretmenleri, şube öğretmenleri ve ders öğretmenin katılacağı bir toplantıda değerlendirilir. Okul yönetimi tarafından tutanakla belirlenen plânlama çalışmalarında görülen eksikliklerin ve yanlışlıkların bir sonraki eğitim-öğretim yılında yenilenmemesi için gerekli önlemler alınır (MEB, 2005).

Ders Planının Uygulanma Aşamaları

Ders planı genel anlamda dört bölümden oluşur

1. **Bölüm:** Planın tanıtımının yapıldığı bölümdür.
2. **Bölüm:** Dersin islenişi bu kısımda belirtilir. Öncelikli olarak dersin amaç ve kazanımları belirtilir.
3. **Bölüm:** Ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin belirlendiği kısımdır.
4. **Bölüm:** Ders bittikten sonra doldurulacak kısımdır.

Gezi-Gözlem Planı

Dersin konu özellikleri ve kazanım ihtiyaçları doğrultusunda derslerin bazen sınıf ortamı dışında işlenmesi ya da konuların pekiştirilmesi amacıyla derslerin gezi ve gözlem ile desteklenmesi gerekebilir. Bunun için ayrıca

hazırlanan bir gezi-gözlem planı çerçevesinde etkinlik gerçekleştirilir. Bu planda gezinin amacı, öğrencilerden beklenen işlemler aşamalar halinde belirtilebilir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı

2916 Sayılı Özel Eğitime muhtaç çocuklar kanunu; özel eğitimin genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğunu; özel eğitim hizmetlerinin çocukların özür ve özellikleri dikkate alınarak, mümkün olduğu kadar çocuğun yakınına götürülecek biçimde planlanacağını; durumları ve özellikleri uygun olan özel eğitime muhtaç çocukların, normal çocukların eğitimleri için açılmış olan okul ve eğitim kurumlarında, normal akranları arasında eğitim görmeleri için gerekli tedbirlerin alınacağını; resmi ve özel ilköğretim kurumlarının, kendi çevrelerindeki özel eğitime muhtaç çocukları için özel eğitim hizmetlerini sağlamakla yükümlü olduklarını belirtmektedir [2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu].

Okullarda, Rehberlik ve Araştırma Merkezi kurul raporu gereği özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere yönelik olarak, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı hazırlanması gerekmektedir.

Bireyselleştirilmiş eğitim programları, grup hedefleri doğrultusunda öğrenciye özgü bireysel hedeflerin olması ve bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğinin belirlenmesidir (MEB, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği).

Aile tarafından da onaylanmış olan bireyselleştirilmiş özel eğitim programı ihtiyaç duyan bireye yönelik ve ayrıca aile ve öğretmen gereksinimlerini de göz önüne alarak hazırlanmış ve istenilen kazanımlara yönelik yapılacak destek eğitim faaliyetlerini içeren bir özel eğitim programıdır. Bu program esnek olmakla beraber gerektiğinde düzenleme ve geliştirmeye de imkan sağlamaktadır.

5.3. PLANLAMANIN İLKELERİ

Planlamanın hazırlanması ve uygulanması aşamasında bazı ilkeleri göz önünde bulundurmak gerekir. Başaran (1996) bu konuda bazı ilkeler belirlemiştir: Planlamanın amaca uygunluğu, bütünlüğü, ölçülebilir olması, geliştirilmeye imkan tanınması, sürekli olması, güvenilirliği sağlaması, tutumluluk ve yalın olması. Bu konuda farklı araştırmacılar bazı ilkeleri şöyle dile getirmişlerdir:

- Planlar, amaçları bakımından açık ve geçerli olmalı ve bu amaç net bir şekilde ifade edilmelidir.
- Planlarda bütünlük ve uyumluluk olmalıdır.
- Planların devamlılık içermesi esas olmakla beraber zamanlaması ise örgütün verimliliği ile yakından ilgilidir.
- Planlar değişim ve gelişime açık yani esnek olmalıdır.
- Açık bir şekilde ifade edilmeli, yanlış anlaşmaların önü kapatılmalıdır.
- İlgili kurumun standartlarına uygun olmalı ve kültürünü yansıtmalıdır (Şimşek ve Çelik, 2014: 39).
- Yöneticiler, planların uygulama sürecini kontrol edebilmeli ve gerekiyorsa amaçlar doğrultusunda değişiklikler yapabilmelidir (Bursalioğlu, 1972: 82).

Planlama Sürecinin Aşamaları

Ertürk (2013)'e göre planlama sürecinin aşamaları şunlardır:

1. Amaçların belirlenmesi
2. Amaçlara Ulaştıracak Varsayımların Belirlenmesi
3. Alternatiflerin Belirlenmesi
4. Alternatiflerin Karşılaştırılması
5. Alternatifler Arasında En Uygun Olanın Seçimi
6. Alt Planların Yapılması
7. Hazırlanan Plânların Uygulanmaya Uygulamaya Devam Edilmesi

5.4. ÖĞRETİM İLKELERİ

Öğretim ilkeleri, öğretmenlerin derslerini daha fazla nasıl etkili ve verimli olarak işleyebileceklerine ilişkin ve buna yönelik olarak yapılan eğitim durumu düzenlemeleridir.

- Öğrenciye Uygunluk
- Yaşama Yakınlık – İşlevsellik
- Somuttan Soyuta
- Yaparak Yaşayarak Öğrenme
- Açıklık
- Ekonomiklik
- Güncellik
- Bilinenden Bilinmeyene
- Yakından Uzağa
- Basitten Karmaşıklığa (Kolaydan Zora)
- Bütünlük
- Sosyallik
- Bilgi ve Becerinin Güvence Altına Alınması

5.5. ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

Öğretim stratejisi; öğrenme ve öğretme süreçlerinin belirlenen amaçlara ulaşabilmesi adına takip edilen genel yol, çerçevedir. Eğitim-öğretim sürecinin etkililiğini arttırmak adına öğrenme kuramları rehberliğinde birçok öğretim stratejisi ortaya atılmıştır. Bu stratejiler öğretimin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin yapılmış araştırmaların sonuçlarını sistematik olarak bir araya getirmiştir. Ortaya çıkan öğretim modellerinde süreç içerisinde hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin rolleri belirlenmiş ve ayrıca nelere dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Strateji, öğretime ilişkin bakış açısını ve yöntemini belirleyen bir çerçeve yaklaşım olarak

dersin hedeflerine ulaşılmasını mümkün kılar. Bu açıda bakıldığında amacın belirlenmesini, analizinin yapılmasını ve hedef grubun psikolojik özellikleri de göz önüne alınarak hangi öğrenme modellerinin kullanılması gerektiği gibi konuları kapsar. Yapılacak faaliyetlerin belirlenmesinden sonuçların değerlendirilmesine kadar tüm süreç yön verir.

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

1. Sunuş Stratejisiyle Öğretim (D. AUSUBEL)
2. Buluş Stratejisiyle Öğretim (J. BRUNER)
3. Araştırma-inceleme Stratejisiyle Öğretim (J.DEWEY)

SUNUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM

D. Ausebel tarafından oluşturulan bu kuram temelinde şu düşüncüyü barındırır: “Öğrenmeyi etkileyen en önemli faktör öğrencinin mevcut bilgi birikimidir. Öğrencinin bilgi birikimleri ortaya çıkarılıp tümdengelim yöntemine göre öğretim planlanmalıdır”.

Ausebel’e göre öğrenme bir tür anlam barındırmalıdır. Bu manada sözel öğrenmenin etkin şekilde yapıldığında anlamlı olacağını fakın buluş yoluyla öğrenmenin ise her zaman anlamlı olamayabileceğini belirtmiştir. Ayrıca sözel öğrenmenin buluş yoluyla öğrenmeye nispeten kısa sürede daha çok bilgi aktarımını mümkün kıldığını ve bunun da bir avantaj olduğunu vurgulamıştır (Köksal & Atalay, 2015). Özetle, ***Tümdengelim yönteminin kullanıldığı, zor, karmaşık ve yeni konularda tercih edilen, bilgi basamağındaki hedef-davranışların kazandırılmasında kullanılan, öğrencinin pasif öğretmenin aktif olduğu ve sıklıkla anlatım yönteminin tercih edildiği stratejidir.***

BULUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM

Buluş Yoluyla öğretim modeli J. Bruner tarafından geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Öğrenci etkinliğini esas alan ve bu anlamda güdüleyiciliğe önem veren bu anlayış, bir problem veya konu ile ilgili verilerin toplanıp analiz edilmesini ve bu yolla bütüne varılmasını sağlayan, “tümevarımcı” bir yaklaşımdır.

Bruner’e göre öğrenciler problemin ya da konunun temelini yani kavram ve ilkelerini tümevarımcı bir yaklaşım ile edinirler. Bu aşamada öğretmen tarafından birçok örnek sunulması önemlidir. Öğrenci sunulan birçok örnek arasındaki benzerlik ve farklılıkları inceleyerek genel yapıya dair bir fikir sahibi olur. Ancak Bruner sezgisel düşüncenin gerek öğretim sürecinde gerekse günlük yaşantıda önemli yer tutuyor olmasına rağmen derslerde gerektiği kadar önemsenmediğini belirtmektedir.

Buluş yoluyla öğretim stratejisinde öğrencilerin temel yapıya kendi kendilerine ulaşmasının bu yapıyı öğrenmenin en etkili yolu olduğu öne sürülmektedir. Bruner’e göre bu öğrenmenin gerçekleşmesi için öğrencilerin en önemli güdülerinden olan merak güdüsü, başarılı olma güdüsü ve birlikte çalışma güdüsünün harekete geçirilmesi ve öğrencilerin süreçte aktif katılımlarının sağlanması gerekmektedir.

Özetle, **Tümevarım yönteminin kullanıldığı, yapılandırmacı yaklaşıma uygun konularda tercih edilen, kavrama ve üstü hedef-davranışların kazandırılmasında kullanılan, öğrencinin aktif öğretmenin rehber olduğu ve sıklıkla tartışma-örnek olay vb. yöntemlerinin tercih edildiği stratejidir.**

Buluş yoluyla öğretim stratejisinin adımları aşağıdaki gibidir.

1. Öğretmen ilk örneğini sunar.
2. Öğrenci örneği tanımlamaya çalışır.
3. Öğretmen ek örneklerle ilk örneği destekler.
4. Öğrenci yeni tanımlar yapmaya çalışır ve ilk örnekle bağ kurar.
5. Öğretmen ek örnekler sunar ve örnek olmayanları verir.
6. Öğrenci gördüğü tüm örnekleri karşılaştırır ve örnek olmayanları tespit eder.
7. Öğrenci örneklerin özelliklerini kavramaya çalışır ve aralarında ki ilişkileri kurar.
8. Öğrenci kendi tanımını yapar.
9. Öğrenci tanımı yapar.

ARAŞTIRMA-İNCELEME YOLUYLA ÖĞRETİM

John Dewey tarafından sistemleştirilen bu yaklaşım için bir çeşit problem çözme yaklaşımıdır denilebilir. Öğrenci etkinliklerine ilişkin konulardaki problemlerin çözümüne odaklanan uygulamada öğrenci problemi tanımlayan ve çözüm için hipotezler geliştirendir. Öğrenci hipotezlerin sınanması için veriler toplama ve bu verileri değerlendirme yolu ile sonuca ulaşır. Öğretmenin rolü bu aşamada rehberlik etmektir. Öğrenciler bu stratejiyi kullanabilmeleri neticesinde gerçek hayatta karşılaşmaları muhtemelen problemleri de çözme becerileri edinmiş olurlar. Problem çözme metodu bu stratejiye en uygun olan yöntemdir. Problemi çözmek ve sonuca ulaşmak için 6 temel basamak izlenmelidir.

1. Muhtemel problemin hissedilmesi ve tespiti
2. Tespit edilen problemin tanımının yapılması ve sınırlarının belirlenmesi
3. Probleme ilişkin bilgilerin toplanması
4. Problemin çözümüne ilişkin hipotezlerin oluşturulması
5. Çözüm yollarının uygulanması
6. Problemin çözülmesi ve sonucun elde edilmesi.

Aynı zamanda bilimsel araştırmalarda da kullanılan problem çözme yönteminde öğretmen rehber ve yönlendirir. Öğretmen bu görevini yerine getirirken bir takım başka sorumlulukları da vardır. Öğretmen problemin çözümü için ihtiyaç duyulan araç ve gereçlerin hazır olmasını sağlamakla beraber öğrencilere ilgili probleme ilişkin veri toplama sürecinde de yeterli zamanı vermelidir. Aynı zamanda bilimsel bir araştırmanın da temelinde yer alan uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme aşamalarının kazandırılmasında etkili olan bu yaklaşımda öğrenci problemi gerçek haliyle görmeli ve tecrübe etmelidir (Doğan & Alkan, 2016).

5.6. ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

DÜZ ANLATIM YÖNTEMİ (TAKRİR-SUNU)

Bu yöntemde bilgiler öğrencilere öğretmen tarafından direkt olarak aktarılır. Başka bir ifade ile öğrenciler pasif alıcı pozisyonundadırlar. Bu yöntem ile bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanın ilk basamaklarındaki kazanımlar elde edilebilir. Kalabalık bir sınıfta ders işlerken bilgi aktarımı gerçekleştirilmede, sürenin sınırlı olduğu durumlarda, öğrencileri bir konuda ikna etmekte ve konulara açıklık getirmede, derse ilk giriş aşamasında öğrencilerin dikkatini çekme ve güdülemede, konular arası geçiş yapmada, derste kullanılacak malzemeleri tanıtmada ve ders sonunda kısa bir özetleme yapmada kullanımı etkili olabilmektedir.

PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ

Öğrencinin aktif katılımını gerekli kılan bu yöntemde öğrencinin düşünmesini sağlayacak güncel yaşama ilişkin bir problemin sınıf ortamına çekilmesi ve bilimsel problem çözme tekniklerinin kullanılması yoluyla problemin çözülmesi hedeflenir. Öğretmen rehber, yardımcı ve cesaretlendirici olmalıdır. Bu yöntem en az uygulama düzeyi kazanımlarına ulaşmayı hedefler ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yetersizliği durumunda kullanılması mümkün olmamaktadır. Ayrıca çözülmesi beklenen problemin açık ve net bir şekilde ortaya konmuş olması gerekmektedir aksi halde öğrenciler tarafından yeterince anlaşılmamış bir problemin çözülmesi zor olacaktır. Deneme yanılma, neden-sonuç ilişkileri kurma, aktif düşünme ve akıl yürütme gibi etkinlikleri kapsar. Problem çözme ile öğrencilere eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme gibi beceriler kazandırılır. Bu yöntem fazla zaman alabilir ve öğrenmenin değerlendirilmesi güçtür.

Problem Çözme Teknikleri

Tümdengelim: İlk önce genellemeleri ele almak ve onlardan yola çıkarak özel kurallara ulaşmaktır.

Tümevarım: örnekler üzerinden ya da özel kurallar yolu ile genellemelere varmaktır.

Analoji: Hakkında bilgi sahibi olunmayan bir konunun bilinen başka bir konuya benzetilmesi yoluyla açıklanmasıdır.

Analiz: Konunun küçük detaylara ayrıştırılması ve onu oluşturan bileşenlerine bölünmesidir.

Sentez: Analiz yöntemi ile küçük parçalara ayrılmış bütünün tekrar bütün haline getirilmesidir.

Diyaliktik yaklaşım: Ortaya bir tezin atılması, ardından bu teze karşıt bir antitezin oluşturulması ve sonuçta bunların sentezlenmesidir.

Hipotetik-Dedüktif: Önce parçalardan bütüne, sonra da bütünden parçalara ulaşmak suretiyle varolan problemin çözülmesidir.

Reprodüktif: Yeni, özgün ve yaratıcı çözüm yollarına başvurma anlamına gelen üst düzey bir öğretim yöntemidir.

TARTIŞMA YÖNTEMİ

Taksonomiye göre kavrama seviyesindeki kazanımlara ulaşmayı hedefleyen öğrenci merkezli bir yaklaşım olan tartışma yönteminde bilgi düzeyinde herhangi bir eksikliğin olmaması gerekmektedir. Öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci etkinliklerinin üst düzeyde kullanımını gerektiren bu yöntem öğrencileri düşünmeye sevk etmek, onların kendilerini ifade edebilme ve başkalarının fikirlerine saygı duymak, öğrencilerin iletişim becerilerinin gelişmesini sağlamak, anlaşılmayan konulara açıklık getirmek ve gerçekleşen öğrenmenin pekişmesini sağlamak için kullanılan bir yöntemdir. Bunlardan başka ayrıca konuların öğrenciler tarafından ne düzeyde anlaşıldığının belirlenmesi için de kullanılmaktadır. Bu yöntemin kullanılabilmesi için demokratik bir sınıf ortamı ise ön koşullardandır.

Tartışma Teknikleri

Sempozyum: Belli bir konuya ilişkin iki ya da daha çok katılımcının o konu ile ilgili bilimsel çalışmalarını bir grup izleyici önünde sundukları ve tartıştıkları bir tekniktir.

Seminer: Belli bir alanda uzmanlığa sahip kişilerin o konu üzerine yapmış oldukları bilimsel çalışmaları sunmaları ile gerçekleşen bir yöntemdir.

Panel: Bir grup uzman kişinin güncel veya sosyal bir durumu içeren belirli bir konuyu dinleyiciler önünde tartışmasıdır.

Zıt Panel: Bir moderatör yönetiminde İkiye bölünen sınıfta soruyu soran ve cevaplayan gruplar olmak üzere iki grubun oluşturulması yolu ile gerçekleşir.

Forum: Bu yöntemde bir başkan ya da öğretmen yönetici konumundadır. Bu ortamda bir kaç öğrencinin belli bir konuya ilişkin farklı düşüncelerini izleyiciler karşısında savunması beklenir.

Kollegyum: İki farklı grubun bir konu hakkında tartışmasıdır. Bir grup, konuya ilişkin uzmanlardan oluşurken diğer grup ise izleyicilerden veya sınıf ortamında öğrencilerden oluşur. İki tür panel yönteminin bir arada uygulandığı bir yöntem olarak da düşünülebilir.

Vızıltı (Buzz) Grupları: Bu yöntem özelde iki öğrenciden oluşan bir grupta her öğrencinin belirlenen konuya ilişkin en fazla iki dakika konuşması ve grup olarak toplamda dört dakika konuşma süresine müsaade edilen kısa süreli bir tartışma yöntemidir. Tartışmalar bir ders saati içerisinde bitirilir.

Açık oturum: Sosyal, sanatsal, siyasi veya düşünsel bir hususta ilgili bireylerin bir başkan gözetiminde izleyiciler karşısında tartıştığı bir yöntemdir.

Münazara: Bir jüri önünde gerçekleşen bu yöntem iki farklı ekibin aynı konuya ilişkin farklı iki tezi savunması ile ortaya çıkan gerçekleşen bir tartışma yöntemidir.

Çember tartışma tekniği: Yeni bir konu öğrenilirken o konuya ilişkin bir genel bakış açısı ve değerlendirme yetisi sahibi olabilmek adına öğrenciler çember şeklinde oturur ve bir lider tarafından kendilerine yöneltilen soruları cevaplarlar.

Philips 66: Belli bir sorun ya da kavramın tanıtılması aşamasında altışar kişiden oluşan grupların altışar dakika çalışmalarını gerekli kılan bir yöntemdir.

ÖRNEK OLAY YÖNTEMİ

Gerçek hayatta karşılaşılmaması muhtemel ya da karşılaşılmış bir problemin sınıf ortamına alınıp konuya ilişkin beceriyi kazandırmak adına yapılan bir uygulamadır. Ele alınacak örnek olayın güncel bir konuda olması, alternatif çözüm yollarına sahip olunması, bütün bir şekilde açık ve net olması önemlidir.

GÖSTERİP-YAPTIRMA YÖNTEMİ

Bu yöntemde öğretmen ve öğrenciler farklı rollere sahiptir. Gösteri bölümünde öğretmen aktif iken yapma sürecinde ise öğrenci aktiftir. Çok büyük gruplar için kullanışlı olmayan bu yöntemde öğretmenin önceden hazırlık yapması ve gösteride kullanılacak materyalleri temin etmesi önemlidir.

MODÜLER ÖĞRETİM

En az uygulama düzeyi kazanımlarına ulaşmanın hedeflendiği ve bireyin kendi başına öğrenmesini esas alan bu yöntemde birey sürece aktif katılım sağlamalıdır. Her biri kendi içinde bir düzene sahip olan modüllerin oluşturulduğu bu yöntemde oluşan modüllerin diğer modüllerle bağlantılı ya da bağlantısız olması değişebilmektedir.

SORU-CEVAP TEKNİĞİ

Klasik öğretim yöntemlerinden biri olan soru-cevap yöntemi, en basit tanımı ile öğretmenin soru sorması ve öğrencilerin de bu soruları cevaplaması anlamına gelmektedir. Anlatım yönteminin aksine iletişim tek yönlü değil karşılıklıdır. Öğrencilere anladıklarını ve öğrendiklerini düşündüğü konuları anlatma fırsatı sunması bakımından öğrenme kalıcılığı sağlayabilmektedir.

BEYİN FIRTINASI

Öğrencilerin (bireylerin) hayal kurmasına ve akıllarına gelen herhangi bir şeyi söylemelerine fırsat sunan bu yöntem konunun detayları ile sergilenmesini ve problemin bu yollar ile çözülmesini sağlamaya çalışır. Fikirlerin eleştirilmesinin ve savunulmasının mümkün olmadığı bu yöntemde amaç mümkün olan en çok ve en farklı fikirlerin sunulmasıdır.

ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME

Bu düşünme tekniği insanların tek tip, kalıplaşmış düşüncelerden kurtulup daha yaratıcı düşünme yeteneğine sahip olmasını sağlamaya çalışır.

Mavi Şapka : Düşünme sürecin kontrol altına alınmasını ve yönetilmesini ifade eder.

Beyaz Şapka : Olaylara objektif bir bakış açısı ile bakmayı öngörür.

Yeşil Şapka : Yaratıcılığı simgeleyen yeşil şapka özgünlüğü ifade eder.

Kırmızı Şapka : Olaylara karşı duygusal bir bakış açısı geliştirilmesini ifade eder.

- Sarı Şapka : Pozitif ve iyimser fikirleri simgeler.
- Siyah Şapka : Karamsarlığı yani kötümserliği simgeler.
- Siyah Şapka : Siyah şapka kötümserdir.

GEZİ-GÖZLEM

Yaşları dolayısıyla henüz iyi birer gözlemci olmaya devam eden çocuklar tıpkı sosyal becerilerin bir kısmını gözlem yoluyla elde ettikleri gibi bir takım başka bilgileri de gözlem yolu ile elde ederler. Bazı derslerin işlenmesi sürecinde olguların yakından gözlenmesi veya ilgili bazı yerlere bir takım ziyaretler yapılması öğrenmeye büyük katkı sunacaktır. Bu sebeple öğretim sürecinde yapılacak olan gezi ve gözlem faaliyetleri büyük bir öneme sahiptir.

ROL OYNAMA / DRAMATİZASYON

Rol oynama yöntemi bazı durumlar ve olayların o olayı yansıttığı düşünülen hareketler, konuşmalar ve taklitler aracılığıyla yaratılmış hayali bir ortamda canlandırılmaya çalışılmasıdır. Bu teknikte öğrenciler isterlerse kendi anlatı senaryolarını oluşturabilirler. Buna karşın verilecek hazır bir senaryoya bağlı kalmak şeklinde de gerçekleştirilebilir.

GÖRÜŞ GELİŞTİRME

Eğitim ortamında bir konuda yapılan düşünce alışverişinde, tartışmasında kişinin kendi görüşünü diğer görüşlerden de yararlanarak geliştirmesini ve savunmasını ya da değiştirmesini, karşı çıktığı görüşü benimsemesini sağlayan bir öğretme – öğrenme tekniğidir. Bu yöntemin kullanılması için konuların belirgin çelişkiler ve kutuplaşmış tutumlar içeren konuların öğretiliyor olması gerekmektedir.

İSTASYON TEKNIĞİ

Sınıfın gruplara ayrılması ve her grubun bir sonraki aşamada kendisinden önceki grubun yaptığı işi onların kaldığı yerden devam ettirmesi şeklinde devam eden bir etkinliktir. Burada amaç yarım kalan bir işi mevcut imkanlarla tamamlamayı öğrenmelerini sağlamaktır. Her istasyon öğrencilere eş zamanlı farklı öğrenme aktiviteleri sunan birer merkezdir.

MİKRO ÖĞRETİM

Mikroöğretim özellikle öğretmenlerin lisans eğitiminde kullanılan ve onların öğretmenlik davranışları açısından sistemli bir şekilde deneme yaparak yetiştirmeyi amaçlayan video kayıt esasına dayanan bir öğretim tekniğidir. Öğretmen eğitiminde kullanılan ve az sayıda öğrencinin grup çalışmalarıyla gerçekleştirdiği bir tekniktir.

BENZETİM (SİMÜLASYON)

Sınıfta öğrencilerin bir olayı gerçekmiş gibi ele alıp üzerinde eğitici çalışma yapmalarına olanak sağlar. Gerçeğe uygun olarak geliştirilen yapay bir ortamda ya da model üzerinde yapılan bir öğretim yaklaşımıdır. Öğrenciler sınıf içerisinde bir konuyu gerçekmiş gibi alıp, üzerinde çalışma yaparlar. Tıp ve sağlık alanlarında sıklıkla kullanılır.

5.7. ÖĞRETİMİN PROGRAMLANMASI

Eğitim Programı

Eğitim programı; amaç, kapsam, öğrenme ve öğretme süreci ve değerlendirme süreçleri arasındaki ilişkisel bir bütündür. Eğitim programı öğrencilere kazandırılması düşünülen hedeflere öğrencilerin ulaşmasını sağlayacak yaşantıları ve değerlendirmeleri içeren, esnek, yani gelişim ve değişime açık temel plandır. Başka bir ifadeyle eğitim programı, öğrencilere hangi davranışların nasıl kazandırılacağına bir planıdır. Eğitim programı; öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 2005).

Öğretim Programı

Öğretim programı, genel anlamda eğitim programı hedefleri doğrultusunda öğrenciye kazandırılması planlanan kazanımların bir disiplin olarak planlanmasıdır denilebilir. Hem okul içinde hem de okul dışında bazı davranışları kazandırması hedeflenen bir derse ilişkin süreç, yöntem ve faaliyetlerin tümünü kapsayan bir düzeneştir.

Ralph Tyler (1949)'a göre eğitim programı geliştirirken

1. Okul'un ulaşmak istediği eğitim amaçları nelerdir?
2. Bu amaçlara ulaşmak için gereken eğitim yöntemleri/deneyimleri nasıl belirlenebilir?
3. Etkili bir sonuca ulaşmak için bu eğitim yöntemleri/deneyimleri nasıl düzenlenebilir?
4. Bu eğitim yöntemleri/deneyimlerinin etkililiği nasıl değerlendirilebilir? Sorularına yanıt aranır.

Program Türleri

Posner'e göre (1995), 4 tür programdan söz edilebilir.

Resmi-Açık-Yazılı program:

Adından da anlaşıldığı üzere öğrencilere kazandırılması planlanmış hedeflerin, bu hedeflerin kazandırılmasına imkan sunacak ünitelerin ve konuların belirtildiği ve tanımlandığı, eğitim ve değerlendirme boyutlarının açıklanarak yazılı bir hale dönüştürüldüğü, öğrencilerin okul ve öğretmenleri aracılığıyla kazanması gereken eğitim beklentilerinin tanımlandığı programdır. Bir takım özellikleri vardır:

- a) Yazılı haldedir.
- b) Resmidir.
- c) Açıktır, ilan edilmiş, duyurulmuştur.
- d) Okulun planlı eğitim amaçlarını betimler.
- e) Bir standart kapsamındadır.
- f) Değerlendirilmesi mümkündür.

Uygulamadaki Program

Öğretmenin elindeyken bir anlam ifade eden programdır. Okul ve öğretmenin neyi öğrettiği ve nasıl öğrettiği ile ilgilidir. Resmi program ile karşılaştırıldığında daha esnek bir yapıya sahiptir. Resmi programlar öngördükleri etkinlik ve kazanımları bire bire gerçekleştiremeyebilirler. Bazen eksiklikler olabileceği gibi bazen de fazlalıklar olması muhtemeldir. Bunun sebepleri olarak resmi programa karşı tutum, öğrenci yatkınlıkları, okulun çevre ile ilişkileri ve olanakları gösterilebilir. Uygulamadaki program ise esnekliğinden kaynaklı olarak okuldan okula farklılık gösterebilmektedir. Uygulamadaki program bir çeşit öğrenme-öğretme pratiğidir ve resmi programların somutlaştırılmış ve gözlemlenebilen halleridir.

İhmal edilen- Görmezlikten Geline-Geçersiz Program

Resmi programın bazı boyutları kasıtlı olarak ihmal ve göz ardı edilebilmektedir. Bunda elbette bir takım sebepler rol oynamaktadır. Okul ve öğretmenlerin tutumlarının yanında öğrenci tutumlarının da bu konuda etkili olduğu söylenebilir. Örnek verilecek olursa sınavlarda soru çıkmayan dersler ya da herhangi bir dersin belli bir konusunun, yarar getirmediği düşünülen duyuşsal kazanımlar, güzel sanatlar, estetik gibi programların bir kısmı çeşitli nedenlerle ihmal edilebilmektedir. İşte bunun gibi, bir programın bilinçli olarak öğretilmeyen veya eksik bırakılan bazı boyutları olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar ihmal edilen-görmezlikten gelinen-geçersiz programlardır.

Örtük Program

Okuldaki sosyal ve psikolojik etkileşimlerle kazanılacağı düşünülen yan ve informal öğrenmeleri kapsayan örtük programlar resmi programlarda bulunmayan, kasıtlı olarak kazandırılmayan ve yazılı olmayan programdır. Açık ve yazılı olmamasının yanında tasarlanmamış olan bu informal program öğrencinin fiziksel, sosyal ve psikolojik çevresi ile etkileşim sonucunda kendiliğinden oluşan öğrenmeleri kapsamaktadır. Resmi program dahilinde olmayan bu program kasıtlı bir program değildir ve ayrıca resmi program dışında kalan sözlü, sözsüz olarak gösterilen tüm tepki ve verilen tüm iletilere karşın oluşan öğrenme durumlarını kapsar. Eğitim yöneticisi, okul, öğretmenler ve yöneticiler tarafından açıkça onaylanmamış hedef ve gizli amaçlar, kurumsal norm ve değerler bu program kapsamında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Başbakanlık. (1983, Ekim 12). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu.
- Bursalıoğlu, Z. (1972). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Ankara Üniv. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Coombs, P. (1973). *Eğitim Planlaması Nedir?* (C. Mıhçıoğlu, Çev.) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Demirel, Ö. (2005). *Öğretimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Duman, B. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eren, E. (2009). *Yönetim ve Organizasyon*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ertürk, S. (2013). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Edge Akademi Yayıncılık.
- Kavak, Y. (1992). Eğitim Planlaması Ders Notları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Köksal, O., & Atalay, B. (2015). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- MEB. (2003). 2551 sayılı Tebliğler Dergisi. *Eğitim Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge*.
- MEB. (2005). 2575 Sayılı Tebliğler Dergisi.
- MEB. (2018, Temmuz 7). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.
- Oğuzkan, F. (1989). *Orta Dereceli Okullarda Öğretim*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Ordu, A. (2014). Yönetim Süreçleri. M. Çelikten, & M. Özbaş içinde, *Eğitim Yönetimi* (s. 119-136). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Posner, G. J. (1995). *Analyzing the curriculum*. New York, NY: McGraw-Hill, Inc.
- Saygılı, G. (2016). Öğretim Stratejileri. B. Doğan, & V. Alkan içinde, *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (s. 25-43). Ankara: Eğiten Kitap.
- Şimşek, M., & Çelik, A. (2014). *Yönetim ve Organizasyon*. Konya: Eğitim Yayınları.
- Taşdemir, M. (2003). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Tortop, N. (2010). *Yönetim Bilimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tylor, R. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yıldızlar, M. (2009). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılmaz, E., & Sünbül, A. (2000). Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 195-203.

BİLGİ TARAMASI

1- Öğretmen Eralp donanım birimlerini işleyeceği derste önceden görevlendirdiği 3 öğrencisini, biri işlemci biri ram ve diğeri de hard disk kostümüyle tahtaya çıkartır. İşlemci olan çocuk “Bütün işlerden ben sorumluyum, bilgisayarın beyniyim” diyerek etkinliği başlatır. Sonra, sırasıyla diğer donanım birimleri kendilerini tanıtır ve etkinliği devam ettirir.

Eralp Öğretmen derste hangi yöntem ve tekniği kullanmıştır?

- A) Gösterip Yaptırma   B) Yaratıcı drama   C) Gösteri
D) Simülasyon   E) Rol Oynama

2- Sezer Öğretmen, çevre kirliliğinin artması üzerine öğrencileri bilinçlendirmek üzere “Yaşadığı çevreyi koruma sorumluluğunu üstlenir.” Kazanımını belirler. Öğrencilerinden çevre kirliliği sebepleri, önlenmesi ve insanların bu konuda bilinçlendirilmesi konusunda araştırma yapmalarını, bulgularına eleştirel düşüncelerini de katarak sınıfta paylaşımlarını ister.

Sezer Öğretmen’in öğrencilerden istediği çalışma aşağıdaki seçeneklerden hangisinde belirtilmiştir?

- A) Fikir taraması   B) Örnek olay   C) Görüşme
D) Proje   E) Beyin Fırtınası

3- Ceyda Atike Öğretmen gerçek hayattan örneklerle öğrencinin bilgiye ulaşmasını sağlamakta, öğrencilerde araştırmacı kimlik oluşturmakta, sonucunda problem çözebilen öğrenciler oluşturmaktadır.

Buna göre, Ceyda Atike Öğretmen aşağıdaki stratejilerden hangisini kullanmaktadır?

- A) Araştırma inceleme   B) Buluş   C) Anlatım
D) Kuantum   E) Bilgi

4- Beden öğretmeni Ethem yılsonu mezuniyeti için 8. Sınıf öğrencilerine Kafkas dansı öğretmeyi düşünmüştür. Dansın basamaklarını sırasıyla öğrencilere göstermesine rağmen öğrenciler zorlanmaktadır. Dansın hareketli ve hızlı oluşu öğrencileri zorlamaktadır.

Bu aşamada öğretmen hangi yöntem ve tekniği kullanmalıdır?

- A) Gösterip yaptırma   B) Rol oynatma   C) Yaratıcı Drama
D) Parçalara bölme   E) Benzetim

5- Bilişim teknolojileri dersinde öğretmen işlemci konusunu anlatırken öğrencilerin daha kolay anlayabileceğini düşünerek işlemciyi beynin yerine koyarak anlatmaya çalışmıştır.

Öğretmen hangi yöntem veya tekniği kullanmıştır?

- A) Benzetim
- B) Örnek olay
- C) Metafor
- D) Gözlem
- E) Gösterip Yaptırma

6- 3. Sınıf Matematik dersinde daire konusu işleyen öğretmen öğrencilerinden çevresinde daireye benzer neler var araştırıp gelmelerini ister.

Öğretmen bu etkinlikte aşağıdakilerden hangisini amaçlamıştır?

- A) Öğrenci belirtilen konuyla ilgili ürün dosyasını oluşturmak istemektedir.
- B) Öğrenciye konuyla ilgili değerlendirme notu vermek istemektedir.
- C) Öğrencilere iş birliği kavramını öğretmek istemektedir.
- D) Öğrencilerden tam öğrenme beklemektedir.
- E) Öğrencilerin konuları günlük hayatla ilişkilendirmelerini istemektedir.

7- Anasınıfı öğretmeni Seda İngilizce hayvanlar konusunda öğrencilerin yetersiz olduğu durumlarda hayvanların seslerini çıkararak doğru cevabı bulmalarına yardımcı olmuştur.

Tam öğrenme modeline göre, Seda öğretmen “ses çıkararak” değişkenlerden hangisini kullanmıştır?

- A) İpucu
- B) Düzeltme
- C) Katılımı Sağlama
- D) Rol Oynama
- E) Benzetim

8- Türkçe öğretmeni Süleyman öğrencisinden “Kaşığı” kitabının özeti ile ilgili performans ödevi istemiştir. Öğrenci ödev için 1 haftalık süre istediğin sistem için 2 gün sürenin olduğunu giriş yapamayacağını söylemiştir.

Süleyman Öğretmen öğrenme ilkesinin hangi modelini atlamıştır?

- A) Yetenek
- B) Öğretimden Yararlanma Yeteneği
- C) Sebat
- D) Fırsat
- E) Öğretimin Niteliği

9- Bilişim öğretmeni Erkan, Bilgisayar donanım problemleri konusunun ardından öğrencisine çalışmayan bilgisayar göstererek sorununu öğrencinin çözmesini ister. Gerekli süreyi tanır.

Buna göre yapılandırmacı öğrenci yaklaşımının ortaya koyduğu 5E modelinin hangi basamağı ifade edilmektedir?

- A) Girme
- B) Açıklama
- C) Keşfetme
- D) Derinleşme
- E) Değerlendirme

10- Okulda devamsızlık problemin gittikçe artması sebebiyle okul müdürü öğretmenlerden problemin nedenlerin tespit edilmesini ve ayrıntılı bir sonuç ilişkisi çıkarmasını istemiştir. Buna göre hangi tekniğin kullanıldığı söylenebilir.

- A) Balık Kılçığı
- B) Zihin Harita
- C) Örümcek haritası
- D) Beyin Fırtınası
- E) Kavram haritası

11- Karataş öğretmen öğrencilere bilgi aktarmak için sunu hazırlamak istemektedir.

Karataş Öğretmen hazırlık yaparken nelere dikkat etmesi gerekir?

- A) Tüm slaytlarda farklı yazı tipi olması esastır.
- B) Aynı sayfada çok sayıda bilgi yer alır.
- C) Paragraflar slayta sığmadığı zaman bölünebilir.
- D) Zemin rengi ve yazı rengi uyumlu olması gerekir.
- E) Yazı video resim müzik aynı slayt üzerinde bulunursa dikkat çekici olur.

12- Emel öğretmen sınıfında çoklu zekâ kuramına göre uygulamaları çeşitlendirerek öğrencilere aktarmak istemektedir.

Emel Öğretmenin bu kuramı kullanma nedeni ne olabilir?

- A) Öğrencilere değer verdiğini göstermek
- B) Uygulama yaparak öğrenmelerini sağlamak
- C) Kalıcı öğrenmeyi sağlamak
- D) Bireysel farklılıkları dikkate almak
- E) Herkese aynı davrandığını göstermek

13- Fen Bilimleri öğretmeni Erol öğrencilerini atık suların yolculuğu anlatmak için atık su arıtma tesisine gezi düzenlemiştir.

Erol Öğretmenin uyguladığı yöntem veya teknik ve en önemli amacı ne olabilir?

- A) Proje / Konunun derinlemesine öğrenilmesini sağlamak
- B) Gezi / İlk Somut deneyim yaşatmak
- C) Akademik Oyun / Öğrenme konularını zevkli hale getirmek
- D) Simülasyon / Öğrenmelerin yapay ortamda oluşmasını sağlamak
- E) Araştırma / Öğrenmenin kalıcı olmasını sağlamak

14- Bilişim Teknolojileri ve Yazılım öğretmeni Aysel derste öğrencilerin hiç duymadığı Cpu, Ssd, rom gibi kavramları sık sık kullanmaktadır. Bu sebeple öğrenciler konuyu anlamakta zorlanmaktadırlar.

Aysel Öğretmen hangi öğretim ilkesine dikkat etmemektedir?

- A) Açıklık
- B) Somutluk
- C) Ekonomiklik
- D) Kalıcılık
- E) Kolaylık

15- Millî Eğitim Bakanlığı Salgın sebebiyle derslerin evden bilgisayar başında işlenmesi çalışması başlatmıştır. Öğrenciler ders saatlerin bilgisayar başında olacak ve konuları hayatlarıyla ilişkilendirecektir.

Bakanlığın dikkate aldığı öğretim yöntem veya tekniği ne olabilir?

- A) Uzaktan Eğitim
- B) Programlı Eğitim
- C) Kuantum Öğrenme
- D) Yapılandırmacılık
- E) Araştırma

CEVAP ANAHTARI

1) E	2) D	3) B	4) D	5) C
6) E	7) A	8) D	9) C	10) A
11) D	12) D	13) B	14) A	15) A

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

OKUL GÜVENLİĞİ, SAĞLIĞI VE
KRİZ YÖNETİMİ

OKUL GÜVENLİĞİ

BİLGİ NOTLARI

Okul Güvenliği

Öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal bakımdan özgür hissetmeleri ve okulda öğrenme için uygun bir ortamın sağlanmasıdır.

Okul Güvenliğiyle İlgili Teoriler

Okul iklimi teorisi	Toplumsal (Sosyal) çözülme teorisi	Kontrol Teorisi
---------------------	------------------------------------	-----------------

Okul İklimi Teorisi

Kabul edilebilir öğrenci davranışlarını belirleyen en önemli unsur okul iklimidir.	Okul ne kadar sağlıklı ve açık bir iklime sahipse o derece güvenli bir okuldur.
Okulda olumsuz bir iklimin varlığı söz konusu ise, bu okulun güvenliği de o derecede zayıf olur.	Okulun sağlıklı ve açık bir iklime sahip olmasıyla okulun güvenliği arasında doğru bir ilişki bulunmaktadır.
Çocukların çeşitli suçlara ilişkin davranışlarının en önemli sebepleri, okulla ilgili olanlardır.	Öğrencilerin düşük başarı performansları ve düşük başarı beklentileri suça ilişkin davranışların en önemli sebebidir.

Okul İklimini Belirlemeye Yarayan Göstergeler

Sorumluluk alma	Kuralları uygulama da tutarlık
Ödüller	Standartlar
Liderlik	Örgütsel açıklık
Destek ve dostça ilişkiler	

Sağlıksız Okul İkliminin Göstergeleri

Yetersiz iş doyumu	Düşük düzeyde yenilikler
Yaratıcılığın yokluğu	Yabancılaşma
Çalışanların kaygı düzeyinin yüksekliği	Birbirinin kopyası olan davranışların çokluğu
İçinde bulunulan durumdan memnun olma ya da memnun görünme, daha iyiyi aramama	

Okul İklimi Teorisine göre, iklimi olumsuz olan okullar güvenlikten yoksun okullardır.

Toplumsal (Sosyal) Çözülme Teorisi

Okulun güvenli bir yer yapılabilmesi için ön şart toplumun ve ailenin güvenli yapılmasıdır.	Okul toplumun aynasıdır. Okulu içinde bulunduğu toplumdan farklı düşünmek uygun bir yaklaşım değildir.
Okulların daha güvenli yerler olmaları isteniyorsa, önce toplum ve aile güvenli olmalıdır. Çünkü okul güvenliği eşittir toplum güvenliği artı aile güvenliğidir.	Okul güvenliği, okulun içinde bulunduğu toplumun güvenliğinden bağımsız olarak ele alınamaz. Okul, içinde bulunduğu toplumun bir parçasıdır.
Okuldaki suç ve şiddet olayları okulun içinde bulunduğu çevrenin bir yansımasıdır.	Toplumda görülen her türlü olumsuzluk, okulu da aynı şekilde etkileyecektir.
Suç oranı yüksek olan bir toplumda, okuldaki suç oranı da aynı şekilde yüksek olacaktır.	Öğrenci ancak zamanının çok küçük bir kısmını okulda geçirmektedir. Aile ve arkadaş çevresinden edinmiş olduğu yaşantılar ve deneyimler öğrencinin okuldaki yaşantısına etki edecektir. Bu yüzden okulun çevresindeki olaylar, yüksek oranlarda okula yansiyacaktır.

Toplumsal (Sosyal) çözülme teorisi toplumda var olan aksaklıkların ya da çözümlerin okula aynı şekilde yansiyacağı görüşünü temel alan bir teoridir.

Kontrol Teorisi

Okullardaki şiddet olaylarının temelinde toplumsal ve kültürel etkililiğin zayıflığı yatmaktadır. Özellikle de toplumsal değerlerin aile ve okul gibi kurumlarca çocuklara yeterince aktarılamaması söz konusudur. Bu değerlerin çocuklara yeterince aktarılamaması okuldaki şiddet olaylarının en önemli nedenlerinden biridir.	Geleneksel değerlerden uzaklaşma durumunda bireylerin davranışlarını kontrol edecek araçlar olarak yasalar ve kişilerin bireysel tercihlerine ilişkin alternatif söz konusudur.
Okul toplumsal kontrolü sağlamaya yönelik en önemli araçtır. Yetenekleri açısından yetersiz olan öğrenci okulda başarısız olabilir ve bu başarısızlık da çocuğun okula karşı yabancılaşmasına neden olur.	Geleneksel değerlerce desteklenmemesi durumunda yasalar ve bireysel tercihler, her zaman insanı istenene ya da olması gerekene yönlendirmeye ve ulaştırmaya yeterli olamamaktadır.
Okullarda öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracak etkinliklere önem verilmelidir.	Her bir öğrencinin belli bir kapasiteye sahip olduğuna inanmak önemli bir başlangıçtır.

Kontrol Teorisine Göre Güvenli Okul

- Geleneksel amaçlara bağlılık,
- Diğer kimselerin haklarına bağlılık,
- Toplumsal etkinliklere katılım,
- Toplumsal normlara inanma şartlarının sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir.

Okul Güvenliğinin Kapsamı ve Boyutları:

- Okul güvenliği, çocuğun ve diğer okul personelinin okula gitmek amacıyla evinden ayrılması anından başlayarak tekrar evine gelinceye kadar geçen tüm aşamaları içerir.
- Ev ile okul arasındaki güvenlik, özellikle taşınmalı eğitim yapılan okullar için önemlidir.

Mekan Bakımından Okul Güvenliği:

- Okul ile ev arasındaki güvenlik,
  - Okul içinde güvenlik,
  - Sınıfta güvenlik,
- olmak üzere üç temel alandaki güvenliği içine alır.

Okul Güvenliğinin Boyutları:

- Arkadaşlarından gelecek şiddet olaylarına karşı güvenlik,
- Öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma konusunda güvenlik,
- Tabi afetlere karşı güvenlik,
- Sağlık ve temizliğe ilişkin güvenlik,
- Cinsel istismara karşı güvenlik,
- Psikolojik ve duygusal güvenlik,
- Etnik ve siyasi görüş konularındaki güvenlik.

Okul Ortamını Güvensiz Yapan Faktörler:

- Öğretimin etkisizliği dolayısıyla öğrenci başarısızlığı,
- Tutarsız ve cezalandırıcı yönetsel uygulamalar,
- Öğretim imkanlarının yetersizliği ve öğrencinin kendini kontrol etmesine yönelik imkanların yokluğu,
- İstenen davranışlara yönelik olarak açık olmayan beklentiler,
- Kuralların uygulanmasına gerekli hassasiyetin gösterilmemesi,
- Öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun olarak öğretimin bireyselleştirilememesi,
- Kuralların açık, adil ve tutarlı olmaması,
- Öğretmen ve yöneticilerin kurallara vakıf olmaması,
- Yanlış davranışların görmezden gelinmesi,
- Öğrencilerin kuralların meşru olduğuna inanmamaları,
- Okulun büyüklüğü,
- Öğretim için kaynakların yetersizliği,
- Öğretmen yönetici iş birliğinin zayıflığı,
- Yöneticinin pasifliği,
- Cezalandırıcı öğretmen davranışları.

Okul Güvenliğine İlişkin Sorunlar

- Okulun bulunduğu topluma,
- Okul binasının bulunduğu yere,

- Okul büyüklüğüne,
  - Öğrencilerin ve okul personelinin bireysel özelliklerine
- göre farklı tür ve boyutlarda yaşanabilmektedir.

Okullarda sıklıkla yaşanan güvenlik sorunlarından bazıları:

- # Zorbalık
- # Hırsızlık
- # Vandalizm
- # Sigara kullanımı
- # Alkol kullanımı
- # Uyuşturucu madde kullanımı
- # Çete faaliyetleri
- # Okula kesici ve öldürücü aletlerin getirilmesi
- # Yangın
- # Deprem
- # Silahlı saldırı

Zorbalık

- # Kasıtlı olarak zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olması,
- # Süreklilik özelliği taşıması, yani zorbanın bu tür eylemleri bir kez değil devamlı bir şekilde yapması,
- # Taraflar arasında eşit olmayan güç dengesinin olması.

Okul Vandalizmi

- # Kamunun kullanımına açık bazı eşyaların kırılması, parçalanması, kesilmesi ya da yakılması,
- # Okul sıra ve masalarının çizilmesi, duvarlara yazı yazılması, lambaların ve camların kırılması gibi davranışlardır.

Okul Çeteleri

- # Çete dışarıdan herhangi bir yardım görmeyen ve sosyal ve sosyal bir hedefi olmayan, kendiliğinden oluşan bir gruptur.
- # Çeteler, aile ve okul gibi sosyal kurumların karşılayamadığı veya karşılamakta yetersiz kaldığı eğitim, canlılık, koruma ve bir gruba ait olma hissi gibi bazı ihtiyaçları karşılamaktadır.

Güvenli Okulların Özellikleri:

- # Okulda güçlü bir liderlik, kendini işine adanmış öğretmen kadrosu, üst düzeyde veli ve toplumsal katılım ve programların seçilmesinde öğrencilerin görüşlerinin dikkate alınması söz konusudur.
- # Okulun fiziksel düzeni güvenlidir.
- # Okul güvenliğini devam ettirmeye ve önlemeye yönelik politikalar tutarlı ve devamlı olarak uygulanmaktadır.

- # Okul güvenliğine ilişkin önleyici programlar öğrenci özellikleri dikkate alınarak belirlenmektedir.
- # Okul güvenliğine ilişkin önlem ve politikalar gözlenebilir yaklaşımlara dayanmaktadır.
- # Öğretmen ve diğer çalışanlar okul güvenliğine ilişkin programları uygulama konusunda sürekli eğitilmekte ve desteklenmektedir.
- # Okul güvenliğine ilişkin önlemler ve programlar sürekli gözlemlenmekte ve değerlendirilmektedir.

Güvenli Okul Projeleri

- Güvenli okul projesinin amacı, ilköğretim okulları, lise ve dengi okul öğrencilerinin okul içi ve okul çevrelerinde muhtemel şiddet olaylarından korunması, suça karışmalarının veya maruz kalmalarının önlenmesi, ya da en aza indirilmesi, suç işlemeye zemin hazırlayabilecek durumların ortadan kaldırılmasıdır.
- Okulların güvenliğinin artırılması için emniyet personeline azami gayretin sarf edilmesi ve bu yönde yapılan faaliyetlere ilişkin bilgilerin diğer kurumlarla karşılıklı aktarılması için gerekli sistemin kurulması, süratle koordine sağlanması ve etkin önlemler almak için ortak hareket edilmesi amaçlamaktadır.

Güvenli Çevre - Güvenli Okul Projesi

5 farklı projenin birleşmesiyle oluşan bir projeler bütünüdür.

- # Okul İrtibat Görevlisi Projesi
- # Okul Polisi Projesi
- # Acil Müdahale Ekipleri Projesi
- # Güvenli Okul Çevresi Projesi
- # Okul - Trafik Güvenliği Projesi

Okul Yöneticisinin Okul Güvenliğine İlişkin Görevleri

- # Bir okul güvenliği planlama ekibi oluşturmak ve örgütlemek.
- # Okul güvenliği planlama ekibi ile birlikte okulun yıllık güvenlik değerlendirmesini yapmak.
- # Şiddeti önleme programları ve stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak.
- # Sosyal destek ekibi oluşturmak.
- # Krize müdahale planı geliştirmek ve yönetmek.

Rehber Öğretmenin Okul Güvenliğine İlişkin Rol ve Görevleri

- # Okulda yaşanan güvenlik sorunlarını, nedenlerini, alınabilecek önlemleri belirleyici nitelikte çalışmalar yapmak ve bu çalışmaların sonuçlarını okul yönetimiyle paylaşmak.
- # Okulun ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte bir okul güvenlik planının hazırlanmasında, okul yönetimi, öğretmenler ve okulda görevli diğer personel ile işbirliği yapmak.

- # Öğretmenlere, öğrencilerle iletişim, sınıfta çıkan çatışmaların çözümü ve çatışma yönetimi, olumsuz davranışlarla baş etme ve öğrenci motivasyonunun artırılması konusunda yardım etmek ve bilgilendirmek.
- # Okul güvenliğini tehdit eden çevresel faktörleri ve alınması gereken önlemleri belirleyici çalışmalar yapmak.
- # Okul güvenliğine katkı sağlayabilecek konularda, öğrencilerle grup rehberliği, grupla danışma ve psiko-eğitim çalışmaları yapmak.
- # Okul kurallarına uymayan ve uyum güçlükleri yaşayan öğrencilerle görüşmeler yapmak.
- # Olumlu ve örnek davranışlar gösteren öğrencilerin okul yönetimi tarafından ödüllendirilmesini sağlamak.
- # Okulda ilgi çekici ve anlamlı sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin düzenlenmesinde, okul yönetimi ve diğer öğretmenlerle işbirliği içinde olmak.
- # Okul-aile işbirliği ve bağlılığın sağlanması amacıyla çeşitli etkinlik ve girişimlerde bulunmak.

KAYNAKÇA

Bakanlar Kurulu K. {16.10.1988} Sabotajlara Karşı Koruma Yönetmeliği.

MEB (2006). Eğitim ortamında şiddetin önlenmesi ve azaltılması strateji ve eylem planı (2006-2011). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü.

MEB. Dergisi. (2004). Okul Güvenliği: Kavramsal Bir Çözümleme.

MEB. 2018/16 sayılı Genelge. Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması. Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

BİLGİ TARAMASI-I**1. Aşağıdakilerden hangisi okul güvenliği ile ilgili değildir?**

- A) Okulda öğrenme için uygun bir ortamın sağlanması
- B) Öğrencilerin kendilerini güvende hissetmesi
- C) Öğretmenlerin psikolojik ve duygusal bakımdan kendilerini güvende hissetmesi
- D) Öğretmen ve öğrenci dışındaki personelin psikolojik bakımdan kendilerini güvende hissetmesi
- E) Öğrenci velilerinin duygusal bakımdan kendilerini özgür hissetmesi

2. “Okul bina ve eklentilerinde eğitim için oluşabilecek riskleri ortadan kaldırmak” aşağıdakilerden hangisinin amaçları arasında yer alır?

- A) Okul güvenliği
- B) Okul ortamı
- C) Güvenli ulaşım
- D) Güvenli çevre
- E) Öğrenci sağlığı

3. “Okullardaki şiddet olaylarının temeli toplum ve kültürün etkisizliğidir.” görüşü aşağıdakilerden hangisine aittir?

- A) Okul iklimi teorisi
- B) Kontrol teorisi
- C) Toplumsal çözülme teorisi
- D) Sosyal çözülme teorisi
- E) Psiko-sosyal gelişim kuramı

“..... Kuramı “geleneksel amaçlara bağlılık”, “toplumsal normlara inanma” ve “diğer kişilerin haklarına bağlılık” şartlarının sağlanmasıyla güvenli bir okul ortamının gerçekleştirilebileceğini savunur.”

4. Yukarıda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilirse doğru olur?

- A) Okul iklimi
- B) Kontrol
- C) Sosyal Çözülme
- D) Eleştiri
- E) Toplumsal çözülme

- I. Okul toplumsal kontrolü sağlamaya yönelik en önemli araçtır.
- II. Öğrencinin başarısızlığı okula karşı yabancılaşmasına neden olur.
- III. Okullarda öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracak etkinliklere önem verilmelidir.

5. Yukarıda verilen ilkeler aşağıdaki hangi kuramın görüşlerini yansıtmaktadır?

- A) Okul iklimi kuramı
- B) Toplumsal çözülme kuramı
- C) Sosyal çözülme kuramı
- D) Kontrol kuramı
- E) Eleştirel kuram

6. “Öğrencilerin düşük başarı performansları ve düşük başarı beklentileri suça ilişkin davranışların en önemli sebebidir.” görüşü aşağıdakilerden hangisine aittir?

- A) Toplumsal çözülme kuramı
- B) Kontrol kuramı
- C) Okul iklimi kuramı
- D) Psiko-sosyal kuram
- E) Eleştirel kuram

- I. Okul toplumsal kontrolü sağlamaya yönelik en önemli araçtır.
- II. Okul ne kadar sağlıklı ve açık bir iklime sahipse o derece güvenli bir okuldur.
- III. Öğrencilerin düşük başarı performansları ve düşük başarı beklentileri suça ilişkin davranışların en önemli sebebidir.

7. Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri “Okul İklimi Kuramı” ile ilgilidir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) II ve III
- D) Yalnız III
- E) I ve II

- I. Sorumluluk alma
- II. Kuralları uygulama da tutarlık
- III. Örgütsel açıklık
- IV. Yabancılaşma

8. Okul iklimi teorisine göre, yukarıda verilenlerden hangisi veya hangileri okul iklimi göstergelerinden değildir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) Yalnız III
- D) Yalnız IV
- E) II ve III

9. Okul iklimi teorisine göre, aşağıdakilerden hangisi sağlıklı iklimin özellikleri arasında gösterilemez?

- A) Yetersiz iş doyumu
- B) Örgütsel açıklık
- C) Birbirinin kopyası olan davranışların çokluğu
- D) İçinde bulunulan durumdan memnun olma
- E) Yabancılaşma

10. Güvenli okul iklimi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi “Toplumsal Çözülme Kuramının” savunduğu ilkeler arasında yer alır?

- A) Okulda olumsuz bir iklimin varlığı söz konusu ise, bu okulun güvenliği de o derecede zayıf olur
- B) Okul ne kadar sağlıklı ve açık bir iklime sahipse o derece güvenli bir okuldur
- C) Okullarda öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracak etkinliklere önem verilmelidir
- D) Okul toplumsal kontrolü sağlamaya yönelik en önemli araçtır
- E) Okulun güvenli bir yer yapılabilmesi için ön şart toplumun ve ailenin güvenli yapılmasıdır

11. Okulların daha güvenli olması için toplumun ve ailenin güvenli olması gerektiğini savunan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Okul iklimi kuramı
- B) Psiko-sosyal kuram
- C) Sosyal çözülme kuramı
- D) Kontrol kuramı
- E) Ahlak gelişimi kuramı

12. Aşağıdakilerden hangisi okul güvenliğini tehdit eden zorbalıkla ilgili değildir?

- A) Kasıtlı olarak zarar verme amacı taşır
- B) Süreklilik özelliği gösterir
- C) Taraflar arasında eşit olmayan güç dengesi söz konusudur
- D) Fiziksel güç kullanımı zorbaların başvurduğu yollardan biridir
- E) Okul sıra ve masalarının çizilmesi zorbalığa örnek olarak verilebilir

“..... kamunun kullanımına açık bazı eşyaların kırılması, parçalanması, kesilmesi ya da yakılması, okul sıra ve masalarının çizilmesi, duvarlara yazı yazılması, lambaların ve camların kırılması gibi davranışlara denir.”

13. Yukarıdaki boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilirse doğru bir tanım olur?

- A) Zorbalık
- B) Vandalizm
- C) Çete
- D) Kast
- E) Güvensizlik

14. Aşağıdakilerden hangisi okullarda yaşanan güvenlik sorununun türü ve boyutunu etkilemez?

- A) Okulun bulunduğu toplum
- B) Okul binasının bulunduğu yer
- C) Okulun büyüklüğü
- D) Ders araç ve gereçlerinin çeşitliliği
- E) Okul personelinin bireysel özellikleri

15. Aşağıdakilerden hangisi okul yöneticisinin okul güvenliğine ilişkin rol ve görevleri arasında değildir?

- A) Okulun yıllık güvenlik değerlendirmesini yapmak
- B) Sosyal destek ekibi oluşturmak
- C) Öğretmenlere sınıfta çıkan çatışmaların çözümü ve çatışma yönetimi konusunda yardım etmek
- D) Krizi yönetmek
- E) Okul güvenliğini planlamak

CEVAP ANAHTARI

1) E	2) A	3) B	4) B	5) D	6) C	7) C	8) D
9) B	10) E	11) C	12) E	13) B	14) D	15) C	

OKUL SAĞLIĞI

BİLGİ NOTLARI

- Öğrencilerin ve okul çalışanlarının sağlığının değerlendirilmesi, geliştirilmesi, sağlıklı okul yaşamının sağlanması ve sürdürülmesi, öğrencilere ve dolayısı ile topluma sağlık eğitiminin verilmesi için yapılan çalışmaların tümü **okul sağlığı** olarak tanımlanmaktadır.

Okul sağlığı hizmetlerinin amaçları

- Toplumda okul çağındaki bütün çocukların olabilecek en iyi bedensel, ruhsal ve toplumsal sağlığa kavuşmalarını sağlamak ve sürdürmek, okul çocuklarının sağlıklı bir çevrede gelişimini sağlamak ve çocukların, ailelerinin ve toplumun sağlık düzeyini yükseltmektir.

Çağdaş okul sağlığı hizmetlerinin;

Öğrenci sağlığı,

Okul çevresi,

Sağlık eğitimi,

Okul çalışanlarının sağlığı;

olmak üzere dört boyutu bulunmaktadır.

1. Öğrenci Sağlığı:

Sağlığı korumayı, geliştirmeyi, hastalıkları önlemeyi, sağlık sorunlarını tespit ederek kesin tanıya varmayı, gerekli ise tedavi etmeyi, ani gelişen hastalıklar ile yaralanmalara acil bakım sağlamayı, sağlıkla ilgili eğitim ve danışmanlığı içerir.

Okula Kayıt Muayenesi

Aralıklı Fizik Muayeneler

Sağlık Taramaları

Bulaşıcı Hastalıklarla Savaş

Kazaları Önleme ve İlk Yardım

Ruh Sağlığı Çalışmaları

Akut ve Kronik Hastalığı Olan Öğrencilerin Tanısı, Tedavisi ve İzlenmesi

Beden Eğitimi/Okul Sporları Çalışmaları

Sağlık Eğitimi

2. Okul Çevresi:

Okul çevresi deyimi, okulun yeri, binası, etrafı, toplumsal çevresi, alt yapı kurumları, oyun alanları, su sağlanması, çöplerin yok edilmesi, tuvaletler, ısıtma ve havalandırma, aydınlatma, sıralar ve sınıfların büyüklüğü gibi konuları içerir.

Sağlıklı öğrenciler için okul çevresinin öğrencilere örnek oluşturunacak şekilde yapılanması gerekir.

Okullar, güvenli ve sağlıklı okul çevresi ile çevrelerindeki yollarda trafik düzenlemesi için gerekli önlemleri aldirmek ve almaktan sorumludur.

Okul çevresi; temiz su ve temiz çevre imkanlarına sahip olmalı, öğrencileri bulaşıcı hastalıklardan, ayrımcılıktan, tacizden, istismardan, kazalardan ve şiddetten korumak, sigara, alkol ilaç-uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını önlemek için gerekli önlemleri içermelidir.

Okul binalarının yeri ve konumu: Okul Çevre Sağlığı Standartları'na göre, okul binalarının anayol üzerinde olmaması gerekir. Şehir okulları; öğrencilerin kolaylıkla gidip gelebilecekleri yerde, bar, meyhane, kahvehane vb. gibi tesislerden en az 100 m. uzakta inşa edilmelidir. Ayrıca anayola, tren yoluna, gürültü, koku, duman çıkaran fabrikaların yakınına yapılmamasına; bina yakınında fiziksel ve ruhsal zedelenme yapabilecek etkilerin bulunmamasına özen gösterilmelidir. Okulların yüksek gerilim hattından en az 30 m uzakta olması gerekir.

Okulda öğrenci başına düşen arsa büyüklüğü: Arsa büyüklüğü öğrenci başına 20-25 metrekare olmalıdır.

Okul binasının yoğun taşıt trafiğinden uzaklığı: Okul binaları işlek ana caddelerden en az 100 m uzaklıkta olmalıdır.

Okulun yanında gürültü yapan koku ve duman çıkaran fabrikaların varlığı: Bu fabrikaların okula uzaklığının en az 500 m olması esas alınmıştır.

Okulun bahçesi: Okul bahçesinde ve ders aralarında öğrencilerin kullanacağı alan 400 metrekareden az olmamalı ve öğrenci başına en az 5 metrekare olmalıdır.

Okul önünde yaya trafiğini düzenleyen sistem: Okul önlerinde bulunan yaya geçitlerinde, okul giriş ve çıkış saatlerinde bir yetişkin görevlendirilmelidir.

Okulun kat sayısı, koridor sistemi ve zemin kaplaması: Okul koridorunun genişliği, 3 metre olmalıdır.

Dershane durumları: Sınıflarda her öğrenciye 1,2 metrekare alan ve 6 metreküp hava hacmi düşmesi; sınıf uzunluğunun 9, genişliğinin ise 6 metreyi aşmaması; tavan yüksekliğinin en az 3 metre olması, kapıların en az 90 santim genişliğinde olması, çıkış yönünde koridora doğru açılması, aynı koridora açılan kapıların karşılıklı açılmaması; pencerelerin sınıf alanının en az 1/5 oranında bulunması, öğrencinin aşağı sarkması ve dışarı ile irtibatını engelleyecek parapet yüksekliğinin en az 50, en fazla 80 santim olması kriteri aranmaktadır.

Duvarların boyası: Sınıf duvarlarının gözü yormayan aydınlatmaya yardımcı, mat fakat açık renk bir boya ile boyanması, tüm duvar veya zeminden en az 1,5 metrenin yağlı boya ile, diğer bölümlerinin plastik boya veya badana ile boyanması, kolay temizlenebilir olması kriterleri aranmaktadır.

Yazı tahtalarının uygunluğu: Yazı tahtalarının ön sıradan 2 metre mesafede, ışık parlamasına meydan vermeyecek mantıkta, dershaneinin her yerinden kolayca görülebilecek boyutlarda ve yükseklikte duvara monte edilmiş olması; klasik tahtalarda tozsuz tebeşir kullanılması kriterleri aranmaktadır.

Tuvaletlerin uygunluğu: Helaların her katta, kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı gruplar halinde olması, sayı olarak uygunluk için her 25 kız öğrenci için 1 tuvalet, her 40 erkek öğrenci için 1 tuvalet ve 2 pisuar, 15-20 erkek öğretmen için 1 tuvalet ve 2 pisuar, 5-10 bayan öğretmene 1 tuvalet kriterleri aranmaktadır. Sağlık şartlarına uygunluk olarak tuvaletlerin bakımlı, temiz ve kokusuz olması, muslukların öğrencilerin kolayca yararlanabileceği yükseklikte olması kriterleri aranmaktadır.

 # Yangından korunma önlemleri: Taşıyıcı duvarlar, kolonlar, kirişler, döşemeler, ateşe dayanıklı bir şekilde yapılmalıdır. Dersliklerdeki duvar ve tavan kaplamaları yanmaz bir malzemeden olmalıdır. Altı veya daha fazla dersliği olan okullarda, kapıları dışarıya açılan 2 ayrı çıkış kapısı gerekmektedir. Yangın ihbar veya yangın söndürme tesisatı itfaiye ilgilileri ile görüştükten sonra yapılmalıdır. Beş veya daha fazla derslik için el tipi yangın söndürme cihazları öngörülmelidir. Değerlendirme sırasında yangın anında kullanılabilecek yangın tüplerinin büyüklüğü, kullanıma hazır oluşu, kazma, kürek, kanca, kova vb. malzemelerin bulunması, yangın alarm sisteminin bulunması, yangın söndürme, ilk yardım ve kurtarma ekiplerinin oluşturulma kriterleri aranmaktadır.

 # Isınma durumu: Okulun her yerinin eşit derecede ısıtılması gerekmektedir. Ortam sıcaklığı olarak idare, ortak mekanlar ve bunlara ait koridorlar 20°C ve diğer tüm odalar 15°C düzeyinde olması gerekmektedir. Dershaneler en fazla 20-22°C düzeyinde olmalıdır.

 # Çöplerin durumu: Çöplerin oyun alanından uzak bir köşede, koku ve sıvıların dışarı taşmayacağı, karasinek vb. vektörlerin üreyemeyeceği biçimde kapalı olması gerekmektedir. Çöpler fazla bekletilmeden uzaklaştırılmalı ve uygun koşullarda yok edilmelidir. Değerlendirme sırasında uygun çöp biriktirme yerinin olup olmadığı, öğrencilerin sağlığını olumsuz şekilde etkileyecek biçimde etrafa saçılıp saçılmadığı ve belediye tarafından günlük düzenli şekilde toplatılıp toplatılmadığı kriterleri aranmalıdır. Tıbbi atıklar, usulüne uygun olarak uzaklaştırılmalıdır.

 # Kazalar: Okul içinde, sivri köşeleri oluşturan malzeme ve ayrıntılara yer verilmemeli, özellikle demir, profil köşesi ve sivri metal gereçler kullanılmamalıdır. Sınıf kapıları dışarı açılmalı, çıkış kapısı geniş olmalı, zemin kaygan olamamalı, merdiven korkulukları pürüzlü ve çocukların kaymalarını engelleyecek şekilde olmalıdır. Son yıllarda kapalı ortam hava kirliliği ve elektromagnetik kirlilik yoğun olarak tartışılan iki önemli çevre sağlığı sorunudur. Özellikle okullarda, kapalı ortam hava kirliliği havalandırmanın yeterli sağlanamaması, okul hava hacminin yeterli olmaması, kapı ve pencere çerçevelerinde izolasyon için farklı malzeme kullanılması gibi çeşitli nedenlerle önem kazanmaktadır. Kapalı ortam hava kirliliğinin önlenmesi için okulun yeterince havalandırılmasına yönelik önlemler alınmalıdır.

3. Sağlık Eğitimi:

Sağlık eğitimi, çeşitli eğitim tekniklerini kullanarak hedef grupta istenilen sağlık, bilgi, tutum, davranış ve değerlerin geliştirilmesini amaçlar.

Okulla ilgili; öğrenci, öğretmen ve veliler olmak üzere başlıca üç hedef grup vardır.

Sağlık çalışanlarının temel sorumluluklarının başında hedef grupların sağlık eğitimlerinin yapılması gelmektedir.

Sağlık çalışanlarının, öğretmen ve veliler işbirliği yaparak, öğrencilerin evde ve okuldaki sağlık eğitimlerinin birbirini tamamlayacak şekilde olmasını sağlaması gerekir.

Sağlık eğitiminde, öğrenciye öncelikle kendi sağlığını geliştirme ve sürdürme sorumluluğunu edinmesi ve ayrıca diğer kişilerin sağlığının korunmasında sorumluluğu paylaşması da öğretilmelidir.

4. Okul Çalışanlarının Sağlığı:

Başta öğretmenler olmak üzere bütün okul çalışanları bu kapsamda yer almaktadır. Okul ortamı, çalışanların sağlığını etkileyebileceği gibi, dolaylı olarak öğrencilerin okul başarılarını da etkileyebilmektedir.

Öğretmenlerin güvenli bir ortamda doyum içinde çalışmaları; rahat, huzurlu ve sağlıklı olmaları, öğrencilerin okul başarısının artmasının yanı sıra özellikle ruhsal gelişmeleri üzerinde de olumlu etkileri vardır.

Öğretmenlerin okul sağlığı çalışmalarındaki asıl önemi, “eğitici” işlevlerinden kaynaklanır. Çocukların ve gençlerin sağlıklı ilgili olumlu davranışları kazanmalarını sağlarlar. Bu nedenle öğretmenlerin eğitilmeleri ve örnek davranışlı -model kişiler- olmaları son derece önemlidir.

Okul Sağlığında İzleme

Büyüme ve Gelişmenin İzlenmesi

Okul çağı, çocuğun hızlı fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişiminin olduğu önemli dönemlerden biridir. Okul, çocuğun birçok açıdan gelişimini etkilemektedir.

Sağlık izleme beş yaşından ondokuz yaşa kadar uzanan okul çağına da sağlıklı ve üretken kuşaklar yetişmesinin ön şartıdır.

Okul çağı çocukların sağlık izleminin en önemli göstergeleri belirli zaman aralıkları ile büyümenin izlenmesi ve sağlık durumunun kontrol edilmesi ile sağlanabilir.

Bu düzenli kontrollerde okul ve okul çevresiyle ilişkili riskler de dikkate alınmalıdır.

Büyüme

Hücre sayı ve büyüklüğünün artması ile vücut hacim ve kütleindeki artış **büyüme** olarak, organların biyolojik işlev farklılaşması ve olgunlaşması ise **gelişme** olarak tanımlanmaktadır. Büyüme; beslenme, hormonlar, psikososyal, genetik etmenler ve kronik hastalıklardan etkilenir.

Çocuklar beş yaşından ergenliğe kadar olan dönemde yılda 5-6 cm olacak şekilde oldukça sabit bir hızla büyürler. Her iki cinsiyette de boy büyüme hızı ergenlik öncesinde geçici bir yavaşlama gösterir ve ergenlik belirtilerinin başlamasıyla (kızlarda ortalama 10 yaş, erkeklerde 12 yaş) yeniden hızlanır.

Ergenliğe kadar son boyun % 80' ine ulaşılır.

Vücut ağırlığı da bu yaş grubunda hızla artar. 5 yaşında 2 kg olan yıllık ağırlık artışı, 10-12 yaşlarında yılda 3-5 kg'a çıkabilir.

Ergenlikte boyca büyüme hızlanır. Büyümenin en hızlı olduğu dönemdeki boy büyüme hızına doruk büyüme hızı denir.

Büyümenin İzlenmesi

5-19 yaş grubundaki çocukların **yılda bir kez** boy ve vücut ağırlıklarının ölçülmesi ve uygun standartlar ile değerlendirilmesi gerekmektedir.

Gelişme

Cinsel Gelişme

Ergenlik, çocukluktan erişkinliğe geçiş sürecidir. Bu süreç iç salgı bezlerinden salgılanan hormonlar tarafından başlatılır ve sürdürülür. Testis ve yumurtalık gibi cinsiyet organlarının ve cinsiyete özgü dış görünüm özelliklerinin gelişmesi, büyüme ve kemik olgunlaşmasında belirgin hızlanma, vücut oranlarında ve bedensel yapıda değişiklik, ergenlik sürecinin özelliklerini oluşturur.

Ergenliğin ilk klinik belirtileri kız çocuklarında 8 – 13 yaş (ortalama 10,1 yaş), erkeklerde: 9 – 14 yaş (ortalama 11,6 yaş) arası başlar.

Psikososyal Gelişme

Okul Çağı (6-10 Yaş)

Başlıca özellikleri; anne-babaya olan yakın ilginin azalması, öğrenme, yarışma, ödev, sorumluluk ve başarıma duygularının yerleşmesidir.

İlkokula yeni başlayan çocuklarda kısa veya uzun süreli uyum sorunları çok yaygındır. Sınıfa annesiyle birlikte girmek, sınıfta durmamak, sıraya oturmamak, altını ıslatmak, altını kirletmek, ağlamak, derste gezinmek, bir şeyler yemek gibi belirtilerle kendini gösteren uyum güçlükleri birkaç gün ya da birkaç haftayı bulabilir.

Okula uyum sorunlarının çözümü için evdeki olumlu ilişki okulda da sürdürülmeli, bir tür anne baba modeli olan öğretmen çocuğa duygusal doyumu sağlayacak şekilde davranmalı ve bizzat kendi davranışlarıyla da çocuk için iyi bir örnek oluşturmalıdır.

Çocukların gelişim hızları, yetenekleri, ilgi ve ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Bu nedenle her çocukta aynı düzeyde başarı beklenmemelidir. Ancak normalden sapmalar varsa, nörolojik ve psikolojik durumunun değerlendirilmesi gerekir.

9-11 yaşları arasında kasları hızlı gelişir. Bu yüzden açık havada oynamalarına ve düzeylerine uygun spor yapmalarına imkan sağlanmalıdır.

Ergenlik Çağı

Erken Ergenlik (11 – 13 yaş)

Ergenlikle birlikte ortaya çıkan biyolojik değişikliklere karşı uyum ve baş etme çabası içindedirler.

Psikososyal gelişimin, hızlı büyüme ve cinsel gelişmeye aynı hızda ayak uydurması zor olabilir.

Duygu ve davranışlarında yorum ve ifade biçimlerinde aşırıdır. Duygusal dalgalanmalar sık görülür.

Somut düşünce dönemini aşabilmiş, soyut kavramları düşünebilme yetisi gelişmeye başlamıştır.

Cinsellik konusunda ilgileri artmış olmakla beraber, aynı cinsle arkadaşlık etme eğilimleri daha fazladır.

Orta Ergenlik (14 – 16 yaş)

Hızlı ergenlik gelişiminin yavaşlaması ve gencin bedenine alışması dönemidir.

Bu dönemde baş edilecek en önemli konulardan biri cinsel kimlik gelişimidir. Cinselliğe ve karşı cinsle ilgileri artar.

Ana babadan ayrışma süreci başlar. Arkadaş grubu ile daha fazla bütünleşirler.

Kuralları ve sınırları zorlamayı dener, riskli davranışlara girişebilirler.

Düşünme ve davranışlarını daha iyi değerlendirmenin sonucu olarak pişmanlık veya utanç, güvensizlik veya çekingenlik duyguları ortaya çıkabilir.

Geç Ergenlik (17 – 19 yaş)

- # Büyüme ve cinsel gelişmenin tamamlanması ile kaygıları sona ermiştir.
- # Ergenliğin başından beri yaşanan duygular, beceriler, özdeşimler harmanlanarak kimlik duygusu oluşur.
- # Sosyal ilişkiler arkadaş grubundan kişisel ilişkilere yönelmiştir.
- # Büyüklerden yardım istemek ve akıl danışmak artık rahatsız etmez.
- # Soyut düşünce yeteneğinin gelişmesi ile gelecekle ilgili daha gerçekçi hedefler belirlemeye başlarlar.

Görme Sağlığı

Okula Yönelik Öneriler

- # Çocuklarda göz bozukluğu ve hastalığı belirtileri:
- # Aynı uzaklıkta bulunan çocuklardan birisi tahtadaki yazıları arkadaşları gördüğü halde göremiyor ise,
- # Çocuk uzağı görmek için gözlerini kısıyor ise,
- # Kaşıntı ve belirgin kızarıklık var ise,
- # Her iki göz kapak aralığı simetrik değil ise; bir göz kapağı aralığı daralmış ise,
- # Çocuk ani olarak görmesinin azaldığını veya kaybolduğunu söylüyor ise,
- # Her iki göz aynı yöne doğru bakmıyor izlenimi veriyor ise,
- # Çocuk özellikle dikkatli baktığında herhangi bir yöne başını eğiyor ise,
- # Derslerine karşı ilgisiz ve başarı düzeyi yetersiz ise, göz hastalığı varlığından şüphelenilmeli ve göz muayenesi önerilmelidir.

İşitme Sağlığı

İşitme Kaybında Okula Yönelik Öneriler

- # Sınıf içinde uygun oturma ve ışık düzeni sağlanmalıdır.
- # Özel eğitim ve dil gelişimi açısından değerlendirilmek üzere uygun merkezlere yönlendirilmelidir.
- # İşitme cihazından yararlanılmalıdır.
- # İşitsel becerilerin geliştirilmesi gerekir.
- # Dil ve kelime dağarcığı gelişimi izlenmelidir.
- # Özel eğitim, konuşmayı okuma ve konuşma terapisi gerekebilir.
- # Sınıf öğretmeni, işitme kaybının dil gelişimi ve öğrenme üzerine bilgilenmelidir.

Ağız ve Diş Sağlığı

Diş Eti Hastalıklarının Önlenmesi

- # Sınıf içi ağız sağlığı ve geliştirilmesi konusunda eğitim
- # İyi ağız bakımının sağlanması için fırçalama eğitimi
- # Florür uygulamaları (gargara programları)
- # Şekerli, karbonhidratlı yiyecek ve içeceklerin sık kullanımının önlenmesi
- # Kantinlerde çürüğün oluşmasını etkilemeyen peynir, meyve gibi ürünlerin satışının özendirilmesi
- # Diş ipliğinin yararı ve kullanımı konusunda eğitim

Diş Sağlığı

- # Diş fırçalamanın önemi konusunda sınıf içi eğitimin verilmesi
- # Diş çürüklerinin hemen tedavi edilmesinin, yeterli ve dengeli beslenmenin öneminin anlatılması
- # Süt dişi çürüklerinin de eğer kalıcı diş sürmesi yakın değilse tedavi edilmesinin önemi
- # Erken yaşta çekimi gereken süt dişlerinin yerine yer tutucu yapılmasının önemi
- # Okul çağı çocuğunda öğretmen tarafından gözlemlenen anormal basınç alışkanlıkları konusunda ailenin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi
- # Düzenli olarak diş hekimine gitme alışkanlığının kazandırılması.

Kişisel Temizlik ve Bakım

- # Genel olarak temizlik ve bakımın tanımı, günlük temizlik ve bakım davranışları, ağız ve diş sağlığı temizliği, tuvalet sonrası temizlik, vücut ve saç temizliği gerekmektedir.
- # Kişisel temizlikte kullanılan araçların başında su ve sabun geldiği, bunların yanı sıra banyo süngerleri, lifleri, diş fırçaları, el ve ayak temizliği ile vücut temizliğinde kullanılan fırçalar, tırnak makasının kişiye özel olması gereken temizlik araçları olduğu vurgulanmalıdır.

Yaralanmalardan Korunma

- # Sağlığa zararlı alışkanlıklar ve güvenli olmayan ortamlardan korunma bilgilerinin çocuk ve gençlere verilmesi gerekmektedir. Ayrıca, deprem ve sel gibi durumlara hazırlıklı olmak için yapılması gerekenler ve acil önlem tutumları hakkında bilgilendirme de yapılmalıdır.

Okullarda Yapılması Gereken Sağlık Taramaları

- # Olağan tıbbi muayene
- # Görme taraması
- # İşitme taraması
- # Büyüme ve gelişme taraması
- # Ağız ve diş sağlığı taraması
- # Duruş bozuklukları taraması
- # Kan basıncı taraması
- # Anemi taraması

Sağlığı Koruma ve Geliştirme

Sağlıklı Beslenme

- # Okul çağı, çocuğun toplum yaşamına ilk kez bilinçli olarak girdiği dönemdir. Bu dönemde çocuğun beslenme alışkanlıklarını aile ve arkadaş çevresi etkiler. Ayrıca reklamlar ve okulda beslenme durumunun denetlenmemesi de çocuğu yanlış beslenme alışkanlıklarına yönltebilir. Bu nedenle çocuğun yeterli ve dengeli beslenebilmesi için çocuğun, ailenin, okul yönetimindeki kişilerin ve öğretmenlerin beslenme konusunda eğitilmeleri önemlidir.
- # Çocuğun yeterli ve dengeli beslenmesinin en önemli göstergesi büyüme ve gelişmesidir. Ergenlik çağında çocuğun ana babadan ayrışma süreci başlar. Arkadaş grubu ile daha fazla bütünleşir, ailesinden çok arkadaşlarıyla birlikte olmak ister. Yemek zamanlarında da arkadaşları ile birlikte olmaktan hoşlanır.

Hızlı büyümenin yanı sıra gencin sporla uğraşması enerji ve besin öğelerinin gereksiniminde artışa neden olur. Çeşitli spor dallarının ne miktarda ek enerji gerektirdiği ve bunu karşılamak için diyetin nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda gençlere yeterli bilginin verilmesi ve bilinçlendirilmeleri gerekir.

Fiziksel Etkinlikler

Çocukların Daha Yaygın Biçimde Spora ve Bedensel Etkinliklere Katılabilmesi İçin Yapılması Gerekenler;

- # Okul içi ve dışı etkinlikler için zaman ayrılması ve yer oluşturulması,
- # Etkinliklerin olabilirse çocukların bireysel ihtiyaçlara göre ele alınması,
- # Fiziksel etkinlikler açısından çeşitlilik sunulması ve seçme şansı tanınması,
- # Elde edilecek sonuçlara göre değil gelişime göre geri bildirim sağlanması, böylece yalnızca başarıya yönlendirme yapılmasının engellenmesi,
- # Geliştirilmesi planlanan öğelerin bir süreklilik göz önüne alınarak desteklenmesi,
- # Çocuklara katılım olanağı sunulması,
- # Yaşam boyu etkinlik hedeflenmesi,
- # Okul dışı zamanların değerlendirilmesinin dikkate alınmasıdır.
- # Ayrıca, iskelet ve kas sisteminin sağlığının korunması için oturuş ve duruşların korunması, tek omuzda ağır çanta taşımama gibi alışkanlıkların kazanılması için özen gösterme de özellikle önemlidir.

Şiddetin Önlenmesi

Kendine Yönelik Şiddet: Kişinin kendisine yönelik istemli zarar verici davranışlarıdır. Özkıym bu tür davranışların ölümlerle sona eren türüdür. Diğer türlerinde ise kişi kendisine öldürme amaçlı olmaksızın fiziksel zarar verebilir.

Kişilerarası Şiddet: Bu tür şiddet aile içinde veya toplum içinde olabilir. Çocuk istismarı, zorbalık, cinayet bu kategoridedir.

Toplumsal Şiddet: Toplumsal veya politik grupların belli politik, ekonomik veya toplumsal amaçlar uğruna ortaya koydukları şiddet içeren eylemlerdir. Silahlı çatışma ve savaş durumları bu tür şiddetin uç noktasıdır. Gruplar arasındaki çatışmalar, çete savaşları diğer örneklerdir.

Risk Altındaki Çocuklar

- # Büyük ve kalabalık kentsel bölgelerdeki çocuklar
- # Erkek çocuklar
- # Ruhsal sorunu olanlar
- # Özürlüler
- # Cinsel tercihi farklı olan çocuklar
- # Azınlık ya da sığınmacı çocuklar

Şiddetin Önlenmesi için;

- # Okulun fiziksel yapısını güvenli hale getirme.

Öğrencilerin eğitimi: Bu yaklaşımın amacı okuldaki çocuk ve gençlerin tümüne nasıl bir geçmişten ve aile ortamından gelirlerse gelsinler davranışlarını şiddet kullanmayı engelleyecek biçimde yönetmeyi öğretmektir.

Çocuk İstismarı

Fiziksel istismar: Çocuğun anne baba, öğretmen, bakıcı gibi çocuğa bakmakla yükümlü kişiler tarafından, dayak atma, yakma, ısırma, sarsma, kaynar suyla haşlanma gibi olaylar sonucunda kaza dışı her türlü yaralanmasıdır.

Cinsel istismar: Çocuğun, bir erişkin ya da yaşça ya da gelişimsel olarak kendinden oldukça büyük bir başka çocuk tarafından ne anlama geldiğini kavrayamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, onay veremeyeceği, kanunlara ve toplumun kültürel değerlerine aykırı cinsel eylemlere; karşı tarafın cinsel doyumunun sağlanması amacıyla karıştırılmasıdır.

Duygusal istismar: Çocuğun ruh sağlığını ve gelişimini bozan, reddetme, aşağılama, tehdit etme, suçlama, dışlama gibi söz ve davranışlara kronik olarak maruz kalmasıdır. Sıklıkla diğer istismar biçimlerine eşlik eder.

İhmal: Çocuğun beslenme, barınma, korunma, sevilme gibi temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır. Çocuğun sağlığı ve gelişimine olumsuz etkileri olur.

Okula Yönelik Öneriler

Her çocuğa “bedeniniz değerlidir, onu koruyun. Özel bölgelerinizi (göğüsler ve cinsel organlar) görmek, o bölgelere dokunmak isteyen birileri olduğunda oradan hemen uzaklaşın ve olayı güvendiğiniz birine anlatın” bilgisi verilmelidir.

İstismar kuşkusu olan ya da eylemin gerçekleştiği durumda:

Çocuğa karşı sevecen ve anlayışlı olunmalı, inanmaz tarzda, yargılayıcı ve suçlayıcı yaklaşılmamalıdır.

Çocukla konuyu yalnızca bir kez, çocukla görüşme teknikleri konusunda eğitimli ve deneyimli bir kişinin konuşması sağlanmalıdır. Tekrarlayan sorgulamalar çocuğu daha fazla örseleyeceği için bu konuda dikkatli olunmalıdır.

Olayın okul içinde gizli kalmasını sağlanmalı, olayla ilgisi olmayan öğrenci, öğretmen ve okul personelinin konuyu öğrenmesini ve aralarında tartışmasını engellemeye çalışılmalıdır.

Çocuğun ailesiyle işbirliği içinde olunmalıdır.

Okullarda Uygulanan Aşı Programları

İlkokul 1. sınıfta; Kızamık, Kızamıkçık, Kabakulak aşısı, Oral Polio aşısı, Erişkin Tipi Difteri-Tetanoz aşısı yapılır.

8. sınıfta; Erişkin Tipi Difteri-Tetanoz aşısı yapılır.

KAYNAKÇA

MEB Sağlık Hizmetleri Uygulama Rehberi (1992). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Çağlayaner H, Gönenli H. (1998). Etkin Eğitim Açısından Okul Sağlığı. Aile Hekimliği Dergisi.

Fişek N.H. (1995) Halk Sağlığına Giriş. Ankara: Çağ Matbaası.

Pekcan H. (1997). Okul Sağlığı. Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Ankara: Güneş Kitabevi.

Ataş A, Tekin Ö (2003): Konuşma, Lisan Gelişimi ve Bozuklukları. Ankara: Güneş Kitabevi.

Sağlık Bakanlığı. (2008). Sağlık Hizmetlerinde Okul Sağlığı Kitabı. Ankara:Yücel Ofset Matbaacılık.

BİLGİ TARAMASI-II

1. Aşağıdakilerden hangisi ideal dersane sıcaklığını göstermektedir?

- A) 17-18 °C   B) 20-22 °C
C) 25-26 °C   D) 12-13 °C   E) 28-29 °C

2. İlkokul 1. sınıfa yeni başlayan bir çocuğa aşağıdaki aşılarından hangisi yapılır?

- A) Hepatit B   B) Hepatit A
C) Difteri-Tetanoz   D) Boğmaca   E) BCG

3. İlköğretim 8. sınıfta çocuklara yapılan aşı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hepatit B   B) Hepatit A
C) BCG   D) Oral Palio   E) Difteri-Tetanoz

4. Öğrenci psikososyal gelişim dönemlerinden hangisinde hızlı büyüme ve cinsel gelişmeye aynı hızda ayak uydurmakta zorlanır?

- A) İlk çocukluk   B) Erken ergenlik
C) Orta ergenlik   D) Geç ergenlik   E) Yetişkinlik

- I. Dil ve kelime dağarcığı gelişiminin izlenmesi
II. Sınıf içinde uygun oturma ve ışık düzeni sağlanması
III. Konuşurken bazı seslerin atlanması
IV. İşitsel becerilerin geliştirilmesi

5. Yukarıda verilenlerden hangisi veya hangileri işitme kaybı olan öğrenciler için alınması gereken tedbirler arasında gösterilemez?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) Yalnız III   D) Yalnız IV   E) Yalnız II

6. Aşağıdakilerden hangisi okul sağlığı kapsamında, okullarda yapılması gereken sağlık taramaları arasında değildir?

- A) Duruş bozuklukları taraması
- B) Büyüme ve gelişme taraması
- C) Görme taraması
- D) Kalça çıkığı taraması
- E) İşitme taraması

7. Aşağıdakilerden hangisi risk altındaki çocuklar kapsamında değerlendirilemez?

- A) Erkek çocuklar
- B) Engelliler
- C) Nüfus yoğunluğu seyrek bölgelerdeki çocuklar
- D) Sığınmacı çocuklar
- E) Kalabalık kentsel bölgelerdeki çocuklar

- I. Fiziksel istismar
- II. Cinsel istismar
- III. Duygusal istismar
- IV. İhmal

8. Yukarıda verilenlerden hangisi veya hangileri çocuk istismarı olarak değerlendirilebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I-II ve III
- E) I-II-III ve IV

9. Çocuğun gelişimini bozan, reddetme, aşağılama, tehdit etme, suçlama, dışlama gibi söz ve davranışlara kronik olarak maruz kalma durumu, aşağıdaki istismar türlerinden hangisidir?

- A) Duygusal istismar
- B) Fiziksel istismar
- C) İhmal
- D) Cinsel istismar
- E) Teşhir

10. Çocuğun beslenme, barınma, korunma, sevilme gibi temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması durumu, aşağıdaki istismar türlerinden hangisidir?

- A) Duygusal istismar
- B) Fiziksel istismar
- C) İhmal
- D) Baskı
- E) Cinsel istismar

11. Bireyde bağımsız olma çabası en yoğun olarak aşağıdaki dönemlerden hangisinde görülür?

- A) 3-6 yaş
- B) 6-9 yaş
- C) 9-12 yaş
- D) 12-18 yaş
- E) 18 yaş sonrası

12. Aşağıdakilerden hangisi çocuk istismarı kuşkusu durumunda yapılması gerekenler arasında değildir?

- A) Konuyla ilgili sınıf arkadaşlarının bilgilendirilmesi
- B) Olayın resmi olarak bildirilmesi gereken kurumlara bildirilmesi
- C) Çocuğun ailesiyle işbirliği içinde olunması
- D) Çocuğun psikolojik olarak destek alabileceği bir kuruma yönlendirilmesi
- E) Konunun yargılayıcı bir yaklaşımla ele alınmasından kaçınılması

CEVAP ANAHTARI					
1) B	2) C	3) E	4) B	5) C	6) D
7) C	8) E	9) A	10) C	11) D	12) A

KRİZ YÖNETİMİ

BİLGİ NOTLARI

Kriz: Önceden sezilemeyen ve anlaşılmasında güçlük çekilen, örgütün öncelikli hedeflerini ve hayatta kalmasını ciddi bir şekilde tehdit eden, çözülmesi için acil tedbirler gerektiren, işletmenin tespit etme ve önleme sistemlerini yetersiz hale getiren, örgüt personeli üzerinde baskı ve stres yaratan bir durumdur.

Krizin belli başlı özellikleri:

- * Kriz olağandışı bir durumdur.
- * Krizler, farklı yerlerde ve değişik zamanlarda oluşan birbirine bağlı birçok olaydan ortaya çıkmaktadır.
- * Kriz hassas ve kritik bir durumdur, yanlış uygulamalar örgütü yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakabilmektedir.
- * Krizler örgütlerin algılama yeteneklerini bozmakta, örgütleri ortaya çıkan problem karşısında hiçbir şey yapmamaya ya da uygunsuz davranmaya yöneltmektedir.
- * Krizler iyi yönetildikleri takdirde örgütler açısından;
  - Örgütsel sorunların açığa çıkarılmasına,
  - Çevresel değişikliklere uyum yeteneği kazanılmasına,
  - Yeni stratejilerin ve rekabet üstünlüklerinin geliştirilmesine,
  - Mevcut yönetim anlayışlarının sorgulanmasına,
  - Yöneticilerin daha zor şartlara hazırlanmalarına yardımcı olur.
- * Krizler bazı durumlarda tahmin edilemezken, çoğu zaman tahmin edilebilmektedir. Krizlerin tahmin edilememesinde örgüt üst yönetiminin rolü çok büyüktür. Krizler tipik olarak ortaya çıkıp etkilerini göstermeden önce örgütlere direkt ve endirekt sinyaller göndermektedirler. Örgüt üst yöneticileri gönderilen bu sinyallerden bazılarını araştırmamakta, bazılarıyla yeterince ilgilenmemekte ya da tamamen göz ardı etmekte, bunun sonucunda bir kriz durumuyla karşı karşıya kalınmaktadır.
- * Krizin özünde bulunan dört önemli özellik onların tehlikeli bir oluşum olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır.
- * Bu özellikler: Belirsizlik, karmaşıklık, menfaat çatışması ve duygusal yaklaşımın alınacak kararı etkilemesi ihtimalinin bulunmasıdır.
- * Krizlerin çözülmesi büyük ve köklü tedbirleri gerektirmektedir.
- * Krizler kritik, mücadele edilmesi gereken örgütsel durumlardır. Örgütler üzerinde baskı, stres, güvensizlik, panik ve karışıklık gibi olumsuz durumlar yaratırlar.
- * Krizler örgütlerin genel amaçlarını ve uzun dönemde gerçekleştirmeyi düşündükleri stratejik amaçları tehdit ederler.
- * Krizler örgütlerin toplumda yarattığı olumlu ünü tehlikeye sokabilmektedir.

- * Örgüt üzerinde stres yaratan her durumu kriz kavramıyla ifade etmek doğru değildir.
- * Krizlerin çözümlenmiş olması onların bir daha ortaya çıkmayacakları anlamına gelmemektedir.

Bazı Kriz Türleri

- Uzun süreli grevler
- Yangın ve patlamalar
- Kirlilik
- Hammadde sorunları
- Büyük ürün hataları
- Örgüt içinden veya dışından gelebilecek sabotajlar
- Önemli fabrika veya donanım hataları
- Ürün sahtekârlıkları
- Taklitçilik
- Büyük endüstri kazaları
- Yanlış söylentiler, kötü niyetli iftiralar
- Rüşvet
- Cinsel taciz
- Terörizm
- Boykotlar
- Yönetim bilgi sistemindeki hatalar
- Kötü iletişim

Krizlerin Ortaya Çıkmasında İç ve Dış Çevre Faktörlerinin Etkileşimi

- * Krizlerin ortaya çıkmasında ve şiddetinin derecesinde iç ve dış çevre faktörlerinin etkileşimi önemli rol oynamaktadır.
- * Bu etkileşimin üç temel boyutu bulunmaktadır.
- * Bu boyutlar:
  - Denetim: Örgütün dış çevreyi kontrol etme derecesi (düşük veya yüksek).
  - Algılama: Kriz durumlarının pozitif (amaçlara ulaşmak için fırsat yaratan) veya negatif (amaçlara ulaşma şansını azaltan) algılanması.
  - Hassasiyet: Örgütün değişikliklere karşı hassasiyeti (düşük veya yüksek).
- * Örgütün krize karşı yapısal bir hazırlığı yoksa krize hassasiyeti yüksek, krize cevap verme derecesi düşük olacaktır.

- * Kriz hassasiyeti yüksek olan örgütlerin temel özelliklerinden bazıları şunlardır:
  - Stratejik karar alma faaliyetlerinin örgütle uyum sağlamaması.
  - Pasif yaklaşımlı, düşük öz saygılı, yüksek endişeli karar vericiler.
  - Esneklik, uyum ve istikrar eksikliği.
  - Eski görüşleri bırakmayan üst yöneticiler.
  - Değişikliklere ve merkezileşmemeye önem vermeyen yönetim yapısı.
- * Kriz süreci işletme ve çalışanları üzerinde birçok etkiler yaratabilmektedir.
- * Bu etkileri genel olarak; işletme içindeki kararlarda merkezileşme eğilimi, personel üzerinde korku ve huzursuzluk eğilimi, zihni süreçlerin zayıflaması ve kararların niteliğinin bozulması olarak sıralanabilir.

Kriz Sürecinin Aşamaları

Kriz sürecini oluşturan aşamalardan her birinin kendine özgü birtakım sinyalleri bulunmaktadır. Bu sinyalleri zamanında yakalayabilen örgütler kısa bir sürede krizlerle başa çıkabilecek bir duruma gelebilmekte, muhtemel krizleri önleme şansları yükselmektedir.

- * Krizin oluşum aşaması
- * Krizin ortaya çıkma aşaması
- * Krizin süregelen hale gelme aşaması
- * Krizin çözülmesi aşaması
- Örgüt krizin ilk aşamalarını görmez, onlara karşı kördür (körleştirilmiş ya da, gizli kriz aşaması).
- Değişiklik ihtiyacını görmesine rağmen, herhangi bir tedbir almaz (hareketsizlik ya da, krizi yalanlama aşaması).
- Tedbir almasına rağmen, aldığı tedbir doğru değildir (hatalı tedbir ya da bölümlere ayrılma aşaması).
- Bir kriz noktasına ulaşır (kriz aşaması).
- Tasfiyeye zorlanır (dağılma ya da örgütün çökmesi aşaması).

Kriz Sürecinin İşletmeler Üzerinde Yarattığı Etkiler

- İşletme içindeki kararlarda merkezleşme eğilimi.
- İşletme personeli üzerinde korku ve huzursuzluk eğilimi.
- Zihni süreçlerin zayıflaması ve kararların niteliğinin bozulması.

Krizin Faydaları

- * İç ve dış değişikliklere karşı kaybolan uyum yeteneğinin yeniden kazanılması ve yeni stratejilerin oluşturulmasına imkan verir.
- * Geleneksel yönetim tekniklerinde hızlı bir değişim sağlanması söz konusu olur.

- * Örgütün bütün unsurlarının yeniden gözden geçirilmesi ve olası kriz için daha donanımlı ve dirençli hâle gelmenin yollarının aranması ve tedbirlerin alınmasına imkan sağlar.
- * Çalışanlarda sürekli istikrarın, bir bakıma bir durgunluk olduğu ve asıl istikrarın değişim ve gelişmede aranması gerektiği düşüncesinin oluşmasını sağlar.
- * Yeni rekabet avantajlar ve ekonomik çıkarlar için fırsat oluşturur.
- * Kriz, örgütsel sorunların ortaya çıkmasını sağlar.

Kriz Dönemine Yönelik Planların Özellikleri

Kriz anında görevli personelin görev ve sorumlulukları belirlenmiş olmalı	Ölçülebilir olmalı
Belirli aralıklarla yapılacak tatbikatlarla uygulanabilirliği test edilmeli	Somut olmalı
Değişik afet türlerine yönelik uygulanabilecek stratejilere yer vermeli	Erişilebilir olmalı
Kriz yönetiminin zarar azaltma, önceden hazırlık, acil müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılandırma aşamalarına yer vermeli	Geniş ölçüde katılımı içermeli, öncelikler belirlenmiş olmalı

Kriz Yönetimi

Kriz yönetimi; karşılaşılabilecek bir kriz durumunda, kriz sinyallerinin yakalanarak değerlendirilmesi ve örgütün kriz durumunu en az kayıpla atlatabilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve uygulanması faaliyetlerinden oluşan bir süreçtir.

Kriz Yönetim Aşamaları

- Kriz sinyallerinin alınması
- Kriz hazırlık ve korunma
- Krizin denetim altına alınması
- Normal duruma geçiş
- Öğrenme ve değerlendirme
- Yeniden yapılanma

Kriz sonrası yönetim

Kriz sonrası yapılacak ilk iş durum analizine yönelik bir toplantı düzenlemektir. Bu toplantının gündemini genel olarak kriz sonrası faaliyet ölçeğini ve amacını belirlemek oluşturur.

Kriz Sonrası Durum Doğrultusunda Yeni Amaç Belirlemek

- Faaliyet ölçeği belirlemesinden sonra, yeni faaliyet ölçeği doğrultusunda yeni amaç belirlenmelidir.
- Amaç, genel çizgileriyle sonuçlara yönelik olmalıdır.

- İlk aşamada çok ayrıntılara inerek zaman kaybetmeye gerek yoktur.
- Belirlenen amaçlar, düzenli aralıklarla gözden geçirilerek revize edilip uygulanacaktır.
- İzleyen zaman dilimlerinde amaçların alt basamakları kademeli olarak zorlaşacak şekilde oluşturulmalıdır.

Kriz Yönetiminin Özellikleri

- Kriz yönetiminin temel amacı, krizleri önceden görebilen, bunların türlerini tanıyabilen, bunlara karşı bir takım önlemler alabilen, bunlardan birçok alanda yeni şeyler öğrenebilen ve en çabuk şekilde toparlanan işletmeler yaratmaktır.
- Karar vericilerin algılama yapıları kriz yönetiminde önemli bir yer tutmaktadır. Krizleri önlemedeki başarı, yöneticilerin krizleri ne şekilde algıladıklarına bağlı olarak değişebilmektedir. Krizler yöneticiler tarafından tehdit edici olarak algılandıklarında önlenmeleri konusundaki başarı şansı artabilmektedir.
- Kriz yönetimi sürekli bir işlemdir, başlangıcı ve sonu yoktur. Önceden tahmin edilebilen krizlerle ilgili hazırlanan planların sürekli olarak denenmesi, tekrar tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Kriz yönetimi krizlerin türüne uygun olarak yapılmaktadır. Her krizin kendine özgü işaretleri ve çözümleri bulunmaktadır. Farklı bir krizin önlenmesinde kullanılan strateji karşılaşılabilecek yeni bir krizde başarılı olamayabilecektir.
- Kriz yönetimindeki başarının ödülü çok büyük olabilmektedir. Başarılı bir kriz yönetimi yöneticilerin kendilerine olan güvenlerini ve morallerini güçlendirebilmektedir. Krizleri başarıyla atlattmış olan yöneticiler görevlerini kaybetmemenin yanında kariyerlerinde önemli aşama kaydedebilmektedirler.
- Kriz yönetimi önemli, gerekli, zor ve karmaşık bir süreçtir. Krizlerin çözülmesi uzun zaman alabilmektedir. Krizi çözümlmek esnek, yaratıcı, objektif, atak, cesaretli, grup çalışmasını seven, harekete hazır, yeniliğe açık, beklenmedik durumlarda bilinmeyene, istenmeyecek koşullara da istekli olmayı gerektirmektedir. Krizleri önlemek önemli fedakârlıklar yapmayı da zorunlu hale getirebilmektedir.
- İletişim, düzenleme, kontrol, maliyet, kültür, durumsallık planlaması, sistemlerin karmaşıklığı ve birbirine bağlılığı gibi faktörler kriz yönetiminde önemli bir yer tutmaktadır. Bu faktörler bir bütün olarak işletmenin krizde kullanabileceği reçeteyi oluşturmakta, örgütsel değerler ve inançlar doğrultusunda krizlerin yönetilmesinde önem taşımaktadır.
- Kriz yönetimi bazı yetenekleri ve belirli bir tolerans göstermeyi gerektirmektedir.
- Kriz yönetimi stratejik yönetim alanına girmektedir. Çünkü krizler stratejik hedefleri de tehlikeye sokmaktadır.
- Kriz yönetim takımlarına hem fiziksel hem de psikolojik eğitim verilmelidir. Fiziksel ve ruhsal sağlık, başarılı bir kriz yönetiminin gerektirdiği en önemli özelliklerden biridir.
- Kriz bir işletmenin bütününe etkileyen bir yangın gibidir. Kriz yönetiminde ilk amaç yangını söndürmektir. Yeniden yapılanma ilk tehdit uzaklaştırıldıktan sonra olmaktadır. Kriz yönetiminde krize yönelik işlemler iki yönde yürütülmektedir. Kısa dönemde krizi kontrol etmek ve uzun dönemde problemin kökünden çözülmesi.
- * İşletmelerin büyüklükleri ne olursa olsun, eğer yöneticiler, kriz yönetiminin ne olduğunu anlar ve muhtemel kriz ihtimallerine yönelik doğru örgütlenmeler yaparlarsa, gerek krizlerle karşılaşmama gerekse karşılaştıkları krizleri başarıya dönüştürme açısından daha fazla şansa kavuşabilirler. Burada önemli olan doğru analiz, doğru tedbir ve çevresel dinamiklere uygun bir örgütlenme biçimidir.

Kriz anında liderin göstermesi gereken temel yeterlilikler:

- Örgütte güvenin tesis edilmesi,
- Ortak düşünce yapısı oluşturmak,
- İşletmenin zayıflıklarını belirlemek,
- Akılcı ve hızlı kararlar vermek,
- Cesur hamlelerde bulunmak,
- Krizden ders çıkarmak.

KAYNAKÇA

- Baransel, A., vd. (1994). "Tepe Yöneticilerin Kişilik Özellikleri ve Davranış Biçimlerine İlişkin Bir Uygulama, Anadolu Üniversitesi A.Ö.F Dergisi.
- Eren, E. (2010). Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Ülgen, H. ve Mirze, K. (2010). İşletmelerde Stratejik Yönetim, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Sumer, H. ve Pernsteiner, H. (2009). Kriz Yönetimi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tüz, Melek. (2008). Kriz Yönetimi, Bursa: Şah-Mat.
- Haşit, G. (2000). İşletmelerde Kriz Yönetimi ve Türkiye'nin Büyük Sanayi İşletmelerinde Yapılan Araştırma, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Peker, Ö. ve Aytürk, N. (2000). Etkili Yönetim Becerileri, Ankara: Yargı Yayınları.

BİLGİ TARAMASI-III

1. Aşağıdaki ifadelerden hangisi krizin özelliklerinden biri değildir?

- A) Krizler örgütsel sorunların açığa çıkarılmasına yardımcı olur
- B) Krizlerde mevcut yönetim anlayışının sorgulanmaması gerekir
- C) Krizlerin etkilerini gösterme süreleri farklıdır
- D) Krizler tehlike ve fırsat zamanlarıdır
- E) Kriz çalışanlarda zaman baskısı yaratır

2. Aşağıdakilerden hangisi örgütsel davranış bozuklukları sonucu ortaya çıkan bir kriz türü değildir?

- A) İletişimsizlik
- B) Örgüt içi sabotajlar
- C) Alınan yanlış kararlar
- D) Boykotlar
- E) Yönetici hataları

3. Krizle ilgili önemli ipuçlarının ortaya çıkmaya başladığı kriz aşaması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Krizin ortaya çıkma aşaması
- B) Yeniden yapılanma aşaması
- C) Krizin çözülme aşaması
- D) Krizin süregelen hale gelme aşaması
- E) Krizin oluşum aşaması

4. Aşağıdakilerden hangisi örgütlerin şiddetli kriz durumlarıyla karşı karşıya kalmalarında etkileşim yaratan faktörlerden biri değildir?

- A) Kriz durumunun pozitif algılanması
- B) Yüksek endişeli karar vericiler
- C) Stratejik kararların örgütle uyum sağlamaması
- D) Dış çevreyi kontrol etme derecesinin düşüklüğü
- E) Eski görüşleri sürdüren üst yöneticiler

5. İşletmeler kriz sürecinin hangi aşamasında, dış çevrelerinde ortaya çıkan değişimleri izleme konusunda yeteneklerini kaybetmeye başlarlar?

- A) Gizli kriz aşaması
- B) Örgütün çökme aşaması
- C) Kriz aşaması
- D) Hatalı tedbir aşaması
- E) Krizi yalanlama aşaması

6. Aşağıdaki özelliklerden hangisi kriz yönetimiyle ilgili değildir?

- A) Krizlerin türüne uygun olarak yapılır
- B) Öncelikler belirlenmiş olmalıdır
- C) İlk amaç yangını söndürmektir
- D) Kriz anında yapılan bir işlemdir
- E) Başarının ödülü çok büyük olabilmektedir

7. Güvenlik politikaları, bakım işlemleri, acil planlama gibi çalışmalar kriz yönetimi sürecinin hangi aşamasında gerçekleştirilir?

- A) Krizle ilgili sinyallerin saptanması
- B) Öğrenme ve değerlendirme
- C) Krize hazırlık ve önleme
- D) Yeniden yapılanma
- E) Normal duruma geçiş

8. Aşağıdakilerden hangisi örgütün bölümlere ayrılma aşamasında ortaya çıkan yönetici davranışlarından değildir?

- A) Yöneticilerin dikkat ettiği konu sayısı azalır
- B) Yöneticilerin aldığı stratejik karar sayısı artar
- C) Yöneticilerde otokratik davranış biçimi görülür
- D) Yöneticiler inandığı konularda daha seçici olur
- E) Yöneticiler daha basit yapıda kararlar alırlar

9. Kriz sürecinin hangi aşamasında çabuk tedbire ihtiyaç duyulur?

- A) Kriz aşaması
- B) Dağılma aşaması
- C) Gizli kriz aşaması
- D) Hatalı tedbir aşaması
- E) Hareketsizlik aşaması

10. Kriz sürecinin ters çevrilmesinin genellikle mümkün olmadığı aşama aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kriz aşaması
- B) Örgütün bölümlere ayrılma aşaması
- C) Hatalı tedbir aşaması
- D) Örgütün çökme aşaması
- E) Krizi yalanlama aşaması

11. Aşağıdakilerden hangisi örgütün krize karşı dayanıklılığını belirleyen faktörlerden değildir?

- A) Semboller
- B) Düzenleme
- C) Kültür
- D) Kontrol
- E) Maliyet

12. Kriz yönetimi sürecinin hangi aşamasında erken uyarı sistemlerinin kurulmasına çalışılır?

- A) Krize hazırlık ve önleme
- B) Krizle ilgili sinyallerin tespiti
- C) Öğrenme ve değerlendirme
- D) Normal duruma dönüş
- E) Yeniden yapılanma

13. Aşağıdakilerden hangisi kriz yönetiminde, krizin varlığı, şiddeti ve yoğunluğunu tespit etmeye yarayan bir unsurdur?

- A) Toplantı sayısını artırma
- B) Göze alınacak risk miktarını belirleme
- C) Erken uyarı sistemleri oluşturma
- D) Harcamaların maksimum düzeye çıkartma
- E) Fedakarlık miktarının belirlenmesi

14. Aşağıdakilerden hangisi kriz anında liderin göstermesi gereken temel yeterliliklerden biri değildir?

- A) Sonuca yönelik kararlar almak
- B) Ortak düşünce yapısı oluşturmak
- C) İşletmenin zayıf noktalarını belirlemek
- D) Akılcı ve hızlı kararlar vermek
- E) Basını bilgilendirmek

15. Aşağıdakilerden hangisi kriz dönemine yönelik planların özelliklerindendir?

- A) Somut olması
- B) Erişilebilir olmaması
- C) Katılımın sınırlı tutulması
- D) Personel görevlerinin belirlenmemiş olması
- E) Yapılandırmaya yönelik olmaması

CEVAP ANAHTARI

1) B	2) D	3) E	4) A	5) A	6) D	7) C	8) B
9) E	10) D	11) A	12) B	13) C	14) E	15) A	

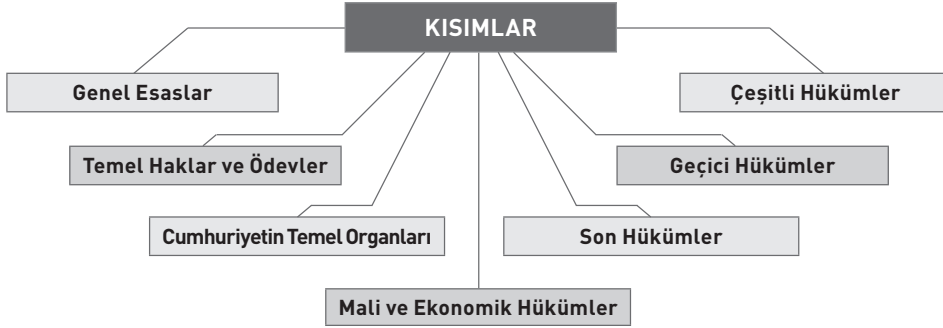
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

BİLGİ NOTU

Anyasanın Kısımları

1 GENEL ESASLAR

T.C. Anayasasında genel esaslar 11 başlıkta ele alınmıştır. Bunlar:

G E N E L E S A S L A R	1	Devletin şekli
	2	Cumhuriyetin nitelikleri
	3	Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti
	4	Değiştirilemeyecek hükümler
	5	Devletin temel amaç ve görevleri
	6	Egemenlik
	7	Yasama yetkisi
	8	Yürütme yetkisi ve görevi
	9	Yargı yetkisi
	10	Kanun önünde eşitlik
	11	Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

I. Devletin şekli: Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir (m.1).

II. Cumhuriyetin nitelikleri: Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk millîyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir (m.2).

III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti: Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler: Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez (m.4).

V. Devletin temel amaç ve görevleri: Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır (m.5).

VI. Egemenlik: Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz (m.6).

VII. Yasama yetkisi: Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir. Bu yetki devredilemez (m.7).

VIII. Yürütme yetkisi ve görevi: Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir (m.8).

IX. Yargı yetkisi: Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır (m.9).

X. Kanun önünde eşitlik: Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir.

Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar (m.10).

XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü: Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

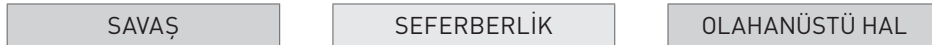
Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz (m.11).

2. TEMEL HAKLAR ve ÖDEVLER

➤ Genel Hükümler:

- **Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği** Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilemez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.
- **Temel Hak ve Hürriyetlerin sınırlandırılması** Temel hak ve hürriyetler, özerline dokunulmaksızın yalnızca kanunla sınırlandırılabilir.
- Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.
- **Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılamaması:** Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kalmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.
- **Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması:**

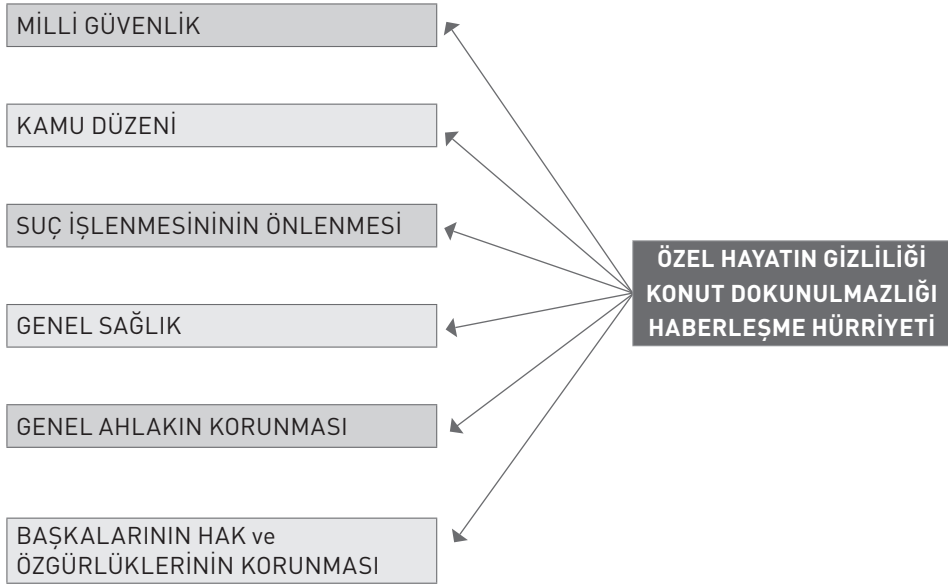

- Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.
- Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi bütünlüğüne dokunulamaz.
- Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz.
- Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez.
- Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.
- **Yabancıların Durumu:** Milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlandırılabilir.

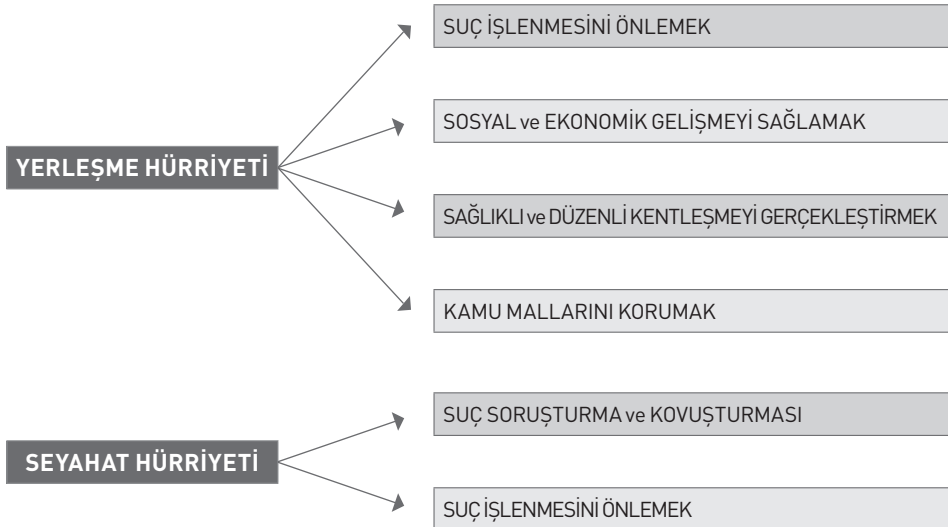
➤ **Kişinin Hakları ve Ödevleri:**

1- Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı	
2- Zorla çalıştırma yasağı	
3- Kişinin hürriyeti ve güvenliği	
4- Özel hayatın gizliliği ve korunması	4. A- Özel hayatın gizliliği 4. B- Konut dokunulmazlığı 4. C- Haberleşme hürriyeti
5- Yerleşme ve seyahat hürriyeti	
6- Din ve vicdan hürriyeti	
7- Düşünce ve kanaat hürriyeti	
8- Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti	
9- Bilim ve sanat hürriyeti	
10- Basın ve yayımla ilgili hükümler	10. A- Basın hürriyeti 10. B- Süreli ve süresiz yayın hakkı 10. C- Basın araçlarının korunması 10. D- Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı 10. E- Düzeltme ve cevap hakkı
11- Toplantı hak ve hürriyetleri	11. A- Dernek kurma hürriyeti 11. B- Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı
12- Mülkiyet hakkı	
13- Hakların korunması ile ilgili hükümler	13. A- Hak arama hürriyeti 13. B- Kanuni hakim güvencesi 13. C- Suç ve cezalara ilişkin esaslar
14- İspat hakkı	
15- Temel hak ve hürriyetlerin korunması	

- Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç **48** saat, toplu olarak işlenen suçlarda en çok **4 GÜN** içinde hakim önüne çıkarılır.
- Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal ve savaş hallerinde uzatılabilir.
- Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

- Özel Hayatın Gizliliği, Konut Dokunulmazlığı ve Haberleşme Hürriyeti; Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık, genel ahlakın korunması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması durumlarından; bir veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça;
- Kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz (**Özel Hayatın Gizliliği**).
- Kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. (**Konut Dokunulmazlığı**).
- Haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz (**Haberleşme Hürriyeti**).
- Yetkili merciin kararı **24** saat içinde görevli hakimın onayına sunulur.
- Hakim kararını el koymadan itibaren **48** saat içinde açıklar aksi halde el koyma kendiliğinden kalkar.
- **Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü:**

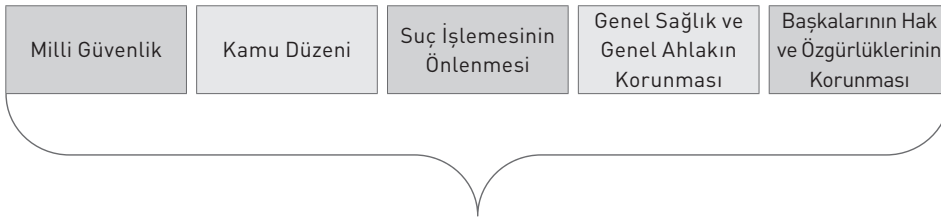
- Yerleşme Hürriyeti ve Seyahat Hürriyeti yukarıda belirtilen durumlarda **kanunla** sınırlanabilir.
- Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hakim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.
- Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.
- Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.
- Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç 7 gün içerisinde karar verilir.
- Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.
- Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.
- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz.
- Kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır ceza verilemez.

➤ **Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler:**

1-Ailenin korunması ve çocuk hakları	
2-Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi	
3-Kamu Yararı	3. A-Kıyılardan yararlanma 3. B-Toprak mülkiyeti 3. C-Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması 3. D-Kamulaştırma 3. E-Devletleştirme ve özelleştirme
4-Çalışma ve sözleşme hürriyeti	
5-Çalışma ile ilgili hükümler	5. A-Çalışma hakkı ve ödevi 5. B-Çalışma şartları ve dinlenme hakkı 5. C-Sendika kurma hakkı
6-Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt	6. A-Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı 6. B-Grev hakkı ve lokavt
7-Ücrette adalet sağlanması	
8-Sağlık, çevre ve konut	8. A-Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması 8. B-Konut hakkı
9-Gençlik ve Spor	9. A-Gençliğin korunması 9. B- Sporun geliştirilmesi ve tahkim
10-Sosyal güvenlik hakları	10. A-Sosyal güvenlik hakkı 10. B-Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler 10. C-Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları
11-Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması	
12-Sanatın ve sanatçının korunması	
13-Devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırları	

▪ Eğitim Öğretim Hakkı ve Ödevi: (42.Madde)

- ❖ Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
- ❖ Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
- ❖ Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimini altında yapılır.
- ❖ Devlet maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.
- ❖ Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.
- *Devlet ve kamu tüzel kişileri;* kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir.
- Kamu hizmeti taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.
- Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.
- Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.
- Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir.
- Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.
- Sendika kurma hakkı ancak;

Sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

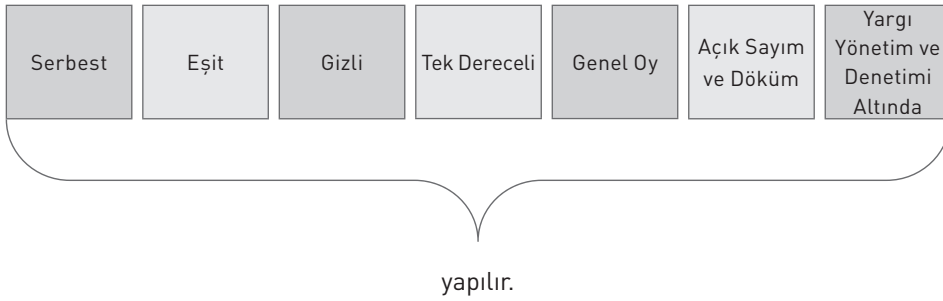
- Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler.
- Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir.
- Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.

➤ **Siyasi Haklar ve Ödevler:**

1-Türk vatandaşlığı	
2-Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları	
3-Siyasi partilerle ilgili hükümler	3. A-Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma 3. B-Siyasi partilerin uyacakları esaslar
4-Kamu hizmetlerine girme hakkı	4. A-Hizmete girme 4. B-Mal bildirimi
5-Vatan hizmeti	
6-Vergi ödevi	
7-Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı	

- Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.
- Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.
- Seçimler ve halk oylaması;

▪ **Oy Kullanabilmek İçin:**

-18 yaşını doldurmuş olmak gerekir.

▪ **Oy Kullanamayacaklar:**

-Er ve erbaşlar

-Askeri öğrenciler

-Taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler.

▪ Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

▪ Parti üyesi olabilmek için 18 yaşını doldurmuş olmak gerekir.

▪ Siyasi Partilere Üye Olamayacak Olanlar:

-Hakimler ve savcılar

-Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları

-Kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri

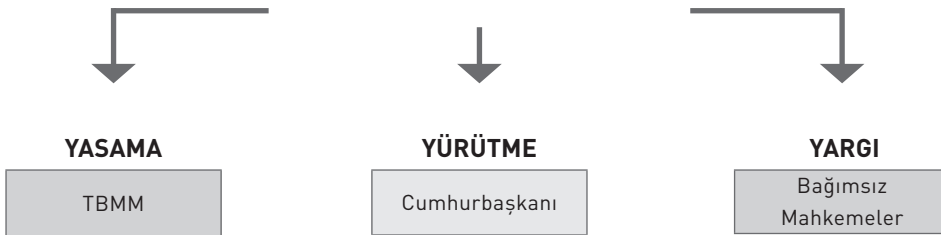
-Yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri

-Silahlı kuvvetler mensupları

-Yüksek öğretim öncesi öğrenciler

- Yüksek öğretim elemanları siyasi partilerin merkez organları dışında görev alamaz.
- Siyasi partiler ticari faaliyetlere girişemezler.
- Siyasi partilerin mal edinmeleri ile gelir ve giderleri Anayasa mahkemesi tarafından denetlenir. Anayasa Mahkemesi bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştay'dan yardım alır.
- Siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.
- Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.
- Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, kararın Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak 5 yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.
- Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla belirlenir.
- Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.
- Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muafık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir.
- Vatandaşlar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve TBMM'ye yazı ile başvurma hakkına sahiptirler.
- Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.
- Türkiye'de ikamet eden yabancılar bu haklarını karşılıklılık esasına göre kullanabilir.
- TBMM Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikayetleri inceler.
- Kamu Başdenetçisi TBMM tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir.

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

➤ Yasama:

- TBMM genel oyla seçilen **600** milletvekilinden oluşur.
- **Milletvekili Seçilebilmek İçin:**
- **18** yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

-En az ilkököl mezunu olmayanlar,

-Kısıtlı olanlar,

-Askerlikle ilişkisi olanlar,

-Kamu hizmetinden yasaklı olanlar,
 -Taksirli suçlar hariç, toplam 1 yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar,
 -Zimmet, ihtilas(nitelikli zimmet), irtikap(görevinden dolayı kendisine veya başkasına menfaat sağlama), rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile;
 Milletvekili seçilemezler.

▪ Hakimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.

▪ Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri 5 (beş) yılda bir aynı günde yapılır. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir. Cumhurbaşkanlığı seçiminde birinci oylamada gerekli çoğunluğun sağlanamaması halinde 101 inci maddedeki usule göre ikinci oylama yapılır.

▪ Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkan görülmezse, TBMM seçimleri bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir. Geriye bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

▪ **Seçimlerin geriye bırakılması ve ara seçimler**

- Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkan görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir.

- TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir.

- Ara seçim her seçim döneminde **1** defa yapılır.

- Gene seçimden **30 ay** geçmedikçe ara seçime gidilemez.

- Ancak; boşalan üyeliklerin sayısı, üye tam sayısının **% 5'ini** bulduğu hallerde, ara seçimlerinin **3 ay** içinde yapılmasına karar verilir.

- Genel seçimlere **1 yıl** kala, ara seçim yapılamaz.

▪ Bir ilin veya seçim çevresinin, TBMM'nde üyesi kalmaması halinde, boşalmayı takip eden **90 günden son-raki ilk Pazar günü** ara seçim yapılır.

▪ **Milletvekilliğinin düşmesi**

Milletvekilliğinin düşme şekli	Kabul şekli
İstifa halinde	İstifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır.
Kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde	Bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.
Milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar halinde	Yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir
Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmama halinde	Durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.

▪ **TBMM'nin görev ve yetkileri:**

- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak.
- Bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek.
- Para basılmasına karar vermek.
- Savaş ilanına karar vermek.
- Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını **uygun bulmak**.
- TBMM üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilanına karar vermek.
- Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.
- Kanun teklif etmeye milletvekilleri yetkilidir. Kanun tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.
- Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından kabul edilen kanunları **15 gün** içinde yayımlar.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu üye tamsayısının salt çoğunluğuyla aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.
- Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.
- Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.
- Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

▪ TBMM toplantı ve karar yeter sayısı:

- Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır. Meclis, bir yasama yılında en çok 3 (üç) ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır.
- Siyasi parti grupları, en az 20 (yirmi) üyeden meydana gelir.
- TBMM yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tam sayısının en az üçte biri ile toplanır.
- Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir. Ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

▪ TBMM'nin bilgi edinme ve denetim yolları:

Meclis Araştırması	Belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.
Genel Görüşme	Toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, TBMM Genel Kurulunda görüşülmesidir.
Meclis Soruşturması	Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlar hakkında yapılan soruşturmadan ibarettir.
Yazılı Soru	Yazılı olarak en geç onbeş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir.

- Meclis araştırması, genel görüşme ve yazılı soru önergelerinin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile araştırma usulleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.

➤ YÜRÜTME

▪ Cumhurbaşkanı adaylık ve seçimi:

- Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir.
- Cumhurbaşkanının görev süresi 5 (beş) yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.
- Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini (%5) almış olan siyasi partiler ile en az yüzbin seçmen aday gösterebilir.
- Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.
- Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.
- İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. - İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilir. Oylamada, adayın geçerli oyların çoğunluğunu alamaması halinde, sadece Cumhurbaşkanı seçimi yenilenir.
- Seçimlerin tamamlanamaması halinde, yenisi göreve başlayıncaya kadar mevcut Cumhurbaşkanının görevi devam eder.
- Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin diğer usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

▪ Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri:

- Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.
- Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder.
- Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.
- Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.
- Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.
- Kanunları yayımlar.
- Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.
- Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.
- Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları atar ve görevlerine son verir.
- Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.
- Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyetinin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.
- Milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayımlar.
- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.
- Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.
- Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.
- Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.
- Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.

▪ Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu

- Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç 1 (bir) ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün (3/5) gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.
- Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının 3 (üç) katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak 15 (onbeş) kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, so-

ruşturma sonucunu belirten raporunu 2 (iki) ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona 1 (bir) aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

- Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren 10 (on) gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren 10 (on) gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin (2/3) gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması 3 (üç) ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere 3 (üç) aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

- Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı, seçim kararı alamaz.

- Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı'nın görevi sona erer.

- Cumhurbaşkanı'nın görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da bu madde hükmü uygulanır.

▪ Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanı'na vekâlet ve bakanlar

- Cumhurbaşkanı, seçildikten sonra bir veya daha fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir.

- Cumhurbaşkanı'nın makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, 45 (kırkbeş) gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Yenisi seçilene kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanı'na vekâlet eder ve Cumhurbaşkanı'na ait yetkileri kullanır. Genel seçime bir yıl veya daha az kalmışsa Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenir. Genel seçime 1 bir yıldan fazla kalmışsa seçilen Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinin yapılacağı tarihte her iki seçim birlikte yapılır.

- Cumhurbaşkanı'nın hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması halinde, Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanı'na vekâlet eder ve Cumhurbaşkanı'na ait yetkileri kullanır.

- Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, 81 inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde and içerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer.

- Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç 1 (bir) ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün (3/5) gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

- Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının 3 (üç) katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak 15 (onbeş) kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu 2 (iki) ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

- Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren 10 (on) gün içinde dağıtılır ve dağıtımından itibaren 10 (on) gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin (2/3) gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması 3 (üç) ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere 3 (üç) aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

- Bu kişilerin görevde bulundukları sürede, görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da beşinci, altıncı ve yedinci fıkra hükümleri uygulanır.
- Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer.
- Cumhurbaşkanı yardımcılar ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.
- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.

▪ Devlet Denetleme Kurulu

- İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluştaki, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü idari soruşturma, inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar.
- Yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.
- Devlet Denetleme Kurulunun Başkan ve üyeleri, Cumhurbaşkanınca atanır.
- Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.

▪ Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı seçimlerinin yenilenmesi

- Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının beşte üç (3/5) çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.
- Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.
- Cumhurbaşkanının ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı bir defa daha aday olabilir.
- Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri, yeni Meclisin ve Cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar devam eder.
- Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de 5 (beş) yıldır.

▪ Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı

- Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.
- Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Cumhurbaşkanı sorumludur.
- Cumhurbaşkanınca atanan Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir.

▪ Millî Güvenlik Kurulu

- Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Cumhurbaşkanı yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlarından kurulur.

- Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.

- Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Cumhurbaşkanına bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Cumhurbaşkanınca değerlendirilir.

- Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.

- Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında toplanır.

- Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.

▪ Olağanüstü hal yönetimi

- Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması, tabîî afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi 6 (altı) ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

- Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır; Meclis gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

- Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında 4 (dört) ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

- Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile 15 inci maddedeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenir.

- Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin onyedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Kanun hükmündeki bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.

- Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri 3 (üç) ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.

OLAĞANÜSTÜ HAL

Cumhurbaşkanı yurdun tamamında veya bir bölgesinde süresi 6 ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü hal kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında 4 (dört) ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

▪ İdare

- İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.
- Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur.
- İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.
- Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.
- İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.
- Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerinde-lik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez.
- Kanun, olağanüstü hallerde, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlandırabilir.
- İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.
- Mahallî idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre 5 (beş) yılda bir yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.
- Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir.
- Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

➤ YARGI:

A. Mahkemelerin bağımsızlığı

- Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.
- Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.
- Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

- Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

B. Hâkimlik ve savcılık teminatı

- Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılmaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.

- Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

C. Hâkimlik ve savcılık mesleği

- Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür.

- Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.

- Hâkim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

- Hâkimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; Askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.

- Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.

- Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.

- Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tâbidirler. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.

D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması

- Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

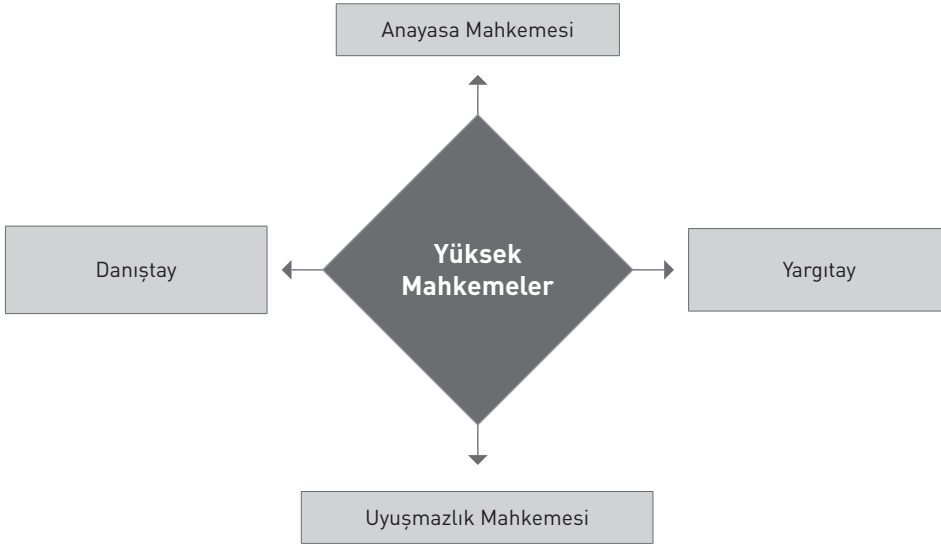
- Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

- Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

- Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.

E. Mahkemelerin kuruluşu

- Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

▪ Anayasa Mahkemesi:

- Anayasa Mahkemesi **15 üyeden** kurulur.
- **3** üye Türkiye Büyük Millet Meclisi, **12** üye Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.
- Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, **45 (kırkbeş)** yaşın doldurulmuş olmak gerekir.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri **12 yıl** için seçilir.
- Bir kimse **2 defa** Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri **65 yaşını** doldurunca emekliye ayrılır.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri asli görevleri dışında resmi veya özel hiçbir görev alamazlar.

Görev ve yetkileri

- Anayasa Mahkemesi, kanunların, **Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin** ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar.
- Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde ve savaş hallerinde çıkarılan **Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin** şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.
- Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, **Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları**, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.
- Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.

İptal davası

- Kanunların, **Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin**, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkeme-

sinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, **Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve** üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir.

Dava açma süresi

- Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, **Cumhurbaşkanlığı kararnamesi** veya içtüzüğün Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.

Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi

- Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya **Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin** hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

Anayasa Mahkemesinin kararları

- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.
- Anayasa Mahkemesi bir kanun veya **Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin** tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.
- Kanun, **Cumhurbaşkanlığı kararnamesi** veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar.
- Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir.
- Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez
- İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.
- İptal kararları geriye yürümez.

II Yargıtay:

- Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.

III Danıştay:

- İdari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.
- Danıştay, davaları görmek, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, idarî uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

IV Uyuşmazlık Mahkemesi:

- Adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarının kesin olarak çözüm yeri Uyuşmazlık Mahkemesidir.
- Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu

- Hâkimler ve Savcılar Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

- Hâkimler ve Savcılar Kurulu on üç üyeden oluşur; iki daire hâlinde çalışır.
- Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır.
- Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir.
- Üyeler dört yıl için seçilir.
- Süresi biten üyeler bir kez daha seçilebilir.

Sayıştay

- Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.
- Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idari yargı yoluna başvurulamaz.
- Vergi, benzeri mali yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyumsuzluklarda Danıştay kararları esas alınır.
- Mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır.

BİLGİ TARAMASI

1. Yasama, yürütme ve yargı organları ile idari makamları ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tüzük
- B) Anayasa
- C) Anayasa Mahkemesi kararı
- D) Kanun
- E) Yönetmelik

2. T.C. Anayasası'na göre yasal yaş sınırını doldurdukları hâlde aşağıdakilerden hangisi oy kullanamaz?

- A) Taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler
- B) Ortaöğretim öğrencileri
- C) Memurlar
- D) İşçiler
- E) Subay ve Astsubaylar

3. T.C. Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisi Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerinden değildir?

- A) Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj vermek
- B) Bakanları atamak ve görevlerine son vermek
- C) Milli güvenlik politikalarını belirlemek
- D) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak
- E) Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak

4. T.C. Anayasası'na göre siyasi partilerle ilgili aşağıdaki hükümlerden hangisi yanlıştır?

- A) Parti üyesi olabilmek için on sekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.
- B) Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.
- C) Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimini yerine getirirken Danıştay'dan yardım sağlar.
- D) Siyasi partilerin kapatılması istemiyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı dava açabilir.
- E) Yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasi partilere üye olamazlar.

5. T.C. Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisi, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışında kalır?

- A) Kamuya yararlı dernekler ve vakıflar
- B) Yargı organları
- C) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları
- D) Her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşları
- E) Silahlı kuvvetler

I. Uyuşmazlık Mahkemesinin başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

II. Uyuşmazlık Mahkemesi adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlmeye yetkilidir.

III. Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Kamu Denetçiliği Kurumunun kararı esas alınır.

6. T.C. Anayasası'na göre Uyuşmazlık Mahkemesi ile ilgili yukarıdakilerden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

7. T.C. Anayasası'na göre memur ve diğer kamu görevlilerinin, kamu hizmeti görevi, sorumlulukları ve disiplin kovuşturulmasında güvenceleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz
- B) Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler
- C) Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.
- D) Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari mercinin iznine bağlıdır.
- E) Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmeksizin ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.

8. T.C. Anayasası'na göre Türkiye Büyük Millet Meclisinde boşalan üyeliklerin sayısı üye tam sayısının yüzde kaçını bulduğu hâllerde ara seçimlerin üç ay içinde yapılmasına karar verilir?

- A) 3
- B) 5
- C) 7
- D) 10
- E) 20

9. T.C. Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanabileceği yollardan birisi değildir?

- A) Meclis araştırması   B) Yazılı soru
C) Genel görüşme   D) Meclis soruşturması   E) Gensoru

- Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı
- Sendika kurma hakkı
- Mülkiyet hakkı
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı
- Konut hakkı

10. T.C. Anayasasına göre, yukarıda sayılanlardan hangileri “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” arasında yer alan haklar hangi seçenekte bir arada verilmiştir?

- A) Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı - Mülkiyet hakkı
B) Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı - Mülkiyet hakkı
C) Sendika kurma hakkı - Konut hakkı
D) Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı - Konut hakkı
E) Kamu hizmetlerine girme hakkı - Türk vatandaşlığı

11. T.C. Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisi Millî Güvenlik Kurulunun daimi üyelerinden değildir?

- A) Adalet Bakanı
B) Jandarma Genel Komutanı
C) Cumhurbaşkanı yardımcıları
D) Hava kuvvetleri komutanı
E) İçişleri Bakanı

12. Devlet Denetleme Kurulu aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

- A) Kamu Denetçiliği Kurumu
B) İçişleri Bakanı
C) Cumhurbaşkanı
D) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı
E) Adalet Bakanı

13. T.C Anayasası'na göre, Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen kanunları kaç gün içinde yayımlar?

- A) 5   B) 10   C) 15   D) 30   E) 60

14. T.C Anayasasına göre; aşağıdakilerden hangisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri arasında yer almaz?

- A) Bütçe ve kesinhesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek
B) Genel ve özel af ilanına karar vermek
C) Savaş ilanına karar vermek
D) Para basılmasına karar vermek
E) Kanunların Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak

I- Sayıştay

II- Uyuşmazlık Mahkemesi

III- Yüksek Seçim Kurulu

15. Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri yüksek mahkemeler arasında yer almaz?

- A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) II ve III
D) I ve III
E) I ve II

16. T.C Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisi siyasi haklardandır?

- A) Kamu hizmetlerine girme hakkı
B) Basın hürriyeti
C) Sosyal güvenlik hakkı
D) Ailenin korunması ve çocuk hakları
E) Düşünce ve kanaat hürriyeti

17. T.C. Anayasası'na göre vergi ödevi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Herkes, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.
- B) Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının ekonomik amacıdır.
- C) Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere vergi ödemekle yükümlüdür.
- D) Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur.
- E) Vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin muafık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değışiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir.

18. T.C. Anayasası'na göre Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya İçtüzüğün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak kaç gün sonra düşer?

- A) Yedi
- B) On
- C) Otuz
- D) Altmış
- E) Doksan

19. T.C. Anayasası'na göre;

"..... üyeden kurulan Anayasa Mahkemesi üyeleri, ... yıl için seçilirler."

Yukarıda boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdaki seçeneklerden hangilerinin gelmesi gerekir?

- A) On-on iki
- B) Dokuz-on
- C) Onbir-dört
- D) On iki-altı
- E) On beş-On iki

20. T.C. Anayasası'na göre kişisel verilerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Kişisel veriler, kişinin açık rızasıyla işlenebilir
- B) Kişisel veriler, kanunda öngörülen hâllerde işlenebilir
- C) Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller yönetmelikle düzenlenir
- D) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir
- E) Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, kişinin kendisiyle ilgili kişisel verilerin amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar

I. Hâkimler ve savcılar azlolunamaz.

II. Kendileri istemedikçe Anayasa'da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz.

III. Bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması durumunda, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınabilir.

IV. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

21. T.C. Anayasası'na göre "hâkimlik ve savcılık teminatı" ile ilgili yukarıdaki hükümlerden hangileri doğrudur?

- A) I ve II   B) I, III ve IV   C) II, III ve IV   D) I, II ve IV   E) I, II, III ve IV

22. T.C. Anayasası'na göre "idarî uyuşmazlıkları çözmek" aşağıdaki mahkemelerden hangisinin görevidir?

- A) Yargıtay
B) Danıştay
C) Sayıştay
D) Anayasa Mahkemesi
E) Uyuşmazlık Mahkemesi

23. T.C. Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisi değiştirilemeyecek hükümler arasında yer almaz?

- A) Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.
B) Türkiye Cumhuriyeti üniter bir devlettir.
C) Millî marşı İstiklal Marşıdır.
D) Başkenti Ankara'dır.
E) Dili Türkçedir.

24. T.C. Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisi Devletin temel amaç ve görevlerinden değildir?

- A) Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak
- B) Kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak
- C) Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini korumak
- D) Kişinin siyasal ve düşünsel haklarını sınırlandıran her türlü engeli kaldırmaya çalışmak
- E) İnsanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak

I. Ailesine

II. Topluma

III. Diğer kişilere

25. T.C. Anayasası'na göre temel hak ve hürriyetler, kişinin yukarıdakilerden hangilerine karşı ödev ve sorumluluklarını ihtiva eder?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

26. T.C. Anayasası'na göre şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere aşağıdaki durumların hangisi zorla çalıştırma sayılır?

- A) Tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar
- B) Hükümlülük süreleri içindeki çalıştırmalar
- C) Olağanüstü hâllerde vatandaşlardan istenecek hizmetler
- D) Mülki amirin resen soruşturma açtığı memurlardan kendi görevi dışında istenecek bedeni çalışmalar
- E) Ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki fikir çalışmaları

CEVAP ANAHTARI

1.B	2.A	3.E	4.C	5.B	6.C	7.E	8.B	9.E
10.C	11.B	12.C	13.C	14.E	15.D	16.A	17.B	18.D
19.E	20.C	21.D	22.B	23.B	24.D	25.E	26.D	

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

DEVLET MEMURLARI KANUNU (657)

DEVLET MEMURLARI KANUNU (657)

SORU-CEVAP

1. Soru: 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda yer alan hükümler hangi kurumlarda çalışan memurlar hakkında uygulanır?

Cevap:

- 1) Genel ve Katma Bütçeli Kurumlar
- 2) İl Özel İdareleri
- 3) Belediyeler
- 4) İl Özel İdareleri Belediyelerin kurdukları birlikler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar
- 5) Kanunlarla kurulan fonlar
- 6) Kefalet sandıklarında veya Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüklerinde çalışan memurlar hakkında uygulanır.

NOT: Sözleşmeli ve geçici personel hakkında bu Kanunda belirtilen özel hükümler uygulanır.

2. Soru: Hangi kurum ve kuruluşlarda çalışan Devlet memurları 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna tabi değildir?

Cevap:

- 1) Anayasa Mahkemesi üye ve yedek üyeleri ile raportörleri
- 2) Hakimlik ve savcılık mesleklerinde veya bu mesleklerden sayılan görevlerde bulunanlar
- 3) Danıştay ve Sayıştay meslek mensupları ve Sayıştay savcı ve yardımcıları
- 4) Üniversitelerin, İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinin, Devlet Güzel Sanatlar Akademilerinin, Türkiye ve Orta - Doğu Amme İdaresi Enstitüsünün öğretim üye ve yardımcıları
- 5) Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası üyeleri
- 6) Genelkurmay Mehteran Bölüğü Sanatkarları
- 7) Devlet Tiyatrosu ile Devlet Opera ve Balesi ve Belediye Opera ve tiyatroları ile şehir ve belediye konservatuvar ve orkestralarının sanatkar memurları, uzman memurları, uygulatıcı uzman memurları ve stajyerleri
- 8) Spor-Toto Teşkilatında çalışan personel
- 9) Subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş ve sözleşmeli erbaş ve erler
- 10) Emniyet Teşkilatı mensupları

3. Soru: 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun amacı nedir?

Cevap: Devlet memurlarının hizmet şartlarını, niteliklerini, atanma ve yetiştirilmelerini, ilerleme ve yükselmelerini, ödev, hak, yüküm ve sorumluluklarını, aylıklarını ve ödeneklerini ve diğer özlük işlerini düzenlemektir.

4. Soru: 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun temel ilkeleri nelerdir?

Cevap:

- 1) Sınıflandırma
- 2) Kariyer
- 3) Liyakat

5. Soru: Sınıflandırma ilkesinin amacı nedir?

Cevap: Devlet kamu hizmetleri görevlerini ve bu görevlerde çalışan Devlet memurlarını görevlerin gerektirdiği niteliklere ve mesleklerle göre sınıflara ayırmaktır.

6. Soru: Kariyer ilkesinin amacı nedir?

Cevap: Devlet memurlarına, yaptıkları hizmetler için lüzumlu bilgilere ve yetişme şartlarına uygun şekilde, sınıfları içinde en yüksek derecelere kadar ilerleme imkanını sağlamaktır.

7. Soru: Liyakat ilkesinin amacı nedir?

Cevap: Devlet kamu hizmetleri görevlerine girmeyi, sınıflar içinde ilerleme ve yükselmeyi, görevin sona erdirmesini liyakat sistemine dayandırmak ve bu sistemin eşit imkanlarla uygulanmasında Devlet memurlarını güvenliğe sahip kılmaktır.

8. Soru: 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre, kaç tür istihdam yapılmaktadır?

Cevap:

- 1) Memurlar
- 2) Sözleşmeli personel
- 3) İşçiler

Kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, işçiler eliyle gördürülür.

9. Soru: 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre, memur nasıl tanımlanmaktadır?

Cevap: Mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler, bu Kanunun uygulanmasında memur sayılır.

Yukarıdaki tanımlananlar dışındaki kurumlarda genel politika tespiti, araştırma, planlama, programlama, yönetim ve denetim gibi işlerde görevli ve yetkili olanlar da memur sayılır.

10. Soru: Sözleşmeli personel ne demektir?

Cevap: Kalkınma planı, yıllık program ve iş programlarında yer alan önemli projelerin hazırlanması, gerçekleştirilmesi, işletilmesi ve işlerliği için şart olan, zaruri ve istisnai hallere münhasır olmak üzere özel bir meslek bilgisine ve ihtisasına ihtiyaç gösteren geçici işlerde, Cumhurbaşkanınca belirlenen esas ve usuller çerçevesinde ihdas edilen pozisyonlarda, mali yılla sınırlı olarak sözleşme ile çalıştırılmasına karar verilen ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlileridir.

11. Soru: İşçi ne demektir?

Cevap: Memur, sözleşmeli personel ve geçici personel dışında kalan ve ilgili mevzuatı gereğince tahsis edilen sürekli işçi kadrolarında belirsiz süreli iş sözleşmeleriyle çalıştırılan sürekli işçiler ile mevsimlik veya kampanya işlerinde ya da orman yangınıyla mücadele hizmetlerinde ilgili mevzuatına göre geçici iş pozisyonlarında altı aydan az olmak üzere belirli süreli iş sözleşmeleriyle çalıştırılan geçici işçilerdir. Bunlar hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz.

Bu Kanuna tabi kurumlar, dört istihdam şekli dışında personel çalıştıramazlar.

12. Soru: Devlet memurlarının ödev ve sorumlulukları nelerdir?

- 1) Sadakat
- 2) Tarafsızlık ve Devlete bağlılık
- 3) Davranış ve işbirliği
- 4) Yurt dışında davranış
- 5) Amir durumunda olan Devlet memurlarının görev ve sorumlulukları
- 6) Devlet memurlarının görev ve sorumlulukları
- 7) Kişisel sorumluluk ve zarar
- 8) Kişilerin uğradıkları zararlar
- 9) Mal bildirimini
- 10) Basına bilgi veya demeç verme
- 11) Resmi belge, araç ve gereçlerin yetki verilen mahaller dışına çıkarılmaması ve iadesi

13. Soru: Sadakat nedir?

Cevap: Devlet memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatla bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatla uygulamak zorundadırlar.

14. Soru: Tarafsızlık ve Devlete bağlılık ne demektir?

Cevap: Devlet memurları siyasi partiye üye olamazlar, herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamazlar; görevlerini yerine getirirlerken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar; hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar.

Devlet memurları her durumda Devletin menfaatlerini korumak mecburiyetindedirler. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına aykırı olan, memleketin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğini tehlikeye düşüren herhangi bir faaliyette bulunamazlar. Aynı nitelikte faaliyet gösteren herhangi bir harekete, gruplaşmaya, teşekküle veya derneğe katılamazlar, bunlara yardım edemezler.

15. Soru: Davranış ve işbirliği ne demektir?

Cevap: Devlet memurları, resmi sıfatlarının gerektirdiği itibar ve güvene layık olduklarını hizmet içindeki ve dışındaki davranışlarıyla göstermek zorundadırlar.

Devlet memurlarının işbirliği içinde çalışmaları esastır.

16. Soru: Yurt dışında davranış ne demektir?

Cevap: Devlet memurlarından sürekli veya geçici görevle veya yetişme, inceleme ve araştırma için yabancı memleketlerde bulunanlar Devlet itibarını veya görev haysiyetini zedeleyici fiil ve davranışlarda bulunamazlar.

17. Soru: Amir durumunda olan Devlet memurlarının görev ve sorumlulukları nelerdir?

Cevap: Devlet memurları amiri oldukları kuruluş ve hizmet birimlerinde kanun, ve diğer mevzuatla belirlenen görevleri zamanında ve eksiksiz olarak yapmaktan ve yaptırmaktan, maiyetindeki memurlarını yetiştirmekten, hal ve hareketlerini takip ve kontrol etmekten görevli sorumludurlar.

Amir, maiyetindeki memurlara hakkaniyet ve eşitlik içinde davranır. Amirlik yetkisini kanun, ve diğer mevzuatla belirtilen esaslar içinde kullanır.

Amir, maiyetindeki memurlara kanunlara aykırı emir veremez ve maiyetindeki memurdan hususi bir menfaat temin edecek bir talepte bulunamaz, hediyesini kabul edemez ve borç alamaz.

18. Soru: Devlet memurlarının görev ve sorumlulukları nelerdir?

Cevap: Devlet memurları kanun, ve diğer mevzuatla belirtilen esaslara uymakla ve amirler tarafından verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden amirlerine karşı sorumludurlar.

Devlet memuru amirinden aldığı emri, Anayasa, kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve yönetmelik hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmeyerek ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Amir emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, memur bu emri yapmağa mecburdur. Ancak emrin yerine getirilmesinden doğacak sorumluluk emri verene aittir.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Acele hallerde kamu düzeninin ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

19. Soru: Kişisel sorumluluk ve zarar ne demektir?

Cevap: Devlet memurları, görevlerini dikkat ve itina ile yerine getirmek ve kendilerine teslim edilen Devlet malını korumak ve her an hizmete hazır halde bulundurmak için gerekli tedbirleri almak zorundadırlar.

Devlet memurunun kasıt, kusur, ihmal veya tedbirsizliği sonucu idare zarara uğratılmışsa, bu zararın ilgili memur tarafından rayiç bedeli üzerinden ödenmesi esastır.

Zararların ödettirilmesinde bu konudaki genel hükümler uygulanır. Ancak fiilin meydana geldiği tarihte en alt derecenin birinci kademesinde bulunan memurun brüt aylığının yarısını geçmeyen zararlar, kabul etmesi halinde disiplin amiri veya yetkili disiplin kurulu kararına göre ilgili memurca ödenir.

20. Soru: Kişilerin uğradıkları zararlar ne demektir?

Cevap: Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. Ancak, Devlet dairelerine tevdi veya bu dairelerce tahsil veya muhafaza edilen para ve para hükmündeki değerli kağıtların ilgili personel tarafından zimmete geçirilmesi halinde, zimmete geçirilen miktar, cezai takibat sonucu beklenmeden Hazine tarafından hak sahibine ödenir. Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır.

İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

Kişisel sorumluluk ve zarar maddesinde belirtilen zarar ile bu maddede belirtilen zararların nevi, miktarlarının tespiti, takibi, amirlerin sorumlulukları ve yapılacak işlemlerle ilgili diğer hususlar Cumhurbaşkanınca düzenlenecek yönetmelikle belirlenir.

21. Soru: Mal bildirimi nedir?

Cevap: Devlet memurları, kendileriyle, eşlerine ve velayetleri altındaki çocuklarına ait taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları hakkında, özel kanunda yazılı hükümler uyarınca, mal bildirimi verirler.

22. Soru: Basına bilgi veya demeç verme yasağı ne demektir?

Cevap: Devlet Memurları, kamu görevleri hakkında basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya demeç veremezler. Bu konuda gerekli bilgi ancak bakanın yetkili kılacağı görevli illerde valiler veya yetkili kılacağı görevli tarafından verilebilir.

Askeri hizmet ile ilgili bilgiler özel kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin yetkili, kıldığı personel dışın da hiç bir kimse tarafından açıklanamaz.

23. Soru: Resmi belge, araç ve gereçlerin yetki verilen mahaller dışına çıkarılmaması ve iadesi ne demektir?

Cevap: Devlet memurları görevleri ile ilgili resmi belge araç ve gereçleri, yetki verilen mahaller dışına çıkaramazlar, hususi işlerinde kullanamazlar.

Devlet memurları görevleri icabı kendilerine teslim edilen resmi belge, araç ve gereçleri görevleri sona erdiği zaman iade etmek zorundadırlar. Bu zorunluluk memurun mirasçılara da şamildir.

24. Soru: Devlet memurlarının genel hakları nelerdir?

Cevap:

- 1) Uygulamayı isteme hakkı
- 2) Güvenlik

3) Emeklilik

4) Çekilme

5) Müracaat, şikayet ve dava açma

6) Sendika kurma

7) İzin

8) Kovuşturma ve yargılama

9) İsnat ve iftiralara karşı koruma

25. Soru: Uygulamayı isteme hakkı ne demektir?

Cevap: Devlet memurları, bu kanun ve diğer mevzuata göre tayin ve tespit olunup yürürlükte bulunan hükümlerin kendileri hakkında aynen uygulanmasını istemek hakkına sahiptirler.

26. Soru: Güvenlik hakkı nedir?

Cevap: Kanunlarda yazılı haller dışında Devlet memurunun memurluğuna son verilmez, aylık ve başka hakları elinden alınamaz.

27. Soru: Emeklilik hakkı ne demektir?

Cevap: Devlet memurlarının, özel kanununda yazılı belirli şartlar içinde, emeklilik hakları vardır.

28. Soru: Çekilme hakkı ne demektir?

Cevap: Devlet memurları, bu kanunda belirtilen esaslara göre memurluktan çekilebilirler.

29. Soru: Müracaat, şikayet ve dava açma hakkı ne demektir?

Cevap: Devlet memurları kurumlarıyla ilgili resmi ve şahsi işlerinden dolayı müracaat; amirleri veya kurumları tarafından kendilerine uygulanan idari eylem ve işlemlerden dolayı şikayet ve dava açma hakkına sahiptirler.

Müracaat ve şikayetler söz veya yazı ile en yakın amirden başlayarak silsile yolu ile şikayet edilen amirler atlanarak yapılır.

Müracaat ve şikayetler incelenerek en kısa zamanda ilgiliye bildirilir. Müracaat ve şikayetlerle ilgili esas ve usuller Cumhurbaşkanınca hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

30. Soru: Sendika kurma hakkı ne demektir?

Cevap: Devlet memurları, Anayasada ve özel kanununda belirtilen hükümler uyarınca sendikalar ve üst kuruluşlar kurabilir ve bunlara üye olabilirler.

31. Soru: İzin hakkı nedir?

Cevap: Devlet memurları, bu kanunda gösterilen süre ve şartlarla izin hakkına sahiptirler.

32. Soru: Kovuşturma ve yargılama hakkı ne demektir?

Cevap: Devlet memurlarının görevleri ile ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması ve haklarında dava açılması özel hükümlere tabidir.

33. Soru: Isnat ve iftiralara karşı koruma hakkı ne demektir?

Cevap: Devlet memurları hakkındaki ihbar ve şikayetler, garaz veya mücerret hakaret için, uydurma bir suç isnadı suretiyle yapıldığı ve soruşturma veya yargılamanın tabi olduğu kanuni işlem sonucunda bu isnat sabit olmadığı takdirde, merkezde bu memurun en büyük amiri, illerde valiler, isnatta bulunanlar hakkında kamu davası açılmasını Cumhuriyet Savcılığından isterler.

34. Soru: Devlet memurlarının hangi eylem, hareket ve faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır?

Cevap:

- 1) Toplu eylem ve hareketlerde bulunma
- 2) Grev
- 3) Ticaret ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunma
- 4) Hediye alma, menfaat sağlama
- 5) Denetimindeki teşebbüsten menfaat sağlama
- 6) Gizli bilgileri açıklama

35. Soru: Toplu eylem ve hareketlerde bulunma yasağı nedir?

Cevap: Devlet memurlarının kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan kasıtlı olarak birlikte çekilmeleri veya görevlerine gelmemeleri veya görevlerine gelipte Devlet hizmetlerinin ve işlerinin yavaşlatılması veya aksatılması sonucunu doğuracak eylem ve hareketlerde bulunmaları yasaktır.

36. Soru: Grev yasağı nedir?

Cevap: Devlet memurlarının greve karar vermeleri, grev tertiplemeleri, ilan etmeleri, bu yolda propaganda yapmaları yasaktır.

Devlet memurları, herhangi bir greve veya grev teşebbüsüne katılamaz, grevi destekleyemez veya teşvik edemezler.

37. Soru: Ticaret ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunma yasağı nedir?

Cevap: Memurlar Türk Ticaret Kanununa göre (Tacir) veya (Esnaf) sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunamaz, ticaret ve sanayi müesseselerinde görev alamaz, ticari mümessil veya ticari vekil veya kolektif şirketlerde ortak veya komandit şirkette komandite ortak olamazlar. (Görevli oldukları kurumların iştiraklerinde kurumlarını temsilen alacakları görevler hariç).

Memurlar, mesleki faaliyette veya serbest meslek icrasında bulunmak üzere ofis, büro, muayenehane ve benzeri yerler açamaz; gerçek kişilere, özel hukuk tüzel kişilerine veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait herhangi bir iş yerinde veya vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışamaz.

Memurların üyesi oldukları yapı, kalkınma ve tüketim kooperatifleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulmuş yardım sandıklarının yönetim, denetim ve disiplin kurulları üyelikleri ile özel kanunlarda belirtilen görevler bu yasaklamanın dışındadır.

Eşleri, reşit olmayan veya mahcur olan çocukları, yasaklanan faaliyetlerde bulunan memurlar bu durumu 15 gün içinde bağlı oldukları kuruma bildirmekle yükümlüdürler.

38. Soru: Hediye alma, menfaat sağlama yasağı ne demektir?

Cevap: Devlet memurlarının doğrudan doğruya veya aracı eliyle hediye istemeleri ve görevleri sırasında olmasa dahi menfaat sağlama amacı ile hediye kabul etmeleri veya iş sahiplerinden borç para istemeleri ve almaları yasaktır.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, hediye alma yasağının kapsamını belirlemeye ve en az genel müdür veya eşiti seviyedeki üst düzey kamu görevlilerince alınan hediyelerin listesini gerektiğinde her takvim yılı sonunda bu görevlilerden istemeye yetkilidir.

39. Soru: Denetimindeki teşebbüsten menfaat sağlama yasağı ne demektir?

Cevap: Devlet memurunun, denetimi altında bulunan veya kendi görevi veya mensup olduğu kurum ile ilgisi olan bir teşebbüsten, doğrudan doğruya veya aracı eliyle her ne ad altında olursa olsun bir menfaat sağlaması yasaktır.

40. Soru: Gizli bilgileri açıklama yasağı nedir?

Cevap: Devlet memurlarının kamu hizmetleri ile ilgili gizli bilgileri görevlerinden ayrılmış bile olsalar, yetkili bakanın yazılı izni olmadıkça açıklamaları yasaktır.

41. Soru: 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna göre tesis edilen sınıflar hangileridir?

Cevap:

- 1) Genel İdare Hizmetleri Sınıfı
- 2) Teknik Hizmetler Sınıfı
- 3) Sağlık Hizmetleri ve Yardımcı Sağlık Hizmetleri Sınıfı
- 4) Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Sınıfı
- 5) Avukatlık Hizmetleri Sınıfı
- 6) Din Hizmetleri Sınıfı
- 7) Emniyet Hizmetleri Sınıfı
- 8) Jandarma Hizmetleri Sınıfı
- 9) Sahil Güvenlik Hizmetleri Sınıfı
- 10) Yardımcı Hizmetler Sınıfı
- 11) Mülki İdare Amirliği Hizmetleri Sınıfı
- 12) Milli İstihbarat Hizmetleri Sınıfı

42. Soru: Genel idare hizmetleri sınıfı hangi memurlar tarafından teşkil edilir?

Cevap: Bu Kanunun kapsamına dahil kurumlarda yönetim, icra, büro ve benzeri hizmetleri gören ve bu Kanunla tespit edilen diğer sınıflara girmeyen memurlar Genel İdare Hizmetleri sınıfını teşkil eder.

43. Soru: Jandarma Hizmetleri sınıfının kapsamı nedir?

Cevap: Bu sınıf, Jandarma Genel Komutanlığı kadrolarında bulunan Subay, Astsubay, Uzman Jandarma ile Çarşı ve Mahalle Bekçilerini kapsar.

44. Soru: Yardımcı hizmetler sınıfının kapsamı nedir?

Cevap: Yardımcı hizmetler sınıfı, kurumlarda her türlü yazı ve dosya dağıtmak ve toplamak, müracaat sahiplerini karşılamak ve yol göstermek; hizmet yerlerini temizleme, aydınlatma ve ısıtma işlerinde çalışmak veya basit iklim rasatlarını yapmak; ilaçlama yapmak veya yaptırmak veya tedavi kurumlarında hastaların ve hastanelerin temizliği ve basit bakımı ile ilgili hizmetleri yapmak veya kurumlarda koruma ve muhafaza hizmetleri gibi ana hizmetlere yardımcı mahiyetteki görevlerde her kurumun özel bünyesine göre ve yine bu mahiyette olmak üzere ihdasına lüzum gördüğü yardımcı hizmetleri ifa ile görevli bulunanlardan 4 üncü maddenin (D) bendinde tanımlananların (işçiler) dışında kalanları kapsar.

Bu sınıfa dahil personel tarafından yerine getirilmesi gereken hizmetlerden hizmet yerlerinin ve tedavi kurumlarının temizlenmesi, tesisatın bakım ve işletilmesi ve benzeri nitelikteki hizmetlerin üçüncü şahıslara ihale yoluyla gördürülmesi mümkündür.

45. Soru: Devlet Memurları Kanunu'na göre, sınıfların öğrenim durumlarına göre giriş ve yükselinebilecek derece ve kademeleri nasıl düzenlenmiştir?

Cevap:

Öğrenim durumu	Giriş		Yükselinebilecek	
	Derece	Kademe	Derece	Kademe
İlkokulu bitirenler	15	1	7	Son
Ortaokulu bitirenler	14	2	5	Son
Ortaokul dengi mesleki veya teknik öğrenimi bitirenler	14	3	5	Son
Ortaokul üstü 1 yıl mesleki veya teknik öğrenimi bitirenler	13	1	4	Son
Ortaokul üstü 2 yıl mesleki veya teknik öğrenimi bitirenler	13	2	4	Son
Liseyi bitirenler	13	3	3	Son
Lise dengi mesleki veya teknik öğrenimi bitirenler	12	2	3	Son
Lise veya dengi okullar üstü 1 yıllık mesleki veya teknik öğrenimi bitirenler	11	1	2	Son
Lise veya dengi okullar üstü 2 yıl veya Ortaokul üstü en az 5 yıllık mesleki veya teknik öğrenimi bitirenler	10	1	2	Son
Lise veya dengi okullar üstü 3 yıl teknik veya mesleki öğrenimi bitirenler	10	2	2	Son
2 yıl süreli yüksek öğrenimi bitirenler	10	2	1	Son
3 yıl süreli yüksek öğrenimi bitirenler	10	3	1	Son
4 yıl süreli yüksek öğrenimi bitirenler	9	1	1	Son
5 yıl süreli yüksek öğrenimi bitirenler	9	2	1	Son
6 yıl süreli yüksek öğrenimi bitirenler	9	3	1	Son

46. Soru: Devlet Memurları Kanunu'na göre yükselinebilecek derecenin üstünde bir dereceye yükselme nasıl yapılmaktadır?

Cevap: Bu kanun hükümlerine göre öğrenim durumları, hizmet sınıfları ve görev unvanları itibarıyla azami yükselinebilecekleri derecelerin dördüncü kademesinden aylık almaya hak kazanan ve son sekiz yıllık süre içinde herhangi bir disiplin cezası almayanların kazanılmış hak aylıkları kadro şartı aranmaksızın bir üst dereceye yükseltilir.

47. Soru: Memuriyete giriş yaşı kaçtır?

Cevap: Genel olarak 18 yaşını tamamlayanlar Devlet memuru olabilirler.

Bir meslek veya sanat okulunu bitirenler en az 15 yaşını doldurmuş olmak ve Türk Medeni Kanununun 12 nci maddesine göre kazai rüşt kararı almak şartıyla Devlet memurluklarına atanabilirler.

48. Soru: Devlet memurlarını sınıflandırmada öğrenim şartları nelerdir?

Cevap: Genel olarak ortaokulu bitirenler memur olabilirler. Ortaokul mezunlarından istekli bulunmadığı takdirde ilkokulu bitirenlerin de alınması caizdir. Bir sınıfta belli görevlere atanabilmek veya bu görevlerde belli derecelere yükselbilmek için, kuruluş kanunları veya bu kanun , Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve kuruluş kanunlarına dayanılarak çıkarılacak yönetmelikler ile işin gereğine göre daha yüksek öğrenim dereceleri veya muayyen fakülte, okul veya öğrenim dallarını veya meslek içi veya meslekle ilgili eğitim programlarını bitirmiş olmak veya yabancı dil bilmek gibi şartlar konulabilir.

49. Soru: Memur başka sınıfta ve derecesinin altında bir görevde çalıştırılabilir mi?

Cevap: Hiç bir memur sınıfının dışında ve sınıfının içindeki derecesinin altında bir derecenin görevinde çalıştırılmaz.

5 inci ve daha aşağı derecelerdeki kadrolara, derece yükselmesi için gerekli nitelikleri haiz memur bulunmaması hallerinde, öğrenim durumları itibarıyla tespit olunan yükselinebilecek dereceyi aşmamak ve karşılık gösterilecek kadro derecesi kazanılmış hak aylık derecelerinin üç üst derecesinden fazla olmamak kaydıyla, bu dereceler karşılık gösterilerek, kendi derecesi ile aynı sınıftan memur atanması mümkündür.

Bu gibiler, işgal ettikleri kadroda kazanılmış derece ve kademelerinin aylığını almaya devam ederler ve kazanılmış aylıklarındaki kademe ilerlemesi ve derece yükselmesi genel esaslara göre yapılır. Karşılık gösterilen kadrolar, ilgililer için kazanılmış hak teşkil etmez.

50. Soru: Devlet memurluğuna girişte aranan genel şartlar nelerdir?

Cevap:

1. Türk Vatandaşı olmak,
2. Bu Kanunda belirtilen yaş şartlarını taşımak,
3. Bu Kanunda belirtilen öğrenim şartlarını taşımak,
4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibarıyla;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak.

51. Soru: Kaç yıllık süre içinde disiplin cezası almayan memurların kazanılmış hak aylıkları kadro şartı aranmaksızın bir üst dereceye yükseltilir.

Cevap: Son sekiz yıllık süre.

52. Soru: Devlet memuru olabilmek için en az kaç yaşında olmak gerekir?

Cevap: Genel olarak **18** yaşını tamamlayanlar Devlet memuru olabilirler. Bir meslek veya sanat okulunu bitirenler en az **15** yaşını doldurmuş olmak ve Türk Medeni Kanununun 12 nci maddesine göre kazai rüşt kararı almak şartıyla Devlet memurluklarına atanabilirler.

53. Soru: Devlet memurluğuna girişte aranan özel şartlar nelerdir?

Cevap:

1. Hizmet göreceği sınıf için belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak.

54. Soru: Bu Kanuna göre, kurumların memur ihtiyaçlarını karşılama şekli nasıldır?

Cevap: Kurumların memur ihtiyaçları yayınlanan sınav sonuçlarında belirlenen başarı sırasına göre ilgili kurumlarca atama yapılmak suretiyle karşılanır.

Müteakip sınav dönemine kadar kurumların acil ihtiyaçları; sınavlara girip kazanmış ancak yeterli kadro olmaması nedeni ile ataması yapılamayanlardan; yayınlanan başarı sırasına göre karşılanabilir.

Yapılan atamalar, ilgili kurumlarca derhal Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

55. Soru: Kurum ve kuruluşlar 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna göre çalıştırdıkları personele ait kadrolarda hangi oranda engelli çalıştırmak zorundadır.

Cevap: % 3 oranında.

56. Soru: Aday olarak atanmış Devlet memurunun adaylık süresi kaç yıldan az olamaz?

Cevap: Bir yıldan az olamaz.

57. Soru: Aday olarak atanmış Devlet memurunun adaylık süresi kaç yıldan çok olamaz?

Cevap: İki yıldan çok olamaz.

58. Soru: Aday olarak atanmış Devlet memurunun nakli adaylık süresi içinde başka bir kuruma yapılır mı?

Cevap: Aday olarak atanmış Devlet memurunun nakli adaylık süresi içinde başka bir kuruma yapılamaz.

59. Soru: Devlet memuru olarak atanabilmek için aday memurun hangi eğitimlerden geçmesi ve başarılı olması gerekir?

Cevap:

- 1) Temel Eğitim
- 2) Hazırlayıcı Eğitim
- 3) Staj

60. Soru: Hangi durumlarda aday memurun adaylık devresi içinde görevine son verilir?

Cevap: Adaylık süresi içinde temel ve hazırlayıcı eğitim ve staj devrelerinin her birinde başarısız olanlarla, hal ve hareketlerinde memuriyetle bağdaşmayacak durumları ve göreve devamsızlıkları tespit edilenlerin görevlerine son verilir.

61. Soru: Adaylık süresi içinde hangi disiplin cezası alanların ilişkileri kesilir?

Cevap: Aylıktan kesme veya kademe ilerlemesinin durdurulması cezası almış olanların ilişkileri kesilir.

62. Soru: Bu Kanun'a göre, asli memurluğa atanma nasıl olur?

Cevap: Adaylık devresi içinde eğitimde başarılı olan adaylar disiplin amirlerinin teklifi ve atamaya yetkili amirinin onayı ile onay tarihinden geçerli olmak üzere asli memurluğa atanırlar.

Asli memurluğa geçme tarihi adaylık süresinin sonunu geçemez.

63. Soru: İstisnai memurluklarla ilgili düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Cumhurbaşkanlığı ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin memurluklarına, Bakan Yardımcılıklarına, Savunma Sanayii Müsteşarlığına ait Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı, I. Hukuk Müşaviri, Daire Başkanı ve Müşavir Avukat kadrolarına, Toplu Konut İdaresi Başkanlığına ait Başkan, Başkan Yardımcısı, Hukuk Müşaviri, Daire Başkanı, Uzman, Uzman Yardımcısı, Müşavir Avukat ve Şube Müdürleri (Uzman), Özelleştirme İdaresi Başkanlığında Başkan, Başkan Yardımcısı, Başkanlık Müşaviri, Daire Başkanı, Proje Grup Başkanı ve Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğine, Bakanlık Müşavirlikleriyle Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliklerine, Türkiye İstatistik Kurumu Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğine, Avrupa Birliği Bakanlığı Başkanlıklarına (İdari Hizmetler Başkanlığı hariç), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Başkan Yardımcısı, Başkanlık Müşaviri, Basın Müşaviri ve Hukuk Müşaviri, Gelir İdaresi Başkanlığında Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğine, Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarında veya kadro açıklamalar bölümünde özel nitelikli olarak gösterilen görev yerlerine, Özel Kalem Müdürlüklerine, Valiliklere, Büyükelçiliklere, Elçiliklere, Daimi Temsilciliklere, Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanlığına, dış kuruluşlarda

çalışma müşavirlikleri nezdinde görevlendirilecek sendika uzmanlıklarına, Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliklerine, Diyanet İşleri Başkanlığı Başkanlık Müşaviri (4 adet), Diyanet İşleri Başkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri, Milli İstihbarat Teşkilatı memurluklarına, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Müşavirliklerine, Hukuk Müşavirliğine ve Genel Sekreter Sekreterliğine, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığında Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği ve Başkanlık Müşavirliğine, Anayasa Mahkemesi Basın Müşavirliğine, Nükleer Düzenleme Kurumunun Başkan Yardımcılıklarına ve Daire Başkanlıklarına, bu Kanunun atanma, sınavlar, kademe ilerlemesi ve dereceye yükselmesine ilişkin hükümleriyle bağlı olmaksızın tahsis edilmiş derece aylığı ile memur atanabilir. Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirlikleri ile Devlet Konservatuvarında görevlendirilecek uluslararası ün yapmış üstün yeteneklere sahip Devlet sanatçılarının, olimpiyat şampiyonluğu veya olimpiik spor dallarından birinde büyükler kategorisinde birden fazla Dünya şampiyonluğu kazananlar arasından atanacak spor müşavirlerinin atama ve ilerlemelerinde de bu hükümler uygulanır.

64. Soru: İstisnai memurluklara atanmada aranacak şartlar nelerdir?

Cevap: İstisnai Devlet memurluklarına genel şartları taşıyan kimselerden atanmalar yapılabilir.

Kuruluş kanunlarındaki veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerindeki özel hükümler saklıdır.

Ancak, Devlet sanatçılarında aranacak nitelikler bir yönetmelikle belirtilir. Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine atanabilmek için ise, bir yabancı dili çok iyi bilmek ve özel yönetmeliğinde belirtilecek diğer nitelikleri taşımak şarttır.

65. Soru: Bu Kanun'a göre istisnai memurluklara atanana uygulanacak hükümler nelerdir?

Cevap: İstisnai memurluklara atanana hakkında bu Kanunun atanma, sınavlar, kademe ilerlemesi ve derece yükselmesi dışında kalan bütün hükümleri uygulanır.

Ancak istisnai bir memuriyet kadrosuna atanana, atandıkları kadronun derece aylığının ilk kademesini kazanılmış hak olarak elde ettikleri tarihten itibaren, haklarında bu kanunun kademe ilerlemesi ve derece yükselmesine dair hükümleri uygulanır.

Bakanlıklar özel kalem müdürlüklerine, valiliklere, büyükelçiliklere, elçiliklere, daimi temsilciliklere atanana, atandıkları derecelerde geçirdikleri süreler, kazanılmış hak sayılmamak şartıyla, kademe ilerlemesinde değerlendirilir.

66. Soru: Aynı yerdeki görevlerine atanana Devlet memurları atama emrini aldıktan sonra ne kadar süre içinde görevlerine başlamak zorundadırlar?

Cevap: Tebliğ gününü izleyen iş günü içinde başlamak zorundadırlar.

67. Soru: Başka bir yerdeki görevlere atanana Devlet memurları atama emri kendilerine tebliğ edildikten sonra ne kadar süre içinde görevlerine başlamak zorundadırlar?

Cevap: Tebliği tarihinden itibaren 15 gün içerisinde o yere hareket ederek belli yol süresini izleyen iş günü içinde işe başlamak zorundadırlar.

Savaş ve olağanüstü hallerde bu süre Cumhurbaşkanlığı Kararı ile kısaltılabilir.

Yukarıdaki süreler;

1- Kanuni izinlerin kullanılması veya geçici bir görevin yapılması sırasında başka bir göreve atanana memurlar için iznin veya geçici görevin bitimi,

2- Hesaplarını, yerlerine gelenlere devir zorunda bulunan sayman ve sayman mutemetleri için devrin sona ermesi,

3- Eski görevlerine devamları kurumlarınca yazılı olarak tebliğ edilenler için yerlerine atanan memurların gelmesi veya yeni görev yerlerine hareketlerinin kurumlarınca tebliği,tarihinde başlar.

68. Soru: Atamalarda işe başlamama halinde yapılacak işlemler nelerdir?

Cevap: Bir göreve ilk defa veya yeniden atananlardan belge ile ispatı mümkün zorlayıcı sebepler olmaksızın bu Kanunda belirtilen süre içinde işe başlamayanların atanmaları iptal edilir ve bunlar 1 yıl süreyle Devlet memuru olarak istihdam edilemezler. Bunların belge ile ispatı mümkün zorlayıcı sebepler nedeniyle göreve başlamama hali iki ay aştığı takdirde atama işlemi atamaya yetkili makamlarca iptal edilir.

Başka yerdeki bir göreve atananlardan bu Kanunda belirtilen süre içinde hareket ederek belli yol süresi sonunda yeni görevlerine başlamayanlara, eski görevlerinden ayrılış ve yeni görevlerine başlayış tarihleri arasında aylık verilmemek şartı ile 10 günlük bir süre daha verilebilir. Belge ile ispatı mümkün zorlayıcı sebepler olmaksızın bu süre sonunda da yeni görevlerinde işe başlamayanlar memuriyetten çekilmiş sayılırlar.

69. Soru: Kademe ilerlemesi nedir?

Cevap: Kademe; derece içinde, görevin önemi veya sorumluluğu artmadan, memurun aylığındaki ilerlemedir.

70. Soru: Kademe ilerlemesi için gereken şartlar ve düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Memurun kademe ilerlemesinin yapılabilmesi için bulunduğu kademede en az bir yıl çalışmış olması ve bulunduğu derecede ilerleyebileceği bir kademenin bulunması şartları aranır.

Belirli bir süre görev yapmak üzere, mecburî olarak sürekli görevle atanan memurlardan kalkınmada birinci derecede öncelikli yörelerde bulunanlara, bu yörelerde fiilen çalışmak suretiyle geçirilen her iki yıl için bir kademe ilerlemesi daha verilir. Yıllık izinde geçirilen süreler fiilen çalışılmış sayılır. İki yıldan az süreler dikkate alınmaz.

Son sekiz yıl içinde herhangi bir disiplin cezası almayan memurlara, aylık derecelerinin yükseltilmesinde dikkate alınmak üzere bir kademe ilerlemesi uygulanır.

Bu maddede belirtilen şartları haiz her sınıf ve derecedeki memurlar, hak kazandıkları tarihten geçerli olmak üzere ve başkaca bir işleme gerek kalmaksızın bir ileri kademeye ilerlemiş sayılırlar.

Kademe ilerlemesi ile ilgili onay mercii atamaya yetkili amirdir. Onay mercileri kademe ilerlemeleri ile ilgili yetkilerini devredebilirler.

Kademe ilerlemesine hak kazanamayan memurlar, kurumlarınca her ay alınacak toplu onaylarla belirlenir. Kademe ilerlemesi yapmış sayılanlardan ilerlemeye müstahak olmadıkları sonradan tespit edilenlerin kademe ilerlemeleri, ilerlemiş sayıldıkları tarihten geçerli olmak üzere iptal edilir.

71. Soru: Derece yükselmesi için gereken şartlar ve düzenlemeler nelerdir?

Cevap: A) Derece yükselmesi yapılabilmesi için:

- a) Üst derecelerden boş bir kadronun bulunması,
- b) Derecesi içinde en az 3 yıl ve bu derecenin 3 üncü kademesinde 1 yıl bulunmuş,
- c) Kadronun tahsis edildiği görev için öngörülen nitelikleri elde etmiş, olması şarttır.

B) Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Sınıfı ile Sağlık Hizmetleri ve Yardımcı Sağlık Hizmetleri Sınıfı hariç, sınıfların 1, 2, 3 ve 4 üncü derecelerindeki kadrolarına, derece yükselmesindeki süre kaydı aranmaksızın, atanmasındaki usule göre daha aşağıdaki derecelerden atama yapılabilir.

Ancak, bu şekilde bir atamanın yapılabilmesi için ilgilinin;

- a) 1 inci dereceli kadrolardan ek göstergesi 5300 ve daha yukarıda olanlar için en az 12 yıl,
- b) 1 inci ve 2 nci dereceli kadrolardan ek göstergesi 5300'den az olanlar için en az 10 yıl,
- c) 3 üncü ve 4 üncü dereceli kadrolar için en az 8 yıl, hizmetinin bulunması ve yükseköğrenim görmüş olması şarttır. Dört yıldan az süreli yükseköğrenim görenler için bu süreler iki yıl ilave edilir. Bu sürelerin hesabında; 8/6/1984 tarihli ve 217 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesi kapsamına dâhil kurumlarda fiilen çalışılan süreler ile Yasama Organı Üyeliğinde, belediye başkanlığında, belediye ve il genel meclisi üyeliğinde, kanunlarla kurulan fonlarda, muvazzaf askerlikte, okul devresi dâhil yedek astsubaylık ve yedek subaylıkta ve uluslararası kuruluşlarda geçen sürelerin tamamı ile yükseköğrenim gördükten sonra özel kurumlarda veya serbest olarak çalıştıkları sürenin; Başbakanlık ve bakanlıkların bağlı ve ilgili kuruluşlarının müsteşar ve müsteşar yardımcıları ile en üst yönetici konumundaki genel müdür ve başkan kadrolarına atanacaklar için tamamı, diğer kadrolara atanacaklar için 6 (altı) yılı geçmemek üzere 3/4 (dörtte üç)'ü dikkate alınır.

Bu bent hükümlerine göre atananlar atandıkları kadronun aylık (Ek gösterge dahil) ve diğer haklarından yararlanırlar. Bu suretle üst dereceye atananların bu kadrolarda geçirdikleri her yıl kademe ilerlemesi ve her "3" yıl derece yükselmesi sayılmak suretiyle kazanılmış hak ve emeklilik keseneğine esas aylık derecelerinin yükselmesinde göz önüne alınır. Ancak atandıkları kadro aylıkları, başka görevlere atanma halinde kazanılmış hak sayılmaz.

C) Derece yükselmesi ile ilgili onay mercii atamaya yetkili amirdir. Müşterek kararla atanmış olanların derece yükselmeleri, ilgili bakanın veya yetkili kıldığı makamın onayı ile yapılır. Üst derece kadroya atanmış olup da kazanılmış hak ve emeklilik keseneğine esas aylık dereceleri daha aşağıda bulunanların, kazanılmış hak ve emeklilik keseneğine esas aylık derecelerinin yükseltilmeleri için, bu hâlin devamı süresince yukarıda belirtilen onay aranmaz.

72. Soru: İdari görevlere atanmalar ile ilgili düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Kurumlar, Eğitim ve Öğretim, Sağlık ve Yardımcı Sağlık ve Teknik Hizmetler Sınıflarına dahil memurlardan, kariyerlerinden yararlanmak istediklerini 2 - 4 üncü dereceler arasındaki idari görevlere ait olup kazanılmış hak derecelerinin iki altındaki derecelerden tespit ve ihdas edilmiş kadrolara atayabilirler.

Bu suretle atanan memurların aylıkları kazanılmış hak dereceleri üzerinden ödenir. Ancak kazanılmış aylık dereceleri ve kariyer hizmet sınıfları için tespit edilen ek gösterge, zam ve tazminatlar ile atandıkları görevlerin ek gösterge, zam ve tazminatlarının farklı olması halinde fazla olanı ödenir.

73. Soru: Bir sınıftan başka bir sınıfa geçme ile ilgili düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Memurların eşit dereceler arasında veya derece yükselmesi suretiyle sınıf değiştirmeleri caizdir. Bu şekilde sınıf değiştireceklerin geçecekleri sınıf ve görev için bu Kanunda veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde belirtilen niteliklere sahip olmaları şarttır. Bu durumda sınıfları değişenlerin eski sınıflarının derecesinde elde ettikleri kademelerde geçirdikleri süreler yeni sınıflardaki derecelerinde dikkate alınır.

Kurumlar, memurlarını meslekleri ile ilgili sınıftan genel idare hizmetleri sınıfına veya genel idare hizmetleri sınıfından meslekleri ile ilgili sınıfa, görev ve unvan eşitliği gözetmeden kazanılmış hak aylık dereceleriyle atayabilirler.

Eski sınıflarında, görev alacakları yeni sınıfa göre memurluğa daha yüksek bir derece ve kademededen başlamış olup da sınıf değiştirenlerin yeni görevlerindeki ilk ilerleme süreleri eski sınıflarında kazandıkları derece ve kademelere tekabül eden süre kadar uzatılır ve bu süre tamamlanıncaya kadar kendilerine sınıf değiştirmeleri sırasında bulundukları derecede kademe ilerlemesi verilmez.

74. Soru: Yer değiştirme suretiyle ilgili atanmalar nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Kurumlarda yer değiştirme suretiyle atanmalar; hizmetlerin gereklerine, özelliklerine, Türkiye'nin ekonomik, sosyal, kültürel ve ulaşım şartları yönünden benzerlik ve yakınlık gösteren iller gruplandırılarak tespit edilen bölgeler arasında adil ve dengeli bir sistem içinde yapılır.

Yeniden veya yer değiştirme suretiyle yapılacak atamalarda; aile birimini muhafaza etmek bakımından kurumlar arasında gerekli koordinasyon sağlanarak memur olan diğer eşin de isteği halinde ataması, atamaya tabi tutulan memurun atandığı yere 74 ve 76 ncı maddelerde belirtilen esaslar çerçevesinde yapılır. Yer değiştirme suretiyle atanmaya tabi memurun atandığı yerde eşinin atanacağı teşkilatın bulunmaması ya da teşkilatı olmakla birlikte niteliğine uygun münhal bir görev bulunmaması ve ilgilinin de talebi halinde, bu personele eşinin görev süresi ile sınırlı olmak üzere aşağıdaki şartlarda izin verilebilir.

Bu suretle izin verilenlere, aylık ve diğer ödemelerine karşılık olarak, aylık (taban ve kıdem aylığı dahil), ek gösterge, zam ve tazminatlarının kanuni kesintiler düşüldükten sonraki net miktarının, eşleri;

- a) Olağanüstü Hal Bölgesine dahil illerle bu illere mücavir olarak belirlenen illerde görevli olanlara % 60'ı,
- b) Kalkınmada 1 inci derecede öncelikli yörelerde görevli olanlara % 50'si,
- c) Kalkınmada 2 nci derecede öncelikli yörelerde görevli olanlara % 25'i, kurumlarınca kadro tasarrufundan ödenir.

Eşleri diğer yörelerde görevli olanlar ise ücretsiz izinli sayılır.

Yukarıda sayılanların kadroları eşlerinin görevlendirme süresiyle sınırlı olarak saklı tutulur. Ancak, bu süre memuriyet boyunca 4 yılı hiç bir surette geçemez. Bunların kademe ilerlemesi; emeklilik ve diğer bütün hakları ve yükümlülükleri devam eder. Ancak ücretsiz izin verilenlerin bu sürelerinin emeklilikten sayılabilmesi için kesenek ve kurum karşılıklarının her ay kendileri tarafından T.C. Emekli Sandığına yatırılması gerekir.

İlgili mevzuatı uyarınca verilecek rapora göre kendisi, eşi veya birinci derece kan hısımlığı bulunan bakmakla yükümlü olduğu aile fertleri engelli olan memurların engellilik durumundan kaynaklanan yer değiştirme taleplerinin karşılanması için düzenlemeler yapılır.

Memurların atanamayacakları yerler ve bu yerlerdeki görevler ile kurumların özellik arz eden görevlerine atanabilmeleri için hangi kademelerde ne kadar hizmet etmeleri gerektiği ve yer değiştirme ile ilgili atama esasları Devlet Personel Başkanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir. Kurumlar atamaya tabi olacak personeli için bu yönetmelik esaslarına göre Devlet Personel Başkanlığının görüşünü almak suretiyle bir personel ve atama planı hazırlar.

75. Soru: Karşılıklı olarak yer değiştirme nasıl yapılır?

Cevap: Aynı Kurumun başka başka yerlerde bulunan aynı sınıftaki memurları, karşılıklı olarak yer değiştirme suretiyle atanmalarını isteyebilirler. Bu isteğin yerine getirilmesi atamaya yetkili amirlerince uygun bulunmasına bağlıdır.

76. Soru: Memurların bir kurumdan diğerine nakilleri nasıl yapılır?

Cevap: Memurların bu Kanuna tabi kurumlar arasında, kurumların muvafakatı ile kazanılmış hak dereceleri üzerinden veya 68 inci maddedeki esaslar çerçevesinde derece yükselmesi suretiyle, bulundukları sınıftan veya öğrenim durumları itibarıyla girebilecekleri sınıftan, bir kadroya nakilleri mümkündür. Kazanılmış hak derecelerinin altındaki derecelere atanabilmeleri için ise atanacakları kadro derecesi ile kazanılmış hak dereceleri arasındaki farkın 3 dereceden çok olmaması ve memurların isteği de şarttır.

Aşağı dereceye atananların 68 inci maddede yazılı süre kaydı aranmaksızın eski derecelerine tekrar atanmaları caizdir.

Kazanılmış hak derecelerinden aşağı derecelere atananların aylık derece ve kademeleri genel hükümlere göre tespit edilmekle beraber, atandıkları bu derecelerde geçirdikleri süreler (kesenek ve karşılık farklarının kendileri tarafından her ay T.C. Emekli Sandığına gönderilmesini kabul etmeleri şartıyla) emeklilik yönünden eski derecelerinde değerlendirilir.

13/12/1960 tarihli ve 160 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi kapsamına giren kurumlarla bu Kanuna tabi kurumlar arasındaki nakillerde de yukarıdaki hükümler uygulanır. Aynı kanunun 4 üncü maddesi kapsamına giren kurumlarda çalışıp 657 sayılı Kanuna tabi olmayan personelden, hizmete giriş dereceleri 36 ncı madde ile tespit edilen giriş derecelerinin üzerinde olanların ilk ilerleme ve yükselmeleri için kanuni bekleme sürelerine yukarıda yazılı dereceler arasındaki sürelerle tekabül eden süre kadar ilave edilir.

77. Soru: Memurların kurumlarınca görevlerinin ve yerlerinin değiştirilmesi ile ilgili düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Kurumlar, görev ve unvan eşitliği gözetmeden kazanılmış hak aylık dereceleriyle memurları bulundukları kadro derecelerine eşit veya 68 inci maddedeki esaslar çerçevesinde daha üst, kurum içinde aynı veya başka yerlerdeki diğer kadrolara naklen atayabilirler.

Memurlar istekleri ile, kurumlarında kazanılmış hak derecelerinin en çok üç derece altında aynı veya başka yerlerdeki kadrolara atanabilirler.

Aşağı dereceye atananların 68 inci maddede yazılı süre kaydı aranmaksızın eski derecelerine tekrar atanmaları mümkündür.

Kazanılmış hak derecelerinden aşağı derecelere atananların aylık derece ve kademeleri genel hükümlere göre tespit edilmekle beraber, atandıkları bu derecelerde geçirdikleri süreler (kesenek ve karşılık farklarının

kendileri tarafından her ay T.C. Emekli Sandığına gönderilmesini kabul etmeleri şartıyla) emeklilik yönünden eski derecelerinde değerlendirilir.

78. Soru: Yabancı bir memleket veya uluslararası kuruluştan hizmet alma ile ilgili düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Yabancı memleketlerin resmî kurumları veya uluslararası kuruluşlarda kurumlarının muvafakati ile görev alacak memurlara, ilgili Bakanın onayı ile (her üç yılda bir Bakan onayı yenilenmek kaydıyla) memuriyeti süresince yabancı memleketlerin resmî kurumlarında on yıla, uluslararası kuruluşlarda yirmi bir yıla kadar aylıksız izin verilebilir.

Yukarıdaki fıkraya göre izin alan memurların kadro ile ilişkileri devam eder ve yabancı memleketlerde veya uluslararası kuruluşlarda görevde geçen süreler için emeklilik hakları 5434 sayılı Kanunun 31 inci maddesi hükümlerine uyulmak kaydı ile saklı kalır.

Bu kimselerin görevlerine dönmek istemeleri halinde; bu Kanunun sınav veya seçme ile ilgili hükümleri dikkate alınmak suretiyle, yabancı memleketlerde veya uluslararası kuruluşlarda geçirdikleri hizmet sürelerinin her yılı bir kademe ilerlemesine ve her 3 yılı bir derece yükselmesine esas olacak şekilde ve boş kadro bulunduğu takdirde değerlendirilir.

79. Soru: Bilgilerini artırmak üzere dış memleketlere gönderilme ile ilgili esaslar nelerdir?

Cevap: Mesleklerine ait öğrenimini bitirerek Devlet memurluğuna alınmış ve asli memur olarak atanmış olanlardan mesleklerine ait hizmetlerde yetiştirilmek, eğitilmek, bilgilerini artırmak veya staj yapmak üzere dış memleketlere:

- a) Kurumlarınca açılacak seçme veya yarışma sınavlarında başarı gösterenlere,
- b) Dış burslara dayanılarak gönderilenlere, İki yıla kadar ayrılma müsaadesi verilebilir. Gerekirse bu süre en çok bir kat uzatılabilir.

Bilgilerini artırmak için yabancı memlekete gönderilenlerin hak ve yükümlülükleri:

78 inci maddede yazılı olanlar kadrolarında bırakılırlar. Kadro karşılığı sözleşme ile istihdam edilenlerin sözleşmeleri devam eder ve (Şahsen özel burs sağlayan ve bu burstan istifade etmesi için kurumlarınca kendilerine maaşsız izin verilmesi uygun görülenler hariç) aylık ve diğer her türlü ödemeleri ile sözleşme ücretlerinin Kanuni kesintilerinden sonra kalan net tutarının % 60'ını Kurumlarından alırlar. Bunların kademe ilerlemesi; emeklilik ve diğer bütün hakları ve yükümlülükleri devam eder. İzin bitiminde yol süresi hariç 15 gün içinde görevlerine dönerler. Bunlardan kurumlarınca kendilerine maaşsız izin verilmesi uygun görülenlerin bu süreleri keseneklerinin ve karşılıklarının kendileri tarafından her ay T.C. Emekli Sandığına gönderilmesini kabul etmeleri şartıyla emeklilik yönünden eski derecelerinde değerlendirilir.

Kurumlarınca gönderilenlerden, uluslararası kuruluşlarda staj yapan ve çalışma esas ve usulleri ile misyon şeflikleriyle ilişkileri Devlet Personel Başkanlığının görüşü üzerine Dışişleri Bakanlığınca belirlenen memurlara, gittikleri ülkelerde sürekli görevle bulunan ve dokuzuncu derecenin birinci kademesinden aylık alan meslek memurlarına ödenmekte olan yurtdışı aylığı tutarı, diğerlerine bu tutarın 2/3'ü ödenir. Şahsen özel burs sağlayan ve bu burstan istifade etmesi için kendilerine maaşsız izin verilenler ile Cumhurbaşkanınca kurumlar itibarıyla belirlenen kontenjan dışında gönderilenler hariç olmak üzere, burslu gidenlerin aldıkları burs miktarları bu miktarın altında ise aradaki fark kurumlarınca kendilerine ayrıca ödenir.

Bu suretle yapılacak fark ödeme, her türlü vergiden müstesnadır.

Sürelerinin bitiminde görevlerine başlamayanlar çekilmiş sayılırlar. Bu suretle çekilmiş sayılanlar aylık ve yol giderleri de dahil olmak üzere kendilerine kurumlarca yapılmış bulunan bütün masrafları iki kat olarak ödemeye mecburdurlar.

Görevlerine başlayıp da yükümlü bulundukları mecburi hizmetini bitirmeden ayrılanlar veya bir ceza sebebi ile memurluktan çıkarılmış olanlar mecburi hizmetlerinin eksik kalan kısmı ile orantılı miktarı iki kat olarak ödemek zorundadırlar.

80. Soru: Bilgilerini artırmak üzere dış memleketlere gönderilme esasları nelerdir?

Cevap: Şahsen özel burs sağlayan ve bu burstan istifade etmesi için kendilerine maaşsız izin verilenler dışında her yıl yurt dışına gönderilebilecek Devlet memurlarının kurumlar itibarıyla sayıları, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınmak suretiyle Devlet Personel Başkanlığının teklifi üzerine Cumhurbaşkanı kararı ile belirlenir.

81. Soru: Silah altına alınmada izin süresi ne kadardır?

Cevap: Hazarda ve seferde muvazaflık hizmeti dışında silah altına alınan Devlet memurları, silah altında bulundukları sürece izinli sayılırlar.

82. Soru: Askerlik ve terhis edilen Devlet memurları ile ilgili düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Hazarda eğitim ve manevra maksadıyla veya seferde muvazaflık hizmeti dışında silah altına alınan memurların terhislerinden sonra görevlerine başlamaları, 62 ve 63 üncü maddelerin yer değiştirme suretiyle atamaya ilişkin hükümlerine tabidir.

Devlet memuru iken muvazaf askerlik hizmetini yapmak üzere silah altına alınanlardan askerlik görevini tamamlayıp memuriyete dönmek isteyenler, terhis tarihinden itibaren 30 gün içinde kurumlarına başvurmak ve kurumları da başvurma tarihinden itibaren azami 30 gün içinde ilgilileri göreve başlatmak zorundadırlar.

Bunların muvazaf askerlikte geçen süreleri muvazaf askerliğe ayrıldıkları sırada iktisap etmiş oldukları derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirilir. Bu gibilerin muvazaf askerliğe ayrılmadan önce işgal ettikleri kadrada kazandıkları kademe ilerlemeleri ayrıca göz önünde bulundurulur. Askerlik öncesi kademe ilerlemeleri ile askerlikte geçen süre toplamının 3 yılı aşan kısmı usulü dairesinde üst dereceye terfi ettikleri zaman bu derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirilir.

Muvazaf askerlik görevini yaptıktan sonra Devlet memurluğuna atananlar adaylık esaslarına tabi olurlar ve muvazaf askerlikte geçen süreleri asaletlerinin tasdikinden sonra kademe ilerlemesi yapılmak ve sınav veya seçmeye tabi tutulmak suretiyle derece yükseltilmesinde de değerlendirilir.

Devlet memurlarından muvazaflık hizmeti dışında talim ve manevra maksadıyla veya seferde silah altına alınanların kademe ilerlemeleri devam eder. Bu süre içinde derece yükselmesi gerektiğinde terhislerinden sonra açık kadro bulunması ve sınav veya seçmede başarı göstermeleri şartıyla silah altında geçen süreleri yükselcekleri üst derecenin kademelerinde dikkate alınır.

83. Soru: Vekalet görevi ve aylık verilmesinin şartları nelerdir?

Cevap: Memurların kanuni izin, geçici görev, disiplin cezası uygulaması veya görevden uzaklaştırma nedeniyle işlerinden geçici olarak ayrılmaları halinde yerlerine kurum içinden veya diğer kurumlardan veya açıktan vekil atanabilir.

Bir görevin memurlar eliyle vekaleten yürütülmesi halinde aylıksız vekalet asıldır.

Ancak, ilkokul öğretmenliği (Yaz tatili hariç), tabiplik, diş tabipliği, eczacılık, köy ve beldelerdeki ebelik ve hemşirelik, mühendis ve mimarlık, veterinerlik, vaizlik, Kur'an kursu öğreticiliği, imam-hatiplik ve müezzin-kayyımlığa ait boş kadrolara Maliye Bakanlığının izni (mahallî idarelerde izin şartı aranmaz) ile, açıktan vekil atanabilir.

Aynı kurumdan ayrılmalar dolayısıyla atanan vekil memurlara vekalet görevinin 3 aydan fazla devam eden süresi için, kurum dışından veya açıktan atananlarla kurum içinden ilkokul öğretmenliğine atanan öğretmenler ile veznedarlık görevine atananlara göreve başladıkları tarihten itibaren vekalet aylığı ödenir.

Bu Kanuna tabi kurumlarda çalışan veteriner hekim veya hayvan sağlık memurları, veteriner hekim veya hayvan sağlık memuru bulunmayan belediyelerin veterinerlik veya hayvan sağlık memurluğu hizmetlerini ifa etmek üzere bu hizmetlerle ilgili kadrolara vekalet aylığı verilmek suretiyle atanabilirler.

Yukarıda sayılan haller dışında, boş kadrolara ait görevler lüzum görüldüğü takdirde memurlara ücretsiz olarak vekaleten gördürülebilir.

Bu Kanuna tabi kurumlarda, mali, nakdi ve ayni sorumluluğu bulunan saymanlık kadrolarının boşalması halinde bu kadrolara işe başladıkları tarihten itibaren vekalet aylığı verilmek suretiyle memurlar arasından atama yapılabilir.

Açıktan vekil olarak atananlara, bir yılda yirmi günü geçmemek üzere çalıştıkları her ay için iki gün yıllık izin verilir. Bu iznin kullanımında, bir sonraki yıla devredilme hâli dışında Devlet memurları için öngörülen hükümler uygulanır.

84. Soru: Hangi kurum ve kuruluşlarda ikinci görev verilemez?

Cevap:

Memurlara;

- a) Bu Kanuna tabi kurumlarda,
- b) Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi kurumlar ile sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait bankalarda,
- c) Özel kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle kurulan banka ve kuruluşlarda,
- d) Yukarıdaki bentlerde yazılı idare, kuruluş ve bankalar tarafından sermayelerinin yarısından fazlasına katılmak suretiyle kurulan kuruluşlarla bunların aynı oranda katılmaları ile vücut bulan kurumlarda,

İkinci görev verilemez; bu kurumlardan her ne ad ile olursa olsun para ödenemez ve yarar sağlanamaz.

Ancak, bu Kanunun memurlara ikinci görev verilmesini öngören hükümleri ile hakem, tasfiye memuru ve bilirkişilere takdir olunan İl Genel Meclisi ve İl Daimi Encümeni başkanları, özel kanunlarla kurulan ve asli görevlerinin devamı niteliğinde olmayan çeşitli kurul, komisyon, heyet ve jüri çalışmalarına, Üniversiteler,

Akademiler, Türkiye ve Orta - Doğu Amme İdaresi Enstitüsü ve Özel Kanunlarla kurulan araştırma kurumları tarafından idareyle ilgili olarak yapılan inceleme ve araştırma çalışmalarına katılanlar için özel kanunlarınca gösterilen veya bu kanunlara dayanılarak tespit edilen ücretlerin ödenmesine ilişkin hükümler saklıdır.

85. Soru: İkinci görev verilecek memurlar ve görevler hangileridir?

Cevap: Bu Kanuna tabi kurumlarda çalışan Devlet memurlarına esas görevlerinin yanında;

A) Özel kanunlarla, Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle veya bunların verdiği yetkiye dayanılarak memurlara gördürülmesi öngörülen sürekli hizmetler,

B) Mesleki bilgisi ile ilgili olarak, hizmet olanakları elverişli bulunmak ve atamaya yetkili amir tarafından uygun görülmek şartıyla;

1) 87 nci maddede yazılı kurumların tabiplikleri, diş tabiplikleri, eczacılıkları, kimyagerlikleri, veterinerlikleri, avukatlıkları ile Adli Tıp Kurumu Uzmanlıkları,

2) Asıl görevlerinin bulunduğu bucak, ilçe ve zorunlu hallerde iller belediyelerinin yüksek mühendis, mühendis, yüksek mimar ve mimarlarca yürütülmesi gereken teknik hizmetleri, İkinci görev olarak verilebilir.

Asıl görevlerinin yanında;

a) Tabiplere; il ve ilçe sağlık müdürlüğü, il sağlık müdür yardımcılığı, halk sağlığı müdürlüğü, halk sağlığı müdür yardımcılığı, sağlık grup başkanlığı, baştabiplik, baştabip yardımcılığı ile il sağlık ve halk sağlığı müdürlüklerinde ilgili mevzuatı uyarınca tabipler tarafından yürütülmesi öngörülen şube müdürlükleri,

b) Diş hekimlerine ve veterinerlere, meslekleri ile ilgili baştabiplik,

c) Veteriner, diş hekimi ve eczacılara; baştabip yardımcılığı,

d) Öğretmenlere; okul ve enstitü müdürlüğü, başyardımcılığı ve yardımcılığı görevleri, ikinci görev olarak yaptırılabilir.

86. Soru: Ders görevi verilecek memurlar hangileridir?

Cevap: Her derecedeki eğitim ve öğretim kurumları ile Üniversite ve Akademi (Askeri Akademiler dahil), okul, kurs veya yaygın eğitim yapan kurumlarda ve benzeri kuruluşlarda öğretmen veya öğretim üyesi bulunmaması halinde öğretmenlere, öğretim üyelerine veya diğer memurlara veyahut açıktan atanacaklara ücret ile ek ders görevi verilebilir.

Ücretle okutulacak ders saatlerinin sayısı, ders görevi alacakların nitelikleri ve diğer hususlar Cumhurbaşkanının kararı ile tespit olunur.

87. Soru: Birleşemeyecek görevler hangileridir?

Cevap: Devlet memurlarına, vekalet görevi, ikinci görev veya ders görevlerinden ancak birisi verilebilir. Öğretmenlerin idari görevi bu hükmün dışındadır. Bir memurun üstünde birden çok ücretli vekalet görevi veya ikinci görev bulunamaz.

88. Soru: Kadroları kaldırılan Devlet memurları ile ilgili yapılan düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Kadrosu kaldırılan memurlar, en geç altı ay içinde kendi kurumlarında niteliklerine uygun bir kadroya atanırlar. Bu memurlar, kurumlarında atama imkânı bulunmaması hâlinde aynı süre içinde başka bir kurum-daki kadrolara atanmak üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Bunlar, atama işlemi yapılncaya kadar kurumlarında niteliklerine uygun işlerde çalıştırılır ve yeni bir kadroya atanıncaya kadar eski kadrolarına ait malî haklardan ve sosyal yardımlardan yararlanmaya devam ederler.

Söz konusu memurların eski kadrolarına ait en son ayda aldığı malî haklar kapsamında fiilen yapılmakta olan her türlü ödemeler toplamının net tutarının, atandıkları yeni kadrolarına ait malî haklar kapsamında fiilen yapılmakta olan her türlü ödemeler toplamının net tutarından fazla olması hâlinde, aradaki fark, farklılık giderilinceye kadar, atandıkları kadrolarda veya bu kadrolardan istekleri dışında atandıkları başka kadrolarda kaldıkları sürece, herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaksızın tazminat olarak ödenir. Aylık mutad olarak yapılmayıp belirli bir dönemi kapsayan ödemelerin ödendiği tarih itibarıyla net tutarları toplamının yılı içinde çalışılan aylara bölünmesi suretiyle bulunacak tutarı, en son ayda aldığı aylık tutarına ilave edilir. Fazla çalışma ücreti, fiilen yapılan ders karşılığı ödenen ek ders ücreti ve nöbet ücreti gibi ilave bir çalışmanın karşılığında elde edilen ödemeler aylık tutarına ilave edilmez.

Diğer kamu kurum ve kuruluşlarına atanmak üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilen memurların 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının boş kadrolarından Devlet Personel Başkanlığınca tespit edilen kadroya, anılan Başkanlık tarafından kırk beş gün içinde ataması teklif edilir. Devlet Personel Başkanlığı tarafından gönderilen atama teklif yazısının atamayı yapacak kamu kurum ve kuruluşuna intikalinden itibaren otuz gün içinde bu kurum ve kuruluş tarafından atama işlemlerinin yapılması zorunludur. Bunlardan unvanları müdür ve daha üst olanlar ile danışma işlevlerine ilişkin kadrolarda çalışanlar Araştırmacı kadrolarına, diğerleri ise durumlarına uygun kadrolara atanırlar.

89. Soru: Memurluktan çekilenlerin yeniden atanması nasıl yapılır?

Cevap: İki defadan fazla olmamak üzere memurluktan kendi istekleriyle çekilenlerden veya bu Kanun hükümlerine göre çekilmiş sayılanlardan tekrar memurluğa dönmek isteyenler, ayrıldıkları sınıfta boş kadro bulunmak ve bu sınıfın niteliklerini taşımak şartıyla ayrıldıkları tarihte almakta oldukları aylık derecesine eşit bir derecenin aynı kademesine veya 71 inci madde hükümlerine uyulmak suretiyle diğer bir sınıfta eşit derecedeki kadrolara atanabilirler.

657 sayılı Kanuna tabi olmayan personelden kendi istekleri ile görevinden çekilmiş olanlar, boş kadro bulunmak ve gireceği sınıfın niteliklerini taşımak kaydı ile bu Kanuna tabi kurumlardaki memuriyetlere atanabilirler.

Yasama görevinde veya bakan olarak geçirilen her yıl bir kademe ilerlemesi ve her iki yıl bir derece yükselmesine esas olacak şekilde değerlendirilir.

90. Soru: Emeklilerin yeniden hizmete alınması şartları nelerdir?

Cevap: T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre emekli olanlardan (5434 sayılı Kanunun 104 üncü maddesine göre emeklilikle ilgili görevlere yeniden atanamayacaklar hariç) sınıfında yazılı nitelikleri taşımakta bulunanlar kurumlarda boş kadro bulunmak şartıyla yeniden memurluğa alınabilirler.

91. Soru: Devlet memurluğundan çekilme ile ilgili yapılan düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Devlet memuru bağlı olduğu kuruma yazılı olarak müracaat etmek suretiyle memurluktan çekilme isteğinde bulunabilir.

Mezuniyetsiz veya kurumlarınca kabul edilen mazereti olmaksızın görevin terk edilmesi ve bu terkin kesintisiz 10 gün devam etmesi halinde, yazılı müracaat şartı aranmaksızın, çekilme isteğinde bulunulmuş sayılır.

Çekilmek isteyen memur yerine atanan kimsenin gelmesine veya çekilme isteğinin kabulüne kadar görevine devam eder. Yerine atanan kimse bir aya kadar gelmediği veya yerine bir vekil atanmadığı takdirde, üstüne haber vererek görevini bırakabilir.

Olağanüstü mazeretle çekilenler, üstüne haber vermek şartıyla bir ay kaydına tabi değildirler. **(Madde: 94).**

92. Soru: Çekilmede devir teslim süresi ne kadardır?

Cevap: Çekilen Devlet memurlarından devir ve teslim ile yükümlü olanlar, bu işlemlerin sonuna kadar görevlerini bırakamazlar. Hizmet icaplarına göre devir ve teslim işlemleri için gerekli süreler, yönetmelikte belirtilir. **(Madde: 95).**

93. Soru: Olağanüstü yönetim hallerinde çekilme usulü nasıldır?

Cevap: Olağanüstü hal, seferberlik ve savaş hallerinde veya genel hayata müessir afetlere uğrayan yerlerdeki Devlet memurları, çekilme istekleri kabul edilmedikçe veya yerine atanacaklar gelip işe başlamadıkça görevlerini bırakamazlar. **(Madde: 96).**

94. Soru: Çekilen ve çekilmiş sayılanların yeniden atanmaları ile ilgili düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Memurlardan mali ve cezai sorumlulukları saklı kalmak üzere;

A) 94 üncü maddenin 2 nci ve 3 üncü fıkrasına uygun olarak memuriyetten çekilenler altı ay geçmeden,

B) Bu Kanuna göre çekilmiş sayılanlar ile 94 üncü maddenin 2 nci fıkrasına uymadan görevlerinden ayrılanlar bir yıl geçmeden,

C) 95 inci maddede yazılı zorunluluklara uymayanlar 3 yıl geçmeden,

D) 96 ncı maddeye aykırı hareket edenler hiçbir surette,

Devlet memurluğuna alınamazlar.

95. Soru: Hangi hallerde Devlet memurluğu sona erer?

Cevap: Devlet memurlarının

a) Bu kanun hükümlerine göre memurluktan çıkarılması;

b) Memurluğa alınma şartlarından her hangi birini taşımadığının sonradan anlaşılması veya memurlukları sırasında bu şartlardan her hangi birini kaybetmesi;

c) Memurluktan çekilmesi;

ç) İstek, yaş haddi, malullük sebeplerinden biri ile emekliye ayrılması;

d) Ölümü;

hallerinde memurluğu sona erer.

96. Soru: Devlet memurlarının çalışma saatleri nasıl düzenlenmiştir?

Cevap:

Memurların haftalık çalışma süresi genel olarak 40 saattir.

Bu süre Cumartesi ve Pazar günleri tatil olmak üzere düzenlenir.

Ancak bu kanuna, özel kanunlara, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine veya bunlara dayanılarak çıkarılacak yönetmeliklerle, kurumların ve hizmetlerin özellikleri dikkate alınmak suretiyle farklı çalışma süreleri tespit olunabilir.

Cumhurbaşkanı, yurt dışı kuruluşlarda hizmetin gerektirdiği hallerde, hafta tatilini Cumartesi ve Pazardan başka günler olarak tespit edebilir.

97. Soru: Günlük çalışma saatlerinin tespitini düzenlemeye yetkili kurum/kurullar hangileridir?

Cevap: Günlük çalışmanın başlama ve bitme saatleri ile öğle dinlenme süresi, bölgelerin ve hizmetin özelliklerine göre merkezde Cumhurbaşkanınca illerde valiler tarafından tespit olunur.

Ancak engelliler için; engel durumu, hizmet gerekleri, iklim ve ulaşım şartları göz önünde bulundurulmak suretiyle günlük çalışmanın başlama ve bitiş saatleri ile öğle dinlenme süreleri merkezde üst yönetici, taşrada mülki amirlerce farklı belirlenebilir.

Memurların yürüttükleri hizmetin özelliklerine göre, bu madde uyarınca tespit edilen çalışma saat ve süreleri ile görev yerlerine bağlı olmaksızın çalışabilmeleri mümkündür. Bu hususa ilişkin usûl ve esaslar, Cumhurbaşkanınca belirlenir.

98. Soru: Günün 24 saatinde devamlılık gösteren hizmetlerde çalışma saat ve usulünün tespiti nasıl yapılır?

Cevap: Günün yirmi dört saatinde devamlılık gösteren hizmetlerde çalışan Devlet memurlarının çalışma saat ve şekilleri kurumlarınca düzenlenir.

Ancak, kadın memurlara; tabip raporunda belirtilmesi hâlinde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından önce ve her hâlde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından itibaren ve doğumdan sonraki iki yıl süreyle gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez. Engelli memurlara da isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez.

99. Soru: Devlet memurlarının yıllık izin süresi, hizmeti 1 yıldan on yıla kadar (On yıl dahil) olanlar için kaç gündür?

Cevap: 20 gün.

100. Soru: Devlet memurlarının yıllık izin süresi, hizmeti on yıldan fazla olanlar için kaç gündür?

Cevap: 30 gün.

101. Soru: Zorunlu hallerde bu sürelere gidiş ve dönüş için en çok kaç gün eklenebilir?

Cevap: İkişer gün.

102. Soru: Yıllık izinlerin kullanılışı nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Yıllık izinler, amirin uygun bulacağı zamanlarda, toptan veya ihtiyaca göre kısım kısım kullanılabilir. Birbirini izleyen iki yılın izni bir arada verilebilir. Cari yıl ile bir önceki yıl hariç, önceki yıllara ait kullanılmayan izin hakları düşer.

Öğretmenler yaz tatili ile dinlenme tatillerinde izinli sayılırlar. Bunlara, hastalık ve diğer mazeret izinleri dışında, ayrıca yıllık izin verilmez.

Hizmetleri sırasında radyoaktif ışınlarla çalışan personele, her yıl yıllık izinlerine ilaveten bir aylık sağlık izni verilir.

103. Soru: Mazeret izinleri nasıl düzenlenmiştir?

Cevap:

A) Kadın memura; doğumdan önce sekiz, doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam onaltı hafta süreyle analık izni verilir. Çoğul gebelik durumunda, doğum öncesi sekiz haftalık analık izni süresine iki hafta eklenir. Ancak beklenen doğum tarihinden sekiz hafta öncesine kadar sağlık durumunun çalışmaya uygun olduğunu tabip raporuyla belgeleyen kadın memur, isteği hâlinde doğumdan önceki üç haftaya kadar kurumunda çalışabilir. Bu durumda, doğum öncesinde bu rapora dayanarak fiilen çalıştığı süreler doğum sonrası analık izni süresine eklenir. Doğumun erken gerçekleşmesi sebebiyle, doğum öncesi analık izninin kullanılmayan bölümü de doğum sonrası analık izni süresine ilave edilir. Doğum öncesi analık izninin başlaması gereken tarihten önce gerçekleşen doğumlarda ise doğum tarihi ile analık izninin başlaması gereken tarih arasındaki süre doğum sonrası analık iznine ilave edilir. Doğumda veya doğum sonrasında analık izni kullanılırken annenin ölümü hâlinde, isteği üzerine memur olan babaya anne için öngörülen süre kadar izin verilir. Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyile birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşlerine, çocuğun teslim edildiği tarihten itibaren sekiz hafta süre ile izin verilir. Bu izin evlatlık kararı verilmeden önce çocuğun fiilen teslim edildiği durumlarda da uygulanır.

B) Memura, eşinin doğum yapması hâlinde, isteği üzerine on gün babalık izni; kendisinin veya çocuğunun evlenmesi ya da eşinin, çocuğunun, kendisinin veya eşinin ana, baba ve kardeşinin ölümü hâllerinde isteği üzerine yedi gün izin verilir.

C) (A) ve (B) fıkralarında belirtilen hâller dışında, merkezde atamaya yetkili amir, ilde vali, ilçede kaymakam ve yurt dışında diplomatik misyon şefi tarafından, birim amirinin muvafakati ile bir yıl içinde toptan veya bölümler hâlinde, mazeretleri sebebiyle memurlara on gün izin verilebilir. Zaruret hâlinde öğretmenler hariç olmak üzere, aynı usûlle on gün daha mazeret izni verilebilir. Bu takdirde, ikinci kez verilen bu izin, yıllık izinden düşülür.

D) Kadın memura, çocuğunu emzirmesi için doğum sonrası analık izni süresinin bitim tarihinden itibaren ilk altı ayda günde üç saat, ikinci altı ayda günde birbuçuk saat süt izni verilir. Süt izninin hangi saatler arasında ve günde kaç kez kullanılacağı hususunda, kadın memurun tercihi esastır.

E) Memurlara; en az yüzde 70 oranında engelli ya da süregelen hastalığı olan çocuğunun (çocuğun evli olması durumunda eşinin de en az yüzde 70 oranında engelli olması kaydıyla) hastalanması hâlinde hastalık raporuna dayalı olarak ana veya babadan sadece biri tarafından kullanılması kaydıyla bir yıl içinde toptan veya bölümler hâlinde on güne kadar mazeret izni verilir.

F) Doğum sonrası analık izni süresi sonunda kadın memur, isteği hâlinde çocuğun hayatta olması kaydıyla analık izni bitiminde başlamak üzere ayrıca süt izni verilmeksizin birinci doğumda iki ay, ikinci doğumda dört ay, sonraki doğumlarda ise altı ay süreyle günlük çalışma süresinin yarısı kadar çalışabilir. Çoğul doğumlarda bu süreler birer ay ilave edilir. Çocuğun engelli doğması veya doğumdan sonraki on iki ay içinde çocuğun engellilik durumunun tespiti hâllerinde bu süreler on iki ay olarak uygulanır. Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşyle birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşleri de, istekleri üzerine (A) fıkrası uyarınca verilen sekiz haftalık iznin bitiminden itibaren bu haktan aynı esaslar çerçevesinde yararlanır. Memurun çalışacağı süreler ilgili kurum tarafından belirlenir.

G) Yıllık izin ve mazeret izinleri sırasında fiili çalışmaya bağlı her türlü ödemeler hariç malî haklar ile sosyal yardımlara dokunulmaz. **(Madde:104).**

104. Soru: Hastalık ve refakat izinleri nasıl düzenlenmiştir?

Cevap:

Memura, aylık ve özlük hakları korunarak, verilecek raporda gösterilecek lüzum üzerine, kanser, verem ve akıl hastalığı gibi uzun süreli bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalığı hâlinde onsekiz aya kadar, diğer hastalık hâllerinde ise oniki aya kadar izin verilir.

Memurun, hastalığı sebebiyle yataklı tedavi kurumunda yatarak gördüğü tedavi süreleri, hastalık iznine ait sürenin hesabında dikkate alınır.

Bu maddede yazılı azamî süreler kadar izin verilen memurun, bu iznin sonunda işe başlayabilmesi için, iyileştigi dair raporu (yurt dışındaki memurlar için mahallî usûle göre verilecek raporu) ibraz etmesi zorunludur. İzin süresinin sonunda, hastalığının devam ettiği resmî sağlık kurulu raporu ile tespit edilen memurun izni, birinci fıkrada belirtilen süreler kadar uzatılır, bu sürenin sonunda da iyileşemeyen memur hakkında emeklilik hükümleri uygulanır.

Bunlardan gerekli sağlık şartlarını yeniden kazandıkları resmî sağlık kurullarınca tespit edilen ve emeklilik hakkını elde etmemiş olanlar, yeniden memuriyete dönmek istemeleri hâlinde, niteliklerine uygun kadrolara öncelikle atanırlar.

Görevi sırasında veya görevinden dolayı bir kazaya veya saldırıya uğrayan veya bir meslek hastalığına tutulan memur, iyileşinceye kadar izinli sayılır.

Hastalık raporlarının hangi hallerde, hangi hekimler veya sağlık kurulları tarafından verileceği ve süreleri ile bu konuya ilişkin diğer hususlar, Sağlık, Maliye ve Dışişleri Bakanlıkları ile Sosyal Güvenlik Kurumunun görüşleri alınarak Devlet Personel Başkanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Ayrıca, memurun bakmakla yükümlü olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren bir hastalığının bulunması hâllerinde, bu hâllerin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, aylık ve özlük hakları korunarak, üç aya kadar izin verilir. Gerektiğinde bu süre bir katına kadar uzatılır. **(Madde:105).**

105. Soru: Aylıksız izinler nasıl düzenlenmiştir?**Cevap:**

A) Memura, 105 inci maddenin son fıkrası uyarınca verilen iznin bitiminden itibaren, sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, istekleri üzerine onsekiz aya kadar aylıksız izin verilebilir.

B) Doğum yapan memura, 104 üncü madde uyarınca verilen doğum sonrası analık izni süresinin veya aynı maddenin (F) fıkrası uyarınca verilen izin süresinin bitiminden; eşi doğum yapan memura ise, doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine yirmidört aya kadar aylıksız izin verilir.

C) Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyle birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşlerine, 104 üncü maddenin (A) fıkrası uyarınca verilen sekiz haftalık iznin veya aynı maddenin (F) fıkrası uyarınca izin kullanılması hâlinde bu iznin bitiminden itibaren, istekleri üzerine yirmi dört aya kadar aylıksız izin verilir. Evlat edinen her iki eşin memur olması durumunda bu süre, eşlerin talebi üzerine yirmidört aylık süreyi geçmeyecek şekilde, birbirini izleyen iki bölüm hâlinde eşlere kullandırılabilir.

D) Özel burs sağlayan ve bu burstan istifade etmesi için kendilerine aylıksız izin verilenler de dâhil olmak üzere burslu olarak ya da bütçe imkânlarıyla yetiştirilmek üzere yurtdışına gönderilen veya sürekli görevle yurtdışına ya da yurtdışına atanan veya en az altı ay süreyle yurtdışında geçici olarak görevlendirilen memurlar veya diğer personel kanunlarına tâbi olanlar ile yurtdışına kamu kurumlarınca gönderilmiş olan öğrencilerin memur olan eşleri ile 77 nci maddeye göre izin verilenlerin memur olan eşlerine görev veya öğrenim süresi içinde aylıksız izin verilebilir.

E) Memura, yıllık izinde esas alınan süreler itibarıyla beş hizmet yılını tamamlamış olması ve isteği hâlinde memuriyeti boyunca ve en fazla iki defada kullanılmak üzere, toplam bir yıla kadar aylıksız izin verilebilir. Ancak, olağanüstü hâl veya genel hayata müessir afet hâli ilan edilen bölgelere 72 nci madde gereğince belli bir süre görev yapmak üzere zorunlu olarak sürekli görevle atananlar hakkında bu bölgelerdeki görev süreleri içinde bu fıkra hükmü uygulanmaz.

F) Aylıksız izin süresinin bitiminden önce mazereti gerektiren sebebin ortadan kalkması hâlinde, on gün içinde göreve dönülmesi zorunludur. Aylıksız izin süresinin bitiminde veya mazeret sebebinin kalkmasını izleyen on gün içinde görevine dönmeyenler, memuriyetten çekilmiş sayılır.

G) Muvazzaf askerliğe ayrılan memurlar askerlik süresince görev yeri saklı kalarak aylıksız izinli sayılır.

106. Soru: Memur bilgi sistemi ve özlük dosyası hangi amaçla kullanılır, özlük dosyasında hangi belgeler bulunur?**Cevap:**

Memurlar, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası esas alınarak kurumlarınca tutulacak personel bilgi sistemine kaydolunurlar. Her memur için bir özlük dosyası tutulur.

Özlük dosyasına, memurun mesleki bilgileri, mal bildirimleri; varsa inceleme, soruşturma, denetim raporları, disiplin cezaları ile ödül ve başarı belgesi verilmesine ilişkin bilgi ve belgeler konulur.

Memurların başarı, yeterlik ve ehliyetlerinin tespitinde, kademe ilerlemelerinde, derece yükselmelerinde, emekliye ayrılmalarında veya hizmetle ilişkilerinin kesilmesinde, hizmet gerekleri yanında özlük dosyaları göz önünde bulundurulur.

Özlük dosyalarının tutulma esasları ile özlük dosyalarında yer alacak belgelere ilişkin usûl ve esaslar Devlet Personel Başkanlığınca belirlenir.

107. Soru: Başarı ve üstün başarı değerlendirilmesi nasıl yapılır?

Cevap:

Görevli oldukları kurumlarda olağanüstü gayret ve çalışmaları ile emsallerine göre başarılı görev yapmak suretiyle; kamu kaynağında önemli ölçüde tasarruf sağlanmasında, kamu zararının oluşmasının önlenmesinde ve önlenemez kamu zararlarının önemli ölçüde azaltılmasında, kamusal fayda ve gelirlerin beklenenden üzerinde artırılmasında veya sunulan hizmetlerin etkinlik ve kalitesinin yükseltilmesinde somut olaylara ve verilere dayalı olarak katkı sağladıkları tespit edilen memurlara, merkezde bağlı veya ilgili bakan, illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından başarı belgesi verilebilir. Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli Devlet memurları için Millî Savunma Bakanı bu yetkisini devredebilir. Üç defa başarı belgesi alanlara üstün başarı belgesi verilir.

Üstün başarı belgesi verilenlere, merkezde bağlı veya ilgili bakan ve illerde valiler tarafından uygun görülmesi hâlinde en yüksek Devlet memuru aylığının (ek gösterge dâhil) % 200'üne kadar ödül verilebilir.

Bu maddeye göre bir malî yıl içinde ödüllendirileceklerin sayısı, kurumun yılbaşındaki dolu kadro mevcudunun binde onundan, Gümrük Müsteşarlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı kadroları için binde yirmisinden fazla olamaz. Yıl içinde ödüllendirilen personel sayısı kurumlarınca izleyen yılın Ocak ayı sonuna kadar Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

Kamu kurum ve kuruluşları yürütmekte oldukları hizmetlerin özelliklerini göz önünde bulundurarak memurlarının başarı, verimlilik ve gayretlerini ölçmek üzere, Devlet Personel Başkanlığının uygun görüşü alınmak kaydıyla, değerlendirme ölçütleri belirleyebilir.

108. Soru: Devlet memurlarının kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve yönetmeliklerin Devlet memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre uygulanacak disiplin cezaları hangileridir?

Cevap:

- 1) Uyarma
- 2) Kınama
- 3) Aylıktan kesme
- 4) Kademe ilerlemesinin durdurulması
- 5) Devlet memurluğundan çıkarma

109. Soru: Memura görevinde ve davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesi hangi disiplin cezasını tanımlamaktadır?

Cevap: Uyarma.

110. Soru: Uyarma cezasını gerektiren fiil ve haller hangileridir?**Cevap:**

- a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak,
- b) Özürsüz veya izinsiz olarak göreve geç gelmek, erken ayrılmak, görev mahallini terketmek,
- c) Kurumca belirlenen tasarruf tedbirlerine riayet etmemek,
- d) Usulsüz müracaat veya şikayette bulunmak,
- e) Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak,
- f) Görevine veya iş sahiplerine karşı kayıtsızlık göstermek veya ilgisiz kalmak,
- g) Belirlenen kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranmak,
- h) Görevin işbirliği içinde yapılması ilkesine aykırı davranışlarda bulunmak.

111. Soru: Memura, görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesi hangi disiplin cezasını tanımlamaktadır?**Cevap:** Kınama.**112. Soru: Kınama cezasını gerektiren fiil ve haller hangileridir?****Cevap:**

- a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak,
- b) Eşlerinin, reşit olmayan veya mahcur olan çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini belirlenen sürede kurumuna bildirmemek,
- c) Görev sırasında amire hal ve hareketi ile saygısız davranmak,
- d) Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,
- e) Devlete ait resmi araç, gereç ve benzeri eşyayı özel işlerinde kullanmak,
- f) Devlete ait resmi belge, araç, gereç ve benzeri eşyayı kaybetmek,
- g) İş arkadaşlarına, maiyetindeki personele ve iş sahiplerine kötü muamelede bulunmak,
- h) İş arkadaşlarına ve iş sahiplerine söz veya hareketle sataşmak,
- ı) Görev mahallinde genel ahlak ve edep dışı davranışlarda bulunmak ve bu tür yazı yazmak, işaret, resim ve benzeri şekiller çizmek ve yapmak,

j) Verilen emirlere itiraz etmek,

k) Borçlarını kasten ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olmak,

l) Kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak.

m) Yetkili olmadığı halde basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya demeç vermek.

113. Soru: Aylıktan kesme cezası gerektiren hallerde memurun brüt aylığından hangi oranlarda kesinti yapılır?

Cevap: 1/30 – 1/8 arasında.

114. Soru: Aylıktan kesme cezasını gerektiren fiil ve haller hangileridir?

Cevap:

a) Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmemek, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak, hor kullanmak,

b) Özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek,

c) Devlete ait resmi belge, araç, gereç ve benzerlerini özel menfaat sağlamak için kullanmak,

d) Görevle ilgili konularda yükümlü olduğu kişilere yalan ve yanlış beyanda bulunmak,

e) Görev sırasında amirine sözle saygısızlık etmek,

f) Görev yeri sınırları içerisinde her hangi bir yerin toplantı, tören ve benzeri amaçlarla izinsiz olarak kullanılmasına yardımcı olmak,

ı) Hizmet içinde Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,

115. Soru: Kademe ilerlemesinin durdurulması kaç yıl olarak uygulanır?

Cevap: 1-3 yıl.

116. Soru: Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren fiil ve haller hangileridir?

Cevap:

a) Göreve sarhoş gelmek, görev yerinde alkollü içki içmek,

b) Özürsüz ve kesintisiz 3 - 9 gün göreve gelmemek,

c) Görevi ile ilgili olarak her ne şekilde olursa olsun çıkar sağlamak,

d) Amirine veya maiyetindekilere karşı küçük düşürücü veya aşağılayıcı fiil ve hareketler yapmak,

e) Görev yeri sınırları içinde herhangi bir yeri toplantı, tören ve benzeri amaçlarla izinsiz kullanmak veya kullandırmak,

- f) Gerçeğe aykırı rapor ve belge düzenlemek,
- h) Ticaret yapmak veya Devlet memurlarına yasaklanan diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunmak,
- ı) Görevin yerine getirilmesinde dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak, kişilerin yarar veya zararını hedef tutan davranışlarda bulunmak,
- j) Belirlenen durum ve sürelerde mal bildiriminde bulunmamak,
- k) Açıklanması yasaklanan bilgileri açıklamak,
- l) Amirine, maiyetindekilere, iş arkadaşları veya iş sahiplerine hakarete bulunmak veya bunları tehdit etmek,
- m) Diplomatik statüsünden yararlanmak suretiyle yurt dışında, haklı bir sebep göstermeksizin ödeme kabiliyetinin üstünde borçlanmak ve borçlarını ödemedeki tutum ve davranışlarıyla Devlet itibarını zedelemek veya zorunlu bir sebebe dayanmaksızın borcunu ödemededen yurda dönmek,
- n) Verilen görev ve emirleri kasten yapmamak,
- o) Herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak.

117. Soru: Devlet memurluğundan çıkarma cezası alanlar tekrar Devlet memuru olabilir mi?

Cevap: Devlet memurluğundan çıkarma cezası, Devlet memurluğuna bir daha atanmamak üzere uygulanan bir disiplin cezasıdır.

118. Soru: Devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren fiil ve haller hangileridir?

Cevap:

- a) İdeolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak, boykot, işgal, kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımda bulunmak,
- b) Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek,
- c) Siyasi partiye girmek,
- d) Özürsüz olarak bir yılda toplam 20 gün göreve gelmemek,
- e) Savaş, olağanüstü hal veya genel afetlere ilişkin konularda amirlerin verdiği görev veya emirleri yapmamak,
- f) Amirlerine, maiyetindekilere ve iş sahiplerine fiili tecavüzde bulunmak,
- g) Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak,
- h) Yetki almadan gizli bilgileri açıklamak,
- ı) Siyasi ve ideolojik eylemlerden arananları görev mahallinde gizlemek,
- j) Yurt dışında Devletin itibarını düşürecek veya görev haysiyetini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmak,

k) 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanuna aykırı fiilleri işlemek.

l) Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmak.

119. Soru: Disiplin cezalarının tekerrüründe yapılması gereken işlemler nelerdir?

Cevap: Disiplin cezası verilmesine sebep olmuş bir fiil veya halin cezaların özlük dosyasından silinmesine ilişkin süre içinde tekerrüründe bir derece ağır ceza uygulanır. Aynı derecede cezayı gerektiren fakat ayrı fiil veya haller nedeniyle verilen disiplin cezalarının üçüncü uygulamasında bir derece ağır ceza verilir.

Geçmiş hizmetleri sırasındaki çalışmaları olumlu olan ve ödül veya başarı belgesi alan memurlar için verilecek cezalarda bir derece hafif olanı uygulanabilir.

Yukarıda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hallere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezaları verilir.

120. Soru: Öğrenim durumları nedeniyle yükselebilecekleri kadroların son kademelerinde bulunan Devlet memurlarının, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının verilmesini gerektiren hallerde hangi ceza verilir?

Cevap: Brüt aylıklarının ¼'ü – ½'si kesilir ve tekerrüründe görevlerine son verilir.

Özel kanunların disiplin suçları ve cezalarına ilişkin hükümleri saklıdır.

Yukarıda yazılı disiplin kovuşturmasının yapılmış olması, fiilin genel hükümler kapsamına girmesi halinde, sanık hakkında ayrıca ceza kovuşturması açılmasına engel teşkil etmez.

121. Soru: Disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurullar hangileridir?

Cevap:

- 1) Uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından;
- 2) Kademe ilerlemesinin durdurulması cezası, memurun bağlı olduğu kurumdaki disiplin kurulunun kararı alındıktan sonra, atamaya yetkili amirler il disiplin kurullarının kararlarına dayanan hallerde Valiler tarafından verilir.
- 3) Devlet memurluğundan çıkarma cezası amirlerin bu yoldaki isteği üzerine, memurun bağlı bulunduğu kurumun yüksek disiplin kurulu kararı ile verilir.

122. Soru: Disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulunun ayrı bir ceza verme tayinine yetkisi var mıdır?

Cevap: Disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulunun ayrı bir ceza tayinine yetkisi yoktur, cezayı kabul veya reddeder. Ret halinde atamaya yetkili amirler 15 gün içinde başka bir disiplin cezası vermekte serbesttirler.

Özel kanunların disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurullarla ilgili hükümleri saklıdır.

123. Soru: Disiplin soruşturmasına başlamada ceza zamanaşımı ne kadardır?

Cevap: Bu Kanunun 125 inci maddesinde sayılan fiil ve halleri işleyenler hakkında, bu fiil ve hallerin işlendiğinin öğrenildiği tarihten itibaren;

a) Uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında bir ay içinde disiplin soruşturmasına,

b) Memurluktan çıkarma cezasında altı ay içinde disiplin kovuşturmasına,

Başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrar.

124. Soru: Disiplin cezası gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren ne kadar süre içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar?

Cevap: Disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren nihayet iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar.

125. Soru: Disiplin amirleri uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını soruşturmanın tamamlandığı günden itibaren kaç gün içinde vermek zorundadırlar?

Cevap: 15 gün.

126. Soru: Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren hallerde soruşturma dosyası, kararını bildirmek üzere yetkili disiplin kuruluna kaç içinde tevdi edilir?

Cevap: 15 gün.

127. Soru: Disiplin kurulu, dosyayı aldığı tarihten itibaren kaç gün içinde soruşturma evrakına göre kararını bildirir?

Cevap: 30 gün.

128. Soru: Memurluktan çıkarma cezası için disiplin amirleri tarafından yaptırılan soruşturmaya ait dosya, memurun bağlı bulunduğu kurumun yüksek disiplin kuruluna tevdiinden itibaren ne kadar süre içinde kurulca karara bağlanır?

Cevap: Azami altı ay içinde karara bağlanır.

129. Soru: Yüksek disiplin kurullarının karar usulü nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Yüksek disiplin kurulları kendilerine intikal eden dosyaların incelenmesinde, gerekli gördükleri takdirde, ilgilinin özlük dosyasını ve her nevi evrakı incelemeye, ilgili kurumlardan bilgi almaya, yeminli tanık ve bilirkişi dinlemeye veya niyabeten dinletmeye, mahallen keşif yapmaya veya yaptırmaya yetkilidirler.

Hakkında memurluktan çıkarma cezası istenen memur, soruşturma evrakını incelemeye, tanık dinletmeye, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahiptir.

130. Soru: Disiplin cezası vermeden önce memura en az kaç günden az olmamak üzere savunma süresi verilir?

Cevap: Devlet memuru hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemez.

Soruşturmayı yapanın veya yetkili disiplin kurulunun **7 günden az olmamak üzere** verdiği süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan memur, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.

131. Soru: Cezai kovuşturma ile disiplin kovuşturması bir arada yürütülebilir mi?

Cevap: Aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktiremez.

Memurun ceza kanununa göre mahkûm olması veya olmaması halleri, ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olamaz.

160 sayılı Devlet Personel Dairesi Kurulması Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan kuruluşlarda çalışan personel hakkında; görevden doğan veya görevi sırasında işledikleri suçlarla kişisel suçları sebebiyle Cumhuriyet savcıları sorgu hakimlikleri veya Memurun Muhakematı hakkında Kanun uyarınca yetkili kurullarca yapılan soruşturma sonunda düzenlenen takipsizlik, meni muhakeme, iddianame, talepname veya

lüzumu muhakeme karar suretleri ile ilgili mahkemelerce verilen kesinleşmiş karar suretleri bu personelin bağlı olduğu bakanlık veya kurum veya kuruluşa gönderilir.

132. Soru: Disiplin cezalarının uygulanması nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Disiplin cezaları verildiği tarihten itibaren hüküm ifade eder ve derhal uygulanır. Aylıktan kesme cezası, cezanın verilmiş tarihini takip eden aybaşında uygulanır. Verilen disiplin cezaları üst disiplin amirine, Devlet memurluğundan çıkarma cezası ayrıca Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

133. Soru: Aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezası alanlar kaç yıl süre ile daire başkanı kadrolarına, daire başkanı kadrosunun dengi ve daha üstü kadrolara, bölge ve il teşkilatlarının en üst yönetici kadrolarına, düzenleyici ve denetleyici kurumların başkanlık ve üyeliklerine, vali ve büyükelçi kadrolarına atanamazlar?

Cevap: Aylıktan kesme cezası ile tecziye edilenler 5 yıl, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile tecziye edilenler 10 yıl boyunca daire başkanı kadrolarına, daire başkanı kadrosunun dengi ve daha üstü kadrolara, bölge ve il teşkilatlarının en üst yönetici kadrolarına, düzenleyici ve denetleyici kurumların başkanlık ve üyeliklerine, vali ve büyükelçi kadrolarına atanamazlar.

134. Soru: Disiplin cezaları kaç yıl sonra özlük dosyasından silinir?

Cevap: Disiplin cezaları memurun özlük dosyasına işlenir. Devlet memurluğundan çıkarma cezasından başka bir disiplin cezasına çarptırılmış olan memur;

1) Uyarma ve kınama cezalarının uygulanmasından 5 sene,

2) Diğer cezaların uygulanmasından 10 sene sonra atamaya yetkili amire başvurarak, verilmiş olan cezalarının özlük dosyasından silinmesini isteyebilir.

Memurun, yukarıda yazılan süreler içerisindeki davranışları, bu isteğini haklı kılacak nitelikte görülürse, isteğinin yerine getirilmesine karar verilerek bu karar özlük dosyasına işlenir.

Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının özlük dosyasından çıkarılmasında disiplin kurulunun mütalası alındıktan sonra yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

135. Soru: Disiplin kurullarının düzenlenme şekilleri nasıldır?

Cevap: Disiplin ve soruşturma işlerinde kanunlarla verilen görevleri yapmak üzere;

Kurum merkezinde bir Yüksek Disiplin Kurulu ile her ilde, bölge esasına göre çalışan kuruluşlarda bölge merkezinde ve kurum merkezinde ayrıca Millî Eğitim müdürlüklerinde birer Disiplin Kurulu bulunur.

Bu kurulların kuruluş, üyelerinin görev süresi, görüşme ve karar usulü, hangi memurlar hakkında karar verebilecekleri ve disiplin amirlerinin tayin ve tespitinde uygulanacak esaslar ile bunların yetki ve sorumlulukları gibi hususlar Cumhurbaşkanınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

136. Soru: Disiplin cezalarına karşı yapılacak itirazlar nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Disiplin amirleri tarafından verilen uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarına karşı disiplin kuruluna, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasına karşı yüksek disiplin kuruluna itiraz edilebilir.

İtirazda süre, kararın ilgiliye tebliği tarihinden itibaren **yedi gündür**. Süresi içinde itiraz edilmeyen disiplin cezaları kesinleşir.

İtiraz mercileri, itiraz dilekçesi ile karar ve eklerinin kendilerine intikalinden itibaren **otuz gün içinde** kararlarını vermek zorundadır.

İtirazın kabulü hâlinde, disiplin amirleri kararı gözden geçirerek verilen cezayı hafifletebilir veya tamamen kaldırabilirler.

Disiplin cezalarına karşı idari yargı yoluna başvurulabilir.

137. Soru: Görevden uzaklaştırma tedbirinin amacı nedir?

Cevap: Görevden uzaklaştırma, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek Devlet memurları hakkında alınan ihtiyati bir tedbirdir.

Görevden uzaklaştırma tedbiri, soruşturmanın herhangi bir safhasında da alınabilir.

138. Soru: Görevden uzaklaştırmaya kimler yetkilidir?

Cevap:

- a) Atamaya yetkili amirler;
- b) Bakanlık ve genel müdürlük müfettişleri;
- c) İllerde valiler;
- ç) İlçelerde kaymakamlar (İlçe idare şube başkanları hakkında valinin muvafakati şarttır.)

Valiler ve kaymakamlar tarafından alınan görevden uzaklaştırma tedbiri, memurun kurumuna derhal bildirilir. **(Madde:138).**

139. Soru: Görevden uzaklaştıran amirin sorumluluğu nedir?

Cevap: Görevinden uzaklaştırılan Devlet memurları hakkında görevden uzaklaştırmayı izleyen 10 iş günü içinde soruşturmaya başlanması şarttır.

Memuru görevden uzaklaştırdıktan sonra memur hakkında derhal soruşturmaya başlamayan, keyfi olarak veya garaz veya kini dolayısıyla bu tasarrufu yaptığı, yaptırılan soruşturma sonunda anlaşılan amirler, hukuki, mali ve cezai sorumluluğa tabidirler.

140. Soru: Ceza kovuşturması sırasında görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanabilir mi?

Cevap: Haklarında mahkemelerce cezai kovuşturma yapılan Devlet memurları da 138 inci maddedeki yetkililer tarafından görevden uzaklaştırılabilirler. **(Madde:140).**

141. Soru: Görevden uzaklaştırılan veya görevinden uzak kalan memurların hak ve yükümlülükleri nelerdir?

Cevap: Görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisi ödenir. Bu gibiler bu Kanunun öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya devam ederler.

143 üncü maddede sayılan durumların gerçekleşmesi halinde, bunların aylıklarının kesilmiş olan üçte biri kendilerine ödenir ve görevden uzakta geçirdikleri süre, derecelerindeki kademe ilerlemesinde ve bu sürenin derece yükselmesi için gerekli en az bekleme süresini aşan kısmı, üst dereceye yükselmeleri halinde, bu derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirilir.

142. Soru: Görevden uzaklaştırma tedbiri hangi hallerde kaldırılır?

Cevap: Soruşturma sonunda disiplin yüzünden memurluktan çıkarma veya cezai bir işlem uygulanmasına lüzum kalmayan Devlet memurları için alınmış olan görevden uzaklaştırma tedbiri, 138 inci maddedeki yetkililerce (Müfettişler tarafından görevden uzaklaştırılanlar hakkında atamaya yetkili amirlerce) derhal kaldırılır.

Görevden uzaklaştırma tedbirini kaldırmayan görevli hakkında 139 uncu a hükmü uygulanır. **(Madde:142).**

143. Soru: Memurun göreve tekrar başlatılması zorunlu olan haller nelerdir?

Cevap: Soruşturma veya yargılama sonunda yetkili mercilerce:

- a) Haklarında memurluktan çıkarmadan başka bir disiplin cezası verilenler;
- b) Yargılamanın men'ine veya beraatine karar verilenler;
- c) Hükümden evvel haklarındaki kovuşturma genel af ile kaldırılanlar;
- ç) Görevlerine ve memurluklarına ilişkin olsun veya olmasın memurluğa engel olmayacak bir ceza ile hükümlü olup cezası ertelenenler;

Bu kararların kesinleşmesi üzerine haklarındaki görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılır. **(Madde:143).**

144. Soru: Görevden uzaklaştırma tedbirinin kaldırılmasında amirin takdir hakkı var mıdır?

Cevap: 140 ıncı ve 142 nci maddelerde 143 üncü maddenin a, b, c fıkralarında yazılı olanlar hakkındaki görevden uzaklaştırma tedbiri, Devlet memurunun soruşturmaya konu olan fiillerinin, hizmetlerini devama engel olmadığı hallerde her zaman kaldırılabilir.

145. Soru: Görevden uzaklaştırma tedbiri bir disiplin kovuşturması icabından olduğu takdirde en çok kaç ay devam edebilir?

Cevap: Görevden uzaklaştırma; bir disiplin kovuşturması icabından olduğu takdirde en çok 3 ay devam edebilir. Bu süre sonunda hakkında bir karar verilmediği takdirde memur görevine başlatılır.

146. Soru: Görevden uzaklaştırma tedbiri ceza kovuşturması icabında olduğu takdirde nasıl bir yol izlenmesi gerekir?

Cevap: Bir ceza kovuşturması icabından olduğu takdirde görevinden uzaklaştırmaya yetkili amir (Müfettişlerin görevinden uzaklaştırdıkları memurlar hakkında atamaya yetkili amir) ilgilinin durumunu her iki ayda bir inceleyerek görevine dönüp dönmemesi hakkında bir karar verir ve ilgiliye de yazı ile tebliğ eder.

147. Soru: İşin özelliğine, güçlüğüne ve riskine göre ödenen zamlar nelerdir?

Cevap:

- a) Niteliği ve çalışma şartları bakımından güç olan işlerde çalışanlara iş güçlüğü zammı,
- b) Hayat ve sağlık için tehlike arz eden hizmetlerde çalışanlara iş riski zammı,
- c) Sayıştay'a hesap vermekle yükümlü olan saymanlarla, vezne açığından malen sorumlu olan veznedar ve diğer görevlilere mali sorumluluk zammı,
- d) Temininde, görevde tutulmasında veya belli yerlerde istihdam edilmesinde güçlük bulunan elemanlar için temininde güçlük zammı,

ödenir.

148. Soru: Görevin önem, sorumluluk ve niteliği, görev yerinin özelliği, hizmet süresi, kadro ünvan ve derecesi ve eğitim seviyesi gibi hususlar göz önüne alınarak bu Kanunda belirtilen en yüksek Devlet Memuru aylığının (ek gösterge dahil) brüt tutarına göre ödenen tazminatlar hangileridir?

Cevap:

- 1) Özel Hizmet Tazminatı
- 2) Eğitim, Öğretim Tazminatı
- 3) Din Hizmetleri Tazminatı
- 4) Emniyet Hizmetleri Tazminatı
- 5) Mülki İdare Amirliği Özel Hizmet Tazminatı
- 6) Denetim Tazminatı
- 7) Adalet Hizmetleri Tazminatı

149. Soru: Zam ve tazminatlarda hangi hallerde eksik ödeme yapılır?

Cevap:

- a) Sağlık kurulu raporu üzerine verilen hastalık izinleri,
- b) Kanser, verem ve akıl hastalıkları gibi uzun süreli bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalığa yakalananların kullandığı hastalık izinleri,
- c) Hastalıkları sebebiyle resmi yataklı tedavi kurumlarında yatarak tedavi gördükleri tedavi süreleri, hariç olmak üzere bir takvim yılı içinde kullanılan hastalık izin süreleri toplamının **7 günü aşması halinde**, aşan sürelerle isabet eden zam ve tazminatlar **% 25 eksik** ödenir.

150. Soru: Ders ve konferans ücretleri ile ilgili yapılan düzenlemeler nelerdir?

Cevap:

Bu Kanunun 89 uncu maddesine göre kendilerine ders görevi verilenlere, ders saati başına gündüz öğretimi için 140, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında yarıyıl ve yaz tatillerinde, cumartesi ve pazar günleri ile saat 18.00'den sonra başlayan öğretim faaliyetleri için 150 gösterge rakamının bu Kanuna göre belirlenen aylık katsayısı ile çarpımından oluşan miktar üzerinden ek ders ücreti ödenir.

Bu ücretler, özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitim ve öğretim gördüğü kurumlarda görevli öğretmen ve yöneticiler ile bu öğrencilere yönelik olarak açılan özel sınıf öğretmenlerine ve cezaevlerinde görevli öğretmenlere %25, Millî Eğitim Bakanlığı Örgün ve Yaygın Eğitimi Destekleme ve Yetiştirme Kursları Yönergesi kapsamında görev alan yönetici ve öğretmenlere %100 fazlasıyla ödenir.

Bu madde kapsamında ücretle ders vermek üzere yükseköğretim kurumlarından görevlendirilen öğretim elemanlarına 2914 sayılı Kanun hükümlerine göre ek ders ücreti ödenir.

Konferans ücreti her yıl bütçe kanunlarında gösterilir.

151. Soru: Aile yardımı ödeneği hangi hallerde verilir?

Cevap:

Evli bulunan Devlet memurlarına aile yardımı ödeneği verilir.

Bu yardım, memurun her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmayan veya herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan aylık almayan eşi için 1500, çocuklarından her biri için de 250 gösterge rakamının (72 nci ay dahil olmak üzere 0-6 yaş grubunda yer alan çocuklar için bir kat artırımı) aylık katsayısı ile çarpılması sonucu elde edilecek miktar üzerinden ödenir. Eşlerden birine iş akdi veya toplu sözleşme gereği çocukları için yapılan aile yardımı ödeneği daha düşük ise, yalnız aradaki fark ödenir. Bu fıkroda yer alan gösterge rakamlarını 3 katına kadar artırmaya Cumhurbaşkanı yetkilidir.

Dul memurların çocukları için yukarıdaki fıkralar hükmü uygulanır.

Boşanma veya ayrılık vukuunda mahkeme bu yardımın hangi tarafa ve ne oranda verileceğini de kararında belirtir.

Devlet memurunun, geçimini sağladığı üvey çocukları için de bu ödenek verilir.

Memur, eş için ödenen aile yardımı ödeneğine evlendiği; çocuk için ödenen yardıma da çocuğunun doğduğu tarihi takip eden ay başından itibaren hak kazanır.

Memur, eş için ödenen aile yardımı ödeneği hakkını eşinden boşanma veya eşinin ölümü, çocuk için ödenen yardım ödeneği hakkını da çocuğun ölümü veya 206 ncı maddedeki hallerin vukuunu takip eden ay başından itibaren kaybeder.

152. Soru: Hangi hallerde aile ödeneği yardımı verilmez?

Cevap:

1. Evlenen çocuklar,
2. 25 yaşını dolduran çocuklar (25 yaşını bitirdiği halde evlenmemiş kız çocukları ile çalışamayacak derecede malûllükleri resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilenler için süresiz olarak ödeneğin verilmesine devam olunur.),
3. Kendileri hesabına ticaret yapan veya gerçek veya tüzel kişiler yanında her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışan çocuklar (Öğrenim yapmakta iken tatil devresinde çalışanlar hariç),
4. Burs alan veya Devletçe okutulan çocuklar.

153. Soru: Mecburi hizmetle ilgili yükümlülükler ve düzenlemeler nelerdir?

Cevap:

Mecburi hizmetle yükümlü bulunanlar yetiştirme, eğitim veya staj sürelerinin bitiminden itibaren en çok iki ay içinde kurumlarına başvurmak zorundadırlar.

Bunlardan;

a) Başvurma tarihinden itibaren en geç 3 ay içinde bir göreve atanmayanların mecburi hizmet yükümlülükleri kalkar. Mecburi hizmetin (d) fıkrasına göre krediye dönüştürülmesi istendiği takdirde bu süre istemin karara bağlandığı tarihten başlar. Bu durumun oluşuna kendi kusuru ile sebep olan memurlar bundan doğan zararı tazminle yükümlüdürler.

b) Başvurmayanlar veya atanma için gerekli belgelerini tamamlamayanlar yol giderleri de dahil olmak üzere, kendilerine kurumlarınca yapılmış bulunan bütün giderleri yüzde elli fazlasıyla ödemek zorundadırlar.

c) Atanıp da yükümlü bulundukları mecburi hizmeti bitmeden ayrılmış veya bir ceza sebebiyle memurluktan çıkarılmış olanlar mecburi hizmetlerinin eksik kalan kısmı ile orantılı tutarı yüzde elli fazlasıyla ödemek zorundadırlar.

d) Hizmetlerine lüzum olmadığına ilgili kurumun teklifi ve Maliye Bakanlığının uygun görüşüne dayanılarak Cumhurbaşkanınca karar verilenlerin mecburi hizmet yükümlülükleri krediye dönüştürülebilir.

e) İlk ve orta dereceli okullar ile, kurslarda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okutulan parasız yatılı öğrencilerin mecburi hizmetlerine, bu kanuna tabi kurum ve kuruluşlarda ihtiyaç olmaması halinde Millî Eğitim Bakanlığı bunların mecburi hizmet yükümlülüğünü kaldırmaya yetkilidir. Bu fıkra göre kurumların, ihtiyacı olup olmadığı bir aylık süre verilmek ve Resmi Gazete’de ilan edilmek suretiyle tespit olunur.

Askerlikte geçen süre mecburi hizmetten sayılmaz.

Mecburi hizmetini yapmakta iken yasama organına seçilenlerin yükümlülükleri seçildikleri sürece ertelenir.

BİLGİ TARAMASI-I

1. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na göre; “yetki almadan gizli bilgileri açıklayan” memurlara aşağıdaki cezalardan hangisi verilir?

- A) Kınama
- B) Uyarma
- C) Devlet memurluğundan çıkarma
- D) Kademe ilerlemesinin durdurulması
- E) İhtar

2. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na göre; olağanüstü hal, seferberlik ve savaş hallerinde veya genel hayata müessir afetlere uğrayan yerlerdeki Devlet Memurları yerine atanacaklar gelip işe başlamadıkça görevlerini bıraktıkları takdirde ne kadar bir süre devlet memurluğuna dönemez?

- A) Hiçbir şekilde görevlerine dönemezler.
- B) 1 yıl görevlerine dönemezler.
- C) 2 yıl görevlerine dönemezler.
- D) 3 yıl görevlerine dönemezler.
- E) 5 yıl görevlerine dönemezler.

I- Memura savunması için en çok 5 gün süre verilir.

II- Uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından verilir.

III- Devlet memurluğundan çıkarma cezası atamaya yetkili amirler tarafından verilir.

IV- Her kurum merkezinde bir disiplin ve yüksek disiplin kurulu kurulur.

3. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na göre; disiplinle ilgili olarak yukarıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) II ve IV
- C) I ve III
- D) II - III ve IV
- E) Yalnız III

4. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; görevlerinden uzaklaştırılan Devlet memurları hakkında, görevden uzaklaştırmayı izleyen kaç iş günü içinde soruşturmaya başlanması şarttır?

- A) 3   B) 4   C) 5   D) 7   E) 10

5. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; “vekâlet görevi ve aylık verilmesinin şartları” kapsamında memurların görevden uzaklaştırma nedeniyle işlerinden geçici olarak ayrılmalari hâlinde yerlerine kurum içinden vekil atandığı zaman (istisnai durumlar hariç) atanan vekil memurlara vekâlet görevinin kaç aydan fazla devam eden süresi için vekâlet aylığı ödenir?

- A) 1   B) 2   C) 3   D) 4   E) 6

6. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; uyarma cezası alan Devlet memuru bu cezasının özlük dosyasından çıkarılması için kaç yıl sonra yetkili makamlara başvurabilir?

- A) 2   B) 3   C) 4   D) 5   E) 10

7. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; memurluktan çıkarma cezasında kaç ay içinde disiplin kovuşturmasına, başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrar?

- A) 6   B) 5   C) 4   D) 3   E) 1

8. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre işe başlamama hâlinde yapılacak işlemlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Bir göreve ilk defa atananlardan belge ile ispatı mümkün zorlayıcı sebepler olmaksızın yasal süre içinde işe başlamayanların atanmaları iptal edilir.
- B) Bir göreve yeniden atananlardan belge ile ispatı mümkün zorlayıcı sebepler olmaksızın yasal süre içinde işe başlamayanlar 2 yıl süre ile Devlet memuru olarak istihdam edilemezler.
- C) Bir göreve ilk defa atananlardan belge ile ispatı mümkün zorlayıcı sebepler nedeniyle göreve başlamama hâli 6 ayı aştığı takdirde atama işlemi atamaya yetkili makamlarca iptal edilir.
- D) Başka yerdeki bir göreve atananlardan yasal süre içinde hareket ederek belli yol süresi sonunda yeni görevlerine başlamayanlara, eski görevlerinden ayrılış ve yeni görevlerine başlayış tarihleri arasında aylık verilmek şartıyla 20 günlük bir süre daha verilebilir.
- E) Aynı yerdeki görevlere atananlar atama emirlerinin kendilerine tebliğ gününü, izleyen 15 iş günü içinde işe başlamak zorundadırlar.

9. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; aşağıdaki fiillerden hangisi “kademe ilerlemesinin durdurulması” disiplin cezasını gerektirir?

- A) Kurumların huzur, sükûn ve çalışma düzenini bozmak
- B) Verilen görev ve emirleri kasten yapmamak
- C) Toplu müracaat veya şikâyet etmek
- D) Siyasi partiye girmek
- E) Özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek

10. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; memura isteği üzerine, eşinin doğum yapması hâlinde kaç gün babalık izni verilir?

- A) 30
- B) 25
- C) 20
- D) 15
- E) 10

11. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; kadın memura, çocuğunu emzirmesi için doğum sonrası analık izni süresinin bitim tarihinden itibaren ilk altı ayda günde kaç saat süt izni verilir?

- A) 1
- B) 1,5
- C) 2
- D) 3
- E) 4

12. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; “Devlete ait resmi belge, araç, gereç vb. eşyayı kaybetmek” aşağıdaki hangi disiplin cezaları içinde düzenlenmiştir?

- A) İhtar
- B) Uyarm
- C) Kınama
- D) Aylıktan kesme
- E) Devlet memurluğundan çıkarma

13. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında kaç ay içerisinde disiplin soruşturmasına başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrar?

- A) 1   B) 2   C) 3   D) 5   E) 6

14. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile tecziye edilenler kaç yıl boyunca daire başkanı kadrolarına, daire başkanı kadrosunun dengi ve daha üstü kadrolara, bölge ve il teşkilatlarının en üst yönetici kadrolarına, düzenleyici ve denetleyici kurumların başkanlık ve üyeliklerine, vali ve büyükelçi kadrolarına atanamazlar?

- A) 5   B) 6   C) 7   D) 8   E) 10

15. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; Aylıktan Kesme cezası ile tecziye edilen Memurun Bütçe Aylığında hangi aralıklarda kesinti yapılır?

- A) 1/8 - 1/2
B) 1/10 - 1/8
C) 1/4 - 1/2
D) 1/30 - 1/8
E) 1/20 - 1/15

CEVAP ANAHTARI							
1.C	2.A	3.B	4.E	5.C	6.D	7.A	8.A
9.B	10.E	11.D	12.C	13.A	14.E	15.D	

BİLGİ TARAMASI-II

1. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun’una göre; “Disiplin Cezalarını Uygulama” ile ilgili aşağıda yer alan bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Disiplin cezaları verildiği tarihten itibaren hüküm ifade eder ve derhal uygulanır.
- B) Aylıktan kesme cezası, cezanın verilmiş tarihini izleyen 7 gün içinde uygulanır.
- C) Verilen disiplin cezaları sıralı sicil amirine, Devlet memurluğundan çıkarma cezası ayrıca Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.
- D) Kendilerine disiplin cezası olarak aylıktan kesme veya kademe ilerlemesini durdurma cezası verilenler, valilik, büyükelçilik, genel müdürlük, genel müdür yardımcılığı ve daire başkanlığı görevlerine atanamazlar.
- E) Son sekiz yıl içinde herhangi bir disiplin cezası almayan memurlara, aylık derecelerinin yükseltilmesinde dikkate alınmak üzere bir kademe ilerlemesi uygulanır.

2. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun’una göre; Disiplin amirleri uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını soruşturmanın tamamlandığı günden itibaren kaç gün içinde vermek zorundadırlar?

- A) 3
- B) 5
- C) 7
- D) 10
- E) 15

3. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun’una göre; aşağıdakilerden hangisinde disiplin cezası verme yetkisi zaman aşımına uğrar?

- A) Aylıktan Kesme Cezası için 20 gün içinde disiplin soruşturmasına başlanmadığında
- B) Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasında altı ay içinde soruşturmaya başlanmadığında
- C) Memurluktan çıkarma cezasında üç ay içinde disiplin kovuşturmasına başlanmadığında
- D) Uyarma cezası için bir ay içinde disiplin soruşturmasına başlanmadığında
- E) Disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren nihayet üç yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar.

4. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; "5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanuna aykırı fiilleri işlemek" aşağıdaki disiplin cezalarından hangisini gerektirir?

- A) Kademe ilerlemesinin durdurulması
- B) Devlet memurluğundan çıkarma
- C) Aylıktan kesme
- D) Kınama
- E) Uyarma

5. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; aşağıdakilerden hangisi "Devlet memurluğundan çıkarma" gerektiren fiillerinden birisi değildir?

- A) 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanuna aykırı fiilleri işlemek
- B) Özürsüz olarak bir yılda toplam 20 gün göreve gelmemek
- C) Herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak
- D) Yetki almadan gizli bilgileri açıklamak
- E) Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak

6. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; "Görevi ile ilgili olarak her ne şekilde olursa olsun çıkar sağlamak" fiili aşağıdaki disiplin cezalarından hangisini gerektirir?

- A) Aylıktan Kesme
- B) Kademe İlerlemesinin Durdurulması
- C) Kınama
- D) Uyarma
- E) Devlet memurluğundan çıkarma

7. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'una göre; "Gerçeğe aykırı rapor ve belge düzenlemek" fiili aşağıdaki disiplin cezalarından hangisini gerektirir?

- A) Kınama
- B) Uyarma
- C) Aylıktan kesme
- D) Kademe ilerlemesinin durdurulması
- E) Devlet memurluğundan çıkarma

8. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun’una göre; “Hizmet içinde Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak.” fiili aşağıdaki disiplin cezalarından hangisini gerektirir?

- A) Kınama
- B) Kademe ilerlemesinin durdurulması
- C) Aylıktan kesme
- D) Uyarma
- E) Devlet memurluğundan çıkarma

I- Kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak.

II- Verilen emirlere itiraz etmek

III- İş arkadaşlarına ve iş sahiplerine söz veya hareketle sataşmak

9. 657 sayılı Kanun’a göre; yukarıdaki fiil ve hâller aşağıdaki disiplin cezalarından hangisinin verilmesini gerektirir?

- A) Kınama
- B) Uyarma
- C) Aylıktan kesme
- D) Kademe ilerlemesinin durdurulması
- E) Devlet memurluğundan çıkarma

I- Belirlenen kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranmak

II- Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak

III- Kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak

IV- Verilen görev ve emirleri kasten yapmamak

10. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na göre; yukarıdaki fiillerden hangileri uyarma cezasını gerektirir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) III ve IV
- E) Yalnız IV

11. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun’una göre; doğum yapan memurlara istekleri halinde kaç aya kadar aylıksız izin verilir?

- A) 6
- B) 12
- C) 18
- D) 24
- E) 36

12. 657 sayılı Devlet Memurları Kanun’una göre; hizmet süresi olarak onuncu yılını çalışan bir devlet memuruna kaç gün yıllık izin verilir?

- A) 10
- B) 15
- C) 20
- D) 25
- E) 30

13. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; "Yabancı memleketlerin resmî kurumları veya uluslararası kuruluşlarda kurumlarının muvafakati ile görev alacak memurlara, ilgili Bakanın onayı ile memuriyeti süresince yabancı memleketlerin resmî kurumlarında on yıla, uluslararası kuruluşlarda yirmibir yıla kadar aylıksız izin verilebilir." **bu iznin kullanılması esnasında kaç yılda bir Bakan Onayı yenilenir?**

- A) 3   B) 4   C) 5   D) 6   E) 10

I- Bulunduğu kademedede en az bir yıl çalışmış olması

II- Yıl içinde olumlu sicil almış olması

III- Bulunduğu derecede ilerleyebileceği bir kademenin bulunması

14. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre; Devlet memurunun kademedede ilerlemesi için yukarıdaki şartlardan hangisi veya hangileri aranmaz?

- A) Yalnız II
B) I ve III
C) Yalnız I
D) Yalnız III
E) I-II ve III

15. "Kanunlarda yazılı haller dışında Devlet memurunun memurluğuna son verilmez, aylık ve başka hakları elinden alınamaz." hükmü 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre memurların hangi hakkı kapsamındadır?

- A) Müracaat, şikayet ve dava açma
B) Çekilme
C) Kovuşturma ve yargılama
D) İsnat ve iftiralara karşı koruma
E) Güvenlik

CEVAP ANAHTARI							
1.B	2.E	3.D	4.B	5.C	6.B	7.D	8.C
9.A	10.A	11.D	12.C	13.A	14.A	15.E	

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

MİLLÎ EĞİTİM TEMEL KANUNU (1739)

MİLLÎ EĞİTİM TEMEL KANUNU (1739)

SORU-CEVAP

1. Soru: 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun kapsamı nedir?

Cevap: Türk millî eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar.

2. Soru: Türk millî eğitiminin genel amaçları nelerdir?

Cevap: Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlakî, insani, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

3. Soru: Türk millî eğitiminin temel ilkeleri nelerdir?

Cevap:

- 1- Genellik ve eşitlik
- 2- Ferdin ve toplumun ihtiyaçları
- 3- Yöneltilme
- 4- Eğitim hakkı
- 5- Fırsat ve imkan eşitliği
- 6- Süreklilik
- 7- Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği
- 8- Demokrasi eğitimi
- 9- Laiklik
- 10- Bilimsellik
- 11- Planlılık
- 12- Karma eğitim

13- Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği

14- Her yerde eğitim

4. Soru: “Genellik ve eşitlik” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

5. Soru: “Ferdin ve toplumun ihtiyaçları” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

6. Soru: “Yöneltilme” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler.

Milli eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltilmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir.

Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metodlarından yararlanılır.

7. Soru: “Eğitim hakkı” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

8. Soru: “Fırsat ve imkan eşitliği” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır.

Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.

Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

9. Soru: “Süreklilik” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır.

Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

10. Soru: “Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir.

Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Mili Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır.

11. Soru: “Demokrasi eğitiminin” tanımı nedir?

Cevap: Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

12. Soru: “Laiklik” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Türk millî eğitiminde laiklik esastır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

13. Soru: “Bilimsellik” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir.

Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır.

Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımından teşvik edilir ve desteklenir.

14. Soru: “Planlılık” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Millî eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim - insan-gücü - istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.

Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

15. Soru: “Karma eğitim” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

16. Soru: “Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Aynı alan içinde birden fazla örgün ve/veya yaygın eğitim kurumunun bir arada bulunması halinde eğitim kampüsü kurulabilir ve bunların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitim kampüsü yönetimi oluşturulabilir. Eğitim kampüsü bünyesindeki ortak açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettilmesi veya işletilmesi kampüs yönetimince yerine getirilir. Bu şekilde elde edilen gelirler, kampüsün ortak giderlerinde kullanılır. Eğitim kampüslerinin kuruluşu, yönetiminin oluşumu, gelirlerinin harcanması ve denetlenmesi ile bu fıkrafta belirtilen diğer hususlar Maliye Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur. Okul-aile birlikleri, okulların eğitim ve öğretim

hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; aynı ve nakdî bağışları kabul edebilir, maddi katkı sağlamak amacıyla sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenleyebilir, okulların bünyesinde bulunan açık alan, kantin, salon ve benzeri yerleri işlettirebilir veya işletebilirler. Öğrenci velileri hiçbir surette bağış yapmaya zorlanamaz. Okul-aile birliklerinin kuruluş ve işleyişi, birlik organlarının oluşturulması ve seçim şekilleri, sosyal ve kültürel etkinliklerden sağlanan maddi katkılar, bağışların kabulü, harcanması ve denetlenmesi ile açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesinden sağlanan gelirlerin dağıtım yerleri ve oranları, harcanması ve denetlenmesine dair usul ve esaslar, Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde, gerekli görülen hallerde il milli eğitim müdürlükleri; il sınırları içerisinde bulunan bir veya birden fazla eğitim kampüsü yönetiminin veya okul-aile birliğinin işlettirebileceği veya işletebileceği yerlere ilişkin ihaleleri bunlar adına yapmaya yetkilidir.

Eğitim kampüsleri ve okul-aile birliklerinin gelirleri, genel bütçe gelirleri ile ilişkilendirilmeksizin eğitim kampüsü yönetimi ve okul-aile birliği adına bankalarda açılan özel hesaplarda tutulur.

Eğitim kampüsü yönetimleri ve okul-aile birlikleri, bu madde kapsamında yapacakları işlemler ve düzenlenen kağıtlar yönünden damga vergisi ve harçlardan muaf; bunlara ve bunlar tarafından yapılan bağış ve yardımlar ise veraset ve intikal vergisinden müstesnadır.

17. Soru: “Her yerde eğitim” ifadesinin tanımı nedir?

Cevap: Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.

Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.

18. Soru: “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.” ifadesi, Türk milli eğitiminin temel ilkelerinden hangisi tanımlamaktadır?

Cevap: Genellik ve eşitlik.

19. Soru: “Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler.” ifadesi, Türk milli eğitiminin temel ilkelerinden hangisiyle ilgilidir?

Cevap: Yöneltilme.

20. Soru: “Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.” ifadesi, Türk milli eğitiminin temel ilkelerinden hangisi tanımlamaktadır?

Cevap: Fırsat ve imkan eşitliği.

21. Soru: “Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim, insangücü, istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.” ifadesi, Türk milli eğitiminin temel ilkelerinden hangisi tanımlamaktadır?

Cevap: Planlılık.

22. Soru: Türk millî eğitim sistemi kaç ana bölümde kurulmuştur?

Cevap: Örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulmuştur.

23. Soru: Örgün eğitim hangi eğitim kurumlarını kapsar?

Cevap: Okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.

24. Soru: Örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsayan eğitim sistemi hangisidir?

Cevap: Yaygın eğitim.

25. Soru: Okul Öncesi eğitimin kapsamı nedir?

Cevap: Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar. Bu eğitim isteğe bağlıdır.

26. Soru: Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri nelerdir?

Cevap:

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak;
2. Onları ilköğretime hazırlamak;
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak;
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

27. Soru: Kuruluşu bakımından kaç çeşit okul öncesi eğitim kurumu açılabilir?

Cevap:

- 1- Bağımsız anaokulu
- 2- İlköğretim okuluna bağlı anasınıfı
- 3- Uygulama sınıfı; olarak açılabilir.

28. Soru: Mecburi ilköğretim çağı hangi yaş gruplarını kapsar?

Cevap: 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar.

29. Soru: 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununa göre, ilkokul birinci sınıfa kayıtlı ilgili esaslar nelerdir?

Cevap: İlkokulların birinci sınıflarına o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Ancak çocuğun gelişim durumuna bağlı olarak okula erken başlaması veya kaydının ertelenmesi ile ilgili hususlar yönetmelikle düzenlenir.

30. Soru: 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununa göre, ilköğretim kurumlarının kurulması nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir.

31. Soru: İlköğretim kurumlarının kuruluşu nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre se-

çimlik dersler oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı, isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam-hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir.

32. Soru: İlköğretimin amaç ve görevleri nelerdir?

Cevap:

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu millî ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;
2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.
3. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

33. Soru: Ortaöğretimin kapsamı nedir?

Cevap: Ortaöğretim; ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsar. Bu okul ve kurumları bitirenlere, bitirdikleri programın özelliğine göre diploma verilir. Ancak mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin diploma alabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen fark derslerini tamamlaması zorunludur.

34. Soru: 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununa göre, ortaöğretimden yararlanma hakkı nasıl belirlenmiştir?

Cevap: İlköğretimini tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

35. Soru: Ortaöğretimin amaç ve görevleri nelerdir?

Cevap:

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,
2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

36. Soru: Ortaöğretim kurumlarının kuruluşu nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liseler ile mesleki eğitim merkezlerinden meydana gelir.

Belli bir programa ağırlık veren okullara lise, teknik lise ve tarım meslek lisesi gibi eğitim dallarını belirleyen adlar verilir.

Nüfusu az ve dağınık olan ve Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, ortaöğretimin, genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liseler kurulabilir.

Ortaöğretim kurumlarının öğrenim süresi, uygulanan programın özelliğine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca tespit edilir.

37. Soru: Yöneltilme sürecinin ortaöğretimde devam etmesinin amacı nedir?

Cevap: Yöneltilme ilköğretimde başlar; yanılgıları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yöneltilmeyi sağlamak için ortaöğretimde de devam eder.

Yöneltilme esasları ve çeşitli programlar veya ortaöğretim okulları arasında yapılacak yatay ve dikey geçiş şartları, Millî Eğitim Bakanlığınca düzenlenir.

38. Soru: Yükseköğretime geçiş sistemi nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Lise veya dengi okulları bitirenler, yükseköğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanır.

Hangi yükseköğretim kurumlarına, hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri, giriş şartları Millî Eğitim Bakanlığınca işbirliği yapılarak Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilir.

39. Soru: İmam hatip liselerinin kuruluş amacı nedir?

Cevap: İmam - hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Millî Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yükseköğretime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır.

40. Soru: Güzel sanatlar eğitimi için belirlenen düzenlemeler nelerdir?

Cevap: Güzel sanatlar alanlarında özel istidat ve kabiliyetleri beliren çocukları küçük yaşlardan itibaren yetiştirmek üzere ilköğretim ve orta öğretim seviyesinde ayrı okullar açılabilir veya ayrı yetiştirme tedbirleri alınabilir. Özellikleri dolayısıyla bunların kuruluş, işleyiş ve yetiştirme ile ilgili esasları ayrı bir yönetmelikle düzenlenir.

41. Soru: Yükseköğretimin kapsamı nedir?

Cevap: Yükseköğretim, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yükseköğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar.

42. Soru: Yükseköğretimin amaç ve görevleri nelerdir?

Cevap:

1. Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;
2. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak;
3. Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak;
4. Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, Hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve Hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek;
5. Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak;
6. Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamu oyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır.

43. Soru: Yükseköğretim kurumları hangileridir?

Cevap:

1. Üniversiteler,
2. Fakülteler,
3. Enstitüler,

4. Yüksekokullar,
5. Konservatuvarlar,
6. Meslek yüksekokulları
7. Uygulama ve araştırma merkezleridir.

44. Soru: Yaygın eğitimin amaç ve görevleri nelerdir?

Cevap:

1. Okuma - yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkanları hazırlamak,
2. Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkanları hazırlamak,
3. Milli kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı, benimsetici nitelikte eğitim yapmak,
4. Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,
5. İktisadi gücün artırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek,
6. Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak,
7. Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonomimizin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkanlar hazırlamak,
8. Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.

45. Soru: Yaygın eğitim nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Yaygın eğitim, örgün eğitim ile birbirini tamamlayacak, gereğinde aynı vasıfları kazandırabilecek ve birbirinin her türlü imkanlarından yararlanacak biçimde bir bütünlük içinde düzenlenir.

Yaygın eğitim, genel ve mesleki - teknik olmak üzere iki temel bölümden meydana gelir. Bu bölümler birbirini destekleyici biçimde hazırlanır.

46. Soru: Yaygın eğitimde koordinasyonun sağlanması nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Genel, mesleki ve teknik yaygın eğitim alanında görev alan resmi, özel ve gönüllü kuruluşların çalışmaları arasındaki koordinasyon Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanır.

Genel yaygın eğitim programlarının düzenleniş şekli yönetmelikle tespit edilir.

Mesleki ve teknik yaygın eğitim faaliyetlerini yürüten Bakanlıklar ile özerk eğitim kurumları ve resmi ve özel işletmeler arasında Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanacak koordinasyon ve işbirliğinin esasları kanunla düzenlenir.

47. Soru: Milli Eğitim Bakanlığının eğitim araç ve gereçleri ile ilgili görevleri nelerdir?

Cevap: Milli Eğitim Bakanlığı, kendisine bağlı eğitim kurumlarının eğitim araç ve gereçlerini, gelişen eğitim teknolojilerine ve program ve metotlara uygun olarak sağlamak, geliştirmek, yenileştirmek, standartlaştırmak, kullanılma süresini ve telif haklarını ve ders kitabı fiyatlarını tespit etmek, paralı veya parasız olarak ilgililerin yararlanmasına sunmak;

- Hazırlamak, imal etmek ve satın almak;
- Kişilere veya kuracağı komisyonlara veya yarışmalar düzenleyerek hazırlatmak;

- Özel kesimce hazırlananlar veya imal edilenler arasından seçmek veya tavsiye etmek suretiyle yerine getirir.

48. Soru: Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda okutulacak kitapların tespiti ve ücret ödenmesi ile ilgili esaslar nelerdir?

Cevap: Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak veya hazırlatılacak kitaplar ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlama, inceleme ve redaksiyonunda görevlendirilenlere ücret ödenir.

Ders kitaplarına ilişkin yarışmalarda derece alanlara verilecek ödülün ödeme, usul ve esasları ile miktarı yönetmelikle belirlenir.

Özel kesimce hazırlanan ve okullarda ders kitabı olarak okutulmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına gönderilen eserler ücret karşılığı incelenir.

Ders kitaplarının kabulü, uygunluk süresi, telif hakkı ve ücretlerle ilgili esaslar; inceleme işlemleri ve alınacak inceleme ücreti miktarı; Millî Eğitim Bakanlığınca incelettirilecek eserler için ödenecek ücret miktarı; ders kitaplarının hazırlanması ve incelenmesinde aranacak kriterler ile ders kitabı üreten yayın evlerinde aranacak kriterler; ders kitabı dışındaki diğer kitap ve eğitim araçlarının kullanımı ve bunlardan hangileri için inceleme ücreti alınacağı ve ödeneceği ile ilgili esas ve usuller Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

49. Soru: 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Millî Eğitim Bakanlığının eğitim ve öğretim hizmetleri ile ilgili görevleri nelerdir?

Cevap:Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu kanun hükümlerine göre Devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur.

50. Soru: 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda eğitim faaliyetleri ile ilgili “yasaklık” ifadesinin kapsamı nedir?

Cevap: Askeri maksatlarla açılacak okullar hariç, bu kanun hükümlerine aykırı hiç bir eğitim faaliyetinde bulunulamaz.

51. Soru: 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda okul açma yetkisi ve yurt dışı eğitim nasıl düzenlenmiştir?

Cevap: Türkiye’de ilköğretim okulu, lise veya dengi okullar, Millî Eğitim Bakanlığının izni olmaksızın açılmaz.

Millî Eğitim Bakanlığı veya diğer bir bakanlık tarafından açılmış veya açılacak okullar ile özel okulların derecelerinin tayini, Millî Eğitim Bakanlığına aittir.

Askeri eğitim kurumlarının dereceleri ve müfredatı, Millî Savunma Bakanlığı ile birlikte tespit edilir.

Diğer bakanlıklara bağlı lise ve dengi okulların program ve yönetmelikleri, ilgili bakanlıkla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından birlikte yapılır ve Millî Eğitim Bakanlığınca onanır.

Diğer bakanlıklara bağlı okullar, Millî Eğitim Bakanlığının gözetim ve denetimine tabidir. Gözetim ve denetim sonunda uygun eğitim ortamı ve niteliği taşımayan kurumların denkliği usulüne uygun şekilde Millî Eğitim Bakanlığınca iptal edilir. Buna ait esaslar Cumhurbaşkanınca çıkarılan bir yönetmelikle düzenlenir.

Türk vatandaşlarının yurt dışında eğitim, öğrenim ve ihtisas görmeleri ile ilgili Devlet hizmetlerinin düzenlenmesinden (askeri öğrenciler hariç), Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur.

52. Soru: 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda “Öğretmenlerin İzin ve Tatilleri” ne şekilde düzenlenmiştir?

Cevap: Öğretmenler, yaz tatili içinde aralıksız **2 (iki)** ay izinlidirler. Ancak bu **2 (iki)** aylık izin sürelerine dokunulmadan kalan tatil zamanlarında yönetmelikle belirlenecek meslekle ilgili çalışmalara katılmakla yükümlüdürler.

Rehberlik öğretmenleri tercih danışmanlığı, alan ve ders seçimi, öğrenci tanılama sürecine bağlı olarak yapılacak çalışmalarda ihtiyaç duyulması halinde izin ve tatil dönemlerinde de görevlendirilebilir. Bu durumda rehberlik öğretmenlerinin izinleri **1 (bir)** aydan az olamaz.

İlçe, il veya ülke genelinde genel hayatı etkileyen salgın hastalık, doğal afet, elverişsiz hava koşulları gibi nedenlerle eğitim ve öğretim faaliyetinin **2 (iki)** haftadan fazla süreyle yapılamaması halinde uygulanacak telafi programlarının ders yılı içerisinde tamamlanamadığı durumlarda yaz tatilinde yapılacak eğitim ve öğretim faaliyetleri nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığınca öğretmenlerin izinleri kısaltılabilir. Bu durumda öğretmenlerin izinleri **1 (bir)** aydan az olamaz.

Kendilerine ikinci görev olarak okul/kurum yöneticiliği verilenler ve yüz yüze eğitim yapılmayan eğitim kurumlarında görevli öğretmenler ile Bakanlık merkez teşkilatı ve il/ilçe milli eğitim müdürlüklerinde görevlendirilen (yöneticilik dahil) öğretmenler yıllık izinlerini 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 102'nci maddesi ve 103'üncü maddesinin birinci fıkrası hükümlerine göre kullanır. Okul müdürleriyle müdür yardımcıları tatil aylarında okul işlerini ayarlamak ve düzenlemek şartı ile, sıra ile izinlerini kullanırlar.

BİLGİ TARAMASI

1. Türk millî eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri aşağıdaki kanunlardan hangisinin kapsamında yer almaktadır?

- A) Devlet Memurları Kanunu
- B) İlköğretim ve Eğitim Kanunu
- C) Özel Öğretim Kurumları Kanunu
- D) 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- E) Millî Eğitim Temel Kanunu

2. “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.”

Yukarıdaki açıklama 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun temel ilkelerinden hangisini tanımlamaktadır?

- A) Bilimsellik
- B) Ferdin ve toplumun ihtiyaçları
- C) Genellik ve eşitlik
- D) Fırsat ve imkân eşitliği
- E) Planlılık

3. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre, “İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.” ifadesi, Türk millî eğitiminin temel ilkelerinden hangisiyle ilgilidir?

- A) Her yerde eğitim
- B) Genellik ve eşitlik
- C) Eğitim hakkı
- D) Fırsat ve imkân eşitliği
- E) Ferdin ve toplumun ihtiyaçları

4. “Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler almak” 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre, aşağıdaki Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerinden hangisinin bir gereğidir?

- A) Bilimsellik
- B) Planlılık
- C) Ferdin ve toplumun ihtiyaçları
- D) Fırsat ve imkân eşitliği
- E) Süreklilik

5. 1739 Sayılı millî eğitim temel kanununa göre, “Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.” İlkesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Süreklilik
- B) Planlılık
- C) Eğitim hakkı
- D) Fırsat ve imkân eşitliği
- E) Ferdin ve toplumun ihtiyaçları

6. “Resmî, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Millî Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Millî Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.” hükmü hangi kanunda belirtilmektedir?

- A) Özel Öğretim Kurumları Kanunu
- B) İlköğretim ve Eğitim Kanunu
- C) Özel Eğitim Kanunu
- D) Millî Eğitim Temel Kanunu
- E) Devlet Memurları Kanunu

7. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre, aşağıdakilerden hangisi okul öncesi eğitimin amaç ve görevlerinden birisi değildir?

- A) Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak
- B) Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak
- C) Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak
- D) İlköğretime hazırlamak
- E) Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu millî ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek

8. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı diğer öğretim kurumları bünyesinde açılabilen okul öncesi eğitim kurumu aşağıdakilerden hangisi?

A) Anaokulu	B) Uygulama sınıfı	C) Ana sınıfı
D) İş okulu	E) Özel eğitim sınıfı	

“Yöneltme ..... başlar; yangınları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yöneltmeyi sağlamak için ..... devam eder.”

9. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre, yukarıda boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) anasınıfında – ilköğretimde
- B) ilköğretimde – ortaöğretimde
- C) okulöncesinde – ortaöğretimde
- D) anasınıfında – ortaokulda
- E) ilkokulda – üniversitede

10. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre, aşağıdakilerden hangisi yaygın eğitimin amaç ve görevlerinden değildir?

- A) Millî kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı, benimsetici nitelikte eğitim yapmak
- B) İktisadî gücün artırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek
- C) Boş zamanlarını iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak
- D) Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak
- E) Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak

11. “Askerî maksatlarla açılacak okullar hariç, bu kanun hükümlerine aykırı hiç bir eğitim faaliyetinde bulunulamaz.” ifadesi, Millî Eğitim Bakanlığının eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluklarından hangisi ile ilgilidir?

- A) Yasaklık
- B) Denetim
- C) Okul açma yetkisi
- D) Planlılık
- E) Gözetim

I- Sınıflandırma

II- Yöneltilme

III- Kariyer

IV- Planlılık

V- Süreklilik

12. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) I-II-V

B) II-IV-V

C) I-III-IV

D) II-III-V

E) II-III

13. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre mecburi ilköğretim çağı hangi yaş grubundaki çocukları kapsar?

A) 5-13

B) 6-14

C) 6-15

D) 5-14

E) 7-14

CEVAP ANAHTARI

1.E	2.C	3.C	4.D	5.A	6.D	7.E	8.B
9.B	10.E	11.A	12.B	13.B			

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNU (222)

İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNU (222)

SORU-CEVAP

1. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, mecburi ilköğretim çağı hangi yaş grubundaki çocukları kapsar?

Cevap: Mecburi ilköğretim çağı 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar.

2. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilkokulların birinci sınıflarına kayıtlar ile ilgili esaslar nelerdir?

Cevap: İlkokulların birinci sınıflarına o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır.

3. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilkokulların birinci sınıflarına kayıt yapılırken çocuğun gelişim durumuna bağlı olarak nasıl bir yol izlenir?

Cevap: Bu durumda çocuğun okula erken başlaması veya kaydının ertelenmesi ile ilgili karar verilir. Bu hususlar yönetmelikle düzenlenir.

4. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, kimler imtihanla ve yaşlarına göre layık oldukları ilköğretim okulu sınıflarına veya mezuniyet imtihanlarına alınırlar?

Cevap: Mecburi öğretim çağında olup da memleket dışında olanlar, oturduğu yerde okul bulunmayan veya sağlık durumu dolayısıyla ilköğretim okuluna devam edemeyen vatandaşlardan özel olarak öğretim görenler.

5. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, mecburi ilköğretim kurumları hangileridir?

Cevap: 1) İlköğretim okulları (gündüzlü, pansiyonlu, yatılı ilköğretim okulları ve gezici okullar), 2) Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, 3) Özel eğitime muhtaç çocuklar için kurulacak okullar ve sınıflar.

6. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, isteğe bağlı ilköğretim kurumları hangileridir?

Cevap: 1) Okul öncesi eğitim kurumları, 2) Tamamlayıcı sınıflar ve kurslar.

7. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilkokul ve ortaokulların süresi kaç yıldır?

Cevap: İlkokul:4 yıl, Ortaokul:4 yıl

8. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilkokul ve ortaokulların kurulma esasları nasıldır?

Cevap: İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir.

9. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, nüfusun az veya dağınık olduğu, gruplaştırmamanın mümkün olmadığı yerlerde hangi okullar açılabilir?

Cevap: 1) Yatılı İlköğretim Bölge Okulları 2) Gezici Okullar.

10. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde hangi okullar açılabilir?

Cevap: 1) İlköğretim Bölge Okulları

11. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar hangi amaçla açılır?

Cevap: Mecburi ilköğrenim çağında bulundukları halde, öğrenimlerini yaşlarıyla birlikte zamanında yapmamış olan çocuklara kısa yoldan ilköğrenim vermek ve ayrıca yetişmelerine lüzum görülen çocukları ilköğretim okuluna hazırlamak veya ilköğretim okulunu bitirmiş olup da henüz mecburi öğrenim çağında bulunan ve üst dereceli öğrenim kurumlarına gidemeyecek olanların genel bilgilerini artırmak ve kendilerine iş ve üretim hayatında faydalı olacak bilgi ve maharetleri kazandırmak amacıyla açılır.

12. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar kimler tarafından açılabilir?

Cevap: 1) Gerçek kişiler, 2) Tüzel kişiler, 3) Belediyeler, 4) Özel idareler, 5) Devlet

13. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, isteğe bağlı tamamlayıcı sınıflarda ve kurslarda hangi amaçla öğretim yapılır?

Cevap: İlköğrenim çağı dışına çıkmış olup da üst dereceli öğrenim kurumlarına gidememiş olan yurttaşlardan genel bilgilerini artırmak ve kendilerinin daha iyi bir iş ve üretim unsuru olarak yetiştirilmeleri amacıyla öğretim yapılır.

14. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, isteğe bağlı tamamlayıcı sınıflar ve kurslar kimler tarafından açılabilir?

Cevap: 1) Gerçek kişiler, 2) Tüzel kişiler, 3) Belediyeler, 4) Özel idareler, 5) Devlet

15. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilköğretim kurumlarında hangi görevliler bulunur?

Cevap: Müdür, Müdür Yardımcıları, Sınıf, Branş, Okul Öncesi Eğitim, Özel Eğitim Öğretmenleri, Gezici Öğretmenler, Usta Öğreticiler, Rehberlik Uzmanları, Sağlık, Teknik, Genel İdare ve Yardımcı Hizmetler sınıflarına dahil personel.

16. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilköğretim kurumlarının açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanları nasıl düzenlenir?

Cevap: Milli Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

17. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilköğretim okullarında yaz tatili ne zamandır?

Cevap: Sınavların bitimi tarihinden yeni öğretim yılının başına kadardır.

18. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, 2 yıl başarı ile çalışmış olanlardan, öğretmen okulu bitirme imtihanını verenler ile lise ve dengi okul mezunu bulunanlardan aralıksız kaç takvim yılı geçici öğretmenlik yaptıkları ve başarıları usulüne göre saptandığı anlaşılanlar, asıl ilköğretim okulu öğretmenliğine geçirilirler?

Cevap: 3 takvim yılı.

19. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, tek öğretmenli okullarda öğretmenlerin yaz tatili izinleri nasıl ayarlanır?

Cevap: Bölge İlköğretim Müfettişleriyle, İlçe Eğitim Müdürü tarafından okul ve kurumların korunması da gözönünde tutularak ayarlanır.

20. Soru: 222 Sayılı Kanun'a göre; ilkokulların birinci sınıfına hangi ayda 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır?

Cevap: Aralık

21. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, "Aile Başkanı" ne demektir?

Cevap: Veli veya vasi durumunda bulunmadığı halde ilköğretime devamı mecbur olan çocukları sürekli olarak yanında bulunduran veya barındıran yahut da çalıştırandır.

22. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, mecburi öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremeyen çocukların ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok kaç öğretim yılı daha okula devamlarına izin verilir?

Cevap: 2 (iki) öğretim yılı.

23. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, 2 yıllık uzatma sonunda da okulu bitiremeyen çocuklarla ilgili olarak nasıl bir yol izlenir?

Cevap: Tasdikname verilerek kayıtları silinir.

24. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, "Öğretim Yılı" hangi zaman dilimini kapsar?

Cevap: Derslerin başlamasından 1 hafta önceki tarihten, son sınıf sınavlarının bittiği güne kadarki süreyi.

25. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, her yıl derslere başlamadan en az kaç gün önce, muhtarlar okul müdürüyle iş birliği yaparak köy ve mahallelerindeki mecburi öğrenim çağındaki bulunan çocukların künyelerini gösterir 3 nüsha çizelge hazırlayıp birer nüshasını okul idarecilerine ve ilçe eğitim müdürlüğüne verir?

Cevap: 15 (onbeş) gün.

26. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, mecburi öğrenim çağındaki olup da belirli zaman içerisinde okula yazdırılmayan çocuklarla ilgili nasıl bir işlem yapılır?

Cevap: Okul müdürleri kendiliklerinden okula kaydeder ve devam ettirilmesini veli yahut vasi veya aile başkanlarına bildirirler. Bu gibi çocuklar yine de okula gelmezlerse, haklarında devamsız öğrenciler gibi işlem yapılır.

27. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, nüfus hüviyet cüzdanı bulunmayan veya henüz nüfus kaydı yaptırılmamış bulunan çocukların yaşlarıyla ilgili nasıl bir işlem yapılır?

Cevap: Çocuklar görülmek suretiyle, ihtiyar kurullarınca tayin ve tespit olunarak bunlar da mecburi öğrenim çağındaki olanlar çizelgesine yazılırlar.

28. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, birleştirilmiş sınıflar da dâhil olmak üzere bir öğretmene düşen öğrenci sayısı kaç kişiden fazla olamaz?

Cevap: 40 (kırk).

29. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, "İlköğretim Haftası" ne zamandır?

Cevap: Eylül ayının 3. haftası.

30. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, her öğrenci velisi özrü yüzünden okula gidemeyen çocuğun durumunu en geç kaç gün içinde okul idaresine bildirmekle yükümlüdür?

Cevap: 3 gün

31. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilköğrenim çağındaki çocukların mecburi ilköğretim kurumlarına devamlarını sağlamakla veli yahut vasi veya aile başkanlarına ve okul idarelerine yardımla ve her türlü tedbiri almakla vazifeli olan görevliler kimlerdir?

Cevap: 1) Mülki Amirler, 2) İlköğretim Müfettişleri, 3) Zabıta Teşkilatı

32. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, öğrencilere bir yıl içinde kaç günü geçmemek üzere okul idarelerince izin verilir?

Cevap: 15 (onbeş) günü

33. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, çocuğunu okula göndermeyen, verilen izin müddetini geçiren, geç nakil yaptıran, okul çevresi dışına çıkarak izini kaybettiren, çocuğunun devamsızlık durumunu özürsüz olarak zamanında okul idaresine bildirmeyen veli/vasi/aile başkanları kime bildirilir?

Cevap: Köylerde muhtarlığa, diğer yerlerde mülki amirliğe hemen bildirilir.

34. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, çocuğunu okula göndermeyen, verilen izin müddetini geçiren, geç nakil yaptıran, okul çevresi dışına çıkarak izini kaybettiren, çocuğunun devamsızlık durumunu özürsüz olarak zamanında okul idaresine bildirmeyen veli/vasi/aile başkanlarına durum muhtarlar/mülki amirlerce en geç kaç gün içinde tebliğ edilir?

Cevap: *En geç 3 (üç) gün içinde.*

35. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, muhtarlıkça/mülkî amirce yapılan tebliğe rağmen çocuğunu okula göndermeyen veli/vasiye okul idaresince tespit edilen çocuğun okula devam etmediği beher gün için ne kadar idarî para cezası verilir?

Cevap: *Beher gün için 15 (onbeş) TL.*

36. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, çocuğun devamsızlığında 15 TL idarî para cezasına rağmen çocuğunu okula göndermeyen/göndermeme sebeplerini okul idaresine bildirmeyen çocuğun veli/vasisine ne kadar idarî para cezası verilir?

Cevap: *500 (beşyüz) TL.*

37. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, okul idareleri ve mülkî amirliklerce bu Kanuna göre usulen sorulacak sorulara cevap vermekten kaçınanlar ile gerçeğe uymayan beyanda bulunanlara ne kadar idarî para cezası verilir?

Cevap: *100 (yüz) TL.*

38. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilköğrenim çağında olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenlerin ücretli bir işte çalışmalarıyla ilgili düzenleme nasıldır?

Cevap: *Hiçbir resmi ve özel iş yerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz çalıştırılmazlar.*

39. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeleyenlerin ücretli bir işte çalışmalarıyla ilgili düzenleme nasıldır?

Cevap: *Çocukların çalıştırılmasını düzenleyen kanun hükümleri uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilirler.*

40. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilköğretim çağında bulunan ve mecburi ilköğretim kurumlarına devam eden çocukların, özel kurs ve dershanelere devamlarıyla ilgili düzenleme nasıldır?

Cevap: *Bu kanunda gösterilen ve Millî Eğitim Bakanlığınca açılmasına izin verilmiş olunanlar dışında, her ne ad altında kurulmuş olursa olsun, özel kurs ve dershanelere kabulü yasaktır.*

41. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, “bu kanunda gösterilen ve Millî Eğitim Bakanlığınca açılmasına izin verilmiş olunanlar dışında, her ne ad altında kurulmuş olursa olsun, özel kurs ve dershanelere öğrenci kabulü yasaktır” hükmüne aykırı hareket edenlere ne tür bir yaptırım uygulanır?

Cevap: *400 (dört yüz) TL’den 1.000 (bin) TL’ye kadar idarî para cezası verilir.*

42. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, bu kanunda yazılı olan idarî para cezaları kim tarafından verilir?

Cevap: *Mahallî Mülkî Amir.*

43. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, şehir, kasaba ve köy okulları arsalarıyla köy okullarına gelir sağlayacak arazi ve uygulama bahçeleri için lüzumlu toprakların seçiminde görevli komisyonda kimler yer alır?

Cevap:

1) Bölge İlköğretim Müfettişlerinin/ilçe Eğitim Müdürünün başkanlığında,

2) Tarım,

3) Tapu,

4) Maliye,

5) Mahalle/Köy Muhtarı.

44. Soru: 222 sayılı Kanuna göre; meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az ne kadar uzaklıkta bulunması zorunludur?

Cevap: *100 {yüz} metre.*

45. Soru: 222 sayılı Kanuna göre; turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerler ile okullar arasında bulunması gerekli mesafe şartıyla ilgili düzenleme nasıldır?

Cevap: *100 {yüz} metre şartı aranmaz.*

46. Soru: 222 sayılı Kanuna göre; turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerler ile okullar arasında bulunması gerekli mesafe şartıyla ilgili esaslar nasıl belirlenir?

Cevap: *İçişleri, Milli Eğitim, Sağlık, Kültür ve Turizm bakanlıklarının müştereken hazırlayacakları yönetmelikle belirlenir.*

47. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, okula gelir sağlamak maksadıyla seçilen topraklar ne kadar olur?

Cevap: *50 (elli) dekardan fazla olamaz.*

48. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, satınalma veya kamulaştırmak, köy/şehir/kasaba okulları için kime aittir?

Cevap: *Köy okulları için köy tüzel kişiliğine, şehir ve kasaba okulları için özel idareye aittir.*

49. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, her köy okulunun bitişiğinde/yakınında ne kadar bir uygulama bahçesi bulunur?

Cevap: *2 dekardan az ve 10 dekardan çok olmamak üzere.*

50. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, okullar için tahsis, satınalma veya kamulaştırma yoluyla sağlanan topraklarla bu topraklar üzerinde yapılacak bina veya tesislerin, bulundukları yerlere göre tapuya tescili nasıl yapılır?

Cevap: Köy veya özel idareler adına tapuya tescil edilir.

51. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, öğretmen bahçesi olarak ayrılacak arazinin yüzölçümü ne kadardır?

Cevap: 500 ila 1.000 metrekare.

52. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, uygulama bahçesinde kurulacak tesisler kim tarafından kararlaştırılır?

Cevap: Köy İhtiyar Heyeti tarafından.

53. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, özel idare bütçelerine, bu kanun hükümleri gereğince sağlanacak gelirler hariç ve 1960 mali yılında ilköğretime tahsis edilen miktardan az olmamak üzere, yıllık gelirlerinin en az % kaç oranında konulacak ödenekler ilköğretime ait gelir kaynakları arasındadır?

Cevap: % 20

54. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, köy okullarına gelir sağlamak üzere, tahsis edilen araziden ve okul uygulama bahçesinden elde edilen gelirler hariç köy bütçelerine her yıl genel gelirlerinin en az % kaç oranında konulacak ödenekler ilköğretime ait gelir kaynakları arasındadır?

Cevap: % 10

55. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, teftiş raporlarına göre, ne kadar süre başarısız olan geçici öğretmenlerin görevlerine son verilir?

Cevap: 2 yıl üst üste başarısız olan.

56. Soru: 222 sayılı Kanuna göre, ilköğretim okulu ve dengi okul mezunlarından olup geçici öğretmen olarak çalışmakta bulunanlardan ne kadar süre içinde öğretmen okulu bitirme imtihanlarını veremeyenlerin görevlerine son verilir?

Cevap: 15 yıl

57. Soru: Öğretmenler hangi yasal mevzuatlarla kendilerine verilen işlerden başka, meslek dışı her hangi bir görevle yükümlü tutulamazlar?

Cevap: Kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle

BİLGİ TARAMASI

1. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, birleştirilmiş sınıflar da dâhil bir öğretmene düşen öğrenci sayısı kaçtan fazla olamaz?

- A) 50 B) 40
C) 30 D) 20 E) 10

2. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, mecburi öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremeyen çocukların ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok kaç öğretim yılı daha okula devamlarına izin verilir?

- A) 5 B) 4
C) 3 D) 2 E) 1

3. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, idari para cezaları aşağıdakilerden hangisi tarafından verilir?

- A) Mahalli Mülki Amir B) İl Milli Eğitim Müdürü C) İlçe Milli Eğitim Müdürü
D) Okul Müdürü E) İlçe Emniyet Amiri

4. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, çocuğun ailesi yanında kalmasını gerektiren ailede ölüm, yaralanma, düğün, askere gitme, bağ, bahçe işleri gibi sebeplerle öğrencilere bir yıl içinde okul idarelerince kaç günü geçmemek üzere izin verilir?

- A) 5 B) 10
C) 15 D) 20 E) 25

5. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, her köy okulunun bitişiğinde veya yakınında kaç dekadardan çok olmamak üzere, bir uygulama bahçesi bulunur?

- A) 2 B) 5
C) 50 D) 500 E) 10

6. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, muhtarlıkça veya mülki amirce yapılan tebliğe rağmen çocuğunu okula göndermeyen veli/vasiye çocuğun okula devam etmediği beher gün için kaç TL idari para cezası verilir?

- A) 15   B) 50
C) 100   D) 400   E) 1.000

7. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, "İlköğretime ait gelir kaynakları" ile ilgili olarak köy okullarına gelir sağlamak üzere, tahsis edilen araziden ve okul uygulama bahçesinden elde edilen gelirler hariç köy bütçelerine her yıl genel gelirlerinin en az % kaç oranında ödenek konur?

- A) 5   B) 10
C) 15   D) 20   E) 30

8. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az kaç metre uzaklıkta bulunması zorunludur?

- A) 500   B) 400
C) 300   D) 200   E) 100

9. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, her öğrenci velisi/vasisi/aile başkanı, özrü yüzünden okula gidemeyen çocuğun durumunu en geç kaç gün içinde okul idaresine bildirmekle yükümlüdür?

- A) 3   B) 5
C) 7   D) 10   E) 14

10. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, okula gelir sağlamak maksadıyla seçilen topraklar en fazla kaç dekar olabilir?

- A) 2   B) 10
C) 50   D) 100   E) 500

11. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, şehir ve kasaba okulları içinde veya civarında öğretmen ve müdürlerin oturmaları için yapılmış olan konutların kira bedelleri aşağıdakilerden hangisi tarafından kararlaştırılır?

- A) Maliye Bakanlığı   B) Millî Eğitim Bakanlığı   C) Mal Müdürlüğü
D) İl Daimi Komisyonları   E) İl Özel İdareleri

I. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları

II. Gezici Okullar

III. İlköğretim Bölge Okulları

12. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, gruplaştırmının mümkün olmadığı yerlerde yukarıdaki okullardan hangisi/hangileri açılabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II
C) I ve II   D) II ve III   E) I, II ve III

13. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, her yıl derslere başlamadan en az kaç gün önce, muhtarlar okul müdürüyle iş birliği yaparak köy ve mahallelerindeki mecburi öğrenim çağında bulunan çocukların künyelerini gösterir çizelge hazırlarlar?

- A) 3   B) 5   C) 7   D) 10   E) 15

14. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, okul idareleri ve mülkî amirliklerce bu Kanuna göre usulen sorulacak sorulara cevap vermekten kaçınanlar ile gerçeğe uymayan beyanda bulunanlara ne kadar idarî para cezası verilir?

- A) 500   B) 400   C) 100   D) 15   E) 5

I. Gerçek Kişiler

II. Tüzel Kişiler

III. Belediyeler

IV. Özel İdareler

V. Devlet

15. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar yukarıdakilerden hangisi/hangileri tarafından açılabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) II ve III   D) II, III ve IV   E) I, II, III, IV ve V

CEVAP ANAHTARI							
1.B	2.D	3.A	4.C	5.E	6.A	7.B	8.E
9.A	10.C	11.D	12.C	13.E	14.C	15.E	

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

MEMURLAR VE DİĞER KAMU
GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI
HAKKINDA KANUN (4483)

MEMURLAR VE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI HAKKINDA KANUN (4483)

SORU-CEVAP

1. Soru: Bu Kanunun amacı nedir?

Cevap: Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili mercileri belirtmek ve izlenecek usulü düzenlemektir.

2. Soru: Bu Kanunun Kapsamı nedir?

Cevap: Bu Kanun, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında uygulanır.

3. Soru: Bu Kanunun hükümleri hangi durumda uygulanmaz?

Cevap: 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 243 ve 245 inci maddeleri ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154 üncü maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında açılacak soruşturma ve kovuşturmalarda bu Kanun hükümleri uygulanmaz.

4. Soru: İlçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Kaymakam.

5. Soru: İlde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kaymakamlar hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Vali

6. Soru: Bölge düzeyinde teşkilatlanan kurum ve kuruluşlarda görev yapan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Görev yaptıkları ilin valisi

7. Soru: Cumhurbaşkanına veya Cumhurbaşkanlığına bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlar ve bakanlıkların merkez ve bağlı veya ilgili kuruluşlarında görev yapan diğer memur ve kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: O kuruluşun en üst idari amiri

8. Soru: Cumhurbaşkanı kararıyla atanan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Cumhurbaşkanı veya ilgili bakan

9. Soru: Türkiye Büyük Millet Meclisinde görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri

10. Soru: Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri ve yardımcıları hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

11. Soru: Cumhurbaşkanlığında görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı

12. Soru: Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Cumhurbaşkanı

13. Soru: Büyükşehir belediye başkanları, il ve ilçe belediye başkanları; büyükşehir, il ve ilçe belediye meclisi üyeleri ile il genel meclisi üyeleri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: İçişleri Bakanı

14. Soru: İlçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclisi üyeleri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Kaymakam

15. Soru: Merkez ilçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclisi üyeleri hakkında soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Bulundukları ilin valisi

16. Soru: Köy ve mahalle muhtarları ile bu Kanun kapsamına giren diğer memurlar ve kamu görevlileri hakkında ilçelerde soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Kaymakam

17. Soru: Köy ve mahalle muhtarları ile bu Kanun kapsamına giren diğer memurlar ve kamu görevlileri hakkında merkez ilçede soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Vali

18. Soru: Soruşturma izni vermeye yetkili merciin yokluğunda soruşturma izni verme yetkisi kime aittir?

Cevap: Vekilleri

19. Soru: Soruşturma izni vermede, yetkili mercilerin saptanmasında hangi husus esas alınır?

Cevap: Yetkili mercilerin saptanmasında, memur veya kamu görevlisinin suç tarihindeki görevi esas alınır.

20. Soru: Ast memur ile üst memurun aynı fiile iştiraki halinde soruşturma izni hangi merciden istenir?

Cevap: Üst memurun bağlı olduğu merciden istenir.

21. Soru: Cumhuriyet başsavcıları, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin bu Kanun kapsamına giren suçlarına ilişkin herhangi bir ihbar veya şikayet aldıklarında veya böyle bir durumu öğrendiklerinde ne yaparlar?

Cevap: İvedilikle toplanması gerekli ve kaybolma ihtimali bulunan delilleri tespitten başka hiçbir işlem yapmayarak ve hakkında ihbar veya şikayette bulunulan memur veya diğer kamu görevlisinin ifadesine başvurmaksızın evrakın bir örneğini ilgili makama göndererek soruşturma izni isterler.

22. Soru: Diğer makam ve memurlarla kamu görevlileri, bu Kanun kapsamına giren bir suç işlendiğini ihbar, şikâyet, bilgi, belge veya bulgulara dayanarak öğrendiklerinde ne yaparlar?

Cevap: Durumu izin vermeye yetkili mercie iletirler.

23. Soru: Bu Kanuna göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerde bulunması zorunlu olan hususlar nelerdir?

Cevap:

- ✓ Yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması,
- ✓ İhbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi,
- ✓ İddiaların ciddî bulgu ve belgelere dayanması,
- ✓ İhbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur.

24. Soru: Bu Kanuna göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında gerekli şartları taşımayan ihbar ve şikâyetlerle ilgili nasıl bir işlem yapılır?

Cevap: Şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz ve durum, ihbar veya şikâyetle bulunana bildirilir.

25. Soru: Bu Kanuna göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında hangi durumda, ihbar ve şikâyetle ilgili ad, soyad ve imza ile iş veya ikametgâh adresinin doğruluğu şartı aranmaksızın işlem yapılır?

Cevap: İddiaların, sıhhati şüpheye mahal vermeyecek belgelerle ortaya konulmuş olması halinde.

26. Soru: Cumhuriyet başsavcılıkları ile izin vermeye yetkili merciler ihbar ve şikâyetler konusunda daha önce sonuçlandırılmış bir ön inceleme olması halinde müracaatla ilgili nasıl bir işlem yaparlar?

Cevap: Müracaatı işleme koymazlar.

27. Soru: Cumhuriyet başsavcılıkları ile izin vermeye yetkili merciler ihbar ve şikâyetler konusunda daha önce sonuçlandırılmış bir ön inceleme olması halinde, hangi durumda müracaatı işleme koyabilirler?

Cevap: İhbar veya şikâyet eden kişilerin konu ile ilgili olarak daha önceki ön incelemenin neticesini etkileyecek yeni belge sunması halinde.

28. Soru: Ön inceleme kimler tarafından yapılabilir?

Cevap: Ön inceleme;

- ✓ İzin vermeye yetkili merci tarafından bizzat yapılabilir,
- ✓ İzin vermeye yetkili merciin görevlendireceği bir veya birkaç denetim elemanı,
- ✓ Hakkında inceleme yapılanın üstü konumundaki memur ve kamu görevlilerinden biri veya birkaçı eliyle yaptırılabilir.

29. Soru: Kimler başka mercilerin ön incelemelerinde görevlendirilemez?

Cevap:

- ✓ Yargı mensupları
- ✓ Yargı kuruluşlarında çalışanlar
- ✓ Askerler

30. Soru: Ön inceleme ile görevlendirilen kişi veya kişiler, bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda hangi kanuna göre işlem yapabilirler?

Cevap: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre.

31. Soru: Yetkili merci, soruşturma izni konusundaki kararını suçun 5 inci maddenin birinci fıkrasına göre öğrenilmesinden itibaren ön inceleme dahil en geç kaç gün içinde verir?

Cevap: 30 (Otuz) gün

32. Soru: Yetkili merci, soruşturma izni konusundaki kararını, zorunlu hallerde kaç günü geçmemek üzere bir defa uzatılabilir?

Cevap: 15 (Onbeş) günü

33. Soru: Soruşturma izni hangi konuları kapsar?

Cevap: Şikayet, ihbar veya iddia konusu olaylar ile bunlara bağlı olarak ileride soruşturma sırasında ortaya çıkabilecek konuları kapsar.

34. Soru: Soruşturma sırasında izin verilen olay ve konudan tamamen ayrı veya farklı bir suç olarak nitelendirilebilecek bir fiil ortaya çıktığında, nasıl bir işlem yapılması zorunludur?

Cevap: Yeniden izin alınması zorunludur.

35. Soru: Yetkili merci, soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine ilişkin kararını kimlere bildirir?

Cevap:

- ✓ Cumhuriyet başsavcılığına,
- ✓ Hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisine
- ✓ Varsa şikayetçiye bildirir.

36. Soru: Soruşturma izni verilmesine ilişkin karara karşı kim/kimler itiraz yoluna gidebilir?

Cevap: Hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisi.

37. Soru: Soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı kim/kimler itiraz yoluna gidebilir?

Cevap: Cumhuriyet başsavcılığı veya şikayetçi.

38. Soru: İzin vermeye yetkili merciler tarafından verilen işleme koymama kararına karşı kim itiraz yoluna gidebilir?

Cevap: Şikâyetçi

39. Soru: İtiraz süresi, yetkili merciin kararının tebliğinden itibaren kaç gündür?

Cevap: 10 (on)

40. Soru: “Danıştay İkinci Dairesi” kimler hakkında verilen soruşturma iznine ait itirazlara bakar?

Cevap:

- ✓ Cumhurbaşkanı kararıyla atanan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında
- ✓ Türkiye Büyük Millet Meclisinde görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında
- ✓ Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri ve yardımcıları hakkında,
- ✓ Cumhurbaşkanlığında görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, (Cumhurbaşkanınca verilen izinler hariç)

✓ Büyükşehir belediye başkanları, il ve ilçe belediye başkanları; büyükşehir, il ve ilçe belediye meclisi üyeleri ile il genel meclisi üyeleri hakkında,

41. Soru: “Yetkili merciin yargı çevresinde bulunduğu bölge idare mahkemesi” **kimler hakkında verilen soruşturma iznine ait itirazlara bakar?**

Cevap:

- ✓ İlçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında,
- ✓ İlde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında,
- ✓ Bölge düzeyinde teşkilatlanan kurum ve kuruluşlarda görev yapan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında,
- ✓ Cumhurbaşkanına veya Cumhurbaşkanlığına bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlar ve bakanlıkların merkez ve bağlı veya ilgili kuruluşlarında görev yapan diğer memur ve kamu görevlileri hakkında
- ✓ İlçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclisi üyeleri hakkında,
- ✓ Merkez ilçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclisi üyeleri hakkında,
- ✓ Köy ve mahalle muhtarları ile bu Kanun kapsamına giren diğer memurlar ve kamu görevlileri hakkında,

42. Soru: İtirazlar en geç ne kadar süre içinde karara bağlanır?

Cevap: 3 (Üç) ay

43. Soru: Bu Kanun kapsamındaki suçların iştirak halinde işlenmesi durumunda yargılama nerede yapılır?

Cevap: Memur olmayan, memur olanla; ast memur, üst memurla aynı mahkemede yargılanır.

44. Soru: Soruşturma izninin itiraz edilmeden veya itirazın reddi sonunda kesinleşmesi ya da soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı yapılan itirazın kabulü üzerine dosya hangi mercie gönderilir?

Cevap: Yetkili ve görevli Cumhuriyet başsavcılığına

45. Soru: Hazırlık soruşturması genel hükümlere göre hangi merci tarafından yapılır?

Cevap: Yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığı.

46. Soru: Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, bakan yardımcıları ve valiler ile ilgili olarak yapılacak olan hazırlık soruşturması hangi merci tarafından yapılır?

Cevap: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Başsavcivekili

47. Soru: Kaymakamlar ile ilgili hazırlık soruşturması hangi merci tarafından yapılır?

Cevap: İl Cumhuriyet başsavcısı veya başsavcivekili

48. Soru: Hazırlık soruşturması sırasında hâkim kararı alınmasını gerektiren hususlarda; Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, bakan yardımcıları ve valiler için hangi mercie başvurulur?

Cevap: Yargıtay'ın ilgili ceza dairesine

49. Soru: Hazırlık soruşturması sırasında hâkim kararı alınmasını gerektiren hususlarda; kaymakamlar için hangi mercie başvurulur?

Cevap: İl asliye ceza mahkemesine

50. Soru: Hazırlık soruşturması sırasında hâkim kararı alınmasını gerektiren hususlarda; diğerleri için (Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, bakan yardımcılar, valiler ve kaymakamlar haricindeki kişiler) genel hükümlere göre hangi mercie başvurulur?

Cevap: Yetkili ve görevli sulh ceza hâkimine.

51. Soru: Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, bakan yardımcılar ve valiler için davaya bakmaya yetkili ve görevli mahkeme hangisidir?

Cevap: Yargıtayın ilgili ceza dairesi

52. Soru: Kaymakamlar için davaya bakmaya yetkili ve görevli mahkeme hangisidir?

Cevap: İl ağır ceza mahkemesidir.

53. Soru: Bu Kanunun uygulanmasında *vekillerin durumu nedir?*

Cevap: Vekiller, asillerin tabi olduğu usule tabidir.

54. Soru: Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkındaki ihbar ve şikayetlerin ihbar veya şikayet edileni mağdur etmek amacıyla ve uydurma bir suç isnadı suretiyle yapıldığı hazırlık soruşturması sonucunda anlaşılır veya yargılama sonucunda sabit olursa yapılacak işlem nedir?

Cevap: Haksız isnatta bulunanlar hakkında yetkili ve görevli Cumhuriyet başsavcılığınca re'sen soruşturmaya geçilir.

55. Soru: Bu Kanuna ya da başka kanunlara göre ön inceleme, disiplin soruşturması veya diğer idari soruşturmaları yapmakla görevlendirilenler ile teftiş ya da denetim elemanlarının bu görevleriyle ilgili olarak yaptıkları işlemlerden, yürüttükleri faaliyetlerden, düzenledikleri raporlar ile görüş yazılarında belirttikleri kanaatlerinden veya kanunla verilen yetkilere dayanarak aldıkları tedbirlerden dolayı kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere kimin aleyhine tazminat davası açılabilir?

Cevap: İdare aleyhine

BİLGİ TARAMASI

1. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre aşağıdaki memurlar ve diğer kamu görevlilerinden hangisi hakkında hazırlık soruşturmasını il cumhuriyet başsavcılığı yapar?

- A) Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri
- B) Bakan yardımcıları
- C) Kaymakamlar
- D) Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı
- E) Valiler

2. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca hakkında inceleme yapılan memur soruşturma izni verilmesine ilişkin karara karşı tebliğ tarihinden itibaren kaç gün içinde itiraz edebilir?

- A) 60
- B) 45
- C) 30
- D) 15
- E) 10

3. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre, soruşturma izninin gönderileceği merci ile ilgili olarak, soruşturma izninin itiraz edilmeden veya itirazın reddi sonunda kesinleşmesi ya da soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı yapılan itirazın kabulü üzerine dosya aşağıdakilerden hangisine gönderilir?

- A) Valilik
- B) Cumhuriyet Başsavcılığı
- C) İl Millî Eğitim Müdürlüğü
- D) Personel Genel Müdürlüğü
- E) Teftiş Kurulu Başkanlığı

4. 4483 sayılı Kanun'a göre İlçe Milli Eğitim Müdürü hakkında görevinde işlediği suçtan dolayı soruşturma izin verme yetkisi kime aittir?

- A) İl Milli Eğitim Müdürü
- B) Vali
- C) Soruşturmacı
- D) Kaymakam
- E) Cumhuriyet Savcılığı

5. 4483 sayılı Kanun'a göre aşağıda yer alan Kamu Görevlilerinden hangisi başka merciin ön incelemesinde görevlendirilemez?

- A) İl Milli Eğitim Müdürü
- B) Şube Müdürü
- C) İl Sağlık Müdürü
- D) İl Jandarma Komutanı
- E) İlçe Milli Eğitim Müdürü

6. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun'a göre kanunda hüküm bulunmayan hususlarda Ön İncelemeyi yapanlar hangi kanuna göre işlem yaparlar?

- A) Türk Ceza Kanunu
- B) Devlet Memurları Kanunu
- C) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
- D) Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
- E) Anayasa

7. 4483 sayılı Kanun'a göre Ön İnceleme Raporunun teslim edilme süresi en geç 30 gündür. Bu süre zorunlu hallerde en fazla kaç günü geçmemek üzere bir defaya mahsusu uzatılır?

- A) 15 Gün
- B) 20 Gün
- C) 30 Gün
- D) 45 Gün
- E) 60 Gün

8. 4483 sayılı Kanun'a göre Cumhuriyet başsavcılarının memurlar ve diğer kamu görevlilerinin bu Kanun kapsamına giren suçlarına ilişkin herhangi bir ihbar veya şikâyet aldıklarında yapacakları ilk işlem nedir?

- A) Hakkında şikâyetle bulunulan kamu görevlisinin ifadesini alırlar.
- B) Kamu görevlisi hakkında suç duyurusunda bulunurlar.
- C) İhbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunup bulunmadığını tespit ederler.
- D) Şikâyetle bulunan kişinin ifadesine başvururlar.
- E) Kaybolması muhtemel delilleri tespit ederler.

9. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre, ön inceleme yapılarak hakkında soruşturma izni verilen memur, bu karara karşı kaç gün içinde itiraz yoluna başvurabilir?

- A) 10   B) 15   C) 18   D) 20   E) 30

10. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca bir lise müdürü, hakkında, valinin soruşturma izni vermesi kararına karşı hangi mahkeme nezdinde itiraz edilir?

- A) Sulh Ceza Mahkemesi
B) Bölge İdare Mahkemesi
C) Asliye Ceza Mahkemesi
D) Asliye Hukuk Mahkemesi
E) Danıştay 2. Dairesi

I- Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı

II- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri

III- Bakan Yardımcıları

11. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun'a göre yukarıda yer alan görevlilerden hangisi ve ya hangilerinin hazırlık soruşturmasını Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Başsavcı vekili yapar?

- A) I ve II   B) I ve III   C) Yalnız II   D) II ve III   E) I,II ve III

12. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre Cumhurbaşkanına veya Cumhurbaşkanlığına bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlar ve bakanlıkların merkez ve bağlı veya ilgili kuruluşlarında görev yapan diğer memur ve kamu görevlileri hakkında soruşturmaya izin vermeye yetkili merci aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kuruluşun en üst idari amiri
B) Vali
C) Genel Müdür
D) Genel Müdür Yardımcısı
E) Teftiş Kurulu Başkanı

13. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre "ön inceleme" ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Yargı mensupları ile yargı kuruluşlarında çalışanlar ve askerler, başka mercilerin ön incelemelerinde görevlendirilemez.
- B) İnceleme yapacakların, izin vermeye yetkili mercinin bulunduğu kamu kurum veya kuruluşunun içerisinde belirlenmesi esastır.
- C) Ön inceleme, izin vermeye yetkili merci tarafından bizzat yapılabileceği gibi, görevlendireceği bir veya birkaç denetim elemanı eliyle de yaptırılabilir.
- D) Cumhuriyet başsavcılıkları ile izin vermeye yetkili merciler ihbar ve şikâyetler konusunda daha önce sonuçlandırılmış bir ön inceleme yapılmış olsa dahi yapılan müracaatı tekrar işleme koyarlar.
- E) Ön inceleme ile görevlendirilen kişiler birden fazla ise içlerinden biri başkan olarak belirlenir.

14. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre merkez ilçelerdeki köy ve mahalle muhtarları hakkında görevinde işlediği suçtan dolayı soruşturma izin verme yetkisi kime aittir?

- A) Kaymakam   B) Belediye Başkanı   C) Vali
- D) İçişleri Bakanı   E) Vali Yardımcısı

15. 4483 sayılı Kanun'a göre ast memur ile üst memurun aynı fiile iştiraki halinde soruşturma izin verme yetkisi kime aittir?

- A) Vali Yardımcısı
- B) Ast memurun bağlı olduğu merci
- C) Vali
- D) Üst memurun bağlı olduğu merci
- E) Kurum Müdürü

CEVAP ANAHTARI							
1.C	2.E	3.B	4.D	5.D	6.C	7.A	8.E
9.A	10.B	11.E	12.A	13.D	14.C	15.D	

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

KAMU MALÎ YÖNETİMİ VE
KONTROL KANUNU (5018)

KAMU MALÎ YÖNETİMİ ve KONTROL KANUNU (5018)

SORU-CEVAP

1. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, bu kanunun amacı nedir?

Cevap: Bu kanunun amacı; kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamak üzere, kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemektir.

2. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, bu kanunun kapsamı nedir?

Cevap: Bu Kanun, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları ve mahallî idarelerden oluşan genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin malî yönetim ve kontrolünü kapsar.

Avrupa Birliği fonları ile yurt içi ve yurt dışından kamu idarelerine sağlanan kaynakların kullanımı ve kontrolü de uluslararası anlaşmaların hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bu Kanun hükümlerine tâbidir.

Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar, bu Kanunun sadece (3, 7, 8, 12, 15, 17, 18, 19, 25, 42, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 68 ve 76 78.) maddelerine tâbidir.

3. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdareleri hangileridir?

Cevap: 1-Merkezî Yönetim Kapsamındaki Kamu İdareleri, 2-Sosyal Güvenlik Kurumları, 3-Mahallî İdareler.

4. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kamu Maliyesinin Temel İlkeleri nelerdir?

Cevap:

- Kamu malî yönetimi uyumlu bir bütün olarak oluşturulur ve yürütülür.
- Kamu maliyesi, kamu görevlilerinin hesap verebilmelerini sağlayacak şekilde uygulanır.
- Maliye politikası, makroekonomik ve sosyal hedefler ile uyumlu bir şekilde oluşturulur ve yürütülür.
- Kamu malî yönetimi Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütçe hakkına uygun şekilde yürütülür.
- Kamu malî yönetimi malî disiplini sağlar.
- Kamu malî yönetimi ekonomik, malî ve sosyal etkinliği birlikte sağlayacak şekilde kamusal tercihlerin oluşması için gerekli ortamı yaratır.
- Kamu idarelerinin mal ve hizmet üretimi ile ihtiyaçlarının karşılanmasında, ekonomik veya sosyal verimlilik ilkelerine uygun olarak maliyet-fayda veya maliyet-etkinlik ile gerekli görülen diğer ekonomik ve sosyal analizlerin yapılması esastır.

5. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kamu Kaynağının Kullanılmasının Genel Esasları nelerdir?

Cevap: 1-Malî Saydamlık, 2-Hesap Verme Sorumluluğu, 3-Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçe.

6. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Bakanlar, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli kullanılması ile hukuki ve mali konularda kime karşı sorumludurlar?

Cevap: Bakanlar bu konularda Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludurlar.

7. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Üst Yöneticiler kimlerdir?

Cevap:

Bakanlıklarda ve diğer kamu idarelerinde en üst yönetici, il özel idarelerinde VALİ ve belediyelerde BELEDİYE BAŞKANI üst yöneticidir. Bakanlıklarda en üst yönetici Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir.

8. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Bütçe türleri nelerdir?

Cevap:

A-Merkezi Yönetim Bütçesi (I, II, III)

1-Genel Bütçe (I),

2-Özel Bütçe (II),

3-Düzenleyici/Denetleyici Kurum Bütçesi (III).

B-Sosyal Güvenlik Kurumu Bütçesi (IV),

C-Mahalli İdare Bütçesi,

9. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Bütçe İlkeleri nelerdir?

Cevap:

- Bütçelerin hazırlanması ve uygulanmasında, makroekonomik istikrarla birlikte sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak esastır.
- Kamu idarelerine bütçeyle verilen harcama yetkisi, kanunlarla düzenlenen görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla kullanılır.
- Bütçeler kalkınma planı ve programlarda yer alan politika, hedef ve önceliklere uygun şekilde, idarelerin stratejik planları ile performans ölçütlerine ve fayda-maliyet analizine göre hazırlanır, uygulanır ve kontrol edilir.
- Bütçeler, stratejik planlar dikkate alınarak izleyen 2 (iki) yılın bütçe tahminleriyle birlikte görüşülür ve değerlendirilir.
- Bütçe, kamu malî işlemlerinin kapsamlı ve saydam bir şekilde görünmesini sağlar.
- Tüm gelir ve giderler gayri safi olarak bütçelerde gösterilir.
- Belirli gelirlerin belirli giderlere tahsis edilmemesi esastır.
- Bütçelerde gelir ve gider denkliliğinin sağlanması esastır.
- Bütçeler, ait olduğu yıl başlamadan önce TBMM veya yetkili organlarca kabul edilmedikçe veya onaylanmadıkça uygulanamaz.
- Bütçelerde, bütçeyi ilgilendirmeyen hususlara yer verilmez.
- Bütçeler, program yapısı esas alınarak kurumsal ve ekonomik sonuçların görülmesini sağlayacak şekilde Cumhurbaşkanlığına uluslararası standartlara uygun olarak belirlenen bir sınıflandırmaya tabi tutularak hazırlanır ve uygulanır.
- Bütçe gelir ve gider tahminleri ile uygulama sonuçlarının raporlanmasında açıklık, doğruluk ve malî saydamlık esas alınır.

m) Kamu idarelerinin tüm gelir ve giderleri bütçelerinde gösterilir.

n) Kamu hizmetleri, bütçelere konulacak ödeneklerle, mevzuatla belirlenmiş yöntem, ilke ve amaçlara uygun olarak gerçekleştirilir.

o) Bütçelerde, ödenekler belirli amaçları gerçekleştirmek üzere tahsis edilir.

10. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Sosyal güvenliğe yönelik kanun tasarılarında en az kaç yıllık aktüeryal hesaplara yer verilir?

Cevap: 20 yıllık.

11. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Merkezî yönetim bütçesinin hazırlanma süreci ne zaman başlar?

Cevap: Cumhurbaşkanı tarafından en geç EYLÜL ayının ilk haftası sonuna kadar kalkınma planları, stratejik planlar ve genel ekonomik koşulların gerekleri doğrultusunda makro politikaları, ilkeleri, hedef ve gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri de kapsayacak şekilde onaylanan orta vadeli programın Resmî Gazete’de yayımlanması ile başlar.

12. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kamu idarelerinin bütçe tekliflerini ve yatırım programını hazırlama sürecini yönlendirmek üzere; Bütçe Çağrısı ve eki Bütçe Hazırlama Rehberi ile Yatırım Genelgesi ve eki Yatırım Programı Hazırlama Rehberi en geç hangi tarihe kadar Resmî Gazete’de yayımlanır?

Cevap: En geç EYLÜL ayının 15’ine kadar.

13. Soru: Bütçe Çağrısı ve eki Bütçe Hazırlama Rehberi ile Yatırım Genelgesi ve eki Yatırım Programı Hazırlama Rehberi hangi kurum tarafından hazırlanır?

Cevap: Cumhurbaşkanlığı tarafından.

14. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, gelir ve gider tekliflerinin hazırlanmasında neler dikkate alınır?

Cevap:

- a) Orta vadeli programda belirlenen temel büyüklükler ile ilke ve esaslar,
- b) Kalkınma planı ve yıllık program öncelikleri ile kurumun stratejik planları çerçevesinde belirlenmiş ödenek tavanları,
- c) Kamu idarelerinin stratejik planları ile uyumlu çok yıllık bütçeleme anlayışı,
- d) İdarenin performans hedefleri,

15. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, kamu idareleri, bütçe gelir ve gider tekliflerini gerekçeli olarak hazırlayıp yetkilileri tarafından imzalanmış olarak ne zamana kadar Cumhurbaşkanlığına gönderirler?

Cevap: En geç EYLÜL ayı sonuna kadar.

16. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Merkezî yönetim bütçe kanun teklifi ne zaman Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur?

Cevap: Mali yılbaşından en az 75 gün önce.

17. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, hangi kurumlar – ne zamana kadar bütçelerini doğrudan TBMM’ye, bir örneğini de Cumhurbaşkanlığına gönderirler?

Cevap: TBMM ve Sayıştay ile Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar - EYLÜL ayı sonuna kadar.

18. Soru: Merkezî yönetim bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde nasıl bir yol izlenir?

Cevap: Geçici bütçe kanunu çıkarılır.

19. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçeleri arasındaki ödenek aktarmaları hangi mevzuat ile yapılır?

Cevap: Kanun ile.

20. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, harcamalarda tasarrufu sağlamak, dengeli ve etkili bir bütçe politikasını gerçekleştirmek üzere genel bütçe ödeneklerinin % kaçını geçmemek kaydıyla, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçeleri arasındaki ödenek aktarmalarına ilişkin yetki ve işlemler ile usul ve esaslar merkezî yönetim bütçe kanununda belirlenir?

Cevap: % 10'unu.

21. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri, aktarma yapılacak tertipteki ödeneğin % kaçına kadar kendi bütçeleri içinde ödenek aktarması yapabilirler?

Cevap: % 20'sine kadar.

22. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Yedek Ödenek nedir?

Cevap: Merkezî yönetim bütçe kanununda belirtilen hizmet ve amaçları gerçekleştirmek, ödenek yetersizliğini gidermek veya bütçelerde öngörülmeyen hizmetler için, bu Kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan idareler ile (II) sayılı cetvelde yer alan idarelerden merkezî yönetim bütçe kanununda gösterilecek olanların bütçelerine aktarıl-mak üzere konulan ödenek.

23. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, genel bütçe ödeneklerinin % kaçına kadar Yedek Ödenek konulabilir – bu ödenekten aktarma yapmaya kim yetkilidir?

Cevap: % 2'sine kadar – Cumhurbaşkanı yetkilidir.

24. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Örtülü Ödenek nedir?

Cevap: Kapalı istihbarat ve kapalı savunma hizmetleri, Devletin millî güvenliği ve yüksek menfaatleri ile Devlet itibarının gerekleri, siyasi, sosyal ve kültürel amaçlar ve olağanüstü hizmetlerle ilgili Devlet ve Hükümet icapları için kullanılmak üzere Cumhurbaşkanlığı bütçesine konulan ödenektir.

25. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Örtülü Ödenekle ilgili olarak, ilgili yılda bu amaçla tahsis edilen ödenek-ler toplamı, genel bütçe başlangıç ödenekleri toplamının ne kadarını geçemez?

Cevap: Binde 5'ini geçemez.

26. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Örtülü ödeneklere ilişkin giderler hangi esaslara göre gerçekleştirilir ve ödenir?

Cevap: Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen esaslara göre gerçekleştirilir ve ödenir.

27. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, kamu yatırım projelerinin gerçekleşme ve uygulama sonuçları, ilgili kamu idaresi tarafından ne zamana kadar bir rapor halinde ilgili kurumlara gönderilir?

Cevap: İzleyen yılın MART ayı sonuna kadar.

28. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, kamu yatırım projelerinin gerçekleşme ve uygulama sonuçları, ilgili kamu idaresi tarafından bir rapor halinde hangi kurumlara gönderilir?

Cevap: 1-Sayıştay Başkanlığına, 2-Cumhurbaşkanlığına, 3-Hazine ve Maliye Bakanlığına.

29. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, niteliğinden dolayı malî yılla sınırlı tutulamayan ve sürekliliği bulunan hangi iş ve hizmetler için; her iş itibarıyla, bütçelerinde öngörülen ödeneklerin % 50'sini, izleyen yılın HA-ZİRAN ayını geçmemek ve yüklenme süresi 12 ayı aşmamak üzere, ilgili üst yöneticinin onayıyla ertesi yıla geçen yüklenmelere girişilebilir?

Cevap:

- a) Türk Silahlı Kuvvetlerinin yapım, onarım, etüt ve proje işleri, araştırma-geliştirme projeleri, giyecek ve yiyecek alımları, makine-teçhizat, silah-mühimmat-teçhizat alımlarıyla bunların bakım, onarım ve imalat işleri.
- b) Yiyecek, yakacak, akaryakıt ve madeni yağ ihtiyaçları.
- c) Temini ve korunması güç olan ilaç, aşı, serum ve tıbbi sarf malzemeleri.
- d) Süreli yayın alımı, taşıma, koruma ve güvenlik, temizlik ve yemek hizmetleri.
- e) Taşıtların malî sorumluluk sigortası ile yurt dışından tedariki yapılan silah, silah-teçhizat ve mühimmat sevkinin her türlü riske karşı sigortalanması amacıyla yaptırılan nakliyat sigortası.
- f) Makine-teçhizat, yol ve otoyol, bilgisayar ve haberleşme sistemlerinin bakım işleri; her türlü onarım işleri ile elektronik bilgi erişim hizmetleri.
- g) Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığının yapım, onarım, etüt ve proje işleri, araştırma-geliştirme projeleri, yiyecek ve giyecek alımları makine-teçhizat ile silah, mühimmat ve teçhizat alımlarıyla bunların bakım, onarım ve imalat işleri.
- h) Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının etüt ve proje işleri, araştırma-geliştirme projeleri, makine, silah-mühimmat, teçhizat ve sistem alımlarıyla bunların bakım, onarım ve imalat işleri.
- i) Türkiye İş Kurumu tarafından yürütülen aktif işgücü hizmetleri kapsamında kurs ve programlar,

30. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, genel yönetim kapsamındaki idareler bütçelerinin ilk altı aylık uygulama sonuçları, ikinci altı aya ilişkin beklentiler ve hedefler ile faaliyetlerini; Cumhurbaşkanlığı ise merkezî yönetim bütçe kanununun ilk altı aylık uygulama sonuçları, finansman durumu, ikinci altı aya ilişkin beklentiler ve hedefler ile faaliyetleri kapsayan malî durumu ne zaman kamuoyuna açıklar?

Cevap: TEMMUZ ayı içinde.

31. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, harcama talimatlarında hangi bilgiler yer alır?

Cevap: 1-Hizmet Gerekçesi, 2-Yapılacak İşin Konusu, 3-Yapılacak İşin Tutarı, 4-Yapılacak İşin Süresi, 5-Yapılacak İşin Kullanılabilir Ödeneği, 6-Yapılacak İşin Gerçekleştirme Usulü, 7-Gerçekleştirmeye Görevli Olanlara ilişkin bilgiler.

32. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, malın alındığı veya hizmetin yapıldığı malî yılı izleyen kaçıncı yılın sonuna kadar talep edilmeyen emanet hesaplarındaki tutarlar bütçeye gelir kaydedilir – gelir kaydedilen tutarlar hangi halde ödenir?

Cevap: 5 (beş)'inci yılın sonuna kadar – Mahkeme kararı üzerine ödenir.

33. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak ne kadar süre içinde alacaklıları tarafından geçerli bir mazerete dayanmaksızın, yazılı talep edilmediğinden veya belgeleri verilmediğinden dolayı ödenemeyen borçlar zamanaşımına uğrayarak kamu idareleri lehine düşer?

Cevap: 5 (beş) yıl içinde.

34. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, sözleşmesinde belirtilmek ve yüklenme tutarının ne kadarını geçmek üzere, yüklenicilere, teminat karşılığında bütçe dışı avans ödenebilir?

Cevap: % 30'unu geçmemek üzere.

35. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, her mutemet, ön ödemelerden harcadığı tutara ilişkin kanıtlayıcı belgeleri, ilgili kanunlarında belirtilmemiş olması halinde avanslarda ve kredilerde ne kadar süre içinde muhasebe yetkilisine vermek ve artan tutarı iade etmekle yükümlüdür?

Cevap: Avanslarda 1 ay – Kredilerde 3 ay içinde.

36. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, her yıl faaliyet raporları kimler tarafından hazırlanır?

Cevap: Üst Yöneticiler ve Bütçeyle Ödenek Tahsis Edilen Harcama Yetkilileri.

37. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri ve sosyal güvenlik kurumları, idare faaliyet raporlarının birer örneğini hangi kurumlara gönderirler?

Cevap: Sayıştay'a ve Cumhurbaşkanlığına.

38. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, mahallî idarelerce hazırlanan idare faaliyet raporlarının birer örneği hangi kurumlara gönderirler?

Cevap: Sayıştay ve İçişleri Bakanlığına.

39. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, mahallî idarelerin raporları hariç idare faaliyet raporlarını, mahallî idareler genel faaliyet raporunu ve genel faaliyet raporunu, dış denetim sonuçlarını dikkate alarak görüşlerini de belirtmek suretiyle TBMM'ye hangi kurum sunar?

Cevap: Sayıştay.

40. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, TBMM merkezi yönetim bütçe kanununun uygulama yetkisini nasıl kullanır?

Cevap: Kesin Hesap Kanunuyla kullanır.

41. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kesin Hesap Kanunu Teklifi, muhasebe kayıtları dikkate alınarak, merkezî yönetim bütçe kanununun şekline uygun olarak hangi kurum tarafından hazırlanır?

Cevap: Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından

42. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kesin Hesap Kanunu Teklifi, ne zamana kadar ve kim tarafından TBMM'ye sunulur?

Cevap: İzleyen malî yılın HAZİRAN ayı sonuna kadar - Cumhurbaşkanı tarafından.

43. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kesin Hesap Kanunu Teklifi ekinde hangi belgeler yer alır?

Cevap:

1. Genel mizan,
2. Bütçe gelirleri kesin hesap cetveli ve açıklaması,

3. Bütçe giderleri kesin hesap cetvelleri ve açıklaması,
4. Bütçe gelir ve giderlerinin iller ve idareler itibarıyla dağılımı,
5. Devlet borçları ve Hazine garantilerine ilişkin cetveller,
6. Yılı içerisinde silinen kamu alacakları cetveli,
7. Mal yönetim hesabı icmal cetvelleri,
8. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından gerekli görülen diğer belgeler, yer alır.

44. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Sayıştay, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri için düzenleyeceği genel uygunluk bildirimini, kesin hesap kanun teklifinin verilmesinden başlayarak en geç kaç gün içinde TBMM'ye sunar?

Cevap: En geç 75 gün içinde.

45. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin taşınmazlarından değeri her yıl merkezî yönetim bütçe kanununda belirtilen sınırın üzerinde olanlar nasıl satılır?

Cevap: Cumhurbaşkanı Kararıyla satılır.

46. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde uygulanacak muhasebe ve raporlama standartları, uluslararası standartlara uygun olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde; hangi kurum/kuruluşların temsilcilerinin katılımıyla oluşturulacak olan Devlet Muhasebesi Standartları Kurulu tarafından belirlenir?

Cevap: 1-Sayıştay Başkanlığı, 2-Hazine ve Maliye Bakanlığı, 3-Diğer ilgili kuruluş temsilcileri

47. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, hangi durumda muhasebeleştirme yapılır?

Cevap:

1. Bir ekonomik değer yaratıldığında,
2. Başka bir şekle dönüştürüldüğünde,
3. Mübadeleye konu edildiğinde,
4. El değiştirdiğinde,
5. Yok olduğunda, muhasebeleştirilir.

48. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Malî İstatistiklerin Değerlendirilmesi ne zaman ve kim tarafından yapılır?

Cevap: İzleyen yılın MART ayı içinde – Sayıştay tarafından.

49. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, İç Kontrol nedir?

Cevap: İdarenin amaçlarına, belirlenmiş politikalara ve mevzuata uygun olarak faaliyetlerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesini, varlık ve kaynakların korunmasını, muhasebe kayıtlarının doğru ve tam olarak tutulmasını, malî bilgi ve yönetim bilgisinin zamanında ve güvenilir olarak üretilmesini sağlamak üzere idare tarafından oluşturulan organizasyon, yöntem ve süreçle iç denetimi kapsayan malî ve diğer kontroller bütünüdür.

50. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, İç Kontrolün amacı nedir?

Cevap:

- a) Kamu gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerinin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yönetilmesini,
- b) Kamu idarelerinin kanunlara ve diğer düzenlemelere uygun olarak faaliyet göstermesini,
- c) Her türlü malî karar ve işlemlerde usulsüzlük ve yolsuzluğun önlenmesini,
- d) Karar oluşturmak ve izlemek için düzenli, zamanında ve güvenilir rapor ve bilgi edinilmesini,
- e) Varlıkların kötüye kullanılması ve israfını önlemek ve kayıplara karşı korunmasını, sağlamaktır.

51. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Ön Malî Kontrol nedir?

Cevap: Harcama birimlerinde işlemlerin gerçekleştirilmesi aşamasında yapılan kontroller ile malî hizmetler birimi tarafından yapılan kontrolleri kapsar.

52. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Ön Malî Kontrol süreci nelerden oluşur?

Cevap: 1-Malî Karar ve İşlemlerin Hazırlanması, 2-Yüklenmeye Girişilmesi, 3-İş ve İşlemlerin Gerçekleştirilmesi, 4-Belgelendirilmesinden, oluşur.

53. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Harcama Yetkilisi ile Muhasebe Yetkilisi aynı kişi olabilir mi?

Cevap: Hayır, Harcama Yetkilisi ile Muhasebe Yetkilisi görevi aynı kişide birleşemez.

54. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, malî hizmetler biriminde ön malî kontrol görevini yürütenler malî işlem sürecinde görev alabilirler mi?

Cevap: Hayır, malî hizmetler biriminde ön malî kontrol görevini yürütenler malî işlem sürecinde görev alamazlar.

55. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Muhasebe Yetkilileri ödeme aşamasında, ödeme emri belgesi ve eki belgeler üzerinde hangi bilgileri kontrol etmekle yükümlüdür?

Cevap: 1-Yetkililerin imzası, 2-Ödemeye ilişkin ilgili mevzuatında sayılan belgelerin tamam olması, 3-Maddi hata bulunup bulunmadığı, 4-Hak sahibinin kimliğine ilişkin bilgiler.

56. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, İç Denetçinin görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) Nesnel risk analizlerine dayanarak kamu idarelerinin yönetim ve kontrol yapılarını değerlendirmek.
- b) Kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılması bakımından incelemeler yapmak ve önerilerde bulunmak.
- c) Harcama sonrasında yasal uygunluk denetimi yapmak.
- d) İdarenin harcamalarının, malî işlemlere ilişkin karar ve tasarruflarının, amaç ve politikalara, kalkınma planına, programlara, stratejik planlara ve performans programlarına uygunluğunu denetlemek ve değerlendirmek.
- e) Malî yönetim ve kontrol süreçlerinin sistem denetimini yapmak ve bu konularda önerilerde bulunmak.
- f) Denetim sonuçları çerçevesinde iyileştirmelere yönelik önerilerde bulunmak.
- g) Denetim sırasında veya denetim sonuçlarına göre soruşturma açılmasını gerektirecek bir duruma rastlandığında, ilgili idarenin en üst amirine bildirmek.

57. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, İç Denetim Koordinasyon Kurulu, kaç üyeden oluşur?

Cevap: 7 (yedi) üyeden oluşur.

58. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, İç Denetim Koordinasyon Kurulunun görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) İç denetime ilişkin denetim ve raporlama standartlarını belirlemek, denetim rehberlerini hazırlamak ve geliştirmek.
- b) Uluslararası uygulamalar ve denetim standartlarıyla uyumlu risk değerlendirme yöntemlerini geliştirmek.
- c) Kamu idarelerinin denetim birimleri ile işbirliğini sağlamak.
- d) Yolsuzluk veya usulsüzlüklerin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin alınması konusunda önerilerde bulunmak.
- e) Risk içeren alanlarda iç denetçilere program dışı özel denetim yaptırılması için kamu idarelerine önerilerde bulunmak.
- f) İç denetçilerin eğitim programlarını düzenlemek.
- g) İç denetçiler ile üst yöneticiler arasında görüş ayrılığı bulunması halinde anlaşmazlığın giderilmesine yardımcı olmak.
- h) İdarelerin iç denetim raporlarını değerlendirerek sonuçlarını konsolide etmek suretiyle yıllık rapor halinde Hazine ve Maliye Bakanına sunmak ve kamuoyuna açıklamak.
- i) İşlem hacimleri ve personel sayıları dikkate alınmak suretiyle idareler ile ilçe ve belde belediyeleri için iç denetçi atanıp atanmayacağına karar vermek.
- j) İç denetçilerin atanmasına ilişkin diğer usulleri belirlemek.
- k) İç denetçilerin uyacakları etik kuralları belirlemek.
- l) Kalite güvence ve geliştirme programını düzenlemek ve iç denetim birimlerini bu kapsamda değerlendirmek.

59. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Dış Denetim nedir?

Cevap: Sayıştay tarafından yapılacak harcama sonrası dış denetimin amacı, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, yönetimin malî faaliyet, karar ve işlemlerinin; kanunlara, kurumsal amaç, hedef ve planlara uygunluk yönünden incelenmesi ve sonuçlarının TBMM'ye raporlanmasıdır.

60. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Sayıştay'ın denetlenmesi kim tarafından – nasıl yapılır?

Cevap: Sayıştay'ın denetlenmesi, her yıl TBMM adına TBMM Başkanlık Divanı tarafından görevlendirilen ve gerekli mesleki niteliklere sahip denetim elemanlarından oluşan bir komisyon tarafından, hesaplar ve bunlara ilişkin belgeler esas alınarak yapılır.

61. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Ödenek Üstü Harcamanın yaptırımı nedir?

Cevap: Harcama yetkililerine, her türlü aylık, ödenek, zam ve tazminat dahil yapılan 1 aylık net ödemeler toplamının 2 katı tutarına kadar para cezası verilir.

62. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kamu Zararı ne demektir?

Cevap: Kamu görevlilerinin kasıt, kusur veya ihmallerinden kaynaklanan mevzuata aykırı karar, işlem veya eylemleri sonucunda kamu kaynağında artışa engel veya eksilmeye neden olunmasıdır.

63. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kamu Zararının belirlenmesinde neler esas alınır?

Cevap:

- a) İş, mal veya hizmet karşılığı olarak belirlenen tutardan fazla ödeme yapılması,
- b) *Mal alınmadan, iş veya hizmet yaptırılmadan ödeme yapılması,*
- c) *Transfer niteliğindeki giderlerde, fazla veya yersiz ödemede bulunulması,*
- d) İş, mal veya hizmetin rayiç bedelinden daha yüksek fiyatla alınması veya yaptırılması,
- e) İdare gelirlerinin tarh, tahakkuk veya tahsil işlemlerinin mevzuata uygun bir şekilde yapılmaması,
- f) *Mevzuatında öngörülmediği halde ödeme yapılması, esas alınır.*

64. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, alınmamış para, mal ve değerleri alınmış; sağlanmamış hizmetleri sağlanmış; yapılmamış inşaat, onarım ve üretimi yapılmış veya bitmiş gibi gösteren gerçek dışı belge düzenlemek suretiyle kamu kaynağında bir artışa engel veya bir eksilmeye neden olanlar ile bu gibi kanıtlayıcı belgeleri bilerek düzenlemiş, imzalamış veya onaylamış bulunanlar hakkında nasil bir yaptırım uygulanır?

Cevap: *Türk Ceza Kanunu veya diğer kanunların bu fiillere ilişkin hükümleri uygulanır. Ayrıca, bu fiilleri işleyenlere her türlü aylık, ödenek, zam, tazminat dâhil yapılan 1 aylık net ödemelerin 2 katı tutarına kadar para cezası verilir.*

65. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kamu zararının meydana geldiği ve bu Kanunda belirtilen para cezalarının verilmesini gerektiren fiilin işlendiği yılı izleyen malî yılın başından başlamak üzere zamanaşımını kesen ve durduran genel hükümler saklı kalmak kaydıyla ne kadar süre tespit ve tahsil edilemeyen kamu zararları ile para cezaları zamanaşımına uğrar?

Cevap: *10 (on)'uncu yılın sonuna kadar tespit ve tahsil edilemeyen kamu zararları ile para cezaları zamanaşımına uğrar.*

66. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre; TBMM, Anayasa Mahkemesi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu hangi cetvelde yer alır?

Cevap: *(I) Sayılı Cetvel.*

67. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre; Devlet Personel Başkanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı hangi cetvelde yer alır?

Cevap: *(I) Sayılı Cetvel.*

68. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü hangi cetvelde yer alır?

Cevap: *(I) Sayılı Cetvel.*

69. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Yükseköğretim Kurulu, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı, İstanbul Üniversitesi hangi cetvelde yer alır?

Cevap: *(II) Sayılı Cetvel.*

70. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Yükseköğretim Kalite Kurulu, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi hangi cetvelde yer alır?

Cevap: *(II) Sayılı Cetvel.*

71. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Su Enstitüsü, Türkiye İlaç ve Tıbbî Cihaz Kurumu hangi cetvelde yer alır?

Cevap: *(III) Sayılı Cetvel.*

72. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Savunma Sanayi Müsteşarlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türk Dil Kurumu hangi cetvelde yer alır?

Cevap: (II) Sayılı Cetvel.

73. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu hangi cetvelde yer alır?

Cevap: (III) Sayılı Cetvel.

74. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Kamu İhale Kurumu hangi cetvelde yer alır?

Cevap: (III) Sayılı Cetvel.

75. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Rekabet Kurumu, Kişisel Verileri Koruma Kurumu hangi cetvelde yer alır?

Cevap: (III) Sayılı Cetvel.

76. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, Kamu idarelerinin bütçelerinin stratejik planlarda belirlenen performans göstergelerine uygunluğu ve idarelerin bu çerçevede yürütecekleri faaliyetler ile performans esaslı bütçelemeye ilişkin diğer hususlar kim/hangi kurum tarafından belirlenir?

Cevap: Cumhurbaşkanı tarafından

77. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, merkezî yönetim bütçe kanununun gider cetvelinin bölümleri, ne dikkate alınarak programlar itibarıyla düzenlenir?

Cevap: Analitik bütçe sınıflandırması esas alınarak programlar itibarıyla düzenlenir.

78. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, bütçelerini kaç yıllık bütçeleme anlayışı, stratejik planları ve performans programları ile program yapısını esas alarak bu Kanunda tanımlanan tertip düzeylerini içerecek şekilde hazırlar?

Cevap: 3 yıllık.

79. Soru: 5018 sayılı Kanuna göre, "Mücbir Sebep" hallerinde, Hazine ve Maliye Bakanlığı bilişim sistemleri üzerinden yürütülen işlemlerde yaşanabilecek gecikme nedeniyle nasıl bir yöntem izlenir?

Cevap: İlgililere, gecikme faizi, gecikme zammı ve ceza gibi yaptırımlar uygulanmaz.

BİLGİ TARAMASI

1. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, Bakanlıklarda üst yöneticilerle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Bakanlıklarda en üst yönetici Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir.
- B) Üst Yönetici Özel Kalem Müdürüdür.
- C) Üst Yönetici Genel Müdüdür.
- D) Üst Yönetici Bakan Yardımcısıdır.
- E) Üst Yönetici Daire Başkanıdır.

I- Harcama Yetkilileri

II- Mali Hizmetler Birimi

III- İç Deneticiler

IV- Sayıştay

2. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, üst yöneticiler sorumluluklarını yukarıda verilen birimlerden hangileri aracılığı ile yerine getirirler?

- A) I-II
- B) I-II-III
- C) I-III-IV
- D) II-III-IV
- E) I-II-III-IV

3. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, aşağıdakilerden hangisi bütçelerin hazırlanması, uygulanması ve kontrolünde uyulması gereken ilkelerden değildir?

- A) Bütçelerde, bütçeyi ilgilendirmeyen hususlara yer verilmez.
- B) Tüm gelir ve giderler gayri safi olarak bütçelerde gösterilir.
- C) Bütçelerde gelir ve gider denkliğinin sağlanması esastır.
- D) Bütçe, kamu malî işlemlerinin kapsamlı ve saydam bir şekilde görünmesini sağlar.
- E) Belirli gelirlerin belirli giderlere tahsis edilmesi esastır.

4. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, Sosyal güvenliğe yönelik kanun tasarılarında en az kaç yıllık aktüeryal hesaplara yer verilir?

- A) 20 yıl
- B) 15 yıl
- C) 10 yıl
- D) 5 yıl
- E) 3 yıl

5. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, merkezî yönetim bütçe kanun teklifi ile millî bütçe tahmin raporu, malî yılbaşından en az kaç gün önce Cumhurbaşkanlığı tarafından TBMM'ye sunulur?

- A) 10 gün   B) 30 gün   C) 45 gün   D) 60 gün   E) 75 gün

6. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçeleri arasındaki ödenek aktarmaları hangi yasal düzenleme ile yapılır?

- A) Yönerge
B) Yönetmelik
C) Anayasa
D) Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
E) Kanun

7. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri, aktarma yapılacak tertipteki ödeneğin ne kadarına kadar kendi bütçeleri içinde ödenek aktarması yapabilirler?

- A) %20
B) %10
C) %7
D) %5
E) %3

8. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, herhangi bir yılda tahsis edilen örtülü ödenekler toplamı genel bütçe başlangıç ödenekleri toplamının ne kadarını geçemez?

- A) Binde 3
B) Binde 5
C) Binde 7
D) Binde 10
E) Binde 15

9. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, örtülü ödenek ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Bakanların kişisel harcamaları için de kullanılır.
- B) Kapalı istihbarat ve kapalı savunma hizmetlerinde, Devletin millî güvenliği ve yüksek menfaatleri ile Devlet itibarının gerekleri için kullanılır.
- C) Kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen görevlerin gerektirdiği istihbarat hizmetlerini yürüten diğer kamu idarelerinin bütçelerine de örtülü ödenek konulabilir.
- D) Örtülü ödeneklere ilişkin giderler Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen esaslara göre gerçekleştirilir ve ödenir.
- E) Cumhurbaşkanlığı bütçesine konulur.

10. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, harcama talimatlarında aşağıda verilen bilgilerden hangisi yer almaz?

- A) Hizmetin gerekçesi
- B) Yapılacak işin konusu
- C) Ödeme yapılacak şirkete ait bilgiler
- D) Yapılacak işin süresi
- E) Yapılacak işin tutarı

11. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, aşağıdakilerden hangisi gerçekleştirme görevlilerinin görevlerinden birisi değildir?

- A) İşin yaptırılması.
- B) Mal veya hizmetin alınması.
- C) Teslim almaya ilişkin işlemlerin yapılması, belgelendirilmesi.
- D) Harcama talimatı vermesi, personel görevlendirmesi.
- E) Ödeme için gerekli belgelerin hazırlanması.

12. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, ödeme emri belgesine bağlandığı halde ödenemeyen tutarlar, bütçeye gider yazılarak emanet hesaplarına alınan ödemeler ne kadar süre talep edilmemesi durumunda bütçeye gelir olarak kaydedilir?

- A) 3 yıl
- B) 4 yıl
- C) 5 yıl
- D) 6 yıl
- E) 7 yıl

13. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak kaç yıl içinde alacaklıları tarafından geçerli bir mazerete dayanmaksızın, yazılı talep edilmediğinden veya belgeleri verilmediğinden dolayı ödenemeyen borçlar zamanaşımına uğrayarak kamu idareleri lehine düşer?

- A) 3 yıl   B) 4 yıl   C) 5 yıl   D) 6 yıl   E) 7 yıl

14. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na göre, sözleşmesinde belirtilmek şartıyla bütçe dışı avans olarak yapılacak ödeme miktarı yüklenme tutarının yüzde kaçını geçmemek üzere olur?

- A) %50   B) %40   C) %30   D) %20   E) %10

I. Sosyal Güvenlik Kurumu

II. Rekabet Kurulu

III. Türkiye İş Kurumu

15. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na göre yukarıdakilerden hangisi/hangileri, sosyal güvenlik kurumlarından değildir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve III
E) II ve III

CEVAP ANAHTARI							
1.A	2.B	3.E	4.A	5.E	6.E	7.A	8.B
9.A	10.C	11.D	12.C	13.C	14.C	15.B	

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

İL İDARESİ KANUNU (5442)

İL İDARESİ KANUNU (5442)

SORU-CEVAP

1.Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından hangi kriterlere göre illere; iller ilçelere ve ilçeler de bucaklara bölünmüştür?

Cevap: Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, iktisadi şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller ilçelere ve ilçeler de bucaklara bölünmüştür.

2. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İl ve ilçe kurulması, kaldırılması, merkezlerinin belirtilmesi, adlarının değiştirilmesi, bir ilçenin başka bir il'e bağlanması hangi düzenleme ile yapılır?

Cevap: Kanun ile yapılır.

3. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Bucak kurulması, kaldırılması, merkezinin belirtilmesi, il ilçe ve bucak sınırlarının ve bucak adlarının değiştirilmesi bir köyün veya kasabanın veya bucağın başka bir il ve ilçeye bağlanması, mühim mevki ve tabii arazi adlarının değiştirilmesi nasıl yapılır?

Cevap: Cumhurbaşkanlığı onayı ile yapılır.

4. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre yeniden köy kurulması veya yerinin değiştirilmesi nasıl yapılır?

Cevap: Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının mütalaası alınmak suretiyle;

5.Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Köy ve kasabaların aynı ilçe içinde bir bucaktan başka bir bucağa bağlanması, köy adlarının değiştirilmesi, köylerin birleştirilmesi ve ayrılması, bir köy, mahalle veya semtin o köyden ayrılıp başka bir köy ile birleştirilmesi nasıl yapılır?

Cevap: İçişleri Bakanlığının tasvibiyle yapılır.

6. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Kaza kurulmasında ve kaldırılmasında, bir kazanın başka bir vilayete bağlanmasında ve merkezinin belirtilmesinde, sınırlarının değiştirilmesi nasıl yapılır?

Cevap: ilgili vilayetler idare heyetleriyle umumi meclislerinin mütalaaları alınır.

7. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İllere, ilçelere, bucaklara hangi isimler verilir?

Cevap: Merkez yapılan şehir, kasaba veya köyün adı verilir. Şu Kadar ki, bunların coğrafi veya tarihi bir sanı varsa o da isim olarak verilebilir.

8. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İllerin idaresi hangi yönetim esasına dayanır?

Cevap: İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. İllerde genel idare teşkilatı il, ilçe ve bucak bölümlerine uygun olarak düzenlenir. Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir.

9. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İl genel idaresinin başı ve mercii validir. Bakanlıkların kuruluş mevzuatına göre illerde lüzumu kadar teşkilat bulunur. Bu teşkilatın her birinin başında bulunanlar il idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanlar ilin ikinci derecede memurlarıdır. Bu teşkilat valinin emri altındadır. Kimler Bu madde hükmünden müstesnadır?

Cevap: Hakimler Kanunu ile İcra ve İflas Kanununda yazılı yargıç, Cumhuriyet savcısı ve yargıç sınıfında bulunanlarla bu kanunlarda yazılı adalet memurları, askeri birlikler, askeri fabrika ve müesseseler, askerlik daire ve şubeleri bu madde hükmünden müstesnadır.

10. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Valiliğin yazı işlerinin düzenlenmesinden kim sorumludur?

Cevap: İllerde, valilerin tayin ve tesbit ettiği işlerde yardımcılığını ve valinin bulunmadığı zamanlarda vekilliğini yapmak üzere vali muavinleri bulunur. Valiliğin yazı işlerinin düzenlenmesinden de vali muavini sorumludur.

11. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Valilerin hukuki durumları, görev ve yetkileri nelerdir?

Cevap: Vali, ilde Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtasıdır.

Bu sıfatla :

A) Valiler, ilin genel idaresinden Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevlerine ait işleri için valilere re'sen emir ve talimat verirler.

B) Bakanlıklar ve tüzelkişiliği haiz genel müdürlükler, il genel idare teşkilatına ait bütün işleri doğrudan doğruya valiliklere yazarlar. Valilikler de illere ait işler için ilgili Bakanlık veya tüzelkişiliği haiz genel müdürlüklerle doğrudan doğruya muhaberede bulunurlar. Ancak valiler hesabata ve teknik hususlara ait işlerde idare şube başkanlarına vali adına imza yetkisi verebilirler.

C) Vali, kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuatın neşir ve ilanını ve uygulanmasını sağlamak ve talimat ve emirleri yürütmekle ödevlidir. Bu işlerin gerçekleştirilmesi için gereken bütün tedbirleri almaya yetkilidir.

Ç) Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuatın verdiği yetkiyi kullanmak ve bunların yüklediği ödevleri yerine getirmek için valiler genel emirler çıkarabilir ve bunları ilan ederler.

D) Vali, dördüncü maddenin son fıkrasında belirtilen adli ve askeri teşkilat dışında kalan bütün Devlet daire, müessese ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye köy idareleriyle bunlara bağlı tekml müesseseleri denetler, teftiş eder. Bu denetleme ve teftişi Bakanlık veya genel müdürlük müfettişleriyle veya bu dairelerin amir ve memurlarıyla de yaptırabilir.

E) İlin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur.

F) Vali, ilde teşkilatı veya görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan her hangi bir idare şube veya daire başkanından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir.

G) Vali, il içindeki idare ve müesseselerde çalışan uzman veya fen kollarına dahil memur ve müstahdemlerden asli vazifelerine hâlel getirmemek şartıyla ilin genel ve mahalli hizmetlerine müteallik işlerin görülmesini isteyebilir. Bu memurlar verilen işleri yapmakla ödevlidirler. Vali, keyfiyetten ilgili Bakanlığa ve tüzelkişiliği haiz genel müdürlüğe bilgi verir.

H) Vali, Devlet gelirlerinin tahakkuk ve tahsilini ve ödeme işlerinin muntazam bir şekilde yapılmasını ve gelir kaynaklarının gelişmesini sağlamak için tedbirler alır ve uygular, lüzumunda bu maksatla ilgili Bakanlıklara ve genel müdürlüklere tekliflerde bulunur.

İ) Vali, Devlet, il, belediye, köy ve diğer kamu tüzelkişiliklerine ait genel ve özel mülklerin yangın ve benzeri tehlikelere karşı korunmasını, iyi halde tutulmasını, değerlendirilmesini ve iyi halde idaresini sağlayacak tedbirlerin uygulanmasını ilgililerden ister ve denetler.

J) Vali, il, ilçe, bucak merkezlerinde ve çevrelerinde kirali, kirasız binalarda vazife gören bütün Devlet dairelerini mahallin hizmet şartlarına ve Hazine menfaatine en uygun şekilde bir veya birkaç binada toplamak üzere gereken tedbirleri aldırır ve uygulanmasını denetler.

K) Vali, Cumhuriyet Bayramında ilde yapılacak resmi törenlere başkanlık yapar ve tebrikleri kabul eder.

12. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Genel kolluk kuvvetlerinin imkân ve kabiliyetlerini aşan durumlarda terörle mücadele için gerekli olması veya terör eylemlerinin kamu düzenini ciddi şekilde bozması hâlinde, Türk Silahlı Kuvvetleri nasıl görevlendirilir?

Cevap: Genel kolluk kuvvetlerinin imkân ve kabiliyetlerini aşan durumlarda terörle mücadele için gerekli olması veya terör eylemlerinin kamu düzenini ciddi şekilde bozması hâlinde, İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Cumhurbaşkanı kararıyla Türk Silahlı Kuvvetleri görevlendirilebilir. Cumhurbaşkanı kararında; görevin kapsam ve süresi, görev alanı, istihbarat yetkisinin kapsamı, destek silahlarının kullanımına yönelik tahditler, görevlendirilen birliklerin mülki amirler ve genel kolluk kuvvetleri ile ilişkileri, ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirler, icra edilecek görevlerin planlanması ve izlenmesi ile gerek görülen diğer hususlar gösterilir. Görevlendirilecek Türk Silahlı Kuvvetleri birliklerinin çapı, teşkilatı, konuşlandırılacağı yerler, emir komuta ilişkileri, kuvvet kaydırılması ve bu kapsamda gerekli görülen diğer hususlar Genelkurmay Başkanlığı tarafından belirlenir.

13. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Valilerin güvenlik ile ilgili görev ve yetkileri nelerdir?

Cevap:

A) Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenliğini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu teşkilat amir ve memurları vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür.

B) Memleketin sınır ve kıyı emniyetini ve sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri, yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür.

C) İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindendir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır. Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlandırabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir. Bu fıkra kapsamında alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66 ncı madde hükmü uygulanır.

Ç) Jandarma, polis, gümrük muhafaza ve diğer özel kolluk kuvvetlerinin bütün ast ve üstlerinin il içine munhasır olmak üzere geçici veya sürekli olarak vali tarafından yerleri değiştirilebilir ve bundan hemen İçişleri, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarına bilgi verir.

D) Valiler, ilde çıkabilecek veya çıkan olayların, emrindeki kuvvetlerle önlenmesini mümkün görmedikleri veya önleyemedikleri; aldıkları tedbirlerin bu kuvvetlerle uygulanmasını mümkün görmedikleri veya uygulayamadıkları takdirde, diğer illerin kolluk kuvvetleriyle bu iş için tahsis edilen diğer kuvvetlerden yararlanmak amacıyla, İçişleri Bakanlığından ve gerekirse Kara Kuvvetleri Komutanlığının sınır bir-

likleri dahil olmak üzere en yakın kara, deniz ve hava birlik komutanlığından mümkün olan en hızlı vasıtalar ile müracaat ederek yardım isterler. Bu durumlarda ihtiyaç duyulan kuvvetlerin İçişleri Bakanlığından veya askeri birliklerden veya her iki makamdan talep edilmesi hususu, yardım talebinde bulunan vali tarafından takdir edilir. Valinin yaptığı yardım istemi geciktirilmeksizin yerine getirilir. Acil durumlarda bu istek sonradan yazılı şekle dönüştürülmek kaydıyla sözlü olarak yapılabilir.

E) Devlete, özel idareye, belediye ve köylere ait olan veya bunlara bağlı bulunan veya bunların gözetim ve denetimi altında iş gören daire ve müesseselerle diğer bütün gerçek ve tüzelkişiler tarafından işletilen mali, ticari, sınai ve iktisadi müesseseler, işletmeler, ambarlar, depolar ve sair uzman, fen adamı, teknisyen, işçi gibi personel bulunduran yerler Devlet ve memleket emniyet ve asayışı ve iş hayatının düzenlenmesi bakımından valinin gözetim ve denetimi altındadırlar. Buralarda bulunan ve çalışanların kimlik ve nitelikleri hakkında valiler bu yerlerden bilgi isteyebilirler. İstenilen bilgiler hemen verilir.

F) Valiler, halkın askerlik muameleleri hakkındaki müracaat ve şikayetlerini kabul ederler. Askerlik şubelerine ve dairelerine yazarlar Cevabı kafi görmedikleri takdirde askerlik şubelerinin bağlı bulunduğu bölge, tümen veya korkomutanlıklarına ve Milli Savunma Bakanlığına müracaat ederler. Bu makamlar tarafından lazımgelen soruşturma yapılarak kanuni gereği ifa edilir ve sonucundan valilere bilgi verilir.

G) Vali, lüzumu hâlinde, kolluk amir ve memurlarına suç faillerinin bulunması için gereken emirleri verebilir. Kolluk bu emirleri, mevzuatta belirlenen usule uygun olarak yerine getirir.

H) Vali, kamu düzenini ve güvenliğini veya kişilerin can ve mal emniyetini sağlamak amacıyla aldığı tedbir ve kararların uygulanması için adli kuruluşlar ile (D) fıkrası hükmü saklı kalmak kaydıyla askerî kuruluşlar dışında, mahallî idareler dâhil bütün kamu kurum ve kuruluşlarının itfaiye, ambulans, çekici, iş makinesi ve tedbirlerin zorunlu kıldığı diğer araç ve gereçlerinden yararlanabilir, personeline görev verebilir. Kamu kurum ve kuruluşları, valinin bu konudaki emir ve talimatlarını yerine getirmek zorundadır. Aksi takdirde vali, emir ve talimatlarını kolluk aracılığıyla uygular. Bu fıkradaki yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya geciktirilmesi sebebiyle oluşan kamu zararı ile gerçek ve tüzel kişilerin Devlet tarafından karşılanan zararları ilgili idarece genel hükümlere göre sorumlu kamu görevlilerinden tazmin edilir.

Vali; kamu düzeni ve güvenliği ile kişilerin can ve mal emniyetinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, trafik güvenliği ve kontrolünün sağlanması amacıyla meydan, karayolları, cadde, sokak ve park gibi kamuya açık alanlarda kurulacak sistemlerin yerlerinin tespiti, kurulumu ve altyapı faaliyetlerini koordine eder. Bu sistemlerin altyapı, kurulumu ve işletilmesi ile ilgili olarak il özel idaresi, belediye, köy ve diğer kamu tüzelkişilikleri valiliğin talebini yedi gün içinde sonuçlandırır. Bu süre içerisinde ilgili kurumlarca sonuçlandırılmayan iş ve işlemler vali tarafından resen tamamlattırılır.

I) (H) fıkrası ile valiye verilmiş olan yetkiler, ilçede kaymakam tarafından da kullanılabilir.

14. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Vali, Memurin Kanunundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra hangi disiplin cezalarını vererek uygular?

Cevap: Memurin Kanunundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama ve beş günlüğe kadar aylıktan kesme cezaları vererek uygular. Daha ağır disiplin cezaları verilmesi için özel kanunu hükümlerine göre teklif ve taleplerde bulunabilir.

15. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Valilerin teftiş ve denetleme yetkileri nelerdir?

Cevap: Vali adli ve askeri daireler hariç Bakanlıklar ve tüzelkişiliği haiz genel müdürlüklerin il teşkilatında çalışan bütün memur ve müstahdemlerinin en büyük amiridir. Bu sıfatla:

A) Memur ve müstahdemlerin çalışmalarına nezaret eder.

B) Teşkilatın işlemlerini denetler.

C) Memurun Kanundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama ve beş günlüğe kadar aylıktan kesme cezaları vererek uygular. Daha ağır disiplin cezaları verilmesi için özel kanunu hükümlerine göre teklif ve taleplerde bulunabilir. Yetkili disiplin mercileri valinin teklif ve talebini inceleyerek bir karara bağlamaya mecburdur.

Valilerce re'sen verilen cezalar, kesindir. Bu cezalar tebliğ tarihinden itibaren sicile geçer.

Ç) Tayinleri merkeze ait il memurlarının yıllık mezuniyetleri valiliğin iş'arı üzerine mensup oldukları Bakanlık veya tüzelkişiliği haiz genel müdürlükçe verilir. Bu memurlara acele hallerde valilerce 15 güne kadar mezuniyet verilir ve ilgili makamlara bildirilir. D) Valiler, emir ve denetimi altında bulunan teşkilatın aldığı kararla yaptığı muamelelerden şikayet edenlerin müracaatlarını tetkik eder; memurun haksız veya kanunsuz muamelelerini görürse hakkında kanuni muameleye başvurur. İnceleme neticesinde vardığı sonuca göre alacağı kararı derhal tatbik ettirir ve ilgiliye bildirir.

– Valiler, denetlemeleri sırasında iş başında kalmalarında mahzur gördükleri bütün memur ve müstahdemlere sorumluluğu altında işten elçektirilebilirler ve hizmetin aksamaması için gereken tedbirleri aldırırlar. Bu takdirde işi gerekçesiyle ait olduğu makama derhal bildirirler.

– Valiler, il içinde, denetim ve teftişleri altında bulunmayan bütün daire ve müesseselerde vukubulduğunu öğrendikleri yolsuzlukları ilgili makamlara bildirirler. İlgili makamlar lazımgelen incelemeyi yaparak kanuni gereğini ifa eder ve sonucundan valiye bilgi verirler.

– Valiler, vali muavini ile kaymakamların, il idare şube başkanlarının ve il ve bölge muhakemat müdürlerinin, genel ve özel kolluk amirlerinin birinci derecede, diğer memurların ikinci derecede sicil amiridirler.

– Valiler, gereken hallerde il mensuplarına takdirname verirler. Tayinleri merkeze ait olanlar hakkındaki takdir ve tecziye muamelelerini ilgili makamlara bildirirler.

16. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Vali, yılda kaç defadan az olmamak üzere lüzum gördüğü zamanlarda idarede birliğin sağlanması, işlerin gözden geçirilerek düzenlenmesi, teşkilatın ahenkli çalışması için gereken tedbirlerin alınmasını görüşmek ve kararlaştırmak amacıyla idare şube başkanlarını heyet halinde toplar?

Cevap: Yılda dört defadan az olmamak üzere lüzum gördüğü zamanlarda idare şube başkanlarını heyet halinde toplar. Bu toplantıda alınan kararların yürütülmesi bütün idare şubeleri için mecburidir. Bu toplantılara kaymakamlar ve belediye ve ticaret ve ziraat odası başkanlarıyla diğer memur ve ilgililer çağrılabilir.

17. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Valiler, ilin yönetim, ekonomi, sağlık ve sosyal yardım, kültür ve bayındırlık işleriyle ilgili hizmetlerin ahenkli olarak yürütülmesi için alınması gereken en uygun tedbirler görüşülmek üzere kaymakamları yılda kaç defa toplantıya çağırır?

Cevap: Yılda bir defa toplantıya çağırır.

18. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İlçe genel idaresinin başı ve mercii kimdir?

Cevap: İlçe genel idaresinin başı ve mercii kaymakamdır. Kaymakam, ilçede Cumhurbaşkanının idari yürütme vasıtasıdır İlçenin genel idaresinden kaymakam sorumludur. Bakanlıkların kuruluş mevzuatına göre ilçede lüzumu kadar teşkilatı bulunur. Bu teşkilat (Dördüncü maddenin son fıkrasında belirtilen adli ve askeri teşkilat hariç) kaymakamın emri altındadır.

19. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İlçedeki genel idare teşkilatının başında bulunanlar kimlerdir?

Cevap: İlçedeki genel idare teşkilatının başında bulunanlar ilçe idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanlar ilçenin ikinci derecede memurlarıdır.

20. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Kaymakam, ilçenin idare şube başkanlarıyla ikinci derecedeki memurlarına, genel ve özel kolluk amir ve memurlarına Memurin Kanundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra hangi disiplin cezalarını vererek uygular?

Cevap: Kaymakamlar, memurin Kanundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama cezaları verir ve uygular. Daha ağır disiplin cezaları verilmesi için özel kanunu hükümlerine göre teklif ve talepte bulunabilir.

21. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Kaymakamların hukuki durumları, görev ve yetkileri nelerdir?

Cevap:

A) Kaymakam kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuatın neşir ve ilanını, uygulanmasını sağlar ve bunların verdiği yetkileri kullanır ve ödevleri yerine getirir. Kaymakam, valinin talimat ve emirlerini yürütmekle ödevlidir;

B) Valiler, ilçeye ait bütün işleri doğrudan doğruya kaymakama yazarlar. Kaymakamlar da ilçenin işleri hakkında bağlı bulundukları valilerle muhaberede bulunurlar. Ancak olağanüstü hallerde kaymakamlar İçişleri Bakanlığı ve diğer Bakanlıklarla muhabere edebilirler ve bu muhabereleden valiye bilgi verirler;

C) Kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararları ve bunlara dayanılarak valiler tarafından verilecek talimat ve emirler ilçe idare, şube başkanlarına kaymakamlar yolu ile tebliğ olunur;

Ç) Kaymakamlar, dördüncü maddenin son fıkrasında belirtilen daire ve müesseseler dışında kalan bütün Devlet daire ve müessese ve işletmelerini ve özel işyerlerini, özel idare, belediye ve köy idareleriyle bunlara bağlı tekml müesseseleri denetler ve teftiş ederler. Bu teftiş ve denetlemeyi bizzat veya idare şube başkanları veya validen talep edeceği Bakanlık veya tüzelkişiliği haiz genel müdürlük müfettişleri vasıtasıyla ortaokul veya bu dereceli öğretim müesseselerini de bizzat veya ilgili müfettişleri marifetiyle denetler;

D) Kaymakam, denetlemesi sırasında iş başında kalmalarında mahzur gördüğü ilçe idare şube başkanlarını valinin muvafakatiyle, diğer memur ve müstahdemleri re'sen sorumluluğu altında işten el çektirebilir.

E) Kaymakam, ilçenin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur;

F) Kaymakam, ilçede teşkilatı ve görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan herhangi bir idare veya daire başkanlığından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir;

G) Kaymakam, ilçedeki idare, daire ve müesseselerde çalışan uzman veya fen kollarına dahil memur ve müstahdemlerden ilçenin genel ve mahalli hizmetlerine ilişkin işlerin görülmesini asli vazifelerine hâlel getirmek şartıyla valiliğe teklif suretiyle isteyebilir. Valilikten alınacak emir üzerine bu memurlar verilen işleri yapmakla ödevlidirler;

H) Kaymakam, ilçe memurlarının çalışmalarını ve teşkilatın işlemlerini gözetim ve denetimi altında bulundurur;

I) Kaymakam, ilçenin idare şube başkanlarıyla ikinci derecedeki memurlarına, genel ve özel kolluk amir ve memurlarına Memurin Kanundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama cezaları verir ve uygular. Daha ağır disiplin cezaları verilmesi için özel kanunu hükümlerine göre teklif ve talepte bulunabilir.

Kaymakamlarca re'sen verilen cezalar kesindir.

Bu cezalar tebliğ tarihinden itibaren sicile geçer.

Kaymakam, ilçe memurlarına takdirnamede verebilir.

J) Kaymakam, ilçe idare şube başkanlarına acele hallerde (8 güne kadar) ve tayini kendisine ait memurlara, Memurlar Kanunundaki yıllık izin, süresine mahsup edilmek üzere bir aya kadar izin verebilir. Tayinleri kaymakama ait olmıyan memur ve müstahdemlere izin verilmezden önce kaymakamın mütalaası alınır;

K) Kaymakamlar, halkın askerlik muameleleri hakkındaki müracaat ve şikayetlerini kabul ederler. Askerlik şubelerine ve dairelerine yazarlar. Cevabı kafi görmedikleri takdirde keyfiyeti valiye bildirirler;

L) Kaymakam, Cumhuriyet Bayramında ilçede yapılacak resmi törenlere başkanlık yapar ve tebrikleri kabul eder.

22. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Kaymakamların güvenliğe ilişkin görev ve yetkileri nelerdir?

Cevap:

A) Kaymakam, ilçe sınırları içinde bulunan genel ve özel kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir;

B) Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenliğini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder. Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuat ile Cumhurbaşkanınca alınmış bulunan karar ve tedbirlerin yürütülmesi için emirler verir. Bu teşkilat amir ve memurları kaymakam tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle ödevlidir.

C) Kaymakam, memleketin sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür;

Ç) İlçe sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının tasarrufa mütaallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi kaymakamın ödev ve görevlerindendir. Bunları sağlamak için kaymakam gereken karar ve tedbirleri alır;

D) Kaymakam, valinin tasvibiyle ilçe genel ve özel kolluk kuvvetleri mensuplarının geçici veya sürekli olarak yerlerini değiştirebilir;

E) Kaymakam, ilçe çevresinde çıkabilecek olayların emrindeki kolluk kuvvetleriyle önlenmesine olanak bulunmayacağı kanısına varır veya ilçe içindeki kolluk kuvvetleriyle önlenemeyecek olağanüstü ve ani olaylar karşısında kalırsa hemen valiye bilgi vererek yardım ister ve en yakın askeri (Kara, Deniz ve Hava) komutanlara da haber verir;

Yardıma gelen askeri kuvvet bu kanunun 11/D maddesi uyarınca kendisine verilecek görevi yerine getirir.

F) Devlete, Özel İdareye, belediye ve köylere ait olan ve bunlara bağlı bulunan yahut bunların gözetim ve denetimi altında iş gören daire ve müesseselerle diğer bütün gerçek ve tüzelkişiler tarafından işletilen mali, ticari, sınai ve iktisadi müesseseler, işletmeler, ambarlar, depolar ve sair uzman, fen adamı, teknisyen ve işçi gibi personel bulunduran ve barındıran yerler Devlet ve memleket emniyet ve asayışı ve iş hayatının düzenlenmesi bakımından kaymakamın gözetim ve denetimi altındadır.

Buralarda bulunan veya çalışanların kimlik ve nitelikleri hakkında kaymakamlar bu yerlerden bilgi isteyebilir, istenilen bilgiler hemen verilir.

- Kaymakam, ceza ve tevkifevlerinin muhafazasını ve Cumhuriyet savcısı ile birlikte hükümlü ve tutukluların sağlık şartlarını gözetim ve denetimi altında bulundurur.

23. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre ilçe çevresindeki belediyelerin başkanlarıyla köy muhtarları, üst makamlara kendi idarelerinin iş ve ihtiyaçlarıyla ilgili yazışmalarını nasıl yaparlar?

Cevap: İlçe çevresindeki belediyelerin başkanlarıyla köy muhtarları, üst makamlara kendi idarelerinin iş ve ihtiyaçlarıyla ilgili yazışmalarını kaymakamlık vasıtasıyla yaparlar.

24. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre Kaymakamın teftişle ilgili görevleri nedir?

Cevap: Kaymakam, her yıl ilçenin bütün bucaklarıyla köylerinin en az yarısını ve ilçe içindeki teşkilatı teftiş eder. Halkın dilek ve ihtiyaçlarını yerli yerinde gözden geçirir ve gereğini yapar. Devir ve teftiş çıkacağı zaman valiyi haberdar eder. Devir ve teftiş sonucunu bir raporla valiye bildirir.

25. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İl İdare Kurulları kimlerden oluşur?

Cevap: İl idare kurulu, **valinin başkanlığı** altında hukuk işleri müdürü, defterdar, milli eğitim, bayındırlık, sağlık ve sosyal yardım, tarım ve veteriner müdürlerinden teşekkül eder. Vali, idare kuruluna başkanlık etmek üzere vali muavinini görevlendirebilir.

26. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İlçe İdare Kurulları kimlerden oluşur?

Cevap: İlçe idare kurulu, kaymakamın başkanlığı altında tahrirat katibi, malmüdürü, Hükümet hekimi, milli eğitim memuruyla tarım memuru ve veterinerden teşekkül eder.

27. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İl ve İlçe İdare Kurullarının çalışma usulleri nelerdir?

Cevap:

- Gerek il gerek ilçe idare kurullarından kuruma dâhil olmıyan idare şubelerinin başkanları kendi idarelerine ait idari ve istişari işlerin görüşülmesinde üye sıfatıyla çağrılarak o iş hakkında gerekli izahatı verir ve oya katılırlar.
- İdare kurulları, idari, istişari ve kazai olmak üzere türlü karar alırlar. İdare kurullarının idari yetkileri kanun ve tüzüklerle kendilerine verilen vazifelerdir.
- İdare kurullarının kazai, idari ve istişari görüşmeleri mürettep üyenin yarısından bir fazlası hazır olmadıkça yapılamaz.
- Oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf çokluk sayılır.
- İdare kurulu üyelerinden teşkilat noksanı veya tayin edilmemek ve vekili bulunmamak gibi sebeplerle bir veya ikisi noksan olursa bunlar mürettep üye ve belli heyet nisabında hesaba katılmaz.

28. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre il idare şubelerinin, kaymakamların ve ilçe idare şubeleriyle köy muhtarlarının ve köy ihtiyar kurullarının yürütülmesi gerekli kararları aleyhine menfaati haleldar olanlar tarafından bu kararların esas, maksat, yetki ve şekil itibarıyla kanun ve Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuata muhalefetlerinden dolayı açılan iptal davalarına birinci derecede kim bakar?

Cevap: İl idare kurulları, bakar. Bu davalar, kararların hak veya menfaati haleldar olanlara tebliğ veya bunların icraya ıttılai tarihinden itibaren 91 gün içinde açılmalıdır. Bu davalar Danıştay Muhakeme Usulüne tabidir.

Bu kabil iptal davaları birinci derecede Danıştayda açılmaz. Merci tecavüzü ile Danıştaya dava açıldığı takdirde dava evrakı vasifesizlik kararı ile ilgili il idare kuruluna tevdi olunur. Bu madde özel kanunlarla il ve ilçe idare kurullarına verilen diğer kazai işlerdeki yetkilerine hâlel vermez.

29. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre İl ve İlçe İdare Kurullarının kararlarına karşı itirazlar hangi mercilere yapılır?

Cevap: İlçe idare kurulları kararları aleyhine il idare kurullarına, il idare kurullarının gerek birinci ve gerek ikinci derecede verdikleri kararlar aleyhine Danıştayda ilgililer tarafından Danıştay Kanununa göre itiraz olunabilir.

30. Soru: 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre kamu düzenini ve güvenliğini veya kişilerin can ve mal emniyetini tehlikeye düşürecek toplumsal olayların baş göstermesi hâlinde vali tarafından kamu düzenini sağlamak amacıyla alınan ve usulüne göre ilan olunan karar ve tedbirlere aykırı davrananlara hangi ceza verilir?

Cevap: Üç aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

31. Soru: İl genel kurulu veya idare kurulları yahut en büyük mülkiye amirleri tarafından kanunların verdiği yetkiye istinaden ittihaz ve usulen tebliğ veya ilan olunan karar ve tedbirlerin tatbik ve icrasına muhalefet eden veya müşkülât gösterenler veya riayet etmeyenler, mahallî mülkî amir tarafından hangi Kanun kapsamında cezalandırılır?

Cevap: Kabahatler Kanununun 32 nci maddesi hükmü uyarınca cezalandırılır.

BİLGİ TARAMASI

1. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre Köy ve kasabaların aynı ilçe içinde bir bucaktan başka bir bucağa bağlanması aşağıdakilerden hangisi ile yapılır?

- A) Kanun
- B) İçişleri Bakanlığının kararı ve Cumhurbaşkanının tasdiki
- C) Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- D) İçişleri Bakanlığının tasvibi
- E) Valinin tasvibi

2. Aşağıdakilerden hangisi İl Özel İdaresi Kanunu'na göre, il özel idarelerinin özelliklerinden biri değildir?

- A) İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.
- B) İl genel idaresinin başı ve mercii İl genel idaresinin başı ve mercii Vali'dir.
- C) İllerde genel idare teşkilatı il, ilçe ve bucak bölümlerine uygun olarak düzenlenir.
- D) Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir.
- E) Valiler, ilin genel idaresinden İçişleri Bakanına karşı sorumludur.

3. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre aşağıdakilerden hangisini valinin denetleme yetkisi yoktur?

- A) Tarım ve Orman İl Müdürlüğü
- B) İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- C) İl Sağlık Müdürlüğü
- D) Adliyeler
- E) Çalışma ve İşkur İl Müdürlüğü

4. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre İl idare kurulu kararları aleyhine aşağıdakilerden hangisine itiraz olunabilir?

A) İl idare kurulu	B) Kaymakam	C) Sayıştay
D) Danıştay	E) Vali	

- I. Memurun Kanundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra kınama ve maaş kesimi cezaları verir ve uygular.
- II. Kaymakam, Cumhuriyet Bayramında ilçede yapılacak resmi törenlere başkanlık yapar.
- III. Kaymakamlar, ilçe idare şube başkanlarının genel, özel ve kolluk amirlerinin birinci derecede amiridir.
- IV. Kaymakamlar, halkın askerlik muameleleri hakkındaki müracaat ve şikayetlerini kabul ederler.

5. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre kaymakamların hukuki durumları, görev ve yetkileri ile ilgili yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri yanlıştır?

- A) II ve IV   B) I ve III   C) I ve II   D) III ve IV   E) Yalnız I

6. İl idaresi Kanunu'na göre, aşağıdakilerden hangisi "İlçe İdare Kurulu"nun üyesidir?

- A) İlçe Jandarma Komutanı
- B) Emniyet Müdürü
- C) Veteriner
- D) Defterdar
- E) Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü

7. İl idaresi Kanunu'na göre, aşağıdakilerden hangisi "İl İdare Kurulu"nun üyesi değildir?

- A) Millî Eğitim Müdürü
- B) Hukuk İşleri Müdürü
- C) Defterdar
- D) Hakim
- E) İl Sağlık Müdürü

8. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre valilerin teftişte denetleme yetkileri çerçevesinde vali, bakanlıklar ve tüzel kişiliğe haiz genel müdürlüklerin il teşkilatında çalışan memurların, Memurin Kanunu'ndaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra aşağıdaki cezalardan hangisini uygular?

- A) Kademe İlerlemesinin Durdurulması
- B) Kıdem İndirme
- C) Memurluktan Çıkarılma
- D) Maaş Kesimi
- E) Derece indirme

9. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre Vali yılda en az kaç defa İdare Şube başkanları ile toplantı yapar?

- A) 2   B) 3   C) 4   D) 5   E) 6

10. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre Kaymakam aşağıdaki cezalardan hangisini verir ve uygular?

- A) Kademe İlerlemesinin Durdurulması
B) Maaş Kesimi
C) Memurluktan Çıkarılma
D) Kınama
E) Derece indirme

I- İl ve ilçe kurulması, kaldırılması kanun ile yapılır

II- Bucak kurulması, kaldırılması, merkezinin belirtilmesi İçişleri Bakanlığının tasvibiyle yapılır.

III- Kaza kurulmasında ve kaldırılmasında umumi meclislerinin mütalaaları alınır.

11. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre İl, İlçe, Köy ve Bucak kurulması kaldırılması adlarının değiştirilmesi ile ilgili yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II   D) II ve III   E) I ve III

I. Coğrafi Durum

II. İktisadi şartlar

III. Kamu Hizmetlerinin Gerekleri

12. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Türkiye'nin merkezi idare kuruluşu bakımından illere; ilçelere ve bucaklara bölünmesinde belirleyici faktörlerdendir?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) II ve III   D) I ve III   E) I, II, III

I- Vali muavinliğine, en az altı yıl kaymakamlıkta bulunmuş ve bu hizmetin iki yılını doğuda geçirmiş olanlardan tayin edilir.

II- Valiliğin yazı işlerinin düzenlenmesinden vali muavini sorumludur.

III- Valinin bulunmadığı zamanlarda vekilliğini yapmaktan sorumludur.

13. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre vali muavinleri ile ilgili yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) II ve III   D) I ve III   E) I, II ve III

I- Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir.

II- Valiler, ilin genel idaresinden sadece İçişleri Bakanına karşı sorumludur.

III- Vali, Cumhuriyet Bayramında ilde yapılacak resmi törenlere başkanlık yapar ve tebrikleri kabul eder.

14. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre valilerin hukuki durumları ve yetkileri ile ilgili yukarıda verilen bilgilerden hangisi ya da hangileri yanlıştır?

A) Yalnız II

B) I ve II

C) I ve III

D) II ve III

E) I,II ve III

I- Kınama

II- Maaş Kesimi

III- Uyarma

15. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre kaymakamların teftişte denetleme yetkileri çerçevesinde kaymakam memurun Kanunundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra yukarıdaki disiplin cezalarından hangisini ya da hangilerini verip uygular?

A) Yalnız I

B) I ve II

C) I ve III

D) II ve III

E) I,II ve III

CEVAP ANAHTARI							
1.D	2.E	3.D	4.D	5.E	6.C	7.D	8.D
9.C	10.D	11.B	12.E	13.C	14.A	15.C	

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

KAMU GÖREVLİLERİ SENDİKALARI VE
TOPLU SÖZLEŞME KANUNU (4688)

KAMU GÖREVLİLERİ SENDİKALARI ve TOPLU SÖZLEŞME KANUNU (4688)

SORU-CEVAP

1. Soru: Bu kanunun kapsamı nedir?

Cevap: Bu Kanun, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin görüldüğü genel, katma ve özel bütçeli idareler, il özel idareleri ve belediyeler ile bunlara bağlı kuruluşlarda kamu iktisadî teşebbüslerinde, özel kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle ya da bunların verdiği yetkiye dayanarak kurulan banka ve teşekküller ile bunlara bağlı kuruluşlarda ve diğer kamu kurum veya kuruluşlarında işçi statüsü dışında çalışan kamu görevlilerini kapsar.

2. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, “Kamu İşvereni” ne demektir?

Cevap: Kamu görevlilerinin çalıştığı tüzel kişiliği olan ya da olmayan kamu kurum ve kuruluşlarıdır.

3. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, “değişik hizmet kollarında bu Kanuna tabi olarak kurulmuş en az 5 sendikanın bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişiliği olan üst kuruluşlar” şeklinde tanımlanan kavram nedir?

Cevap: Konfederasyon.

4. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, “bir işyerinde en çok üye kaydetmiş sendikaca o işyerinden seçilen kamu görevlisi” şeklinde tanımlanan kavram nedir?

Cevap: İşyeri Sendika Temsilcisi.

5. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, ne kadar hizmet kolu vardır?

Cevap: 11

6. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, hizmet kolları hangileridir?

Cevap:

1. Büro, bankacılık ve sigortacılık hizmetleri.
2. Eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri.
3. Sağlık ve sosyal hizmetler.
4. Yerel yönetim hizmetleri.
5. Basın, yayın ve iletişim hizmetleri.
6. Kültür ve sanat hizmetleri.
7. Bayındırlık, inşaat ve köy hizmetleri.
8. Ulaştırma hizmetleri.
9. Tarım ve ormancılık hizmetleri.
10. Enerji, sanayi ve madencilik hizmetleri.
11. Diyanet ve vakıf hizmetleri.

7. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika/konfederasyon kurmak için izin prosedürü nasıldır?

Cevap: Önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar

8. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika kurmak için gerekli prosedür nasıldır?

Cevap: Sendikanın kurucuları; sendika tüzüğü ve kamu görevlisi olduklarını gösterir belge ile sendikayı ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin isimlerini kuruluş dilekçelerinin ekinde sendika merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

9. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, konfederasyon kurmak için gerekli prosedür nasıldır?

Cevap: Konfederasyon kurucuları, konfederasyon tüzüğü ile sendikaların konfederasyon kurulmasına ilişkin kurucular kurulu kararını ve konfederasyonu ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin isimlerini konfederasyon merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar. Konfederasyonu ilk genel kurula kadar sevk ve idare edecekler, üyesi oldukları sendikaların zorunlu organlarına seçilmemişlerse, kamu görevlisi olduklarını gösterir belgeyi eklemekle yükümlüdürler.

10. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika/konfederasyonlar ne zaman tüzel kişilik kazanırlar?

Cevap: Kuruluş ile ilgili belgeleri ilgili valiliğe verilmesiyle.

11. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, valilik, tüzük ve belgelerin birer örneğini, ne kadar süre içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderir?

Cevap: 15 (onbeş) işgünü.

12. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, tüzüğün veya sayılan belgelerin içerdikleri bilgilerin kanuna aykırılığının tespit edilmesi ya da bu Kanunda öngörülen kuruluş koşullarının gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde, ilgili valilik eksikliklerin ne kadar süre içinde tamamlanmasını ister?

Cevap: 1 (bir) ay.

13. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, belirtilen eksiklikler tamamlanmadığı takdirde sendika veya konfederasyonun faaliyetinin durdurulması için ilgili valilik ne kadar süre içinde iş mahkemesine başvurur?

Cevap: 1 (bir) ay.

14. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, mahkeme, kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için ne kadar süre verir?

Cevap: 60 (altmış) günü aşmayan bir süre.

15. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika ve konfederasyonların tüzüklerinde hangi hususların belirtilmesi zorunludur?

Cevap:

- a) Sendika veya konfederasyonun adı, merkezi ve adresi.
- b) Sendika veya konfederasyonun amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürülecek çalışma konuları ile çalışma usulleri.
- c) Sendikanın faaliyet göstereceği hizmet kolu.
- d) Sendika kurucularının ad ve soyadları, meslek veya görevleri ve adresleri; konfederasyonu kuran sendikaların hizmet kolları ile ad ve adresleri.
- e) Sendika veya konfederasyona üyelik koşulları, üyelikten çıkma ve çıkarılmanın usul ve esasları.
- f) Konfederasyon, sendika ve sendika şubesi genel kurul delegelerinin belirlenmesi usulü.
- g) Genel kurulun görev ve yetkileri, oy kullanma ve karar alma usul ve yeter sayıları ile yönetim, denetleme ve disiplin kurullarının oluşumu, bu kurulların görevleri ve toplantı usulü.

- h) Sendika veya konfederasyonun genel kurul dışındaki zorunlu organlarına üyelerin seçilme usulü, asil ve yedek üye sayısı, görev ve yetkileri.
- i) Sendika veya konfederasyonların yöneticilerinde aranılacak şartlar.
- j) Sendika şubelerinin nasıl kurulacağı, görev ve yetkileri, genel kurulların toplantılarına ve kararlarına ilişkin usul ve esaslar ile sendika genel kurulunda şubelerin temsil şekli.
- k) Üyelik ödentsinin oranı.
- l) Sendika veya konfederasyonun iç denetim usulü.
- m) Harcamaların nasıl yapılacağı, yetkilerin nasıl verileceği ve yetki sınırları.
- n) Tüzüğün değiştirilmesi usulü, yapılacak ilk genel kurula sunulması ve geçmişe etkili olmaması kaydıyla ilgili makamlarca veya mahkemelerce kanuna aykırı görülerek düzeltilmesi istenen tüzük hükümlerinin değiştirilmesi için yönetim kuruluna yetki verilebilmesi.
- o) Sendika veya konfederasyonun feshi, kendiliğinden dağılması, başka bir sendika veya konfederasyonla birleşmesi veya mahkeme kararıyla kapatılması hallerinde mal varlığının tasfiye usulü.
- p) Sendika veya konfederasyonun zorunlu organlarının oluşumuna kadar kuruluşun işlerini yürütmeye ve temsile yetkili geçici yönetim kurulu üyelerinin ad ve soyadları ile adresleri.
- r) Sendika ve konfederasyon temsilcilerinin seçiminde yetkili kurulun belirlenmesi, temsilcilerin nitelikleri ve görevden alınma usulü.
- s) Gelirlerini ne şekilde muhafaza edecekleri ve zorunlu giderleri için kasalarında tutacakları azamî nakit mevcudu.
- t) Demirbaşların satış ve terkininde uygulanacak usul ve esaslar.

16. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika şubesi, sendika ve konfederasyonların zorunlu organları nelerdir?

Cevap: 1-Genel Kurul, 2-Yönetim Kurulu, 3-Denetleme Kurulu, 4-Disiplin Kurulu.

17. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, genel kurullar tarafından zorunlu organlara seçilen üyelerin ad ve soyadları, meslek ve görevleri, adresleri ile tüzük değişiklikleri ve açılan, kapatılan veya birleştirilen şubeler ile ilgili bilgiler nerelere bildirilir?

Cevap: Sendika şubesinin, sendikanın veya konfederasyonun bulunduğu illerin valiliklerine ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına.

18. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, genel kurullar tarafından zorunlu organlara seçilen üyelerin ad ve soyadları, meslek ve görevleri, adresleri ile tüzük değişiklikleri ve açılan, kapatılan veya birleştirilen şubeler ile ilgili bilgiler, ilgili valilik ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına ne kadar süre içinde bildirilir?

Cevap: 30 (otuz) gün.

19. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, konfederasyon genel kurulları, üye sendikalarca seçilen en çok kaç delegeden oluşur?

Cevap: 500 (beşyüz).

20. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika veya konfederasyonun ilk genel kurulu tüzel kişilik kazanmasından başlayarak ne kadar süre içinde yapılır?

Cevap: 6 (altı) ay.

21. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, olağan genel kurul toplantıları ne kadar sürede yapılır?

Cevap: 4 (dört) yılı aşmamak üzere tüzüklerde belirtilen sürede.

22. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, iki genel kurul toplantısı arasındaki döneme ilişkin faaliyet ve hesap raporu, denetleme kurulu veya denetçi raporu ile gelecek döneme ilişkin bütçe önerisi, genel kurula katılacaklara toplantı tarihinden ne kadar süre önce yazılı veya elektronik ortamda gönderilir ve internet sitesinde ilan edilir?

Cevap: En az 15 (onbeş) gün önce.

23. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, olağanüstü genel kurul kimlerin isteğiyle toplanır?

Cevap: 1-Yönetim Kurulu, 2-Denetleme Kurulu, 3-Genel Kurul Üye veya Delegelerinin 1/5 (beşte bir)'inin yazılı isteği.

24. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, olağanüstü genel kurul ilgililerin isteği üzerine en geç kaç gün içinde toplanır?

Cevap: 60 (altmış) gün.

25. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, genel kurul toplantı yeter sayısı nasıldır?

Cevap: Üye ya da delege tamsayısının salt çoğunluğudur.

26. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, ilk toplantıda yeter sayı sağlanamazsa, ikinci toplantı en çok kaç gün sonraya bırakılabilir?

Cevap: İkinci toplantı en çok 15 (onbeş) gün sonraya bırakılabilir.

27. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, genel kurul karar yeter sayısı nasıldır?

Cevap: Toplantıya katılan üye veya delege sayısının salt çoğunluğudur.

28. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, genel kurul toplantılarıyla ilgili hükümlere aykırı hareket eden sendika şubesi, sendika veya konfederasyon yönetim kuruluyla ilgili olarak nasıl bir yol izlenir?

Cevap: Üyelerinden birinin veya durumu tespit eden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının başvurusu üzerine, iş davalarına bakmakla görevli mahkeme kararı ile işten el çektilir. Bu takdirde görevli mahkeme, genel kurulu kanun ve tüzük hükümleri gereğince 60 günü geçmemek kaydıyla en kısa zamanda toplamak ve yeni yönetim kurulu seçilinceye kadar cari işleri yürütmekle görevli olmak üzere Medenî Kanun hükümleri gereğince 1 veya 3 kayyım tayin eder.

29. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, genel kurulların görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) Organların seçimi.
- b) Tüzük değişikliği.
- c) Yönetim ve denetleme kurulu raporlarının görüşülmesi ve aklanması.
- d) Yönetim kurulunca hazırlanan çalışma programı ve bütçenin görüşülerek karara bağlanması.
- e) Sendika ve konfederasyonların tüzüklerinde belirtilen konularda yönetim kuruluna yetki verilmesi.
- f) Taşınmaz malların satın alınması veya mevcut taşınmaz malların satılması konusunda yönetim kuruluna yetki verilmesi.

- g) Sendika ve konfederasyon yönetim kurulu üyelerine verilecek her türlü ücret ve diğer görevlilerin huzur hakkı ve yolluklarının belirlenmesi.
- h) Sendika şubesi açma, şubeleri birleştirme veya kapatma; sendika şubesi açma ve başlangıçtaki kuruluş şartlarını kaybeden şubeleri kapatma konularında yönetim kuruluna yetki verme.
- i) Aynı hizmet kolunda bulunmak koşuluyla başka bir sendika ile birleşme ve katılma.
- j) Başka bir konfederasyonla birleşme ve katılma.
- k) Konfederasyonlara üye olma veya üyelikten çekilme.
- l) Amaçlarına uyan uluslararası kuruluşlara üye olma veya çekilme.
- m) Fesih kararı verme.
- n) Mevzuatta veya sendika tüzüklerinde genel kurulca yapılması belirtilen diğer işlemlerin yerine getirilmesi ve herhangi bir organın görev alanına girmeyen konuların karara bağlanması.

30. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, şube genel kurullarının görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) Organların seçimi.
- b) Yönetim ve denetleme kurulu raporlarının görüşülmesi ve aklanması.
- c) Mevzuatta veya sendika tüzüklerinde genel kurulca yapılması belirtilen diğer işlemlerin yerine getirilmesi ve herhangi bir organın görev alanına girmeyen konuların karara bağlanması.

31. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika şubesi ve sendika yönetim kurulları en az / en çok kaç üyeden oluşur?

Cevap: En az 3 (üç) - En çok 7 (yedi).

32. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, konfederasyon yönetim kurulları en az / en çok kaç üyeden oluşur?

Cevap: En az 5 (beş) - En çok 10 (on).

33. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, disiplin kurulu en az / en çok kaç üyeden oluşur?

Cevap: En az 3 (üç) - En çok 5 (beş).

34. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, denetleme kurulu en az / en çok kaç denetçiden oluşur?

Cevap: En az 3 (üç) - En çok 5 (beş).

35. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendikaya üyelik nasıl kazanılması için kaç nüsha üyelik formu doldurulur?

Cevap: 3 (üç).

36. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, üyelik başvurusu, sendika tarafından ne kadar süre içinde reddedildiği takdirde üyelik istemi kabul edilmiş sayılır?

Cevap: En çok 30 (otuz) gün.

37. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, haklı bir sebep gösterilmeden üyeliği kabul edilmeyen kamu görevlisinin, bu kararın kendisine tebliğinden itibaren ne kadar süre içinde iş davalarına bakmakla görevli mahallî mahkemede dava açma hakkı vardır?

Cevap: 30 (otuz) gün.

38. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika, üyeliği kesinleşen kamu görevlisinin başvuru belgesinin bir örneğini üyenin kendisine verir, bir örneğini sendikada kalır, bir örneğini üyelik ödentisine esas olmak ve dosyasında saklanmak üzere ne kadar süre içinde işverene gönderir?

Cevap: 15 (onbeş) gün.

39. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, en fazla kaç sendikaya üye olunabilir?

Cevap: Birden çok sendikaya üye olunamaz. Birden çok sendikaya üyelik halinde sonraki üyelikler geçersizdir.

40. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, aynı tarihli birden fazla üyeliğe ilişkin bildirimlerle ilgili hüküm nedir?

Cevap: Aynı tarihli birden fazla üyeliğe ilişkin bildirimler dikkate alınmaz ve bu husus kamu işvereni tarafından ilgiliye ve sendikalara yazılı olarak bildirilir.

41. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, kimler sendikaya üye olamazlar?

Cevap:

a) Cumhurbaşkanlığı merkez teşkilatında, bağlı kurullarında ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Savunma Sanayi Başkanlığı ile İletişim Başkanlığı hariç olmak üzere bağlı kuruluşlarında, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinde çalışan kamu görevlileri,

b) Yüksek yargı organlarının başkan ve üyeleri, hâkimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar,

c) Bu Kanun kapsamında bulunan kurum ve kuruluşların Bakan, bakan yardımcısı, başkanları, genel müdürleri, daire başkanları ve bunların yardımcısı, yönetim kurulu üyeleri, merkez teşkilâtlarının denetim birimleri yöneticileri ve kurul başkanları, hukuk müşavirleri, bölge, il ve ilçe teşkilâtlarının en üst amirleri ile bunlara eşit veya daha üst düzeyde olan kamu görevlileri, belediye başkanları ve yardımcısı,

d) Yükseköğretim Kurulu Başkan ve üyeleri ile Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkan ve üyeleri, üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsü rektörleri, fakülte dekanları, enstitü ve yüksekokulların müdürleri ile bunların yardımcısı,

e) Mülkî idare amirleri,

f) Silahlı Kuvvetler mensupları,

g) Millî İstihbarat Teşkilâtı mensupları,

h) Bu Kanun kapsamında bulunan kurum ve kuruluşların merkezi denetim elemanları,

i) Emniyet hizmetleri sınıfı,

j) Ceza infaz kurumlarında çalışan kamu görevlileri,

k) Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında görevli subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve sözleşmeli erler,

42. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika üyeliğinden çekilme nasıl olur?

Cevap: Üyelikten çekilme, çekilmek isteyen kamu görevlisi tarafından, 3 nüsha olarak doldurulup imzalanan üyelikten çekilme bildiriminin kurumuna verilmesi ile gerçekleşir.

43. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, kamu işvereni üyelikten çekilme bildiriminin bir örneğini ne kadar süre içinde sendikaya gönderir?

Cevap: 15 (onbeş) gün.

44. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika üyeliğinden çekilme, kamu işverene başvurma tarihinden başlayarak kaç gün sonra geçerli olur?

Cevap: 30 (otuz) gün sonra.

45. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, üyenin sendikadan çıkarılma kararı hangi birim tarafından alınır?

Cevap: Sendika Merkez Genel Kurulunca alınır.

46. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, üyelikten çıkarma kararına karşı üye, nasıl bir yol izler?

Cevap: Bildirim tarihinden itibaren 15 (onbeş) gün içinde görevli iş mahkemesine itiraz edebilir.

47. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, üyelikten çıkarma kararı hakkında mahkeme ne kadar süre içinde kesin karar verir?

Cevap: 2 (iki) ay içinde kesin karar verir

48. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, emekliye ayrılanların sendika şubesi, sendika veya konfederasyon organlarındaki görevleri ile ilgili hüküm nedir?

Cevap: Seçildikleri dönemin sonuna kadar devam eder.

49. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendikalar kaç konfederasyona üye olabilirler?

Cevap: Sendikalar, ancak 1 konfederasyona üye olabilirler.

50. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika veya konfederasyonlar, tüzüklerinde gösterilen amaçlarını gerçekleştirmek üzere uluslararası kuruluş kurabilir, amaçlarına uyan uluslararası kuruluşlara üye olabilir ve üyelikten çekilebilirler. Bu kapsama giren üyelik işlemlerini ve faaliyetlerini gerçekleştirme tarihinden itibaren kaç gün içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bildirirler?

Cevap: 15 (onbeş) gün.

51. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika veya konfederasyonu ilk genel kurula kadar sevk ve idare edecek yönetim kurulu üyeleri, genel kurulda yönetim kuruluna seçilenler ile sendika şube yönetim kurulu üyeleri seçildikleri tarihten itibaren durumlarını en geç kaç gün içinde kurumlarına yazılı olarak bildirirler?

Cevap: 30 (otuz) gün.

52. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, genel kurulda yönetim kuruluna seçilenler ile sendika şube yönetim kurulu üyeleri görevleri süresince aylıksız izin talebinde bulunmazlarsa izinlerini nasıl kullanırlar?

Cevap: İzne ayrılmayan yönetim kurulu üyeleri haftada 1 (bir) gün kurumlarından izinli sayılırlar.

53. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika şubeleri en az kaç üye ile kurulur?

Cevap: 400

54. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, ildeki üye sayısı 100 ve daha fazla olan sendikanın il temsilcisi ile ilçedeki üye sayısı 50 ve daha fazla olan sendikanın ilçe temsilcisi ne kadar süre izinli sayılır?

Cevap: Haftada 4 (dört) saat izinli sayılır

55. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, aylıksız izinli sayılanlardan herhangi bir nedenle sendika veya konfederasyon organlarındaki görevlerinden ayrılanlar, görevlerinin son bulması tarihinden itibaren otuz gün içinde ayrıldıkları kurum ve kuruluşa yazılı müracaat etmeleri durumunda, kamu işvereni bu kimseleri ne kadar süre içinde eski görevlerine ya da uygun diğer bir göreve atamak zorundadır?

Cevap: 30 (otuz) gün.

56. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, 30 gün içinde görevlerine başlamak için başvurmayanlar için nasıl bir hüküm bulunmaktadır?

Cevap: *Görevlerinden çekilmiş sayılırlar.*

57. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika ve konfederasyonlarla ilgili yasaklar nelerdir?

Cevap:

1) Bu Kanuna göre kurulan sendika ve konfederasyonların yönetim ve işleyişleri Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz.

2) Sendika ve konfederasyonlar kamu makamlarından maddî yardım kabul edemez, siyasî partilerden maddî yardım alamaz ve onlara maddî yardımda bulunamazlar.

3) Sendika ve konfederasyonlar siyasî partilerin kuruluşu içinde yer alamazlar; siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamazlar.

4) Sendika ve konfederasyonlar ticaretle uğraşamazlar.

58. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, kamu görevlileri sendikaları ve konfederasyonları ile kamu idareleri arasında sosyal diyalogün geliştirilmesi, kamu personel mevzuatının ve kamu yönetimi uygulamalarının değerlendirilmesi, yönetimin daha iyi işleyen bir yapıya kavuşturulması için ortak çalışmalar yürütülmesi, kamu görevlilerinin yönetime katılımının sağlanması ve kamu yönetiminin karşılaştığı sorunlara çözümler geliştirilmesi amacıyla oluşturulan kurul hangisidir?

Cevap: *Kamu Personeli Danışma Kurulu.*

59. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu Personeli Danışma Kurulu kimlerden oluşur?

Cevap: *1-Cumhurbaşkanının görevlendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın başkanlığında, 2-En çok üyeye sahip 3 konfederasyonun Genel Başkanı, 3-Her bir hizmet kolunda en çok üyeye sahip kamu görevlileri sendikasının Başkanı, 4-Cumhurbaşkanınca belirlenen kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden.*

60. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu Personeli Danışma Kurulu ne zaman toplanır?

Cevap: *Her yıl MART / KASIM aylarında toplanır.*

61. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu Personeli Danışma Kurulunun sekretarya hizmetleri kim tarafından yürütülür?

Cevap: *Devlet Personel Başkanlığınca.*

62. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, kurum düzeyinde kamu görevlilerinin çalışma koşulları ve kanunların kamu görevlilerine eşit uygulanması konularında görüş bildirmek üzere, eşit sayıda kamu işveren vekili ile en çok üyeye sahip sendikaca, üyeleri arasından belirlenen temsilcilerin katılımıyla oluşturulan kurul hangisidir?

Cevap: *Kurum İdarî Kurulları.*

63. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, işyeri sendika temsilcisi sayıları nasıldır?

Cevap: *İşyerindeki kamu görevlisi sayısı;*

200'e kadar ise = 1,

201-600 arasında ise en çok = 2,

601-1000 arasında ise en çok = 3,

1001-2000 arasında ise en çok = 4,

2000'den fazla ise en çok = 5, sendika temsilcisi seçilebilir.

64. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika ve konfederasyonların gelirleri nelerdir?

Cevap:

- a) Üyelerinin ödeyecekleri üyelik ödentilerinden,
- b) Bu Kanuna göre yapabilecekleri faaliyetlerden elde edilecek gelirlerden,
- c) Bağış ve yardımlardan,
- d) Mal varlığından elde edilen gelirlerden,

65. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika aylık ödenti tutarıyla ilgili hüküm nedir?

Cevap: 15. derecenin 1. kademesinden aylık alan Devlet memurunun damga vergisine tâbi brüt gelirleri toplamının 4/1000 (binde dört)'ünden az, 1/30 (otuzda bir)'inden fazla olamaz.

66. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, konfederasyonlara üyelerince ödenecek ödenti miktarının tespiti ve miktarı nedir?

Cevap: Sendikaların ödenti tutarlarının % 5 (yüzde beş)'inden aşağı olmamak üzere Konfederasyonların Genel Kurullarınca belirlenir.

67. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika ve konfederasyonların giderleriyle ilgili esaslar nelerdir?

Cevap:

- 1) Sendika ve konfederasyonlar gelirleri tüzüklerinde belirtilen amaçları ve bu Kanunda gösterilen faaliyetleri dışında kullanamazlar ve bağışlayamazlar.
- 2) Sendika ve konfederasyonlar, gelirlerinin en az % 10'unu üyelerinin mesleki bilgi ve tecrübelerini artırmak için kullanmak zorundadırlar.
- 3) Vergi Usul Kanununa göre demirbaş sayılan her türlü eşya veya malzeme demirbaş defterine kaydedilir ve bunlar hiçbir şekilde gider olarak işlem göremez.
- 4) Sendika şubeleri, sendika ve konfederasyonlar yardımlaşma sandıkları dışında, üyeleri, yöneticileri veya diğer kişi ve kuruluşlara borç para veremez ve elde ettikleri gelirleri dağıtamazlar.

68. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika ve konfederasyonlar her hesap ya da bütçe dönemine ait bilanço ve hesaplarıyla çalışma ve denetleme raporlarını ait oldukları dönemi izleyen kaç ay içinde hangi birimlere gönderirler?

Cevap: 3 (üç) ay içinde - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına/bağlı bulundukları konfederasyona

69. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Toplu Sözleşme neleri kapsamaktadır?

Cevap: Kamu görevlilerine uygulanacak katsayı ve göstergeler, aylık ve ücretler, her türlü zam ve tazminatlar, ek ödeme, toplu sözleşme ikramiyesi, fazla çalışma ücreti, harcırah, ikramiye, doğum, ölüm ve aile yardımı ödenekleri, cenaze giderleri, yiyecek ve giyecek yardımları ve diğer mali ve sosyal hakları kapsar.

70. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Toplu Sözleşme hükümleri ne kadar süre geçerlidir?

Cevap: Sözleşmenin yapıldığı tarihi takip eden 2 (iki) mali yıl için geçerlidir.

71. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Toplu Sözleşmenin tarafları kimlerdir?

Cevap: Toplu sözleşme görüşmelerine kamu idaresi adına Kamu İşveren Heyeti, kamu görevlileri adına Kamu Görevlileri Sendikaları Heyeti katılır.

72. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu İşveren Heyeti kimlerden oluşur?

Cevap: 1-Cumhurbaşkanının görevlendireceği Cumhurbaşkanı Yardımcısı veya Bakanın Başkanlığında, 2-Cumhurbaşkanınca belirlenen bakanlıklar, 3-Kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden.

73. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu Görevlileri Sendikaları Heyeti kimlerden oluşur?

Cevap:

- 1) Bağlı sendikaların toplam üye sayısı itibarıyla en fazla üyesi bulunan konfederasyonun Heyet Başkanı (1),
  - 2) Her bir hizmet kolunda en fazla üyeye sahip kamu görevlileri sendikaları tarafından belirlenecek birer temsilci (11),
  - 3) Bağlı sendikaların üye sayıları esas alınmak kaydıyla toplam üye sayıları itibarıyla birinci, ikinci ve üçüncü sırada bulunan konfederasyonlar tarafından belirlenecek birer temsilci (3),
- olmak üzere 15 üyeden oluşur.

74. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Toplu Sözleşmeyi imzalama yetkisiyle ilgili hüküm nedir?

Cevap: Toplu sözleşmeyi imzalamaya kamu idaresi adına Kamu İşveren Heyeti Başkanı, kamu görevlileri adına sözleşmenin kamu görevlilerinin geneline yönelik bölümü için Kamu Görevlileri Sendikaları Heyeti Başkanı ve hizmet kollarına yönelik bölümleri için ilgili Sendika Temsilcisi yetkilidir.

75. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, sendika ve konfederasyonların üye sayılarının belirlenmesindeki esaslar nelerdir?

Cevap: a) Kurumlarca Yapılacak Tespit;

- ✓ Tespite ilişkin toplantıya kurumun işveren vekili ile tahakkuk memuru veya mali hizmetler birimi yetkilisi ve kurumun hizmet kolunda faaliyette bulunan sendikalarından birer temsilci katılır. Toplantı her yıl 15 MAYIS tarihinden sonra 5 iş günü içerisinde kurumca belirlenerek sendikalara bildirilen yer ve günde yapılır.
- ✓ Bu Kanuna tâbi olarak kurumda çalışan kamu görevlilerinin, 15 MAYIS tarihi itibarıyla listesi ile üyelerinden aida kesintisi yapılan sendikaların üyelerini gösterir liste, toplantıya katılanlarca değerlendirilir. Bu değerlendirmeden sonra, toplam kamu görevlisi sayısı ile sendika üyesi kamu görevlilerinin sendikalara göre toplam sayılarını belirten tutanak toplantıya katılan taraflarca imzalanır. İmzalı tutanak, kamu işvereni ve sendikalarca mayıs ayının son iş gününe kadar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderilir.
- ✓ Kurumların taşra teşkilatları, yukarıdaki esaslara göre tarafların katılımı ile yapılacak toplantı neticesinde düzenlenecek tutanakları kurum merkezinde yapılacak tespitte değerlendirilmek üzere 15 MAYIS tarihini takip eden 2 iş günü içerisinde kurum merkezine gönderirler.

b) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Yapılacak Tespit;

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, kurumlarda çalışan toplam kamu görevlisi sayısı ile sendikalar itibarıyla üyelik kesintisi yapılan üye sayılarını dikkate alarak her yıl 15 MAYIS tarihi itibarıyla hizmet kollarındaki bütün kamu görevlileri sayısı ile hizmet kolundaki sendikaların üye sayılarını tespit eder. Buna göre kamu görevlileri sendikaları ile konfederasyonların toplam üye sayısını belirler ve sonuçları her yıl TEMMUZ ayının ilk haftasında Resmî Gazetede yayımlar.
- ✓ Sonuçların yayımı tarihinden itibaren beş işgünü içinde kamu görevlileri sendikaları ile konfederasyonlarının üye sayılarının yanlışlığı iddiasıyla sendika ve konfederasyonlarca Ankara İş Mahkemesine itiraz edilebilir. Mahkeme itirazı 15 gün içinde karara bağlar.

76. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Toplu Sözleşme Görüşmeleri hangi yıllarda yapılır?

Cevap: Son rakamı tek olan yıllarda yapılır.

77. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Toplu Sözleşme Görüşmelerine hangi ayda ve nerede başlanır?

Cevap: AĞUSTOS ayının ilk işgünü Kamu İşveren Heyeti Başkanınca belirlenen ve Kamu Görevlileri Sendikaları Heyetine dâhil konfederasyonlara görüşmelerin başlamasından en az bir hafta önceden bildirilen yerde başlanır.

78. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Toplu Sözleşme süreci ne zaman tamamlanır?

Cevap: Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararının alınması da dâhil olmak üzere en geç AĞUSTOS ayının son işgünü tamamlanır.

79. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, hangi hallerde mahalli idarelerle sözleşme yapılamaz?

Cevap: İlgili mahalli idarenin; vadesi geçmiş vergi, sosyal güvenlik primi ile Hazine Müsteşarlığına olan borç toplamının gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin % 10'unu aşması, ödeme süresi geçtiği halde ödenmemiş aylık ve ücret borcu bulunması veya gerçekleşen en son yıla ilişkin toplam personel giderinin, gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin belediyelerde % 30'unu, il özel idaresinde % 25'ini aşması hallerinde.

80. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Toplu Sözleşme Görüşmelerinde uyumsuzluk haliyle ilgili süreç nasıl işlemektedir?

Cevap:

- ✓ Toplu sözleşme görüşme süreci sonunda toplu sözleşme imzalanamaması halinde, üzerinde uzlaşılan ve uzlaşılamayan konuları içeren toplantı tutanağı, tutanağın kamu görevlilerinin geneline yönelik bölümü Kamu Görevlileri Sendikaları Heyeti Başkanı ve hizmet kollarına yönelik bölümleri ilgili sendika temsilcisi ile Kamu İşveren Heyeti Başkanı tarafından imzalanır.
- ✓ Toplu sözleşme görüşmelerinin uzlaşmazlıkla sonuçlanması ve toplantı tutanağı imzalanamaması halinde Devlet Personel Başkanlığı tarafından görüşmelerin uzlaşmazlıkla sonuçlandığına dair tespit tutanağı tutulur.
- ✓ Toplantı tutanağı imzalanmasından veya görüşmelerin uzlaşmazlıkla sonuçlandığının tespit tutanağı ile belirlenmesinden itibaren üç işgünü içerisinde sözleşmenin ilgili bölümlerini imzalamaya yetkili olanlar tarafından imzalamaya yetkili oldukları bölümler için Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurulabilir.
- ✓ Toplu sözleşme kapsamına girmeyen konulara ilişkin olarak Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurulamaz.

81. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kaç üyeden oluşur?

Cevap: 11 üyeden.

82. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kimlerden oluşur?

Cevap:

- a) Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay Başkan, Başkanvekili, Başkan Yardımcısı veya Daire Başkanları arasından Cumhurbaşkanınca Başkan olarak seçilecek 1 üye,
- b) Cumhurbaşkanınca belirlenen bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarından 4 üye,
- c) Bağlı sendikaların üye sayısı itibarıyla en fazla üyeye sahip konfederasyon tarafından belirlenecek 2, bağlı sendikaların üye sayısı açısından ikinci ve üçüncü sırada bulunan konfederasyonlardan 1'er üye,
- d) Üniversitelerin kamu yönetimi, iş hukuku, kamu maliyesi, çalışma ekonomisi, iktisat ve işletme bilim dallarından en az Doçent unvanını taşıyanlar arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek 1 üye,

e) Bağlı sendikaların üye sayısı itibarıyla en fazla üyeye sahip konfederasyon tarafından 3, bağlı sendikaların üye sayısı açısından ikinci ve üçüncü sırada bulunan konfederasyonlar tarafından 2'şer olmak üzere (d) bendinde belirtilen bilim dallarından en az Doçent unvanını taşımak kaydıyla, önerilecek toplam 7 öğretim üyesi arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek 1 üye,

83. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu Görevlileri Hakem Kurulu başkan dâhil en az kaç üyenin katılımıyla toplanır?

Cevap: 8 (sekiz) üyenin.

84. Soru: 4688 sayılı Kanuna göre, Kamu Görevlileri Hakem Kurulu, tarafların başvuru tarihinden itibaren kaç gün içinde kararını verir?

Cevap: 5 (beş) gün.

BİLGİ TARAMASI

I- Kamu kurum veya kuruluşlarında işçi statüsünde çalışanlar

II- Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin görüldüğü genel, katma ve özel bütçeli idarelerde çalışan memurlar

III- İl özel idareleri ve belediyeler ile bunlara bağlı kuruluşlarda kamu iktisadî teşebbüslerinde çalışan memurlar

IV- Özel kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle ya da bunların verdiği yetkiye dayanarak kurulan banka ve teşekküller ile bunlara bağlı kuruluşlarda ve diğer kamu kurum veya kuruluşlarında işçi statüsü dışında çalışan kamu görevlileri

1. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, yukarıda verilenlerden hangisi/hangileri bu kanun kapsamında değildir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I – IV   D) III – IV   E) I – III

“Değişik hizmet kollarında en az 5 sendikanın bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişiliği olan üst kuruluşlar.”

2. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, yukarıda bahsedilen kuruluş hangi seçenekte verilmiştir?

- A) Sendika
B) Federasyon
C) Konfederasyon
D) Sendika Şubesi
E) Şube Başkanlığı

“Bir işyerinde en çok üye kaydetmiş sendikaca o işyerinden seçilen kamu görevlisi”

3. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, verilen öncülde aşağıdakilerin hangisinden bahsedilmektedir?

- A) İşyeri Sendika Temsilcisi
B) Sendika İşyeri Temsilcisi
C) Sendika Üyesi
D) Sendika Yöneticisi
E) Sendika Şube Başkanı

"Bir işyerinde en çok üye kaydetmiş sendika dışındaki her bir sendika tarafından o işyerinden seçilen kamu görevlisi"

4. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, verilen öncülde aşağıdakilerden hangisinden bahsedilmektedir?

- A) İşyeri Sendika Temsilcisi
- B) Sendika İşyeri Temsilcisi
- C) Sendika Üyesi
- D) Sendika Yöneticisi
- E) Sendika Şube Başkanı

I- İşyeri Sendika Temsilcisi, bir işyerinde en çok üye kaydetmiş sendikaca o işyerinden seçilen kamu görevlisidir.

II- Konfederasyon, değişik hizmet kollarında bu Kanuna tabi olarak kurulmuş en az yedi sendikanın bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişiliği olan üst kuruluşlardır.

III- Diyanet ve vakıf hizmetleri, sendikaların kurabilecekleri hizmet kollarından biridir.

IV- Meslek veya işyeri esasına göre de sendika kurulabilir.

5. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, yukarıdaki ifadelerden hangisi/hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız II
- B) I - II
- C) II - III
- D) III - IV
- E) II - IV

6. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, aşağıdakilerden hangisi sendikaların kurabilecekleri hizmet kollarından biri değildir?

- A) Ulaştırma Hizmetleri
- B) Yerel Yönetim Hizmetleri
- C) Diyanet ve Vakıf Hizmetleri
- D) Emniyet Hizmetleri
- E) Kültür ve Sanat Hizmetleri

I- Sendika kurucusu olabilmek için kamu görevlisi olarak çalışmak yeterlidir.

II- Sendika ve konfederasyonlar önceden izin alınmak şartıyla serbestçe kurulabilir.

III- Sendikanın Kurucuları, sendikayı ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin isimlerini kuruluş dilekçelerinin ekinde sendika merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

IV- Sendikanın Kurucuları, sendika tüzüğünü kuruluş dilekçelerinin ekinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına vermek zorundadırlar.

7. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, yukarıdaki bilgilerden hangisi/hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız II   B) Yalnız IV   C) I - II   D) II - III   E) II - IV

8. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Konfederasyon tüzüğünü, konfederasyon merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

B) Kamu görevlisi olduklarını gösterir belgeyi, federasyon merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

C) Sendikaların konfederasyon kurulmasına ilişkin Kurucular Kurulu Kararını, konfederasyon merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

D) Konfederasyonu ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin isimlerini, konfederasyon merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

E) Valilik, tüzük ve belgelerin birer örneğini, 15 işgünü içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderir.

9. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, sendika kuruluş işlemleriyle ilgili olarak valilik, tüzük ve belgelerin bir örneğini ne kadar süre içinde ilgili Bakanlığa gönderir?

- A) 5 işgünü   B) 10 işgünü   C) 15 işgünü   D) 30 işgünü   E) 60 işgünü

10. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, sendika kuruluş işlemleriyle ilgili olarak, tüzüğün veya belgelerin içerdikleri bilgilerin kanuna aykırılığının tespit edilmesi ya da bu Kanunda öngörülen kuruluş koşullarının gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde ilgili valilik, eksikliklerin ne kadar süre içinde tamamlanmasını ister?

- A) 5 Gün   B) 10 Gün   C) 15 Gün   D) 20 Gün   E) 30 Gün

11. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, sendika kuruluş işlemleriyle ilgili olarak, tüzüğün veya belgelerin içerdikleri bilgilerin kanuna aykırılığının tespit edilmesi ya da bu Kanunda öngörülen kuruluş koşullarının gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde ilgili valilik tarafından verilen süre içinde tamamlanmaması durumunda valilik ilgili sendika/konfederasyonun faaliyetinin durdurulması için ne kadar süre içinde mahkemeye başvurur?

- A) 15 gün   B) 1 ay   C) 2 ay   D) 3 ay   E) 6 ay

12. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, sendika kuruluş işlemleriyle ilgili olarak, valiliğin mahkemeye vermesi sonucunda mahkeme, kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için ne kadar süre verir?

- A) 30 günü aşmayan
- B) 45 gün
- C) 60 günü aşmayan
- D) 3 ayı aşmayan
- E) 6 ayı aşmayan

13. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, sendika ve konfederasyon tüzüklerinde aşağıdakilerden hangisinin belirtilmesi zorunlu değildir?

- A) Demirbaşların satış ve terkininde uygulanacak usul ve esaslar
- B) Üyelik ödentisinin oranı
- C) Sendika veya konfederasyonun adı, merkezi ve adresi
- D) Sendika veya konfederasyonun dış denetim usulü
- E) Sendikanın faaliyet göstereceği hizmet kolu

14. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, aşağıdakilerden hangisi sendika ve konfederasyonların kurmak zorunda oldukları organlar arasında yoktur?

- A) Genel Kurul
- B) Seçim Kurulu
- C) Disiplin Kurulu
- D) Yönetim Kurulu
- E) Denetleme Kurulu

15. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'na göre, genel kurullar tarafından zorunlu organlara seçilen üyelerin ad ve soyadları, meslek ve görevleri, adresleri ile tüzük değişiklikleri ve açılan, kapatılan veya birleştirilen şubeler; sendika şubesinin, sendikanın veya konfederasyonun bulunduğu illerin valiliklerine ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına ne kadar süre içinde bildirilir?

- A) 15 Gün
- B) 30 Gün
- C) 45 Gün
- D) 60 Gün
- E) 3 Ay

CEVAP ANAHTARI							
1.A	2.C	3.A	4.B	5.E	6.D	7.E	8.B
9.C	10.E	11.B	12.C	13.D	14.B	15.B	

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
(1 NOLU CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (1 NOLU CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ)

SORU-CEVAP

1. Soru: Milli Eğitim Bakanlığının görev ve yetkileri nelerdir?

Cevap:

- Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedeni, zihnî, ahlaki, manevi, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek; öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek.
- Eğitim ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejileri belirlemek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek.
- Eğitim sistemini yeniliklere açık, dinamik, ekonomik ve toplumsal gelişimin gerekleriyle uyumlu biçimde güncel teknik ve modeller ışığında tasarlamak ve geliştirmek.
- Eğitime erişimi kolaylaştıran, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve koordine etmek.
- Kız öğrencilerin, engellilerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek.
- Özel yetenek sahibi kişilerin bu niteliklerini koruyucu ve geliştirici özel eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek.
- Yükseköğretim kurumları dışındaki eğitim ve öğretim kurumlarını açmak, açılmasına izin vermek ve denetlemek.
- Yurtdışında çalışan veya ikamet eden Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çalışmaları ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yürütmek.
- Yükseköğretim dışında kalan ve diğer kurum ve kuruluşlarca açılan örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve düzenlemelerini hazırlamak.
- Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı ortaöğretim kurumlarının program ve denklik derecelerinin belirlenmesi ile yönetmeliklerinin hazırlanmasında işbirliğinde bulunmak.
- Yükseköğretimin millî eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek.
- Mevzuatla Bakanlığa verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak.

2. Soru: Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatının oluşumu nasıldır?

Cevap:

- Merkez
- Taşra
- Yurtdışı

3. Soru: Milli Eğitim Bakanlığı hizmet birimleri hangileridir?

Cevap:

- 1) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- 2) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.
- 3) Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü.
- 4) Din Öğretimi Genel Müdürlüğü.
- 5) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- 6) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü.
- 7) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü.
- 8) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.
- 9) Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- 10) Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- 11) Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü.
- 12) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- 13) Personel Genel Müdürlüğü.
- 14) Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- 15) Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- 16) Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü.
- 17) İnşaat ve Emlak Genel Müdürlüğü.
- 18) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- 19) Teftiş Kurulu Başkanlığı.
- 20) Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- 21) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği.
- 22) Özel Kalem Müdürlüğü.

4. Soru: Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) Okul öncesi ve ilköğretim okul ve kurumlarının yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik politikalar belirlemek ve uygulamak.
- b) Okul öncesi ve ilköğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak.
- c) İlköğretim öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve maddî yönden desteklenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- ç) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

5. Soru: Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Ortaöğretim okul ve kurumlarının yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik politikalar belirlemek ve uygulamak.
- b) Ortaöğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak.
- c) Ortaöğrenim öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve maddî yönden desteklenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- ç) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

6. Soru: Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Meslekî ve teknik eğitim ve öğretim veren okul ve kurumların yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik politikalar belirlemek ve uygulamak.
- b) Meslekî ve teknik eğitim ve öğretim veren okul ve kurumların eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak.
- c) Eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirecek, meslekî eğitimi yaygınlaştıracak politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek.
- ç) 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununa göre aday çırak, çırak, kalfa ve ustaların genel ve meslekî eğitimlerini sağlamak.
- d) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

7. Soru: Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) İlköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında din kültürü ve ahlak eğitimi ile bu alandaki seçmeli derslerin eğitim ve öğretimine ait programlar ile ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,
- b) İmam hatip ortaokulları ve imam hatip liselerinin alanları ile ilgili eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,
- c) İmam hatip ortaokulları ve imam hatip liselerinin yönetimine, öğrencilerinin eğitim ve öğretimi ile program çeşitliliğine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,
- ç) İmam hatip ortaokullarında ve imam hatip liselerinde hafızlık eğitime yönelik çalışmalar yürütmek,
- d) Din ve ahlak eğitim ve öğretimini güçlendirecek politika ve stratejilerin geliştirilmesi için gerekli çalışmalar yapmak,
- e) Görev alanına giren konularda üniversiteler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapmak,
- f) Bakanlık ilgili birimleri ile koordine hâlinde ülkemizle dil, tarih veya kültür birliği bulunan ülke ve topluluklar ile diğer ülkelerle din eğitim ve öğretimi alanında işbirliğine yönelik çalışmalar yapmak,
- g) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

8. Soru: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) İlgili bakanlıklarla işbirliği içinde, özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları, rehberlik ve araştırma merkezleri, iş okulları ve iş eğitim merkezleri ile aynı seviye ve türdeki benzeri okul ve kurumların yönetimine ve öğrencilerin eğitim ve öğretimine yönelik politikalar belirlemek ve uygulamak.
- b) İlgili bakanlıklarla işbirliği içinde, özel eğitim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak.
- c) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

9. Soru: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Zorunlu eğitim dışında, eğitim ve öğretimi hayat boyu devam edecek şekilde yaygınlaştırmak amacıyla politikalar oluşturmak, bunları uygulamak, izlemek ve değerlendirmek.
- b) Yaygın eğitim ve öğretim ile açık öğretim hizmetlerini yürütmek.
- c) Örgün eğitim sistemine girmemiş, herhangi bir eğitim kademesinden ayrılmış veya bitirmiş vatandaşlara yaygın eğitim yoluyla genel veya meslekî ve teknik öğretim alanlarında eğitim ve öğretim vermek.
- ç) Yaygın eğitim ve öğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak.
- d) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

10. Soru: Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) 8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunuyla Bakanlığa verilen görevleri yerine getirmek,
- b) Her kademedeki öğrencilere yönelik dernek ve vakıflar ile gerçek ve diğer tüzel kişilerce açılacak veya işletilecek yurt, pansiyon ve benzeri kurumların açılması, devri, nakli ve kapatılmasıyla ilgili esasları belirlemek ve denetlemek,
- c) Özel Barınma Hizmeti Veren Kurumlar ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 13 üncü maddesinde belirtilen görevleri yapmak,
- ç) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

11. Soru: Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Eğitim ve öğretimin teknoloji ile desteklenmesine yönelik işleri yürütmek.
- b) Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bilişim teknolojileri ile bilişim ürünlerinin kullanılmasına yönelik çalışmalar yürütmek.
- c) Yaygın eğitim ve öğretime yönelik olarak bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı program, film ve benzeri yayınları hazırlamak veya hazırlatmak, yayınlamak veya yayınlattmak.

- ç) Eğitim ve öğretimde uygulanan yeni teknoloji ve gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek.
- d) Eğitim ve öğretimde teknolojik imkânların tüm yurt çapında etkin ve yaygın biçimde kullanılmasını ve her öğrencinin bilgi teknolojilerinden yararlanmasını sağlamak.
- e) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

12. Soru: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Öğretmenlerin nitelikleri ve yeterliklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik politikaları oluşturmak, bu amaçla ilgili birim, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- b) Bakanlık öğretmenleri ile talepleri hâlinde özel eğitim kurumları eğitim personeline yönelik olarak; meslek öncesi ve meslek içi eğitimi vermek veya verdirmek, gelişmeleri için kurslar açmak veya açtırmak, uzmanlık programları, seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek.
- c) Öğretmenlere yönelik olarak verilecek eğitime ilişkin konularda inceleme ve araştırmalar yapmak.
- ç) Görev alanına giren konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak; bunlarla ortak çalışma, araştırma, eğitim programları düzenlemek, danışma kurulları ve komisyonlar oluşturmak.
- d) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

13. Soru: Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Merkezî sistemle yürütülen resmî ve özel yerleştirme, bitirme, karşılaştırma sınavlarını planlamak, uygulamak ve değerlendirmek
- b) Kamu kurum ve kuruluşları ile özel hukuk tüzel kişileri tarafından talep edilen mesleğe giriş, yeterlik, görevde yükselme ve benzeri sınav hizmetlerini yürütmek
- c) Sınavlara ilişkin değerlendirme ve sonuç belgelerinin düzenlenmesi ile itirazların incelenmesi işlemlerini yürütmek
- ç) Genel Müdürlük tarafından yapılan sınavlarda sorulacak soruları hazırlamak veya hazırlatmak, denetlemek ve güvenli bir şekilde saklanması için gerekli tedbirleri almak
- d) Ölçme ve değerlendirme teknikleri üzerine araştırmalar yapmak veya yaptırmak
- e) Gerekli durumlarda oluşturulacak başvuru merkezleri ve sınav koordinatörlüklerinin koordinasyonunu sağlamak, sınavlarda görev alacak personeli belirlemek ve bu kişilere gerekli hizmet içi eğitimi vermek
- f) Genel Müdürlükçe yürütülen sınav, ölçme, değerlendirme, yerleştirme ve diğer hizmet bedellerini belirlemek, tahsil etmek ve döner sermaye hesabında tutmak
- g) Yapılan sınavların sonuçlarını değerlendirmek suretiyle eğitim politikalarının oluşturulması ve geliştirilmesi amacıyla ilgili hizmet birimlerine veri desteği sağlamak
- ğ) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

14. Soru: Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) Yükseköğretime giriş sistemine ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde ilgili birim, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak
- b) 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek
- c) 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun hükümlerine göre yurt dışına yükseköğrenim görmek amacıyla gönderileceklerin sayısı, eğitim alanları, gönderileceklerde aranacak nitelikler, yurt dışındaki öğrenim çalışmaları ve istihdamlarının sağlanması ile ilgili işleri yürütmek ve koordinasyonu sağlamak
- ç) Yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmek, yurda dönüşlerinde eğitim sistemimize uyumlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak
- d) Bakanlığın yurt dışındaki okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak, Talim ve Terbiye Kurulunun görüşüne sunmak
- e) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

15. Soru: Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) Bakanlığın Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlarla ilgili işbirliği çalışmaları ile ilgili mevzuat çerçevesinde ikili anlaşmalara ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- b) Bakanlığın diğer birimleri tarafından yürütülen ve uluslararası işbirliğine dayanan projelerin koordinasyonunu sağlamak.
- c) 168 sayılı Yabancı Memleketlerde Türk Asıllı ve Yabancı Uyruklu Öğretmenlere Sosyal Yardım Yapılması Hakkında Kanunla Bakanlığa verilen görevleri yerine getirmek.
- ç) Yabancı hükümet ve kuruluşlardan sağlanan veya ülkemiz tarafından yabancılara verilen burslarla, kendi hesabına öğrenim yapmak üzere ülkemize gelen yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin görev ve hizmetleri yerine getirmek.
- d) Eğitim ve öğretim alanında ülkemizle dil, tarih veya kültür birliği bulunan ülke ve topluluklar ile diğer ülkelerle işbirliğine yönelik işleri yürütmek.
- e) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

16. Soru: Personel Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) Bakanlığın personel politikası ve planlaması ile personel sisteminin geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak ve tekliflerde bulunmak,
- b) Bakanlık personelinin atama, nakil, terfi, emeklilik ve benzeri özlük işlemlerini yürütmek,
- c) Bakanlığın öğretmenler dışındaki personeli için eğitim planını hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek,
- ç) Eğitim faaliyetleri ile ilgili dokümantasyon, yayım ve arşiv hizmetlerini yürütmek,
- d) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

17. Soru: Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapmak,
- b) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

18. Soru: Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri çerçevesinde, kiralama ve satın alma işlerini yürütmek, temizlik, güvenlik, aydınlatma, ısınma, onarım, taşıma ve benzeri hizmetleri yapmak veya yaptırmak,
- b) Bakanlığın taşınır ve taşınmazlarına ilişkin işlemleri ilgili mevzuat çerçevesinde yürütmek,
- c) Genel evrak ve arşiv faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek,
- ç) Ders kitaplarını, kaynak ve yardımcı eğitim dokümanlarını, ders ve laboratuvar araç ve gereçleri ile basılı eğitim malzemelerini, makine, teçhizat ve donatım ihtiyaçlarını temin etmek,
- d) Döner sermaye işletmesi kurmak ve Bakanlığa bağlı döner sermaye işletmeleri ile ilgili işleri yürütmek,
- e) Bakanlığa ait öğretmenevi ve akşam sanat okulu, misafirhane ve benzeri sosyal tesislere ilişkin usul ve esasları belirleyerek her türlü iş ve işlemleri yürütmek,
- f) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

19. Soru: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının görevleri nelerdir?**Cevap:**

- [1] Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Bakanlığın bilimsel danışma ve inceleme organıdır.
- [2] Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının oluşumu, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.
- [3] Talim ve Terbiye Kurulu, evrensel değer ve standartları göz önünde bulundurarak, kalite, eşitlik ve etkinlik ilkeleri ile millî ve toplumsal değerlere dayalı bir eğitim sistemi oluşturmak amacıyla aşağıdaki görevleri yerine getirir:
  - a) Eğitim sistemini, eğitim ve öğretim plan ve programlarını, ders kitaplarını hazırlatmak, hazırlananları incelemek veya inceletmek, araştırmak, geliştirmek ve uygulamaya ilişkin görüşlerini Bakana sunmak,
  - b) Bakanlık birimlerince hazırlanan eğitim ve öğretim programları, ders kitapları, yardımcı kitaplar ile öğretmen kılavuz kitaplarını incelemek, inceletmek ve sonucunu Bakana sunmak,
  - c) Yurtdışı eğitim ve öğretim kurumlarından alınmış, ilköğretim ve ortaöğretim diploma ve öğrenim belgelerinin derece ve denkliklerine ilişkin ilke kararlarını Bakanın onayına sunmak,
  - ç) Eğitim ve öğretimle ilgili konularda Bakanlığın diğer birimleri ile işbirliği yapmak.

20. Soru: Teftiş Kurulu Başkanlığının görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Bakanlığın görev alanına giren konularda Bakanlık personeline, Bakanlık okul ve kurumlarına, özel eğitim kurumlarına ve gerçek ve tüzel kişilere rehberlik etmek,
- b) Bakanlığın görev alanına giren konularda faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile gönüllü kuruluşlara, faaliyetlerinde yol gösterecek plan ve programlar oluşturmak ve rehberlik etmek,

c) Bakanlık tarafından veya Bakanlığın denetiminde sunulan hizmetlerin kontrol ve denetimini ilgili birimlerle iş birliği içinde yapmak, süreç ve sonuçlarını mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre analiz etmek, karşılaştırmak ve ölçmek, kanıtlara dayalı olarak değerlendirmek, elde edilen sonuçları rapor hâline getirerek ilgili birimlere ve kişilere iletmek,

ç) Bakanlık teşkilatı ve personeli ile Bakanlığın denetimi altındaki her türlü kuruluşun faaliyet ve işlemlerine ilişkin olarak, usulsüzlükleri önleyici, eğitici ve rehberlik yaklaşımını ön plana çıkaran bir anlayışla, Bakanlığın görev ve yetkileri çerçevesinde denetim, inceleme ve soruşturma iş ve işlemlerini Bakanlık Maarif Müfettişleri aracılığıyla yapmak,

d) Her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini Bakanlık Maarif Müfettişleri aracılığıyla yürütmek,

e) Eğitim müfettişlerinin çalışmalarının koordinasyonu ile rehberlik ve denetim hizmetlerinin yürütülmesinde bütünlüğü sağlamak,

f) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Başkanlıkta 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 24 üncü maddesi uyarınca müfettiş ve müfettiş yardımcısı istihdam edilebilir.

(3) Bakanlık tarafından veya Bakanlığın denetiminde sunulan hizmetlerin rehberlik ve teftişini sağlamak amacıyla gerekli görülen illerde Bakan onayı ile çalışma merkezleri kurulabilir. Teftiş Kurulu Başkanlığı, Başkan ile Başkanlık birimlerinde ve çalışma merkezlerinde görevli başmüfettiş, müfettiş ve müfettiş yardımcılarının oluşur. Başkanlığın görev merkezi Ankara'dır. Bu merkez, Başkanlık birimlerinde görevlendirilen müfettişlerin aynı zamanda çalışma merkezidir.

(4) Teftiş Kurulu Başkanlığının ve çalışma merkezlerinin görev, yetki ve sorumlulukları, çalışma usul ve esasları, başmüfettiş, müfettiş ve müfettiş yardımcılarının görev, yetki ve sorumlulukları, mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri, yeterlikleri, yükselmeleri, görevlendirilmeleri, çalışma merkezlerine dağılımları, merkezler arasında yer değiştirmeleri ve diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

21. Soru: Strateji Geliştirme Başkanlığının görevleri nelerdir?

Cevap:

a) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 15 inci maddesi, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak,

b) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

22. Soru: Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü'nün görevleri nelerdir?

Cevap:

a) Bakanlık projelerinin Bakanlık bilişim altyapısına uygun olarak tasarlanmasını ve uygulanmasını sağlamak, teknolojik gelişmeleri takip etmek, bilgi güvenliği ve güvenilirliği konusunun gerektirdiği önlemleri almak, ilkeleri belirlemek, kamu bilişim standartlarına uygun çözümler üretmek,

b) Bakanlık birimleri ile taşra teşkilatının bilgi işlem ve otomasyon ihtiyacını karşılamak ve işletimini sağlamak, Bakanlığın bilgi işlem hizmetlerini yürütmek,

c) Bakanlığın internet sayfaları, elektronik imza ve elektronik belge uygulamaları ile bilişim sistemleri (MEB-BİS) ve e-okul uygulamaları ile yapay zekâ, büyük veri ve makine öğrenmesi konusundaki çalışmaları yürütmek,

- ç) Bakanlık hizmetleriyle ilgili bilgileri toplamak ve ilgili birimlerle işbirliği içinde veri tabanları oluşturmak,
- d) Bakanlığın mevcut bilişim altyapısının kurulumu, bakımı, ikmali, geliştirilmesi ve güncellenmesi ile ilgili işleri yürütmek, haberleşme güvenliğini sağlamak ve bu konularda görev üstlenen personelin bilgi teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak düzenli şekilde hizmet içi eğitim almalarını sağlamak,
- e) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

23. Soru: İnşaat ve Emlak Genel Müdürlüğü'nün görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Okul ve kurum binaları dâhil, taşınmazlara ilişkin her türlü satım, yapma, yaptıрма, bakım, onarım ve tadilat işlerini; bunlara ait kontrol, koordinasyon ve mimari proje çalışmalarını yürütmek,
- b) Kamulaştırma işlemlerini yürütmek,
- c) Bakanlığa ait arsa, bina ve tesisleri, ilgili birimlerle koordine ederek, imar durumu ve uygunluğu yönünden incelemek, ihtiyaçlarını tespit etmek ve programlamak,
- ç) Bakanlığın ihtiyaç duyduğu her türlü tesis ve hizmet binaları ile ihtiyaç duyulan okul ve eğitim yerleşkesi, sosyal donatı gibi eğitim tesislerini, Hazinesin mülkiyetinde bulunan arazi, arsa ve binaların gerçek bedeli üzerinden devri karşılığında ve/veya bedeli Bakanlık bütçesinin ilgili tertiplerine bu amaçla konulan ödeneklerden veya döner sermaye gelirlerinden karşılanmak üzere, kiralamak, satın almak, yapmak, yaptırmak veya düzenlenen protokoller çerçevesinde Toplu Konut İdaresi Başkanlığına veya inşaat işleri ile ilgili araştırma, proje, taahhüt, finansman ve yapım işlemleri konusunda görevli ve yetkili kamu tüzel kişiliğine sahip diğer kamu kurum ve kuruluşlarına doğrudan yaptırmak ve bu amaçla yapılacak iş ve işlemleri yürütmek,
- d) Okul ve eğitim yerleşkesi gibi eğitim tesislerinin okul ve eğitim tesisi olarak kullanılmak kaydıyla gerçek kişilere veya özel hukuk tüzel kişilerine kiralanmasına ilişkin işleri yürütmek,
- e) Kamu kurumları arasında taşınmaz ve aynî hak devri ile Bakanlığa yapılacak taşınmaz bağış işlemlerinin yürütülmesinde mevzuata yönelik değerlendirmeleri, teknik-ekonomik etütleri ve rantabilite hesaplarını yapmak, izlemek, her aşamada takip etmek ve yürütmek,
- f) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

24. Soru: Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğinin görevleri nelerdir?**Cevap:**

- a) Bakanlığın basın ve halkla ilişkilerle ilgili faaliyetlerini planlamak ve bu faaliyetlerin belirlenecek usûl ve esaslara göre yürütülmesini sağlamak,
- b) 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre yapılacak bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru bir şekilde sonuçlandırmak üzere gerekli tedbirleri almak,
- c) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

25. Soru: Özel Kalem Müdürlüğünün görevleri nelerdir?

- a) Bakanın çalışma programını düzenlemek,
- b) Bakanın resmî ve özel yazışmalarını, protokol ve tören işlerini düzenlemek ve yürütmek,
- c) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

26. Soru: Bakanlık birimlerinin ortak görevleri nelerdir?

Cevap:

- a) Eğitim ve öğretime ilişkin hedef, politika ve standartlar belirlemek.
- b) Eğitim ve öğretimi etkileyen faktörleri tespit etmek, toplum ve sektör bazında ihtiyaç ve beklentileri karşılamak üzere araştırma ve geliştirme faaliyetleri yapmak.
- c) Öğrencilerin, plan ve programlarda tespit edilen amaçlar doğrultusunda yöneltme ve geliştirilmelerine ilişkin rehberlik çalışmaları yapmak.
- ç) Öğretim programları, ders kitapları, öğretmen kılavuz kitapları ile diğer ders araç ve gereçlerine yönelik araştırmalar yapmak, geliştirilmelerine katkı sağlayıcı çalışmalar yapmak ve ilgili birimlere sunmak.
- d) Özel eğitim, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütmek.
- e) Okul, ilçe, il ve ülke düzeyinde yapılan eğitim, öğretim ve yönetim hizmetleri ile ilgili ölçme ve değerlendirme sonuçlarını değerlendirmek.
- f) Eğitim ve öğretim sürecine diğer kurum, kuruluş ve bireylerin katılımını sağlamak.
- g) Eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere, eğitim bina ve tesisleri ile eğitim araç ve gereçlerinin planlanması, projelendirilmesi ve üretilmesinde ilgili birimlerle işbirliği yapmak.
- ğ) Eğitim ve öğretim kurumlarının öğretime açılması ve kapatılmasına ilişkin usûl ve esasları belirlemek.

27. Soru: Millî Eğitim Bakanlığı taşra teşkilatı nerelerde ve hangi şartlarda kurulur?

Cevap: Her ilde ve ilçede bir millî eğitim müdürlüğü kurulur. İlçe millî eğitim müdürlükleri, görev ve hizmetleri yürütürken il millî eğitim müdürlüklerine karşı da sorumludur. İl ve ilçelerin sosyal ve ekonomik gelişme durumları, nüfusları ve öğrenci sayıları göz önünde bulundurularak, bu müdürlükler farklı tip ve statülerde kurulabilir ve bunlara farklı yetkiler verilebilir. İş durumuna ve ihtiyaca göre millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak ayrı il ve ilçe birimleri de kurulabilir.

İl millî eğitim müdürlüklerinde, her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarının rehberlik, işbaşı, yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini yürütmek üzere 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 24 üncü maddesi uyarınca eğitim müfettişi ve eğitim müfettiş yardımcısı istihdam edilebilir. Eğitim müfettişi ve eğitim müfettiş yardımcısı, mali ve sosyal hak ve yardımlar ile diğer özlük hakları bakımından 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 30 uncu maddesi uyarınca maarif müfettişi ve maarif müfettiş yardımcısına denktir.

28. Soru: Öğretmenlerin emeklilik işlemleri hangi aylar içinde yapılır?

Cevap: Öğretmenlerin emeklilik işlemleri Haziran ve Temmuz ayları içinde yapılır. Bu aylar dışında emeklilik işlemi yapılabilmesi, görev yapılan il sınırları içinde emeklilik talebinde bulunan personelin sınıf ve branşında öğretmen fazlasının bulunması ve işlemin Bakanlıkça uygun görülmesine bağlıdır.

BİLGİ TARAMASI**1. Aşağıdakilerden hangisi Milli Eğitim Bakanlığının hizmet birimlerinden birisi değildir?**

- A) Müsteşarlık
- B) Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü
- C) İnşaat ve Emlak Genel Müdürlüğü
- D) Strateji Geliştirme Başkanlığı
- E) Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

2. Aşağıdakilerden hangisi Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün görevidir?

- A) Mesleki Eğitim Kanunu'na göre aday çırak, çırak, kalfa ve ustaların genel ve mesleki eğitimlerini sağlamak
- B) Eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirecek, mesleki eğitimi yaygınlaştıracak politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek
- C) Mesleki ve teknik eğitim ve öğretim veren okul ve kurumların yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik politikalar belirlemek ve uygulamak
- D) Her kademedeki öğrencilere yönelik dernek ve vakıflar ile gerçek ve diğer tüzel kişilerce açılacak veya işletilecek yurt, pansiyon ve benzeri kurumların açılması, devri, nakli ve kapatılmasıyla ilgili esasları belirlemek ve denetlemek
- E) Yaygın eğitim ve öğretim ile açık öğretim hizmetlerini yürütmek

- I. Ortaöğretim okul ve kurumlarının yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik politikalar belirlemek ve uygulamak.
- II. Ortaöğrenim öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve maddî yönden desteklenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- III. Yükseköğretim politikasının, strateji ve amaçlarının belirlenmesi, geliştirilmesi ve etkili bir şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirleri almak.
- IV. Ortaöğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak.

3. Yukarıdaki ifadelerden hangisi ya da hangileri Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün görev tanımları arasında yer almaz?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) Yalnız IV
- D) I ve II
- E) I ve IV

- Bakanlık personelinin atama, nakil, terfi, emeklilik ve benzeri özlük işlemlerini yürütmek.
- Bakanlığın öğretmenler dışındaki personeli için eğitim planını hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek.
- Eğitim faaliyetleri ile ilgili dokümantasyon, yayım ve arşiv hizmetlerini yürütmek.

4. Yukarıda sıralanan görevler Bakanlığın hangi hizmet birimine aittir?

- A) Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü
- B) Personel Genel Müdürlüğü
- C) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
- D) Özel Kalem Müdürlüğü
- E) Strateji Geliştirme Başkanlığı

5. Aşağıdakilerden hangisi Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün görevlerinden değildir?

- A) Yaygın eğitim ve öğretime yönelik olarak bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı program, film ve benzeri yayınları hazırlamak veya hazırlatmak.
- B) Merkezi sistemle yürütülen resmî ve özel yerleştirme, bitirme, karşılaştırma sınavlarını uygulamak ve değerlendirmek.
- C) Eğitim ve öğretimde uygulanan yeni teknoloji ve gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek.
- D) Eğitim ve öğretimin teknoloji ile desteklenmesine yönelik işleri yürütmek.
- E) Eğitim ve öğretimde teknolojik imkânların tüm yurt çapında etkin ve yaygın biçimde kullanılmasını ve her öğrencinin bilgi teknolojilerinden yararlanmasını sağlamak

CEVAP ANAHTARI**1. A****2. E****3. B****4. B****5. B**

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM KURUMLARINA
YÖNETİCİ SEÇME SINAVINA
HAZIRLIK KİTABI

(3071) SAYILI KANUN

SORU-CEVAP

1. Bu Kanunun amacı nedir?

Cevap: Bu Kanunun amacı, Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma haklarının kullanılma biçimini düzenlemektir.

2. Bu Kanunun kapsamı nedir?

Cevap: Bu Kanun, Türk vatandaşları ve Türkiye’de ikamet eden yabancılar tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi ile idarî makamlara yapılan dilek ve şikâyetler hakkındaki başvuruları kapsar.

3. Dilekçe hakkını kimler kullanabilir?

Cevap: Türk vatandaşları ile karşılıklılık esası gözetilmek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar

4. Dilekçeler hangi mercilere verilmelidir?

Cevap: Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara

5. Dilekçede bulunması zorunlu şartlar nelerdir?

Cevap: Dilekçe sahibinin adı- soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması gerekir.

6. Gönderilen makamda hata yapılması halinde ne yapılır?

Cevap: Dilekçe, konusuyla ilgili olmayan bir idari makama verilmesi durumunda, bu makam tarafından yetkili idari makama gönderilir ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilir.

7. İncelenemeyecek dilekçeler nelerdir?

Cevap: Türkiye Büyük Millet Meclisine veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerden; a) Belli bir konuyu ihtiva etmeyenler, b) Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olanlar, c) 4 üncü maddede gösterilen şartlardan (Dilekçe sahibinin adı- soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresi) herhangi birini taşımayanlar incelenemezler.

8. Yetkili makamlara yapılan başvurularla ilgili olarak dilekçe sahiplerine en geç kaç gün içinde gerekçeli olarak cevap verilmelidir?

Cevap: 30 gün

9. Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen dilekçelerle ilgili olarak dilekçe sahiplerine en geç kaç gün içinde gerekçeli olarak cevap verilmelidir?

Cevap: 60 gün

10. Türkiye Büyük Millet Meclisine yapılan başvuruların incelenmesi nasıl yapılır?

Cevap: Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen dilekçelerin, Dilekçe Komisyonunda incelenmesi ve karara bağlanması altmış gün içinde sonuçlandırılır. İlgili kamu kurum veya kuruluşları Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonunca gönderilen dilekçeleri otuz gün içinde cevaplandırır. İnceleme ve karara bağlamanın esas ve usulleri Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde gösterilir. Dilekçe Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile özel kuruluşlardan her türlü bilgi ve belgeyi almak, ilgilileri çağırıp bilgi almak, idari denetimin yapılmasını istemek, bilirkişi görevlendirmek ve yerinde inceleme yapmak yetkisine sahiptir. Bu yetkinin kullanılması durumunda kamu kurum ve kuruluşları ile kamu personeli, talep edilen bilgi ve belgeyi vermek, idari denetimi yapmak ve yerinde inceleme için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

BİLGİ TARAMASI

1. 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’a göre Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç kaç gün içinde gerekçeli olarak cevap verilir?

- A) Yedi   B) On   C) Yirmi   D) Otuz   E) Kırkbeş

2. “Bu Kanunun amacı, Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, “.....” ve yetkili makamlara yazı ile başvurma haklarının kullanılma biçimini düzenlemektir.” 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’a göre yukarıdaki ifadede boş bırakılan yere hangisi getirilmelidir?

- A) Cumhurbaşkanlığına
B) Genelkurmay Başkanlığına
C) Türkiye Büyük Millet Meclisine
D) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine
E) Cumhuriyet Başsavcılığına

3. 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’a göre Türkiye Büyük Millet Meclisine veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerden hangisi incelenir?

- A) Yabancı dilde yazılanlar
B) Belli bir konuyu ihtiva etmeyenler
C) Dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası bulunmayanlar
D) Konusuyla ilgili olmayan bir idari makama verilenler
E) Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olanlar
- I. İmza
II. Ad-Soyad
III. Tarih
IV. İkametgâh Adresi

4. 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’a göre, yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri dilekçede bulunması zorunlu şartlardandır?

- A) I ve II   B) Yalnız III   C) I, II ve III   D) I, II ve IV   E) I, II, III ve IV

- I. Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olanlar,
 II. Dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresi bulunmayan dilekçeler,
 III. Belli bir konuyu ihtiva etmeyenler,

5. 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’a göre, TBMM’ye ve yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerden yukarıda sayılanlardan hangisi/hangileri incelenmezler?

- A) I ve II   B) Yalnız III   C) II ve III   D) I ve III   E) I, II ve III

6. 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’a göre, ilgili kamu kurum veya kuruluşları TBMM Dilekçe Komisyonunca gönderilen dilekçeleri ne kadar süre içinde cevaplar?

- A) 60 gün   B) 45 gün   C) 30 gün   D) 15 gün   E) 10 gün

7. “TBMM’ye gönderilen dilekçelerin, Dilekçe Komisyonunda incelenmesi ve karara bağlanması ... gün içinde sonuçlandırılır.”

3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’a göre, verilen öncülde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) 60 gün   B) 45 gün   C) 30 gün   D) 15 gün   E) 10 gün

CEVAP ANAHTARI

1.D	2.C	3.D	4.D	5.E	6.C	7.A
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Notlar; _____